
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C

HARVARD COLLEGE LIBRARY
RELEASED

BM
522
.26
E5
1861

Benet, Mordecai
Sefer Har ha-mor

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/seferharhamor00bane

ספר

הר המור

בו נכלל

ספר **גדולת מרדכי** מעט הכמות ורבי האיכות אשר חיבר כבוד מרנא ורבנא, אב לחכמים וגאון הגאונים, גדול מרבן שמו, מו"ה מרדכי בנעט זצלה"ה שהי' אבדק"ק ניקאלסבורג והמדינה, בע"המח ספר ביאור מרדכי וספר מגן אבות.

מסודרים ונערכים

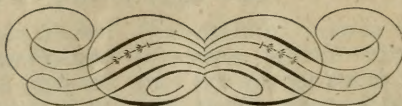
מאת המנוח הרב המא"הג בתורה וביראה כבוד מה"ו **שמואל כץ** זצ"ל שהי' דיין מצויין בק"ק ניקאלסבורג.

ונלוה אליו

ספר **חכמת שלמה** אשר חיבר התלמיד עתיק של הגאון הנ"ל, ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם, סיני ועוקר הרים, מו"ה שלמה קוועטש זצלה"ה אשר מלך אחריו בק"ק ניקאלסבורג.

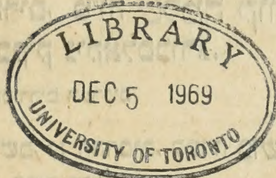
מסודרים ונערכים

מאת הרב המופלג בתורה ויראה, ערוגת הבשם, גן ההדסים, כמו"ה **משה ליב כץ** נ"י דיין מצוין בק"ק הנ"ל.

וויען תרכ"ב.

פערלאג פאן יאזעף שלעזינגערס בוכהאנדלונג אין וויען ראטהען־טהורם שטראססע נומערא 724.

BM
522
.26
E5
1861

Prag 1861. Druck von S. Freund.

העתק.

הסכמה ממרנא ורבנא כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם רשכב"הג מה"ו משה סופר זצ"להה בעל המחבר ספר ש"ות חתם סופר.

איקלע לאתרין גברא רבא דחזי' לכהנא רבא ה"ה הרב המופלג כבוד מהו' שמואל כהן נ"י דיין דבי דינא רב' דק"ק נ"ש וספר תורה בידו ספרא דגאון עולם ה"ה ש"ות מהרב הגאון הגדול מעוז ומגדול רבן של בני הגולה כבוד מהו' מרדכי בנעט זצ"ל שהי' אב"ד במדינת מעהרין· אשר הארץ האירה מכבוד תורתו, בחיים חיותו, גם כי אחרי מותו, הניח אחריו ברכה מרובה כמה וכמה ש"ות ויש מהם שזכה בהם הרב המופלג מהו' שמואל כ"ץ הנ"ל שניתן לו מיד הגאון זצ"ל בחיין לסדרם ולהפילם ברצונו, יהי נא ה' עמו ויתמכהו ויעזרהו להוציא לאור פועל צדק, ואנו מיחלים ומצפים מתי יבוא לידי ואקחנו במחיר הראוי, ומתפללי' אנחנו תפלה קצרה לכל אחב"י לבוא על החתום להיות זריזי' במצוה להוציא כלי למעשהו, וזכות הצדיק המחבר זצ"ל יעמוד לכם, ולא אקוה שיהי' ח"ו א' גרמא בניזקי' להזיק שליח מצוה להחזיר להדפיס ס' הנ"ל עד משך עשרה שנים מיום כלות הדפוס. והשומע יתברך מאלקי אמן

הכ"ד פק"ק פ"ב נגהי ליום ב' זך מנחם תקצג"ל.

משה הק' סופר מפ"פדמיין.

הסכמה מכבוד הרב הגאון המפורסם ערוגת הבשם גן ההדסים פאר דורינו ועדי זמנינו כקש"ת מו"ה יודא אסאר נ"י אב"ד ור"מ דק"ק סארדיהעל.

ברוך ה' יוצר המאורות, אמרות טהורות, אבני שיש טהור, אשר הכין ופעל יחיד בדורו מופלא שבסנהדרין קדוש וטהור ה"ה אד"מו הגאון העצום רשכב"הג כבוד מו"ה מרדכי בנעט זצוק"ל זיע"א בעל ספר ביאור מרדכי וס' מגן אבות אב"ד דק"ק נ"ש ומדינת מעהרין, ויודע מחשבות ד' כי מן אז עלה במחשבה לפני ותשקה נפשי מתי יבוא לידי מצוה זו להדפיס מספרי דבי רב אדמ"ו זצלה"ה מש"ות שלו ואקיימנ', אבל מחשבה מועל' אפי' לד"ת, והן עתה עכ"פ אחזיקנה ואסמיכנה על יד תליתאי, ה"ה אב ובנו שראו את החדש באספקלרי' המאיר', תרי רב כהני קדישא עוסקי' בכבוד אכסניא של תורה, ה"ה ידיד נפשי ומחביבי, תלמידי הותיק, הרב המאה"ג בחריפות ובקיאות איש צדיק שמו כבוד מו"ה משה ליב הכהן דיין בק"ק נ"ש נ"י, קיבל מאביו המנוח הרב המאור הגדול וצדיק מפורסם' דיינא רבא בק"ק נ"ש כבוד מו"ה שמואל במו"ה רפאל כהן זצוק"ל, קונטרס ש"ות מכבוד תורת הרועה נאמן מאור הגולה אדמ"ו מוהר"מ בנעט זצוק"ל, אשר עוד בחיים חיותו בחר בהאי כהנא רבא שלוחא דרחמנא ויהיב לי' הרמן ורשותא לקבץ על יד מקצת מתשובותיו מן הבא בידו ולהוציאם לאור בדפוס כשירצה ויעלה בידו ונאמן שמואל לד', השתדל והשיג מן אז כמ"ש בהסכמה מהגאון בעל ספרי ש"ות חתם סופר כבוד הגאב"ד דק"ק פ"ב זצלה"ה עוד בשנת תקצ"ג לפ"ק, ולא סיפק לגומרה עד היום שקם ונתעודד ממלא מקומו בן יכבד אב ועלה ברומו הבירה למיעבד שליחות' דאבו' ומלא חפני טיבותא אחזיקנא לי' יהי ד' אלקיו עמו, ויגמור בעדו לטובה, וזכות אדמ"ו הרב דומה למלאך ד' צבאות יעמוד לו להוציא לאור את אשר החל לעשות, ואת אשר יהי' לאל ידינו לעשות להחזיק על ידו בעז"הי במכירת הספר אחר שיצא מבית הדפוס הנני, להחזיק ידי עושי מצוה, ובודאי גמור כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא יגרמו בניזקין להדפיסו שנית ע"י מי שיהי' עד כלות משך זמן עשרה שנים מיום כלות הדפוס דלא ליקום בארור משיג גבול רעהו ופ"גין, אבל יתברכו כולם המחזיקים ע"י האי מרבנן הרב המאה"ג מו"ה משה ליב והוא כהן שלוחא דרחמנא נ"י ושלוחא דידן, ממקור הברכות מאלקי אמן הכ"ד פה ק"ק ס"ה יום ט"ו בשבט ר"ה לאילנות תרי"טל

הק' יהודא אסאר

וזאת שנית מהגאון הנ"ל.

גם היום אגיד משנה ואודה לה' על הטובה כפולה אשר נתן ד' בלב טהור גברא רבא כבוד תלמידי הצדיק הרב המאה"ג מו"ה משה ליב כהן נ"י דיין דק"ק נ"ש להדפיס ספר ש"ות ממרן הגאון רשכב"הג מ"ו מוהר"ם בנעט זצלה"ה, והסכמנו עליי' מאז, ועתה עלתה בידו לגלגל עוד על ידו זכות להוציא לאור עולם בחיבור אחד לטהרת הקדש יחדיו ידובקו רב ותלמידו גם מקצת ש"ות אשר הניח אחריו ברכה עמיתי המנוח הרב הגאון החרוץ עצום המפורסם מו"ה שלמה קוועטש זצ"ל שהי' אבדק"ק לייפניק, ומשם נתקבל לאב"ד ור"מ בעזב"י ק"ק נ"ש, מעט ישב על כסאו שמה להרבין תורה, ועלה לישיבה של מעלה תנצב"ה, ולהקים לו שם בישראל, יהי' לו לז"רע האמת בראותם יחד גד"ולת מרדכ"י וחכמ"ת שלמ"ה בכתב יושר דברי חפץ חכמה עלאה וחכמה תתאה, י"שמחו ה"רועים וי"תחדדו ה"תלמידים בתוך שכונות בחוץ תבונה, בכן דברי הסכמתינו בראשונ' עולה יעלה כלילי על מזבח הדפוס גם על התלמיד ש"ות חכמת שלמה מבלי להשיג גבול המדפיס לא בכולו ולא במקצתו משך זמן הנ"ל מיום כלות הדפוס, ולשומעים יונעם ויתברכו מן השמים,

הכ"ד פה ס"ה יום עש"ק ער"ח תמוז תרכא"ל הק' יודא אסאר·

הקדמה.

ויתברך ה' יוצר ויִשתבח ה' בורא אשר נתן לנו חקים ישרים, כי אותי הנחני בדרך אמת דרך צדק ומישרים, מבלתי לכת בדרכי אופל לא סדרים, וחסדו גבר עלי חדשים לבקרים, הייתי בימים ימי הביכורים, כשה אובד וכצאן תועה נשארתי בין העדרים, אבי הצדיק אשר על ידו יצקתי מים טהורים, מבאר כרוה והפרוה שרים, עזבוני והלך למרום. הוא הי' האיש אשר ברוחו פי שנים, לתושי' כפלים, תורה היא עץ חיים, וגם יראת שמים, ה"ה אא"מו הרב הגדול הצדיק המפורסם מו"ה **יוסף שמואל כ"ץ זצל"הה**, דיין מצויין יותר מארבעים שנה פה קהילתינו, בן יחיד לאבי ורך לאמי הייתי, ובאהבתם שגיתי, ויורני, ובמסלת בית אל דרך הקדש יקרא לה, הדריכוני. טפחני ורבני, וטוב טעם ודעת למדני, וכאשר הגיעו הימים לעשות כאשר ה' צוני, לעזוב את אבי ואת אמי, ולשבור בחורי – ולדבק בעזרי – לבנות בית נאמן בישראל ולאמר לדבק טוב, פתאום אמר ה' אל אבי: עלה אלי חצבתי קברך מרום, ואנכי נשארתי ערי' וערום, וברוך ה' משפיל ומרים, כי פרי מעללי אבי הצדיק כי טוב, אכלתי, וזרעו בדמעה ברנה קצרתי, כי באתי עד הלום לכהן תחת אבי למלא מקומו הטהור, ולרות דשן ונחרת מאורו הבהיר, וכאשר שתי עצות בנפשי במה אכף ואקדם את פני אבי, לכבדהו כאשר עם לבבי, כי בחיים חיותו, לא הי' בידי די השיג לכבד אותו, ואף גם אמרו הכמינו הקרושים חייב לכבד אביו בחייו ובמותו, שעיפי השיבוני, וכליותי יעצוני, להפיץ על פני תבל חיבור הנוכחי ש"ות ממרנא ורבנא הרב הגאון רשכבה"ג מה"ו מרדכי בנעט זצ"להה ראב"ד ור"מ דפה קהילתינו והמדינה, כי עוד לא קדמוני ברכים והייתי כעוללים לא ראו אור, כבר יגע ועמל כבוד אבי הצדיק ז"ל לקבץ על יד, תשובות מעט"ם מהמון תשובות רבות אשר הריץ הרב הגאון הנ"ל להשיב לשואליו, וערכם וסדרם וניתן לו רשיון מאת כבוד המנוח הרב הגאון בעל המחבר תשו' האלה להעלותם על מזבח הדפוס, וידעתי גם ידעתי כי רק זאת הי' כל מגמת נפשו וחפצו, ולולי כי הי' בא בימים ואפס כחו, כבר הי' מוציאם לאור, לכן אמרתי רק כזה כבד אכבדהו במאוד להציב לו בזה שם עולם ומזכרת נצח, ואם גם אינם רק תשובות מעט מזעיר נגד תשובות הרבות והגדולות אשר ערך הרב הגאון המחבר אל כל קצוי ארץ, כאשר נודע כי כל עיני ישראל בו היו תלויות, אשר בידו חרב פיפיות, שכלו כחרב חדה, ובכל ידו הדה, במקרא במשנה בגמ' ובאגדה, ודבר שפתים אך למותר את אשר לכל נודע, בכל זאת לא מנעתי כי גם אלה התשובות מתי מספר, לא יסולו בשהם יקר וספיר –

והנה לא הדלתי לצרף אל הקדש עוד דברי ש"ות נובעים ממקור מים חיים מאיש הביניים, ה"ה מו"ו הרב הגאון הגדול החריף העצום המפורסם מו"ה שלמה קוועטש זצללה"ה ראב"ד ור"מ דפה קהילתינו תלמיד אהוב וחביב ונטע נעמן להרב הגאון מו"ה מרדכי בנעט זצללה"ה, הי' אצלו אמון שעשוע יום יום, ומאז קרא שמו פלא, במאוד מאוד נעלה, לשם ולתהלה, נצר מטעו, מעשה ידו להתפאר, וכי ייף בגדלו, כבוד אומר כולו, יהי' לגפן אדרת, לשם ולתפארת, והי' ליום מחר, וקרא שמו הילל בן שחר, וכאשר גזר אומר כן קם. כל אוזן שמעו יאשרהו, ועין רואהו יעידהו, עודנו צעיר לימים הי' לרועה נאמן בישראל בעדרת ישורון ק"ק לייפניק, ומשם זרח השמש ויאר לנו, למלא מקום רבו ולתת משכן כבודו בתוכינו, אכן למראה עינינו דאבה נפשינו, כי בא השמש בצהרים, וכמו ששה ירחים בהלו נרו על ראשינו, ובצלו חיינו, בא הכורת עלינו, ונלקח בעו"ה מאתנו מחמד עינינו ועטרת ראשינו, בלא יומו נספה והלך אל ארץ החיים פחז כמים, בל נותר – כ"א פרי צדיק עץ חיים – המה זרע אמת דברי אלקים חיים – ואם גם הרב הגאון הלז, הריץ תשובות רבות למאור, כאיש גבורתו, בעוצם חריפותו והריצותו, לא מצאנו מסודרי' וערוכים, כי רובן ככולן לא העתיקם על הספר מדי שלחו אל שואליו – ולכן להקים לו ש"ם בישראל, ולתת לו שם עולם טוב מבנים ובנות, חשבתי לספח אל תשובות רבו, מעט התשובות אשר היו נמצאים תחת ידי כעת, ובל אפון כי יהי' לרצון לפני כבוד מו"ז הרב הגאון מהרמ"ב ז"ל, את מעשה ידי, בהצמדי דברי תשובות האלה בתוך תשובותיו, כי נודע לכל רב אהבתו וחיבתו אשר הי' אליו וכאב את בן ירצה, וכאשר הצטדק הגאון בעמה"ח תשו' מהר"ם פדואה ז"ל בצרפו תשובותיו עם תשובו' הגאון מהרי"י מינץ ז"ל.

והנה רבותי ואחי ורעי! אם גם כפעם בפעם מצאתי לפי דעתי העניה לדבר דבר בדברי התשובות האלה לחזק ולעזק לעקל ולסקל, חלילה לי משלח ידי, כי ה' יודע מחשבות אדם, כי אין רצוני כ"א לכבד את אבי ולהדביב שפתי ישינים, אשר מאז היו טמונים. ותהי' זאת לי לכסות עינים, כי לא חפצתי בצע כסף פי שנים, כ"א נתתי החיבור הזה לידידי הרבני המופלג מ' יוסף גינז נ"י כי הוא יטריח בזה להוציאו לאור עולם ושכרו יהי' בזה ובבא.

וקראתי שם החיבור הזה **ש"ות הר המור.** יען כי כבר מלתי אמורה, כי התשובות מן מו"ז הרב הגאון מהרמ"ב זצוקל המה רק מעטים מזעיר ומקצת מן המון תשובות אשר העריך הגאון בחייו. וכן הוא מור מקצת משם מרדכי כדחז"ל (מגילה דף י' ע"ב) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמי' מרי דכי' וגם כפי דרשת חז"ל במקרא שיר השירים ק' ד' אלך לי אל הר המור שממנו ירדה הוראה לישראל (מדרש ילקוט במקומו) וגם תשו' הרב הגאון מוהר"ש קוועטש ז"ל ראוי' להקרא הר המור, כי כל עוצם חכמתו ותבונתו לא באה לו רק מן רבו הרב הגאון מ' מרדכי בנעט זללה"ה ובשמו יקבנו הר המור כי גובה בינתו נמשל כהר, באה לו מן המור, הוא מורו ורבו מ' מרדכי בנעט זצוק"ל.

ואחלי! זכות הצדיקים האלה יעמוד לי, כי יהי' לאל ידי ללמוד מתוך הרחבה והרוחה ולא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. אכי"ר.

נ"ש יום ו' עש"ק ו' תמוז תרכא"ל.

הק' משה ליב ב' אאמ"ו הרה"ג מו"ה יוסף שמואל כ"ץ ז"ל.

א

יום אתמול הגיעני מדת כתבו ע"ד בתי התפילין חדשים מקרוב באו, וכ' כת"ר שיש ראי' דמהני תפירה מהא דקי"ל דמהני תפירה לגבי רלועות, ועוד מהא דקי"ל בא"ח סי' שס"ו דפרוסה המחוברת בקיסום מערבין, והוקשה למעכ"ת דאיך יחלק ר"ח דאמ' הכי בעירובין דף פ"א על התוספתא שהביאו התוס' בזבחים דף קי"ד דאתרוג שנפרץ ותחבו בכוש דאינו חיבור, דא"ל דשאני עירוב דלא בעי שלם רק משום איבה כמ"ש מג"א סי' שס"ו ס"ק י"א דא"כ האיך מייתי מינה הרוקח ראי' לדין לחם משנה כמבואר בב"י סי' קס"ח ובמג"א שם סק"ד אע"כ משום דרב חסדא ס"ל כר"י דאמר דמהני דבק גבי פרסיות שבתפילין ולכן ס"ל כיון דקי"ל כר"ח ליתא להתוספ' ומהני תפירה, וזה שהחמיר הא"ז הייכו לגבי ספק גט ומשום חומר' דאשת איש, מה גם שהמג"א והב"ש הכשירו יש לנו לסמוך עליהם ובזה ייתב כ"ת קושי' האחרונים בסי' תרמ"ח דאיך יודע אם החדרי זרע קיימים וניחא לי' משום דאפש' למתכו ולחברו בקיסום, ע"כ תורף דברי כ"ת בקלרה.

והנה הבין כ"ת שהתוספת' זו שנוי' לגבי אתרוג של מלוה וזה שגגה ביד כ"ת שתוספת' זו היא בפ"ג דטבול יום, לענין אם נטמא במגע טבול יום, ושמה העתיק הרמב"ם בפ"ו מהל' טומא' אוכלין הלכ' י"ב וכבר כ' הרמב"ם שם בפ"ז הל' ח' יש דברים שהן חיבור לטומאת מת וכו' ואינם חיבור לטבול יום וכו' ומפני מה הקילו בט"י וכו' (ומה שלמד הרא"ש ז"ל בפ' כילד מברכין לענין פרוסת המוליא מדין טבול יום, באמת לריכי' תלמוד ע' בשער אפרים בסי' א' ובתשו' ח"ל ס"ב) גם בפי"א דנגעים משנ' י"א הביא הר"ש תוספת' שיש דברים חבורים לטומאת מת ואינם חבורים לנגעים וכו' מיהו בטומאת מת עלמו איכ' תרי סתמ' משניות דחיבורי אדם לא הוי חיבור, הא' בפ"ב דאהלות משנ' ב', והב', בפ"ג דאהלות משנה ד' ותרווייהו הלכות קבועות הן ברמב"ם הל' ט"מ פ"ב הל' י"א ובפ"ד הל' ט', וכיולא באותה תוספת' הביא הר"ש שם בפ"ג דאהלות משנ' ד' ע"ש, והנה בפי"א משנ' ו' דנגעים חזר הנגע לבגד מליל את המטלית ולא הוי המטלית המחובר לבגד כבגד עלמה ואם הנגע על המטלית הוי כבגד עלמו לשרוף את הבגד, ושם בסוף אותו משנה הביא הר"ש תוספת' וז"ל הטילה מן המוסגר הטהור ונראה בבגד כלומר בטהור וכו' דהוי כאלו הי' הנגע במטלית לענין שישרוף המטלית, ומכ"ת אינו כמחובר שיהי' כאלו הנגע במטלית כדי לשרוף הבגד הראשון ע"ש, הרי שני הפוכים בנושא א', גם במשנ' א' חיבר להם חוט או משיחה וכו' כ' הר"ש דהוי חיבור ע"י שתי תכיפות כמו בכלאים, ושם במשנ' ט' בשני דפי חלוק אמרי' דלא הוי חיבור אע"ג דמחובר עדיין בחוט א' כתי' הרמב"ם בפי"ג מהל' לרעת הל' ט' הרי שאין לדמות הענייכים להדדי, ואין לנו אלא מה שאמ"ז בפירוש.

גם מ' כ"ת אינו מובן לי שכ' דר' חסדא ס"ל כר"י דאמר דמהני דבק, ושנה פלוגת' דר"י ור"י הוא אם לריך לדבק או אין לריך לדבק, אבל בזה אם דבוק מהני במקום שלריך דבק בזה לא נחלקו, וא"כ לר"ח דס"ל דדבק מהני יהי' כל אותן המשניות ותוספת' דלא כמאן, ועוד הא חזר ר' יודא לר' יוסי כדאי' במנחות ל"ה ע"ב.

ובעיקר הדין לענין אתרוג יעיי' כ"ת שכבר קדמו בס' אליה רבה סי' תרמ"ח ס"ק י"ד לחלוק שם על הבית יעקב שמתיר לחברו בקיסום בראי' מהך דעירובין שמביא כ"ת (אבל הך דתוספת' לא הביא מפני שענין אחר הוא ולענין טומאה כמ"ש) וסתר דבריו שאין ללמוד מעירוב ובהך דסי' קס"ח ס"ג שאני דמיירי באין לו לחם שלם אחר וכמ"ש להדי' ברוקח ובש"ע, וכן כ' עוד הא"ר בסי' קס"ח סק"ה ובתשו' סולת בלולה שנספח אלל הס' מנחת יעקב שאלה י"ג כ' שדין לחם משנה שוה לדין עירוב משום שגם לחם משנה הוא רק מפני הכבוד וא"כ מכל אלה ליכא סייעת' ולא תיובתא.

גם הראי' שהביא כת"ר מהא דמהני תפירה ברלועות, לא יכולתי להלום, דהתם ברלועות לא מלינו בשום מקום שיהא מעור א' דוק' ולא קפדינן אלא רק שיהי' שלם ופשוט דע"י תפירה נקרא א', וסברא זו לא מלבי כי מפורשת היא במהרי"ק שרש קכ"ב, דמה"ט מהני דבק בס"ת ולא מהני דבק לשברי שופרו' משום דבס"ת א"ל עור א' רק שיהא ספר שלם וע"י הדבק יהי' שלם, אבל בשופר דקפדינן אשופר א', אפי' ע"י הדבק אינו מתאחד ושם שני שופרות עליהם, וע"ש שהביא כן על שם תוס' מסא"כן (ודברי מהרי"ק הללו הן לכאור' קלת כנגד דברי ב"ש בסי' ק"ל) ומכ"ת באתרוג לא מהני חיבור דיש לחלק בין דבר שדרכו לתפור למידי דאכילה דלא שייך בי' תפירה, ועוד דבאתרוג קפדינן אפירי אחד ולא שנים ושלשה כדאי' בסוכה פ' לולב הגזול ע"ש.

והנה בב"ש לא החליט הדבר למעשה רק שהניח בל"ע וקושי', וכל קושי' יש לו פירוקא, ומכ"ש שקושי' זו, מדמהני דבק בפרסיות שבתפילין בקל יש לדחותה דשא"ה שהן ג"כ מונחים בבית א' והבית מלרפן, ואע"ג דבלא הדבק לא הוי מהני, מכ"מ לירוף הבית בהדי הדבק מהני טפי מדבק לחודא, וכבר דשו בו רבים בתי' זה, ואף שיהי' הקושי' חזקה לא מפני זה כניח דברי הש"ע והא"ז המחמירין ומה שכ' כת"ר שא"ז לא החמיר רק לענין גט, לו יהא כדברי כת"ר אף אנו נאמר דראוי' לחוש ולהחמיר במלוה התדירה כל יום.

וכבר כ' הב"י בא"ח סי' תר"ז והביא מש"כ הר"ן בתשו' להרי"בש רואה אני דבליך עוביס ונכוחים שאפי' בעסק העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמלוה שהן כבשונו של עולם ואיך נניח הדרך שדרכו בה אבותינו הקדושים ונכנים עלמינו במקום לר ובמשעול הכרמים עכ"ל הטהור וכבר העיד הב"ח בסי' ל"ב שמנהג כל ישראל לעשותן מעור א' וא"כ המנהג הגרוע הלז נתחדש בימינו במקלת מקומות ע"י המון סופרים ולא הרגישו בהם החכמים במקומותם במושבותם.

והנה מלבד האור זרוע מלאתי מפורש במרדכי הלכות תפילין ד"ה הגה"ה מיתורא עכ"ל וז"ל ואני מלאתי שיש מביאים ראי' לפרש"י ז"ל מהא דפ' במה מדליקין מדלא מוקי ההוא דהוכשרו וכו' עד אבל לפי הגאוני' קשה וכו' ואמר לי ר"י כיון וכו' ע"ש הרי להדי' דלרש"י דבעי' התיתורא עם הבתים מעור א' אפי' תפירה לא מהני והר"י לא נחלק ע"ז רק בזה דס"ל לר"י דתיתורא עם הבתים א"ל להיות מעור א' שלא הוזכר כן בש"ס, אבל בסברא זו לא פליג דאם הי' לריך שיהא מעור א' שאין התפיר' מחשבה לעור א'.

והנה אותה ראי' עלמה שמביאי' לפירש"י לתיתורא, היא ג"כ לענין הבתים עלמה דאי הוי מהני תפירה לא הוי קשה מידי מהא דמן המותר בפיך שאינו אלא בבתים החילונים שיש עליהם השי"ן כמבואר שם, הרי מבואר נגלה דליתא הללו אליבא דרש"י לא מהני תפירה בבתים ולדבריהם לריך לחלק בין תפילין למזוזה באיז' סברה שלא יסתרו דברי רש"י אהדדי.

והנה בנדון הבתי תפילין הללו שאנו דנין עליהם, לפענ"ד יש בהם לגריעות' אליב' דכל הדיעות, שהן נעשין מעורות שנים באופן זה שעור א' מקופל לאורך על ד' פרקים ואח"כ מורכב עליהם עור א' לרוחב, ובזה כל בית ובית מחובר משני עורות וזו מכ"ל ועוד שעור המורכב עליהם מחבר כל הבתים יחד והם מבחוץ בית א' ורק שמבפני' יש מחילות המפסיקות והחריץ מבחוץ אינו נכנס לפנים כל עובי הדופן, דמת"כ אם הי' נכנס הי' הבית קרוע ואינו שלם, ולא נמלא כן בשום פוסק, ואדרבה ליסני' הפוסקי' מבואר בדוכת' טובא שהבדל הבתים ניכר ע"י הבדל המחילות שהן מבפנים לעד מבחוץ ממקומו של החריץ דבזה ניכר היטיב ע"י החריץ כמה בתים בתוכו, אבל לא כן החריץ שהוא רק מבחוץ בעלמא ואינו מגיע לפנים, שבזה יכול לעשות מבפנים כמה בתים, ואיך יהי' החריץ מבחוץ היכר להמחילות שבתוך הבית וזה ברור לכל רואי בתים התפילין הללו, ועוד יש בהן פסול, כי יש מהם איכם עשוים השיכי"ן על הבתים עלמם כ"א מדבקי' עוד עור מימין ומשמאל ועליהם השי"כין.

והנה בס' התרומו' סי' ר"ו כ' שמשום הכי לריך להיות חילוני הבית רואין את האויר כדי שיהא ע' שבשמע ושבקדש סמוכין על השי"כין שמבחוץ ע"ש ועי"ז יש בהם כדי לפוסלן לפענ"ד אלא שאין להאריך ודי בזה לגברא רבא דכוותי' אשר אם יתן לבו לש"ס לעיין בדברי ישכים על האמת, והיודע כל תעלומות לפניו גלוי' כי לא הי' לי שום פניה בדבר חלילה רק להסיר מכשול מקרב הסופרים העושי' בשגגה, ולא עלתה על לבי כלל שיהא אדם מתנגד בדבר שיש בו ע"ל היותר טוב, מהגם כי נתעוררתי ע"ז מרב מופלג פעמים ושלש, וע"כ

שמתי

שמחתי לבי לדבר, והרחמן ישים חלקנו עם מצדיקי רבים ככוכבים לעולם ועד.

ב

יצו ה' שלום להה"ה ידידי הרבני המופלג מו"ה שלמה הכהן נר"ו.

ע"ד הסופר שכתב הפרשיות שלא כסדרן אם יש לפסול תפילין למפרע. כ"ל דשפיר דמי להכשיר אותן תפילין שא"א לו להחזירן, מטעם ספק ספיקא, ס' שמא האמת כדבריו דרק עכשיו כתבו כן ושלא הי' מנהגו כן מעולם, וספק שני שמא הלכה כהך תי' של התו' במנחו' דף ל"ג דבשני פרשיות לא איכפת לן בכסדרן כמ"ש הט"ז בי"ד סי' ר"ל, ומה שתמה שם בט"ז ע"ז הא כתוב והי' וכו' לק"מ דס"ל דלא קאי אפרשיות כיון שאין כתובין כן בתורה וראי' לזה מגמ' דברכות דף י"ו דלא יקרא למפרע ומפקינן לן מוהיו ושם כ' הרא"ש דבפרשיו' לא קפדינן והה"ד הכא. גם במרדכי הובא דיעה זו א"כ עכ"פ יש לחשבו ס"ס, וכיון דבלא"ה י"ל דאוקמ' אחזקתי' ומסתמא כשנעשה סופר ידע הדינין והשתא דאיתרע, ומכ"מ מה דאפשר להוליא מיד הלוקחים שיש משביב יקחנו בחזרה, ולא נסמוך ע"ז רק שלא נלטרך להכריז עליו, וגם עכ"פ יקבל על עצמו בח"מ ובש"דא שכן הוא כדבריו שלא נהג כן רק בפעם הזאת, ואם לא ירלה לקבל עליו כן יש להכריז עליו שתפיליו פסולין למפרע, אבל מכאן והלאה סגי בקבל' דברי חברו' ותל"מ כאס ה"ק.

ג

ע"ד מלאכה שעשה הגוי לעצמו אי מותר לישרא', ועל איזה מלאכה.

הנה אי' בשבת ד' קכ"ב ע"א. מתני' נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל וכו' מילא מים להשקו' בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. עשה נכרי וכו' ולריכא דאי אשמעי' נר משום דנר לא' נר למאה אבל מים ליגזור דלמא אתי לאפושי בשביל ישראל, וכבש ל"ל מעשה דר"ג וזקני' קמ"ל. וכ' תוס' ד"ה משתמש לאורו ישראל. ולא גזרינן שמא ידליק כדגזרינן בפ"ק דבילה בפירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש ובמשקין שזבו שמא יסחוט משום דסחיטה ותלישה הם קלים לעשות (ור"ל ולא יזכור בשבת קודם עשיית האסור סחיטה ותלישה) ואדם להוט אחריהן לפי שהן דבר אכילה, אבל בכל הני דהכא אינן קלים לעשות כ"כ ואין אדם להוט אחריהן. וכ' דהוללכו התו' לשני הסברות דסחיטה ותלישה קלים הם ואדם להוט אחריהם משו"ה גזרינן לשמא יעשה בשבת, ולא סגי להו בחד סברא, משום דלה"ט דקלים הם קשה להו נר לדלוק וודאי קל הוא רק שאינו מידי דאכיל', א"כ ה"ל לגזור לשמא יעשה בשבת, ולה"ט דאדם להוט לחוד' הי' ק' מן מילא מים לבהמתו, לפיטת ר"י שבתוס' ד"ה משקה אחריו וכו' שכ' דה"ה לישראל עלמו אסור, ומילא גם ההיתר דרישא הוא אפי' לישראל עלמו, וא"כ אמאי מותר לישראל לגזר שמא יעשה בעלמו דמ"ש שתיי' או אכילה דמסתמא' אדם להוט לשתיי' כמו לאכילה, רק שבזה איכא הך סברא דאינו קל כ"כ כמו ס"ות (ואפי' לפיר"ת דהוכיח מדנקט בהמתו דדוק' להשקות בהמתו אסור משום דמהני מעשיו של נכרי אבל לעלמו שרי דלא מהני מעשיו, מוכרח נמי דמשום ה"ט דלהוט לחוד' לא גזרינן שמא יעשה בעלמו, דאי אמרת דההתירא ברישא הוא דוקא משום דאיכ' תרתי אינו קל וגם דלבהמתו אינו להוט, א"כ קשה מנ"ל לר"ת לדייק מדנקט בהמתו דאיסור' בסיפ' הוא דוקא לבהמתו, דלמא נקט בהמתו לדייק ההתיר' דדוקא בהמתו דאיכא תרתי הוא דמשרי, אבל לישראל עלמו דלהוט לשתי' כמו לאכילה גזרי' אע"כ דגם לר"ת ל"ג בלהוט לחוד' וא"כ אי מילא הגוי לעלמו משקה הישרא' אחריו בין לבהמתו ואפי' לעלמו, ושפיר מדייק הר"ת דאמאי נקט בהמתו אע"כ הסיפ' באיסור' לדייק דלעלמו לא מהני מעשיו של נכרי שרי) ועוד יש לפרש דהוללכו התוס' לשני הסברות דבטעמ' קמא לחלק בין קל הוקשה להם הך דנר דהא קל הוא לעשות כדפרישי' ובהך טעמא דדוקא בלהוט, אכתי קשיא להו הא דבחולין דף י"ד גבי השוחט בשבת דשקלינן וטרינן טובא מ"ט אסור בו ביום ול"ח לשמא ישחוט לכתחילה כדמקשה התוס' שם בסוגי' ד"ה מודה ר"י בשלי ז"וע וכו' ותי' דדבר קל שאינו קל לעשות ל"ח ע"ש אלמא אע"ג דהוא מידי דאכילה אפ"ה לא גזרי' משום דאינו קל, ומשו"ה ס"ל להתוס' דבאפה הגוי פת בשבת לעלמו היכי דליכא ה"ט דמוקל' דשרי לישראל ול"ח לשמא יאפה הישראל. וגם קשיא להו הא דמשמע ר"פ אין לדין דף כ"ד גבי מלודה שאסור' משום מוכן ור"ל איסור מוקלה כמ"ש התו' ריש בילה דף ב' ע"א, ול"ח לשמא ילוד, אע"כ ל"ל ג"כ מה"ט אע"ג דמידי דאכילה היא ל"ג משום דאינו קל, מכל הלין נשמע דהך טעמ' דלהוט במידי דאכילה לא מהני.

ומכ"מ בשה"ת ובסמ"ג יש דאין מחלקין רק בין מידי דאכילה כסבר' שני' שבתוס' כאן, והובא בטא"ח רסי' שכ"ה, ואהך דחולין ל"ל סבר' אחרת ואהך דמלודה י"ל באמת דס"ל דאסור משום שמא ילוד כדאי' באמת שם בבילה ברמב"ן במלחמות.

ולכאור' קשה לפי' התוס' הוי מלי הש"ס למעבד לריכות' בנר ומים לענין ההתירא דבעשה הגוי לעלמו דשרי לישראל, דאין ללמוד נר מן מים דהתם להוט לחוד' ואינו קל לעשו' משו"ה ל"ח לשמא יעשה, וכן אין ללמוד מילא מים מן נר משום דהתם אינו להוט ל"ח, בלאו הך סבר' דקאמר הש"ס דבנר לא' וכו' רק הש"ס חדא מינייהו נקט. מיהו קשה דלפום סבר' דהגמ' נהי דדין מים אין ללמדו מן נר, מכ"מ דין נר הוי מלי ללמוד מן מים, אבל אי הוי עביד הלריכות הנ"ל הוי א"ש דלא מלי ללמוד חדא מאידך כנ"ל, וי"ל אף לפי סבר' הגמ' א"ש דלא מלי ללמוד דין נר מן מים דה"א לטעות לענין אסורא באם עשה בשביל ישראל, ולהסוברים דאפי' עשה בשביל נכרי וישראל אסור, ובזה ס"ד דרק לגבי מים דשייך ריבוי הוא דאסור אבל בנר דליכא ריבוי שרי בעושה בשביל שניהם, ולהמתירין גבי נר בעשה בשביל שניהם, ומתני' ר"ל בשביל ישראל לחוד', וא"כ לא שייך הך חלוקה, י"ל ג"כ לפי מש"כ הר"ן דטעם האיסור בשביל ישראל הוא משום דחיישינן לשמא ירגילנו לשבת הבאה (וכן אי' בתוס' בילה ד' ג' ד"ה גזירה שמא יעלה וכו' בשם התוספת' לגבי ישראל מכירו) יש לחלק ג"כ דה"א דל"ח שיעשה הגוי בשבת הבאה בשביל ישראל לבדו רק לגבי מים חיישינן שמא ירבה אגב דידי' לגבי ישראל, אבל בנר דל"ש ריבוי ל"ח שידליק בשביל ישראל לחוד' קמ"ל דאפ"ה אסור, (וא"ש קלת הא דכ' הר"ן ה"ט דשמא ירגילין וכו' ולא כ' הטעם כפשט' דשמ' יאמר או שלא יהנה, דכוונתו להבין בלריכותא דנקט נר ולא סגי לי' במים לחוד').

ד

במידי דאכילה אי אינו אסורה רק בו ביום או אפי' בכדי שיעשה.

הנה בתוס' בבילה דף כ"ד ע"ב ד"ה ולערב אסורין בכ"ש וכו' הביאו דהר"ר יודא אוסר במחובר ובלידה אפי' עשה הנכרי לעלמו, ומקשי' התוס' עליו ממרחלת בשבת דשרי הואיל ואיכא רוב נכרי' בעיר (שבת דף קכ"ב) וכ' תוס' דדוחק לחלק בין מידי דאכילה לדבר אחר וכו' וק' הא התוס' עלמם כ' סבר' זו דבמידי דאכילה ולהוט אסור', ודוחק לפרש דדוקא על מלודה דהוא טירחא בהא לא ס"ל כהר"ר יודא, ובמחובר דפליגי על הר"רי נמי ר"ל מחובר דבעי' מרא ומלינא, דהך סוגי' דנכרי שהביא דורן מיירי במחובר בכה"ג כדכ' התוס' ריש בילה דף ג' ע"א ע"כ ס"ל להתוס' דאין לחלק בין מידי דאכילה, ומשום דק"ל מן חולי' דף י"ד או מן מילא מים דכאן דה"ל ג"כ מידי דאכילה דזהו דוחק, ועוד בלא"ה אינו מובן מאי ק"ל להתוס' עלה דהר"רי מן מרחלת דהא גבי מרחל' לענין אחר השבת ותוך שיעור כדי שיעשו מיירי ומשו"ה שרי אבל הרר"י דמיירי בנכרי שיעשה לעלמו דמוה לדין פירות הנושרין ממילא, ודין פירות הנושרין גופא אינם אסורי' רק בשבת וי"ט ולא בכדי שיעשה כדמשמע מכל הפוסקים.

ונראה דוודאי לענין האיסור בשבת מדמין התוס' גבי נכרי שהדליק את הנר וכו' הנעשה ע"י נכרי לנעשה מעלמו, ע"כ מקשי' התוס' על מתני' דנכרי שהדליק וכו' מדין פירות הנושרין, ומתרלין דבמידי דאכילה שאני דחיישינן שיעשה בשבת, אבל לענין מולאי שבת עד בכדי שיעשה ס"ל להתו' כיון דפ"הנ גופא אינם אסורי' למ"ש כלל אפי' תוך כדי שיעשו הה"ד בנעשים ע"י הגוי אם עשאו הגוי בשביל עלמו או בשביל גוי אחר לעולם שרי תוך כ"ש אפי' במידי דאכילה דלהוט אחריהם כמו דל"ג בפ"הנ, אבל הרר"י ס"ל דלענין תוך כ"ש במ"ש אע"ג דבפ"הנ מעלמם שרי במ"ש, אבל הנעשה ע"י הגוי אע"ג שעשאו בשביל עלמו שייכא ג"כ החששא דשמא יאמר ואסור אפי' במ"ש בתוך שעור כ"ש, ע"כ מקשי' התוס' ע"ז דתקשה לדידי' ממרחלת דשרי עכ"פ לערב תוך כדי שיעשה אם כתחמם בשביל גוי, ואתי שפיר ג"כ דדחיק' להו להתוס' לחלק בהא בין מידי דלהוט דמכ"מ כיון שעשאו הגוי בשביל עלמו אין לחוש לשמא יאמר, כמו דל"ח בפ"הנ מעלמם לשמא יתלוש בשבת לענין כ"ש אפי' במידי דאכילה הה"ד דאין לחוש בעשאו הגוי להחששא שמא יאמר אפי' במידי דאכילה, ולא כ"ל להתוס' דלסבר' הרר"י גם בפ"הנ אוסר כדי שיעשה, דלא מליכו מי שיסבור כן. וכדמוכח מדברי הרר"י עלמו דנקט עשאו הגוי בשביל עלמו ולא נקט אפי' בנעשה מעלמו ועוד דא"כ וודאי תקשה עובד' דטבי' בעירובין דף מ' דהתירו בי"ט שני ומשום דנעשה ממילא כדכ' התוס' שם אע"כ דדוקא בנעשה ע"י גוי אע"ג דנעשה ממילא הוא דאוסר

הר"ר

הר"ר יודא ואפי' לערב, והאה ק"ל לתוס' שפיר מתרצן דאין לחלק בהא במידי דאכילה.

ומכ"מ בהרב"ז סי' שכ"ה הביא הטעם להמחמירין במידי דאכילה שהוא משום שמא יאמר לנכרי וכו' (וכן הובא במגן אברהם שם סק"ט) משמע דמפרש דבריהם דס"ל כהר"ר יודא, ולפי"ז גם בכלי שיעשה יש לאסור כדמוכח מתוס' אליב' דהר' יודא ול"ע.

והנה איכ' כ"ת לשי' התוס' א' שאינם מחלקין בין נעשה ע"י הגוי היכא שעשאו לעצמו לבין נעשה מאליהן ע"כ ק"ל כאן מהא דפ"הכ ומחלקין בין קל לעשות לאינו קל לעשות דלא תקשה מן חולין דף י"ד או מהך דמצודה דלא אסרי' רק מטעם מוקצה, ודוק' בלהוט אסרי' בקל לעשות אבל באינו להוט לעולם שרי דלא תקשה הך דנר, ומכ"מ אפי' בלהוט וקל לעשות אינו אסור רק בו ביום אבל לערב שרי בין נעשה מעצמו או ע"י גוי בשביל עצמו ול"ח לשמא יאמר כלל כיון דעשוי' בשביל עצמו ומשו"ה בההיא עבי' דעירובין שרי אפי' בנעשה ע"י גוי מעצמו, ואיכ' מחמירין דס"ל דבלהוט אפי' באינו קל חיישי' שיעשה הישראל מלאכה, ודוק' לענין בו ביום בין בפ"הכ בין נעשה ע"י גוי, אבל כ"ש מודו דשרי והן המחמירין שבשה"ת ובסמ"ג שהביאן הטור סי' שכ"ה, והרר"י מחמיר עוד דבנעשה ע"י גוי לעצמו חמיר מנעשה מאליו ואסור משום שמא יאמר, ומשו"ה אסור אפי' כ"ש והיינו במידי דאכילה דוק' וסברא זו דחיק' להתוס' לחלק לענין כ"ש בין מידי דאכילה, אלא כיון דנעשה ע"י הגוי בשביל עצמו שרי בכ"ש אפי' במידי דאכילה ואפי' בקל ג"כ. ואפשר שהסמ"ג וסה"ת דמחמירין במידי דאכילה בלהוט ואינו קל לא אסרו רק בו ביום, אבל לענין בכ"ש לא ס"ל כהר"ר יודא משום דל"ח לשמא יאמר היכא דעושה בשביל עצמו, ולהרב"ז דכ' הטעם אליב' דהסמ"ג משום שמא יאמר צריך לדחוק כנ"ל.

ה

להרב החה"ג מו"ה חיים נ"י אב"ד דק"ק טריביטש.

מ"ש כת"ר דמשו"ה מפרש הרמב"ם בפ"ד מהל' חמץ ומצה הל' ד' וה' דהך דנכרי שהלוה לישראל דמותר דמיירי בהגיע זמנו קודם הפסח משום דאל"כ אסור מדאו' מטעם דישראל קיבל אחריות דאפי' בביתו ש"ג עבר מדאורייי' להרמב"ם, לענ"ד א"א לומר כן, חדא דבמג"א סי' ת"מ כ' בפשיטות דע"כ לא קיי"ל כר"ת (ר"ל דס"ל כרש"י) וכן הפוסקי' שהשמיטו הך ברייתא' כדכ' הש"ג אלא רק ביחד וכו' אבל בביתו ש"ג ממש כ"ע ס"ל כר"ת באין חולק, והכי מוכח מן לשנא דהה"מ שם בהלכ' ה' שסיים וז"ל וכבר נתבאר דחמצו של גוי ברשות ישראל ובאחריות ישראל דעובר עכ"ל מבואר להדי' דאבל ברשות גוי ובאחריו' ישראל אינו עובר, ועוד הכי מוכח מהרמב"ם הל' ב' דכ' ישראל שהפקיד אצל הגוי דעובר ומקורו מהך דינא דנכרי שהלוה לישראל ד"ה עובר כמש"כ הר"ן בדף ו' והה"מ שם הל' הנ"ל, וא"כ ממ"נ אי מיירי בישראל קיבל אחריות ה"ל לרמב"ם לאשמעי' רבותא טפי דאפי' בחצרו ש"ג ובביתו ש"ג עובר מדאורייתא', ובע"כ צ"ל דמיירי בדלא קיבל ישראל אחריות א"כ צ"ל דהך דנכרי שהלוה לישראל דעובר מיירי בדנכרי קבל אחריות, וכיון דלא א' משכנין ה"ל חמצו של ישראל ועבר א"כ גם הך דינא דנכרי שהלוה וכו' דמותר משום דאמר משכנין מיירי ג"כ בנכרי שקיבל אחריות וא"כ לית' להוכחת כ"ת.

איברא דברייתא' גופא יש ליישב, אבל דברי הרמב"ם א"א ליישב כלל אם ס"ל דאפי' בחצרו ש"ג וברשות הגוי קעבר מדאו' ונוקים הברייתא' בישראל קיבל אחריות ה"ל לרמב"ם למינקט רבות' טפי אפי' בחצרו ש"ג דעבר, וע"ק לדברי כת"ר מנ"ל להש"ס לאוקמ' התירא במשכנין ואסור בלא משכנין, דלמא הכל במשכנין רק התירא בזמנו קודם הפסח ואסור' בזמנו אח"הפ. בשלמא להה"מ דאם זמנו אח"הפ אסור משום הואיל לחומר' דהוא רק איסור דרבנן, והפ"מ ס"ל דעובר ר"ל מדאורייי' שכן הוא לשיטת הרמב"ם כמבואר בר"ן דף ה' אבל לדברי כת"ר דמשום קיבל אחריות אסור הוא מדאורייי' ה"ת לאוקמ' אסור' גם במשכנין ובהגיע הזמן אח"הפ, ועוד בלא"ה צ"ל כלל כטעם כת"ר דא"כ תקשה בסוגי' על המקשה הראשון תנן נכרי וכו' בשלמא לאביי דאמ' למפרע ה"ג וכו' ק' כיון דהשת' ע"כ מיירי בהגיע הזמן אח"הפ דאל"כ אין לו ענין להך דלמפרע ה"ג או מכאן ולהבא ה"ג וכו' אע"כ דמיירי מהגיע הזמן אח"הפ וא"כ גם אם למפרע ה"ג ליתסר הך דנכרי שהלוה לישראל אם הישראל קיבל אחריות, ואע"כ מיירי בנכרי קיבל אחריות, וא"כ הוא גם למסקנא כפרש הכי ועוד ק' שם גם התירוץ הש"ס בריש הסוגי' דמיירי בהרהינו וכו' וקנו משכון, קשה מ"ת הא ה"ל קיבל אחריות בביתו של גוי דעבר לדברי כת"ר, אע"כ דזה באמת שרי וא"כ דמיירי באין אחריות על ישראל, וא"ל דגם להטעם דהה"מ יקשה כאלה, י"ל דלהה"מ הוא מטעם הואיל לחומר' יכול לומר דס"ד דהש"ס הכא ס"ל דגם לחומרא לא אמרינן הואיל, אבל אנן דאשכחן הסוגי' פרק תמיד נשחט דף ס"ב דהואיל לחומר' אמרינן ע"כ צ"ל דמיירי בהגיע קודם הפסח, אבל לדברי מר דמשום קיבל אחריות אסר, מ"ל בס"ד או במסקנא, ועוד בשלמא להה"מ ניחא דק'קלת להמקשין, וא"ש מיהא להתי' דמיירי בהרהינו וכו' וקנו משכון, וי"ל בכה"ג לא אמרי' הואיל ואי בעי פדה לי' דה"ל כמחוס' מעשה כיון דעד השת' הוא של הגוי מטעם דקני משכון ורק למסקנ' דל"ק משכון ורק מטעם משכנין אינו עובר ובזה שייך טעמא דהה"מ למימר הואיל לחומר' גם בס"ד דש"ס י"ל כיון דלמפרע ה"ג, ע"כ הטעם משום דאלים השיעבוד כדמשמע מלישנ' דרש"י שם בריש הסוגי' וה"ל אצל הגוי כאלו קנאו בשעת הלואה ה"ל ג"כ הואיל המחוסר מעשה, משא"כ למסקנא, אבל לדברי כת"ר ק' בס"ד (מיהא י"ל בס"ד ג"כ מיירי בהגיע קודם הפסח אך ס"ל דבשלמא אם למפרע ה"ג אלים השיעבוד בשעת הלואה לא הוי אסמכת' וקנהו בזמנו ק"הפ, אבל אם מכאן ולהבא ה"ג לא אלים שיעבוד ולא קנה רק בשעת זמן הפרעון ולא קנהו משום דהוי אסמכת' כדפי' הה"מ שי' הרמב"ם מה"ט. למסקנ' לחלק בין אמר משכנין לשלא אמ' משכנין כן יש לחלק בין אי למפרע ה"ג או מכאן ולהבא אם נימא דלמפרע ה"ג מטעם שיעבוד' דאלים תיכף בשעת הלואה כ"כ מדברי רש"י אבל הוא דרך רחוק) וכ"ז למימר דקיבל עליו אחריות של גוי בביתו ש"ג אסור מדאורייי' להרמב"ם, ולאוקים הך דנכרי וכו' בקיבל ישראל אחריות זה א"א מחמת כמה טעמים ברורי' דאמרן אם מדברי הה"מ אם מדברי המג"א אם מלשנא דהרמב"ם הל' ב' אם מס"ד דש"ס, ותל"ת כעת, כאם הדש"ת הק'.

וי"ו

נ"ש יום ה' ד' ניסן תקפו"ל.

טהור לב חן שפתיו יצמיחו דעת ותבונה להבין ולהורות, אלקים צרופה עדותיו חוקותיו, גבר חכם בעוז יתהלל במשרים קהלת ישורון ק"ק גוריציא, והוא עומד עליהם מטה עוז, כבוד הרב המופלג מו"ה אברהם ריבוייו נרו וכאל"ש יא"ט.

ע"ד סעודה שלישית בשבת שיש בו ע"פ איך לאכול י"מ מבואר בשי' תמ"ד דמן סמוך למנחה קטנה א"א לעשותה כלל רק בפירות ובשר, אבל קודם סמוך למנחה קטנה יש לו לקיים סעוד' ג' במצה עשירה, רק לדידן דמחמרי' כר"ש דגם מי פירות לחודי' ה"ל מצה ממהרי' להחמיץ ע"כ לעולם א"א רק בפירות ובשר, ומוכח מזה דאפי' כשיעור ביצה דיוצא בו י"ח סעודה בשבת, ג"כ אסור לאכול מן סמוך למנחה ולמעלה, ואע"ג דשיעור כביצה מקרי רק אכילת ארעי לגבי סוכה בסי' תרל"ט ושרי לאכלה חוץ לסוכה, מ"מ מקרי לגבי סעודה ג' בע"פ סעודת קבע, אך למ"ש במג"א סי' רל"א דבעינן לסעודה ג' מעט יותר מכביצה י"ל דכביצה באמת שרי, ולא קשה איך יתכן דכביצה שרי ולא חיישי' שלא יאכל מצה לתיאבון, ואינו משביע, ומעט יותר יהא אסור וחיישי' שישביע ולא יאכל לתיאבון, משום דכל מידות חכמים כן הוא לקבוע חק לדבר וגבול, באפשר יותר מכביצה שייך בו קבע אסור בכלל כל סעודת קבע, ולפ"ז מתילא אם יכולי' לקיים סעודה ג' בפירות ובשר כ"ש דיכולי' לקיים סעודה ג' במצה עשירה בכביצה דוקא, דאע"ג דכביצה מקרי ארעי, מ"מ ארעי דפת וקבע דפירות שוים הם כמ"ש הרא"ש ביומא דף פ' ע"ב ומבואר בשי' תרל"ט, וא"כ כמו דיוצא בסעודה ג' בפירות דרך קבע יוצא ג"כ בפת כביצה, אך ידקדק שלא יהא מעט יותר מכביצה, ומכ"ש במעשה קדירה דאסור להרמב"ם מן סמוך למנחה ולמעלה, דמ"מ בשיעור כביצה שרי, דמ"מ לא גריע ממ"ע דהרי לא אסרו רק קבע כדמשמע סי' רמ"ט גבי שבת ע"ש אע"ג דיש לנהוג לחומרא גם בע"ש כמו בע"פ מ"מ היינו רק בסעודת קבע ולא בארעי וה"ה לגבי ע"פ, ואפשר דאפי' מעט יותר מכביצה שרי ורק שלא יאכל הרבה אפי' באינו ממלא כריסו מהם, והנה הרי"ף והרא"ש נחלקו בהא דמעשה קדירה, דהרי"ף ס"ל דמיני תרגימא שהתירו היינו רק פירות ולא מע"ק, והרא"ש ס"ל דמיני תרגימא כולל מע"ק, והתוספות נסתפקו קצת בהאי בדף ק"ז ע"ב ד"ה מיני תרגימא וכו' מיהו מהתוס' ר"פ ע"פ דף צ"ט ע"ב ד"ה סמוך למנחה וכו' דמקשי וא"ת מה יאכל, ותי' דקודם מנחה מצי לאכול מ"ע, ולא תירצו כפשוטו דלא יאכל ס"ל, ר"ל מעשה קדירה, דזהו שרי קודם סמוך למנחה, משמע דס"ל כדעת הרא"ש דמע"ק שרי גם אחר ס"ל, אבל יש לדחות הראיי' כאשר כתבתי בביאור מרדכי ע"ש. והטור סתם דבריו דיאכל פירות ומיני תבשיל, והבין הב"י דר"ל תבשיל בשר, אבל מע"ק אסור, ופליג הטור על הרא"ש אביו, ולענ"ד שפיר דייק הטור, דהא לא משכחת מע"ק בע"פ דיהא מותר, דאם ר"ל מע"ק תבשיל מן ה' מיני דגן. זהו לדידן אסור משום חשש חימוץ, דוודאי בדיני

דגמר' הי' שייך תבשיל מיני דגן בחטים קלוים זהו אינם באים לידי חימוץ או בחלוטי' ברותחי' ע"כ על הרי"ף דמפ' בגמ' דר"ל מיני תרגימא' מ"פ, ע"ז מסיק הרא"ש דמיני תרגימא' דבגמרא גם מע"ק בכלל, אבל בזה"ז דאין אנו בקיאין בחליטה כמבואר בסי' תנ"ד ס"ג, גם אין מתירי' להבהב באור לעשות קליות ולעשות מהם קמח ולבשלם משום דחיישי' שלא יקלו יפה כמבואר בסי' תס"ג ס"ג א"כ לא שייך לדידן כלל מע"ק בע"פ אפי' קודם סמוך למנחה, רק דשייך מע"ק ע"י מצה מבושלת דשרי לאכלה עד סמוך למנחה, וי"ל דבמצה מבושלת מודה הרא"ש דאסור מן סמוך למנחה ולמעלה, אע"ג דבמעשה קדירה לדידי' שרי בליכא חשש חימוץ, משום דס"ל דליכ' קביעות במע"ק, וחכמים לא אסרו לאכול רק קבע, אבל מצה מבושלת דקי"ל דבאיכ' פ"כ מברך עליו המוציא ומברך לאחריו בר"המ כמבואר בסי' קס"ח סעיף י' ומשמע דדינו כשאר פת דעלמא שיברך בר"המ מדאורייי' וגם אפי' בכזית ובכביצה אבל מקרי קבע, ואסור לאכלה מן המנחה ולמעלה ממילא אפי' ליכ' פ"כ דלענין ברכת המוציא ובה"מ אין לו דין פת, מ"מ לענין לאכול בע"פ מן סמוך למנחה ולמעלה שהטעם הוא כדי שלא לאכול מצה בליל' שלא לתיאבון לא שייך לחלק בין איכ' פרוסת כזית לליכ' פ"כ, דלענין אם הוא משביע אין לחלק בין אית בי' פ"כ ללית בי' פ"כ דלא דמי לבר"המ, בר"המ דתלי' בשם לחם ה"כ מחלקין בין פ"כ או לא, אבל לענין החשש שלא יהי' אכילת מצה שלא לתיאבון אין סבר' לחלק בכך, ורק בדוחק דמה דשייך בו קבע אסור ומה דלא שייך בו קבע התירו, וגם בהא גופא קשה אם שייך קבע באינו פ"כ שייך ג"כ באיכא פ"כ, ועכ"פ יש סבר' לומר דמצה מבושלת משביע יותר מן מע"ק שהיא תבשיל מן חמשת מיני דגן שלא נאפה וע"כ מודה הרא"ש בהא דאסור מן סמוך למנחה וע"כ לא הי' אפשר להטור לכתוב היתר גבי מע"ק וזהו כ"ל ברור בע"ה, מיהו מדברי מהרי"ל שהביא המג"א סי' תמ"ד סק"ב משמע דס"ל מצה מבושלת אינו משביע כמו מצה עשיר' דק' איך כתב מהרי"ל דיהי' ראוי' לעשות במצה מבושלת דהא מהרי"ל תפס האבעי' דבש"ס פסחים דף ק"ו ע"ב אי ס"ל קטנה תנן או ס"ל גדולה תנן דהוא אבעי' דלא אפשיט' ופוסק מהרי"ל לחומרא כמ"ש בהג"ה סי' תע"א ס"ג א"כ כיון דמדינ' אסור בסל"ג מ"מ עכ"פ ולהרמב"ם אפי' מע"ק איך יהא שרי לאכול מצה מבושלת מן חצות והלאה, וע"כ צ"ל דמהרי"ל סבר בדין מע"ק כהרא"ש דשרי וס"ל דמצה מבושלת קילא ממ"ע דמ"ע משביע טפי ממצה מבושלת ול"כ משום דבמצה עשירה שייך בי' קביעות אם הוא שיעור ד' בצים שאחרים קובעים עלי' כדאי' בסי' קס"ח סי"א. משא"כ במצה מבושלת אם אין בפרוס' כזית אף כשאוכל כשיעור ביצה א"ל לברך ב"המ וע"כ ס"ל דטפי יש להתיר במצה מבושלת מן מ"ע דאסור ואפשר דס"ל למהרי"ל כהר"ש בפ"א דחלה משנה ה' דלדידי' אליב' דר"י הבישול מוציא מתורת לחם לגמרי ע"כ קילא ממ"ע אבל הרא"ש דפוסק דאין בישול מבטל שם לחם רק לענין מצה משום דנשתנה טעם מצה אבל לחם מקרי לדידי' מצה מבושלת דמי' למצה עשיר' ודו"ק.

ומכ"מ הטור אליב' דהרא"ש ס"ל דאין ללמוד היתר' במצה מבושלת מדין מע"ק דלגבי מע"ק וודאי גרוע מצה מבושל' דהא שייך בי' קביעות ומקרי לחם אם יש בפרוסה כזית ונראה דמש"ה לא החליט המהרי"ל במצה מבושלת גם לא ראה נוהגין להיתר משום דהוא אזיל לטעמי' דס"ל דמן המנחה גדולה ולמעלה דינו כמו מ"ק ולמעלה ולא רצה לסמוך להתיר דכיון' מצה מבושלת דינ' כמו מ"ע וכיון דמ"ע אסור' אע"ג דלא מברך עלי' בה"מז כ"א אכשיעור ד' בצים מכלל במה שאסרו חכמים לאכול הה"ד דיש לאסור במצה מבושלת. או שמא יטעו העול' שלא לחלק בין איכ' פ"כ לליכ' פ"כ, וכיון דאיכא פ"כ וודאי דיש לאסור דמקרי קבע, ל"פ חכמים לאסור גם בליכ' פ"כ, מ"מ לא בריר' לי' למהרי"ל האיסור משום דמת' גם באיכ' פ"כ אע"ג דמקרי לחם מ"מ לא מקרי קבע ממש הוא דמברכין בה"מז אף על כזית וכביצה דמקרי אדעי, והטעם משום דיש בהם קבע כשאוכל יותר מכביצה מכ"ש כאן לענין סעוד' ג' דצריך דוקא יותר מכביצה כנ"ל במג"א סי' רצ"א ומזה יש ללמוד דכשרוצה לאכול רק ביצה באמת שרי במצה מבושלת אפי' מן ס"ל ולמעלה ואינו בכלל בדין לא יאכל להרא"ש רק להרמב"ם דאסר מע"ק אסר מצה מבושלת, עכ"פ קודם ס"ל ולמעלה דלדידן דלא תפסי' בהא דמהרי"ל לאסור מן המ"ג. אלא ס"ל ככל הפוסקי' סמוך למנחה קטנה תנן א"כ שרי מע"ק אי לא דאיכ' חשש חימוץ הה"ד דשרי מצה מבושלת בלי פקפוק והרוצה להחמיר באיכ' פ"כ יש להקל עכ"פ בליכ' פ"כ לא מיבעי' כשאין אוכל רק כביצה אלא אפי' באוכל הרבה כיון שאין בפ"כ שום כל קביעות בבה"מז אליבא דהרא"ש דמתיר מע"ק אפי' בס"ל קטנה ולמעלה עכ"פ בסמוך בקודם ס"ל קטנה, ונראה שיש לשאול פי החכמים זקנים אם יודעים מנהג מפורש לאיסור, אבל בליכ' מנהג מבורר יש להתיר מצה מבושלת וקודם ס"ל קטנה בליכ' פ"כ עכ"פ או אפשר אפי' באיכ' פ"כ שרינן דלא גרע ממצה עשירה דשרי קודם סמוך למנחה קטנה.

והנה בדין מצה עשירה יש לבאר מהו, והנה להרמב"ם בפ"ו מה' חמץ, אם נילוש במי פירות חוץ מיין ושמן ודבש יוצאין בה בפסח דמקרי לחם עוני, וא"כ אסור לאוכלה ביום, מיהו לפי"מש הה"מ שם דע"כ מיירי ביש בו מים, דאל"כ איכ' ראוי' להתחמץ, וכל שאינו ראוי' לחימוץ א"י בו ידי מצה ועיקרו מדברי הרמב"ן בפסחים דף ל"ה במלחמות בהשגתו על המאור שם דמוקי' לי' להברייתא' דמייתי' שם הרי"ף ובגמ' דף ל"ו בנילוש בלי מים, לדבריו י"ל גם לענין לחם עוני דלא מקרי עוני רק אם יש בו מים קצת, אבל בלי מים כלל י"ל גם להרמב"ם מקרי מ"ע, ולפ"ז לא תקשה עלה דרמב"ם מן הירושלמי דהביא שם במלחמות דאי' שם דגם בשאר משקים מקרי עשירה דמצי איירי בלי מים והיא ע"ד דס"ל להב"ח ומהר"ל מפראג הובא במג"א סי' תע"א סק"ה, וע"ז לא תקשי קושי' המג"א אך דוחק הוא שישתנה ע"י מעט מים כדהשיג בפר"ח בסי' הנ"ל על הב"ח, ע"כ מסתבר דגם במעט מים מקרי לחם עוני להרמב"ם במ"פ חוץ משמן ודבש, במג"א סי' קס"ח העלה דלדברי הרמב"ם דמקרי לחם לענין מצה מסתמא ג"כ מברכין עליו המוציא ובה"מ ואפי' בלא קבע עליו, והא דאמ' שם דבלא קבע אין מברכין עליו אם לא קבע היינו בשלש בשמן ודבש ע"ש, אך גם זה דוחק לחלק בין מ"פ לדבש ושמן לגבי הא שיהא מקרי לחם ובמ"פ ולא יהא מקרי לחם בשמן ודבש דאין לזה רמז בירושלמי לסוף מ"ד דהתם בפ"א דחלה דאורז וכיוצ"ב מה שאינו מה' המינים אינו מחויב בחלה וביאר הרמב"ם שם במשנ' א' הטעם משום דילפינן לחם לחם מן מצה והוא בירושלמי וא"כ משמע דמצד עצמן קרוי' לחם, דאל"כ ל"ל גז"ש דלחם לחם דהביא, וק' הא באורז אין מברכין המוציא ובה"מ, ול"ל כיון דקרא פוטרן מחלה ממילא ילפי' מני' דלא מקרי לחם, ולפ"ז בנילוש במי פירות לחוד' דכ' הרמב"ן דילפי' מצה מחמץ דהיכ' דא"ת א"י משום מצה ילפי' מיני' חלה דא"ח בחלה, וממילא אינו נקרא לחם לכל מילי, והרמב"ם מיירי ביש בו מים, וק"ל הא הרמב"ם פוסק דמ"פ חייבי' בחלה כמ"ש בי"ד סי' שכ"ט, אע"כ דהרמב"ם ס"ל, דלא אמרי' הא' היקישא דמצה לחמץ רק לענין ה' מינים ולא לענין הלישה, כדכ' הרמב"ן דכך אין לומר וכו' אע"ג שדחו הרמב"ן מדברי ר"ל שם לטעמי' די' הרמב"ם ל"ק לי' משום דמסקנא הדרן מה"ע אליב' דר"ל, א"כ ק' על הה"מ שמביא דברי הרמב"ן הנ"ל, הא ע"כ פליגי, אבל המג"א בסי' תע"א שהקשה כן על הב"ח ומהר"ל מפראג לא קאי להרמב"ם וס"ל כדברי הרמב"ן הנ"ל, מיהו פירות עם מים דמעטינן להו מטעם מ"ע בזה לא ילפינן חלה מיני' דאל"כ גם נילוש בדבש ושמן ורוב מים דהוי מ"ע להמג"א נלמד מיני' דיהא פטור מחלה דגם לא יהי' קרוי לחם, ולעיל בסי' קס"ח לא מעטינן רק ברוב מ"פ ר"ל שמן ודבש ולא ברוב מים, אע"כ כדאמרן, דלהא לא ילפי' הג"ש, דאע"ג דבשניהם יש ללמוד מצה מחמץ ר"ל כיון דלענין שאינו יוצא ידי ח"מ בלי מים וכך לענין מצה עשיר' הכל נלמד חמץ ממצה, כילוף חלה, דיש לחלק ביניהם כיון דמקרי לחם רק עני לא מקרי אין שייך ללמוד ממנו לחלה, והנה הרא"ש בריש פ"ב דחלה כ' טעם הפטור בחלה משום דאינו נעשה מחובר רק ע"י ז' משקים, א"כ אפשר דלא ילפי' מיני' למצה או לבה"מ, אבל הרמב"ם דמחייב בחלה בנילוש במ"פ צ"ל כדאמרן דס"ל כהמאור כמש"ל, גם משמע שם בנילוש בשמן ודבש גם לר"י דבתוספת' חייב בחלה דהא יליף לה שם חלה מן חלת לחם שמן, א"כ בנעשה כולה משמן אף בלי מים חייב בחלה, אע"ג דאי' בה חובת מצה מתרי טעמי חדא משום דאין בא לידי חימוץ גם דלא מקרי לחם לדעת המג"א אליב' דהרמב"ם, ואם להרא"ש חייב בנילוש בשמן מכ"ש דחייב להרמב"ם, א"כ ק' אמאי הא לא מקרי לחם, אע"כ דמקרי לחם למצה וחלה, והא דפטור בלא קבע צ"ל כיון דאין דרך ב"א לקבוע עליו בפחות מד' ביצים פטור וכן מוכח דמקרי לחם, דאל"כ גם בקבע א"ח מדאורייית' בבה"מ וגם בסי' קס"ח כתבו האחרונים דבשבע חייב מדאורייית' אע"כ דמקרי לחם לענין חלה ומצה ורק לא לענין בה"מ, והא דגבי חבילא מדמה לי' בברכות דף ל"ז ברכת המוציא לחלה צריך לחלק ביניהם, דגבי חבילא דאין מחלקים בין קבע ללא קבע אין לחלק בין מוציא לחלה, גם מ"ש המג"א דא"כ משכחת שילא י"ח מצה ואינו חייב בבה"מ לק"מ דהרי משום מצה לחוד' לא הי' חייב בבה"מ, מ"מ משום סעודת י"ט בעינן לחם דחייבי' עליו בר"המז. ותדע שהרי משום מצה יוצא בכזי' ומשום סעודת י"ט צריך לאכול כביצ' או יותר מעט, והנה בסי' תע"א הביא המג"א דברי הב"ח ומהר"ל מפראג דס"ל דלא מקרי מ"ע רק בנילוש במ"פ בלי מים כלל אבל ביש בו מים אף במים מועטים מקרי לחם עוני, והמג"א ז"ל חולק עליהם פלוגת' רחוקה דלא לבד בשיש מעט מים מקרי מ"ע אלא אפי' בשיש שם מים מרובים ומ"פ מועטים ג"כ נקר' מ"ע, אא"כ המ"פ הם מיעוט דמיעוט' וראייתו דאסור' להוכיח

להוכיח

להוכיח דגם מ"פ מועטים ומים מרובים מקרי מ"ע דאל"כ מאי רבות' דפסח שמחויב לאכול מצה עוני יותר מבכל י"ט דצריך לחם לאכול דמברכין עליו בה"מ, ולפי מה דמבואר בסי' קס"ח אין מברכי' בהמ"ז במ"פ מרובים אע"כ רבות' דפסח הוא אפי' במ"פ מועטים ג"כ מקרי מ"ע, ולענ"ד ראי' זו תמוה דמ"מ כשקבע עליו ואוכל שיעור ד' ביצים מחויב בבה"מ ויוצא בו בשאר י"ט משום סעודה אבל בפסח אינו יוצא עד שאכל לחם עוני, ואז באמת א"צ רק כזית מצה או כביצ' ומעט יותר משום סעודת י"ט, ול"ל דעיקר קו' המג"א דאזיל לטעמי' דבסי' קס"ח דס"ל מדאינו חייב בבה"מ בדלא קבע ע"כ לא מקרי לחם, ממילא גם גבי מצה לא מקרי לחם, דא"צ שהקביעות יקוב לו שמו להקרא לחם על ידו, ובאמת לא מקרי לחם, מ"מ כיון דקבע עליו תקנו חכמים שיהא דינו כלחם לענין בה"מ, א"כ נהי דקבע מחויב בבה"מ אבל לגבי מצה עכ"פ כיון דאינו מקרי לחם א"א לצאת בו, א"כ לפ"ז ה"ל להמג"א להוכיח דמ"פ מעט מקרי מ"ע דאי אמרת דוקא במ"פ מרובים מקרי מ"ע למה לי הטעם דעשיר ת"ל דאינו לחם כלל, וגם בסי' קס"ח משמע כדברי המג"א, וע"ז ום' א"העשם דבשבע מיני' מחוייב לברך בה"מ דאורייתא' א"כ ל"ל דמקרי לחם ואם ניחא דהמג"א ס"ל דע"י הקביעות נעשה שיקרא שמו לחם, א"כ מכ"ש י"ל גבי פסח דמחויב באכילת מצה ה"ל כקבע ומקרי לחם טפי אף לענין בה"מ, וכיוצא כ' הר"ן גבי סוכה דשרי לאכול כזית חוץ לסוכה וה"ל ארעי מ"מ יוצא בכזית י"ח סוכה משום דע"י דמחויב לאכול מצד מצוה ה"ל כקבעו, וכן על הה"מ לק"מ דקאי במ"פ לא בשמן ודבש, והרמב"ן שהוכיח דבעינן דוקא מים הוכחתו דאל"כ אין מחמיץ ר"ל בלא"ה דה"א דלא מקרי לחם דהא הרמב"ן קאי על הברייתא' דמיירי בגילוש בשמן ודבש, עוד ק"ל דאף אם ניחא דלהמפרשים פת הבאה בכיסנין ר"ל בגילוש במי פירות דלא קבע א"ע בבה"מ ל"ל דלא מקרי לחם מ"מ האיכא הערוך ור"ח דמפרשים דפת הבאה בכיסנין ר"ל ממולא בתבלין ופירות כמבואר שם בש"ע בדעת הרמב"ם גופי' דמפרש דפת הבאה בכיסנין ר"ל גילוש במי פירות ולפי' הב"ח שם היינו דוקא אם השמן ודבש עיקר יותר מהקמח, אבל אם הקמח מרובה ואין השמן ודבש עיקר מברכין בה"מ אף בלא קבע וכן בדה"מ א"מ הב"ח לדנפשי' והמג"א הביאו בסי' קס"ח לק"מ, ועוד הוכיח לסתור דגם בלי מים מקרי מ"ע דאל"כ ל"ל עוני דהא בלא"ה אינו מחויב ואם גם הוכחה זו היא ברמב"ן ריש דף ל"ה בפסחים להשיג אהמאור שם אבל כבר כתבתי דמוכח דלהרמב"ם לא ס"ל היקיש' דמצה לחמץ רק לענין ה' מינים ולא לענין הלישה דאל"כ איך חייב בחלה, א"כ אם נאמר דלעולם מקרי לחם אזי י"ל בדברי המג"א דס"ל כהרמב"ן א"כ אזל הראי' הראשונה ואפשר שמשו"ה' הפך הראיות, והעיקר נ"ל דהא דקאמ' הב"ח דלא מקרי מע"ק רק בלי מים אינו ר"ל שאין שם מים כלל אפי' משהו, אלא ר"ל דיש שם משהו כדי שיהא אפשר להחמיץ, אבל אם שם כדי ליתן טעם בהעיסה או כדי ללוש העיסה שזהו מקרי יש בו מים ובכה"ג מקרי עוני לדידי' אבל ע"י מים כ"ש דמיעוט' דמיעוט' דגם להב"ח ומהר"ל מקרי עשירה וכמו דמחלק המג"א לדנפשי' לחלק בין מ"פ אם הוא מעט או מיעוטא דמיעוט' כך י"ל להב"ח לגבי מים.

ולכאור' יש להביא ראי' לשיט' הב"ח מהא דכ' התוס' ר"פ ע"פ דלא יאכל ר"ל מ"ע, ופי' במהרש"א שם דמשו"ה לא נקט התו' בצקות של נכרים ר"ל מצה בלי שימור להדי' משום דס"ל טעם מצה אסור, א"כ ל"ל דמ"ע אין לו טעם מצה, וק' להמג"א דגם במ"פ מועטי' מקרי מ"ע ובוודאי ע"י מ"פ מעוטים לא נשתנה טעם מצה ול"ל באמת א"כ מ"ע שרי אלא רק מ"ע דכולי מ"פ או רובו מ"פ וא"כ להב"ח ל"ל קרא במ"ע דכולא או רובו מ"פ דאין לו טעם מצה לימעטינהו מטעם לחם עוני ת"ל בלא"ה הא נשתנה טעם מצה וכמו דאי' במצה מבושל' לר"י בפסחים דף מ"א משום דנשתנה טעם מצה ע"י בישול א"כ הה"ד בגילוש במ"פ אלא שאין זה קושי' דהא יש בזה סוגיות חלוקות שסוברים שאין הטעם משום הא דנשתנה טעמו אלא הטעם משום דבישול מבטל אפיי' כמו שפי' הב"י בא"ח סי' סי"ח, וכן להר"ם פ"א דחלה מ"ה, ועוד התם גבי מצה מבושלת כיון דמעיקר' הי' לו טעם מצה אפוי' דמיירי סתמא דקרא, מקרי בשעת בישול נשתנה הטעם, אבל גבי גילוש במי פירות אי לא דכתיב לחם עוני ה"א דסגי בטעם מ"ע (ובהכי נסתלק מה שהקשה החק יעקב סי' תע"א על המג"א דלפום הא דמחלקינן בין ע"ש לע"פ לא מקשי הגמ' מידי ר"פ ע"פ מאי איריי' ע"פ שאר עי"ט נמי והא ע"פ חידוש הוא לאיסור' והא"ש דלדיני' דגמרא דיכול לאכול מ"ע דמשביע ג"כ אין חילוק בין ע"פ לסוכות, והרמ"א אזיל לדידן דגם מע"ק אסורה ואינו יכול לאכול רק מצה מבושלת שאינו משביע וכו') גם י"ל דהך סברא דנשתנ' טעמו עיקרו להצטרף דע"י בישול מבטל האפיי' כיון דמשונ' מטעמו אבל שינוי הטעם לחודי' לא מפסיד מידי, ולפ"ז אף להסוברי' בפסחים דתלי הא דא"י במבושל מטעם שינוי הטעם, אפ"ה גם גבי שבת שאיסור בבישול אחר האפיי' משום דע"י משנה הבישול טעמו בכה"ג אמרינן דיש בישול אחר האפיי', אמנם הסוברים להתיר בשבת הם מפרשים דשינוי הטעם לחודי' מפסיד במצה, והנה בלא נתבשל ונימוח כ' הב"י דבכמוה אסור אף אם לא נתבשל וסברתו דבכה"ג מקרי משתנה, ואע"ג דלא נשתנה טעמו, מ"מ נשתנה ממה שהי', וכן סוברים קצת מאחרונים דבמרור לא יטחנו דא"כ משתנה, אבל בהטור משמע להב"י דמתיר בלא נתבשל ואפי' בנימוח, צ"ל דשינוי לא מפסיד רק שינוי טעם מפסיד, ולפ"ז מותר לטחון ירוק ולאכלו וכן עמא דבר האידנא, והנה בסי' תע"א במג"א הקשה על הרמ"א דגבי ע"פ תופס דאינו אסור רק מן המנחה ולמעלה ולגבי ע"ש אוסר אפי' מחצות, ותי' דגבי ע"ש יכול לאכול פת דמשביע חיישינן טפי משא"כ בע"פ בלא"ה אינו יכול לאכול רק מ"ע א"מ כל כך, וק' הא למג"א בגילוש גם במ"פ מעוטים מקרי מ"ע, זהו וודאי משביע כמו פת, ולמש"ל י"ל דבליכ' רק מ"פ מעוטים כיון דיש לו טעם מצה אסור לאכלה כל היום, וע"כ לא יאכל רק מ"ע שמ"פ מרובים, א"כ לאו דוקא דקאמר המג"א מ"ע דהא לדידן גם מ"ע אסור משום חשש חימוץ כדלעיל בסי' תמ"ד בהג"ה אלא דלא דקדק ור"ל שאינו יכול לאכול רק מצה מבושלת.

כ"ד במ"פ דאינו שמן ודבש כיון דלהרמב"ם יוצא בלילה אסור לאוכלה ביום אף להסוברים להתיר לאפות מצה במ"פ ובמים, מכ"ש לדידן שאסור משום חשש חימוץ מ"ע שיש בו מים אפי' מים מרובים להב"ח אסור דהא יוצא בה בלילה בכה"ג, ולהמג"א אסור ולדידן דחיישי' לחימוץ אסור בלא"ה.

ולענין מצה מבושלת מפל"ג ולמעלה אסור אפי' להרא"ש, אבל קודם פל"ג יש להתיר בליכ' פ"כ ונימוח, אבל באיכ' פ"כ או לא נימוח צריך לחזור אחר המנהג, והא דמהרי"ל חיים לאחורי היינו באיכ' פרוסה כזית ולא נימוח גם אזיל לטעמי' דמחמיר מחצות ונקט פל"ג, אבל לדידן דס"ל קטנה תנן ממילא קודם פל"ג דשרי מע"ש מכ"ש מצה מבושלת, הנלע"ד כתבתי, אם אמנם שהארכתי קצת בפלפול, שהענין קשה ואינו מבואר כל הצורך, ע"כ ביארתיו בע"ה,

הק' מרדכי בנעט

זי"ן

על דבר גילוח בימי הספירה ועל דבר הנשואין.

ראיתי קולא אחד הלומדי' שטעו בדבר שתשב"ר יודעי' ויסודו בנוי על שמנהגנו לנהוג איסור גילוח מהתחלת ימי עומר עד העצרת זולת ל"ג בעומר שמסתפרין, הנה היסוד תוהו ועלי' אבני בוהו כי באמת המנהג המבואר פה מאז ומשום קדמונים שמסתפרין עד ר"ח אייר ולא בכלל ומאז נוהגין איסור עד ל"ג בעומר שמסתפרין, ושוב מאז נוהגין איסור עד ג' ימי הגבלה, וכדברי המג"א.

ומה שחפץ כ"ת להשיג גם על המג"א דלדבריו צריכין לומר תרתי זימני מקצת יום ככולו בל"ג בעומר ובג' ימי הגבלה, תמהני וכי לדחות דברי הגדולי' במילי דכדי, והרי גם לשיטת הב"ח שמסתפרין בר"ח אייר וממתין עד ערב עצרת, ואפ"ה כ' שמסתפרין בל"ג בעומר א"כ גם לדידי' צ"ל תרתי זימני מקצת היום ככולו, ובאמת אין כאן תימא כלל דאבילות זה קילא מאוד כמ"ש החק יעקב שם, ובעיקר דבריו שלא מצינו תרי זימני מקצת היום ככולו במח"כ לא דק, דאלו דק הוי מסכת גדולה מזו עיין במ"ק דף י"ט ע"ב תוס' ד"ה אתי' ברע והר"ר י"ע פי' כאן וכו' והנה קי"ל כוותי' כל היכי דלא הוי רק מומר' ע'. ביו"ד סוף סי' ת' בהג"ה ושם בטור וד"מ אמור מעתה לא נמצא עולה ושגיאה בדברי הלומדים דפה כלל וכלל דבני קהלתינו שאין מראין אבילות עד ר"ח אייר א"א להם להפסיק איסור עד ימי הגבלה.

אבל במה שכ' כ"ת דבמקום שמתחילין איסור גילוח מתחלת ימי עומר עד עצרת, יותר יש להתיר להם הנישואין בר"ח סיון מבג' ימי הגבלה, שבר"ח סיון א"ש בין להמדרש שהבי' הר"בי ובין להתוס' משא"כ בימי הגבלה במחילה מכבודו לא כן הוא דהרי לשני המנהגים הנובעים משיט' התוס' הן אותן שמתחילין מיד ומפסיקין בל"ג בעומר, והן המתחילין בר"ח או אחר ר"ח ומפסיקין בימי הגבלה או בערב עצרת, לתרווייהו אין מראין אבילות דוקא ביום שמתו התלמידים וכן אין מפסיקין דוקא בימים שלא מתו, שהרי קודם ר"ח מתו, ואפ"ה אין מראין אבלות להמנהג הב', וכן אחר ל"ג בעומר שמתו ואפ"ה אין מראין אבילות להמנהג הראשון, אלא דקפדינן רק שיהא ל"ג ימים דוגמא ימים לל"ג ימים שמתו, א"כ כ"ש המתחילין מיד בימי העומר שלאחר שעברו ל"ג ימים הם מותר, ואם ר"ל שהנוהגין כן מפרשי' דברי התוס' לא כשני המנהגים הנ"ל אלא לדדהו דוקא ביום שמתו מראי' אבילות ופוסקי' דוקא בימים שלא

מתו וזה אינו דא"כ גם בר"ח אייר ישתפרו, ואי ר"ל דחיישי' לספיק' דהמדרש, דלהמדרש מתו גם בר"ח אייר קשה א"כ בל"ג בעומר למה נהגו לספר דהרי להמדרש דוקא בל"ד בבקר שרי אע"כ לא חיישו להמדרש ואפ"ה אינם מספרים בר"ח אייר א"כ ע"כ לא ס"ל כהתוס' וטעם אחר יש א"כ ליכ' למשרי לדדהו ר"ח סיון אם לא שיא' כ"ת באמת לנהוג לספר בר"ח אייר ובר"ח סיון (וה"הד בח"הת פסח וכ"ת לאבל שחל שפי שלו ערב הרגל דשרי לספר בח"הת ואסור משום עומר אבל להתוס' הנ"ל שרי) אך א"א לנהוג כדעה שהשמיט הרמ"א ולא הביאו כלל כמ"ש במג"א.

ולבר מן דין בנ"ד שעלרת חל יום ב' וכיון דבערב עלרת לכ"ע שרי הגילוח ממילא שרינן לה גם בע"ש דלא גרע מל"ג בעומר שחל ביום א' דשרינן לה ביום ו' כהסכמת הרמ"א, וכ"ש כאן שכבר נפסק לגמרי ומאחר דגילוח שרי ביום ו' שקודי' שב' הרי נפסק האבילו' ושרינן ג"כ ליסא, ולענ"ד אפי' בחל עלרת בימי החול באמצע השבוע כיון דקי"ל שאין נושאי' ערב הרגל כמ"ש במג"א סי' תקמ"ו סק"ד שרינן לה יום א' מקוד' דוגמא לרבר בסי' תקמ"ח סעי' ח' דאבל שחל ח' שלו בשב' רשאי לגלח ביום ז' ע"ש אע"ג שעדיין לא הגיע הרגל וכן בנ"ד וכ"ש הוא מהתם, וא"כ בנ"ד שא"א לא בערב עלרת למנהגינו שאין נושאין בערב הרגל וא"א בשבת לכ"ע שרינן לה בע"ש וזה פשוט וברור בלי ספק.

ובהא יש להבין דברי הג"ה מנהגי' שרמז המג"א שדבריו מתם המידושין אינו מובנים כלל, וכ"ל שדברי המדושין לא לענין שבת נאמ' אלא לענין י"ט נאמרו, וס"ל דבשבועות ביום א' נישא בע"ש וכל שהוא תוך ג' ימים לנשואין מברכין ז' ברכו' ומשא"כ בשבועות ביום ב' וניסואין בע"ש אז הוא אחר ג' ימים, ודבר זה הבנתי מתוך דברי המנהגי' שבסוף סי' ס' לבוש התכלת סעי' למ"ד ע"ש ודוק.

ובעיקר המנהג שעמד בה הט"ז דקשי' מת"כ, נלע"ד די"ל דעבדינן כתרתי מנהגי הנובעי' משי' התוס' וחיים לתרווייהו, א"כ והוא העיקר לענ"ד דהאוסרי' ס"ל פשט הגמ' כפשוטו דמתו מפסח ועד עלרת משמע בלי הפסק, והא דמספרין בל"ג בעומר, י"ל דלפי משמעות בראשית רבה פ' ס"א על פסוק ויוסף אברהם, לא מתו תלמידי ר"ע בשנה א', מעתה יש לקיים כל הנוסחאות הן הנוסחא של אבודרהם משם אבן הירחי והרא"ה ז"ל שמתו עד פסח פרוס העלרת כמ"ש הרב"י, והן הנוסחאות דס' קהלת רבתי על פסוק בבוקר זרע זרעך שמתו בין פסח לעלרת דמשמע שהתחילו אחר הפסח ולא מתו עד עלרת ממש והן הנוסחא דבש"ס דילן יבמות דף ת"ב שמתו מפסח ועד עלרת דמשמע שהתחילו למות בפסח ומתו עד עלרת, הכל ניחא דלא הי' הכל בשנה א' ולכן שפיר מספרין בל"ג בעומר כיון שפעם א' הפסיקו בפרוס העלרת וכן למדרש קהלת התחילו למות רק אחר הפסח והו' כשיט' התוס', וכן שפיר מתחילין האבלות מתחילת ימי העומר עד העלרת כמשמעות בנוסח הש"ס דילן, ומכ"ת בנ"ד. כבר כתבתי כיון דשרי מטעם איסור עומר בערב העלרת ממילא שרינן לה ביום ע"ש שקודם וכנ"ל.

אך בדבר הנשואין בערב י"ט, דבר שפתי' אך לאחסור בדבר שהוקבע בש"ע למעשה וכן פשוט המנהג, וכן באמת המנהג פה פשוט, וכן כ' המג"א סי' תקמ"ו סק"ד וכן מבואר בתשובת רמ"א בתשובה המתחלת והביטו אחרי משה ואין ראי' מעיירות וקהלות קטנים אשר אנשים בה מעט שהנשואין לא שכיחי ובלא שכיחי לא ראינו אינו ראי' כמ"ש הש"ך בח"מ סי' ל"ז ס"ק ל"ח בסופו.

שוב ראיתי שיש לייסב המנהג שנוהגין לאסור מתחלת ימי עומר ואינם מסתפרים בר"ח אייר אבל מסתפרי' בל"ג, ס"ל דיש לנהוג אבילות בימים שמתו מתם ואפ"ה בר"ח אייר אין מסתפרין אע"ג שלא מתו בו, כדי שלא להפסיק באבילות ולכן נהגו ל"ג רלופי' אבל מל"ג ואילך נוהגי' לאסור בימים שמתו דוקא ולכן אפשר להתיר בר"ח סיון ולאסור בג' ימי הגבלה, אך מכ"ת בנ"ד כבר כ' דבלא"ה שפיר דמי לכנוס בע"ש מפני שערב עלרת ביום א' מקדימי' לפסוק האבילות מקודם לכבוד שבת כן כ"ל גם שבעלי הנשואי' מבני קהלתינו המה שכבר לא נהגו אבילות עד ר"ח אייר וק"ל.

דברי המעתיק.

ובנדון הנ"ל שהי' יום א' ערב שבועות וע"ש ראשון של ימי הגבלה, אירע פה קהלתי ק"ק כ"ש כשהי' אב"ד והמדינה דפה הגאון מו"ה נחום טריביטש נ"י ובע"ש אינם רוצים לעשות הנשואין והורה אדמ"ו הנ"ל בהסכמת בד"ץ יל"ו שיהי' הנשואין ביום ה' אלא מה שהמנהג שהרב וב"ד והראשים ושאר אנשי מעשה הולכים בבוקר אחר יציאת מב"הכ לכסות ראש הכלה, הורה לשנות מן המנהג, ולעשות כן אחר חלות אחר מנחה גדולה לאסוף האנשים האלו לילך לכסות ראשה, כדי שלא יהי' רקודין ומחולו' עד אחר חלות, והחופ' יהי' לעת ערב כדי שיהי' הסעודה בלילה ששייך ליום א' של ימי הגבלה, ובשנת תקל"ו שהי' ראשון של ימי הגבלה ביום ה' והי' ג"כ שעת הדחק באשר שאירע ביום ה' להיות בלא חתונו' ולא היו משמשין כ"כ להספיק אלו החתונו' והורה ג"כ הרב הגאון הנ"ל לעשות הנשואין ביום ד' ועל דרך הנ"ל.

ח

מחמדי דברותיו הגיעני, והנה ילא ללמוד בדבר חדש אשר העיר כבוד בנו הגאון נ"י בענין הלעטו' שרובן נאסרין בנקיבת הוושט דהוי נתנבלה בשחיט' ולדברי התשואות"ם בסי' כ"ז אסור ליתן בני מעיי' לנכרי משום איסור אמה"ח וא"כ שלא כדין אנו עושין במכירה אותן האווזין לגוי עכ"ד, והעתיק מכ"ת לדדי היתר א' דלדעת הרמב"ם נקובת הוושט הוי נבילה מחיים דמודה הת"ש דלא מיקרי אמה"ח. וסתר זה מדברי הש"ך בסי' ל"ג שחולק בזה ארמב"ם, ב' דלפמ"ש הכ"מ בה' מלכים פ"ט הל' י"א אין ב"נ מוזהר על איסור בשר מה"ח, ושוב סתר זה דעכ"פ יש בבני מעיי' איברי' כגון טחול וכליות, וביאר שגם מ"ש הרמב"ם שב"נ מוזהר על בשר מה"ח ר"ל שאין בו עלם, עוד נר להוכיח שלא כדברי הת"ש דהתורה התירה ליתן נבלה לגר או מוכר לנכרי, וסתמ' קשרי קרא בין נתנבלה בשחיטה ובני מעיי' בכלל ההיתר שוב סתר זה דנ"ל דב"מע אינן בכלל דאוכליהן לאו בר אינם ואדרבה הוכיח מזה כדעת הת"ש דהא קרא דלגר וכו' אתי לאפוקי ב"מע שאינן בכלל וע"כ קרא לא להתירא קאמ' דהיא אינם לפגם כשהן בעין אע"כ לדיוקא אתי דהך מכור לנכרי לא קמיירי בב"מע וכדעת הת"ש משום דאקירי משום אמה"ח ויישב בזה קושי' א' שהוקשה לו מנ"ל לר"א בפסחים למילף דלא תאכל איסור הנאה הוא מדאילטרי' התירא בנבלה דלמא דהתיר' דנבלה לבני מעי' אלטריך אע"כ דבאמת אסור משום אמה"ח שוב לדד ומ"ש הרמב"ם דאין ב"נ נהרג בעוף ושוב סתר הרמב"ם לא החליט וגם שלשון אינו נהרג משמע דיש איסור עכת"ד מכ"ת.

ולענ"ד באמת כל שערי התיר' הנ"ל נעולות, אם מלד היתר הראשון דנקיבת הוושט הוי נבלה מחיי' ובנבילה מחיי' מוד' הת"ש דשרי ליתן בני מעי' לנכרי ליתא דהרי אין לך נקיבת הוושט גדול מאם שחט שני הסימנים ואפ"ה כשעודה מפרכסת אסור' לגוי והרי כחי' לכ"ד, כמפורש בפ' העור והרוטב וכמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים הנ"ל א"כ ע"כ בנקיב' הוושט אע"ג דהוי נבילה מחיי' אליבא דרמב"ם לא דמי לגיסטר' דגיסטר' הוא דהוי נבילה ממש מחיי' ומטמא מחיי' ושם מתה עלי' אבל נקיבת הוושט איסור נבילה הוא דהוי אבל לאו נבילה ממש וגם איכ' מטמ' מחיי' שכן כ' הרמב"ם עלמו בפ"א מה' טומאת מת הל' ט"ו, והועתק בטש"ע י"ד סי' ש"ע וז"ל המת אינו מטמא עד שתלא נפשו וכו' אפי' נשחט בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתלא נפשו שנא' בנפש וכו' כי ימות, נשברה מפרקתו ורוב בשר או שנקרע מגבו או שהותז ראשו (והיינו גיסטרא) או שנחלק לב' חלקי' ה"ז מטמ' עכ"ל. הרי להדי' דשאני גיסטר' דמיקרי מתה ולא כן בשחיט' הסימנים, וכ"כ עוד הרמב"ם בפ"א מה' איסורי ביאה הל' י"ב והועתק בהרב"י א"ע סי' כ' וז"ל הבא על הטריפ' וכו' אפי' שחט בה ב' סימנים ועדיין היא מפרכסת הבא עלי' חייב עד שתמות או עד שיתיז ראשה עכ"ל וע"ש ש כ' הה"מ שילא לו כן מהך דחולין שהרי היא כחי' לכ"ד וא"כ מבואר להדי' דכ"ז שהיא מפרכסת אף בשחיט' הסימני' לא הוי כמתה ואסור' משום אמה"ח לבני נח במקום דלא משתרי מ' השחיטה הנוהג בטמאה או נתנבלה ומתילא דב"מע אסורי' לעולם כמ"ש הת"ש, ואין להשיב ע"ז א"כ למאי הלכת' קרי הרמב"ם לנקיבת הוושט נבילה מחיי' כיון שאינו מטמא' שכבר ביאר זה הרשב"א בחידו' ריש פ' א"ע ע"ש שכ' להדי' כדברי דלא מטמא' מחיים ונבילה היא דהוי לענין שאינו על השחיטה ע"ש, ולענ"ד נראה דיש עוד נ"מ רבתי במה שנקראת נבילה מחיים דבאמת לא אתפריש בש"ס דחולין השוחט ד' ל"ב דנקיבת הוושט הוי נבילה נ"א בבהמ' דבעי' שחיט' ב' סמנים וכיון דוושט נקוב' הסי' מקולקל וליכ' שחיט' ומינה בעוף כשניקב הוושט ושוחט הוושט ולא הגרגרת או אפי' נפסק' הגרגרת ושוחט הוושט דכיון דנפסק ברובה שהוא הכשר שחיטה כבר נתנבלה, אבל בנקיבת הוושט ושחט הגרגרת ובעוף דמהני סי' א' לכאור' אין מקום לפסול השחיט' כיון דהשחיט' כהוגן בגרגרת ונקיבת הוושט אינו נבילה מחיי' על ידו, ולהכי דייק הרמב"ם שהיא נבילה מחיי' דמשו"ה אפי' בעוף אם נקב הוושט והוא שחט הגרגרת השחיטה לא מהני וזה מדויק בלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' שחיטה הל' י"ג י"ע ע"ש שסיים אחר הדין הנ"ל שהוא נבילה וכו' סיים וזה בין בבהמה ובין בעוף וכו' ואין להקשות באמת מנ"ל זה י"ל כיון דהאריך בש"ס לומר כי קתני נבילה דמטמא' מחיים. אבל נבילה דלא מטמא' ל"ק, והל"ל בקלרה כי קתני נבילה מחיי' וכו' אע"כ

אע"כ נקיבת הוושט ג"כ נבילה מחייס אלא שאינ' מטמאה וזה ברור באופן דלע"כד לא יועיל מה שנקיבת הוושט מקרי נבילה דמכ"מ אינו כמתה ונקרא עלי' שם איסור אמ"הח כ"ז שהיא מפרכסת כמפורש בגמ' דהעור והרוטב.

שוב בהיתר השני דלדעת הכ"מ אין ב"נ מוזהר בבשר מ"הח והנה הכ"מ מעולם לא חלק על הרמב"ם בזה לדינ' אלא שהניח בל"ע על הרמב"ם שמנ"ל הא וכבר ביאר שם הלח"מ בטוב טעם ודעת דיותר נכלל בקרא דכתי' אלל ב"נ שהוא אך בשר בנפשו דהקדים בשר ש"מ דמיירי בבשר מן החי אבל בקרא דכתי' אלל ישראל כ' לא תאכל הנפש עם הבשר דהקדים תיבת נפש משמע דקפיד דוקא על אמ"הח ולהכי אע"ג דס"ל לר"י קרא דלא תאכל וכו' קאי על אמ"ה ולא בשר מה"ח מ"מ קרא דאך וכו' מיירי בין באמ"ה ובין במ"הח.

ובלא"ה לענ"ד דברי הרמב"ם מוכרחים בש"ס דחולין דף ק"ג ע"א אר"י האוכל אמ"הח ומן הטריפה ר' יוחנן אמ' חייב שתים וכו' ע"ש כל הסוגי' תוס' ד"ה מר ס' וכו' ותימ' דבשבועות ע"ש וכו' וד"ה דאיסור חלב וכו' בא"ד מקשין וא"ת לרבא וכו' וע"ש שתי' בדוחק.

והנה בהרמב"ם בפ"ה מהל' מאכלו' אסורו' כ' וז"ל תלש אמה"ח ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים משום אמ"ה ומשום טריפ' שהרי שני האיסורים באים כא' וכן התולש חלב מהחי ואכלו לוקה שתים משום אמ"ה ומשום חלב, תלש חלב מהטריפה ואכלו לוקה שלש, עכ"ל. ושם בלח"מ הביא מרלב"ח בתשו' סי' פ"ח גם הפר"ח בסי' ס"ב הארך להפליג עד מאוד דדברי הרמב"ם סותרי' זא"ז דמעיקר' קאמ' ונטרפ' בנטילתו שחייב שתים הואיל ואסורין באי' כא' דמשמע מזה דפוסק כרבא דבהמה בחיי' לאו לאברי' עומדת, וגם שאין איסור אבר חל על טריפ' וא"כ למה פסק בתולש חלב מהחי שחייב שתי' הא אינו חל והוא כעין קושי' התוס' על רבא ד"ה דאיסור חלב וכו' ועוד סיי' הפר"ח בקושי' גדולה על הרמב"ם דילקה שלש בלא טריפ' משום בשר מה"ח (והיא קושי' התוס' בסוגי' דף ק"ב ע"ב ד"ה שאין בו כזית ע"ש ותירולו לא שייך להרמב"ם ע"ש) ודברי הלח"מ רחוקי' ודחוקי' גם דברי הפר"ח בזה אין להם שחר כלל. ולענ"ד דברי הרמב"ם ברורים בטעמו וכיחוקו, דע מ"ש התוס' דף ק"ב ע"ב ד"ה שאין בו כזית וכו' העלו מדברי רש"י שאף למ"ד לאו לאיברי' עומד' מכ"מ עכ"פ לחתיכת בשר עומד' ולכאור' לריך להבין א"כ כל איסור אמ"הח ה"ל איסור חל על איסור בשר מן החי דהבהמה עומד' לחתיכת בשר ולא לאיברי' עד שיחתוך, וכעין זה מקשי' תוס' בחולין דף ל' ע"א ד"ה אלמ' איסור מוקדשין וכו' וע' בשבועות ד' כ"ה ע"א תוס' ד"ה האוכל נבלה בי"הכ וכו' ע"ש ול"ל ג"כ כתי' התוס' בחולין דאי אפשר בע"א והתור' גזר' עליך.

ומעתה בבהמ' שהיתה טריפה שכבר אסור' הבהמ' לישראל, ולדעת הרמב"ם שיש לב"נ איסור במה"ח, היתה אסור' ג"כ לב"נ תו א"א לאיסור אמה"ח לחול על איסור טרפה שהרי איסור חע"א הוא, ומוסיף לא הוי שכבר אסור' לב"נ מהך אזהר' דאך בשר וכו' גם מלד במה"ח ואע"ג דמשום איסור במה"ח אינה מעכבת לאמה"ח שתחול עלי' אבל מכ"מ עכ"פ איסור מוסיף אין כאן ולא מלי חייל אמה"ח על איסור טרפ' ולר' יוחנן בשמה"ח וטרפה לא מחיי' רק חדא (כדאי' בש"ס ק"ב ע"ב) ולהכי הוכרח הש"ס לומר (רלה לייסב בזה קושי' תוס' ד"ה מר סבר ר' יוחנן) לר' יוחנן דס"ל לאברי' עומד', דאל"כ ר"ל אי לאו לאברי' עומדת אע"ג דאי' ליה לר' יוחנן איסור מוסיף מכ"מ לא מלי חייל איסור אמה"ח אטרפה משום דאין כאן הוספה לב"נ שאסור' ג"כ להם משום איסור במה"ח ודו"ק היטב. ובשר מה"ח קודם לפירש"י הנ"ל דלחתיכת בשר עומדת, והתוס' שהקשו הייגו לטעמי' דסתרו דברי רש"י לעיל דף ק"ב מדברי ר"ל ע"ש, ובהכי ייסבתי היטיב קושי' מהרש"א בתוס' ד"ה ומר סבר לאו וכו' וא"ת כמאן ס"ל וכו' ע"ש קושי' מהרש"א דהמ"ל להקשות גם לר' יוחנן, והשת' ניחא, דר' יוחנן י"ל לעולם דס"ל דנוהג בטמאים, ומטעם איסור מוסיף כמ"ש תוס' דף ק"ב ע"א ד"ה ור"י ל"ל קרא וכו' ואיסור מוסיף לא שייך כאן משום דיש בלא"ה איסור בשר מהחי אבל לר"ל מקשי' שפיר מתרי טעמי' חדא שמר"ל מוכח דליתי' לסברת רש"י הנ"ל כמ"ש תוס' ד"ה שאין בו כזית וכו' ועוד בין כך ובין כך תקשה לר"ל לחייב שתים כיון דנוהג בטמאי' משום איסור מוסיף ה"ה ה"כ כאן לחול אמה"ח או במה"ח על טרפה מטעם מוסיף, ובין כך וכך לחייב שתים משא"כ לר' יוחנן דעל במה"ח וטרפה אינו חייב אלא אחת.

ומעתה לא רחוקה היא ליסב קושי' התוס' ד"ה דאיסור חלב וכו' שמקשי' לרבא וכו' וי"ל דוודאי גם לרבא ס"ל לר' יוחנן איסור מוסיף או איסור כולל כדס"ל לר"י בשבועות ורק הכא בנטרפ' מקודם לא הוי אמה"ח כולל או מוסיף שהרי כבר אסור' משום טרפה ואסור' גם לב"כ עכ"פ משום במה"ח ואין אמה"ח מוסיף אסור ע"כ לא מלי חל אטרפה, אבל בחלב מן החי מלי חייל אבר על איסור חלב מטעם כולל שכולל גם הבשר ומיירי בתולש חלב ונטרפה בו וא"ע"ג דגם הבשר הי' אסור משום במה"ח מכ"מ אמה"ח חל על במה"ח דגזיר' הכתוב הוא, אבל בטריפ' מקודם אמה"ח אינו חל אטרפה, רק לענין שלא יהי' אמה"ח מוסיף אחרי' שאינו מוסיף לב"כ שהרי כבר אסור' לב"כ משום הך אסור' אך בשר בנפשו דניתוסף עכשיו ע"י איסור אבר לב"כ דג"כ הוא מהך קרא דואך בשר בנפשו וכו' ודו"ק.

ובהכי דברי הרמב"ם מפרשי' כהוגן דלגבי טרפה ל"ל דוק' שנטרפ' בנטילתו דאל"כ אמה"ח אינו חל מטעם מוסיף שכבר אסור' משום בשר מה"ח אבל בתלש חלב שפיר חייל מטעם כולל וא"ש ודו"ק היטיב.

הרי בסוגי' זו לייסב שני קושי' הכ"ל נתבארו דברי הרמב"ם דבמה"ח אסור' לב"כ ומיוסב קושי' הכ"מ הנ"ל, ומיהו אכתי יש להתבונן לדברי הרמב"ם מקשי' קושי' עלומה דשם בתוס' דף ק"ב ע"ב ד"ה שאין וכו' כתב להוכיח בסוף דאפי' למ"ד לאברי' עומדת מכ"מ לא לחתיכת בשר עומדת דאל"כ ל"ל לרבא למיסר חלב מהחי מהטרפה, בלאו מהטרפ' יש איסור במה"ח, אע"כ דבמה"ח אינו חל משום דלאו לחתיכת בשר קאי, וקשה לפ"ז אאוקימת' מליע' בש"ס שם דף ק"ג גבי הא דאוכל חלב דקאמ' דכ"ע לאו לאיברי' עומד' וקמפלגי' אי אתי איסור אבר וחייל, וכאן קושי' תוס' במקומ' עומד' ל"ל מהטריפ' ת"ל דבלאו טריפ' ה"ל איסור במה"ח ואע"ג דאינ' עומד' לחתיכ' בשר מכ"מ הוא חל כמו שחל איסור אבר.

ואיבר' להתוס' י"ל דס"ל כקושי' הכ"מ דאין ב"כ מוזהר על במה"ח וא"כ י"ל דדוק' איסור אבר חל משו' דהוא איסור מוסיף לב"כ אבל בשר מן החי לא הוי איסור מוסיף ולא מלי חייל, אבל להרמב"ם קשה, ואולי י"ל דנקט מהטרפה לרבות' דאפ"ה חל איסור אבר ומכ"ש דחל על איסו' במ"הח. והא שמוכיחי' התוס' מדנקט טרפ' י"ל דעיקר קושי' ממ"ד דחיי' שתי' ולאוקימת' בתראי דש"ס דס"ל דטריפ' אינו חל ולאיברי' עומדת דעכ"פ לחייב שלש משום אמ"ה וחלב ובמ"ה דאתי' כהדדי כך י"ל בדוחק, אבל לשון התוס' דמוכיחי' כך ממ"ד שלש ול"ל מהטרפה ולא ממ"ד שתי' הרי דלא ס"ל דנקט מהטרפ' לרבות' וא"כ לריך לייסב קושי' זו להרמב"ם דס"ל דבמ"ה ב"כ מוזהרי' עלין ל"ל מהטרפה לאוקימת' מליעת' וקושי' זו עלמה קשה ברמב"ם שפסק בהחלב מהחי דלקי שתים דהל"ל לקי שלש גם משום במה"ח והוא באמת קושי' הפר"ח בסוף דבריו, ולייסב נלע"ד, דהנה הר"ן בפ' השוכר את הפועל בסוגי' דמ"בת במשהו אייתי ראי' ע"ש הראב"ד דקי"ל מ"בת בטיל מההוא כשית' דתרב' דכפל לדיקולא וכו' וז"ל והא חלב ובשר מין א' הוא מדאורי' בסוף פ' ג"ה דאכל חלב מהחי מן הטריפ' חייב שלש משום חלב ומשום בשר מהחי ומשום טרפה אלמ' חלב בשר מקרי ע"כ. וכבר עמד בזה הפר"ח בסי' ל"ח שזהו טעם סותר דהרי ע"כ לר"י משום במה"ח וטרפ' אינו חייב אלא אחת אע"כ דמשום אבר קאמר, ולכן טען הפר"ח דהוכח' הראב"ד דאף משום אבר לא לחייב אחלב דהא כ' לא תאכל הנפש עם הבשר, ודברין דחוקי' דעכ"פ עיקר אזהרה אנפש קאי שהוא אמה"ח וחלב בכלל, ואף דניתא דמ"מ הא עם הבשר כתי' קשה לי ממ"שכ הראב"ד בהשג' בפ"ה מהל' מ"א עמ"ש הרמב"ם דחייב על חלי אבר, וע"ש בה"המ שכ' שראי' הרמב"ם מסוגי' דאכל חלב מהחי וכו' ולראב"ד ל"ל דמיירי באכל כולי' בחלבא, וא"כ הרי אכל אבר בשר שהוא כוליא ואף דניחא דמיירי שאין בכולי' כזית כ"א בלירוף החלב מכ"מ לא גרע מלירוף גידין ועלמות דג"כ אינו בכלל בשר ואפ"ה מלרפין לה בהדי אבר כשיש קלת בשר עליו וה"הד בלירוף חלב לכולי' שהוא אבר וא"כ להראב"ד עלמו אין ראי' כלל דחלב ובשר הוי מין א' וע' בש"ך ר"ס ל"ח, ולא אוכל ליכד לדעת הפר"ח במש"כ דגידין ובשר הוי מין א' דא"כ במה"ח למה אינו חייב רק על כזית בשר ולא מלרפין גידין בהדי דזהו דוקא באבר כמ"ש רש"י בסוגי' דף ק"ב ע"א והראי' שהביא הפר"ח מן י"ד סי' רי"ז בנודר מן הבשר שאסו' בגידין, התם לא משום דגידין לא איקרי בשר אלא משום דבנדרים הטפל נגרר אחר העיקר כמבואר שם בב"י ובש"ך, ועכ"פ בעלמות וודאי מודה הפר"ח שאינו בכלל בשר ואפ"ה מלרפין לכזית דאבר בהדי עלם ובכך דברי הראב"ד ל"ע, עכ"פ בזה הוכח לייסב קושי' התוס' דנקט ר"י דווקא מהחי מהטרפה משום דאז חייב שלש אטרפה ואחלב וגם אאבר משום דחלב מלורף בהדי הכולי' כמו גיד ועלם בהדי בשר, ואמנם משום במ"הח ליכ' לחיובא דאין חלב בכלל בשר בשדה כקושי' הראב"ד וא"ש ג"כ פסק הא"ה דס"ל חלב ובשר שני מיני' וכמ"ש הש"ך ר"ס ל"ח לאהרב' ראי' לדבריו מדברי הרמב"ם הנ"ל דבהם נסתלק ממנו קושי' הפר"ח דה"ל לרמב"ם לחייב שלש גם משום במה"ח דס"ל דחלב אינו בכלל בשר לחיובו משום במה"ה, ואע"ג שכ' ה"הת דלרמב"ם מלי מיירי בש"ס אכל חלב ממש לא בכולי' בחלבא, מ"מ השת' דקיימי'

לתרץ קושי' הרא"ד הנ"ל אמינ' דגם להרמב"ם מתוקמא בכולי' בחלבא ודו"ק היטיב·

ויש לייסב בש"ס באופן אחר הא דנקט מהטריפ' וי"ל דדווקא אבר הוא דחל אטריפה משום שכולל איסור לענין הגידין ועלמות דמצטרפין בהדי בשר וע"י העלמות חייבי' על כ"ש בשר כשהוא בצירוף עם העלמות כזית משא"כ במה"ח אינו כולל העלמות וצריך ג"כ כזית בשר כמו בטריפה·

ואמנם כד דייקי' לית להך סברא דא"כ בכל השקלי' וטרי' דש"ס התם הל"ל ה"ע דאבר חל אטריפ' משום דמרבה באיסור בכ"ש בשר בצירוף עלמות וגידין, אע"כ כיון דעכ"פ אסור דאוריי' הוא בחלי שיעור וכיון שגם באבר צריך כ"ש בשר לא ה"ל הוספה באיסור מיהו לר"ל דס"ל ח"ש מותר ק"ק, ול"ל דמ"מ כיון דהשתא יש באבר זה כזית בשר וצריך לאוכלו כולו לדעת התוס' דף ל"ו ע"ב ד"ה ור' יודא וכו' להכי לא ה"ל תו מוסיף באיסורו וע' בתוס' דף ק"ב ד"ה שאין בו וכו' מבואר כדברי.

ובזה תלא לנו לייסב קושי' רש"א בתוס' ד"ה ותר סבר וכו' דהקשו לר"ל ולא הקשו לר"י, וי"ל דלכאור' לא מקשו תוס' מידי די"ל דר"ל סובר כמ"ד דאינו נוהג בטמאה, וטעמ' דקרא הוא משום דאין אא"ע איסור וכמ"ש התם כיולא בזה דף ק"א גבי תרומה, גם דף ק"ב ע"ב ד"ה ור"י ע"ש, וא"כ דווקא בטמאה דקדי' הוא דאין אמ"ה חל, אבל באבר אי הוי ס"ל דלאיבדי' עומדת ה"ל איסור בת אחת ולא ילפי' מהא דאינו נוהג בטמאה דאע"ג דאינו נוהג בטמא' דלא תלי חל אטומאה דקדי' מ"מ נוהג בטריפה דה"ל בת אחת, וי"ל דקושי' התוס' דע"כ גזירת הכתוב הוא שהרי קרא מיעטי' שאבר אינו נוהג בטמאה ואפי' באבר שאין עליו כזית בשר דאז ל"ל דמשו"ה אין איסור אבר דאינו חל על איסור טומאה שהרי ליכא בחלי שיעור איסור כלל· ואפ"ה אינו נוהג איסור אבר בטמא' אע"כ דגזיר' הכתוב הוא דכל שבשרו מותר לא יהא בו דין אמה"ח כמו בג"ה בטמא' לר"ש דס"ל אין בגידין בכ"ע ע"ש ולהכי מקשי התו' שפיר, אמנם לר"י לעולם לא משכחת לה שיהא אמ"ה נוהג בטמאה משום דאף באבר שא"ב כזית מ"מ כל שהוא בשר הוא אסור מ"הת משום טמאה ואין אאע"א, ושפיר י"ל דדוקא בטמאה אמרה תורה שאין אמ"ה נוהג משום דאין א"ח ע"א אבל בטרפה דה"ל בת אחת שפיר דחלי חייל, ונסתלק קושי' דאסוגה ודו"ק היטיב·

ולהרמב"ם דס"ל דחייב באבר שחלקו באמת צריך טעם לר"ל ה"ל אבר לחול על טרפה דמשום טריפה אינו נוהג אסור בכ"ש בשר, אבל משום אבר מחייב, ואע"פ דמיירי כאן באבר שיש לו כזית בשר עליו, מכ"מ תיד כשאכל החלי שיעור ממנו בצירוף העלמות מחייב ועדיין לא חייב משום טרפה עד שאכל כזית כולו ול"ע·

ואמת שע"פ שיטה זו י"ל קושי' תוס' ד"ה מר סבר וכו' גם קושי' תו' ד"ה דאיסור חלב בא"ד וא"ת לרבא וכו' גם דברי רמב"ם הנ"ל ממה שהקשו עליו מהרל"ח ופר"ח, די"ל דבאמת משום איסור מוסיף ס"ל להש"ס דלא תלי חייל כקושי' התוס' ד"ה ומר סבר דילפי' מהא דגלי קרא דאינו נוהג בטמאה ולהכי קאמ' ה"ע לר"י משום דלאברי' עומדת וה"ל איסור בב"א דלא מלינו למילף מטמא' דהתם טמאה קדים כמ"ש התו' דף ק"ב ע"א ד"ה כי אילטריך וכו' והנה קושי' תוס' ד"ה מר סבר וכו' ותימ' דבשבועות וכו' וכן י"ל הא דקאמ' רבא בשתלש אבר ונטרפ' וכו' היינו ג"כ מה"ט דאל"כ טרפ' קדים ולא תלי חייל איסור אבר כמו דלא חייל אטמא' כקושי' התוס' ד"ה ומר סבר לר"ל ולא ס"ל כתי' התוס' דכיון שבשרו מותר קאמר וכ"ז שייך בטרפה אבל באבר מאיסור חלב שפיר תלי חייל דשם בשרו מותר, וא"ש ג"כ דברי הרמב"ם ·דבטריפ' הולרך לומר שנטרפ' בנטילתו דאל"כ תמועט מקרא דכל שבשרו מותר משא"כ בחלב שפיר חל אבר משום דהוי איסור מוסיף ואינו תמועט מקרא דכל שבשרו וכו' ועיי' בחידושי מהר"ם קאניוויר בחי' על המרט"א הנקרא תפארת שמואל, ומתילא דברי הרמב"ם והש"ס נכונים, והתוס' מקשי' היינו משום דקשי' להו אליב' דר"ל מא"ל דלדידי' ל"ל טעמ' דקרא דא"כ בטמאה משום דאין אאע"א ככ"ל משום דלדידי' יש באבר מה שאין בטמא' לענין חלי כזית בשר וע"כ הולרכו לתרץ לר"ל הוי סבור שמין שבשרו מותר קאמ' ושוב לא ניח' להו למימר דיחלק ר"ת ע"ז דלא נזכר זה בש"ס אבל להרמב"ם דבלא"ה לריך לר"ל הא דקאמ' הכא באבר שאינו חל על טריפ' דלא קאזיל בשיטת עלמו דחלי שיעור מותר דאל"כ אף כשיש כזית בשר על האבר מכ"מ על האבר חייב קודם שבא לכלל איסור טרפה וע"כ כ"ל דהכא ר"ל פליג עם ר"י בדין אכל אבר מהטריפ' ולמ"ד חלי שיעור אסור מ"הת ולא אליב' דנפשי' א"כ שפיר י"ל כתירולו הנ"ל ודוק היטיב. ולפ"ז אין ראי' להרמב"ם דיהא בשמ"ה מוזהר לב"נ·

ועם כ"ז נלע"ד להביא ראי' אחרת להרמב"ם דב"נ מוזהרי' על בשמה"ח, והוא ממה שכ' התוס' להקשו' דף ק"ב ע"א ד"ה אלא לאו וכו' דלר"א בר יעקב קושי' מתני' טהרו' ע"ש ומכ"ש דקשה טפי על הרמב"ם שפוסק באמת כרב אחא ב"י וכ"ל די"ל דוודאי גם רא"ב"י ס"ל הך סבר' ומי איכא מידי דלישראל שרי ולב"כ אסור אלא דהוקש' לו קושי' התוס' הא באמ"ה ע"כ אסר' התור' לב"כ מה שאינו איסור משום אמ"ה לישראל דהא בישראל א"כ בטמאה ובב"כ נוהג בטמאי' ומה שתי' התוס' דמ"מ אסור משום טמא' הניחו בקושי' לר"ל ואסקו באמת סובר כרא"ב"י, וא"כ י"ל דה"ט דס"ל דבאבר ע"כ אסר' התור' לב"כ יותר מלישראל כמו בטמאי' וכי ליכא באבר כזית בשר ולהכי אין מזמני' לנכרי בבני מעיי' וכ"ש באמ"ה אבל בבמה"ח שהוא מקרא דבשר בשדה טריפה בזה לא מלינו שאסרה התורה בב"נ יותר מבישראל, דאע"ג דבב"נ מוזהרים על הטמאים כטהורים ולהרמב"ם אף בב"מה מוזהר, מ"מ ע"ז שפיר י"ל כתי' התו' שהרי אסור לישראל משום טמאה וכאן ליכ' כ"מ בחלי שיעור שאז גם משום במה"ח אינו אסור וא"כ י"ל דס"ל לרא"ב"י והכי דליכא ילפות' להחמיר בב"נ יותר מבישראל נשאר הסבר' דמי איכא מידי וכו' ולפ"ז מודה ר' אחא ב"י דמזמני' לכותי' על במ"הח, ומעתה י"ל המשנה דטהרות דקתני ואין שחיטתו מטהרתו כ"מ לענין במ"הח ולא לענין אברי' ולגבי בשר שפיר אי הוי עוף טהו' הוי אמרי' מי איכ' מידי וכו' אבל בטמאה דאין שחיטתו מטהרתו אסור' לב"נ וא"כ איכ' קייעת' להרמב"ם דב"נ מוזהרים על בשר מן החי ודוק·

והנה באמת מסוגי' זו ל"ע על מ"ש הרמב"ם דאין ב"נ מוזהר על העוף דהא משמע בסוגי' דרישא מיירי רק בישראל אבל ב"נ סופג עלי' משום דמוזהר אטמאים כטהורים כדאמ' רב שיזבי אף אנן נמי תניכא וכו' ולהרמב"ם בלא"ה אינו סופג בעוף, ול"ל דהרמב"ם מפרש דא"כ דרישא דאינו סופג מיירי בכל גוונא בין בישראל בין בגוי' והא כדאי' והא כדאי' דבישראל טעם הפטור משו' דא"כ בטמאים כטהורים ובגוי' הפטור משום דאינו סופג על אמ"ה בעוף והסיפ' דאין שחיטתו מטהרתו מיירי רק בב"כ והא דנקט ברישא עוף טמא דמשמע עוף טהור סופג היינו משום ישראל, וא"ל א"כ דמחלק הש"ס בין מלקות לאיסור גבי עוף לב"כ מנ"ל דב"כ מוזהר על הטמאים כטהורים דלמא ג"כ רק אסור' הוא דאיכ' וי"ל דלענין טמאים כטהורי' לב"כ אין לחלק בין איסור למלקות· דממ"כ כשהוזהרו יש ג"כ מלקות וכשלא הוזהרו אף איסור' ליכא כיון דגם בישראל ליכא אסור' משום אמ"הח ורק משום טומאה אבל לענין עוף שפיר י"ל אע"ג דלא הוזהרו ב"כ על עוף מ"מ איסור' איכ' ולא גרע מישראל דאסור לי' אפי' בעוף ודוק· ועכ"פ מפורש בש"ס הא דאין שחיטתו מטהרתו כ"מ לב"כ דב"כ אסור עכ"פ באמ"ה דעוף ומשו"ה לית' להיתיר' הנ"ל להושיט בני מעיים לנכרי אף בעוף וכן בבשר·

ומה שכתב כ"ת להקשות את"ש דא"כ קרא דגר או מכור לנכרי וכו' לא מיירי בנתנבלה בשחיט' וקרא סתמ' קאמ', ותי' ע"ז דאדרב' ב"מע אינו בכלל משום דאוכליהן לאו בר אינש, ולענ"ד אם הקושי' קושי' אין התי' עולה יפה דבנדרים דף כ"ה ע"ב מפרש הש"ס דהא דאוכליהן לאו בר אינש היינו רק לענין זביני ופירש"י כשנתלא לו בשר לקנות אין דרך לקנות קרבים והתו' דף כ"ב ע"ב פירשו לענין מקח טעות, אבל עכ"פ בנדרים האוסר עלמו מהבשר גם קרבים בכלל שם בשר עלי' וא"כ למה לא יהי' נכלל בהיתר דלגר וכו' או מכור וכו' ותו דהרי יש בכלל דברי' התלוי' בשני הסימני' ריאה וקנה שאינם בכלל מעי' גם כרם לדידן דקי"ל להחזיק דם בכרם כמבואר רמי' ע"ה בהג"ה ותכ"ש ריאה דשבחוהו חכמים לאוכלה לרפואה בפא"ט דף מ"ט, ותו דגם קורקבן וב"מע אע"ג דלענין ראוי' להתכבד לא חשיבו מכ"מ כשעושי' להם טפילים חשיבי טפי וכמש"כ התוס' בפסחי' דף ע"ד ע"ב ד"ה טפיל לי' וכו' וז"ל ורגילין לעשות שביב קורקבני' וב"מע שמשימי' אותם בשפוד ועושין שביבותי' בעים' עכ"ל, ותו הא איכ' כבד דוודאי הוי ראוי' להתכבד כמ"ש הט"ז בי"ד סי' ק"א ס"ק י"א, ומ"מ מה שדייק כ"ת וכ' דאדרבה מוכח כהת"ש מדכ' לגר וכו' לאפוקי בכ"מע וע"כ לאיסור קאמ' לענין מכור לנכרי וכו' ולא יכולתי להלום דברים אלו כלל וכי היכן מלינו דרש' זו לגר וכו' אתא לאפוקי בני מעי' ונדייק מתכו דלא אתי להיתיר' אלא לאיסור' דוודאי אין לנו לחדש דרש' בקרא, וכבר דרשו חז"ל בע"ז דף ס"ח ע"א קרא דלגר לענין נטלפ' או סרוח' מעיקר' ואמנם עיקר הקושי' שהקשה כ"ת דקרא סתמ' כתיב, אינו קושי' כ"כ דקרא דחיק ותוקי' אנפשי' ומיירי בלא נתנבלה בשחיטה, או אפי' בנתנבלה בשחי' ולא פרכסה כי אם מתה מיד דאז הת"ש מודה דבני מעי' שרינן וכדבעינן למימר קמן בע"ה.

אמנם לייסב המנהג נלע"ד בכת' טעמים, א' דאעיקר' דדינ' שכ' הת"ש דבשחיט' ב' סימנים כ"ע מודו דכמנח' בדיקולא דמי'

יש להקשות עליו א"כ הרמב"ם דפוסק כר' אחא ב"י גבי מפרכס' והשמיט הדין דא"ת לנכרי על בני מעיי' ע"כ שהוא מה"ט דפוסק דלא כר"ל, ול"ל דכמנח' בדיקולא דמי' ואי אמרת דבשוחט ב' סימני' לכ"ע כמנח' בדיקולא דמי' הדר' ה"ל לאתוי' דברי ראב"י כהווייתן, ולא להשמטו מתואר לורו לענין מפרכסת דלא אתמר עלה מלשנא דר"א בר יעקב ואין זה מדרך הרמב"ם כלל דלעולם תופס לושא הגמ' כהווייתו, ומה שהוליא כן הת"ש מדברי הרשב"א, הנה המעיין ברשב"א אדרבה ימלא שנראה שמסקנתו להיפך, שכ' בבית ב' שער ג' דף ע' ע"ב וז"ל ועוד מדקאמ' ראב"י ש"מ מדר"ל אין מזמני' נכרי על ב"מע ולומר דכמנח' בדיקולא דמי' ש"מ דכוותי' ס"ל, וא"ת שאני התם דנשחטו שני' או רוב שני' א"כ אמאי תלי לה בר"ל, אפי' לכ"ע נמי עכ"ל, הרי דסבר' זו לחלק בין שחט ב' סמנים לא כ' כן במסקנ' רק דרך קושי' ודחוי את' כן, דאם תימ' דמנ"ל להוכיח דקי"ל כר"ל, ודלמ' שאני בשחט ב' סמני'. וע"ז סתר דא"כ למ"ל כר"ל לכ"ע נמי והשת' משמע מלשונו דדוחה סבר' זו ואין לחלק בין שוחט ב' סמני' דאל"כ ל"ל למימר מדר"ל הל"ל לכ"ע דאם נימא שתופס סבר' זו במסקנ' וא"כ ל"ל הא דנקט ראב"י ש"מ מדר"ל הוא משום דסובר כר"ל א"כ כך הל"ל להרשב"א לדייק דע"כ קי"ל כר"ל דהרי ראב"י מיירי בשחט ב' סימני' דלכ"ע כמנח' בדיקולא ואפ"ה תופס דברי ר"ל ש"מ דכר"ל ס"ל אבל לשונו שכ' דא"כ למ"ל כר"ל לכ"ע נמי משמע דמנח זה דוחה סבר' זו וס"ל דלמאן דל"ל כמנחא בדיקולא ל"ל ג"כ בשחט ב' סימנים כמנח' בדיקולא דמי, וא"כ לכאור' דין זה אינו מבואר להדי' לאיסור.

ומלבד זה הנה כבר כתבתי בניקב הוושט והוא שחט הגרגרת ובעוף דקגי בסי' א' דלדברי הס"ך בסי' ל"ג דלא הוי נבלה מחיים אין הדבר מפורש בניקב הוושט והוא שוחט הגרגרת שיהא נבלה וא"כ י"ל שחיטתו מטהרתו וגם בשחט הושט לחוד' ולא שחט הגרגרת דהוי נבלה לכ"ע מכ"מ למאן דלא ס"ל כמאן דמנח' בדיקולא בסי' א' נלענ"ד מוכח דגם בעוף לאו כמנח' בדיקולא דמי' כל זמן שלא שחט ב' הסימנים, ותדע דהרי ר"ל דמשני משנה דאלו טריפות נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת דמיירי בשחט שלא במקום הפסיקה, הוא משום דחזר מהך סבר' דכמנח' בדיקולא כמ"ש הרמב"ן במלחמות ע"ש הראב"ד וכן הרא"ש, וא"א דבעוף בסי' א' שוה לבהמה ב' סימנים לזה תקשה לר"ל אכתי מתני' דא"ט בעוף וקא חשיב פסיקת הגרגרת דהא הוי נבלה ושם לא מהני שחט בסי' א' שהרי בעוף הכשרו בסי' א' וכמנח' בד"ד אע"כ לפי חזרת ר"ל דלא אמרי' כמאן דמנח' בד"ד אף בעוף בסי' א' ל"א כמאן דמנח' בד"ד כ"א בשחט ב' סימני' בין בבהמה ובין בעוף, וא"כ באווזות הלעוטות שנקבו הוושט בין ששחט הוושט לחוד' או הגרגרת לחוד' מותר ליתן ב"מע לנכרי, וליכ' איסור בני מעי' לנכרי כ"א בניקב הוושט ושחט הוושט וגם הגרגר'.

וגם בזה לא קא קמא' הת"ש רק אם פרכסה אחר השחיטה אבל אם מתה מיד אחר השחיטה תו לא איכפת לן בהך דכמנח' בדיקולא שהרי כל הבהמה מתה ואפי' בפרכס' איכ' נאסרת רק מ' ספק דשמא בכה"ג קי"ל דכמאן כמנח' בדיקולא וא"כ ה"ל ס"ס ס' שחט ב' סימני' או רק סי' א', ואת"ל שחט ב' סימני' ס' פרכסה אחר השחיטה או מתה מיד וספיקא דדינ' עלמו כנ"ל.

ומלבד זה ידוע דרוב הנאסרי' באווזות אלו אין בהם נבלה ודאי כ"א ספק נבלה ועפ"י הרוב לא נקבו ב' עורות, והרבה מקילין בהם שלא לחוש לניקב או הבריא, ואף להמחמירים עכ"פ לא הוי רק ספק נבלה ומלטרף בהדי ספיקי דשמא לא פרכסה אחר השחיטה ככ"ל ואף דבאתחזק אסור' לא שמכי' אס"ס, מכ"מ לענין אמ"הא כיון דקי"ל בהמ' בחיי' לאו לאברי' עומדת לא הוי אתחזק אסור' וגם שהרוב כשירי' מסייעי' להס"ס דאז וודאי אמרי' ספק ספיקא אף באתחזק, וא"כ מקומו.

ועוד בה שלישית שהרי קי"ל דאלפני דלפני לא מקפדינן כמבואר בש"ע י"ד סי' קנ"א ס"א ובש"ך שם סק"ח ובא"הע סוף סי' ה' וא"כ יש עוד ספק דהקונה לא קנהו לעלמו, ואכילנהו לאחרי' או למשלחו שהרי אין דין שליחות לעכו"ם, ואפי' בגוי לגוי כמבואר במג"א סי' תמ"ח ע"ש מיהו להמתיר כחלק רש"י ור"ת כמבואר י"ד סי' קמ"ט.

ועל ארבעה לו אשיבנו דלפמ"ש בהג"ה בסי' קנ"א הנ"ל היכ' דיש לעכו"ם לקנות במקום אחר ליכא משום לפני עור ובמ"ש שם הרמ"א דיש מחמירין כבר פקפק שם הש"ך סי' זה בסק"ו דלית', ובלא"ה ע"כ ל"פ אלא התם בלפני אידיהן דאיכ' וודאי הקרב' לע"א, אבל כאן בספק אם יאכילנו בעלמו י"ל דלכ"ע לא חיישי' על לפני עור, וכן כתב המג"א בסי' ת"כ גבי אומר אדם לפועלו לא ואכול ואני פורע וכו' דמיירי דוקא בידוע בוודאי שיאכל חמץ משמע דבספק ליכ' לפני עור, ותו דע"כ ל"פ התם אלא באם אין לו לגוי

ורק שמלוה לו לקנות אבל במלוי לו בבית לכ"ע ליכ' לפני עור כמבואר בש"ס דע"ז דף ו' ע"א גמ' אבע"ל משום הרוחה וכו' כ"מ היכ' דאית לי' בהמה לדידי' וכו' וידוע שהגוים אינם אוכלים עופות ואווזים כ"א אחר שחותכין בסכין בלוואר וא"כ יש להם בביתם איסור אמה"ח דעופות ואווזים מלוי' להם לכל ובכה"ג ליכ' איסור דלפני עור כלל.

כללא דמלתא יש במכירת הגוי' כמה לדדים להקל, א' מלד עיקר הדין, ב' מלד שלא שחט ב' הסימנים, ג' מלד שלא פירכסה אחר השחיטה, ד' מלד שרוב הנאסרי' הוי רק ס' נבלה, ה' מלד שאין הקונה מיד הישראל עלמו האוכל ורק מאכילו לאחרים וה"ל לפני דלפני, וי"ו מלד שמלוי לו לקנות במקום אחר, זיי"ן מלד שמלוי לו בביתו איסור זו עלמו, ולכן אין בזה בית מיחוש לענ"ד למכור אווזות הפטומי' ונטרפו בנקיבת הוושט למכרן לנכרי' והנח להם לישראל נביאים ובני נביאי' הם ולא יאונ' להם מכשול ועון חלילה, שלום רב לאהבי תורתו הנלע"ד כתבתי.

ט

ישא ברכה ושלום, למשמרת עולם, ה"ה צדיק יסוד עולם, **הרב המאה"ג אב"ד דק"ק אונגרישבראד יע"א.**

ע"ד הבהמה שאלאן בה סירכה סמוך לבועה, וכאשר הביאו הבהמה לפני כת"ר לא הי' עוד הסירכ' שם, והתגללו השוחטים שכאשר נפחו הריאה נמושה הריאה מעלמה, והנה שוחט א' והקלב אמרו שהסרכה היתה סמוך לבועה אך הי' יותר מרוחב קש מפריד בין סירכה להבועה, ושוחט א' אומר שהסירכ' היתה יולאה מהבועה והיתה שם סמוך לבועה מראה ריאה למראה, לשון זה אינו מובן, גם הבועה עלמו היה לה מראה ריאה כי חלין של הבועה הי' מכוס' במראה ריאה, אמנם הבועה הי' כולה מלאה מוגלא אלא שקלפתה היתה מכוס' במראה הריאה, והורה כת"ר להתיר דאין דברי של א' במקום שנים, אבל השוחט א' התרים נגדו להטריף והגיע בידו ס' זבחי שלמים שכ' סרכה דבוק' על הבועה לריך שיהי' הבועה שוה אחר שחזר למראה ריאה ולא שום בליעה, ועוד הביא בידו ס' לקיטת ילחק. כאמר שם בדף ל"ט וז"ל בועה שנתלבנה למטה ע"י נפיחה ולמעלה אינו מתלבנת, לא אמרינן דהוי בועה על גבשושית וטרפה, דאין סבר' לומר כלל על בועה אחת דחלי' בועה וחלי' גבשושית, ומה"ט אם יש איזה ריעות' סמוך לבועה הזאת אין לומר דאותו חלק המתלבנת יהא נחשב להפרים מראה ריאה בין ריעות' לבועה אלא כולה דין בועה יש להטריפו ע"כ.

והנה מה שהביא השוחט ראי' להטריף מן הס' ז"ש ומס' לקיטת ילחק, אתמה' הא מכ"מ עיקר סמיכתו להתיר שסמך על דברי השוחט והקלב האומרי' שהי' הפרש קש מן הריאה ממש בין סירכ' והבועה, ועוד בנ"ד בלא"ה מותר דאף אם הי' הסרכה יולאה מן הבועה ממש כיון דהי' הסירכ' תלוי' ועברה הסירכה ע"י ניפוש דה"ל כמיעוך ומשמוש, שכ' הת"ש ריש סי' ל"ז דכה"ג יש להקל במקום הפסד, ואף שבס' פרי מגדים חוכך בזה להחמיר, י"ל כיון שעברה ע"י נפיחה בלי מיעוך עדיף טפי להקל, וא"כ לא מקרי ריעות' כלל לכ"ע, כמ"ש תב"ש בסי' ל"ט ס"ק ל"ו כ"ו, וז"ל ש"ך דלמ"ד דמקילין ע"י מיעוך מקילים ע"י נפיחה נמי, ולענ"ד אפי' לדעת שאינם מקילים במיעוך כ"א כמ"ש בסעי' ע"ז ול"ד מ"מ יש להקל בניתק ע"י נפיחה א"כ בנימוח ע"י נפיחה, ומכ"ש בבועה דמוגלי הדבר פשוט שאין לו דין ריעות' גמורה, ואין לו דין תרתי לריעות' ושרי לכ"ע ואין בו מקום ס' כלל.

ובעיקר הדין שהביא משום דז"ש משמע שעובד' דילי' הי' הבועה גבוה מהריאה אף לאחר הכיסוי' ולא הוזכר כן בגופ' דעובד' שהעתיק כ"ת דאל"כ מה ענין זה לזה, והנה גם א"כ הוא יפה כ' כ"ת שזהו רק בסרכ' דבוקה כמ"ש בת"ש סי' ל"ז אבל בסירכ' תלוי' כ' התב"ש עלמו דא"ל להיות שוה ממש אלא אף כשהוא בולט אחרי שנתכסה שרי כמבואר בדבריו סי' ל"ט סעי' מ"ז וא"כ אין דינו של ספר ז"ש שייך לכאן.

ומה שהביא מס' לקיטת ילחק ראי' הנה הביא לנו האיש דבר חדש מבלי ראי' ומבלי מקור, והנה המחבר כ' שם דלקט דינים מס' חדש נקרא לבושי שרד ולא אתנפק' שמי' במדינתנו אם דבריו כדאין לסמוך עליהם, והנה ראיתי שם כ' בלקוטי' סרכה תלוי' ואינו דבוקה למקום אחר וכו' ואם אזלה ע"י מיעוך לא מקרי שום ריעות' דסרכ' תלוי' זולת אם עומדת על בועה אפי' ממים זכים אע"ג דאזלי ע"י מיעוך טריפה דהבועה מלחלחת, וכן מסקנת הב"א ול"ש, והנה עד שקר העד ע"ש ס' בית אפרים דהוא ז"ל בסי' ל"ט אחר סעי' קע"ג בדיני תרתי לריעות' כ' דשרי במקום הפסד כשעובר' ע"י מיעוך ורק

שלא במקום הפסד מחלק בין השירכ' מן הבועה ממש או סמוך לה ור"ל אפי' אין שיעורו הפרש קש ביניהם.

ומש"כ בדין הנ"ל ובועה שמתלבנת למטה וכו' ולמעלה אינו מתלבנת וכו' לא אמרי' דה"ל בועה על הגבשושית דאין סבר' לומר כללים ולא יהיב טעמ' לדבר דלמ' אין סבר' לומר כך, ועוד מה שכ' ומה"ט אם יש איזה ריעות' סמוך להבועה זאת אין לומר לאותו חלק שנתלבנה יהא נחשב להפרש מראה ריאה בין ריעות' לבועה אלא כולה דין בועה יש לה וטריפה עכ"ל, הנה למד חומר' מקולא, מהאי דמיקל תחיל' שאין לומר על בועה א' מקלתה יש לה דין בועה ומקלת' דין גבשושית מזה למד להחמיר דמכוסה מקלתה וקלת' אינו מכוסה יש לה כולה דין בועה להחמיר ודברי' תמוהי' ומגומג' קא מזיגא הכא, אם ס"ל דאין בועה א' לחלק לחלאין א"כ גם לדין הא' כיפא כיון דהכיסוי של הבועה הוא רק למטה ולא למעלה אין לו דין כיסוי ויהא לו דין בועה בלי כיסוי וה"ל בועה בגבשושית ומכ"ש מה שלומד ממנו לדין הן דברים שאין להם הבנה וטעם כלל.

איבר' דלא מפי זה המלקט אנו חיים, כי נמלא כסבר' זו בס' תב"ש סי' ל"ב סק"ת גבי בועה מעל"ע, דאם נתכסה מלד א' ושוה לבשר הריאה ובלד הב' בולט לחוץ אין לומר על בועה א' דספכי להדדי חלין בועה וחליו סרכה רק כולו חדא בועה היא עכ"ל ומינה לכאור' יש ללמוד דהה"ד בועה שמתכסה מקלתה ומקלתה בלתי מתכסה ה"ל הכל דין בועה, אך באמת אין הדין דומה כלל דגבי מעל"ע כיון דהידוע דהבועה עוברת עד שמתעבר ואיכ' החששה בנקיבת הסימפונות, א"כ מה יועיל הכיסוי שעל העור סוף סוף הריעות' עובר דרך כולה אבל כאן בועה יחידה דכפירה לעלמו, כ"ש בועה דמליאה מוגלא רק לענין הסרכה היולא ממנו תקרי ריעות' מטעם דאין לה מקום איזוק כמ"ש הש"ך ושאר אחרונים, ואם מתכסה הבועה אמרינן דהסרכה יש לה קיום ע"י אותו הכיסוי א"כ גם בנתכסה רק מקלת הבועה והסרכה יולא מאותו מקום המתכסה הרי יש לה קיום והעמדה שהוא כשר ומכ"ש בסרכה תלוי' ואזיל ע"י המיעוך שהיקל בבא"פ בסרכה יולאת סמוך לבועה אף בלי הפרש קש מטעם שיש לה קיום והעמדה וה"ט גופי' שייך בעומד במקום שריאה מכוסה וע"כ הדברים ברורים ופשוטי' שבהמה הנ"ל הי' כשירה לכל ישראל.

יו"ד

בע"ה יום ה' ה' כסליו תקעב"ל פה נ"ש

יצו ה' שלום, לנופך ספיר ויהלום, ה"ה המאה"ג המופלג נ"י כבוד מו"ה יעקב יצחק נ"י אב"ד דק"ק ליסקווא יע"א.

ע"ד הדוב אשר נכנס לחלר תלאה לאן והרגישו בו, וכמעט רביעית שעה נכנסו אחריו ותלאו בפיו טלה פלוע מה דין הנשארים ונסתפק כת"ר אם זה דומה להרג א' מהם או לא.

ולענ"ד נראה פשוט דלפי הטעם שכ' הרשב"א והטור, דבאדם אחד מהם חוששין לכולם, משום דכ"ש דממתו בער' בו, א"כ ממילא בנ"ד שהטלה פלוע בפיו ולא הליל עלמו והליר בפיו לאכלו למה יבער מאתו בו, ועוד כיון שהטלה בפיו וודאי לא דרס בנתיים לאחרים, ומאז שהתחיל בטלה זה וודאי, וודאי לא הניחו לדרוס אחרים ולשוב אליו לפלעו ולענין החששא דשמא קודם שדרס ופלע זה כבר דרס לאחרים, הה"ד והוא הטעם כמו דבהרג לאחד מהם, ל"א שדרס לאחרים קודם לזה שנמלא הרוג כמ"ש הר"ן דמאחר שהם עומדים במקום שיכול לדרוס איזה מהם שירלה אני אומר זה דרס לאשונה, ופי' כיון דע"כ אחד מהם הי' הראשון אמרי' שזה שנמלא הרוג הוא הראשון דלענין זה ה"ל לגבי אחרים כאלו ליכ' ריעות' כלל וסמכינן ארוב' וחזקה, וגם אין ספק מוליא מידי וודאי, וא"ל לדחוקי בהטעם כמ"ש בהג"ה דרישה דמשו"ה ל"א שדרס לאחרים דא"כ לא הי' יכולין להליל עלמן כמו שזה לא הליל עלמו, משא"כ בדרס א' מהן אומרי' כמו שזה ניצל מפין כן נללו אחרים וטעם זה דחוק, וגם לדבריו קשה למ"ל להש"ך למיהב טעמ' משום דנח רוגזו ת"ל בלא"ה אם הי' דורס עוד אחרים לא הי' נלולין גם להטור שבמקום שכ' הרשב"א אבל דרס א' מהם, כתב הוא פלע לאחד מהם, וניחא גם שם דכמו דפלע לזה כן הי' ראוי שיהי' גם האחרים פלועים ולא הי' יכולים להליל עלמם, אבל א"כ לזה שדברי הר"ן פשוטים דלענין אי נדרס תחילה לא נכיח הוודאי ונתפוס הספק, וגם ליכא ריעות' וסמכינן ארוב' וחזקה אבל אכתי הי' ראוי' לחוש שאחר שהרג לזה דרס גם לאחרים דכ"ז שלא נח רוגזי' הולך ודורס אפי' רבים זא"ז, ע"כ הולרך הש"ך דגם לזה ל"ח משום דתלינן דנח רוגזי' ואף שהוא ספק אם נח רוגזי' סמכינן ארוב' וחזקה, ומאי דקשה לי' למר למה לא חלקו הפוסקי' במלאו פלוע בין אם הוא בפיו אם לא ל"ק כלל דדין הרג לא' מהם מבואר הקולא בגמ' משום דנח רוגזי' ועלה דהא הוסיף הרשב"א דבדרס דלא שייך ה"ט דנח רוגזי' דכ"ש דממתו בערה בו ושפיר חיישי' וממילא נשמע היכי דלא שייך הך כ"ש דממתו וכו' דדינו כנמלא הרוג דמ"ם, ואחר נמלא בפין עדיפא להקל דלמה ניחוש שאחר שהתחיל לדרסו הניחו ודרס לאחרים ושוב חזר אל הראשון לפלעו, אבל בנמלא הרוג ה"א דדורס והולך למ"ל ה"ט דנח רוגזי' א"כ היתירו דנמלא הנדרס בפין הדורס דלא חיישי' לאחרים כלל פשוט לענ"ד.

ועוד אפי' אם לא יהי' זהו ההיתר פשוט, מכ"מ בנ"ד דוודאי בשעה מועט' לא נדרסו כ"א מיעוט' דמיעוט' א"כ בלא"ה יש כאן לדדי היתר הרבה א' דעת ר"ת ברוכת' טובא דשרינן לכולהו מטעם ס"ס כמבואר בתוס' ריש בילה ובפ' התערובות ובפ' כ"ל והסכים עמו הרשב"א בת"ה בית ד' שער ב', ואף להר"י שחולק עליו דלא שרינן בס"ס היכא דספק א' בגופא וס' ב' בתערובות וקי"ל הכי, מ"מ הייינו בנולדו הספיקות זא"ז. ואע"ג שיודעו ב"א כמו בהי' ספק טריפה ואח"כ נתערב כנדון שהוכיח הטור ס"ס כ"ז והסמ"ג, אבל בנולדו הב' ספיקות יחד כמו בנ"ד דלעולם לא הי' על שום א' מהם ספק טריפה קודם שהי' בתערובות ובכה"ג גם להר"י מהני ס"ס כמבואר בדברי הרשב"א בת"ה שם דמשו"ה סמכינן אס"ם בהאי דפ"פ מלאתי משום דהספיקות נולדו יחד, וכן נראה שם בתשמרת הבית על הא דמקשי אהא דאי' בב"ק דף י"א ע"א, שליא שילתה מקלתה אסורה באכילה וכו' וקשה אם יש מקלת שליי' בלא ולד אמאי אסורה באכילה הא ה"ל ס"ס, שהוא ג"כ מה"ט כיון דנולדו ב"א, ותש"כ שם כיון שא"א לבוא כ"א בשתי ספיקות אין לדייק ממנו דהיכ' דא"א שיולדו הספיקות זא"ז לא מהני ס"ס, שהרי מסיום דברין יש לדייק איפכ' שכ' ואי אתה יכול להחמיר וכו' כמו שאתה א"י בספק נולדה בי"ט שמיד עמדה עלינו באיסור ואח"כ נתערבה באחרות וניתוסף בתערובות ספק זה השני, וכיולא בזה י"ל מ' ספק טריפה ואח"כ נתערבה וכו' הרי משמע אבל אם לא היה הספק מעולם כ"א בהיותה בתערובות עלמה והרי נולדו ב"א ושרינן משום ס"ס, ומ"ש הד"מ בסוף סי' כ"ז דאף בנודעו ב' הספיקות יחד לא שרינן הייינו בנדון שכ' הרב"י ע"ש מ"כ דלא נודע לנו שדרסה הזאב עד אחר שנתערב דבכה"ג נהי דנודעו ב"א אבל לידת הספק הי' זא"ז דהרי אחר שנתערב נודע לנו שיש א' בהם ספק טריפה מקודם שנתערב אבל כאן מלבד שנודעו כ"א גם נולדו כ"א שבעודה בתערובו' התחיל הספק אם נדרס עוד אחר מלבד זה הפלוע או לא בכה"ג גם הד"מ מודה דמהני ס"ס, ועוד דבכה"ג שהספק הוא אם נדרס כלל והוא כבר בתערובות כיון דמדאורייתא כבר איבטל ברובא ומדרבנן הוא דלא מהני רובה בבע"ח תלינן להקל ואמרינן שלא נדרס כלל, דמ"ש הד"מ שכיון שמלד אחר בא לו הדרבנן זהו לא מקרי ספק דרבנן כבר כ' הש"ך סי' קי"ב כללי הס"ס סי' אות י"ט כי היכי דלא תקשי עליו מהך דבסי' קי"א דאמרינן שאני אומר היתרא נפל היכא שיש רוב לבטל מחלק הש"ך דשא"ה כיון דאפשר שאין כאן איסור כלל. א"כ הס' בא לו מלד עלמו ומלד עלמו הוא דרבנן, משא"כ הכא דא"א לומר שספק אין מששם איסור כלל דהא וודאי יש בתערובות ס' טריפה עכ"ל, וזהו בהתחיל הספק קודם התערובות אע"ג שנודע לנו אח"כ, אבל כאן בנ"ד שלא התחיל הס' רק אחר התערובות יש לנו לומר שלא נדרס שום א' מהם ואין כאן ריעות' כלל ה"ל ממש כהך דסי' קי"א ואף אם נפרש דחלוק' דהש"ך הוא דשא"ה בסי' קי"א אוקמי' הקדירה של היתר בחזקתו משא"כ בספק שנתערב אתרע החזקה כיון שנתערב בו ג"כ ממילא בנ"ד י"ל דאוקמי' כולהו הבהמו' בחזקתן ולית' כאן טריפו' כלל וה"ל ממש כהך דסי' קי"א דהיכ' דיש רוב היתר תליא להקל, עוד דאי' לזה ממ"ש התוס' בזבחי' דף ע"ד ד"ה ונפל' וכו' משום דבדאורייי' ברובא בטל משו"ה הקיל בכאן והרי התם כבר הי' בתערובות איסור וודאי ואפ"ה מיקרי ס' דרבנן ע"י הרוב אע"כ כיון די"ל דהאיסור כבר אזדא ליי' מקרי ספק יש שם איסור כלל ושייך ג"כ לאוקמי' אחריני בחזקת היתר, ומכ"ש כאן די"ל דמתחילתו לא הי' שם איסור כלל בתערובות הזה דשייך בו לאוקמ' הכל בחזקת היתר ולולי דברי הש"ך ה"א דסברת הר"ת הוא רק היכא שהי' ספק איסור קודם התערובו' דכיון שכבר אמרנו מטעם ס' זא"ז שוב א"א להתירו לומר שהוא ספק דרבנן ע"י גלגול דבר אחר, משא"כ אהך דסי' קי"א לא נולד הספק מעולם רק בשעה שנפל לקדירה אנו מסופקים אם הוא מההיתר או מהאסור דאי בכבר הי' ספק מקודם על זה שנפל אם הוא היתר או איסור בכה"ג מפורש בש"ך סי' קי"א סק"ד דבכה"ג ה"ל כגופו של איסור ולא שרינן ליה בנפל בקדירי' א' ורק בב' קדירות שרי דשם הספק הוא אם נפל האיסור כלל לקדירי' של היתר וה"ל ג"כ תחלת הספק בשעה שנפל, ולהך סברא א"ש ג"כ מ"שכ התם הטעם להתיר בנפלה משום הס"ס דלא הי' מעול' ספק איסור כלל דקודם שנתערב הי' האיסור ידוע וא"כ כ"ש בנ"ד שלא הי' מעולם ס' איסור כלל כ"א אחר

אחר שכבר הי' בתערובות נולד הספק דסרינן לי' מטעם ס' דרבנן לקולא ואת"ל להרא"ש בחולין פג"ה שכתב טעם אחר על דברי התוס' שהוא משום ס"ס מ"מ גם לדידי' נ"ל עיקר הטעם משום דה"ל ס' דרבנן מפני שכבר אתבטל דאי מלד ס"ס לחוד הרי י"ל דאיסור ברובא איתא כמבואר שם בדבריו וא"כ מכ"ש בנ"ד דאיכא למתלי לקולא מטעם ביטול ברוב אפי' בהיכא דה"ל רק ס' דרבנן מכ"ש דאיכא ס"ס בדרבנן·

ועי"ל ממש"כ התוס' בפסחים דף ט' ע"ב ד"ה היינו ט' חניות וכו' והכא ספק דרבנן הוא כדאמרינן בסמוך וכו' והרי התם הספק דרבנן הוא ע"י גלגול דבר אחר דמדאורייתא בביטול סגי ואפ"ה ס"ל לתוס' דמקרי ספק דרבנן, ומ"מ אין להקשות מתנו על הד"ת מכל הני טעמי' דאמרן דהתם אמרי' שלא בא המלה בבית כלל וליכ' ריעות' וגם לא התחיל הספק קודם, וגם שייך חזקתו בדוק אהבית אע"ג שאח"ז שוב מקשה התוס' דמוקי אחזקת בדוק זהו דאפי' אי מיירי בלא ביטל קי"ל דמוקי אחזקה, ובקו' הא' הוה י"ל עכ"פ אי מיירי בביטול, ואע"ג דהרמב"ם בפ"ג מהל' חמץ תופס בזה כפירש"י כבר ביארו הה"מ והכ"מ שם טעמו ואין כאן מקומו באופן שבנ"ד ליכ' למ"ד לאסור ה"ס דרבנן, ועוד כיון דלר"ת בלא"ה יש כאן היתר דלכבשינהו דניידי וניתא כל דפריש מרוב' פריש, דס"ל דל"ג שמא יקח מן הקבוע רק בקדשים ולהחולקי' דבכל גווני גזרי' מ"מ מחלק הרשב"א דהיינו דוקא במפרישן במתכווין אבל בפי' שלא במתכווין שרי וכ"ה בש"ע סי' ק"י ס"ו וא"כ נהי דאנן קי"ל לאסור אף בפי' ממילא כדעת התו' והרא"ש כמ"ש הש"ך בס"ק ל"ו שם מ"מ י"ל דהיינו בוודאי איסור שנתערב, אבל לתפוס תרי חומרות לאסור הס"ס, וגם שלא נסמוך על הא' דנכבשינהו וכו' וכל דפריש מרוב' פריש ואפי' פי' ממילא, זו לא מלינו, אדרבה בתוס' בזבחים ר"פ התערובות דף ע' ע"ב ד"ה אפי' אחת וכו' כ' בא"ד ומטעם זה הי' אומר ר"ת דנראה להתיר דרוקת הזאב וכו' דמעשי' בכל יום דזאבים טורפי' וכו' ושם בסוף הדיבור כ' התוס' ומה שפסק ר"ת בעדר שיש בו שה וכו' ויש להתיר הבהמה שנושא הזאב וכו' משום דאין דרוסה אלא ביד וכו' וה"ל ס"ס וכו' הרי להדי' דכדי לתרץ המעשים בכל יום דמתירין הזאבי' הנושאים השה ל"ל חדא מתרתי או כר"ת מטעם דסתכי אכל דפריש וכו' או מטעם ס"ס, א"כ א"א להחמיר תרתי החומרות יחד, דא"כ קשה מן מעשים בכל יום, ולו באמת לא מלאנו פלוגתת ר"ת ור"י בשום מקום גבי שני לדדי היתר, כ"א פלוגתת ר"ת ור"י הוא לגבי ס"ס בלא אכבשינהו דניידי, ופלוגת' ר"ת ור"ש לגבי פריש מרובה הביאו התוס' חולין פ' ג"ה לגבי איסור וודאי שנתערב ומכ"ש לגבי פירש ממילא דשרי גם להרשב"א דלא נחמיר בהן תרתי חומרות, ואף אם נדחק דמ"ש התוס' בזבחי' דה"ל ס"ס אין כוונתם לספק א' בגופו וס' א' בתערובות אלא ר"ל שגוף השה י"ל ס"ס שמא לא נגע בו כלל ושמא נדרס רק בשיניים כמשמעות דבריהם קלת, ומלבד שלא מלינו ס"ס כה"ג דסוף סוף הספק אם הוא נדרס, אע"כ דה"ל הספק מכח התערובות, אלא אף אם נסבל להדוחק בתוס' הרי בנ"ד יש ג"כ ס"ס בגוף כל אחד אם נגע בו ואם נדרס א"כ יהי' הפי' בתוס' מה שיהי' מוכח מדבריהם להקל בנ"ד באכבשינהו דניידי כיון דבלא"ה ה"ל ס"ס טובא, ולפ"ז יש מקום לייסב מה שהקשה הש"ך בסי' כ"ז ס"ק ל"ו והבאתי ראי' לזה מהש"ס בזבחי' וכו' ואם אית' וכו' לוקמי כפשטי' וכו' וע"ש בפר"ח הביא דברי ב"הז לתרץ ד"ר ינאי ל"ח לס' דרוסה, וגם אפי' בוודאי דרוסה הך די"ל בדיקה ה"ל ס', והשיג הפר"ח שם וכבר דשו בה רבים לתרץ קושי' הש"ך לשיטת ר"ת דס"ל דבספק דרוסה שנתערב סמכי' על ס"ס ע"כ מתני' לא מיירי בספק דרוסה כמבואר בס' שער המלך בכללי ס"ס ולדברין י"ל דגם בוודאי דרוסה דכיון דבעי בדיקה מקרי ג"כ ס"ס, אבל לשטת ר"י שחולק על ר"ת הניחו בקושי', ולמ"ש הר"י מודה דעכ"פ באיכ' ס"ס סמכינן אהא דכל דפריש וכו' ולא גזרינן בכה"ג שמא יקח מן הקבוע כיון דגם אם יקח מן הקבוע ה"ל ס"ס ל"ג בכה"ג וא"כ מת"כ לא מיירי מס' טרפה אם לר"ת מלד ס"ס אבל כל דפריש מרובה י"ל דהתם בקדשים גזרי' שמא יקח מן הקבוע אי לאו ס"ס ולהר"י דל"ל הס"ס בספק א' בגופו וכו' מ"מ ס"ל בכה"ג ל"ג לשמ' יקח מן הקבוע כיון דאף אם יקח ה"ל ס"ס כדהוכחנו אדברי התוס' דלעיל, א"כ מיושב שפיר קושי' הש"ד·

וגם סתירת דברי הטור מ"ש בסי' כ"ז למ"ש בסי' ק"י יש לייסב עפ"ז דבסי' כ"ז בדרוסה קיל מיירי דלעולם איכא ס' כיון דמועיל בדיקה וחזי לאצטרופי לס"ס ובכה"ג הוא דמתיר הטור ע"י נכבשינהו דניידי אבל בוודאי איסור טריפ' בעלמ' שנתערב לא ס"ל להטור כר"ת אלא כהחולקי' ונזכר בסי' ק"י וא"כ יש תקנה לאכבשינהו ולסמוך כל פעם לפרוש מהן מיעוטן ובלא"ה להג"ה בסעי' ו' בניידי כולהו לא גזרי' כלל שמא יקח מן הקבוע, ואע"ג דכולם השיגו עלין מסוגי' דזבחים וגם הרא"י שהביא בד"מ בסי' ק"י מהרשב"א אין ראיי' כלל, דרשב"א כ"כ לענין פי' ממילא דבזה ס"ל לרשב"א דל"ג שמא יקח מן קבוע וי"ל דפי' בפנינו דאז בלאו הגזיר' דיקח וכו' אסור משום דבפי' בפנינו ה"ל קבוע ממש ואהא מחלק הרשב"א דבניידי כולם גם בפי' בפנינו אין כאן קבוע אבל לענין פי' שלא בפנינו ופי' במתכוון דנגזר בו אטו שמא יקח מן הקבוע, בהא אין סבר' לחלק בין ניידי כולם לבין ניידי מקלתם מ"מ אף להאחרונים שדחו דברי הג"ה היינו בוודאי איסור שנתערב אבל בס' איסור שנתערב ה"ל לאחמורי טפי ממה שהחמיר הרמ"א ז"ל א"כ כ"ש וכ"ש בנ"ד איכ' ס"ס ורוב' דבניידי כולם סרינן ליקח מתנו וממילא במוכרן לנכרי מאי איכא למיחש לשמ' יחזור וימכרנו לישראל דהרי גם אם ימכרנו לישראל שמא לא יקח מן הקבוע וה"ל כל דפריש מרובה פריש גם בלא"ה למכרן לנכרי או לשהוי יב"ח דאסורו רק מדרבנן סמכינן אכל הכי דמתירין אי מטעם ס"ס כר"ת או מטעם כל דפריש וכו' ושלא במתכווין וכרשב"א וכ"ש דאיכ' היתיר' טובי' ושפיר דמי עכ"פ למוכרן לנכרי או לשהוי יב"ח ורק שנים אחרונים יהי' אסורין להך היתיר' דכל דפריש וכו'· ועוד דבלא"ה לא ימלט שילכו לאיבוד שנים ושלשה מהם בתוך זמן השהוי וא"כ י"ל דאיסור' אזיל ויש ג"כ היתיר' דרב וכמבואר בסעי' ז' ונהי דבעי' לאכול הנשארים תרתי תרתי מ"מ הרי דעת הרמב"ם והרת"ה דאנפילה קאי שנפלו תרתי ולדידהו הנשארי' מותרי' כל א' וא', ובנ"ד לענין חשש תקלה תוך זמן יב"ח יש לתפוס להקל וחזי לאצטרופי גם דעת הרמב"ם והרת"ה·

וע"ד שאלה שנפלה מקורה כבר האריך הגאון בס' סדרי טהרה בנדון זה והעלה לאסור ומכ"ש בנ"ד שנשדוקקת האחיכה ראתה תמיד, ויען אפפוני הטרדות לקלר אני לריך כאס הדס"וט ה"ק·

וראיתי מ"ש כת"ר לתרץ קושי' הש"ך בסי' ק"ע אהד"ת הנ"ל ולחלק בין האיסור נתערב בדבר שמהפך ההיתר לאיסור כמו בלח בלח ובכל האוסרי' שבכה"ג אמרי' דמוקמ' היתיר' אחזקתי' משא"כ בדרוסה שנתערבו אנו אוסרי' כל א' וא', שמא זה הוא הנדרס, דלא שייך בזה חזקת היתר זהו תורף דברי כת"ר·

ותמהני הא דהך בסי' קי"א מדברי הרשב"א בת"ה והוא יליף לה מסוגי' דיבמות פי' דאמרינן התם דהיכ' דרבה היתר גם בתרומה דאוריי' אמרי' היתר לתוך היתר נפלו והרי בתרומה דבק"א אין האיסור מהפך ההיתר אלא על כל א' אני אומר זהו האיסור ואפ"ה אמרי'שם על שאני אומר אפי' בתרומ' דאוריי' ומטעם משום דכבר בטל ברוב ה"ל רק דרבנן א"כ ל"ל כמ"ש כת"ר, ועוד גם ביבם שנתערב שייך הך תילת' דאוקי ההיתר אחזקתי' כמבואר בתשו' הרא"ש שהביא הב"י בס"ס ק"י ע"ש ד"ה כ' הרא"ש וכו' על בהמות הרבה וכו' עד מוקמי' לה אחזקתי' וכו' ע"ש, ובזה שכ' למעלה שהא דאמרינן שאני אומר אפי' באיסור דאורייתא היכי שיש רוב להתיר' היינו רק משום דאיכ' ג"כ חזקת היתר אהתערוב' כי ע"כ אמרינן דלא נפל שם איסור כלל א"ש מ"ש הרשב"א שם דאפי' באיסור' דרבנן דאמרי' שאני אומר אפי' בלא רבו היתיר' ומ"מ בעי' דלא רבה האיסור וע"ש דאיתו מהך דנתן סאה ונטל סאה ביבמו' לחד תי' שם וכבר השיגו הרא"ה ע"ש והפר"ח תמ' עלין מהא דפסחים דף ט' שני לבורים היינו שני קופות וכו' ולהרשב"א הרי לא סמכינן על שאני אומר אם או"ת לאסורי' בעי' וכ"ל דס"ל להרשב"א דכתו דלמ"ד דבעי' שירבו חולין וכו' וסרינן בתרומ' דאו' ע"כ הטעם משום לירוף חזקה היא הה"ד למאן דלא בעי רביי' ומוקי לה בתרומה דרבנן ג"כ הוא וכ"מ שם בתוס' ביבמות דף פ"ב ד"ה שתי קופות וכו' אלא במ"ש שם דהוי רבות' למ"ד דלא בעי רבוי' להכ"ל אף למ"ד שרבו איכ' רבות' דה"א בשתי קופות וב' סאין ליכ' לאוקי אחזקה ואפי' ברביי' לא משתרי כ"א למ"ד תרומ' דרבנן קמ"ל דאף בכה"ג מהני רביי' משום דגם בב' קופות וב' סאין שייך חזקה למ"ד דאו' בריבוי' ולמ"ד תרומה דרבנן בלי ריבוי וכיון דמשום חזקת היתר ממילא היינו אם ההיתר איכ' מיעוטה מהאיסור אבל כשהאיסור רבה ה"ל ההיתר כמאן דלית' ולא שייך למתלי היתר' ולאוקמ' אחזקה דאיך שייך לומר דמשום דאוקי היתר המיעוט אחזקתי' כיון' דהרוב שבא לשם הוא איכו של האוסר דאין הרוב נגרר אחר המיעוט מכח חזקת המיעוט ועכ"פ בעי' שיהא תחלה ע"מ, וממילא בב' ליבורים דפ"ק דפסחים שם איכ' חזקה דהבית בדוק שם אין לחלק בין אם הליבור נתערב או נשאר לבדו ע"כ שפיר אמרי' שם להתיר בשאני אומר אע"כ דליכ' אפי' תערובות חד בחד ולק"מ·

כללא דמלתא בנ"ד דנולד הספק אחר שנתערב ה"ל ס"ס לכ"ע וגם הו"ל הספיקות בחד גופ' ובחד ענייכא דהא י"ל שאין כאן איסור' כלל משום דלא נדרס כלום ואת"ל שנדרס דבר ויש כאן דרוסה י"ל מ"מ לאו זהו והו"ל כדין טבעת שנפל לריבוי' ומרבוי' לרבוי דלרוב

פוסקים שרינן התערובות שבא בזאח"ז מטעם ס"ס דשמא אין כאן איסור כלל ושמ' לא זהו האיסור הה"ד כאן דמ"ש, ורק בהא מעיקר' ס' טריפ' ואח"כ נתערב אע"ג שלא נולד לנו הספק עד אח"כ מ"מ הלידת הספק הי' קודם וא"כ בזה א"א לומר שמ' אין כאן איסור כלל דהא וודאי נתערב כאן דבר שיש בו ספק אלא' ל"ל שאותו דבר שנתערב אינו איסור והדר נימ' שהוא אסור ורק שאין זה שנתערב שאנו רוצים לאכלו זהו ה"ל ס"ס בתרי גופים אבל בנ"ד ה"ל ס"ס בחד גופ' דאנו דנין אם יש כאן איסור כלל ושמא לא זהו, וזה ברור לענ"ד. נאם ה"ק הנ"ל.

וע' בש"ך סי' ק"י ס"ק כ"ה שכ' דלהאו"ה שרינן תערובות הב' בספק אי' שנתערב אפי' לאכלו כלו כא' והפר"ח שם תמה בזה כיון דאכלו כלו כא' תו ליכא ס"ס מתערובות הב' אלא הס"ם שהי' בתערובות, דהא ס"א' בגופו וס"א' בתערוב' דלא מהני ולהנ"ל ה"ט דבתערובו' הא' לא שמכינן אס"ם דס' א' בגופו כיון דקי"ל דאין כאן איסור כלל דהא נתערב שם ס' איסור, וגם ל"ל לאוקמי התערובו' בחזקתו של היתר דהא איתרע שנתערב בו ספק, וכן מה"ט ל"א בהא ספק דרבנן לקולא ככ"ל אבל בהתערובו' הב' אוקמי' בחזקת היתר ואמרי' דמה שנפל שם מהתערובות הא' הי' ההיתר נמלא שלא הי' בתערובו' הב' איסור מעולם ולא אתרע בזה שנפל לתוכו א' מהתערובות הא' דכיון די"ל דמה שנפל אינו איסור ומאחר שכבר נתבטל ברוב' ה"ל ס' דבריהם, וגם לסבר' שכ' דסבר' הד"ת הוא כיון שקודם שנתערב ה"ל ס' דאורייי' נשאר כן א"ש ג"כ דכאן כבר בתערובו' הא' הי' רק איסור דרבנן ונהי' דהוי אסרינן לה ולא הוי סמכי' להתיר התערובות הא' מטעם ס' דרבנן מ"מ איסור דאו' ליכ' אי מטעם רוב אי מטעם ס"ס דאע"ג דאין הספיק' א' בגופו עכ"פ איסור דאורייי' לא הוי וע"כ שפיר בתערובו' הב' שרינן לה אפי' לאכלו כ"א מטעם ספק דרבנן ודו"ק ומנה נשמע לנ"ד וק"ל.

יא

ישאו הרים שלום לה"ה אלופי' קר"וט ומנהיגי עדת ישורון דק"ק פרוסטיץ יע"א ה"ה הה"ג המופלג כבוד מו"ה יהושע צבי הלוי נרו ובצירוף הרבנים המורים הבד"צ יצ"ו.

ע"ד החמאה לא נעלם דעת הרמב"ם האוסר החמאה בלא בשלוהו דעת הרשב"א לאסור אפי' בבשלוהו, הסמ"ג הביא שי"ג בירושלמי דחמאותיהן כגבינותיהן מגזיר' י"ח דבריהן, איברא דאיכא ג"כ הרב' מתירין הסומכין על הר"ת דס"ל דבחלב הגוי לעשות מהן חמאה וודאי דלא מערב בי' מידי דלא מוקמו, גם הרמב"ן בחי' ע"א הולך בשיט' זו ומפרש הסוגי' דקאי ביני איטפי דמשום גילוי הוא דקאמר גם מהירושלמי יש ללדד דהירושלמי לטעמי' ס"ל דאף בדבר הנאכל כמות שהוא חי אית בי' משום בישול גוים, גם ס"ל דגם בכבושיהן במלחיהן אית בי' משום בשולי עכ"ום וע"כ אומר בחמא' דאית בי' גם משום ב"ע ככתוב בשערי דורא, אבל לדידן דקי"ל דדבר הנאכל כמות שהוא חי לית בי' משום בי"ע וגם דדוקא בבישול ולא במליחה כמבואר בר"ן וברש"בא י"ל דחמא' מתיר ג"כ, מ"מ מאן ספן מן רקיע הראשונים להכריע ובאסר שבמדינ' זו אבותינו ואבות אבותינו תפסו לאסור והוי ס"ל עיקר כדעת האוסרים הרמב"ם והרשב"א והסמ"ג א"א להתירו בשום אופן כמ"ש בת"ש בסי' ל"ט בדיני חלות ע"ש, ועוד אף שיהיה רק מנהג מבלי התלות בדעת הראשונים מכ"מ המנהג משום שכבר נעשן ע"פ ותיקין ידוע בסי' רי"ד דלדעת הרשב"א והר"ן והריב"ש אף בבאים לשאול ולהתיר נדרן א"א להתיר וא"ת"ל שדעת הרא"ש שם דמהני היתר ע"י פתח חרטה וכדכ' בהג"ה שם כבר העלה הפר"ח בא"ח סי' תל"ו במשפטי המנהגים דכדברי הר"ן והרשב"א עיקר כדמוכח בירושלמי שהביא הר"ן ר"פ מקום שנהגו ע"ש גם הרמ"א שהכריע להקל נגד הרא"ש היינו במנהג של יחידים אבל במנהג שנהגו בו רבים כמו מדינה כולן ע' תשו' רש"ל סי' א' ובי"ד סי' רכ"ח סעי' כ"ח ושם ירא' הרואה שא"א לשום מורה להתיר מנהג של רבים שהאיסור הוא משום סיג.

מיהו נהירנא דזה שנים רבות לרדתי להקל בחמא' אם כבר בישלוהו ע"י שהלכו ממנו לחלוחי חלב, והיינו דווקא בחמאה שנחלבה החלב מעיקר' ע"ד לעשות ממנו חמאה, וגם כשרולים לשלק את הנשאר תחת החלב אחר הבישול משום דבכה"ג י"ל דליכ' מנהג לאסור, דמאי דלא עשו כן אינו משום דתופסי' כרשב"א אלא משום שלא רלו להפסיד אותו פסולת הנשאר בקדירה אחר בישול החמא', ואיברא דגם היתר זה אינו ברור די"ל כיון דאיכ' ג"כ ה"ט דגלוי לדעת ר"ת ורמב"ן, ואיכ' ה"ט דתערובות חלב דילמא כל כה"ג גם האידנא איים לה"ט דגלוי וניקורי כדכ' הסמ"ג כיולא בזה גבי גבינו' דבאיכ' תרי טעמי גרע טפי ונשאר גם לדידן ה"ט דאיקורי ולא מהני בישול, מ"מ אם ימלאו מורים הרבה מגדולים הרבנים ומכמכי להתיר בכה"ג דוקא ר"ל החמאה של הטוואגין דוקא שמולבי' מתחלה לחמא' ואחר זה לבשלו היטיב והפסולת הנשאר תחת החמאה המעורב עם הקמח שקורין בל"א (פוטער כוח) לשלקו ושלא לאכלו, אז גם כ"ד חזי לאצטרופי, אך בתנאי גמור שיוכרז בכל קהילה וקהילה כמות שהיא שהחמאה שאינו מהטוואגין אף בבשלוהו, או החמאה של הטוואגין כל עוד שלא בשלוהו יהי' אסור לאכלו בחרם גמור, וכל העובר יהא דינו כפורץ גדר וכו', גם המורים ישגיחו בכל מקומות מושבותיהם על השומרים בשוואגין הרולים למסור חמאה לאכלו אי בלא בישול. והנה כנו' מקלת גדולי רבני הדור שבמדינ' זו, הה"ג אב"ד דק"ק לייפניק והה"ג דק"ק טריטש אם עודנו במקומו, והרב המופלא דק"ק קרעמזיר והרב המופלא דק"ק העליסויא והרב דק"ק אויקטערליטץ אם דעת הללו בלירוף מעלתכ' יסכימו בהיתר החמא' מבושלת ע"ד הנ"ל ולא באופן אחר, אזי אפרסם הדבר, ומכלל הן נשמע לאו, והיותי טרוד בעול תורה והורא' ביתר ממה שאוכל שאת באו דברי בקולר והנולה לעמוד יע' וימלאום בדוחן נאום הד"ם הק'.

יב

ינוב בשיבה ויעלה זכרונו לטובה ה"ה הרבני מופלג ומופלא נגיד ומצוה כבוד מו"ה גע"ץ.

הגיע לידו הדג קטן שטיר"ל והנה מה אטוב שולחי דבר, אעתיק לשון הרמב"ן, ומי אשר עיניו לו להכיר האמת יבין, וז"ל סנפיר וקשקשת שנפרין אלו השט בהם קשקשת אלו הקבועים בו לשון רש"י וכ"ה בגמ' במס' חולין, אבל לא תבין מלשונם שהן קבועין בגופן ממש ודבוקים בעור הדג, אבל קראם קבועי' שאינם נדין ממנו ולא מזדעזעין בו כסנפיר והם הקליפי' העגולים שגלדה דומה לצפורן שהם נפשטין מעור הדג ביד או בסכין, אבל כל שהוא קבוע ודבוק לעור הדג ואינו נעדר מן העור כלל אינו קשקשת ובעלין אסור, ולכן א' בגמ' דקשקשת לבושא הוא עכ"ל, והנה מלשונו מבואר שגם באותן שקבועין בגופן ממש גם. להם יש עור תחת הקליפות שהרי כ' שהן קבועין וכו' ודבוקין בעור הדג, וכן בסוף לשונו כל שהוא קבוע ודבוק בעור הדג וכו'. מעתה נחזי אנן בדגי' קטנים שגלדן דק וקליפתן קל, שאפי' מהעור עלמו יכולין לקלוף בקל, מה שי' יהיו לו על ידי זה שיכולין לקלוף ממנו הקליפה שזהו מחמת רכותן הוא, גם א"ל שהשי' הוא מה שראינו תחתי' העור שלם ורק נשתנה משחורות ללבנונית, ובאותן הדבוקי' ממש לא נשאר תחתי' עור, שז"א שכבר הבאתי ממש עם לשון הרמ"בן שבכל הקליפות יש עור תחתי' במקומן (ולא עוד אלא דהנה בדקתי וקלפתי העור עלמו ממקומם אחרי' ונשאר עוד תחתי' עור לבן) אלא ע"כ דהרולה לסמוך על הסימן לריך להבחינו בדג שכבר נתקשה העור וגלדו עב, שאז באותן שקליפתן דבוקי' בעור הדג אין נקלפי' ואותן שהן קשקשת דאין נפשטין מהעור הדג, והעיקר נראה לפרש שכוונת הרמב"ן במ"ש שפי' הדבוקין בעור הדג ר"ל בעור הדג שמקביב הקליפה, כי כך אנו רואי' שהקשקשת י"ל רווח מלד א' מלפני' אינו דבוק ומלדן לאחורי' י"ל בית מושב בעור הדג שהקשקשת תקועה בתוכו ועי"כ הן נפשטין מעור הדג, אבל קליפין הדבוקין י"ל שא"ל רווח משום לד, רק דבוקי' בעור מבחוץ מקביב, שלעולם א"א לקלוף הקליפה כ"א שחותך או קורע בתחלה העור מקביב המחברו והנה בדגי' האלה ירלה הרואות שמחוברין הקליפות דבוק עלמי בהעור מקביב ונתאחדו ממש באופן שא"א לקלוף כ"א בחתיכה וקריעה בתחלתו כנלע"ד שהוא עיקר הפי' ברמב"ן הנ"ל, והנה לו יהי' שאפשר שכוונת הרמב"ן על דרך אחרת מכ"מ מאן ספון מאן רקיע, להתיר מלתא דלא איתברר לן היתרא, ולא יהי' אלא ספק, ספק דאורייי' הוא, וכ"ש בדבר שכבר נהוג לאסור בכמה מאות שנים ולא נשמע ולא נודע מעולם, שהי' מי שמתיר עד זמנינו זה שהוכשר דרי וסומעי' להקל אמידי דלית בי' ממשא, והנה על בדיקת ראש עגול כבר הוקשה מרהפ"ו שאין סומכי עלי', ועל בדיקת חוט השדרה שלדד הפר"ח לסמוך עלי' כבר הביא הוא ז"ל בעלמו המולקי' ע"ז, וגם הוא בעלמו למעשה בקש לו חברים ולא נמלאו, ולא תקע עלמו לדבר הלכ' למעשה, ועל בדיקת הסי' הזנב סדוק כבר חלק הפר"ח שלא לסמוך עלי' והנה הבדיקה במים חמים שהוזכר באוהל מועד שהעתיקו הפר"ח שסמכו עלי' הרמב"ן ור"ת ירלה הרואים דהתם מיירי שנשתיירו הקשקשי' במים מעלמן וכגון זה שלא הי' דבוקים דבוק א' בעור מקביב, אבל אין לנו ראי' שיועילו מים רותחים, אם באנו לקלפין א' כך בידי' או בכלי כי וודאי אינו שי' כלל כי ע"י הרתיחה הקליפ' קל מחמת רכותו, והנה כבר ילאתי חוץ מגדרי כתלמיד החולק וכו' כדי לאפרושי מאיסורי' אבל אני הרואה שכבר כמשה האמת ונעדרה, וגברה החנופה מחפץ הגילוח נאדרה, מעתה לא עלי המלאכה לגומרה

לגומרה, אשים לפי מחסום עד ישקיף וירא ה' בעניינו עניות התורה ויעמידנו בקרן אורה ויהי' זה שלום למעלתו.

יג

ישאו הרים שלום שלטי הגבורים אנשי שם ה"ה הרב המ"הג ומפ"ג כבוד מו"ה יששכר בער אב"ד ק"ק האציפלאטץ.

ע"ד יין של ישראל ברשות נכרי ומפתח ביד ישראל שנחלקו בו הט"ז והש"ך בסי' קי"ח בט"ז סק"ג ובש"ך ס"ק כ"ב שם ענ"ד איכ' מכרע' אבל כך דעתי נוטה שהעיקר כהט"ז מכמה טעמים, חדא שכן הוא להדי' ברש"י דף ל"א ע"א ד"ה שייחד לו קרן זווית, וז"ל ומסר לו מפתח או עשה חותם ע"כ וע"ז מקשה הש"ס א"ה בשתי' נמי לשתרו דהא כ"י אקלע וכו' ושנינן הא כר"א, והא כרבנן, הא קמן דלר"א שרי בשתי' במפתח וכוותי' קי"ל וכן מבואר שם ברש"י הגרסא בסוגיא מפתח או חותם, גם בהג"ה הרא"ש פ"ק ר' ישמעאל כתב וז"ל מכאן פסק הראב"י שיין שלנו ברשות נכרי מותר במפתח או בחותם עכ"ל, וטעמו נ"ל מפני שהוא מפרש הברייתא דס"פ ר"י ת"ר א' הלוקח כו' בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם וכו', ג"כ ר"ל או מפתח או חותם כמו דמפרשי' דברי ר"א לעיל סוף ל"א ודבר מוכרח הוא, שהרי אותה הוכחה שכ' התו' להוכיח דר"א ר"ל מפתח או חות' הוא כמ"ש התו' דף ל"א ד"ה ותרווייהו כרבנן וכו' דאל"כ הל"ל ב' מפתחות או ב' חותמות וזה ההוכחה עצמ' ישנו בדברי הברייתא' בס"פ ר"י גם לפמ"ש התו' שם דף ל"א ד"ה ולא פליגי וכו' מה"ט פסק ר"א כר"א משום דמסייע לי' הברייתא דס"פ ר"י הרי דדא ודא שווין, והנה מדברי התו' הללו ד"ה ותרווייהו כרבנן וכו' מבואר דס"ל דמפתח שוה לגמרי לחותם דאל"כ מאי ראי' מייתי דר"ל או חותם מדל"ק ב' מפתחות דדלמא באמת ב' מפתחות לא מהני ורק מפתח וחותם, וכן מאי הוכיחו עוד מדלא קאמר ב' חותמות הא מפתח וחותם רבותא טפי הוא אע"כ כיון דמהני חותם א' הה"ד מפתח ומכ"ש לפי מאי דגרסי' שם להדי' מפתח או חותם וכו' הדבר מבואר, והנה בשיטה זו דמפרשי' פלוגת' ר"י ור"א בחותם א' בלי מפתח דל"ל לפי"ז דר"א ר"ל מפתח או חותם כמ"ש התו' היא השיטה שהחזיקו בה התוס' ד"ה דאמר רב וכו' שכ' ויש להקשות דרב אדרב וכו' והי' מתרץ ר"ת וכו' לכך נראה לפרש וכו' אבל היכ' שמניחו וכו' הרי מבואר שלשיטת ר"י עכ"פ במפקיד קי"ל כר"א ולדידי' ע"כ ר"א ר"ל מפתח או חותם ועיי' בש"ע סי' ר"א ס"ד בש"ך ס"ק י"ז ודו"ק, וא"כ שמ"ש הש"ך בסי' קי"ח דלא סמכינן על ר"ת לחוד במפתח היינו בשולח ע"י גוי שזהו רק לר"ת שרי ובכה"ג י"ל דלא סמכינן במפתח, אבל במפקיד לא שיטת ר"ת לבד הוא אלא גם ר"י בתוס' ס"ל דמהני מפתח או חותם כר"א ושיטת ר"י מוסכמת מר"ת והרא"ש (דשיטת הרשב"א הוא הי"ת שמביא הרא"ש גמגם עלי' הרא"ש ואסיק שיטת הר"י) גם שיטת הרא"בן שהביא הב"ח בסי' קי"ח דמתרץ קושי' התו' דרב אדרב, דרב דאמ' כאן דסגי בחותם א' היינו בשוכר רשות נכרי, גם לדברין עכ"פ בשוכר רשות נכרי והניח בו יינו מהני מפתח כחותם, גם הרא"ה בס' בדק הבית בתחלת שער הז' ובסופו דף קנ"א כפל ושלש דמהני מפתח כמו חותם, ולפ"ז הא דכ' בש"ע דלא סמכינן אמפתח בהמפ"ג ר"ל לכל מר כדאי' לי' לרשב"א דמפרש חביות דרב במפקיד אף במפקיד לא מהני במפ"ג מפתח ולי"א דלעיל בסעיף א' דמפרשי' חביות דרב בשולח דוקא גם הך דהמפ"ג חותם א' איירי בשולח אבל במפקיד דמהני ביין מפתח כ"ש בהמפ"ג או עכ"פ בשוכר רשות נכרי יהי' איך שיהי' כוונת הש"ע בהמפ"ג מכ"מ ביין ובמפקיד רשות נכרי ומכ"ש בשוכר הרשות אית לן כל הנהו עמודי עולם המתירי' להדי' רש"י וראב"י ורא"בן ור"י ורא"ש ותוס' ורא"ה דכדאי' הן למיסמך על פיהן אסור' דאורייתא' וכ"ש מידי דרבנן וכ"ש ביין בזה"ז דאזלי' אחר המיקל ואיך יעלה על הדעת לאסרו בדעבד ולהפסיד ממון של ישראל.

ומש"כ שאין כאן הפסד שיוכל למכרו כבר כתב התה"ד כמבואר בש"ך סי' קכ"ו סק"ד דביי"נ המכירה איננו מציל מהפסד ומכ"ש שבאמת איכ' הוצאות שכירות הפועלים ישראל בשעת הבציר והוצאת הגעלה והכשיר כלים ושכירות המרתף אשר כל זה בלתי צריך ליי"נ.

ומש"כ כת"ר ע"ש הל"ץ דלא מקרי דעבד רק בעשה עפ"י הוראת חכם ששואל לחכם והתיר לו תמהני א"כ בכל הדינים שמחלקין בהם בין לכתחילה ודעבד נימא דלא מקרי דעבד רק בעשה ע"פ הוראת חכם (ודברי הל"ץ יש לפרש באופן אחר) ותדע שהרי מקור הרמ"א מהא דפסק מהר"ש בנישאת במים שא"ל סוף המובא בש"ע סי' י"ז סעי' ל"ד בהג"ה ושם מבואר דגם בנישאת בטעות, שלא עפ"י הוראת חכם ה"ל ג"כ דעבד ורק בנישאת בעבריינות הוא דהחמיר מהר"ש ואדרבה מצינו מצות מחמת היותו עם הארץ וחסרון ידיעה עדיף מטעות ע"י הוראת חכם ע' סי' י"ג סעי' יו"ד בחלקת מחוקק סק"ח ע"ש, ועוד בלא"ה אין הענינים שווין.

והנה בסוף סי' יו"ד הביא הב"י גרסאות בירושלמי דאפי' במיחה בה החכם שלא ליכנוס ונכנסה אפ"ה הוי דעבד ורק בש"ע סוף סי' י"א החמיר ושם בב"ש סק"ח העלה משמא דריב"ש דאפי' אחר המחאה ה"ל דעבד, וכ"ש בנ"ד שאף המורה לכתחילה ככל הני עמודי עלמא אין מזניחין אותו אבל לא לגדור גדר והיינו לכתחילה אבל לא לאסור דעבד, והנה בל"ץ כ' ששיטת ר"ת הוא דחוי' כאן במקומו בתוס' הנ"ל חזר ונראה וקיימו דברין התו' דף ס"ט ע"ב ד"ה מאי טעמא וכו' בא"ד שם כ' וז"ל ואע"ג דלרב וודאי בעינן הכרת חותם כדפי' בפ' א"מ דאל"כ קשיי דרב אדרב, (וכוונתו לתי' ר"י שמה"ט מחלק בין שולח למפקיד) מכ"מ לא קי"ל בהא כרב אלא קי"ל כסתמ' דתלמוד' וכו' הרי שהעלו מסוגי' כר"ת, איברא שאנן לא קי"ל בהא כהתו' אלא כהרא"ש שם דאסיק דבעי' הכרת חותם וכשיט' הר"י.

והנה פלפלו כת"ר להביא ראיי' דמהני מפתח ה"ל ס"ס בעובדא דבע"א דף ע' ע"א ושוב דחו הראי' וא"ל שהנדון איננו דומ' להראי' דהתם איירי ברשות ישראל דלולי הגנבים לא הייני חוששי' כלל ע"כ חשים לתלות בגנבי ישראל ה"ל ס' ביאה משא"כ כאן דברשות נכרי הוא דהצריכו חז"ל לעשות מפתח וחותם וחשו שיבוא הנכרי ברשותו, וא"כ עדיין יש לדון אם בעינן מפתח וחותם או מפתח לחוד' גם הספק השני בש"ס הוא משום דאדעתי' דממונא קאתי וע"כ כ' הרא"ש שם האי דינא אין מלוי ביינו שאין מצניעין ממון בחביות אסור וכאן אם הגוי בא למרתף וודאי לאו אדעתי' דממון קאתי ורק אדעתי' דלשתות וזה פשוט.

והנה בש"ס שם אי' תרי עובדא, עובדא בנהרדעי דשרי שמואל, ועובדא דההוא פולמיסא וכו' וע"ש ברש"י ותוס' שנחלקו דלרש"י מהני שם בפולמסא אף בכולה נכרים משום דה"ל כספק ביאה כיון דפתחו חביות טובא, ולהתו' איירי גם זה בספק נכרי' וה"ל ס"ס והחידוש הוא אע"ג דפולמס' וודאי אדעתי' דשתי' קאתי אפ"ה ה"ל ס"ס משום דפתחו חביות טובא והפוסקי' השמיטו הך עובד' דפולמס' אע"ג דיש בו חידוש דין בין לרש"י ובין לתוס' דה"ט משום דר"ז מספקא לי' בטעמא דר"א אי משום דסבר וכו' הרי לא ברירא לי' הא מילת' אבל הדין המבואר בהנהו גנבי דסלקי לנהרדעי דעביד בה שמואל עובדא זהו הילכת' לכ"ע דהרי עביד שמוא' עובדא וה"ט משום דה"ל ס"ס דגנבי' אדעתי' דממון קאתי וזהו מיירי בלא פתחו חביות טובא כמ"ש התוס' שם ולכן יש לתמו' אתשובת בית יעקב תרי תמיה' א' מה שהקשה לר"ת דפליגי רבנן עלה דר"א אף בש"ס א"כ אמאי קי"ל דשרי דלק"מ דהרי עביד שמואל עובדא כר"א, ב' מה שר"ל שהטור וש"ע העתיקו עובד' דפולמסא ואפי' בלא ס"ס שרי זה ג"כ איננו דזהו דוקא בפתחו חבית' טובא והפוסקי' לא מיירי כלל מחביתי טובא רק מחביות א' גם הרא"ש השמיט הך עובדא ומטעמא דאמרן (דבש"ס בעינן ספיקות שיהי' שקולים).

ובישוב קושי' הש"ך סי' קכ"ט ס"ק כ"ח י"ל דאתא הש"ך אזיל לטעמי' לעיל סי' כ"ג ס"ק י"ד ומקורו מהתו' בכתו' דף ט' ד"ה ואבע"א, אבל בנדה ד' י"ח תוס' ד"ה שליא מבואר שם דאפי' באינם שקולים ה"ל ס"ס, וע' בזה בס' סדרי טהרה סי' קפ"ז ס"ק ט"ו. ועוד כ"ל דכאן שיש ליין חזקת היתר אמרינן סמוך מיעוטו דגנבי ישראל להדי חזקה וה"ל פלגא ופלגא והדר ה"ל ס"ס בספיק' שקולים, וא"ל א"כ גם בכתובו' דף ט' הנ"ל הא איכא חזקה נימא סמוך מיעוט' דאוקם לחזקת היתר י"ל דשא"ה דיש ג"כ חזקת הגוף כנגדה שהיתה תחתיו כמ"ש התוספות שם ול"ל שיש חזקת כנגדה ונמצא כבר הוצרכנא לחזקה בס' איכה תחתיו וה"ל שפיר ס' אוקם מיעוט להדי רוב בלא חזקה משא"כ הכא ה"ל שפיר ס"ס ע"י סמוך מיעוט' לחזקה ודו"ק, ע' יבמות דף קי"ט ע"א שם ודוק, ואין להאריך, ע' מ"א סי' קכ"ו בסופו, ואין לומר לאסור בנ"ד ממה שכ' הט"ז בסי' קכ"ט ס"ק כ"ד וז"ל אפי' אותן שנחשדי' על זנות וכו' דהכי אי' בסוף קי"ט הנחשד על החמור וכו' עכ"ל שלא דמי להכא דהתם הריעות' ממגע זונה לפנינו אבל כאן אין ריעות' דמגע גוי לפנינו, גם בלא"ה הט"ז אזיל שם בשיטת הב"ח שבסי' קי"ט וכבר דחאו הש"ך שם ס"ק י"א ובסוף הסי' ס"ק ל"ח ע"ש וכ"ז פשוט נאם הדש"ת הק'.

יד

ישא ברכה ושלום למשמרת עולם ה"ה הרבני המופלא ומופלג כבוד מו"ה גרשון נ' אב"ד דק"ק שאפע.

ע"ד היין שבאו גנבים למרתף פשוט התירו בסי' קכ"ט סי"א בהג"ה, דבליכא ריעות' לא חיישי' בגנבו ליין, וכאן כפי הנראה מהמכתב לא היו החביות חתומים כלל רק המרתף הי' סגור, א"כ אין כאן ריעות' בחביות דזה שנכנס להמרתף הוא שחשב שיש מטמונים במרתף

ואין זה ריעותא לגבי יין, איברא דיש עוד צד להתיר מכח מה שכ' הטו"ז סי' קכ"ד ס"ק ל"ב דברי תשו' מהרי"ל עיי' שם היטיב, דלענ"ד שיש לגמגם בו חדא דבמינקת אף שאינה כפופה שמעלה כל היין מ"מ היין שמינקת וודאי נאסר, ומי יודע כמה ממינקת העלו ושוב נתערבו עד שאין ששים כנגדו ועוד דרך המעלה במינקת לסתום הנקב שבסופו באצבעו כשמעלה, ואז הקילוח יורד להחביות ויש לדחוק שמא לא תחב האצבע רק עד שלדרו מפה החביות שאין עוד הקילוח מחובר אל היין שבחביות, ועוד בעיקר הדברים מאחר שלהד"ן הוא אסור וכן להטור כמש"כ הטו"ז שם אין להקל כלל, כי מה שמביא הט"ז ראי' מהרא"ש אינו מוכרח, גם מש"כ מן הרמב"ם פ' י"ב למ"ש כ"מ מיירי בלא נגע היין לפיו תו אין ראי' משם כאשר יעיין המעיין אך מטעם הא' שרי דאין כאן ריעותא, אך אם היו החביות חתומים ג"כ אז הוי ריעותא וליכא התירא הא' אז צריך לסמוך על התירא דמהרי"ל בהפסד מרובה.

אבל יש כאן איסור מ' שנשאר היין במרתף של נכרי בלי מפתח וחותם, ואין כאן מקום היתר מחמת שרוכלין מחזירין בעיירות שם, שז"א רק במפתח וחותם, ולענין שיהא כישראל דר שם, ולעניין המטהר יינו של גוי בסי' קל"א, גם תפיסת הגנב אין כאן שהרי אין נתפס על הכניסה, ולא מהני תפיסת הגנב על הנגיעה כמבואר בסי' קכ"ח ס"ק י"ב, גם מה שהחביות מלאים אין ראי' שלא מהן משהו במינקת או בקנה חלול, והדרין לקדמיית' לדברי מהרי"ל שיש לגמגם בו כנ"ל, ועוד יש לחוש ששתה והחליף רע בטוב, כמבואר בסי' קכ"ח בהג"ה ובסי' קל"א בש"ך ס"ק ט"ז.

אך יגעתי ומצאתי להתיר באם המרתף אינו עומד בחצרו של גוי, אלא חוץ לעיר כדרך המרתפי' במדינה זו ואז יש להתיר מדברי הרא"ד והרשב"א המובא בסוף סי' ק"ל סעי' ט' יו"ד, גם מש"כ הרב"י בסי' קכ"ח תשו' להרמב"ן סי' קנ"ה שאלה ישראלית שכרה מגוי' בית וכו' ע"ש, גם כ' שם להתיר דה"ל כלא הודיע שמפליג, וכן בכ"ד אם אין זמן קבוע לחזרת הישראל להמרתף ה"ל כלא הודיע שמפליג, ומתילא מכלל הן נשמע לאו באם המרתף תוך העיר בחצר הגוי עצמו או יש זמן קבוע שיודע הגוי שלא הגיע זמנו לחזרתו עדיין אז אסור.

אבל אין להתיר מכח דה"ל קלקול החותם בלא כוונה דידוע שנשתברה ע"י גנבי' כנ"ל כמש"כ הש"ך בסי' ק"ל ס"ק ה' ושם בהג"ה סעי' ח' דבאמת במרדכי פ' ר"י לא כיון רק כשהיין עדיין ברשות ישראל ולא בהפקידו ביד גוי דהרי מכ"מ היין הוא אצל הגוי בלא מפתח דאסור, ובת"ה סי' ר"ה ל"ל דמיירי כשהגוי אינו יודע שהחותם מקולקל שאז שמכינן שירא הי' לזייף משא"כ כאן ידוע לגוי שנחתם המרתף א"כ ל"ל דמיירי כשעדיין יש רושם חותם קלת וירא הגוי משא"כ כאן פשיט' דאסור, וכ"כ בתשו' פנים מאירות ח"ש סי' ע"ו ע"כ אין לנו רק מש"כ להתיר באם המרתף חוץ לעיר ואינו בחצרו של אותו גוי וגם לא הודיע שמפליג כ"כ, וכ"ז בהפסד מרובה, אבל לדעתי אין כאן הפ"מ כלל כי הגוי' לוקחי' ביוקר כמו הישראלי' וד"ל הק'.

וזאת לדעת אשר כפי הנראה במכתבו לא הי' במרתף רק מפתח ולא הי' החביות חתומים כלל, ואין לעשות כן, שאף שהטו"ז בסי' קי"ח מתיר בזה אבל כבר חלק עליו הש"ך ובנקודת הכסף והוא בתרא וקי"ל כוותי' ע"כ להלאה חלילה להתיר במפתח לחודא ויורם להם הדרך גם חותם בחבית' ותל"מ נאם הק' הנ"ל.

טו

אבן הזוהר כעצם השמים לטהר, לכבוד הרב הגאון הגדול המופלג בתו' כבוד מו"ה משה נר"ו אב"ד ור"מ ד"קק פ"ב.

לוטה פה המכתב מהרב דק"ק הנ', ואשר כ' כת"ר דכ"ל דבמכיר חותמו ומכיר בט"ע שלא זייף הגוי כלום שרי אף במטהר יין של נכרים והנה בתוס' ד' ל"א דרמי אהדדי דבשולח בעינן ב' חותמים ובמפקיד סגי בחותם א' ע"ז תירץ דבמפקיד סתמ' מכיר חותמו ע"כ סגי בחותם א' אבל בשולח בעינן ב' חותמו' ומזה נשמע דבמכיר דין חותם א' כמו הב' חותמי' באינו מכירן אבל במטהר יינו שדעת רוב הפוסקי' ראשונים ואחרונים אפי' חב"ח לא מהני משום דבעי' דוק' יושב ומשמר מכ"ל דמכיר חותמו יהא דינו כיושב ומשמר, ובגמ' דף ס"א ת"ר א' הלוקח וא' השוכר וכו' אע"פ שאין מפתח וחותם וכו' בחצר אחרת והוא שמפתח וחותם לעולם אסור וכו' ומסקינן שם דאסיפ' דרישא קאי וכו' והך מפתח וחותם ר"ל במכיר חותמו דהא מיירי ביינו של ישראל ונתנו ברשות נכרי דוודאי בא הישראל ומוזר חותמו כמ"ש התו' דמפקיד סתמ' כן הוא וע"כ כיון דלשיטת התו' בדף ל"א מפתח וחותם ר"ל או חותם א"כ ע"כ במכירו מיירי א"כ התוס' שאינם מחלקי' בין נכרי להשוד אלא רק בין מכיר לא"מ א"כ

מיירי כאן במכיר ואפ"ה קתני בסיפא דבמטהר יינו של נכרים לכ"ע לא מהני מפתח וחותם עד שיושב ישראל ומשמר ש"מ דחב"ח ומכירו לא מהני, ומש"כ כת"ר דבטביעות עין בו מהני, אמת שבבד"ה להרא"ה שער ה' בית רביעי כ' דטביעות עין בחותם ע"י הקשרים מהני, אבל לענ"ד דוקא בחותם ע"י קשרים שכן אם אדם קשר כמה קשרים אין א' דומה לחבירו שייך בו טב"ע אבל בחותם ע"י דפוס אלף חותמים הבאים ע"י דפוס א' טב"ע שלהם, ומתני' מפורשת בסנהדרין דף ל"ז ע"א גם אין לומר כיון דרשום על החותם שמות בעלין באותיות ישראל א"א לזייף כלל, ול"ד להא דבסי' קי"ח, התם מיירי באותיות שאינם ידועי' לישראל א"כ יש לחוש שמא אירע לו לקנות חותם כזה, אבל בחותם בשמות בעלין א"א שאירע לו לקנות חותם כזה ואי ניחוש שזייף לו אומן היודע לחרוט חותם י"ל דמסתמא הגוי אינו יודע אותיות העברים דמכ"מ יודע שיכול לזייף ע"י טעות קשה גם יש אומנים בעלי חרוטים יודעים לורות אותיו' מהרבה לשונות ובכללן גם אותיות העבריות.

ובלא"ה כלענ"ד דאף להמקילין בחב"ח במטהר יינו של נכרים היינו בחביות שלהן שהי' של חרס שלא אפשר לזיופי רק במקום המגופה ע"כ מהני חב"ח אבל בחביות שלנו של עץ דאפשר להוציא מהן הרבה במקום החשוקים כאשר באמת החמירו הרבה מהאחרונים שלא לשלוח כ"א בהוא מלובש בשק כל סביבו.

ואמנם מה שנהגו להקל בזה היינו ביינו של ישראל דמרתת הגוי משא"כ במטהר יינו של גוי דלא מרתת יש לחוש שהוליא מבין החשוקים במינקת ושתה במניקת ונגע היין בפיו או שמא נגע בקלוח ואע"ג דיש בזה לרדי קולא (הלא בטו"ז סי' קכ"ד ס"ק ל"ב ובש"ך שם ס"ק ע"א, מ"מ היינו דעבד אבל לקנות מהם לכתחילה פשיטא דאסור, ואף באם שכבר קנו ועוברים על דברי רז"ל שמיחו בידם הנ"ל גם לאחר מעשה כלכתחילה כמבואר בדרכתי טובא יתהם בא"ע סו' סי' י"א ובסי' י"ז ע"ש והנה בש"ע סי' קל"א סעי' ב' יש ללמוד היתכן דמהני כשיש לישראל חלק מקוים בכל חביות והוא דבר קל לעשות הנלפע"ד כתבתי.

ובלא"ה יש לעיין במטהר יינו של נכרי דידוע דלאו כ"ע דינא גמירי בענין הכשר הגת ואינם נזהרים כלל, ומבואר בסי' קל"ז ס"ד דיין העובר דרך הנקב של יין של עכו"ס עובר בו אסור אלא שבהג"ה מיקל מטעם דבמקום הפסד קי"ל כר"ת דסתם יינם בטל בס' ובסי' קל"ד בש"ך ס"ק ט"ו כתב דוק' במקום הפסד סמכי' אר"ת אבל שלא במקום הפסד אין חלוק בין יין שלנו ליין שלהם א"כ במטהר יינו של נכרים מה הפסד שייך בזה וא"כ היין אסור בלאו האי טעמא דגוי נסכי' אלא משום דלאו הכשיר הגת, גם לפמ"ש הש"ך סי' קל"ה ס"ק ל"ג ובסי' קל"ז ס"ט דבידוע שעמד יין של גוי בחביות מעת לעת הו"ל כבוש כמבושל ונאסר כל היין וידוע דבמטהר יינו של נכרי דנוטל הישראל חביות של גוי שבוודאי יעמד בו יין מעל"ע דאסור ואף כי יש מקילין נגד הש"ך מכ"מ דוקא במקום פסיד' ולא ביינו של נכרי' דמסתמ' ביינו של נכרי טרם בוא הישראל המטהר, עכ"פ המשגיח לטהר יינו של גוי צריך להיות הולך ללמדן ספר לעשותן המטהרין ושיהא נזהרין והכשר כלי הגת והכשר החביות ושאר כלים ועל המשגיח להזהיר, כך מפורש שכן עשה דאל"כ יש לחוש שמא לא נזכר המורה ולא שם אל לבו וכיולא בזה בח"מ סי' מ"ג בסמ"ע ס"ק י"א ובש"ך סק"ו ואין להאריך.

טז

האירן עיני כי טעמתי מלוף דבש נועם אמרים, מאירים כספירים, בדעת ימלאו חדרים, מלאים כל טוב ורב חסד לשבי פשע ביעקב, אך אל ירע בעיני כת"ר כי עוד רגע אדבר.

כ' כת"ר שהרמ"א בסוף סי' קנ"ח שהעתיק דברי התה"ד עלה דההיא דמותר להכעים בשאר עבירות או עובד ע"א ש"מ דפליגי אהרמב"ם שבפ"ב מה' עכו"ם, ולא הבינותי דהרי הרמב"ם עצמו בה"ל תשובה כשפרט כל שמות ממינין ומהאפיקורסים ומהמומרי' ורשעים הביא תחת סוג מומרי' שני אלו, עובד עבירה להכעים בשאר המלות התורה, ועובד ע"א, ופי' הכ"מ שה"ל עובד כדי שלא יהי' שפל ונרדף ולא מפני שמודה בה, א"כ הנך תרתי ליתנהו בכלל אפיקורסים, והרי הרמב"ם עלמו בהל' ע"א לא נעל פתח התשובה רק בפני האפיקורסים אבל במומרים מי איכא למ"ד דלא מקבלין להו, ולהכי סיים הרמב"ם בהל' תשובה שפ"ג דמומרים ורשעים מקבלין אותן דוודאי ר"ל בב"ד, ורק הא דכ' לעיל מיני' כל אלו בזמן שלא עשו תשובה דמשמע לכלול גם אפיקורסים זה ר"ל דוקא לענין תשובה אלל היודע תעלומה ב"ה, ולכן דייק הרמב"ם לכתוב גבי הא דמקבלין אותן דמשמעו אף בב"ד שלמטה, לפרוט המומרים ורשעים דוקא א"כ בשני אלו שהן עובד עבירה להכעים בשאר מלות התורה

התורה, ועובד ע"א דיש לפרשו בדרך שפי' הכ"מ בהל' תשובה לא מפני שמודה לע"א רק לתאבון שהן נקראים מומרים לענין זה שמקבלין אותן בתשובה, ואי קשיא לכת"ר אהלשון שכ' הפוסקי' בסי' קנ"ח וקראו אותן מין ואפיקורסים גם זה לק"מ שהרי הלשון עצמו הוא ג"כ בהרמב"ם פי"א מה' גזיל' וכבר עמד בו הכ"מ שם, ולענ"ד דעד כאן לא קשה לי' להכ"מ רק לטעמי' דכפשי' דס"ל דלענין תשובה אף אפיקורסים מקבלין, וא"כ הא דמחלק הרמב"ם בהל' תשובה בין אפיקורסים למומרים צ"ל דכ"מ בדיני דעלמ'. ע"כ קשיא לי' מדהכא אבל לפום הבנת המרכבת המשנה דלענין תשובה עצמו יש חילוק בין אפיקורסים למומרים י"ל דע"כ לא קראו הרמב"ם בשם מומר רק לענין תשוב'. אבל לשאר דיני' דעלמ' דינו כאפיקורסים, יהי' איך שיהי' מה שיקשה בש"ע יקשה ברמב"ם עצמו.

והנה הדין דין אמת בלא"ה דאף שיהא דינו כמומר מכ"מ מורידין ואין מעלין ואין מחזירין להם אבידה כמ"ש הרי"ף במקומו בע"א דף כ"ו בהוכחה מבוארת, מהא דקאמ' הש"ס שם וליפלגי' לי כאן בלהכעיס וכו' ש"מ דאף לפום מאי דהוי ס"ל דמומר הוי ג"כ מורידין ולא שמיכין מומר רק למ"ד דמין הוי ונכלל כבר בשם המינין וא"כ הדין אמת אף בשיהא דינם כמומר.

ובאמת דברש"י שם ובהוריות דף י"א ד"ה ה"ד לדוק' וכו' משמע דלא ס"ל כרי"ף ועל הרי"ף ק"ל א"כ מאי כ"מ בפלוגת' ר' אחא ורבינא שם, וא"ל לענין דשחיטתו לע"א, דהרי הוכיחו התו' שם ד"ה איזהו וכו' דהיינו דוקא במין האדוק לע"א, אבל באינו אדוק בע"א אע"ג דעבד ע"א מכ"מ אין שחיטתו לע"א, ומכ"ש במומר להכעיס בשאר עבירות, וא"א שיחלוק הרי"ף ע"ש שראייתם מבוארת. וגם א"ל דכ"מ לענין ס"ת שכתבו מין, דמסתמ' דמלת' שווי' להא דשחיטת מין, דכשם שבשחיטת מין לא אמרי' מחשבתו לע"א כ"א באדוק לע"א הה"ד בהך דכ' ס"ת דהא מחד טעמ' הוא דאמרי' יגנוז שחולין מחשבתו לע"א כמפורש בגיטין דף מ"ה ודברי המג"א בריש סי' ל"ט סוף סק"ג שהניח בצ"ע על המחבר שפוסק במומר להכעיס דיגנוז והל"ל דישרוף, תמוהי' שלענין זה דוקא באדוק הוא דאמרי הכי, ואמת גם בהר"ן במקומו בע"א צ"ע בזה רק דיש לדחוק בו דהר"ן לא ס"ל כהתוס' אבל על המחבר תו לא קשה מידי וזה ברור.

ואולם לענ"ד שיש כ"מ בפלוגת' ר"א ורבינא בעלמא לכמה דינים, א' לפמ"ש הר"ן בריש חולין דמומר להכעיס לא מהני אחרים רואין שחיטתו ומדאוריי' אסורה משום דהוי כגוי, וזה דוקא למאן דס"ל מין הוי, אבל למאן דס"ל דהוי רק מומר אינו כגוי ומהני אחרי' רואין שחיטתו בדעבד עכ"פ ודבר זה מבואר היטיב בהרשב"א ובדק הבית ומשמרת הבית בשער א' דף ט' ע"ש שמשם הוציא הר"ן כל דבריו שם כאשר יראה המעיין.

ועוד יש כ"מ לפמ"ש הר"ן בגיטין דף מ"ו איכ' מ"ד דהא דס"ת שכתבו מומר דאין קורין בו הוא רק מדרבנן ע"ש ובוודאי היינו היכא שדינו רק כמומר, אבל היכא שדינו כמין ה"ל כגוי ממש כמש"כ הוא עצמו בחולין בלי פלוגת' כלל, א"כ אין קורין בו מדאורי' לכ"ע (ואפשר לכוון כן קצת בדש"י שכ' דכ"מ לענין ס"ת), ג' יש כ"מ להא שכ' התו' בע"א דף כ"ז ע"א ד"ה איכא בינייי' אשה וכו' ע"ש ובהג"ה סי' רס"ז ס"א, ד' יש כ"מ לפמ"ש הרא"ש בפ' אלו מגלחין סי' כ"ו דבמומר להכעיס אין מתאבלין והיינו מטעם דנקרא מין כדמוכח מהראיי' שהביא שם מהא דהוריות ומהא דכל כתבי, ותיבת מומר שם טעו' סופר הוא, אבל אי הוי רק מומר לא נאמר עליו באבוד רשעי' רנה, כדהוכיח שם, עכ"פ תיבנא לדינא דלענין מורידין ואין מחזירין אבידה אף בשם מומר הדין כך הוא כמו אם נקרא מין, ולענין ס"ת לענין אם כתבו מומרים ה"ל, ולענין שחיטתן לגבי הנאה אין דינם רק כמומרים אף שיהי' נקראים מינין, דלאלו בעינן דוקא שיהא אדוק בע"א, ולענין שחיטתו לגבי אכילה, או לענין ס"ת לענין שאין קורין בו או לענין מילה או לענין להתאבל עלי' תליא הא מלת' אי נקראים מין דינם כגוי ממש, ואי נקראי' מומרי' דיניהם שונים מגוי ומהני אחרים רואי' בשחיט' ואין פסול בס"ת רק מדרבנן וכן במילה וכן לענין אבילות, ואנן קי"ל דמומר להכעיס ה"ל מין לכל אלו הדינין עכ"פ בלהכעיס ממש ובלא לתיאבון ולא להכעיס תלי' בפלוגת' הרא"ה והרשב"א שם, ולדינ' דאוריי' שניה' שווין זולת הר"ן בגיטין פוסל מיהא מדרבנן.

ובזה יצא כנוגה צדק דברי הג"ה בי"ד סי' ב' והשיג עליו הפר"ח שם דאין שורש, ונלענ"ד לדברי הר"ן בגיטין הנ"ל בשבר' קמיית' דפסול מדרבנן, ע"כ דלא לסתור למש"כ דמיירי בשלא לתיאבון ולא להכעיס ומינה לשחיטה דעכ"פ מדרבנן לכ"ע אינו בר זביחה ועלה דהאי שברא שני' דמדאוריי' לא פסול, ודוק וברור, ובהא מובנים שפיר כל החלוקי' והפרטי' שהזכיר הרמב"ם בהל' תשובה שיש בהם כ"מ לכל א' וא' זולת החילוק בין אפיקורס למין אינו מבואר ולא

כודע עדיין, מעתה גם לענין תשובה דין שני אלו ר"ל מומרים להכעיס בשאר מצות התורה, ועובדי ע"ז לתיאבון דיניהם רק כמומרים ומקבלין אותן לכ"ע אבל בסוג האפיקורסי' אין מקבלין אותן בתשובה בב"ד שלמטה וזה בכל סוג האפיקורסי' שיהי' לפי הבנת המרכבת המשנה הנ"ל.

אחרי שובי נחמתי דלענ"ד יש ראי' להבנת הכ"מ דגם העובד ע"ז ומודה בה שאז נקרא מין כמש"כ הכ"מ בהל' ע' אעפ"כ מקבלין אותן בתשובה, מהא דאי' סוף מנחות דף ק"ט, אתמר סגן בזריקה וכו' ואזדי לטעמי' דאתמר הזיד בשחיטה וכו' השתחוה לעכו"ם וכו' וסתמ' דמלת' הודה לע"ז משמע שא"ל אלי אתה מפני שמודה לו ומאמין בו, ואפ"ה ליכא קרבנו ריח ניחוח, ואפי' ר"ש לא פליג רק לענין דאינו כשר לעבודה דמעטי' קרא, אך לא יעלו כהני במות וכו' א"כ בלא"ה עכ"פ מקבלין בתשובה דאל"כ בלא"ה פסול לכ"ע מטעם כל ערל ובן נכר כדאי' בזבחים דף כ"ב ע"ב, אע"כ דמהני תשובה ומקבלין אותן בהא, וא"ל דהך דהודה והשתחוה מיירי רק בשוגג ולא בהזיד, ותדע מדלא קתני הזיד כמו לעיל בשחיט' דז"א דע"כ מיירי בכל גווני בין במזיד ובין בשוגג, דאל"כ למ"ל להש"ס התם למעבד צריכות' אי אתמר שחיטה וכו' אבל השתחוואה לאו עבודה וכו' ות"ל בלא"ה שחיטה הא מיירי במזיד דוק' דבשוגג מודה ר"ש כדאי' שם והשתחוה והודה קיימינן השתא דמיירי רק בשוגג דבמזיד לכ"ע פסול, א"כ אין ענין זה לזה, ולמ"ל צריכות הש"ס, וא"ל דאכתי ק' דהא הך השתחוה והודה מיירי אף בשוגג כדמוכח ברמב"ם סוף פ"ט מהל' ביאת מקדש, א"כ ה"ל להש"ס למעבד צריכות' בהם, אי בשחיט' ה"א במזיד, אבל בהשתחוה קמ"ל אף בשוגג, זה לק"מ דמכ"מ כיון דגם במזיד קמיירי ניחא לי' להש"ס למעבד צריכות' דאפי' מזיד לא נשמע משחיט', ועוד דאכתי צריכין להך חלוק' וסבר' דקאמר הש"ס דהשתחוואות אינו עבודה כ"כ כשחיטה, דאל"כ אכתי תקשה בהיפוך לפלגו בהשתחוה, ונדע שחיטה בין לר"כ ובין לר"ש כיון דהשתחוה מיירי בכל גווני, אבל לפום צריכות' דהש"ס ניחא גם זה דאי תנא השתחוה ה"א למעטי בדר"כ, וזה פשוט ודלא כהלח"מ פע"ו מהל' תפלה הל' ג' שנתקשה בזה, אבל אם ניחא דהשתחוה מיירי רק בשוגג אבל במזיד מודה ר"כ וודאי דיקשה אהש"ס למ"ל הצריכות כלל, אע"כ דמיירי אף במזיד וכיון דהך דהשתחוה מיירי במזיד ממילא משמע דגם הך דהוד' לע"א מיירי ג"כ אף במזיד' דבחד' גווני' מיתני', ועוד יש להוכיח כן מהסוגי' ואין להאריך.

ועכ"פ יורה פשט הסוגי' דעובד ע"א מצד שהודה בו ומאמין בו מקבלין בתשוב' אע"פ שזה יקרא בלשון הרמב"ם מין ואפיקורס וע"כ צ"ל הא דכ' הר"מ ז"ל, דאין מקבלין אפיקורס בתשוב' אינו כולל כל האפיקורסי' רק אדלעיל קאי החושבי' ביחוד הבורא וכו' ולענ"ד שהרמב"ם ביאר מהות החילוק בין אפיקורס לאפיקורס באותו הלכה עצמו שסיים שם וז"ל ומחשבה של אפיקורס לעכו"ם ע"כ ושדבר זה א"צ שחר מאי שייטי' הכא ומאי קישור יש לזה להא דלעיל והתם בפ"א מהל' תפילין הל' י"ג שם ה"ל להביאו, אלא דהרמב"ם עצמו טעמו קיהיב דמשו"ה אין מקבלין אותן שכל מחשבתן לע"א ואדיק בי' ותו לא שמכינן עלי' שיפרשו, נמצא לפי"ז הרמב"ם מיירי באותן שחזינן שסתם מחשבתן לע"א, ואפשר דה"ל אדוק דוק' ע"ד שביארו התו' הנ"ל.

ואמת צ"ע בזה שהרמב"ם פ"ה מהל' שחיט' הל' י"ד לא הזכיר שיהא שחי' אפיקורס אסור בהנאה, וכדאי' בחולין דף י"ג והרי כאן החליט דסתם מחשבתו לע"א, גם בהל' תפילין דפוסק דאפיקורס שכ' תפילין ישרפו הרי שמכינן אפי' לקולא לעבור על לאו דלא תעשו כן וכו' משום דקי"ל דסתם מחשבתן לע"א, ומכ"ש דניחא הכא לחומר' לאסור שחי' בהנאה, וכעת לא מצאתיו ברמב"ם דינו מפורש, עיי' בב"ח י"ד סוף סי' ב', וצ"ל שאפשר ליישבו כפי הנרא' מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' ס"ת הל' ח' דסתם מחשבתו לע"א ר"ל שאינו לשמים וע"כ שפיר דצריכן לשרוף ס"ת שכתבו הן, אבל לא שיהא מחשבתו לע"א וצ"ע. ולפ"ז אפשר לתקן דברי המג"א בסי' ל"ט הנ"ל.

גם בזה במקומי אני עומד למשוי נפשי' דההוא גברא מזיד ולא מוטעה ושוגג דבדבר הפשוט לכל ישראל לא אמרינן אומר מותר. ע' ח"מ סי' ל"ד סעי' כ"ד וע' בכריתות דף ג' ע"ב ואב"ע, גם אין טענין למסית כי הודה מפי צר הצורר והנחש השיאו דבכל זה לא נשתנה דינו והיינו מזיד ועיר הנדחת יוכיח שדינו דוקא עפ"י מדיחים ושנים דוקא כמ"ש הר"מ פ"ד.

לעיל כ' דהר"ן בגיטין מיירי בשלא לתיאבון ולא להכעיס, אפרש שיחתי, דאל"כ הרי כ' בע"ז דף כ"ז דקי"ל כמ"ד מין הוי, ואי וודאי כגוי שפסול מדאוריי' ע"כ מיירי בגיטין בדלא להכעיס ולא לתיאבון וכ' שם כשיטת הרא"ה דהש"ס דע"א מיירי בהא וקי"ל מומר הוי, אבל להרשב"א מיירי הש"ס בלהכעיס וקי"ל כמ"ד מין הוי אבל

בשלא להכעים דינו כלתאבון, ובשיט' זו אזיל הר"ן בריש חולין והרמ"א בהג"ה סי' ב' סעי' ז' שתופס כשי' הר"ן בגיטין ודו"ק·

יז

ד"ק הגיעני מאז בעת היותי טרוד בענייני' שונים ועתה פניתי לעיי' בדברים . . ע"ד מעות יתומים. שמלווים אותן בערכאות ללווים ישראלים הבטוחי' על הקרן ורווחי' דרבית קלולה הוא, איך לעשות תקנה בדבר·

והנה פשוט בסוף סי' קס"ט דמעות של ישראל ביד הגוי כ"ז שאינו באחריותו של גוי בתורת אחריות הלואה אסור לישראל ללות ממנו, ולפי דברי הריב"ש בתשו' סי' ש"ה ריבית קלולה היא, איברא בד"מ שם אות ח"י ליין על ההיא דינ' דתוספת' וז"ל ובהג"מ פ"ה דמלוה ולוה ואפי' הוא באחריות ישראל למ"ד אין שליחות לגוי נראה דהא דאסור מיירי בלא משכון, אלא שמלוה באשראי, וטעמא כיון דישראל תובע וכו' והולך וכו' מיחזי כמאן דשקיל ריבית וכו' עכ"ל. מזה משמע לכאור' דבנדון דתוספ' עלמו שהמעות באחריות ישראל, ע"ז כ' הגה"מ שלמ"ד אין שליחות לגוי ל"ל דמיירי בלא משכון וכו' ומטעם דמחזי כריבית, וא"כ לפי"ז להגה"מ הוא רק אבק ריבית וקילא מיני'. ול"ל לפי"ז הא דמייתי הד"מ אח"כ דברי הריב"ש הוא דרך פלוגתא' ולפי"ז גם הסמ"ג בהל' ריבית ומור"ס בתשו' השייכי' להל' מלוה ולוה סי' ל"ג גם הם ס"ל הכי, וכבר קי"ל דבאבק ריבית לא גזרו ביתומי' ולא באבק ריבית דקרוב לשכר כו' לבד כדע' הרשב"א אלא אף בכל א"ר מתירי' כמוזכר בסי' ק"ס, גם בעניין הלטרכות ב"ד רוב הפוסקי' מפרשים לריכות ב"ד מטעם אחר ולא מטעם ריבית כפירש"י שם כמבואר בב"י שם, והד"מ שהכריע כרש"י מכח דברי הטור בח"מ סי' ר"ן כבר כ' במ"ל שהדבר בהיפוך, שמזה יש ללמוד שלא כ' כן הטור לעניין ריבית רק ללמוד ממנו שמעות של יתומי' לריכין אפטרופוס·

ואף לרש"י וכדקי"ל דיש שליחות לגוי לחומר' מכ"מ לא הוי רק א"ר כמבואר בסי' קס"ח ומכ"ש בנ"ד אם נודה שהוא רק א"ר וכבר הסכימו הפוסקי' דבאבק ריבית אין על הלוה שום איסור רק על המלוה, וכאן שאין ההלואה ע"י אפטרופוס ישראל כלל רק ע"י הערכאו' לחודי' ושלא על דעת יתומים אין כאן איסור לא מלד הלוה ולא מלד המלוה עכ"פ עד שיגדלו (איברא בכה"ג אסור עד שיגדלו ובלא"ה בא"ר דאינו ע"י קרוב לשכר וכו' לא אזלי' בתר קילולת' אלא בתר זמן הגבי' כמבואר במשנה למלך פ' הנ"ל):

אך באמת דברי הד"מ שהביא דברי הפוסקי' האלה כאן במקום הזה הן תמוהי' כי פשוט שאינהו מיירי באופן דמיירי בריש הסימן שם שהוא מתחלה הי' המעות ביד הגוי בדרך הלואה עד זמן שהלוהו לישראל דבכה"ג מיירי הסוגי' שבפ' איזהו נשך, ובהא הוא דנחלקו רש"י ור"ת ומיירי מיני' הגהמיי' וסמ"ג הנ"ל, אבל בלא הי' ביד הגוי רק בדרך פקדון או בדרך האפטרופוס לכ"ע ה"ל ריבית קלולה ובין בלא משכון ובין במשכון, ואם ס"ל להד"מ הכי אין מקום להביא דברי הגהמיי' אלו כאן·

מיהו לבר מן דין י"ל עוד דהרא"ש והתוס' לא ס"ל כהריב"ש בהא דהוי ריבית קלולה דהרי עיקר דאיי' הריב"ש הוא מדמוקים התוס' הדין על הלוה שאסור ללות ואם תימ' דהוי רק אבק ריבית הרי אין איסור בא"ר על הלוה, אע"כ דריבית קלולה היא, והנה הרא"ש העתיק התוס' שאסור להלותו, גם הטור אחריו העתיק כל הדינים הללו לאסור על המלוה וא"כ אדרבה מזה הי' נראה דהרא"ש והטור ס"ל דהוי רק א"ר, גם הראי' האחרת שהביא הריב"ש הוא מהך דתולה מעותיו בנכרי וגרים הוא ז"ל ביד נכרי וכפי' הי"א משב"ח דר"ל דמעות של ישראל אלל הגוי, והנה התוס' ריש פרק א"כ והסמ"ג והרא"ש ומרדכי כלם גרסי תולה מעותיו בנכרי, ומפרשי' בהיפוך דה"ל מעות אלו של גוי ביד ישראל, וא"כ לא הוזכר דין מעות של ישראל ביד גוי אם הוא ריבית קלולה, וא"ל דבנ"ד בלא"ה כיון שנכתב השטר ע"ש היתומים ה"ל אינהו המלווי' לכ"ע בלאו הך דריב"ש, דז"א דא"כ תקשה עלה עובד' דהריב"ש בסי' ש"ה דמיירי ג"כ משטר שנכתב ע"ש המלוה ואפ"ה בכל אותה תשובה לא הזכיר הריב"ש מידי לאסרו בשביל השטר, ול"ל בזה או דלא ס"ל כסברת מהרי"ק שהובא בהג"ה סי' ק"ס סעי' י"ו או דל"ל דהשטר שנעשה ע"י גוי א"ל דין שטר להא מילת' או דל"ל לחלק בין העניני' דלענין מעות שביד הגוי לא איכפת לן בשטר הנכתב ע"ש המלוה, או דל"ל דמודה המהרי"ק שאינו ריבית קלולה רק אבק ריבית, ומינה לנ"ד, אך מכ"מ מאחר שקבעו הלכה כהריב"ש מי יבא אחר דבריהם, ואין ללדד ולומר דהכא האחריות על הערכאות בדינינו שהרי בדינינו אין רשות להלות מעות היתומי' רק קרוב לשכר ולא באופן אחר, וכיון דאפטרופס י"ל דין שליח ה"ל כשליח משינה דקי"ל ההפסד שלו הוא כמוזכר בח"מ סי' קפ"ג, דז"א מחמת כמה טעמי' חדא דהא עכ"פ בגוף הלואה רשות להלותן רק בענין תנאי הי' משנה, ותדע דאל"כ קשי' דברי הרשב"א המובא בסי' ק"ס סעי' כ' באפטרופוס שהלוה בר"ק דאין היתומים לריכין להחזיר וכו' מטעם דה"ל האפטרופס כגוזל ומאכיל וכו' ע"ש והרי הוא שינה להלוותו בריבית שלא כדת וה"ל איהו הלוה כיון שהאחריות ההפסד עליו אע"כ דבגוף הלואה לא מקרי משנה ואין ההפסד עליו, (ואף להבע"הת שם דלא ס"ל כרשב"א אינו מטעם זה) ועוד בשליח ששינה אין הפסד עליו רק הבא מכח שינוי אבל הפסד הבא שלא מ' שינוי אינו על השליח כמ"ש הש"ך א"כ אין אחריות ההלואה של ישראל על האפטרופס שהלווס שזה אינו בא מכח שינוי, ועוד כ"ז במשנה לדעת בדעת המשלח, אבל אלו הרי מכוונים לטובת היתומים, ואף שאינו כדינינו מ"מ אין לומר בזה שיהי' דינם כשליח ששינה לחייבם בדינינו ולומר שיקרא אחריות הלואה עליהם לדינינו ופשוט הוא, ומכ"ש למאי דקי"ל כמהר"ם כמוזכר סעי' י"ט דהריוח המגיע על חלק היתומי' מחוייבי' הלווא' ליתן מכ"מ, א"כ לא שינה כלל לגריעות' דיתומים אף בדינינו שהרי היתומי' מקבלים חלקם לעולם כאלו התנו·

והנה מה שרלה האפטרופס לחייב אנ"ח להחזיר מעות הרווחים להלוה ולחזור לגבותו מהלוה בוודאי אין זה מוליאנו מידי איסור דהרי אין אפטרופוס רק שליח היתומים כמ"ש הטו"ז בסי' הנ"ל ס"ק י"א, א"כ מה יועיל ללוה שנותן ריבית למלוה בבטחון שליסי המחייב עלמו להחזיר, ואפי' בלוה עלמו לא שמענו בזה אם יחייב עלמו להחזירו אחר קבלה שלא יהא ר"ק דהרי קי"ל דמתנה ע"מ להחזיר אסור בריבית, ולא דמי להא דריבית ע"מ להחזיר איכ' ביניי' דבדף ס"ג ע"א דהתם עכשיו אוכלים בתורת מכר ומעולם לא קיבלם הלה בתורת ריבית ופשוט, וע"ש כמוזכר ריש הסי' בהג"ה, באופן שבאמת הוא כדברי כת"ר דר"ק הוא·

אך אפשר למלוא תקנה ע"י שני דרכים ע"י השתדלות, א' אם נוכל להשתדל שיקחו הערכאות מעות היתומים בהלואה על זמן מה עד שימלאו לווים ישראלים, ואי בשכבר הי' המעות ביד הגוי דרך הלואה אע"ג שמכ"מ לבסוף אחריות הלואה על יתומים, מ"מ היינו דינו של רש"י ור"ת המוזכר בריש הסי' והסכמ' הפוסקי' שם שלא הוי רק אבק ריבית ולא כהרמב"ם בהא וא"ל הא מכ"מ כשנעשה מתחלה הלואה לגוי לשם כך שילוונו אח"כ לישראל לכ"ע אסור כמ"ש הב"י שם ע"ש הרשב"א, דמכ"מ משמע שם כהרשב"א שהוא רק הערמת ריבית ולא ריבית דאורייתא' וא"כ הדרינן להתירא של יתומים, דקי"ל דשרינן כל אבק ריבית, ומכ"ש בא"א בענין אחר י"ל אף לרש"י דס"ל דאבק ריבית לריכ' ב"ד היינו עלהי"ט, וע"ד מהיות טוב וכו' אבל לא בא"א דמוד' רש"י דלא גזרו ביתומים על א"ר·

ובהכי מתיישב קלת סתיר' דברי רש"י שעמד בו המשנה למלך שם, ואע"ג דעדיין יש בזה חששה דאסורה דאורייתא מכח השטר שנכתב ע"ש היתומים כסברת מהרי"ק מ"מ אפשר דלא הוי ר"ק עכ"פ בשביל זה, וכאשר מוכח מהריב"ש שבסי' ש"ה כאשר כ' למעלה·

ב' או אם נוכל להשתדל שיקחו הערכאות מעות יתומים על רווחי' מועטי' והמה ילווס לישראל על רווחים מרובים ואז לית בה פקפוק כלל, אבל זולת זה אין תקנה לדבר, מיהו אותן שכבר לקחו מקילולי' דעבדי איסור, כבר עבר, הנה ליתן ליתומים המגיע להם חלקם ריווח דשאי' ליתנם כדברי מהר"ם כמוזכר בסעי' י"ט, ומי יתן ואמלא איש מבקש זכות רבים להשתדל בדבר זה במקום ידוע אהי' לו למליץ לסדר טענות במכתב שאף מלד דתינו כא' באופנים הי' מועיל וזכות הרבים יהי' תלוי' בו·

וע"ד הקדש בית המדרש הידוע, הנה שאלת חכם תשובה שלימה, מאחר שיש מקום לאנשי הקהל לתקן בדקי ב"הת ממקום אחר זולת שכר הדירה, כבר אזדה לה התירא של הטו"ז בסי' קנ"ד, גם הלום ראיתי התשובות שור חולק אהטו"ז הנ"ל למה שרולה השוכר להעמיד שם כסא ושלחנות וודאי אין בזה איסור, אבל שאר האזהרו' וקדושות ב"המד המבוארים בסי' קנ"א מי יכול להעמיד באלו, זולת זה הנני מוכן לשמוע ודורש שלום תורתו ב"ע וכ"ע·

ואגב אזכור די"ל לכאורה דכמו שכת' מהר"ם ז"ל דכיון דדין מעות יתומים בקרוב לשכר ה"ל לא התנו כאלו התנו, ולריך ליתן ליתומים חלקם בריווח כפי המגיע להם, כן י"ל עכשיו למנהגינו שמלווים הכל על לד היתר עיסקא וא"כ לעולם היו יתומים נוטלי' ריווח רק ע"י בירור בשבועה אלו עשה כמנהג, ובשביל חסרון התנאי לא הפסידו, אך באמת הא אינו, דמאחר דלא הוזכר היתר עיסק' בשטר אזדא לי' האי היתיר' והוי ריבית גמור, ולו"ד לקרוב לשכר דאף שלא הוזכר בשטר מכ"מ אינו נותן להם רק אם הי' ריווח וק"ל·

ע"ד שם העיר שמה, פשוט מאחר שיש כמה שינויי' בין שם הנקרא בין העברי' לשם הנכתב בפינקס ערכאותיהם הא' שבלשונינו

נכתב ברטניך בב' ונקראת בפתח ובט' קודם הנו"ן ובלשונם נכתב פירנץ והוא בפ' והכרתו בחיר"ק ובלי ט' כלל, וגרע טפי משם פוזן, שכ' הלבוש דצריך לכתוב שניהם, ע"כ יש לכתוב בארטניץ דמתקרי' פירניץ שכן הוא בפינקס ערכאותיהם.

וע"ד שם הנהר באמת יש בזה מקום ספק גדול, דמ"ש מהרי"ל דמי מעיינות כולל גם נהר וא"צ לכתבו, לא נהגינן הכי לכתחילה כמ"ש הרמ"א בהג"ה שם סעי' ו"ו, גם במש"כ מהרי"ל להכשיר באם שינה, לדעת מהרי"ק שינוי פוסל ואע"ג שבלבוש שם כ' להשוות הדיעות המהרי"ק ומהרי"ל אבל בדרכי משה כ' להדי' דפליגי אהדדי, וא"כ למעשה צ"ע, ולבד מן דין הנה המהרי"ל מיירי בנהר שי"ל מקור נובע או עכ"פ מגיעי' אלי' נהרים אחרים שי"ל מקורם נובעי' אבל בנהר שא"ל מקור נובע ואין מגיעי' אליו נהרים הנובעי' ורק נתהוו' מאסיפת מי גשמים מרובים מקובצים, זהו וודאי אינו נכלל במי מעיינות, ואנוכי לא ידעתי משפט הנהר הזה, אם י"ל מקור נובע או מקובץ מגשמים.

והנה כבר כ' הב"ש שם ס"ק י"ב דמעיינות ובארות אם רוב הסיפוק ממעינות, וכ' באחרו' דיש פוסלין ומיה' לנ"ד שרוב סיפוק העיר מהנהר אם יכתוב רק מעינות יש חשש פיסול, ומה שאין שם לנהר הזה, זה אינו מועיל שלא לכתבו, דאע"ג דלמה שכתב הר"ן שכל עיקר טעם כרשב"ג, הנהר הוא להכירו בשי' מעירו' אחרות, וא"כ לכאור' בא"ל שם אין בו שי' להכירו, מכ"מ הרי גם במעינות ובארות שאין להם שמות, וא"כ מה תועלת להזכרון, אע"כ דמכ"מ יש בהם שי' קלת והה"ד בנהר וא"כ יש לכתוב הנהר דוודאי שם הנהר כולל בין נובע בין אינו נובע, כמבואר במקוואות בדין נהרות המכזבין וכו' ע"ש ע"כ נלע"ד דיש לכתוב דיתבא על נהר ועל מי מעינות. כנ"ס···

יח

ישא ברכה ושלום, עד תאות גבעות עולם, להה"ה הרבני המופלג דיין המצויין מהו'...

ע"ד האשה מצאה כמה פעמי' אחר תשמיש בבוקר כשקמה ממטתה כתמים בחלוקה ומראיתן אדום ומקצתן מעורבין בהם כמו מכה טרי' ואין לאשה כאב כלל, וכ' כת"ר דהא וודאי שאין לדונה כרואה מחמת תשמיש מפני תרי טעמי' חדא דמציאת הכתם הי' מופלג אחר תשמיש (כמ"ש הש"ך בסי' קפ"ז ס"ק א') ועוד שבלא"ה אף אם הי' מגופ' כשלא הרגישה טהור' דבר תורה וכיון שהוא רק מדרבנן י"ל שלא חששו לרואה מחמת תשמיש דהא קיי"ל ווסתו' דרבנן ותרתי דרבנן לא אמרי' אך גם לטהרה לבעלה לצדד כ"ת עפ"י הרופא משום דמשכחת לה שיתפקקו עורקים וגידי הבעל ויצא משם דם, ובפרט שהבעל כבר בא בימים והגיע לזקנה ויש לדמותו למש"כ הב"י סוף סי' ק"ץ בשם תשו' הרשב"א באיש שרגיל לראות וכו' (והובא בש"ע שם סעי' כ' ובש"ע סי' קפ"ז ברמ"א סי"ג) ועוד יש לתלות בבעל שי"ל מכה בתחתוניות מרגיש בהם בעת עשית צרכיו וכבר מקונח פי טבעת אז דם, ואולי נתעורר גם בשעת תשמיש ע"כ דברי כת"ר.

והנה מש"כ כת"ר לצדד להקל משום דאף ברואה מגופה כשלא הרגישה טהורה ד"ת וה"ל רק חששא דרבנן ולא אמרי' לגבי ווסתות דרבנן, לענ"ד דא"א לומר כן, דא"כ אזדא לה האי דינא דסי' קפ"ז לגמרי, שהרי מיירי סתמ' שבדקה ומצאה אותיום ובלא הרגישה וכ"ה מבואר להדי' בפסקי מהרי"א סי' מ"ז ע"ש, וכדבעינן למימר קמן בע"ה, וא"כ גם שם ניחא דה"ל רק חששא דרבנן ולא ניחוש לוקתה דמחמת תשמיש, וא"ל שאני במצאה על העד די"ל הרגשת עד וה"ל ספיק' דאוריי' דשמא הרגישה, וטעתה שהרגשת עד היא או אפי' וודאי דאוריי' מפני שמוחזקת דמים באים בהרגשה כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מה"א ה"ב, דז"א מתרי טעמי חדא דמצאה אותיום דחייש לראי' מחמת תשמיש אין הטעם דחייש ראיתה עתה בשעת בדיקתה שהרי לפ"ז היתה מותרת לשמש פעם אחרת כשתטהר, אלא אדרב' אנו אומרים כיון שמצאה טמאה אותיום אמרי' שהיא ראתה בשעת תשמיש והוא הגורם ראייתה לכן חיים לה גם בתשמיש להבא, וא"כ אז עדיין לא הי' בדיקת עד למה תלי' הרגשה בה והדר ה"ל רק חששא דרבנן, ועוד הא כי היכי דתלינן בהרגשת עד ה"נ דתלינן הטעות בהרגשת שמש כדאי' ר"פ הרואה כתם, ואין לחלק ביניהם כלל, כדמוכח מתוס' דף ג' ע"א ד"ה מרגשת בא"ד שכ' וקשה מאתמול כתי וכו' ע"ש מוכח להדי' שהרגשת שמש ועד שווין א"כ הדר אף כאן אף שלא הי' בדיקה מכ"מ מאחר שהי' אחר תשמיש דיש לומר שראתה בהרגשה וטעתה בתשמיש הדר הוה לי' ספיק' דאורייתא דשמא הרגישה או וודאי הרגישה כדלעיל לכן וודאי אלו ניחוש שמגופה היא הי' דאוריי', ועוד אף ניחא דגם בהרגשת עד ושמש אין סברא שתטעה האשה כדקבילא לן למקצת מחברים כדבעי' למימר קמן בע"ה וגופי הך דדים סי' קפ"ז בידעה שהרגישה דוק' מכ"מ אי אפשר לומר כדברי כת"ר דהרי מבואר בסוף סי' ק"צ דבדיקה עד הבדוק קובעות ווסת' והרי כל הדינים שבסעי' א' והלאה הכל מיירי בלא ידעה שהרגישה כמבוא' בתה"א בסוגי' דהניחתו בקופסא בדף י"ד ע"א ע"ש ואפ"ה קובעת ווסת על ידם אע"כ דלית' לדברי כת"ר בהא, אך כך ה"ל לכת"ר לצדד ולומר דניהי דהיכא שהראי' וודאי מגופה ה"ל ספיק' דאוריי' או וודאי דאוריי' שהרגישה היינו היכא דליכא מידי למתלי וא"כ אם כ"ד שראתה בלי הרגשה ה"ל נגד החזקה שמוחזקת דמים רואה בהרגשה לכן אף אם ניחא שגם טעות בעד ושמש אינו תלוי' מכ"מ גם זה אינו תלוי שמסתמ' לא טעתה וגם מסתמ' לא ראתה בלי הרגשה, אבל היכי דאיכ' מידי למתלא ראייתה מסתבר טפי למימר שמסתמ' לא טעתה וגם מסתמ' לא ראתה בלי הרגשה, אע"כ דעברה בשוק של כתמי' ולאו אדעתה וסבר' זו הוזכרה בתשו' שב יעקב סי' מ"א ובס' חדש נקרא סדרי טהרה חבור נכבד ומופלג מאוד על הל' נדה וה"ט דכתמי' דרבנן הם ע"ש, ע"כ כאן שמצאה רק כתם יש לצדד כדברי כת"ר.

גם היתר השני מפני שמצאה הכתם מופלג מתשמישה לכאורה לא יועיל בנ"ד שהרי מצא גם האיש בכתונת שלו והרי קינח בעד שלו אחר תשמיש בין אחר תשמיש מופלג לאחר תשמיש סמוך, וא"ל דוק' בקנח בעד שלו אבל נמצא בכתונת שלו שאני, דז"א דמאי סבר' יש לחלק בין ע"י בדיקה או מציאת כתם, וא"ל דבכתם יש לתלות שמא עבר בשוק וכו' ולאו אדעתי' דז"א דסבר' זו לא מהני לן רק גבי תינוקת דלא שכיחי דמי' שם מטהרין מה"ט דשמא עבר' ולאו אדעתה כדאי' דף ה' ע"א או להוציא כתמים מטומאה דאוריי' לטומאה דרבנן, אבל היכי שהדמים מצויי' באשה לא מהני לן ה"ט דעבר ולאו אדעתי' לטהרה לגמרי דמכ"ל ולא תלינן כיוצא בו. איברא בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' קכ"ו הביאו בס' סדרי טהרה סי' קפ"ז סק"ג כ' דל"ג בכתם הנמצא באיש אחר תשמיש וצריך ראי' וטעם לדבר, והנה בס' ס"ט הנ"ל הביאו וכ' משום דתלי' כתם שלו מעלמא ובכתם שלה מיד אחר תשמיש נסתפק ע"ש, וק"ל הא וודאי הך סבר' לחוד' דלתלות מציאת הכתם בעלמא ור"ל עברה ולאו אדעתה וודאי היא מציאות רחוק ולא סמכינן ע"ז להקל, רק באמר בלא"ה יש בכתם עיקר הטעם דלא ארגישה רק ניחוש שטעתה בהרגשה שגם זה מציאות רחוק בכה"ג יש למתלי ג"כ בעברה ולאו אדעתה כמש"ל משמא דתשו' שב יעקב וס"ט וא"כ כאן מת"כ אם ניחא בנמצא כתם שלה מיד אחר תשמיש ה"ל ספק דאוריי' משום דיש לחוש לטעות הרגשת שמש כדס"ל הס"ט שם א"כ גם לגבי הכתם הנמצא באיש אף מופלג אחר תשמיש ה"ל ספק דאורייתא ואה"ט דתלינן שעבר' ולאו אדעת' אהא לחוד' לא סמכינן כלל אף בדאוריית' ואי ס"ל דלא חיים כלל שתטעה אף בהרגשת שמש ומשו"ה בכתם שלו סמכי' אהאי טעמ' דתלינן מעלמא א"כ גם בכתם שלה אף בנמצא מיד אחר תשמיש ה"ל רק בדרבנן, וליישב דברי הס"ט הנ"ל צ"ל באמת לענין דאוריי' וודאי ס"ל דלא חיישי' לטעות בהרגשה ורק עכ"פ דרבנן הוי וגבי כתם שלו דל"ג אפי' מדרבנן אבל אין לזה עיקר וראי' מיהו יש לקיים דבריו מטעם אחר והוא דהרי הא דרואה מ' תשמיש ג"פ אסור' ע"כ ה"ט משום דחיישי' שתשמיש גורם להאי אבל לא שהי' הראי' מקרית בעת התשמיש, וכבר כ' הב"י שאין דרך התשמיש לגרום ראי' דם ואפ"ה חשו חז"ל לכן בכה"ג שפיר יש לתלות ג"כ בכתם שלו שהוא מעלמא אע"ג דלא שכיח כיון שאין עסוק בכתמים, מכ"ת גם כשניחא התשמיש גרם הראי' ג"כ לא שכיח מאי אמרת שמא אירע ראיית' בשעת תשמיש ולא שהתשמיש גרם לזה שא"כ הדר שרי בשעת תשמיש אחר דלא מפני שראתה ואירע ראייתה עכשיו בשעת תשמיש יארע לה פעם אחרת כמ"ש הרא"ש בפ"ק דנדה אלא דהיינו צריך לחוש שהתשמיש הוא הגורם וזהו לא שכיח ולפ"ז לא מהני לן הך סברא רק לענין לטהר' לפעם אחרת, אבל מכ"מ צריכ' טהרה וטבילה דלענין שלא לטמאות האשה וודאי למתלי אפי' כתם שלו בעלמ' דמלת' דלא שכיח היא יותר תלינן בראיית האשה ולא שהתשמיש גרם הראי' אלא שאירע לה מקרה הראי' בעת ההיא בזולת סיבה כמו פעם א' שרואה ג"כ עת זולת עת ודו"ק.

והנה בעיקר דהא מילת' אי חיים לטעות הרגשת עד או שמש כבר האריכו הגאון בשב יעקב והגאון בסדרי טהרה והוא ז"ל פסק להלכת' דטעות הרגשת עד או שמש לא שכיח רק היכ' דליכא למיתלי ומפני שגם ראי' בלי הרגשה לא חיישי' לכן לעולם טמאה רק היכ' דאפשר במידי למיתל' אז אמרי' מסתמ' לא טעתה בהרגשה ותלינן במאי דאיכא למיתלי, ועיקר יסודו וראייתו מדברי תוס' רפ"ק דנדה דף ג' ע"ב ד"ה איכ' בינייהו למירמי מקוה וחביות וכו' דבתי' הא' ס"ל דה"ט דב"ה דל"ה לחולין היינו משום דלא הרגשה וא"כ צ"ל דטעות השמש או מי רגלים לא שכיח ע"ש ובחידושי' למס' זו שם

ולענ"ד

ולענ"ד תית' לומר כן דא"כ דבלאו ה"ט דלא הרגישה היינו מטמאים אף לחולין ומדינ' א"כ נשאר קושי' התוס' שם ע"א ד"ה מרגשת שמקשין הא גם עכשיו לא הרגישה וכו' וכנ"ל, והנה תי' שייך לדינ' דרבנן, אבל אם נימא דלולי ה"ט דאשה מרגשת היינו מטמאין אף לחולין ומדינ' א"כ נשאר בכאן קושי' תוס' הא גם עכשיו לא הרגישה וא"ל שעד עדיף מתי רגלי' ומתשמיש ז"א דמהתו' שם מוכח שאין לחלק ביניהם כדלעיל אע"כ צ"ל שגם להך תי' של התוס' ס"ל העיקר דמהני מדאורייי' הוא משום החזקה רק שלא כאמור מדרבנן אף לחולין לגבי הא קמבינן אה"ע דאשה מרגשת א"כ אין ראי' לדברי המחבר כלל, ועוד נ"ל ביאור דבריהם שגם בתי' הא' ס"ל דשא"ה במקוה כדתי' הש"ס לעיל דשאני במקוה י"ל דחסר ואתאי רק דלעיל דמה הש"ק ע"ז דגם בנדה י"ל הגם הגם חזית' וע"ז שפיר י"ל הא לא ארגשה וליכ' למימר דלתא ראתה בשעת תשמיש או הטלת מ"ר א"כ תו אתה צריך לומר שהיא ראתה בפעם אחת דוק' בשעת התשמיש או הטלת מ"ר דהרי מה שרואה זולת זה ה"ל שלא בהרגשה וכיון של"ל שראתה דוקא בזמן מוגבל תו לא דמי למקו' די"ל חסר ואתאי כל רגע ורגע ולא הי' החזק' קיימת בשום זמן משא"כ באשה ע"כ צ"ל עד התשמיש או הטלת מ"ר לא ראת' ודוק היטיב כי כלענ"ד שכן ברור בתו' וא"כ אזדא לי' ראיי' הגאון, ומעתה אנו תופסין כפשוט' דלעולם תלינן אחר מ"ר או תשמיש בלא הרגשת עד ושמא וחששא דאורייי' הוא, והנה חברתי ע"ז קונטרס ארוך לבאר בראיו' ברורים שטעות הרגשת מ"ר ואחר תשמיש שכיח ונלאתי להעתיק כאן, וכ"מ להדי' בגמ' דף ס"ו ע"א בסוגי' דרואה מ"ת דלפמ"ש הסמ"ג הביאו הב"י בסי' קפ"ז עיקר הטעם דסמכינן אסריות' בבעל שני ושלישי הוא משום די"ל ספק לדדי' ע"ש וק"ל לפ"ז מת"כ אי מיירי בארגשה א"כ איך יש לספק בלדדין כלל הא ארגשה, וא"ל דאמרי' שטעתה וכסבור' שארגשה עיי' בשב יעקב בסי' ל"ט דהא הטעות לא שכיח וא"ל הא גם ראי' אשה בשעת תשמיש לא שכיח ק' הא גם ראי' מהלדדין לא שכיח א"כ מאי אולמ' דהאי מהאי למימר שטעתה ואי בלא ארגשה קשה הא כיון שטעות הרגשה ל"ש א"כ נימא דע"כ מהלדדין הוא, דאי מהמקור למה לא הרגשה והרי מה"ט דלא הרגישה מטהרין מה"ת בכתם דתלי' שעברה ולאו אדעתה ואע"ג דמליאות רחוק הוא מ"מ מדלא ארגשה אנו תלינן לומר כן הה"כ נית' כאן בחששא דלדדין ברואה מ"ת וא"ל מכ"מ מדרבנן טמא' וחשו שהוא מהמקור שז"א שהרי להדי' כ' בתשו' מהרי"א סי' מ"ו דחששא דאורייי' הוא וגם שם משמע להדי' דמיירי בלא הרגישה אלא שתמ' וא"ל לדבריכו שטעות מ"ר או שמש שכיח א"כ למה הקילו חכמי' בכתמי' אי מה"ט דעבר' ולאו אדעתא הא מליאת רחוק' הוא אי משום דלא הרגשה הא חזקה שהרגישה וטעתה בשמש או מ"ר והרי שתמ' אמרו בכתמי' הקילו אף בלאחר תשמיש ומ"ר דבכל הני דברי' שהקילו ברוכת' טוב' לענין דבעינן כגרים ולענין לירוק טיפין ולענין נתעסק' בבגדים ומלאה כגרים ועוד, ולענין חלוק' לשוד' ונזדקר' ולענין דבר שא"מ טומאה ולענין לתלות בימי נדתה בכל אלה לא תלינו שחילקו בדם בין מ"ר או אחר תשמיש ל"ל דוודאי מ"ר ל"ק דהרי בלא"ה פליגי תנאי ריש פרק האשה אם אפי' מלאה דם במ"ר אם תלי' הדם במ"ר ואף דקי"ל לטמא עפ"י הדינים המבוארי' בסי' קצ"ז אף להמחמירין כבר כ' הר"ן בתשו' הביאו הב"י שם שהוא רק מפני חששא דמיעוט' וע"כ א"ש בכתם בנמצא דמקילין מת"כ הא לא הרגישה ואי נימא שהיתה ראיתה בשעת מ"ר בלא"ה יש מקום לטהר מדאורייי' ודו"ק, אבל מאחר תשמיש שפיר יש להקשות וי"ל דגם מהא לא תקש' דהרי להאמת קי"ל דהוי חזקת הגוף באשה ורק משום תרתי לריעות' לא מטמאי' רק בקדשים ותרומ' תולין, א"כ לעולם במצא' כתם אנו אומרי' שבוודאי לא ראתה ורק עכשיו מפני חה"ג והרי עכשיו לא הרגישה, וא"ל תו שמא הרגש' בשעת תשמיש שא"כ אתה צ"ל שראייתה הי' מקודם זמן זה שמצאתו ורק בכתם שמצאה מיד אחר תשמיש אותיר', ע"ז באמ' אנו דנין, ולענ"ד בכה"ג הו"ל ס' דאורייית' ומחילא גם בנמצא על כתונת שלו אף מופלג א"ת ה"ל ס' דאורייי' דמיד שנדע שהי' מהאשה ה"ל ס' הרגשה כדלעיל דהא מה"ט דעבר ולאו אדעתי' לחודא לא סמכינן לי'.

והנה התו' ריש פרק הרואה כ' דאף למ"ד דהו' ס"ל אליב' דשמואל דאפי' מדרבנן טהור' כתמי' מטמאין מדרבנן משום דחיים שמא ארגשה מזמן רב ולא אדעת', והעלה הגאון בשב יעקב סי' מ"א דמכ"מ רק קבלה דרבנן היא אבל מדאו' ל"ח כלל שמא ארגשה ולא אדעת' דאל"כ אין כ"מ במאי שאחז"ל בבשרה עד שתרגיש וכו' הא לעולם י"ל ארגשה ולא אדעתה מזמן רב ע"ש, ולענ"ד י"ל דכ"מ כשבדקה עצמה זה בסמוך ולא מלאה ושוב בדקה ומלאה, א"כ דכ"מ עכ"פ שלא תהי' טמאה וודאי עד שתדע בוודאי שהרגישה, וא"ל הא כ' הרמב"ם דחזקת דמים שהרגשה א"כ מיד שניחוש שארגשה מזמן רב ה"ל וודאי הרגשה מכח חזקתה שז"א שהרי איהו ז"ל מודה דלרופי' מלרפי' לה הסברה מיעוט דלא ארגשה באם יש עוד ס' אחר. א"כ כ"מ להא ובלא"ה אף לדבריו דל"ח לשמא ארגשה י"ל ג"כ דה"ט משום דטעות בלי תשמיש או מ"ר לא שכיח, וכ"מ היכ' דליכ' למיתלי בעלמא דאז ע"כ צ"ל שהוא מגופא אז יש לחוש שמא ארגשה מזמן רב, ואע"ג דטעות לא שכיח מכ"מ גם ראי' בלי הרגשה ל"ש כדברי הרמב"ם ורק היכי דאיכא מידי למיתלי בעלמא אז אמרי' מסתמ' לא טעתה ומסתמ' ג"כ לא ראתה בלי הרגשה אע"כ שעברה ולאו אדעתה דוגמא דכ' הגאון בסדרי טהר' גבי אחר תשמיש ומ"ר כן י"ל לענ"ד בלי תשמיש ומ"ר ובהכי א"ש כל הקושי' ודקדוקי' שהקשה בש"ט סוף סי' ק"ל על רש"י ותוס' במקומות רבים בנדה. והעלה מהן דס"ל כדעת השואל בתשו' מהר"ם לובלין ע"ש ולפי הא דאמרן א"ש בהרווחה דוודאי דחוק הוא לומר כדעת השואל שם דאטו טעמ' דקרא צריך למיקם ולמדרש אלא מכ"מ היכא דליכ' למתלי במידי תו אמרינן שמא ארגשה מזמן רב ודו"ק.

ואיברא יש לקיים דברי השב יעקב ולאו מטעם די"ל כיון דמוקמי' האשה בחזקת הגוף שלא ראתה עד עכשיו א"כ ממילא תו ל"ל דארגשה מזמן רב רק לפי"ז נשאר קושי' התוס' ריש נדה דף ג' ד"ה למרמי חביו' ומקוה וכו' כדלעיל דהא אפי' בלא תשמיש או מ"ר יש לחוש שמא ארגשה וכו' אע"כ דבלאו ה"ט דח"הג ל"ח לארגשה מזמן רב אבל מכ"מ מ"ש בראשונ' כלענ"ד כאן דוודאי יש לחוש לטעות כזה אלא דלא שכיח וכ"מ בוודאי רואה מגופ' ה"ל ס' דאורייי' והנה עפ"י דברים האלה מוכנים דברי פסק מהרא"י בסי' מ"ז דהשואל שם ס"ל דאיך יתרמ' כל פעם ראיתה בשעת בדיקה ושתר מהרא"י ע"ז דא"כ גם ברואה מ' תשמיש נית' הכי ע"ש באורך והגאון בש"י והגאון מהרי"ס שם תמה מאוד על תה"ד דלא דמי להדדי כעוכלא לדנא דבשלמא מחמת תשמיש תלינן שהתשמיש גרם הראי' אבל ברואה מ' עד אין העד גורם הראי' ע"ש שהסכימו נגד התה"ד ואני בעניי אחר העיון עמדתי על תוך דבריו והוא דאיהו ס"ל דלעולם יש לחוש ארגשה מזמן רב ולאו אדעת' ומדאורייית' יש למיחש לה. לא כדעת השב יעקב הנ"ל הא דכתמי' דרבנן מה"ט י"ל משום דמוקמי' לה בחזקת הגוף שמסתמ' לא ראתה עד עכשיו והדר ה"ל שלא בהרגשה א"כ א"ש ראי' התה"ד דמת"כ כשכית' הראי' היה כל פעם קודם בדיקתה הדר ה"ל הרגשה מזמן רב ולאו אדעתה ואם נימא דוודאי לא בא מקודם מפני החזקה ודוק' בשעת העד אירע ראיתה א"כ הדר דמי לה ממש להא דרואה מ' תשמיש דתלי' הרגשה בתשמיש הה"ד כאן תלי' הרגשה בעד ותו א"ל דבשלמא התשמיש גורם ראי' אבל העד אין גורם ראי' דמכ"מ הא אין התשמיש גורם הרגשה יותר מהעד וא"כ כי היכא דהתם גבי רואה מ' תשמיש ניחו שהעד גורם הראי' אכתי מכ"ל שהי' הרגשה, שלא אמרי' שהרגשה וטעתה אף כאן במלאה קרטין ע"י בדיקת העד מת"כ אי נימא דאתרמי כל פעם ראיתה בשעת הבדיקה א"כ הדר ה"ל מהרגשה דאו' וסבר' הרגשת עד ואי נימ' דמסתמ' לא אירע כ"פ ראיית' בשעת הבדיק' דמה"ל שלא בהרגשה שז"א שהרי אם נימא דראי' הי' מקודם בלא"ה יש ס' לומר דארגשה מזמן רב ולא אדעת' וא"כ מת"כ אין לסמוך אהך סבר' דלא הרגשה כ"א באיכא מידי למיתלי בעלמ' או במכה ודו"ק היטיב, וכ"ז בלי רואה אחר תשמיש אבל ברואה מיד אחר תשמיש בלא"ה י"ל שאף ראיית' של עכשיו שגרם התשמיש הית' ג"כ בהרגשה כדלעיל.

איברא בס"ד רסי' ק"ן סק"ג משמע דאף ברואה בשעת תשמיש ה"ל רק ס' דרבנן ע"ש שכ' אבל אין כ"ל ראי'. מדם בתולי' וכו' וקשה ה"ל לתרץ בקלרה דהתם הראי' הוא בשעת תשמיש ואם איכו דם בתולים י"ל שראתה בהרגשה. וסברה הרגשת עד אבל כאן מלאה כתם אלו הרגשה הוי ידעה וע"כ דלא הרגשה וה"ל רק דרבנן א"ו דע"כ מעלמ' אתי, גם בלא"ה הסבר' כותבת כן כי היכי שכתב למעלה דמלאה כתם אפי' במופלג אחר התשמיש ה"ט דאמרינן כתמי' דרבנן ותלי' להקל קולת הכתמי' ולא אמרי' דשמא היתה הראי' בעת התשמיש ע"כ משום חזקת הגוף מסייע וע"כ דלא ראתה עד עכשיו וכוון שלא הרגשה ע"כ מעלמא קאתי א"כ היתירא מכח חז"הג. כן ה"כ י"ל אף ברואה אותיום לתשמיש דמכ"מ כיון שי"ל חזקת טהרה אמרי' שעדיין טהור' היא וע"כ הך דמי' דמעלמ' קאתי א"כ גם א"א לסמוך אחזקתי' למפרע וכ"ד שהי' הראי' בעת התשמיש וה"ל ס' הרגשה דאו' או וודאי דאורייית' להרמב"ם פ"ט הל' א' ע"כ דל"ח לטעות אף מ' תשמיש לענין למשווי' ספק דאורייי' דל"ח דאתרמי הראי' דוק' בשעת תשמיש וגם כאן ראית התשמיש בלא"ה יש לתלות גם בלדדי' כמ"ש הסמ"ג אע"ג דלא סמכי' אהך ספיק' לחוד מ"מ מלרפין לה בהדי הסבר' דמעלמ' קאתי ולכן שפיר אמרינן כתמי' דרבנן וסמכי' אהאי טעמ' דלא הרגשה ול"ח שמא היתה הראי' בשעת תשמיש משום דאז יש עוד מיעוט' למיתלי בלדדי' א"כ גם כאן כ"ל הכי.

והנה

והנה מהרמב"ם יש להוכיח שטעות הרגשה ומ"ר שכיח ומכ"ש בטעות עד שהרי הרמב"ם גבי מ"ר כ' בפ"ה מהל' א"ב הל' י"ז אע"פ שנזדעזע כו' כמובא לשונו סי' קל"א וגבי הניחתו תחת הכר וכן גבי אותיום לא כ' ואע"פ שהרגשה, ובש"ס ר"פ הרואה אתלת' מתני' מוקמי' דארגשה וא"כ קשה על הרמב"ם למה כ' רק גבי מ"ר, וע"ש בס' מרכבת המשנה ולענ"ד לפמ"ש הר"ן במ"ר הוא חשש דמיעוט' ולכן אלו לא הרגישה אע"ג דטעות שכיח לא הייכו מחמרי' לומר שטעתה ולחוש למיעוט' ולכן העתיק שהרגישה אבל גבי עד דהניחתו תחת הכר וכן גבי תשמיש באותיום שם יש חשש גמור מדאורייי' ואף בלא הרגשה די"ל שטעתה וכסבור' הרגשת עד או שמש הוא ודו"ק.

וכ"ז לענין שלא להיות רואות מחמת תשמיש י"ל לדדי' להתיר אבל לטהר' לגמרי אין לנו דהראי' שהביא כ"ת מדברי הרשב"א יסוף ק"ז לא דמי כלל דהתם רגיל לראות דם דרך פי האמה וידוע הדבר גם התם אפי' בהטלת מ"ר הי' חזי' דם משא"כ בנ"ד אין הדבר ידוע כלל וגדולה מזה השיג בס' ס"ט על תשוב' ד"ש במקום שהי' יותר ידים מוכיחים מנ"ד ואפ"ה אוסר שם גם לענין מכה אין לדמותו כלל דהא דתלי' במכה היינו במכה שא"ל זמן קבוע שי"ל לעולם נתגלע והוליא דם משא"כ מכה זו של תחתוניות שאינה באה אלא בשעת עשות הלרכים ושלא בשעת עשות הלרכים אין דם יולא כלל, ובטו"ז סי' קל"ד ס"ק כ"ג מיירי בידוע שנגעה באותו מקום והי' רגיל שם דם באותו מקום, שלא קנחת שפיר וכדומה ובלא"ה רבו המשיבי' על הטו"ז בזה ע' תשובת שב יעקב ע"כ נלענ"ד שדיין להוליאה מחזקת רואה מ' תשמים אבל מ"מ ספירה ועהרה לריכי', ומ"ש לעיל שה"ט דל"ח לארגשה מזמן רב משום דמוקמי' אחזקת הגוף ראיתי שוב שיש להקשות ע"ז א"כ בש"ס דף ג' למ"ל למדחי ב"ה לב"ש משום הרגשת שמש ה"ל למדחי כפשוטו דארגשה מזמן רב ולאו אדעת' דלענין קדשי' ותרומה לא קמכי אמז"ג הנ"ל אע"כ בלאו ה"ט דחז"הג ל"ח לטעות אף בנוכל לתלות דאייתה בזמן רב אבל מ"מ מ"ש בדאסוכה דהייכו דוק' כשאיכא מידי לתלות אבל כשהוא וודאי מגופה שפיר חיים לארגישה מזמן רב זה יוכל להיות כשאר קיים שפיר דע"ז לא קשה מסוגי' הנ"ל דגם שם גבי למפרע ה"ל איכ' מידי למיתלי שראתה השת' בבדיקת עד וסבר' דהרגשת עד כפרש"י שם ודו"ק ואין להאריך.

יט

על דבר אשה אשר חדלה אורח כנשים, וכעת אירע לה שבר באותה מקום וכעין חתיכת בשר אדום יולאה, ובמשמשה בה ע"י עד יולאות טיפין דמים מה דינה, והאריך כת"ר לדדי האיסור וההיתר.

והוא הדבר אשר כבר דברו בו קדמאי ובתראי ואנו בעניותנו אין אתנו יודע עד מה להכריע ולברר במה שנסתפקו הם, וע"כ באמת השומר נפשו איכו קופץ בהוראה זו ועם כ"ז הנשאל עליו על כך עליו לברר וללאת בעקבות התשובות הגדולים אשר בארץ כמו הבעל שב יעקב והגאון זכרון יוסף ומ' באר יעקב שכולם לרדו להקל ולהתיר אשה מן עיגון, אף אם כגלה קלת כעויות דעתנו, ועל הרב המורה לעדתו להוליא משפטה, ובזולת זה דברי בטילי' ואומר דלענ"ד המקל בזה אין מזניחין אותו, דמה שהחמיר במעיל לדקה לבסוף הייכו כגון אותו הפאה"ר פאל שיש להם כאן פה קטן שמשם הדם יולא כמ"ש שם לבסוף וז"ל אלא דרך הרחם הנדחק והוא למטה ויולא דם מפיו, אבל בנ"ד שע"י נגיעת העד בחתיכה יולאה טיפין דמים ה"ל רק דם חתיכה ממש שטהור בין לפירש"י ובין לפירוש ר"ש, ואין לנו לחוש שאותו הלהלוח שעליו הוא דם נדה ושגם החתיכות בשר הוא דם קיפוי כמו בשערות וקליפות בשעי' ה' דלא דמי להדדי, דהתם הקליפו' והשערות אין בתולדתם דם, אבל כאן הדם זה מחתיכה עלמה הוא ויותר ראוי' לקרותו דם מכה מדם נידה, וכאן שיודעים מאיזה מקום מולאים הדם ממה שנוגעים בחתיכה עדיף טפי, ואפי' להרשב"י דלא קרי לי' מכה להך דנפילות החתיכה שבהר"ש, דהתם חשש הב"י דלמא הדמים שבבית הרחם ממקור יבאו ואין שם מכה, אבל כאן ידוע לנו מאין הדם הבא שהוא מהחתיכ' למה לנו לחוש שהוא דם הזב מהמקור על אותה החתיכה, ודמי' הא מילתא למאי דאמרינן בנדה דף כ"ח ע"א דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום ע"ש ואע"ג שיש לחלק קלת.

ומפני שא"א לפתיחת הקבר בלא דם ג"כ אין לטמא מכמ' טעמים המבוארי' בס' באר יעקב בתשו' סי' קפ"ח שבנפילת החתיכה מהמקור שנשתבב לא שייך פת"הק וגם כיון שמוזרים החתיכה לאחריה על ידי משמוש ליכ' בזה ס"הק, ועוד טעמי' אחרים המבוארים שם וכולם ראוי' לאומרם שכבר העתיקו שם כחכמתם וכיראתם השלימה ולא הכימו מקום, מה גם באשה זו שפסקה מלראות דכולהי איתנהו בה דם נדה לא שכיח. והנה הגאון בעל שב יעקב גם הוא היקל אחר פעם הראשון שנפל ע"ש, בכן הנמנה להתיר אחר החקירה כטוב עושה בעיני אלקים.

והנה במקור הדין מדברי הר"ש והרא"ש ידועי' ונחלקו בפי' הב"י והר"ת גם הב"ח והטו"ז, ובאמת שהי' הד"מ שהתירו משום מכה איכו במשמע מדברי הר"ש כלל, וגם בזה לא מליכו דפליגי רש"י גם המפרשי' אותו דאפי' בא דם עם החתיכ' טהור לרבנן משום דאין דרכה לראות עם החתיכה כמ"ש הפנ"י בתשו' סי' ו"ו ג"כ תמו' דברא"ש משמע דלא נחלקו ר"א ורבנן רק בפלי פלוי ולדברי הפ"י והמפרשי' הנ"ל ה"ל לפרש דפליגו אהא דאמ' ר"א להדי' שהוא אם יש עמה דם טמאה, דלרבנן טהור והוי ניחא טפי, וגם הסברה דחוקה דלמה יגרע הדם הבא עם החתיכה דמכ"מ הדם עלמה הוא דרכה לראות וכיון שאין הדם מדובק עם החתיכה מכ"ל שלא הי' ראוי' הדם לבוא אף אלו לא בא החתיכה, וכבר העיבו בזה לפרש דברי הרא"ש, הלא במעיל לדקה ובחי' הגאון מהר"י בהל' נדה ובס' באר יעקב שדברי הר"ש קאי על מקור עלמו שנשתבב עד למטה, ובס"ג א"ם ג"כ דלא שייך א"א לפ"הק בלא דם, וסברה טובה היא, ויש להזקה עוד דמלבד שמ"ל להר"ש שאין זה דרך ראי' י"ל דלכ"ע טהור בכה"ג דהרי ממעטינן מבשרה ולא בספופרת דמ"ל בבשר' דוקא, ומ"ת למעוטי מה שאיכו דומי' דבשרה וכיון דהתם דרשי' ג"כ מבשרה שמטמא בפנים כבחוץ הרי שממעט בבשרה ר"ל שילאת הדם מהמקור ועודנו בבשרה בבית החילון משא"כ כשהמקור נפל למטה חוץ לבית החילון שאין ראי' הדם היליאתה מהמקור עד שהוא חוץ מלבית החילון לא ה"ל תו בבשרה ובכה"ג לא טמאה התורה.

ואולם בפשטן של דברי' בדברי הר"ש ולהבין הכ"ת בין פירש"י לפי' הר"ש דלתרווייהו פלי פלוי טהור כמו שהקשה הפ"י בתשוב' סי' ו', כ"ל דהוא כפשוטו דכ"ת במלאה דם ויש לו דם אגור בתוכו דלפי מה שכתב הרמב"ן שם הו"ל דם אגור דם נדות לכולי עלמא אף לרבנן אבל מכ"ת אין דרך ראיתו בכך, (ע"ש לשו' הפ"י שהפלוגת' דר"א ורבנן הוא בהיפוך ורבנן מחמרי טפי ע"ש) וא"כ לפירש"י במלאה דם ס"ל לרבנן דטמאה משום דזהו דם נדות אבל לפירוש הר"ש טהור אף במלאה דם משום דעכ"פ אין דרך ראי' בכך, וא"ל דמכ"מ איך אפשר לומר דלרש"י אליב' דלרבנן ס"ל במלאה דם ר"ל בדם אגור בתוכו טמא הא אפי' לר"א טהורה בכה"ג כדמפורש בברייתא', י"ל שלר"א דס"ל דרכה לראות והתורה טיהרתה משום חלילה וס"ל דהה"ד בחתיכה איכא הפסקה וחלילה ולכן מטהר אפי' מלאה דם, אבל לרבנן י"ל דס"ל כסברת הש"ס לעיל דלא ממעטי' מקרא רק ספופרת ולא חתיכה משום דמ"בת איכו חולץ ורק הטהרה בחתיכה משום דאין זה דם נדות, וכ"ת בפ"פ שמטהרי רבנן יותר מדר"א, אבל במליאה דם יוכל להיות בהיפוך שלרבנן טמא משום שזהו דם נדות וס"ל דלא ממעטינן חתיכה מבשרה כדלעיל ורק משום שאין זה דם נדות, והא דלא תי' הש"ס כן כפשטא דכ"ת בין ר"א לרבנן במליאה דם משום דא"כ אין הלשון מדוקדק דקאמרי חכמים אין זה דם נדות, דמשמע דלקולא קאתי' והשת' אין בו כ"ת רק לחומר' ולכן קאמר הש"ס דפליגי לענין פ"פ דרבנן לקולא ומטעם שאין דרכה לפי' רש"י שאין זה דם נדות, אבל לעולם יכול להיות מבחוץ דלרבנן אדרב' במליאה דם טמא משום דלא אימעט מבשרה רק ספופרת ואפ"ה שפיר מקשה התוס' והרא"ש אפי' רש"י שאין התרלין מחדש יותר מן המקשין, משום שגם בס"ד הת"ל הכא דפליגי במליאה דם לגבי חתיכה ומודים בספופרת, אע"כ דהש"ס ס"ל בס"ד דרבנן אגופ' דקרא דבשרה פליגי, וא"כ הקשו איך משני זה התרלין לפום פירש"י אבל מ"מ הכ"ת בין פירש"י להר"ש הוא הא דאמרן שלהר"ש במליאה דם לרבנן טהור כמו לר"א ולרש"י י"ל לרבנן במליאה דם שזהו דם כדות ומעוט' דבשרה לגבי חתיכה לא ס"ל וכר"י משום דשב"י לעיל וזה פשוט לענ"ד.

והנה מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' איסורי ביאה הל' י"ג י"ד נראה מבואר שפוסק דדם אגור בתוכו טהור וכר"ש דברייתא' וכפשט' המתני' דדוק' דם עמה אלא שבהל' י"ד החמיר בחתיכה קרועה וה"הת כ' שיש לו להרמב"ם גי' אחרת בש"ס שגרים בדר"י א' רשב"י המפלת חתיכה קרועה, וקשה לדברין א"כ מאי פ"הג מהא דאמר ר"י א' רשב"י עלה הא דלעיל דראתה דם בספופרת דאין ענין זה לזה כלל דהתם איכ' חלילה וכאן בדר"י ליכ' חלילה כלל, וא"ל דהרמב"ם מפרש גם בס"ד דהש"ס דממעט ספופרת איכו מטעם חלילה כפירש"י אלא כסברת הר"ש, שהוא מפני שאין דרכה וכמו שפי' הר"ש להאמת לרבנן כן נפרש כאן בס"ד, דא"כ קושי' הש"ס בפשיטות דלר"א בפלי פלוי טמא, דבשלמא אם הטעם משום חלילה כפירש"י בס"ד א"ש, אבל נפרש גם בס"ד הטעם משום שאין דרך ראי' בכך א"כ מנ"ל דפ"פ טמא לר"א בס"ד, וא"ל דהמקשין הוי ס"ל מסברת חוץ דפ"פ

דרכה בכך ז"א שהרי לרבנן אין זה דם נדות ומשמע לכאורה מדברי רש"י שהא בהא תלי' שאם דרכה לאית' בכך שז"א דהרי לרבנן אין זה דם נדות (ועל חידושי הרמב"ן קשה זה דמשמע מדבריו דלרבנן דרכה לראות ואפ"ה אינו דם נדות דמנא ידעי רבנן להא מילתא שאין זה שדרך לאיתה בכך) אע"כ בס"ד דש"ס וודאי די"ל משום חלילה, וא"כ מאי קושי' מהא דר"י דמיירי בחתיכה קרועה דליכ' משום חלילה והפסקה, ומסתברין דברי המגדול עוז שכ' שנ"ל להרמב"ם דחתיכה קרועה ה"ל פלי פלוי, ופי' לפי' דלפ"ז ל"ל שס"ל כפי' התוס' דל"פ רק בבשר כעין שפופרת, אבל בפ"פ לכ"ע טמא ורק שקשה קלת עדיין לדבריו דה"ל להרמב"ם להביא דין בשר כעין שפופרת דפליגי בי' רבנן ור"א לפום פי' התוס' אי סבור לי' להרמב"ם כוותי' ע"כ נראה יותר שתפ' כפי' הרמב"ן, דפלוגת' ר"א ורבנן הוא בהיפוך ע"ש דלר"א אין דרכה ומטהר, ס"ל משום חלילה כפירש"י ולרבנן דרכה ולא מטהרין רק משום שאין זה ד"כ ובדם אגור דה"ל דם נדות ודאי מטמאין רבנן, ולפי"ז לרבא דכ"ע ס"ל אין דרכה לכ"ע דם אגור טהור, אבל תפ"פ לא קא מיירי הש"ס, וי"ל דלכ"ע פ"פ טמא משום שאז אין כאן הפסקה וס"ל דלשון אם יש עמה דם ר"ל אפי' בפ"פ וזהו פשוט לשיטת המ"ע ופ"י.

אבל קושט' דמלת' נלענ"ד דאין לפרש כך בהרמב"ם דא"כ למה דייק בהלכה י"ד המפלת חתיכה קרועה ודם אגור בתוכה דלפי"ז בחתיכה קרועה ה"ל לטמאות, ע"כ נלענ"ד דהרמב"ם מפרש כפי' הר"ש דלרבנן אין דרכה ר"ל מה שאין דרך ראי' טהור. ורק בהא פליג אהר"ש דלהר"ש ס"ל דלרבנן לית' כלל לה"ע דחלילה והפסקה, ואפ"ה טהור לרבנן במליאה, ומשום שאין דרך ראי', והרמב"ם מלי סבור כי היכ' דמליאה דם או דם אגור ה"ל דם נדות וודאי כמ"ש הרמב"ן הה"ד ה"כ דר"ל דרך ראי', ואפ"ה מטהרי רבנן במליאה דם ג"כ משום דאית להו ג"כ האי טעמ' דחלילה והפסקה וכפשטות המשנה דעמה דוקא ולאשופי' קאתי על ר"א דלר"א רק הטעם משום חלילה והפסקה ולא משום שאין דרכה, ולרבנן התורה כתבה בבשרה למעט שפופרת וחתיכה בין מה שיש בו חלילה או מה שאין דרכה, ולכן בדם אגור טהור כסברת ר"א שהוי חלילה ובפ"פ טהור משום שאין דרכה, ולפי"ז היכא שהוא פ"פ דהיינו חתיכה קרועה וגם דם אגור בתוכה (שזהו דרך ראייתה בכך להרמב"ם כמו שהוא דם נדות כנ"ל) טמאה מת"כ ולהכי טיהר הרמב"ם בכל חדא מיני' בדם אגור בהלכ' י"ז ובפ"פ בהלכה י"ד עד דאיכא פ"פ ודם אגור ודו"ק.

ובזה נתיישב היטיב כמו להר"ש, ומעתה נסתלק תמיהת כת"ר מ"ש בס' סדרי טהרה דלמה השמיט הש"ע דעת הרמב"ם (דמלבד שאין זה קושי' כיון דלהמגדול עוז היינו שיט' התוס' וכבר דחאן הב"י מפני מעשה רב דהר"ש והרא"ש ותכ"ש בפ"פ לחודא דגם רש"י ס"ל כוותי') ולדברינו בפ"פ מודה הרמב"ם דטהור ורק בפ"פ ודם אגור בתוכו והרי בש"ע לא הביא כלל מדם אגור בתוכו ואולי הוא מחמיר טפי מהרמב"ם דבדם אגור לחוד' טמא, וא"כ אין כאן השמטת חומרא רק השמטת קולא ודו"ק.

לפום הא דאמרן י"ל לפרש דברי רש"י במ"ש בד"ה כ"ע ל"פ שהגי' המהרש"ל שם, וגם מ"ש רש"י דלרבנן טהור משום שאין דרכה ואינו דם נדות, שהבינו התוס' והרא"ש שר"ל שאינו דם נדות מלד עצמו, די"ל דגם רש"י ר"ל שאינו דם נדות שמטמאתה התורה ומשום שאין דרכה כפירוש הר"ש, והא דבתחלת הסוגי' פירש"י הא דאין דרכה משום חלילה היינו משום דחזינן בש"ס דס"ל לפשוט לטמא פ"פ אליב' דר"א ע"כ דס"ל הטעם משום חלילה אבל להאמת י"ל דגם לרש"י אליב' דרבנן הך דאין זה ד"כ ר"ל שהתורה לא טמאתה משום שאין ראיי' בכך וממועט מבשרה כמו לפי' הר"ש, ורק בהא פליג עם הר"ש דלפי' הר"ש לר"א דרכה לראות דם אפי' דם בתוך החתיכה ולא בפ"פ לחוד' דרכה, אלא דרכה בדם בחתיכה עלמה בתוכה ולדידי' נשאר הטעם דבשרה ולא בשפופרת וחתיכה משום חלילה, ולפירש"י דאפי' לר"א ס"ל דאין דרכה לראות דם בהתיכה עלמה ור"ל בתוכה ומשו"ה מיעטה התורה בבשרה ולא בחתיכה משום שאין דרכה, ורק בפ"פ הוי דרכה לראות, והך דרכה ואין דרכה הכל ר"ל בפ"פ (והרי גם התוס' בשיט' פירושם מפרשי' כיולא בזה) וא"כ לתרווייהו טעם דקרא משום שאין דרך ראי' בכך, ולפי"ז גם לרש"י דם אגור בתוכו טהור לרבנן וא"ש דברי רש"י ד"ה כ"ע ל"פ שהטעם בשפופרת משום שא"ד ראי' בכך, לא משום חלילה ולא כהגהו' מהרש"ל וגם א"ל לרש"י כל הקושי' של התוס' כמו שהם מיושבים להר"ש וזה ברור לענ"ד.

איבר' דלפי' הר"ש כ' המהרש"א שניחא דלא פליגי רבנן אדיוקא, ודבריו דחוקי' דכיהי דרבנן בגופ' דקרא דבשרה פליגי ר"ל בטעם הדרשה דבשרה ולא וכו' מכ"מ הכ"ת הוא רק לענין פ"פ וא"כ הדר לא קא מפלגי רק בדיוקא, רק שהוא עדיף טפי מפי' התוס' ורש"י דאז אין עיקר הפלוגת' מקרא דבשרה כלל ע"ש, אמנם לענ"ד שלפי' הר"ש יש לייסב ברווחא קושי' התוס' בלי דוחק דלריך ליתן טעם למה שהי' ס"ד דש"ס דלא ניח' לי' לאוקם פלוגת' רבנן ור"א אדיוק', ובש"ס מלינו טובא כה"ג, וכ"ל דבס"ד דבש"ס הוי ס"ל לרבנן דמטהרין משום שאין זה דם נדות וכבר כ' ע"ש הרמב"ן שדם אגור ה"ל דם נדות לה"ע, וא"כ מה"ט דרבנן שהוא שאין זה דם נדות אדרבה מחמירין בדם אגור, ולטעמי' דר"א דיליף מבשרה ומשום חלילה לס"ד דהש"ס, מקילין בדם אגור, וא"כ שפיר קאמ' הש"ס דאיך א"ל דפליגי רבנן אדיוק' דר"א ור"ל מדנקיט ה"ט דבשרה ולא נקיט ה"ט דא"ז דם נדות ש"מ דלא ס"ל לר"א להך סברא, ולהכי מדייקי' רבנן דל"ל לר"א ה"ט דא"ז דם נדות ושהוא מטמא פ"פ, ואהכי פלגינן שכ"ז אינו כס"ד דאין זה דיוק' כלל, דאדרב' ה"ט דבשרה מוסיף קולא בדם אגור מה שאין כן בה"ט דא"ז דם נדות. אבל לפום התרלין דמשני טעמ' דרבנן משום שאין דרכה ור"ל דלעולם הוא דם נדות אלא מפני שא"ד ראי' בכך, ולהר"ש ולהרמב"ן גם במליאה דם אין דרך ראי' א"כ גם לה"ט טהור בדם אגור, ואז הטעם דבשרה ולא וכו' דנקט ר"א הוא מחמיר ומטמא פ"פ, שפיר מדויק מר"א דמטמ' בפ"פ ושפיר פליגי רבנן עלה דדיוק' להמסקנ' ודו"ק כי זהו כפתור ופרח בע"ה לדברי הר"ש.

ועכ"פ כללא דמילתא שבפלי פלוי לכ"ע טהור זולת להתוס', גם בדם אגור לחוד' טהור לכ"ע ואמנם בפ"פ וגם דם אגור בתוכו טמא להרמב"ם, אבל להר"ש טהור גם בכה"ג שהכל אין דרכה ודו"ק.

ועל כן מה שתי' כת"ר על השמטת הש"ע לדברי הרמב"ם שהוא משו' דהוקשה לו אהרמב"ם שפוסק כר"י משום רשב"י שהוא דלא כמאן דלא כר"א ולא כרבנן אלא שהרמב"ם לטעמי' מחלק בין יש פ"הק וכו' כאשר האריך בדברי טעם לדבריו, ואני תמה שהרי הרמב"ם באמת מטהר בדם אגור בתוכו ורק בחתיכה קרועה מטמא, ואין זה ענין לר"א ורבנן כלל לפי' התוס' ולפי' המגדול עוז היינו פ"פ וכבר כ' דל"ל או שס"ל כפי' התוס' או כפי' הרמב"ן כמ"ש למעלה, ולפי שיטתינו מלי סבור כהר"ש, וא"כ עדיין לא הועיל כת"ר כלום למה השמיט הש"ע דלהרמב"ם פלי פלוי טמא, אבל כבר כ' הנלענ"ד שאין הרמב"ם מטמא בפ"פ לחוד' כ"א בדם אגור בתוכה ג"כ.

ובסוגי' עלמה לפי גרסתינו דקורעה ויש בה דם אגור טמא ב אמת ל"ל דר"י משום רשב"י טעמ' דנפשי' קאמר לא כר"א ולא כרבנן, ולרש"י א"ל לכך דמלי סבור שפיר ר"י משום רשב"י כרבנן כמ"ש למעלה גם להרמב"ם לפ"ת שפירש לבסוף דסוב' הרמב"ם דדם אגור דרך ראי' בכך, ג"כ י"ל דרבנן מטמאי' בדם אגור כמו לרש"י אליב' דרבנן והא דמטהר הרמב"ם דם אגור היינו מכח סתם משנתינו דקתני אם יש דם עמה דמוכח אבל תוכה אף בדם אגור בתוכה טהור, מיהו קשה קלת אם כיתא דבדם אגור לא שייך לומר ה"ט דאין זה דם נדות קושי' תוס' ד"ה והא ר"י במק"ע דמאי פ"הג לר"י לסייע ממתני' ותי' התו' ל"ל אי אמרי' דל"ש ה"ט דאין זה דם נדות בדם אגור, ועל הרמב"ם ל"ק זה דאיהו תי' קושי' תוס' באופן אחר דאין ממתני' דיוק' כ"כ דעמה דקתני לא אתי למעוטי תוכה דם אגור ע"ש, אבל לפי"ז אין להרמב"ם סייעת' לטהר דם אגור מכח המתני' כיון דמוכח בשמעתין שאין זה דיוק' כ"כ, ות"ת אינו קושי' כ"כ דוודאי בס"ד דס"ל דליכ' דפליג על ר"י משום רשב"י, בע"כ ל"ל שעמה דמתני' לא אתי למעוטי תוכה דדם אגור, אבל להאמת דמלינו ר"א סובר דאפי' מלאה דם טהור וממועט משום חלילה מפרשין ג"כ למתני' הכא וס"ל אע"ג דלרבנן אף בפ"פ טהור ומשום דאין דרכה מכ"ת הך דדם אגור ג"כ מטהרין משום חלילה ואית להו תרתי ולית בהך דרשה דבשרה ככ"ל כ"א באיכ' תרתי ככ"ל. ובלא"ה י"ל קושי' התוס' דהש"ס מקשה כיון דקמב"ל בשפופרת ולא קא פשיט ממתני' ע"כ ל"ל דס"ל דאין ממתני' ראי' ופ"הג שפיר מהא דאר"י משום רשב"י, ואולם להתו' שמפרשי' פלוגת' ר"א ורבנן בבשר כעין שפופרת ואי משום שזה דרכה וזה אין דרכה, אי הך דאין דרכה הא דחלילה ליכא סברה לחלק ביניהם, ולעיל גבי שפופרת וחתיכה מחלק רש"י מכח סברא דמין במינו אינו חולץ, אבל בחתיכה עלמה אין סברא כלל אע"כ שגם להתוס' לכ"ע הטעם משום שאין דרכה וכסברת הר"ש.

ולהר"ש לפמ"ש למעלה דהוכחתו דלרבנן דם אגור טהור מיהו טעם זה דאין זה ד"כ שוה בכל בין בפ"פ ובין בדם אגור ולהכי שפיר פליגא אדיוקא דר"א דשביק ה"ט דאין זה ד"כ ונקיט טעם דבבשרה אע"כ דל"ל הטעם דא"ז ד"כ ומטמא בפ"פ ואהכי פליג כמ"ש בייסוב קושי' מהרש"א ולפי"ז הייגו לאביי אבל לרבא אין זה מוכרח ואז מלינו למימר דלרבנן בדם אגור טמא וה"ל דרכה דלדידי' ליכ' כאן קושי' תוס' אן המהרש"א כלל ומלי אתי הך דר"י אליב'

אליבא דרבנן כרבנן, ומ"מ כיון דמלינן דלאביי ה"ל דם אגור אין דרכ' ולא תלינן שנסלק רבא ע"ז ואמרי' שגם לרבא כך הוא ועוד דמסייע לן המתני' דקתני אם יש עמה.

ועכ"פ לפ"מ שהעלינו דלכ"ע הך סברא דאין דרכה של אשה תהני לטהר ואפי' להתו' עיקר הסברא מסו"ה, ולפי"ז הא דפליגי הוא בפ"פ ומטמאין לרבנן היינו משום דס"ל שזהו דרכה ובוודאי שהיינו באשה שרואה גם דם אחר, אבל באשה שפסקה מלראות ואינ' רואות דם כ"א בכה"ג ע"י חתיכה כגון זה וודאי גם התו' מודים דאין דרך אשה להיות רואה דוק' בדרך זה וע"כ טהור' ואולי גם הר"ש בכה"ג מיירי ודו"ק׃

כ

עוד הנני חוזר להתלמד ולינקוט חומר מתנייתא מאשר בא בספר סדרי טהרה במקומות מפוזרים נסי' ק"ל ואברר בהם הלודק מבלתי לודק לעניות דעתי, והנה המחבר הנ"ל הניח ליסוד קיים דאע"ג דאמרי' ריש פ' הרואה כתם אימור הרגשת מי רגלים וכן אימור הרגשת שמש ואימור הרגשת עד מכל מקום לא שכיח שתטעה האשה בכך לחשוב על הרגשה גמורה הרגשת מי רגלים או שמש ועד ורק היכא שיש הוכחה לומר שטעתה אז תלינן בטעות, ודבר זה כפל המחבר ושנה ושלש בסק"כ ובס"ק ס"א ובס"ק ס"ד ובס"ק ס"ז ועוד בדוכתי טובי, והנה קשה ע"ז קושי' הרבה מהן מה שהרגיש המחבר ז"ל ומהן מה שלא הרגיש בהם ז"ל. א' לפי"ז הא דמשני הש"ס ריש פ' האשה על מתני' דעומדת טמאה וכן על מתני' דהניחתו תחת הכר דמיירי בארגיש' קשה לפי"ז ביושב' אמאי טהורה הא ארגישה ומה"ת לומר שטעתה בהרגשת מ"ר וא"ל דביושבת א"א כלל שיבוא עם מי רגלים ז"א דהרי לר"ש שם דפליג בבריי' ס"ל אפי' ביושבת לא מהני ס"ס דוודאי בא מן המקור ע"ש וא"כ פליגי ר"ש ור"מ פלוגת' רחוק' כ"כ שלר"מ א"א יושבת מהמקור ולר"ש אדרב' א"א ממי רגלים ודוק' מהמקור זה דוחק, וע"ק במתני' דהניחתו תחת הכר אמאי עגול טהורה הא ארגישה, וא"ל ג"כ העגול א"א מקנוח קשה אכתי לרבנן דפליגי ארב"ל ומטהרין אפי' במשוך הקב"ע הא ארגשה ולמה נתלה שטעתה, והנה המחבר הרגיש בקושי' זו וכו' מסו"ה באמת ס"ל לרשב"א לפרש תי' הש"ס דארגישה שהכוונה בהיפוך האשה סוברת שארגשה אבל באמת לא ארגשה ע"ש ומכ"מ מודה המחבר שהתוס' אינם מפרשי' כך, וא"כ נשאר הקושי' עכ"פ על התוס' בשלמא מאותיום ל"ק די"ל לענין קרבן מיו' עפי אף בלא שכיח וחיים טפי שטעתה ומסו"ה ג"כ פ"הג בדף י"ד וניחם למאכולת אע"ג דארגשה וכו' וע"ק לפי' ר"ח דמפרש ר"י ד"א בין עומדת בין יושבת טהורה י"ל במכ"מ טמאה משום כתם א"כ ע"כ גם לר"מ ס"ל יושבת טהורה משום נדה וטמאה משום כתם א"כ ה"ל עכ"פ ס' וא"כ ל"ל דאפשר ביושבת מהמקור והקב"ע א"כ בארגשה למה נימא שטעתה כר"מ ודאי מהמקור הוא דהא ל"ה לטעות אלא היכא דמוכחא, וע"ק לר"י דמטהר אפי' בעומדת הא בעומדת עכ"פ אפשר מהמקור ולמה נימא שטעתה בהרגשה, וע"ק קושי' גדולה בהא דאי' דף ס"ו הרואה מ' תשמיש משמשת פעם א' וב' וכו' מכאן ואילך וכו' ותנשא לשני וכו' וכ' שם הסמ"ג הביאו הב"י סי' קפ"ז דמסו"ה מתירין לה להנשא לשני ול"ג משום דה"ל ס"ס ס' לדדין וס' אין האצבעות שוין ע"ש וק' ממ"נ במאי מיירי אי בארגישה א"כ וודאי מהמקור וא"ל שמא הרגשת שמש ולעולם שהוא מהלדדים דז"א דמה"ת נאמר שטעתה בלי הוכחה ואי מיירי בלא הרגישה קשה בהיפוך אף לבעל הא' נשתרי משום דמוכח מדלא ארגשה ע"כ שבא מהלדדי' דא"ל שטעתה ולעולם שהרגשה דמה"ת נאמר שטעתה, יותר נאמר שבא מהלדדי', והנה י"ל בדוחק לעולם דמיירי בארגשה ואפ"ה אמרי' שטעתה משום דרוב נשי' אין רואין בשעת תשמיש אך ז"א הא רוב נשי' ג"כ מ' הלדדי' אין רואין בשעת תשמיש א"כ אכתי היא כנגד רוב הנשי' ועוד הא בפסקי מהרא"י סי' מ"ו כתב מפורש דמיירי הך דרואה מ' תשמיש בלא ארגשה ע"ש והקב"ע, גם קשה להבנת המחבר שהרשב"א מפ' הסוגי' ריש פ' האשה דר"ל דאכן אמרי' שארגשה אבל היא קסברה שלא ארגשה קשה א"כ בהיפוך למה משוך טמא נימא הוכחה מדלא ארגשה ע"כ מן הכר הוא ול"ל דבמשוך א"א כלל ממאכולת ז"א שהרי בסעיף ל"ו מבואר דבעד שא"ב פחות מגרים טהורה ומבואר שם בה"ה אפי' במשוך וע"כ ל"ל ה"ט דמכ"מ יש חשש דמאכולת אפי' במשוך בלירוף הך סבר' דמעלמא א"כ גם כאן מכח הוכחה שלא כלטרך לומר שטעתה נתלה גם משוך במאכולת וכן ק' ג"כ בעומדת לר"מ ומכ"ש לפמ"ש הר"ן דהוא רק מיעוט לר"מ במ"ר וגם לר"י דס"ל דמודה ר"מ בס"ס ר"ל בספק מאיש ומאשה והרי וודאי הך ס' דאיש לגבי אשה הוא ס' רחוק ואם נימא דעומדת וודאי מהמקור א"כ תו ליכ' ס"ס כלל אע"כ דאף בעומדת אפשר ממי רגלי' אע"כ מכ"ש נימא הוכחה מדלא ארגשה ודאי מת"ר כמו דאמרי' אם יש עוד ס' איש ס' אשה, וכן קשה בהך דטחתו בירכה דף י"ד וכן בהי דעד שא"ב דמטמאינן לר"ח עכ"פ משום כתם נימא הוכחה מדלא ארגשה ע"כ הי' על העד מעלמא גם מהך דטחתו בירכה מבואר שם בפוסקי' בעד שא"ב ה"ל ס"ס א"כ מוכח דמכ"מ אפשר הוא שהי' מאכולת בירכה או מעלמא על ירכה א"כ יש לסמוך גם על הא לומר מדלא ארגשה ולמה נא' שטעתה ולריך לדחוק בכ"ז לומר דהך חששא דמאכולת על ירכה הוא גרוע מהך חששא דטעות וכן בהך דעד שא"ב וכן במשוך בהניחתו וכו' וכן בעומדת כנ"ל אבל מכ"מ לתשו' הר"ן דבעומדת הוא רק מיעוטא דמקור קשה איברא המחבר דחה לדברי הר"ן מכח הסוגי' ריש פ' האשה וכו' וכ"כ למעלה לייסב אדרבה מסם ראי' כיון דהוי ס"ס לר"י ובוודאי ס' איש לגבי אשה ה"ל ס' רחוק אע"כ גם במ"ר מקור לגבי מכה בכוליא הוי ג"כ ס' רחוק וה"ל ספיר ס"ס והספיקות שקולות ודו"ק וזה ברור שמכאן הוליא הר"ן דבריו א"כ לדידי' הקושי' במ"ע, ע"ק על הרשב"א שכ' בפשיטות דסוגי' דף י"ד מיירי בלא הרגשה מנ"ל הא והמחבר כ' ע"ז דרכי' רחוקי' מהפסט כל עיקר, גם הרמב"ם שכ' דמזקת רואה דם שהוא בהרגשה מנ"ל הא דאי ממתני' דפרוזדור או מהך משניות דעומדת ומשוך ואותיום הא הכל מיירי בארגשה ומה"ת לומר שטעת' ולריך להביא ראיות לרמב"ם מתרחק כאשר כ' בקונטרס ראשון, ע"ק קושי' גדולה סוף פירקין דפ' האשה וכו' דף כ"ט דמייתי הש"ס ראי' דפליגי רבנן על רא"ב"ל מהא דטיפין טיפין אין מלטרפין ושני הש"ס לחלק בין עד לכתם וע"ש ברש"י תמע עיקר החילוק בכתם דליכא קינוח לא הוי משוך ראי' וקשה בלא"ה מאי קושי' מנ"ל דמשוך סי' לקינוח דלמא גם לרא"ב"ל אין משוך סימן לקינוח ורק הא דמטמא הוא משום דארגשה ולא חיים לטעות היכא דלא מוכח בעגול יש הוכחה להתיר, איברא' בקונטרס כ' די"ל בסוגי' זו ס"ל דמיירי בלא הרגשה בהיפוך מסוגי' דף כ"ח אבל האמת יורה דרכו דהך חששא דטעות סבר' טובה היא בלי הוכחה וא"כ נשאר הדבר בספיקו כדמעיקרא ולהכי מחלקי' בין עומדת ליושבת ובין משוך לעגול וכן מוכח ספיר הרשב"א כתו בארגשה טמאה הה"ד בלא ארגשה דהרי טעות שכיח וה"ס שקול לעולם, וכן הרמב"ם מוכיח ספיר דמ"דמ בא בהרגשה דאל"כ אמאי דייק קינוח הא הטעות שכיח וכן אמאי טמאה נדה במשוך וכן א"ש הך דרואה מ' תשמיש דתלי מיירי בכל גווני וכן הא דמקשי' סוף פירקין דע"כ משוך סי' דאל"כ אמאי טמאה ודבר זה ברור הוא באופן שאחר בקשת המחילה הראוי' לנגד המחבר בזה בנה מלודות גדולות על יסוד חלוש כי העיקר דהטעות בעד או בתשמיש או במ"ר שכיח ושכיח והרגשה לפי דעתה או לא הרגשה לפי דעתה שוין וב"ה שהכחני בדרך אמת בזה׃

ואין להביא ראי' לשיטת הס"ע מהא דאר"ח בעד שא"ב טמאה משום כתם והל"ל טמאה מספק כמ"ש הס"ע אע"כ שאין טעות תלוי' וא"כ יש הוכחה מדלא הרגשה ע"כ מעלמ' הוא וע"כ לא משוינן לה ספק גמור רק טומאת כתם, די"ל דה"ט דהוא רק כתם כיון שהוא ספק מוקמינן לה אחזקתה וכ"מ ברשב"א בתה"א שהוא מה"ט ע"ש, ובהכי א"ש הסוגי' ר"פ האשה וכו' דמקשה מקודם ממשנה דעושה לרכי' ומהניח תחת הכר וכו' והדר מקשה ממשנה הרואה אותיום וכו' והמשנה היא בפ"ק קודם למשניות אלו, והשת' ניחא דגם המקשן ידע מתי' הש"ס די"ל דטעתה רק הוא ס"ל שטעות לא שכיח ע"כ מאותיום לק"מ די"ל דמיירי בהרגשה ואפ"ה תלינן בטעות באחר זמן כי היכי דלא לחייבו קרבן וכן י"ל בלא ארגישה ואפ"ה תלינן בטעות באותיום ואמרינן שארגשה משום דמ"דמ באי' בהרגשה והא ליתא למיתלי בתידי אחריתא אבל ממשניות דעושה לרכי' או מהניח תחת הכר ק' ספיר בין אי מיירי בהרגשה תקשה יושבת או עגול למה טהורה ונתלה בטעות, מה"ת, וכן אי לא ארגשה למה עומד' ומשוך טמאה למה נתלה בטעות יותר נא' שהי' מת"ר ומהכר וכו' ע"כ מקשה מאלו משניות דעדיפי מיני' והתרלן שני לי' דלעולם בארגש' וטעות שקול אף בלי הוכח' כדאסקי' לעיל ואח"ז מקש' הש"ס ג"כ מהך דפ"ק לברורי מילתא אבל מכ"מ מעיקר' מהדר הש"ס אהקושי' היותר גדולה כדרך הש"ס בכ"מ, גם א"ש הא דסביק הש"ס מתני' דפרוזדור דף י"ח והת"ל ממנו כמ"ש המחברי' והשת' ניחא דשם י"ל דמיירי בלא הרגשה והא דאמרי' שטעתה אע"ג דל"ש כיון שיש כנגדו חזקת דמי' מהמקור וכנגד חשש דעלי' יותר אמרי' שטעתה, אבל מהמשנה דעומדת או משוך מקשה ספיר דהרי גם שם אפשר למתלי מכ"מ במ"ר או בתחת הכר ואיכו מיעוט' דלא תלוי' כמו עלי' לגבי מקור והראי' לזה מר"י דמתיר בעומדת וכן מרבנן דרא"ב"ל דמתירין במשוך כדלעיל ודוחק דפליגי ר"מ ור"י או רא"ב"ל ורבנן רחוק כ"כ בפלוגת' רחוקה וכדלעיל. כללא דמלתא לפי הנחתינו הסוגי' מרווחת בע"ה בלי גמגום, איברא יש לייסב הסוגי' הא דלא

פ"הג ממתני' דאותיות בלא הך מתני' דעושה צרכי' והניחתה תחת הכר וי"ל עפמ"ש המר"ם לובלין שהביאו המחבר בסוף סי' ק"ץ לדחות דעת השואל הגאון מהרר"י סג"ל דס"ל לפרש ה"ט דבעי' הרגשה דאל"כ תלינן דלאו מגופא הוא ודחה מהר"ם ז"ל לדבריו מאי משני הש"ס לעול' דארגשה ואימר הרגשת מ"ר אכתי תקשה מאי מהני הרגשה כיון דכל עיקר הרגשה לברור דמגופ' הוא וכאן אכתי לא ידעי' הבירור דלמא ממ"ר הוא ודחה ע"ז המחבר ז"ל דכאן הוי בירור שפיר דמכה במקום מ"ר לא שכיח ודבריו תמוהי' חדא הא וודאי הא דנאמר דעברה ולאו אדעתה ג"כ לא שכיח כדאמרי' ריש נדה בשוק של טבחי' לא עברה וכו' ורק גז"הכ דמשו"ה בעי' הרגשה דכ"ז שלא הרגשה נוכל לתלות אף במאי דלא שכיח ואפשר בצירוף החזקה הוא וא"כ ג"כ יש לתלות במ"ר אע"ג דלא שכיח הוא וי"ל דמ"ר לא שכיח כלל דז"א דהרי לר"י דעומדת טהורה ודאי מ"ר שכיחא ולא יתכן לר"מ לומר דלא שכיח כלל דאפי' מיעוט' לא יהא דתה"ת נימא פלוגת' רחוקה ועוד אם נימא דלר"מ אפי' מיעוט' לא הוי למיתלי במ"ר וא"כ איך הוי ס"ס לר"מ באיש ואשה שהי' לו לכפל כדמסקי' לקמן דתני' כוותי' דר' יוחנן דמטהר בס"ס ע"כ דעכ"פ מיעוטא הוי א"כ דמי ממש להא דתלינן דעברה ולאו אדעתא ועוד הא לתשו' הר"ן אפי' לר"מ ה"ל רק חששא מיעוטא אבל רובא ממ"ר קאתי וכ"ל טעמו דהר"ן הוא מהא דתני' כוותי' דר"י דמהני לר"מ ס"ס באיש ואשה והא וודאי איש לגבי אשה ה"ל לא שכיח וא"כ אין הספיקות שקולי' אע"כ דגם חששא דמקור ה"ל רק מיעוטא וה"ל שפיר ספיקות שקולי' ולא כהמחבר ז"ל שדחה דברי הר"ן. מהסוגי' ד' י"ד דאדרבה מסוגי' דכאן דאתמר במקומה עדיף ולעיל ד' י"ד כ"ל דאתי כר"ל דס"ל דמטמא ר"מ אף באיש ואשה וכו' א"כ מוכיח מהר"ם לובלין שפיר דהא דבעי הרגשה לאו משום בירור דמגופא הוא אלא דגז"הכ הוא אף אם יהי' מגופ' מכ"מ בעי' הרגשה עוד הקשה בס"ט אהגאון מהר"ם לובלין דה"ל לדחות את השואל מכח קושי' הש"ס אי דלא ארגשה משוך מאי טעמא ולהשואל דהרגשה הוא רק אבירור מאי קושי' הא במשוך מבורר שהוא מגופ' וגם ע"ז י"ל דוודאי דבמשוך לית' אפי' מיעוט' דמאכולת דא"כ תקשה לרבנן דראב"ל דמטהרין אפי' במשוך ע"כ לדידי' הוי שכיח טובא ודאי לא יפלוג ראב"ל בפלוגת' רחוקה אע"כ גם במשוך אית' עכ"פ לראב"ל מיעוטא דמאכולת א"כ ג"כ אינו בירור דמגופא וראי' לזה כמש"ל מדמהני ס"ס בעד שא"ב אפי' במשוך או בעמתו בעד שא"ב, אכן הקושי' דמקשה הש"ס מאותיות שם שפיר קשה קושי' המחבר מאי קושי' אי דלא ארגשה מאי אותיות טמאה וכו' הא כאן א"א כ"א מגופא, ולפי"ז א"ש דלא פ"הג מהך מתני' קודם דה"א כסברת השואל דהרגשה הוא לבירור ולק"מ מאותיות אבל ממשנה דעומדת או מהניחתו וכו' מקשה שפיר אבל השתא דמשני לעולם דארגשה קשה קושי' מהרמ"ל הא עדיין ליכא בירור אע"כ דהרגשה הוא רק גז"הכ אף אם ברור שמגופה השתא מקשה הש"ס שפיר ממשנה דאותיות, ועפ"י הא א"ש מה שהקשה המחבר עוד אהא דמשמע מדברי הרמב"ם פ' דיותר מטמאי' הבגד מדמטמא האשה ודייק עליו המחבר דהרי ר"ל משני בש"ס דף י' הנח לכתמים דרבנן ע"ש שתי' דר"ל ס"ל מקור ממקומו טהור ואנן קי"ל טמא ע"ש ולדברינו א"ש דלר"י ס"ל דר"מ מטהר בס"ס לדידי' ק' קושי' מהרמ"ל הנ"ל כנ"ל וע"כ ל"ל דהרגשה גז"הכ ולא מטעם בירור א"כ שפיר י"ל אע"ג דגז"הכ לטהר האשה אבל מכ"מ הבגד טמא אבל לר"ל דס"ל דמטמא ר"מ בס"ס לדידי' י"ל מ"ר לא שכיח כלל ואז י"ל כדעת השואל דבעי' הרגשה משום בירור ואז גם הבגד טהור כמ"ש המחבר עצמו בזה ע"כ י"ל לטעמי' ואנן קי"ל כר"י (גם י"ל עוד דהא דמטהרין כתמים דאוריי' ומקילין הרבה קולות בהן כגון דבעי כגריס ועוד, ולענין צרוף טיפין ולענין נתעסקה בפחות מגריס וכמלא גריס ועוד, ולענין נמצא על חלוקה לחוד' בנזדקר' ולענין דבר שאינו מקבל טומאה, ולענין לתלות ביתי כדתה וכדומה הכל הוא או מטעם ס"ס ע"ש הרגשה וס' עברה או מטעם מדלא ארגשה ע"כ עברה וכו') והנה לה"ע גם הבגד טהור אבל לסבר' קמייתא על הבגד לית' ס"ס דגם בלא הרגש' הבגד טמא והנה לר"י דס"ל לטהר בס"ס באיש ואשה וכו' ולדידי' הוכיח המחבר הנ"ל דלא בעי' ספיקות שקולי' לדידי' י"ל בתמי' ה"ט משום ס"ס משא"כ על הבגד אבל לר"ל דמטמא ר"מ הס"ס לדידי' י"ל דבעי' הספיקו' שקולי' א"כ ע"כ הא דכתמי' דרבנן הוא מטעם בתרייתא דמדלא ארגשה ע"כ מעלמא הוא ע"כ גם הבגד טהור, ודו"ק היטיב, זהו לשיטת המחבר, אבל מכ"מ התי' הא' מורווחת יותר בעז"ה.

עוד הניח המחבר לתוכח קיים דהיכא דליכ' למיתלי במ"ר או בתשמיש אין סבר' לומר מדאוריי' ארגשה ולאו אדעת' אפי' בזמן רב ולפי"ז הוצרך לדחוק עצמו במ"ש רש"י דף כ"ב ע"ב ד"ה מ"ד כל כה"ג מביא קרבן ונאכל וכו' דמשמע ברש"י דמכ"מ מביא קרבן וק' הרי לא ארגשה והעלה מזה המחבר דס"ל לרש"י דלהאמת הא דבעי' הרגשה הוא רק לברר שהוא מגופה כדעת השואל במרמ"ל הנ"ל, והנה אם נימא דס"ל לרש"י דבזמן רב אמרי' דלא ארגשה ולאו אדעתא היכי דהוא ודאי מגופה א"ל לדחוק כלל כמ"ש הוא עצמו ריש סי' ק"ל וכן בהראב"ד שכ' שם בדברי רש"י דמביאים קרבן מכ"מ י"ל כה"ע ג"כ ואין להביא ראיי' לדברי המחבר מהא שכ' המנח"י ריש סי' ק"ל לפרש קושי' הכ"מ ריש פ"ט שה"ל ס"ס ופי' המנ"י שר"ל מדלא ארגשה א"כ ל"ל דלא אמרי' ארגשה ולאו אדעת', י"ל בתרתי, חדא שהוא הכ"מ היכי דבדקה עצמה ויודעת שלא ראתה מזמן רב רק לחוש לזמן קרוב ועוד י"ל אע"ג דאמרי' ארגשה ולאו אדעת' מכ"מ מודינ' דטעות כזה לא שכיח דדוקא במ"ר ותשמיש טעות הרגשה שכיח משא"כ בלא תשמיש ובלא מ"ר וא"כ מה"ת נימא שטעתה נימא יותר שהוא מעלמא או מלדדי' משא"כ בליכ' מידי למתלי הדרינן לחזקת דמי' שבא בהרגשה ואמרי' דארגשה ולאו אדעת' גם מה"ט אין להביא ראי' ממ"ש התוס' ריש נדה דף ג' ע"ב דלהאב"ע דטעמ' דב"ש משום הרגשה ל"ק ממקוה ואמאי נימ' ארגשה ולאו אדעת' י"ל ג"כ מה"ט כיון דטעות כזה לא שכיח יותר אמרינן דעכשיו ראתה והרגשת עד הוא דטעות כזה שכיח לדרכינו, רק המחבר לטעמי' דס"ל גם זהו לא שכיח ר"ל אפי' במרגשת עד לדידי' תקשה גם להאב"ע דטעמ' דב"ש משום מרגשת ממקוה ודו"ק. ובהכי א"ש מאי דק' אכ"מ הנ"ל לדבריו ה"ל לש"ס ריש נדה להקשות גם לב"ה מטעם ס"ס כמו שמקשה לב"ש והא כתמים משום חד ספיקא הוא והשתא נימא דשם י"ל הוי ס"ל אליבא דב"ה עיקר הטעם משום חזקה כמ"ש הרמב"ן שם ולעולם י"ל דטעות ארגשה ולאו אדעת' שכיח לב"ה וא"כ לק"מ קושי' הכ"מ דליכא ס"ס דלדידי' נגד מקור אבל הכ"מ מקשה להא דמסקי' שם כ"מ לאקשוי' ממקוה ומזה מוכח כי היכי דלא תקשה ממקוה דטעמ' דב"ה משום דהיתה מרגשת ולא שכיח אז מקשה הכ"מ שפיר ודו"ק, וממילא א"ש מה שדייק המחבר בס"ק ז' מדברי רש"י דף ה' הא דמטהרין בבתולה הוא רק כשי"ל עברה ולאו אדעת' וכו' וע"ש שדחק עצמו דטעמ' דרש"י משום דס"ל שחכמי' חששו להרגישה ולאו אדעת' בזמן קרוב וזהו שייך בתינוקת ע"ש. וק"ל הא הקילו בדבר שאינו מקבל טומאה ולא חששו לשמא הרגישה א"כ כן י"ל ג"כ בתינוקות דל"ג לא חששו, אבל לדרכינו א"ש די"ל ארגשה מזמן רב ולאו אדעת' וה"ל חששה דאוריי' וחזקה שבאו בהרגשה, ורק אם י"ל עברה ולאו אדעת' תלינן יותר בעברה וכו' כי היכי דלא נימא שטעתה כנ"ל, ואין להקשות לפי"ז הא שכ' הטו' בריש סי' ק"ל שאין אשה טמאה עד שתרגיש היכי משכחת לה הא לעולם י"ל הרגשה ולאו אדעת' ודוחק לאוקמ' דוקא בבדקה ולא מלאה ומיד בזמן קרוב א"כ ראתה דבזמן קרוב לא אמרי' לאו אדעת' דזהו דוחק דסתמא קאמרי' וי"ל דוודאי כשראתה אשה אין מחזיקין למפרע דהא איכא חזקה דגופא וע"כ לא ראתה כי אם עכשיו, ועכשיו לא אמרי' לאו אדעת' ובהכי א"ש ומדויק שפיר לשון הטור שכ' ריש סי' ק"ל אין האשה מטמאה ולא אסורה וכו' עד שתרגיש וכו' שעמד בו המחבר ז"ל הך דאין אשה מטמאה אין בו כ"מ לדידן והב"ח פי' שר"ל אינה מטמאה למפרע, ודחאו המחבר דאין בזה נפקותא לדידן והשת' ניחא דה"ק כיון דאין אשה מטמאה למפרע ע"כ משום דאיכא חזקת הגוף ואמרי' שעכשיו ראתה ותוכל לידע שפיר אי הרגישה ומפני זה אינה טמאה עד שתרגיש, אבל אי הוי ס"ל דמחזיקין למפרע אז לא משכחת להאי דינא דאינה טמאה עד שתרגיש דלעולם י"ל ארגישה מזמן רב ולאו אדעת' זולת בכתם כדלקמן, אך עדיין קצת קשה לפי"ז עכ"פ ה"ל להיות ספק טמאה דהא יש כאן חזקה להדי חזקה דאם עכשיו ראתה אז ע"כ ראתה בלא הרגשה ואיתרע חזקת הרגשה ואי ראתה למפרע י"ל שפיר שהרגישה רק איתרע ח"הג א"כ ה"ל ס' שקול וי"ל דמכ"מ כ"מ בהאי דינא דא"נ עד שתרגיש להוציאה מידי וודאי לספק, א"כ י"ל דלמפרע ל"ל תרתי חדא לארועי חזקת הגוף, ב' לומר שטעתה בהרגשה ואי נאמר עכשיו ושלא בהרגשה מרעי' רק חד חזקה חזקת הרגשה ודוק, או כמש"ל בבדקה עצמה זה בזמן קרוב אז ל"ל ארגשה ולאו אדעת', גם אין להקשות על דברינו א"כ בכתם יבש דע"כ הוא למפרע למה הוא מדרבנן הא בזה י"ל ארגשה ולאו אדעת' מזמן רב י"ל דבכתם י"ל ג"כ עברה ולאו אדעת' וכל היכי דאיכ' למיתלי לא אמרינן דטעתה בהרגשה כשליכא מ"ר או תשמיש ואין להקשות אכתי תקשה בכתם אחר מ"ר או תשמיש דהטעות תלוי' לדברינו אמאי ה"ל מדרבנן הא יש חזקה שהרגשה ומשום ס' עברה לחודה לא מטהרינן י"ל בתרתי חדא דאחר מ"ר בלא"ה לק"מ דהא במ"ר בלא"ה יש ספק שמא ממ"ר קאתי כדס"ל לר"י באמת ואף לר"מ עכ"פ מטהר בס"ס ואפי' בספק איש ואשה דאינו שקול וה"ה כאן בס' עברה וכו' אע"ג דאינו שקול וס' ממ"ר ומכ"ש להר"ן דהך חשש דמקור לגבי מ"ר ה"ל חשש דמיעוטא ולר"ל באמת ל"ל כדעת המחבר דלא אמרי' ארגשה ולאו אדעת' אפי' בטעות מ"ר וא"ם ג"כ הא דמדמי ר"ל

הבגד לאשה משא"כ לר' יוחנן כמ"ש למעלה, ובאחר תשמיש י"ל מ"מ כ אי נימא שהתשמיש גרם הראי' הב"י כ' בסי' קפ"ז דלא תלוי לראו' מ' תשמיש ותלי' בלדדי' יותר משכית' שתשמיש גורם, ואי נימא שתשמיש לא גרם הראי' רק איתרמי ראיתה וא"כ י"ל שפיר שראתה בשעת תשמיש וטעת' בהרגש מכ"מ בכה"ג י"ל כולי האי לא חיים שיארע דוק' הראי' בשעת תשמיש יותר אמרי' שהי' הראי' מקודם תשמיש ולא טעתה אלא ראתה שלא בהרגשה או יותר אמרי' דעברה וכו'. גם אין להביא ראי' מדברי הרמב"ם שהביא המחבר ס"ק כ"ג דג"כ נדמה בהא דלעיל ולפ"ד א"ש הא דברי הטו"ז בס"ק כ"ד שהמחבר דאמן סוף ס"ק ס' ולשיטתינו ניחא היטיב כמשכ"ל. וראי' עוד לדברינו ממ"ש הראב"ד ורשב"א והוא בטוש"ע סעיף ל"ס דבחלוק בעינן דוקא בדוק ממש ולא דמי לעד דמהני אינו בדוק לראב"ד או בינוני לרשב"א וכו' ולכאורה אינו מובן הא גם בעד בלא הרגשה ה"ל רק דרבנן ואי דניחוש להרגשת עד הא למחבר טעות זה לא שכיח ותלינן יותר מעלמא אבל לשיטתינו ניחא היטיב, והנה ראיות הרבה הביא המחבר מלשונם רש"י ותוס' בדוכתי טובא דס"ל לרש"י למסקנא הא דבעי' הרגשה הוא רק לבדורי שהוא מגופה וכ"ת אם הוא מגופה לא בעי' הרגשה ולדברנו כל הראיות שהבי' נדחי' ודאי דבעי הרגשה מגז"הכ רק אם הוה אמרי' ודאי ארגישה מזמן רב ולאו אדעת' ורק באיכ' למיתלי דלאו מגופה אמרי' מסתמא לא טעתה ולפמ"ש לעיל בשיטת הטור דיש חזקת הגוף כנגדו ה"ל עכ"פ ס' דאורייי' ס' שקול דאי למפרע הוא נשאר חזקת הרגשה ואיתרע מ"הג ואם עכשיו ראתה נשאר מ"הג למפרע ואיתרע מ"הרג ובהכי מתיישבי' היטיב דברי התה"ד כמ"ש כבר למעלה, דליכא להתיר מטעם שלא יתכן לומר לעולם עכשיו ראתה דאדרבה אם אמרי' שראתה מקודם וודאי יש הרגש' ולאו אדעת', רק אי אמרינן מ"הג אז וודאי ראתה עכשיו וס"ל להשואל בתה"ד דמסתמא לא תטעה כ"כ בהרגשת עד אע"כ שרואית באמת בלי הרגשה ועי"ז שפיר אייתי התה"ד ראי' מראתה מ' תשמים ואין כוונתו על המשנה דף י"ד אלא כוונתו על הבריי' דף ס"ו כמ"ש כבר למעלה, וזה הברור הגמור בע"ה, עוד הניח המחבר יסוד מוסד דבטיפה קטנה פחות מגרים תלי' בלדדי' וכבר כ' לעיל מה שקשה ע"ז שוב ראיתי שהמחבר בדף ל"ו הרגיש בקושי' מדף י"ד אסי' זו ותי' דמתני' איירי ביותר מגרים והא דפ"הג וניחוש למאכולת קושי' הש"ס לר"ח דמטהר בא"ב אפי' ביותר מגרים וס"ל דה"ע דר"ח לא משום דחש למעלמא אלא משום דחיים למאכולת הרבה רלופי' וק"ל לדבריו דטעמ' דר"ח משום דחש למאכולת הרבה א"כ בהניחתו תחת הכר ועגול כטהר אפי' ביותר מכגרים וכן בטחתו ביריכה אף בעד הבדוק כטהר בעגול אפי' ביותר מכגרים והרי כל הפוסקי' מודים דביותר מכגרים אפי' בעגול טמא בין בהניחתו תחת כר וכו' ובין בטחתו ביריכה וכו' ולא פליגי הפוסקי' רק בפחו' מגרים ועגול אע"כ שטעמ' דר"ח לאו משום מאכולו' הרבה הוא אלא משום דתלינן מעלמא א"כ במתני' דל"ל מעלמא הקב"ע מאי פ"הג וניחוש למאכולת אע"כ דמיירי בפחות מגרים ואפ"ה לא מקשי רק למאכול' ולא מקשי' דניחוש ללדדי' אע"כ לדברינו· עוד ראיתי ראי' מהא דרים נדה, דמחלק בין מקוה לנדה וכו' ופ"הג ה"כ נימא הגם הגם מזיתי' ע"ש בתוס' ולדברי' מאי קושי' במקוה אי חסר ואתא מיד שחסר אפי' קורטב המקוה פסולה אבל כאן אי ראתה הגם הגם יש ס' לדדי' גם ק"ל לפי"ז הא דקי"ל בסי' קל"ב דתבעוה ליכנס אפי' בדקה ולא מלא' היי' דראתה ע"ד כחרדל והרי אף אי ראתה כחרדל הרי י"ל מלדדי' הוא וא"ל דבאיעור דרכה בכל שהוא דקשה מכ"ל זה להרשב"א דלמא הראי' ע"י איעור הוא ג"כ כראית אשה אחרת גם ק"ל מהא דסי' קל"ג דחיישי' אפי' בתינוקת שלא הגיע דשמא ראתה ע"ד כחרדל וקשה נהי שהשוה לבוגרות הרי אף בבוגרת וראתה ע"ד כ"ש יש לתלות בלדדי' ולמה נחמור כ"כ וע"ק א"כ לפ"ז כתמי' דרבנן בלאו ה"ט דלא הרגיש' או עבר' ולאו אדעת' אלא בלא"ה מה"ת י"ל מאכולת הרבה רלופים כמ"ש זה המחבר כאן הטעם לר"ת ולא משמע כן בדוכתי' טובא אע"כ דהא ליתא ואין סבר' כלל ביותר מגרים לתלות במאכולת וז"ב. אע"כ דסבר' זו אין לה עיקר, וכן מ"ש הפרישה שם דט"ד א"א שלא בהרגשה ג"כ יקשה עלין הקושי' דלעיל. עוד אחת אדבר לפמ"ש הס"ט עיקר היתירו דודאי ראתה בלא הרגשה דלא יתכן לומר בכל פעם ראיתה בשעת בדיקה והנה הוא ז"ל עלמו העלה בסי' קל"ד דכ"ז נקיים סותרת בראית דם שלא בהרגשה, איברא דבד"מ סי' קל"ו לא משמע כן וא"כ באשה זו דסותרת ספירתה מאי איכא למימר ויותר מזה לפמ"ש הוא ז"ל בסי' קל"ב הא דהקילו חכמי' לסמוך על בדיקת ראשון או שביעי משום דמתני' אלו ראתה הוי מרגשת ודבריו מוכרחי' שם למעיין א"כ לשיטת הדרישה דטיפות דם רואת בלי הרגשה ואי אמרינן דלענין ז' נקיי' אף בלא הרגשה סותרת א"כ אדרבה גרועי גרועי' דבאשה שרגילה לראות ע"ד והן

שלא בהרגשה מלטרך בדיקת כל שבעה אפי' דעבד, ועוד אעיין בזה בע"ה בדברי המחבר בסי' קל"ד א"י ה·

כא

שמואל בקוראי שמו, יגן עליו ממרומו, בסכת שלומו, להה"ה הרבני המופלג השנון, ישגה כארז בלבנון, ויהי הודו כזית רענן, כבוד מו"ה שמואל הילמאן נ"י וכאל"ש.

האירו עיני כי טעמתי מלוף דבש נועם נאומו בנימוקו וטעמו, ראיתי אור כי יהל ערבות מדבש וחלב תחת לשונו במיטב עיונו וזך רעיונו, האח, יגילו ילורי בראותי סדרים דברי' על אפנם דבורי', ואני אחריו למלאו' דבריו לדרוש ולחקור עד מקום ידי כהה מגעת בעזרת המוכן לאדם דעת, ותחלה אשי' עיוני בספר סדרי טהרה המדבר בענין זה כולל כל הדברי' שקדמו בספרי' בכמות ובאיכות, ובו אדרוש ואחקור לזרות ולהבר ולהבין דבר מתוך דבר, ואחרי כן אשתעשע באמרים כת"ר אחת לאחת יעבורון לפנינו, והשם יעמידנו בקרן אורה, כי מפיו חכמה ומאתו תלא תורה·

הנה הגאון בסדרי טהרה המליא ד' התירי' באשה שדרכה לראו' קרטין קרטין, והם אלו. א' שלפי דברי הרופאי' טיפין קטני' דרכם לבוא מן הלדדים והחזיק דבריהם בראיות, ב' שבכה"ג שיש ס' לדדי' יש לצרף ס' לא כמוה, ג' יש לצרף לזה ס' שמא דם טהור, ד' דשמא לא ארגישה והאריך בכל פרט ופרט, ולענ"ד דיש לפקפק בכ"ז דמ"ש הגאון להחזיק דבר זה מפי הב"ח בסי' קפ"ג — והרי מדברי הראשונים ז"ל שם שדחקו כולם בדברי ר"ז דמאי סידוש הוא בטיפה כחרדל, והרבינו יונה פ' א"ע (שהביאו הב"י שם) דחה להדי' דברי האומרי' שהחומר' היתה מפני שהוא מועט כחרדל וכו' ולסברת הב"ח א"ש ואע"כ דלא ס"ל לכולהו שיהי' מעליות' בטפה כחרדל למתלי טפי בלדדי' מבעלמא, ומה שהחזיק הגאון דברי הב"ח מהגמ' דפ' יוצא דופן דף מ"א דאר"י מקור שהזיע וכו' אבל חדא מעלמא אתא, לענ"ד אין כאן ראי' שא"ה דהטיפה כמרגליות שהוא מראה לבנה, ולא מבעי' להראב"ד שהביא המחבר שם דס"ל רוב דמים שבאשה דמי' טמאים א"כ זהו שהוא מראה טהור ע"כ מלדדי' קאתא, אלא אפי' להרז"ה שהביא שם המחבר דלדידי' י"ל שגם מראה לבנה שכיח' במקור, מכ"מ י"ל שהרז"ה מודי שחזקת דמי' מהמקור לא שייכא על מראה לבנה וה"ל לגבי מראה מרגליות ס' שקול, אבל במראה טמא (או שאנו מסופקי' שהוא טמא שאז יש ס"ס לאיסור' שמא דם טמא ואז ודאי מהמקור) אין ראי' מהש"ס כלל דנוכל לתלות בלדדי' והדרינן לכללא דמתני' שחזקת ורוב דמי' מהמקור, ועוד אף לדברי הב"ח ולפי הראי' שהביא הגאון, הנה ממקומו מוכרע דדוקא בטיפה א' הוא דאמרינן מעלמא אתא, אבל בב' טיפות כמרגליות מטמאינן האשה, ומשמע דטומאה ודאית היא ושורפין עלי' תרומה, וא"כ באשה שרואה טיפין הרבה לא תלי' בלדדי' ומחזקינן להו מהמקור (אפי' במראה לבנה) ומכ"ש בטיפין דם (ולפי"ז אפשר לחזק הראי' להב"ח אליב' דרז"ה אבל איתרע לה בב' טיפות) ועוד ראי' מהא דתנן במתני' דף י"ד כמלא על שלו וכו' כמלא על שלה וכו' וחייבין בקרבן דע"כ איירי בפחות מכגרים ומינה דאפי' בטפה קטנה כ"ב דמאי גבול יש לדבר ואפ"ה חייבין בקרבן ולא מספקינן לי' בלדדי' כלל דאל"כ לא הוי חייבי' קרבן כדמקשה התם וניחוש שמא מאכולת היא· ואע"ג דלטמאו' האשה ודאי לא חיים למאכולת, מכ"מ משום חומר חולין בעזרה מקשה דניחוש לחשש' רחוקה כמ"ש התו' שם, א"כ ש"מ דלדדים אפי' חשש' רחוקה אינו אפי' בטפה קטנה (מיהו לפר"ח שם לית' להוכחה זו דבלדדי' אין חילוק בין שלו לשלה) והמחבר הנ"ל הרגיש בקושי' זו בסוף הסי' והניחה בל"ע, אלא שהוא ז"ל הקשה על הגה' הרמ"א שבסי' קפ"ג סעי' ה' המתיר במכה שא"י אם מוליא דם מה"ט דס"ס ס' לדדי', ועל כן לא דחה דברי הב"ח מפני הקושי' הלז, שכמו כן קשה על הג"ה הרמ"א דהלכה קבוע' היא· ולענ"ד על הרמ"א לק"מ לא מבעי' להמפורשי' דהרמ"א לא קאי רק אדלעיל מיני' לענין רואה מ' תשמיש שהחלוקים מבוארי' בספרי' ישני' וגם חדשי' ותוכן הדברי' דברוא' מ' תשמיש תלינן טפי מלדדי' מ' מיעוך התשמיש גם במ' תשמיש אין דרך רוב נשים לכן תלי' ג"כ בלדדי' אע"ג דל"ס, גם ברוא' מ' תשמיש לענין לאוסרה בתשמיש לפעם אחרת ה"ל רק חששא דרבנן דוסתות לאו דאו' מכ"ש וסת דע"י מעשה, גם לענין רוא' מ' תשמיש הספק לדדי' מבואר שם בסמ"ג שכ' הטעם דמשו"ה שרינן לה לבעל אחר מה"ט דמלרפי' הס' לדדי', א"כ מקורו שם מהגמ' מפורשת דמתירין לבעל שני ש"מ דיש לספק שם לדדי' ואין ללמוד ממנו כלל למקום אחר שאינו מפורש אפי' ברמז לא בגמ' ולא בפוסקי' א"כ ודאי לק"מ מהך דפ' כל היד, דאע"ג דטעם הא' שייך גם כאן דמ' מיעוך התשמיש ראתה מלדדי' אבל טעם השני לא שייך דדוקי' להחזיקה ברוא' מ' תשמיש זהו כנגד רוב נשי',

אבל כאן איי' למקרה שהזדמן דאיתה בשעת תשמיש פעם א' ולא שמחמת התשמיש ראתה אלא הגיע ראיתה בלא"ה, בזה ל"ל למיתלי לתאי דלא שכיח, גם טעם הנ' לא שייך כאן, ע"כ לאותה שיט' ודאי לק"מ אהרמ"א מהסוגי' הנ"ל, אלא אפי' להמפורשי' דברי רמ"א סתמ' דבכל גווני אמרי' הך ס"ס ומהן הספק לדדי', מכ"מ י"ל דהיינו אפי' באשה שא"ל וסת ומכ"ש בי"ל וסת ושלא בשעת וסתה, אבל בי"ל וסת ובשעת וסתה דאע"ג דוסתות דרבנן מ"מ איתרע החזקת טהרה שלה בזמן וסתה מודה הרמ"א דלא מהני הס"ס הנ"ל, והך דפ' כל היד הא אוקמינן בשבועות ד' י"ח דמיירי בשעת וסתה, א"כ על הרמ"א לק"מ, אבל ראיתינו הוא דמכ"מ דאע"ג דמיירי בשעת וסתה ואפ"ה מקשה הש"ס וליחוש למאכולת ש"מ דאפי' בשעת וסתה כי היכי שלא לחייב קרבן חיים למאכולת ואפ"ה ל"א לדדי' שלא לחייבו קרבן ש"מ דס' לדדי' גריעי מחשש' דמאכולת אפי' בס"ד דמקשה דידע דמטמאינן בעלמ' ול"א למאכולת ורק בקרבן ס"ד לחוש למאכולת ולא מקשה דליחוש לדדי' ש"מ דחשש' דלדדי' אפי' בטפה קטנה מיעוט' דמיעוט' היא ואי אפשר לעשותו ספק כלל ומכ"ש לעשותו ס' שקול מיהו לפמ"ש לקמן י"ל ודאי בשעת וסתה ליכא חזקה לטהרה עכ"פ באמת ה"ל לדדי' מיעוט' דמיעוט' וגרע מחשש'דמאכולת הוא אבל שלא בשעת וסתה דאיכ' ה"ט מלרפי' מיעוט' לחזק' וה"ל ס' שקול אבל מכ"מ זה אינו דכיון דמוכח דגרע המיעוט דלדדי' כ"כ שלא איי' לה לגבי קרבן דה"ל רק מיעוט' דמיעוט' ומיעוט' דמיעוט' ודאי לא מלרפין בהדי חזקה אפי' להחמיר ומכ"ש להקל כאשר אבאר לקמן בע"ה, ומכ"ש שעיקר הדבר לסמוך המיעוט לחזקה אינו ברור כ"כ כאשר יבואר בע"ה ומכ"ש בחזקת האשה דגרוע שעלולה לראות והרוב רוב גמור כאשר יבואר לפנינו בע"ה (ועוד נראה דבלא"ה לק"מ על הרמ"א אף לפום ס"ד דש"ס בשבועות דאף אם מיירי מתני' בסתם אשה אפ"ה אין משם קושי' להרמ"א. דהא בלא"ה ע"כ הרמ"א שכ' לחלק בין ס' בא מהמקור או ידוע שבא מהמקור, הך ידוע שבא מהמקור במאי קמיירי שיהא ידוע שבא מן המקור, אי ר"ל לא בדקה ולא משמה, רק הרגישה שנפתח המקור, דא"כ אף במכה ידוע' שמוליא' דם אי אפשר לתלותו במכה שהרי מיד שהרגישה קי"ל דאפי' בבדקה ולא מלאה דם כלל טמאה (כידוע בסי' קפ"ח ובסי' ק"ץ מדברי הת"הד) מכ"ש במלאה דם ורק שיש לתלות במכה, אע"כ דר"ל ידוע שבא מהמקור ע"י שהרגישה בשעת בדיקה או בשעת תשמיש, דבכה"ג י"ל מודה התה"ד דאלו בדקה ולא מלאה דם הי' תלינן הרגשה בעד או בתשמיש והוי מטהרינן לה, דע"כ לא טימא התה"ד רק בהרגשה וא"א למיתלי בשום דבר ר"ל שלא בשעת בדיקה ושלא בשעת תשמיש אבל בשיש לתלות שם דבר מהני בדיקתה, ומינה די"ל ג"כ בכה"ג כשי"ל מכה הידוע שמוליא' דם מטהרין לה דתלינן הדם במכה וההרגשה בבדיקה או בתשמיש, א"כ כיון דהמכה ג"כ במקור ה"ל הרגשה על דם זה שבא מהמכה, ולכאור' יש אפי' ראי' לזה מהסוגי' דריש פרק הרוא' כתם דמוקמינן למתני' דאותיום ולמתני' דהניחתו תחת הכר ולמתני' דעושה לרכי' הכל בארגשה ואפ"ה תלינן הראי' כל א' כדינו אחר תשמיש או מאכולת או מת"ר והרגשה תלינן בעד או בתשמיש או במת"ר כן ה"נ במכה הידוע שמוליא' דם, א"כ זהו נקרא בלשון רמ"א ידוע' שבאה מהמקור ר"ל בדקה והרגישה, אבל בדקה ולא הרגישה זהו נקרא ברמ"א ס' אם מהמקור, או ר"ל לא בדקה ולא הרגישה זהו ספק אם מהמקור, א"כ מתילא הך דפ' כל היד דאוקמינן לה בארגיש', ובכה"ג ס"ל להרמ"א בעי' דוקא ידוע שהמכה מוליא דם, ואם א"י לא מלרפי' הספק לדדי' ולמתלי הרגשה בעד או בתשמיש, א"כ אין מזה קושי' כלל על הרמ"א, דהא הך מתני' הוא גווני דמוד' בי' הרמ"א דלא אסתפק לן בהא לדדי' אבל ראיתינו הוא דמכ"מ הא ס"ד דש"ס דאפי' בכה"ג איי' למאכולת ש"מ דחשש' דלדדי' גריעי טוב' מחשש' דמאכולת דלא חייפי' לה לטומאה ודאית אף בס"ד ורק לענין קרבן כדלעיל. ואף אם נאמר שגם המתני' בפ' כל היד מיירי בלא ארגישה ורק שהיא סברה דארגשה, כמו שהעלה הגאון בספרו הנ"ל בדורכתי טובי וראיתו העיקרית מדברי הרשב"א בת"ה שבסוגי' זו, א"כ הקב"ע דזהו מקרי ברמ"א ס' מהמקור, מכ"מ לק"מ די"ל לפי"ז אה"נ דבדקה ומלא' אע"ג דלא הרגישה לא סמכינן אס"ס, והרמ"א מיירי בלא בדקה (ר"ל בפנים אלא קנחה עצמה בבית החילון דבזה אין סבר' לומר דנפתח המקור וסברה הרגשת עד היא כנלענ"ד ע' בס"ט ס"ק כ"ז כ' סבר' זו) ולא ארגישה דשם לענין דאורייתא' צריך לחוש עוד לארגישה ולאו אדעת'. בכה"ג הוא דטיהר הרמ"א בספק לדדי' ובהכי הוי אזלן כל הקושיו' שפקפקו האחרונים על דברי הרמ"א הנ"ל, ואם נודה שזהו דוחק לפרש דברי הרמ"א בלא בדקה, אלא דסתמ' משמע אףבבדק', מכ"מ אחרי שהוכחנו דלא מיירי הרמ"א מבדק' ואירגישה דזהו נקרא בלשון רמ"א ידוע שבא מהמקור כמ"ש, מתילא

י"ל דמיירי הרמ"א מבדקה ולא ארגישה ר"ל ידוע לה שלא ארגשה ולא אסתפק לה כלל, אבל במסופקת אי ארגשה בשעת בדיקה לא קא סמכינן אהך ס"ס, ולפי דברי מהר"ין כהונא בס"י שאלה א' זהו אוקימתא דש"ס ריש פ' הרואה כתם דמיירי באסתפק' בהרגשה, ובכה"ג מודה הרמ"א דלא סמכינן אס"ס, כלל דברים הרגישה בלא בדיקה לא מהני' מכה אפי' ידוע שמוליא' דם, הרגישה ובדקה היינו מתני' לפי פשוט הסוגי' ובזה מהני מכה ידוע שמוליא' דם אבל לא מהני מכה שא"י אם מוליא' דם, בדקה ומסתפקא בהרגשה, יש לידון בדבר דגם בזה מודה הרמ"א שזהו אוקימת' דש"ס לפי' מהרי"ן הנ"ל. בדקה ולא הרגישה גם בזה יש לדון ברמ"א מה דינו, לא בדקה ולא הרגישה ומלאה דם יוצא וזב ממנה מבית החילון בזה ודאי מהני הס"ס שכ'הרמ"א, ועכ"פ אין כאן קושי' על הרמ"א כלל מהסוגי'(ודע שכל הרגשות האלו שכ' הן הרגישה פתיחת המקור או זיבה מהמקור, אבל זיבה מבית החילון אינו הרגשה כדלקמן) אבל עכ"פ מוכח מהסוגי' דלדדי' לחודא אינו אפי' חשש' דמיעוט' מכ"מ למיחשבי' ס' שקול כדלעיל ואפי' בטיפ' קטנה ולא כהצ"ח, ועוד ראי' מדברי הש"י לשם ע"ב ד"ה אמר לי' ר"ה אף אתה וכו' דאי ודאי מגופה וכו' אפי' כעין החרדל ובפחות מכאן, ולדברי הצ"ח קשה הא כאן מיירי מעד שאינו בדוק דאפי' לרבי מכ"מ יש חשש מיעוט' וספק קלת שמא מעלמא אתא (כדלקמן) א"כ מה"ט י"ל דבעינן כגרים, דבכגרים לא מספקינן לי' בלדדי' דחזקתו מהמקור וספק רחוק דמעלמ' אתא לא חש רבי ומטמא לה משום נדה, אבל בפחות מכגרים דרגלי' לדבר דאתו מהלדדי' מלרפי' בהדי החששא דמעלמא, ותי' זה ה"ל לשנוי' דעדיפ' דהא לפי מאי דמתרץ הש"ס דמשו"ה בעי' כגרים משום דחיי' למאכולת, לפי"ז ס"ל להרז"ה דדוק' בעגול בעי' כגרים אבל במשוך מחזקינן לה מהקינוח אפי' בפחו' מכגרים, אבל משום הס' לדדי' הוי טהור אף במשוך, איבר' להחולקי' על הרז"ה אין נ"מ בזה, אבל להרז"ה עצמו קשה הרי הוכחנו להרז"ה עצמו שאליב' דידי' יש התחלה לדברי הצ"ח כמ"ש לעיל, דמכ"מ לית' להך ס' דלדדי' אפי' בצירוף ס' אחר' ול"ל שהך חשש' דמעלמ' לית' כלל לרבי וע"כ ה"ל רק ס' לדדי' לחוד' ולעולם אי' ראי' לסתור הס' לדדי' כדאי' לצרף, דז"א מכמ' טעמי' חדא דהא לר"ח דאפי' בכגרים ה"ל רק כתם ע"כ מה"ט דמעלמא לחוד', ואיך אפשר לומר דלר"ח ה"ל מעלמא ס' שקול, ולרבי אפי' ספק לצירוף לא הוי זהו פלוגתא רחוקה, ועוד הדבר מוכרח מרוב הפוסקי' שהסכימו דבהך דרבי בפחות מכגרים אפי' במשוך טהור, וקשה טובא מפני מה, הא משוך מוליא לה מחשש מאכולת דמה"ט מטמאינן בהניחתו תחת הכר, ולמעלמא הרי לא חש רבי, דמה"ט ביותר מכגרים מטמא לה רבי משום נדה וכבר עמד בזה המחבר בדורכתי טובי, ולענ"ד לק"מ והדבר פשוט דודאי ע"ב ביותר מכגרים משום ס' מעלמא לחוד' לא חש רבי דה"ל רק מיעוט' להדי רובא וכן בעד בדוק והניחתו תחת הכר מטמאינן. במשוך ג"כ מה"ט דחזקת משוך מהקינוח ולא חיי' למיעוט מאכולת ג"כ בקינוח, אבל בצירוף שניהם יחד ה"ל כספק שקול ולא מטמאינן עכ"פ משום נדה,ונחית דרגא לרבי מטומא' נדה לטומא' כתם, ומינה לר"ח נחית דרגא מטומאת כתם לטהרה לגמרי. (מיהו לרבי צ"ל לטהר לגמרי דהרי שני הספיקות לא שכיח') עכ"פ מוכרח דגם לרבי יש עכ"פ חשש' דמעלמ', וא"כ הקב"ע לית' רבי שה"ט דבעי' כגרים משום דמלרפי' ס' לדדי' (אבל א"ל שגם טעם הפוסקי' המטהרי' בפחות מכגרים אף במשוך הוא משום הס' לדדי' שזהו נגד האמת שלא הוזכר בהם דבר זה כלל) והנה דברי הפוסקי' הנ"ל מוכרח בפשט הסוגי' דקשה אהא דמקשה ר"ח לרבי לדבריך וכו' וקשה ה"ל להקשות לדידי' מי ניח' מעד הבדוק וטמתו בירכה או הניחתו תחת הכר דבעי' כגרים בעגול ואם הוא כגרים אף בעגול טמאה נדה כמבוא' בפוסקי'. אע"כ צ"ל שבודאי בעגול ידע ר"ח לחלק בין גרים לפחות מגרים משום מאכולת, אבל בעד שא"ב דס"ל לרבי דוק' בכגרים, אבל בפחות מכגרים אף במשוך מודה רבי משם מקשה לי' ר"ח שפיר דבמשוך ס"ד דר"ח דל"ל דהטעם משום מאכולת דהא אי' חזקת משוך מהקינוח, ורבי השיב לו דמכ"מ מלרפי' החשש' דמאכולת בהדי דחששא מעלמא כדלעיל, א"כ מוכח שי' הפוסקי' וגם מוכח דלית' להאי ס' דלדדי' כלל דאל"כ עדיין לא מקשה לי' ר"ח כלום לרבי: דאף במשוך בפחות מכגרים יש ספק דלדדים.

ועוד ראי' דלית' להך סברא מהא דאי' שם דף כ"ב במפלת כמין קליפות ושערות דבאם כמהו טמאה, ואי לדברי הצ"ח והא דם ממש כיון שהוא דבר מועט ע"כ תלינן מלדדי', וכן הפוסקי' שם שנחלקו בדם יבש בלי צורת בריי' ומשמע דומי' דכמין קליפות דם כ"ש, והרי יש בזה לומר מן הלדדי', והנה לא נעלם זה מהגאון המחבר וחשב לתקן, בשני תי', הא'; דשא"ה דמפלת ר"ל הפילה בלא בדיקה ומיירי בהרגישה, שאז ליכא למימר מהלדדי' אבל המכה שבמעי'

היינו

היינו ג"כ במקור, ב' תי' של"ה דאיכ' לברורי, והנה התי' הא' מלבד שסותרת לשון הפוסקי' איכו משמע דמיירי דוק' בהרגישה וע"כ ר"ל דמיירי בלא בדיקה, דבבדיקה הרי יש לתלות הרגשה בעד, אע"כ דר"ל בהרגישה שהפילה ובלא ע"י בדיקה, וקשה תרתי חדא שהרי הרמ"א הביא שם בהג"ה דברי פסקי מהרא"י שבסי' מ"ז דבעינן שיונחו כולם, ופסקי מהרא"י מיירי בנמצא על עד שבודקת עצמה ושלא בהרגשה כמבואר שם א"כ ש"מ דס"ל לתה"ד אפי' בכה"ג לא סמכינן על ס' צדדי' ולראשוני' שומעי' מכ"ש להחמיר, וע"ק לפי"ז דברי תשו' הר"ן שהביא הב"י בסי' קל"א במוצא' כמין חול וחצץ אדום דהתיר הר"ן מכח דברי הרופאי' וצירוף הת"כ גם צירוף הכתב ע"ש, והקשו הב"י והד"מ למ"ל ה"ט בלא"ה טהורה כמו במפלת קליפות, ותי' כולם דכ"מ בכתום, ולהנ"ל אף שיהי' שכתום מכ"מ כאן דראתה אחר מי רגלים, או במי רגלים עצמה דאיכ' למיתלי הרגשה במ"ר והדר ניחא שע"כ טיפות קטני' של דם איכו כ"א מהצדדים כדברי הרופאי'. וכאן אין ראי' מהרגשה דהרי י"ל מ"ר. וגם בלא"ה הר"ן לא מיירי בהרגישה שום דבר במקור כלל כמשמעו' לשונו, גם דברי המרדכי שם לפום תי' א' של הב"י ג"כ מקרטין קטני' ואפ"ה מטמאינן להו, וא"ל דשא"ה דאחר מ"ר גרע די"ל הדרו מ"ר למקור ואז דרכן להוציא טיפות קטנות, משא"כ בראי' דעלמא אין דרך טיפות קטנות מהמקור שז"א שלא מצינו סברא זו לחלק דבמ"ר מוציא טיפין קטני' יותר מבשלא במ"ר (ועוד לפי"ז יצא לנו דין מחדש, אם תראה במ"ר וגם אח"כ אף להמחמירי' במוצא' על העד אחר מי רגלים ואף בקרטין שלא יהא דומי' לחול שהזכיר הר"ן ג"כ טהורי' מש"כ אי דמ"ר גרמו הרי קי"ל כר"י (ר"ל להמקילין) ואי דאחר בלי מ"ר באו הרי יש ס' לצדדים) ואולי י"ל שהר"ן קושט' נקוט מכח דברי הרופאי' הללו ובלא"ה הי"ל מקום להתיר מטע' דאמרן, אבל הקושי' ראשונה מדברי תה"ד במ"ע. גם התי' הב' שכ' דה"ט דאיכ' לברורי קשה לי טובא מאי אי' לברורי אי' הכא הא עכשיו קיימינן אף בהי' כתום כיון דטפות קטנות הם שהיא טהורה מטעם ס' לצדדי'. ועו' מבואר שם בהה"מ פ"ה מהל' א"ב הלכה י"ד דמשו"ה מצריך הרמב"ם שרי' בפושרי' מע"לע משו' דהוי אבעי' וכו' וספיק' דאורייתא לחומר', ולפי"ז ה"ל ס"ס ספק לצדדי' וגם ספק אבעי' דש"ם אי סגי לי' בפושרין בלי מע"לע ובס"ס לא איכפת לן באיכ' לברורי וגם ס' דש"ם ה"ל ס"ס כידוע, ועוד כ' שם הה"מ ויש לפרש וכו' דת"ק לא חשיב לה בדיקה כלל וכו' ומזה למד בעט"ז סי' קפ"ח דבנימוח ע"י הדחק ה"ל ספק וטמאה והרי השתא הוי לי' ליכ' לברורי ונטהרנו מכח ס' לצדדי', וא"א לחלוק על הה"מ וגם על הט"ז, ועוד קשה אם נימ' דטיפה מפחות כגרים תלי' בצדדי' א"כ קשי' הא דאי' בנדה דף כ"ח הרגה מאכולת וכו' עד כמה עד כגרים וכו' ושם הסוגי' כולה הכל מטעם מאכולת, ולמ"ל ה"ט בלא"ה פחו' מגרים אף אם יהי' מגופה תלינן ע"כ בצדדי' (שהרי גם כאן לא הרגישה) מכ"ש בזה שיש עוד ספיק' טובא בלא"ה, מיהו ע"ז י"ל דוק' במוצאו' טיפו' קטנו' עם העד, אבל במוצאו' ע"ק בחלוקה או בבשרה בזה אלו הי' מגופה הי' גרע די"ל שהי' יותר מגרים ומקצתו אזדא לי', וכן ל"ל בלא"ה אהא דאי' התם בחלוקה טיפין אין מצטרפי' וכן הא דמבע"ל שם דף כ"ח ע"א בבשרה אי מצטרפין הטיפין וכן הא דס"ל לרמב"ם בבשרה מטמאי' בפחות מכגרים עכל"ל כי היכא דלא תקשה מהא להב"ח, ע"כ ל"ל דה"ט די"ל דהי' יותר ביחד רק שנפלו טיפין על החלוק ועל בשרה ושם נתפזר, וזה פשוט. אך לפי"ז ק' טובא על הגאון המחבר שהביא סייעת' להב"ח מהש"ס דף כ"ב ע"ב דבפחו' מג' גריסי' ל"ח לזבה וכו' ומשום דאין דרך דאיתה פחות מכגרים, קשה הא שם נמצא בחלוקה י"ל דהראי' הי' יותר רק שמקצתו אזד' לי' ומקצתו נדבק בחלוק אע"כ דל"ל האי סברא, א"כ הקושי' במ"ע למ"ל ה"ט דמאכולת כלל.

ועוד ראי' דליתא להאי סברא דע"ק תלינן בצדדי' דאי אמרת דבפחות מגרים תלי' בצדדי' אם לא בהרגישה, א"כ ברוא' דם ע"י עד הבדוק והוא פחות מגרים, אף בארגישה איכו כ"א ספק דשמא הרגשת עד הוא, ומכ"ש כשספק לה אם ארגישה, או בלא ארגישה ואנן חיי' דארגישה דמטמאינן לה הכל מטעם ספק, קשה טובא לפי"ז קודם חומר' דר"ז מה דינו, אם הי' מטהרין ראית דם על העד בפחו' מגרים משום דתלי' בצדדי' וס' הרגשה, א"כ לתנא דמתני' דף כ"ח דדוקא הרגה מאכולת אבל לא הרגה לא, הא לפי"ז דין כתם הנמצא בחלוק חמור מדין ראיה על ידי עד הבדוק, וזהו דבר שא"א לאמרו כלל, ואם קודם חומר' דר"ז ג"כ הי' מטמאין בראי' כ"ש על העד דחיי' להרגשה, קשה א"כ למה הוצרכו הפוסקי' ליתן טעם לתקנת רבי דף ס"ו ע"א שהוא שחשש להשלמת דם טהור לדם טמא ובהרי"ף בשבועות ביאר יותר כיון דאתמעוט הבקיאו' וכו' הרי בלא"ה אף אם הכל דם טמא פעמי' הרבה תצרף ראית טיפות קטנים עם ראית טיפות גדולי' וע"ק הן רק טמאי' מספק דתלי' בצדדי' אע"כ דלית' להאי סברא כלל וזהו ראי' שאין עלי' תשובה, וסבור הייתי לומר דבודאי ברוא' פעם א' או שתי' טפה קטנה ודאי תלי' במקור ורק באשה שדרכה בכך הוא רגלי'. שהוא מהצדדי' ובזה יתורצו רוב הקושיות דלמעל'. אך לפי"ז עכ"פ דברי הב"ח נסתרי' וגם ראית הגאון נסתרה וגם אין זה בכלל דברי הרופאי':

הספק השני שהוא ס' לא כתום כבר הרגיש הגאון שאין זה ס"ס דס' מהצדדי' וס' לא כתום ה"ל שם חד, ורצונו לומר דדוקא ספק לצדדי' וס' מכה שבמקור ה"ל ס"ס כמ"ש הטעם בסי' קפ"ז דכ"מ לענין טומאת האשה אבל בלא כתום דה"ל ג"כ כשם לצדדי' דבלא כתום אין עליו שם דם ואינה מטמאה דהא דתנן בפ' דם נדה דמטמאי' לחין ויבשין ר"ל לח ונעשה יבש. אבל לא יבש מעיקרא כ"א דוקא בכתום כמ"ש הרא"ש בסוגי' דף כ"ב ע"ב (ולהרשב"א המפרש שם דאפי' בלא כתום טמאה איהו ס"ל גם הכא דדוקא בעינן כמין קליפות, אבל דם יבש באמת אף בלא כתום טמאה האשה כדה) ע"כ ה"ל רק חד ספק. ותי' הגאון ע"ז דכאן שספק הא' הוא מהצדדי' ואיכו כ"א חומר' דר"ז שפיר סמכינן על הך ס"ס. וכבר כתבתי דלית' דספק מהצדדי' לחודא אף בע"ק איכו ס' שקול כלל, ואיכו משום חומרא לחודא אלא מדינא טמאה, וא"כ אף אם נניח דבהדי צירוף ליהוי ס"ס הקב"ע דה"ל ס' כתום עם צדדי' שם חד כקושי' הגאון, ועוד בלא"ה הך ס' לא כתום לא יתכן כ"א לשיטת הרז"ה ורא"ש דס"ל דדם יבש טהורה, ובלא הטע' דמכה י"ל, (שוב ראיתי שאפי' להרא"ש דמטהר בדם יבש הוא ג"כ מטעם ברי' וס"ל דגם דם יבש הוא ברי' וכ"ה בת"ה להדי' אליב' דהרז"ה ודברי הכ"ופ שכ' כאן אליב' דרא"ש תמוהי' דמשמע מדבריו להרא"ש דם יבש טהור בלאו ה"ט דברי' ולענ"ד איכו ועיין) אבל להראב"ד והרשב"א הסוברי' דדם יבש טמא ורק במפלת כמין ברי' ומשום דמכה י"ל ודאי א"א לומר שמא לא כתום דהא לא תהני בלא מכה ול"ל שמא י"ל מכה, וזהו איכו ספק דרוב נשים א"ל מכה כמ"ש הגאון עצמו כיוצא בזה גבי מי רגלים, וא"כ גם ס' זה דלא כתום ספק רחוקה היא. וה"ל תרי ספיקות שניהן יחד בלתי שקולים, דהא מודה המחבר הנ"ל דלא הוי ס"ס כדלקמן, ומכ"ש מה שהוסיף עוד דא"ל לברר בכה"ג כבר כ' שדבר זה מתנגד לדברי הה"מ והט"ז וכמש"ל, ואפי' בנאבד איכו ברור מה"ט דכתיבנא.

הספק הג' דשמא דם טהור אע"ג דחסרון ידיעה הוא מכ"מ כיון דהספק לכל העולם לא ה"ל כחסרון ידיעה, (והנה מה שהשיג אהב"ש בסי' קכ"ה והוא דטעמ' דחיי' במיאון אע"ג דס' דרבנן הוא משום דאי' חזקת א"א דרבנן, וקשה א"כ לפי"ז מכ"ל להרשב"א הובא בריש סי' ק"ל דבהגיע' לימי הנעורי' אע"ג דלא הביא' סי' חיי' מטעם חזקה דרבא וכו' הא י"ל חזקה דרבא הוא לגבי מיאון דיש חזקת א"א דרבנן משא"כ כאן אדרב' איכ' חזקת טהרה. גם בנדה דף מ"ח ע"ב דמחלק הש"ס בחזקה דרב' ה"מ למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה ופירש"י והתו' שהחילוק הוא דבמיאון לחומר' ובחליצה לקולא, וה"ל לומר דבמיאון איכ' חזקה ובחליצה החזקה בהיפוך, גם המג"א בא"ח סי' קל"ט העלה דבאכל שיעור דרבנן סמכינן על חזקה דרבא, והרי י"ל דלא מהני חזקה דה"ל רק לגבי מיאון דאית חזקת א"א אלא ע"כ דלית' להך סברא ויפה השיג הב"ש.)

וקשה לי ודאי אמת דגם בימי חז"ל בדורו' האחרונים העידו על עצמם שאינם יודעין להבחין בין דם טמא לדם טהור ור"ל שלעולם אנו מסופקי' שמא הוא טמא. אבל בהיפוך לא מצינו שסברו להם הבקיאו' שלא לידע לפעמי' על דם אדום שבאדומי' שזהו ודאי דם טמא זהו לא מצינו, וא"כ ה"ל לדידן שפיר חסרון ידיעה לפעמי' דאלו הי' אדם בקי הי' יודע שדם זה ודאי טמא ותו לי' ספק' ומפני שחסר הבקיאו' להיפוך שלא לידע הטהרה מפני זה לא חסר הבקיאו' שלא לידע הטומאה א"כ לא ה"ל ס"ס.

ועוד הרגיש הגאון שזהו רק לדעת הרז"ה אבל לא לדעת הראב"ד שס"ל דרוב דמי' שבאשה טמאי' (והנה בהרז"ה עצמו משמע שע"כ לא פליג אהראב"ד רק שלא להקל מטעם רוב זה, אבל מכ"מ מודה הוא דלהחמיר ה"ל שפיר רוב ע"ש לשונו והוכחתו) והשיב ע"ז דמכ"מ ה"ל ס"ס דסמוך מיעוט' לפלגא וה"ל ס"ס, הנה גם זהו אם ס' הצדדי' ס' שקול אבל כיון שנתברר שספק צדדי' איכו ס' שקול, ואם גם הך ס' דדם טהור איכו ס' שקול, בזה ודאי לא הוי תו ס"ס כדאסיק המחבר עצמו.

והנה בשורש דבר זה אי הוי ס"ס באינם שקולי' שהשיג המחבר אהש"ך ואהב"ח, לענ"ד צריך להתלמד בזה, ואבאר מקודם דהראיו' שהביאו התו' דף י"ח דסמכינן מיעוט' לפלגא וה"ל רובא, כולם אינם רק ביש עוד צירוף חזקה כמו שהוא בשליא שיצתה מקצתה דחזקתה להיתירא ובנדמה דאוקים חזקת הולד שאינו קודם

בבכורה כמ"ש התו' שבר' זו בבכורות וביבמות וכן במיעוט' דמפלת אבל היכ' דליכ' חזקה לסייע ה"ל המיעוט כמאן דלית' והסברא לחלק הוא קל להבין, דהרי להרבה פוסקי' שמכינן מיעוט' לחזקה אף בלית ס"ס רק מיעוט לגבי רוב ויש חזקה למיעוט ה"ל פלגא עיי' במלחמות בקידושין בסוגי' דמקבלי והדר מקדשי, ואפי' להתו' דס"ל דלרבנן דלר"מ לא אמרי' סמוך מעוט' לחזקה דה"ל מיעוט' כמאן דלית' כמ"ש התוס' בקידושי' דף פ' ע"א ד"ה סמוך וכן בבכורו' דף כ"א ע"ב מכ"מ מודי' דעדיף למיסמך מיעוט' לפלגא בהדי חזקה מדכיסמוך מיעוט' לפלגא בלית חזקה בהדי'. איבר' שיש להביא ראי' דאפי' בלא חזקה מלורפת סמכינן מיעוט' לפלגא, מהא דאי' ביבמות דף קי"ח ילאה מלאה חושש' ר"י אומ' א"ח ומסקינן בבכור' ה"ט דידי דסמכינן מיעוט' לפלגא והתם במליאה ליכ' חזקה כמ"ש התו' שם בהוכחה מקושי' הגמ' דבכורו' דף כ' הנ"ל ואפ"ה ס"ל לר"י דסמכינן מיעוט' לפלגא, ובהכי יש ליישב היטיב מה שדקדקו התו' שם וכן במהרש"א ביבמות דה"ל לר"י לחלוק בריש' דילאה לרתה וכו' דתקשא דהא ס"ל לר"י דל"ח למיעוט', והשת' ניח' דאי פליג ארישא' משום דלא חיי' למיעוט' ולא סמכי' מיעוט' לחזקה, ה"א כמו דלא סמכינן מיעוט' לחזקה כן לא סמכינן מיעוט' לפלגא וקמ"ל ר"י דלא, דמכ"מ לפלגא סמכינן מיעוטא טפי מלחזקה ודו"ק.

אך כד דייקת כ"ל דאין מזה ראי' דמאי חזית להביא ראי' מר"י דלית הלכת' כוותי' כידוק מת"ק וסתם מתני' בהיפוך דס"ל ילאה מלא' חושש' ולפי' הרי"ף והרמב"ם אתי' אפי' כרבנן דר"מ דל"ח למיעוט' כמ"ש הנמוקי יוסף שם ושם בחידושי רשב"א יבמות, וכ"מ במלחמות בקדושי' דף פ' ובריטב"א דף פ' הנ"ל ואפ"ה ס"ל מליאה חוששת דלריך לדחוק דס"ל הך דמעוברת' הוא חזק' ליבוס דדוחק, אבל השת' אדרב' י"ל ה"ט דת"ק דס"ל דל"א סמוך מיעוט' אפי' לפלגא ובהכי א"ש הטוש"ע בא"ע סי' קנ"ו דפסקו להך דמליאה חוששת א"כ אדרב' סייעת' לדידן דבלית' חזקה לא אמרינן סמוך מיעוט' לפלגא.

ועוד נלע"ד דאף ביש חזקה דאמרינן סמוך מיעוט' לפלגא אליב' דהתו', מכ"מ היינו במיעוט' דשכיח' אבל במיעוט' דלא שכיח לא, וראי' לזה שהרי כ' התו' בבכורו' דף דלחומר' אמרינן סמוך מיעוט' לחזקה, וכ' א"כ בתיס שא"לס נימ' סמוך מיעוט' לחזקה ותי' דהתס ה"ל מיעוט' דלא שכיח, וא"כ אס אפי' להחמיר לא אמרינן סמוך מיעוט' לחזקה דליהוי כפלגא כיון דהוי לא שכיח, איך ניקול לומר סמוך מיעוט' לפלגא אף להקל במיעוט' דלא שכיח וכל הראיות של התו' הן הכל במיעוט' דשכיח, ועפי"ז אין דברי התו' שבנדה סותרי' כלל לדברי התו' בכתובו' דף ט' ד"ה ואבע"א, וכן כלל שכללו הב"ח והש"ך בדוכתי טובא דבעי' ספיקו' שקולי' נשאר קייס עכ"פ בליכא חזקה לסייע או במיעוט' דלא שכיח, והנה כאן ע"כ לריך לומר דרוב דמי' שבאשה טמאי' הוא רוב גמור וה"ל ד"ט מיעוט' דלא שכיח' דאל"כ הקב"ע לר"י דס"ל מביא' קרבן ונאכל, ומשום דא"א לפ"הק בלא דס ורוב דמי' טמאי', דאכתי תקשה נסמוך מיעוט' דדס טהור לחזקת האשה וליהוי פלגא שלא נשרוף עלה תרומה ומכ"ש שלא להביא קרבן ולהיות נאכל, וכיולא בזה מקשי' התו' דף י"ח ע"ב ד"ה למעוטי רובא, שהקשו כן בנמלא בלול ולפני', ותי' דרוב גמור שאני, א"כ דחזקה רעועה, א"כ כיון דרוב דמי' טמאי' ה"ל רוב גמור והחזקה רעועה תו ליכ' ללרף החזקה למיתר למיסמך מיעוט' לפלגא, וגם ה"ל המיעוט מיעוט' דלא שכיח, מיהו י"ל דר' יהושע לטעמי' דס"ל בבכור' דף כ' דחלב פוטר ולדבריו ל"ל דלא ס"ל סמוך מיעוט' לחזקה, דהרי מה"ט ס"ל לר"ע ולרשב"ג שם דחלב אינו פוטר כמ"ש ר"ת שם, וע"כ ס"ל לר' יהושע כאן דמביא' קרבן ונאכל ולעולם דה"ל מיעוט דשכיח וחזקה גמורה, ובהכי ניחא קושי' התו' דף י"ח הנ"ל סוף ע"ב ד"ה למעוטי רוב דר"י וכו' דדוק' לר' יהושע לטעמי' שורפי' עלין תרומה משא"כ לר' יוחנן דס"ל הלכה כרשב"ג דחלב אינו פוטר ומשום דאמרינן סמוך מיעוט' אין שורפין דאמרינן סמוך מיעוט' לחזקה, ולפי"ז אדרב' יש סייעת' דה"ל מיעוט גמור, אבל מכ"מ זהו רק לר"ת, אבל לרמב"ן שם בבכורו' וכמ"ש הרא"ש שם דפסקו חלב פוטר ואע"פ דס"ל בעלמ' סמוך מיעוט' לחזק' וע"כ ל"ל משום דיש חזקת דאינו הולד קדוש בבכורה כמ"ש התו' שם במסקנא, ולפי"ז אין ראי' מר"י דלית ליי להאי כללא, א"כ הקב"ע למה ס"ל דמביא' קרבן ונאכל אע"כ דה"ל רוב גמור או עדיפי' מרוב, או שהחזקה רעועה, א"כ נשאר קייס כמ"ש דבמיעוט' דלא שכיח לא אמרינן סמוך מיעוט' לפלגא — והנה בחי' רמב"ן בנדה דף י"ח כ' לתרץ קושי' התו' הנ"ל ד"ה למעוטי וכו' דהיכי דחזקה תליא ברוב ה"ל החזקה כרוב עלמו ולא נחשבת החזקה כלל ע"ש, ועל דבריו ק' לכאור' מיבמות דף קי"ח הנ"ל דאמרינן סמוך מיעוט' לחזקה והתם משמעו' הש"ם דהחזקה הוא על האשה הבא' לב"ד דיש לה חזקת יבוס או חזקת לשוק ודמי ממש לחזקת הבית בבא לשס שיליא, או לחזקת האשה בבא לשס דס ולריך לדחוק דלשון הש"ס ביבמות לאו דוק' חזקת יבוס אלא ה"ל חזקת הלידה שלא ילדה ודוחק שהרי אין הלידה בא' לב"ד כלל וגם בלשון הרע"ב והתי"ט שם לא משמע כן, עכ"פ לרמב"ן ליכ' ללרף החזקה בכ"ד דמיד שאתה חושב הרוב לית' לחזקה, ורק היכ' שהחזקה והרוב בענין א' כמו ברוב תנוקות מטפחין סר"ל נוגעי' בעיסה והעיסה טמאה, והחזקה הוא ג"כ על העיסה, וא"כ גם לדבריו ל"ל בכ"ד דסמכינן מיעוט' לפלגא מכח לירוף החזקה ודוק היטב בזה.

ועוד כ"ל ראי' ברורה דבכה"ג שיש חזקה לחד ספק, תו לא מלרפין בהדי' ספק אחר, שהרי כ' התו' והרא"ש בנדה דף ט"ן ד"ה אפי' וכו' דפלוגת' ר"י ור"ה שם דוקא במחשב ימי' שיכולה לטבול ואפ"ה דוק' למ"ד וסתות דרבנן הוא דה"ל ס"ס אבל למ"ד וסתות דאורייי' לא ה"ל ס"ס ולדברי הגאון הרי כאן לא הוי רוב כלל רק חזקה אורח בזמנו בא, וה"ל הטהרה ספק שאינו שקול ועכ"פ מיעוט' הוי (דהרי לא עדיף חזקה כרוב) ונימ' סמוך מיעוט' לפלגא שמטבילין אע"כ שזהו לא מיקרי ס"ס. ומיהו י"ל שא"ה אס נימא הספק השני שראתה כבר ילאה מחזקתה אע"ג דלהס' הא' אמרי' שלא ראתה, א"כ י"ל דהתס לריכי' להתחיל בספק ראתה שהס' אינו שקול אבל כאן מתחילי' בספק השקול ומלרפין ה"ס שאינו שקול ודוחק. א"כ י"ל שא"ה דספק דטבילה תליא במעשה, וה"ל כהך דא' רבינא בבכור' דף הנ"ל דרוב' דתלי' במעשה לא אמרי' וגם זהו דוחק, דא"כ גם למ"ד וסתות דרבנן למה סמכינן אהס"ס ול"ל בלרוף החזקת טהרה ה"ל זהו ג"כ רוב אע"ג דתלי' במעשה ודוחק.

עוד יש ראי' מהא דאי' ריש פ' האשה וכו' ור"ש מטמא מפני שאין דרך האיש וכו' ואי' שם אבע"ל איש ואשה יושבין מה לי א"ר שמעון וכו' ומסקינן ת"ש כיון דא' ר"ש חזקת דמיס וכו' ל"ש וכו' ופירש"י מדקתני חזקה אלמא לא מספקינן כלל, ולדברי הגאון לא עדיף לשון חזקה מל' רוב דסמכינן המיעוט לפלגא וכן בכאן י"ל כהי שאין דרך דמי' לבוא מהאיש מכ"מ מלרפי' המיעוט' לפלגא דבמי רגליס קאתו וזהו ראי' ברורה לענ"ד ומינה לכל היכ' דתנן שחזקתו כגון שחזקתו מהמקור או שחזקתו בהרגשה הכתוב ברמב"ס תו ליכ' למיחשבי' בהדי ס"ס כלל.

והנה המחבר הביא ראי' דמהני ס"ס באינס שקולי' מסוגי' הנ"ל דר"מ מטהר באיס ואשה שעשו וכו' ומשוס דה"ל ס"ס ואע"ג דבאשה לחוד' מטמא משום נדה, ולכאורה לריך להבין אכתי לדברין מי נימ' דהרי מודה הוא דזהו לא מיקרי ס"ס באינס שקולי' רק רובא היא כלשון הש"ס פ' בהמה המקשה דף ע"ז סמוך מעוט' דנדמה לפלגא דנקיבו' וה"ל רובא וא"כ לר"מ דחייש למעוט' ליחוש גם כאן, אע"כ דאפי' ס"ס הוא דעדיף מרובא דאפשר אפי' ר"מ מודה בי' ובדברי המחבר עלמו משמע בדוכתא טובי שלא קרי לי' רק רובא, מיהו י"ל כיון דיש כאן ג"כ חזקת טהרה וסמוך מעוט' לפלגא דה"ל רובא וה"ל רוב וחזקה, וה"ל הספק טומאה מיעוט' דמיעוט' דמודה ר"מ, וכיולא בזה אסקינן ביבמות דף קי"ח הנ"ל.

אמנם לפי"ז י"ל דאין כאן ראי' מר"מ כלל לפמ"ש התו' ביבמות דף הנ"ל דדוקא לר"מ דחייש למיעוט' סמכינן מיעוט' לחזקה אבל לא לרבנן, וכ"כ לעיל דף מ' בסוגי' דתינוקת, א"כ כן י"ל ג"כ לענין סמוך מעוט' לפלגא דוק' לר"מ הוא ולא לרבנן דל"ח למיעוטי'. אך באמת זה אינו דהא לדי' התו' ע"כ מתני' דיבמות ר"מ היא וא"כ ה"ט דמליאה חושש' דאע"ג דסמוך מיעוט' לפלגא מכ"מ חיי' למיעוט' כיון דליכ' חזקה במליאה, ור"י דס"ל במליאה א"ח עכל"ל מטעם סמוך מיעוט' לפלגא ול"ח למיעוט הרי אפי' למאן דל"ח למיעוט אמרינן סמוך וכו' ול"ל עכשיו כדדחינן לעיל דת"ק פליג דהא להתו' אין ראי' מת"ק כלל, דלת"ק ה"ט משום דחיי' למיעוט זכרי' כדאי' שם, אמנם כן א"ל דאין ראי' מכאן כלל דר"מ דס"ל דחייי' למיעוט, אמרי' סמוך מיעוט' לחזקת טהרת האשה וה"ל פלגא וע"כ שפיר ה"ל אח"כ ספק שקול וה"ל ס"ס. אבל לדידן דלא סמכינן מיעוט' לחזקה לא ה"ל פלגא, דמכ"מ קושי' המחבר במ"ע דהא ס"ל לר"מ דבאשה לחוד' טמאה משום נדה הרי דלא סמוך אהך מיעוט' וחזקה וראיתו לכ"ע. אבל מכ"מ כ"ל שאין מכאן ראי' לכ"ד דהתס אמת דמטמא משום נדה ול"ל דיותר מלוי לבא מהמקור מסיבוא עס מ"ר, אבל מכ"מ י"ל דהוי רוב שאינו גמור שהחמירו בו כרוב כמו גבי תינוקות מטפחי' בסוף קידושי' דף פ' הנ"ל, ואע"ג דר"מ מטהר לה התס ברוב שאינו גמור שאני התס דהחזקה גמורה, אבל כאן החזקה רעועה כמ"ש התו' לעיל דף י"ח ע"ב ד"ה למעוטי ומשו"ה אפשר דשורפין עלי' תרומה כאן אע"ג דהתס אין שורפין לר"י אליב' דרבנן ג"כ מה"ט כיון דהחזקה א"ג החמירו בו כרוב, ומשו"ה בלירוף עוד ספק שהוא פלג' מלרפי' גם המיעוט בהדי'. (ועוד הרי בלא"ה יש להתירו מטעם ס' השני למוד' שהוא מהאיס משום דמוקי' אשה

אמזקתה

אחזקתה והיא טהורה ובאים אין אנו מטמא א"כ מצד ספק השני לבדו יש לטהרו, ורק שהחזקה דאשה רעועה, וע"כ מצרפי' ג"כ ספק מיעוט' דמ"ר, אבל היכא שאין מטהרין על חד ספק רק בצירוף הספק דמיעוט' ע"ז אין ראי') וא"כ יש לדון מיני' לכיוצא בזה, אבל הך דרוב דמי' שבאשה טמאי' שמביאי' עלי' קרבן ונאכל שע"כ צ"ל דרוב גמור הוא ומיעוט' דידי' לא הוי מיעוט' דשכיח, בכה"ג אין לנו ראי' לצרפו לספק אחר אפי' יהי' האחר שקול, ומה"ט ג"כ אין להביא ראי' דמהני ס"ס שאינם שקולים מהא דמודה רבי דבבדקה בעד שא"ב דדוק' בכגרים טמאה אבל לא בפחות מכגרים ואפי' מסוך כמ"ש הרשב"א וע"כ משום דמצרפי' הספיקו' ספק מאכולת וספק מעלמא, אע"ג דכל אחד לחוד' אינו ספק, שהרי בדוק בהניחתו תחת הכר מטמאינן במסוך, וכן ביותר מגרים בעד שא"ב מטמאינן לרבי א"כ מה מהני הספיקות יחד, י"ל גם התם כל א' לעצמו לא הוי רוב גמור, דאפ"ה טמא' משום נדה כל א' לחודי' ומהני בצירוף, ובלא"ה י"ל לרבי בפחו' מכגרים עכ"פ ה"ל כתם, ורק לר"ח דבכגרים ה"ל כתם ה"ל בפחות מכגרים טהורה לגמרי כמ"ש למעלה, וכן מסו"ה אין ראי' מהא דקי"ל בטחתו ביריכה דטמאה משום נדה ואפ"ה באינו בדוק מטהרין לה משום ס"ס כמ"ש בש"ע סי' ק"ל סעי' ל"ו אע"ג דכל אחד לבדו אינו ספק דטחתו ביריכה בבדוק ע"כ, ובא"ב והניחתו בקופס' מטמאינן לרבי, דגם ע"ז י"ל דאף אם נימא שאפי' להפוסקי' כרבי בא"ב ס"ל הך דינא דרש"י בהניחתו ביריכה, י"ל שא"ה שכל א' לבדו י"ל דאינו רוב גמור משא"כ ברוב גמור כדלעיל כהך דחזקתו מהמקור דמביאי' קרבן וכהך דרוב דמי' טמאין ככ"ל, ומכ"ש שגם שם י"ל שגם זהו רק לר"ח ולא לרבי.

והנה מזה עצמו מוכח דלית' לס' לצדדי' דאל"כ תקשה להרא"ש ורמב"ם דמוקמי לה להך דטחתו ביריכה אף בעגול ובכל שהוא, א"כ ה"ל הס' הצדדי' לסי' הב"ח ונצרף בהדי' חשש' דיריכ', כמו באינו בדוק וטחתו ביריכה ודו"ק, אע"כ דס' הצדדי' אינו אפי' ספק שקול, אפי' בטפה קטנה ככ"ל, ובלא"ה כלע"ד דראיתו מר"מ אינו ראי' דכהי דלעיל דף י"ב ס"ל לר"ז דלר"מ מטמאינן משום נדה, י"ל דאיהו ס"ל כר"ל כאן דמדלא קא' ר"מ ור"י מטהרין צ"ל דר"מ מטמא, אבל לר"י דס"ל כאן דמטהרין בס"ס לר"מ תלי סבר כריב"א לעיל דלר"מ אין טמאה רק משום כתם, ותדע שהרי בתני' כוותי' דר"י ובברייתא שאח"כ תנינן ר"מ או' יושבת תולה עומד' אינו תולה משמע מיתלי לטהרה הוא דלא תלינן אבל מכ"מ אינה טמאה ודאי ובהכי א"ש הא דתשובת הר"ן שכ' דלר"מ הטעם דחיים למיעוט' ותמה עליו הגאון הנ"ל בחידושי' מסוגי' דף י"ד, והשת' ניח' דאיהו קאי בסוגי' שלפנינו, (גם מה שמקש' עליו מר"ש י"ל לר"ש ודאי הוא ונקט אינו תול' איידי דר"מ ור"י).

ובהכי א"ש קושי' הפוסקי' התו' ורשב"א לעיל דף י"ז דקי"ל כר"ח בעד שא"ב דמטמא משום כתם וקי"ל בעושה צרכי' כר"י, והשת' א"ש דבעושה צרכי' אדרב' רובא להיתירא ורק חששא דמיעוט לחומרא. אבל לעיל בעד שא"ב הוא בהיפוך רוב' לאיסור' וחשש' דמיעוט' דאתא מעלמא, והש"ס לעיל דמדמי לה מסו' דלעיל הוי ס"ל דלר"מ טמאה משום נדה לגמרי ע"כ דהוי רובא לאיסורא ולשם צ"ל באמת לר"י טמאה משום כתם דפלוגת' רחוקה לא משוינן, אבל אנן קי"ל כסוגי' שלפנינו, איברא י"ל דגם לסוגי' שלפנינו א"ש הך סוגי' דלעיל, דלכאור' ק' להר"ן דמפ' טעמ' דר"מ משו' דחיים למיעוט' הרי גם ר"י חיי' למיעוט' ביבמות דף ס"ו ובנדה ר"פ בנות כותי', וצ"ל דס"ל לר"י כיון דאיכא חזקה דאשה ה"ל רוב' וחזקה וה"ל מיעוט' דמיעוט', ואמנם לר"מ דלא אליתא לי' החזקה חזקת טהרה, (ואפשר דר"מ לטעמי' דס"ל וסתות דאורייי' ומפרש בספר הנ"ל משו' דלא אלימי החזקה דטהרה כ"כ) וא"כ מינה לעיל בעד שאינו בדוק דהך דאתא מעלמא הוא מיעוט' ורק אמרי' סמוך מיעוט' לחזקה והוה לי' פלגא ומשום הכי מטמאינן התם משום כתם לר"מ, ומינה כאן דה"ל רוב' וחזקה מטהרינן לגמרי, אמנם לר"מ דס"ל כאן ע"כ צ"ל דלא אלימי לי' החזקה מתילא גם שם לא אלימי החזק' וה"ל רק מיעוט עלמא לגבי רוב דמי' מסו"ה מטמ' ר' משום נדה, אך לפי"ז צ"ל מאי מקשה לעיל הא משום כתם אמרת לן דלפי"ז הא בהא תלי', וי"ל דבסוגי' דלעיל לא הוי ס"ל הך סבר' דסמוך מיעוט' לחזקה כמו דלא ס"ל לרב הושעי' בקידושין הנ"ל אבל אנן דקי"ל כר"י דאמרינן סמוך מיעוט' ככ"ל א"כ שפיר הא בהא תליא, ודו"ק היטב.

כללו של דבר דוקא ברוב שאינו גמור והמיעוטא שכיח שם אמרינן סמוך מיעוט' וגם אי' בצירוף חזקה, אבל במקום שחייבי' קרבן כמו בספק דמי' מהמקור או בספק ד"ט דע"כ הוי רוב גמור והמיעוט' לא שכיח לא שמכינן המיעוט לפלגא, ומכ"ש בליכא צירוף החזקה כ"כ דהחזקה רעועה ואי' תרתי לריעות' רוב גמור וחזקה שא"ג ודוק, ועוד נ"ל דבהך דטמאה נדה אין בו צד קולא למידק מיני' דהספק אינו שקול, דהא דמטמאינן לה נדה ודאית לעולם והי' בו חומר' דהא דשרפינן עלי' תרומה הרי תלינו שזה ספיקות ששורפי' עלי' תרומ' עיי' שבת דף ואי דעי"ז תצטרף הך ראי' לראית ו' ימי' אחרי' י"ל כיון דבאמת רוב' אית' לאיסור' ורק בצירוף החזקה לטהרה ניזול בתר מיעוט' מטעם סמוך מיעוט' לחזקה, והנה אח"כ כשראתה בו' ימים שאחריו אדרב' יש חזקה למפרע וה"ל תרתי לריעות' וחזקה בתריית' עדיפי מקמייתא והדר אזלינן בתר הרוב ואי דעי"ז תחשוב ימי זיבתה אח"כ ותהי' שומרת יום א' י"ל לרמב"ם דס"ל לעולם מחשבין ימי נדה וימי זובה כסדר עד שיעקור הוסת א"כ אין מכאן קולא כלל, ואי דעי"ז שמטמאין לה נדה תעקור וסתה ותקבע וסת האסרת ואז משתנין גם ימי הנדה והזיבה להרמב"ם כמבואר בו פ' גם זה אינו דהרי קי"ל דאין קובעת ולא עוקרת רק ע"י עד הבדוק ור"ל הניחתו בקופסא, ובאמ' בטחתו ביריכה אף באינו בדוק והניחתו בקופסא אינה קובעת וסת ולא עוקרתו אפי' לרבי כדמוכח בבע"הב להראב"ד ע' סוף סי' ק"ל, שהרי הראב"ד ס"ל כר' בעד שא"ב והניחו בקופס' ואפ"ה כ' כאן דאין קובעת וסת ולא עוקרת ודו"ק, ומכאן ראי' גדולה שהך טמאה נדה דרבי אע"ג דטמאה נדה מכ"מ אינו ודאי גמור דאל"כ תקבע וסת ותעקור וסת, ומינה נשמע לטמאה נדה דר"מ, אמנם היכ' דמפורש שמביא קרבן בזה מבואר ומפורש שהוא רוב גמור (ובהכי י"ל הא דאי' דף ס"ו התקין רבי בשדה שתשב הוא ושטה וכו' י"ל דרבי לטעמי' ס"ל בעד שא"ב טמאה משום נדה ולכן בשדות שמסתמא א"ל מקום להצניע עדין חיי' לצירוף ראי' דעד שא"ב לראי' ח' ימי' דאחרי' ע"כ החמיר רבי ותיקן לטעמו ודו"ק) וא"ל דעדיין יש קולא לענין שחברתה תולה בו כמבואר בסעיף י"ל דגם זהו א"ש כיון דלבעלת הראי' יש רוב לאיסור' ורק מכח חזקה נצרף המיעוט הרי נגד זה יש חזקה לשני' וה"ל חזקה להדי חזקה ונשאר הרוב כן נ"ל ברור בע"ה.

מעתה נעיין בספק הרביעי שהוא דמת' ראתה בלא הרגשה וכו' הנה לפמ"ש הרשב"א דמיירי הסוגי' בדף י"ד פלוגת' ר' ור"ח בלא ארגישה, וכן מיירי ג"כ דין טחתו ביריכה וכן מתני' דאותיות, א"כ גם התם איכ' הנך תרי ספיקי ספק מהצדדי' וספק לא הרגישה, דהא מתני' מיירי אף בכל שהוא, וכן הך דטחתו ביריכה אי מיירי במסוך (ולרמב"ם ורא"ש אף בעגול) אף בכ"ש, וכן בהך דר', אלולי ה"ט דמאכולת הי' מטמא אף בפחות מכגרים ולהרז"ה באמת במסוך מטמאינן בכ"ש והרי איכ' ס' מהצדדי' וספק לא הרגישה, ואפ"ה במתני' חייבי' בקרבן ובטחתו וכו' ובעד שא"ב הי' מטמאין משום נדה, ועוד הרי בטחתו ביריכה ג"כ איכ' לצרף עוד ס' דיריכה, שהרי מה"ט בעד שא"ב ה"ל ס"ס, וכן בעד שא"ב דר' ור"ח איכ' עוד ספק לרבי דמה"ט בפחו' מכגרים אף במסוך טהור כדלעיל א"כ איכ' ג' ספיקי ס' מהצדדי' ס' לא הרגישה ספק יריכה, וכן בא"ב בפחות מגרים איכ' הג' ספיקי הללו, אע"כ דג' ספיקו' יחד ג"כ לא מהני דוגמא דצד, אך מכ"מ יש להביא ראי' להתיר' דהרי צריך להבין הטע' דכתמים דרבנן, דצ"ל משום דתלינן דאת' מעלמא ועברה ולאו אדעת' והא דאמרינן ריש נדה דהרי לא עברה היינו טעם למאי שהחמירו חכמי' מה"ט אבל מדאו' ה"ל סברה טובה, מכ"ש בצירוף החזקה, דודאי אין זה סברא, ועוד דהא לדברי רשב"א עד שא"ב דמיירי בי' ר' ור"ח עדיפי מחלוק דעלמ' דבעד שא"ב ס"ל הלכה כר"י דטהורה לגמרי ובחלוק יש בו משום כתם לכ"ע וע"כ צ"ל דה"ט דבחלוק ל"א שעברה ולאו אדעת' משא"כ בעד שא"ב י"ל טפי דנכתם, א"כ מכ"ש לרבי דס"ל בכה"ג דטמאה נדה דמשמע טומאה דאורייי' מכ"ש שבחלוק הבדוק מעיקר' דלא נית' הך סברא דעברה ולאו אדעת' א"כ הקב"ע מ"ט דהוא רק מדרבנן, ע"כ צ"ל חדא מתרתי ותלת, א' דעיקר טעמ' כיון דלא ארגישה טהורה מדאוריי' דלא אמרי' ארגישה ולאו אדעת' מדאורייתא ואפי' בזמן רב, ומ"ש התו' רי' פ' האשה שבזמן רב אמרי' דארגישה ולאו אדעת' אפי' בס"ד דש"ס היינו ג"כ רק מדרבנן, וצ"ל לפי"ז אפי' אחר הרגשת מי רגלים או תשמיש אין זה סבר' לומר דטעתה בהרגשה אם לא הרגישה, והא דמחייב קרבן באותיות זהו מיירי בארגישה ממש וכפשוט הסוגי', מיהו בבדיקת עד י"ל שפיר מדאורייי' חיי' לשמ' ארגישה ולאו אדעת' דהרגש' עד עדיפא מהרגש' שמש כדמוכח הסוגי' ריש נדה לשמאי דס"ל ד"ש משו' דלא ארגישה ולא ס"ל הרגש' מ"ר, ואהא דלא הרגיש' עכשיו צ"ל בדיק' עד כמ"ש התו' שם לפירש"י, ובהכי ניחא מה שדקדקו התו' ריש פ' האשה ד"ה איתר הרגשת שמש דה"ל איתור הרגשת מי רגלי' ולא דקדקו אהא דקאמרינן איתור הרגשת עד הוא דה"ל ג"כ אי' הרגשת מי רגלי', והשת' ניחא דהרגשת עד סבר' יותר מהרגשת מי רגלים, ב' י"ל באמת אהאי דלא הרגישה לא הוי שמכינן בזמן רב דמדאורייי' יש לחוש בזמן רב דארגישה ולאו אדעת' לכ"ע כמו בס"ד לשמואל ריש פ' האשה ועדיין לא אסיק הש"ס דטמאה מדרבנן בלא הרגשה, וכן אחר מ"ר ותשמיש,

ודק ה"ט משום דמלרפי' יחד הספק דעבר' ולאו אדעת' עם הס' הרגשה, וגם לפי"ז ל"ל הא דמטמא רבי משום נדה ולא מלרף יחד החששא דמעלתא בעד שא"ב עם הס' דהרגשה כמו בכתם ל"ל לפי"ז דרבי מיירי בהרגש' ממש וכן בהך דטמתו ביריכ' אך לפ"ז קשה מאי פ"הג שם והא תוספתא אמרת לן דלמא הא דתוספתא מיירי בלא הרגשה וה"ל ס"ס ודק שאינם שקולים ולכן תוספתא וק"ל ולא כהרשב"א בת"ה, וכן הא דמטמא ר"מ משום נדה במ"ר ומטהר בס"ס, ולא מטהר לעולם משום ס' הרגשה וס' מ"ר מיירי ג"כ באלגישה ודאי, א"כ דס' עם מ"ר א"ת גריעי מס' דעברה ולאו אדעת', ג' י"ל שעיקר הטעם מדלא הרגישה ע"כ ל"ל דלאו מגופא הוא ולאו אדעת' וטעם זה מסתבר טפי דא"ש ג"כ לס"ד דהש"ס ריש פ' האש' דהוי ס"ל דלא כשמואל ובלא הרגשה טמאה, ותקשה א"כ מ"ט דכתמי' רק דרבנן, אע"כ נהי דבלא הרגשה טמאה מכ"מ זהו הוכחה דע"כ לאו מגופא אתא, וזהו הוכח' הרמב"ם שכ' דכל אשה הרואה בחזקה שהרגישה, וגם לפי"ז מדוקדק לשון רש"י ותו' בדוכת' טובא שלפי"ז עיקר התירו לא משום דבלא הרגשה טהורה, אלא אף אי טמאה בלא הרגשה מכ"מ הוכחה יש שאינו מגופה וכ"מ לטהר אפי' הדם, ומתישב בזה קושי' הגאון מהסוגי' דף מ"ב ע"ב דא' ר"ל הנח לכתמי' דרבנן ע"ש, וגם לפי"ז ל"ל דאחר מ"ר ותשמיש ג"כ יודעת אי לא הרגישה.

ולפני' נחזי אנן אם עיקר התירו כטעם הב' משום דמלרפין ס' הרגשה לס' עברה ולאו אדעת' והך ספק דעבר' ולאו אדעת' ס' גרוע הוא יותר מהך ספק דעד שא"ב לר' ולר"מ כדלעיל ולפ"ה ה"ל ס"ס מדאורייתא' א"כ ש"מ לכל הס"ס א"כ בכ"מ י"ל הך ס' הרגשה וס' לדדי' או ד"ט או לא נמוח דהך ס' דעברה ולאו אדעת' מסתמ' ספק גרוע ביותר ודמי לכל הך ספיקות הגרועים, וא"ל הא מכ"מ טמאה מדרבנן י"ל בכה"ג דאיכ' עוד ספיקו' לא החמירו, ואע"ג די"ל דמלרפי' בכתם בהדי ה"ס דלדדי' ה"ל מעלי' כקושי' הכ"מ שהביא הטו' בסי' ק"ל א"כ גם בכאן לריך ללרף לס' הרגשה ס' לדדי' וספק ד"ט או לא נמוח דדוחק לחלק בין זה לזה, אבל אם נתפוס כטעם הא' י"ל לעולם ליכ' ללרוף ס' הרגשה לספק אחר ורק התם בכתם ודאי לא הרגישה דא"א לתלות בשום דבר, משא"כ בעד דיש לתלות הרגשה בשום דבר ה"ל ספיר ס' דאוריי' ואין לנו ראי' ללרף בכה"ג הספיקו' הגרועו' כנ"ל, ולפי"ז לא מהני לן ג"כ מה שרואה כל פעם ע"ק הללו, ומסתמא ל"ל בכולן שילאו בשעת הבדיקה דוק' אע"כ לפעמי' מקודם ובלא הרגשה דמכ"מ אין בזה ראי' שלעולם לא יבואו בהרגשה וה"ל עכ"פ ספק שקול אי הרגישה או לא, והנה התה"ד בפסקי' ל"ל שהוי ס"ל כטעם הב' הנ"ל וס"ל ודאי אחר מ"ר או תשמיש או בשי"ל שהוא מזמן רב לעולם י"ל הרגישה אך מדאוריי' ורק עיקר התירו בכתם משום ס"ס ס' עברה ולאו אדעת' ולכן כתב במולא' על העד שאסור דה"ל חשש' דאורייתא' שמא הרגשה מזמן רב ולאו אדעת', ורק לפ"ז בבדקה ולא מלאה ושוב זמן מועט אח"כ מלאה בזה הי' מקום להתיר שהרי עכשיו בזמן מועט ל"ל הרגישה ולאו אדעת' ע"ז כ' שהרי י"ל הרגשת עד ואף באירע כך הרבה פעמי' אמרי' כמו בהרגשת שמש, וא"ל שא"ה שהתשמיש גורם הראי' משא"כ הכא ז"א דנהי דגורם ראי' אבל אינו גורם הרגשה, ועכ"פ אמרינן שהרגישה ולאו אדעת' הה"ד כאן הראי' ידוע' שהרי בדקה מקודם ולא מלאה ותלינן הרגשה בבדיקה, אבל בלא בדקה מקודם ובדקה עכשיו ומלאה בלא"ה י"ל שהרגישה מזמן רב וס"ל דחשש' דאורייתא' ומעתה נסתלק תלונת המחבר מתנו ודו"ק.

האמנם לטעם הג' שמכח שלא הרגישה תלינן שהוא מעלמא שזהו עיקר הסברא לפ"ז אין בכ"ד היתר שהרי ע"כ הוא מגופא, אלא שי"ל הוכחה מדלא הרגיש' ע"כ מהלדדי' הוא, או ד"ט הוא, שאפשר לראו' בלי הרגשה, ולענ"ד להכריע שע"כ זה אינו דהרי בס"ד דהש"ס ריש פ' הרואה כתם דהוי ס"ל לש"ס דלא כשמואל דאפי' בלא הרגש' טמאה, וק' א"כ לפ"יז מ"ט דכת' דרבנן וע"כ ל"ל כה"ט דאמרן שע"י שלא הרגישה נודע שאינו מגופה, וקשה לפי"ז הדרן כל הקושי' הש"ס שם אדוכתי' א' מהא דהאשה שעשתה לרכי' דמטמאינן בעומד' הרי מדלא הרגישה יש הוכחה דאתו ממי רגלים אע"ג דלא שכיח מכ"מ מכח הוכחה נית' כך כמו בכד' דנית' מכח שלא הרגישה ודאי בא מהלדדי' דלא שכיח נגד מקור או ד"ט נגד ד"ט או לא נמוח נגד נמוח דהרי אין המכה ידוע כדלעיל ודמי ממש להך דממי רגלים קאתו וכן מהך דתחת הכר נימא מדלא ארגשה ע"כ אף במשוך ממאכול' אתה, ודאי מהך דאותיום לא קשה בלא הא דשמואל דמאי נידוק מדלא הרגישה שהרי עכ"פ א"א למיתלי בשום דבר דהא למאכולת ל"ל דאותו מקום בדוק, וא"כ תקשה ולטעמיך אף לית' לשמואל, אע"כ ל"ל כיון שהך למיתלי במ"ר הוא חשש רחוק לר' מאיר (לפי"ז ל"ל באותו ס"ד דר"מ מטמא משו' נדה) וכן בהך דמשוך הוא חשש רחוק למיתלי במאכולת אע"ג שיש לנו הוכחה מכח שלא הרגישה אפ"ה מטמאי', והשתא באותן החששו' דמי רגלים דלר"י טהורה לגמרי וע"כ לר"מ אף לס"ד אי מטמא משו' נדה דל"ל דהמיעוט הוא רחוק כ"כ יותר מהחשש' דלדדי' לגבי מקור, וכן בהך דמשוך דלרבנן החולקי' ארב"ל שם דקנ"ט אפי' במשודטהור ואיך יתכן לרא"ב"ל שיהי' המיעוט אינו מלוי כלל ועוד כבר מוכח דמשוך איכ' עכ"פ מיעוט מאכולת מדמטהרינן בעד שא"ב פחו' מכגרים וא"כ כ"ש וכ"ש לגבי הך ספק דלדדי' לגבי מקור שמבואר במשנה דשורפין תרומה על חזקה זו וחייבי' עלי' על ביאת מקדש כדתני ר"ח דף י"ז ע"ב וליכ' מאן דפליג דלא נימ' מכח הוכחה שלא הרגישה שע"כ אתא מהלדדי', ועוד קשה א"כ בס"ד דמקשה דהוי ס"ל להוכיח דלא כשמואל, תקשה לי' מתני' דדף י"ז דקא' וספיקו טמא במאי קא מיירי אי בהרגישה אין כאן ספק, ואי בלא הרגישה הרי יש הוכחה מכח זה שלא הרגישה שע"כ אתא מהלדדי' אע"כ שאחר כל ההוכחו' שלא הרגישה לא תלינן בלדדי' נגד המקור, והה"ד בדם טהור נגד דם טמא שגם ע"ז חייבין קרבן כדלעיל.

גם א"ל ללרף הסברות יחד דבטיפה קטנה שדרכ' לבוא מהלדדים קלת לשם מהני לן ההוכחה שלא הרגישה לתלותו בהלדדי' שגם זה אינו שא"כ גם במתני' באותיום דמיירי אף בכ"ש תקשה בס"ד דמקשה ריש פ' הרואה דהוי ס"ל דמיירי בלא הרגישה א"כ אף בלא דשמואל אמאי טמאה נוכיח מדלא ארגיש' ע"כ שבא מהלדדי' והמקשי' הרי לא ידע דאיכ' למיתלי בשמש אם לא שבאותו ס"ד הוי ס"ל דמתני' דאותיום מיירי בשיעור כגרים ודוחק, וכן בהך שהניחתו תחת הכר תקשה לי' ולטעמיך הא מיירי בפחות מכגרים, וא"כ נוכיח מדלא ארגישה ש"מ שבא מהלדדי' (ובדוחק י"ל שזה ידע בלא הא דשמואל שאין זה הוכחה מדלא ארגיש' דשמא הרגשת עד או שמש הוא, ורק לא ס"ל לאוקי' בלא ארגיש' דא"כ אמאי חייב קרבן או אמאי טמאה ודאי הא ה"ל ספק, ולכן שמואל מקשה שפיר אבל בלא הא דשמואל ידע שפיר הסבר'. והתרלין שני לי' דחזקה שהרגישה או דמיירי בארגישה ודוחק) (וכן בהך דטמתו ביריכה דמטמאינן במשוך בכ"ש נית' הוכחה מדלא ארגיש' ע"כ מלדדי' קאתי, וכן בהך דעד שא"ב לרבי נית' מדלא ארגיש' ע"כ על העד הי' או בפחות מגרים ע"כ מלדדי' קאתו, מיהו בזה לק"מ די"ל הרגשה מבדיקת עד הי', אבל כאן ל"ל כל פעם דארגישה אע"ג דבא' מהלדדים) כ"ד, אם נימ' דבזמן רב י"ל ארגישה ולאו אדעת' ה"ל כאן ס' דאוריי' או אפי' חזקה דארגישה, רק לפי"ז ל"ל הטעם בכתמי' דרבנן משום לירוף הספיקו' דעברה ולאו אדעת' ומינה דיש כאן ללרף לספק הרגשה הס' ד"ט או מלדדי' אע"ג דמכ"מ יש לפקפק דלמ' הך דעבר' ולאו אדעת' אינו רחוקה כ"כ כמו החשש' דד"ט דל"ח לה כלל אף לענין קרבן גם אינו דומה לחשש דלדדי' מכ"מ קלת יש ראי', אבל אם נימ' דהעיקר הוא מכח הוכחה אז בכתמי' הטעם כפשט', ואז מוכח בבירור מהסוגי' דמשום הוכחה לא מפקינן משוך מחזקת קינוח, וכן דם בשעת מ"ר מחזקת המקור ומכ"ש דלא מפקינן מכח חזקה זו מחזקת דמי' שמן המקור לתלותו בלדדי' וכן רוב דמי' שבאשה טמאי' לתלותו בדם טהור, וגם בלא"ה אינו מפורש שדם טהור בלא הרגשה, אדרב' משמע מדכתי' דמי' דמי' למעוטי דם טהור ש"מ שבא ג"כ בהרגשה· איבר' במנח"י רסי' ק"ל משמע מכח סברא והוכח' בלא הרגשה י"ל מלדדי' אתי' אבל מכ"מ אין לבנות דין על פלפול קושי' ותי'. — ומכ"ש דהא גופא שנימא שחזקת אשה רוא' בהרגשה שכ' הרמב"ם אינו מבואר אם הוא עדיף כאותו חזקת דמים מן המקור או רוב דמי' טמאים, שאין ראי' מהא דחייבי' קרבן דשמא ראתה שלא בהרגשה, דשא"ה דמכ"מ הרי ארגישה ורק לענין זה שלא נאמר שטעתה, ע"ז אמרינן החזקה, א"כ איך נגרע מכח חזקה זו מחזקת דמי' וגם משום ספק הרגשה ל"ל כיון דמכ"מ הספק אינו שקול וכן כל הספיקות אינם שקולים, ואין לנו ראי' בכל הספיקו' שאינם אף יהיו ג' או ד' יחד שנטהר, מכ"ש שיש לנו ראי' על ב' ספיקו' ר"ל ספק לדדי' וספק לא הרגישה וספק מיריכה או מעלמא שמטמאינן בכה"ג כאשר הוכחנו בע"ה, ולחלק בין ג' ספיקות לד' ספיקו' אין לזה טעם, ומכ"ש שהספיקו' אלו גרועי' יותר מהספיקות הנ"ל כאשר ביארנו.

שוב ראיתי שי"ל המקשה הא' דמקשה ממי רגלים לא רלה להוכיח דטמאה דאו' בלי הרגשה דא"כ קשי' כתמים מ"ט הן דרבנן· אלא לא ר"ל רק להוכיח דטמאה מדרבנן וא"ש כתמי' דרבנן ולפי"ז י"ל בס"ד לא ידע אכתי להך סבר' דחזקת דמי' בהרגשה, ע"כ שפיר עומד' טמאה ולא מוכיחן מדלא ארגישה ע"כ אף בעומדת ממי רגלים דאיכו לפוס ס"ד אין כאן הוכחה, וכן בהא דמקשה מהניחתו תחת הכר וכו' ג"כ ר"ל רק להוכיח דטמאה מדרבנן, אבל השתא דכבר שני אמ"ר די"ל הרגשת מ"ר וכן בעד הרגשת עד שפיר י"ל לעולם דחזקת דמי' בהרגשה. והא דמטמאין במשוך ובעומד' משום דלי' כאן הוכחה, דיש טעות דקסברה מ"ר ועד הוא, ולפי"ז שפיר

י"ל

י"ל לעולם טעם דכתמי' דרבנן משום הוכחה מדלא הרגישה אינה מגופה, ע"כ המקשה שאחרין דמקשה מאותיום שפיר מלי להוכיח דלא כשמואל דאפי' מדאו' טמאה בלי הרגשה, ובהכי א"ש הא דלא מקשה ממתני' דאותיום מקודם דאיתמר בפ"ק, והא"ש דמקודם א"א להקשות דתקשה ולטעמיך אי מדאו' טמאה בלי הרגשה מ"ט דכתמים וא"ל משום הוכחה מדלא ארגישה שחזקת דמים בהרגשה, דזה אינו לס"ד דאל"כ תקשה מסוף ועומדת אמאי טמאה ודאי ודו"ק היטב.

ועתה אשית פני לדבר קדשו דמר ולהשתעשע באמרותיו ויבא בקונטרס הסמוך אי"ה.

אחר שסדרתי במכתב קונטרס הא' ראיתי וקריתי דברי כ"ת (כמנהגי לסדר מקודם דעתי טרם רואי דברי זולתי) ומלאתי בהם שני' ושלשה דברים כוונתי בהם לדעתו, ומפני שעדיין יש קלת הפרש בין דברי לדבריו וגם היות עלי לטורח לשנות הנוסחה במכתב שנית הנחתי הדברים כמו שהיו.

ועתה יבואו דברי על סדר קונטריסו בע"ה.

ראשון הביא כ"ת דברי הב"ח בסי' קפ"ג ואם שמהדר מר אאיסור' כוונתי להלכה ללמוד ממנו סריותא להתירא כדלקמן. וכבר סתרתי דברי הב"ח והאיזוק דבריו שכ' הסדרי טהרה בראיו' ברורו' ובלורו' בע"ה.

שנית הביא כ"ת ראי' שאם הרגשת זיבה הוא הרגשה ע"כ צ"ל דמה שמרגשת מ"כ וד"כ כאמת לא מיקרי הרגשה מהסוגי' שבריש פ' הרואה כתם, פשוט ומוכרח הוא וכ"כ בסדרי טהרה ריש סי' ק"ל, אבל אם נימא דבעינן דוק' הרגשת זיבה מהמקור או הרגשת פתיחת המקור לק"מ משם דהרי אם הדם מכליות קאתא לא אתא דרך המקור והסוגי' שקול וטרי אי מיירן שהרגישה זיבה מהמקור או פתיחת המקור, והגאון בעל שב יעקב לא הי' כוונתו להוכיח רק שזיבה שבבית החילון אינה הרגשה, אבל הרגשת זיבה מהמקור אין כאן חולק דהוי הרגשה כמו פתיחת המקור דמ"ש.

שלישית הביא דברי הר"ן בחידושיו שם בסוגי' הנ"ל המובא בס' סדרי טהרה ונמגם עליו בס' הנ"ל דא"כ האיך אמרינן התם אי במרגשת וכו' הא זה אינו הרגשה כלל אם מרגשת גם דבר אחר עם הדם, ותי' כ"ת דס' הר"ן דוק' בהרגשת זיבה לא הוי הרגשה כשיש דבר אחר מעורב עם הדם אבל כשמרגשת הרגשת חוץ כגון שנזדעזע וכו' כלשון הרמב"ם, או הרגישה פתיחת המקור בזה מודה הר"ן דתלינן ההרגשה בדם ולא בדבר אחר המעורב עמו, אמת שכן הסברא נותנת דבשלמא הרגשת זיבה שהוא הרגשה ע"י הדם עלמו שייך לומר כשדבר אחר מעורב עמו אין ההרגשה מהדם אבל ההרגשה שהוא בפתיחת המקור מה לי אם יבוא אח"כ דם לחוד' או דבר אחר עמה, ואין אנו לריכין לבקש סיבה לפתיח' זו, ולחלק בין אם היתה הסיבה מכח הדם לחוד' או דבר אחר עמה, וכן בהרגשת חוץ אין לחלק כלל, אבל א"כ עדיין דברי הר"ן תמוהי' במ"ש לפרש הא דתי' הש"ס דתלתי ש"מ בבשרה שתרגיש וכו' ובבשרה למעוטי בשפופר' ושפיר וכו' שהא בהא תלי' דמפני שלריכה שתרגיש מפני זה ממועט מתילא רוא' חתיכה ודם בתוכה, ולדברי כ"ת עדיין הקושי' במ"ע מנ"ל למעט רואה בשפופר וחתיכה אם היתה מרגשת מקודם הרגשת חוץ או פתיח' המקור שבזה יודה הר"ן לדבריו דתלינן הרגשה בדם, ובודאי א"ל שהבריית' דממעט רואה בשפופר' וחתיכה דמיירי דוק' בהרגשת זיבה וגם הוא נגד כל הסוגי' ר"פ המפלת. אע"כ אם הפי' בר"ן כהבנת ס"ט הקושי' מהסוגי' במ"ע על הר"ן, עד שיש לתמוה על הגאון ס"ט בריש סי' ק"ל שמיישב קושי' הש"י ע"י סברת הר"ן ולא ביאר א"כ גם בהרגשת חוץ או הרגשת פתיחת המקור לא מתיישבת הסוגי' וכאשר הרגיש בעלמו בקושי' זו בסוף סי' ק"ל, אם לא שהבין ג"כ לחלק להר"ן כסברת כ"ת והא אינו כאשר כתבתי.

ואמנם לדידי חזו לי דלעולם לא כיון הר"ן למאי שהבין ממנו הגאון הנ"ל דבלא"ה להר"ן יקשה המתני' ר"פ המפלת חתיכה ויש עמה דם דטמאה והך יש עמה אינו ממעט רק דם בתוכה כמבואר שם בסוגי' ומשום דאין דרכה וכו' או משום שאין זה ד"כ אלא ד"ח כמבואר שם, אבל דם על החתיכה אף דאינו בא לבדה טמאה לכ"ע ולהר"ן הרי אין כאן הרגשה ומתני' טמאה מדאו' קאמר, גם שם בבריית' דפליגי אם יש לפ"הק בלא דם, תקשה אף אם כן הוא דא"א לפ"הק בלא דם מכ"מ הרגשתה הי' רק על החתיכה, גם שם עוד בבריית' אר"י משום רשב"י אם יש דם אגור טמאה וכו' ומפ' התם הש"ס הטעם לחלק בין שפופר' לרואה בחתיכ' שבזה אין דרכה ובזה דרכה, ולדברי הר"ן מה מהני דם אגור הרי אין כאן הרגשה, והרמב"ם פוסק כרשב"י הנ"ל לחד גירסא בה"מ ע"ש פ"ה הל' י"ד גם שם בבריית' פלוגת' ר"א ורבנן ולא נחלקו כ"א בפלי פלוי לפירש"י או בחתיכה עשוי' כעין שפופרת לפי' התוס' או להר"ש ברואה הדם בתוך החתיכה ולדברי כולם בדם על החתיכה טמאה לכ"ע וכמ"ש שם המע"מ ולהר"ן הרי אין כאן הרגשה, והגאון הנ"ל הרגיש במקלת בסי' קפ"ח וכ' שהסוגי' ר"פ המפלת לא משמע כן אם לא של"ל שהסוגי' זו חולקת על שמואל ואינו מובן דמכ"מ תקשו מתני' ובריית' אלו לשמואל.

וגם לו יהי' כן נשמע מכל הפוסקי' המעתיקי' דיני' היולאי' מסוגי' הנ"ל סבירא להו כולם דלא כהר"ן ונדחה מהלכה לגמרי, אבל לענ"ד כ' כוונת הר"ן כפשטא שהא שכ' הר"ן דראית דם בחתיכה אינו הרגשה היינו ג"כ ראיית דם בתוך החתיכה שהחתיכה חוללת, (או משום דאין דרכה לראו' דם בחתיכה) בין המקור לדם, ע"כ ההרגשה שבמקור אינו כ"א אהחתיכה אבל בדם עליו או בפלי פלוי' לר"א תיקרי הרגשת דם עמה אע"ג שיש ג"כ עמה הרגשת חתיכה, וכן לה"ע מפני שאין דרכה ג"כ כן הוא א"כ דברי הר"ן עם דברי הפוסקי' א' הוא וכמו של"ל לסברת הפוסקי' על שם הראי' דלא תיקרי ראי' דם שבתוך החתיכה ראי' מפני שאין דרכה או מפני החתיכה חוללת כ"ה להר"ן על שם הרגשה שלא תיקרי הרגשת דם ע"י החתיכה שאין דרכה או שחולל' וזה פשוט וברור לענ"ד, א"כ שוב אין מדברי הר"ן ללמוד שום דבר לענין הרגשה.

רביעית כ' כ"ת ליישב קושי' הס"ע על הר"ן דלדבריו עכ"פ תהי' טמאה מדרבנן דהא גזרו חכמים אף בודאי לא הרגישה כמ"ש התו' וכמשמעו' הפוסקי' (וככ"ל מוכח מדף כ"ב ע"ב בהא דתני רחב"א וכו' וכ"מ ג"כ מדברי הכ"מ שהובא בטו"ז ריש סי' ק"ל לפמ"ש המנחת יעקב שם) ותי' כ"ת באריכו' ותוכן דבריו הוא זה, דדברי הרמב"ם ריש פ"ט שכ' ואם וכו' ומלא' דם לפני' בפרוזדור הרי הוא בחזקת שבא' בהרגשה כמו שביארנו עכ"ל שדבריו לריכין ביאור, וביארן כ"ת שהוא שלעיל בפ"ה כ' דבלול ולחוץ ספיקו טמא, וה"ע דבלול ולחוץ גם דמי עלי' מלוי'. ולפי"ז י"ל דדוק' בלול ולפני' אמרי' חזקה שהרגישה וטעתה אבל בלול ולחוץ אדרב' אמרינן שלא טעתה, והיא באמת לא הרגישה מפני שבא מעלמ', ובזה כיח' לו לייסב קושי' האחרונים דקשי' גם על מתני' דנמלא בפרוזדור מלול ולפני' וכו' קושי' הש"ס ריש פ' הרואה כתם וכו', גם לפי"ז כ"ל הטעם דגזרו חכמים אף בלא הרגישה דשמא היא ממיעוט נשים שלא הרגישו משא"כ ברואה בחתיכה שהרגישה החתיכה אלא שאינה הרגשה עכ"ד כ"ת בקלרה, וכל דבריו בזה אינם אלא דברי תימה א' מ"ש שדברי הרמב"ם ל"ב לא ידעתי מה הקושי' בהם, שהרמב"ם הקדים שני הקדמות א' בפ"ה שחזקת דמים מהמקור, וב' כ' כאן שחזקת דמי' בהרגשה וע"ז סיי' במולאת דם מלול ולפני' טמאה שאם מפני שלא הרגישה הרי חזקה שבא' בהרגשה ואי מפני ספק דם עלמ' סיי' כמו שביארנו כאן להקדמ' א' שחזקת דמי' מהמקור, והך כמו שביארנו לא קאי ע"ז שחזקת דמים בהרגשה, שמזה באמת אינו מבואר למעלה רק קאי ע"ז שכ' מלול ולפני' טמאה, ואם רלה כ"ת ליישב הלשון כמו שביארנו שיהא קאי למאי דסמיך לה שחזקת דמי' בהרגשה לא ידעתי עדיין איך ייסבו כ"ת שבזה שכ' למעלה בפ"ה דמלול ולחוץ ספיקו טמא, אינו מבואר שם שיהא טעמו כדברי כ"ת שהוא מפני שלא הרגישה תלינן שמעלמ' אלא שם יכול להיות הטעם כפשטא, אי כדברי הס"ע שמפני שבלול ולחוץ יש שם קרוב ומיעוט, או ככר' מפירש"י שם בסוגי' דבלול ולחוץ יותר תלינן מעלמ' שאי מהמקור אתא הי' לו ללאת דרך פתח הפרוזדור כמ"ש שם בסוגי' (ואני תמה על הגאון בעל ס"ט וכן על כת"ר שדחקו עלמם בנתינת טעם להא דמלול ולחוץ הוי רק ספק בטעמי' הדשי' וכי שני להו מ"ש רפ"י בסוגי' ד"ה ספיקו טמא, וקושי' התוס' שם בסוף הסוגי' הוא רק לאביי דס"ל לעולם ספק אף בלול ולפנים) וא"כ עדיין לא הוזכר לעיל בפ"ה שום דבר מחזקת הרגשה, ועוד נראה אדרבה משם יש להוכיח בהיפוך שהרי זה מודה כ"ת דבלול ולחוץ אין שם חזקת דמים מהמקור אי מטעמ' שכ' רש"י או מטעם שכ' הס"ט או כדברי כ"ת עכ"פ בלול ולחוץ אין שם חזקת דמים א"כ לפי"ז יקשה אם זה סברא למידק מדלא הרגישה וכי היכי שלא נימא שטעתה בהרגשת עד ודאי את' מעלי' א"כ למה טמא מספק ה"ל להיות טהור ודאי במלול ולחוץ, ואם א' יאמר כ"ת שבאמת גם בלול ולחוץ יש חזקת דמים מהמקור ודלא כרש"י, והא דבלול ולחוץ משוינן לי' ספק הוא רק מה"ט מדלא ארגישה, קשה א"כ מ"ט דמלול ולפני' טמא ודאי הא לדבריו צ"ל דהא דלא ארגישה סותר לחזקת דמי' מן המקור ומשוי לי' ספק, וא"ל דמלול ולפני' יש עוד חזקה בלאו ה"ט דחזקת דמי' מהמקור, שהוא כיון שהוא מלול ולפני' א"א לבוא מעלי' כלל, ז"א תכתה טעמי' הדא דלשון מתני' משמע שזהו עיקר הטעם מפני שחזקת דמי' מהמקור, ועו' לפי"ז מאי מקשה אביי על רשב"ל ועל ר"י שם בסוגי' דהרי לפי"ז בלול ולחוץ ג"כ יש חזקת דמי' מהמקור ורק מפני שמנגדו חזקת הרגשה תלינן בעלי', ובמלול ולפני' הוא

הוא ודאי מכח שני סברות חזקת דמי' וגם א"א לאשכוחי בפני' אם בא מעלי' וע"ז ל"ל תו כפשט התו' שם בסוגי' (וא"ל קושי' זו בלא"ה קשה עכ"פ לפירש"י שם כמ"ש התו' י"ל לרש"י י"ל כפשטו דס"ל לאביי דלא כר' יוחנן שם בדף י"ח, אלא ס"ל דאף כאן סמכינן המיעוט לחזק' וה"ל פלגא ע"כ מקשה שפיר אביי מאי שנא ודו"ק, ורק קושי' התוס' העיקרת הוא מהאי דאביי דבבא בתרא איברא שי"ל גם זה דאביי במס' ב"ב קאי למסקנא דחדית לן ר"י דרוב שבכאן עדיף, ולא אזלינן בתר החזקה והמיעוט כמ"ש התוס' הטעם בשמעתין, ואין להאריך כאן) וע"ק א"כ דחזקת הרגשה מרעה לחזקת דמי' מהמקור והא דבלול ולפני' טמאה הוא מטעם דא"א לאשכוחי מבפנים אם הי' מעלי' קשה א"כ בידוע שנזדקרה דאפשר למישכח בפני' אם את' מעלי' ה"ל להיות רק ספק טמא דנגד חזקת דמים מהמקור יש חזק"ד בהרגשה, והא לית' בהדי' המתני' והרמב"ם מיתנ' לה סתום' דבלול ולפני' טמא ודאי, אע"כ עיקר הטעם בלול ולפני' טמא ודאי הוא מפני חזק"ד מהמקור לחוד' ואין ח"ד בהרגשה מנגדתו דסברה טובה לומר שטעתה בעד, א"כ לפ"ז ל"ל הא דמלול ולחוץ ה"ל ספיקו ע"כ מטעמ' דרש"י או כטעם הס"ט או כדברי כ"ת בראשונה, א"כ הקב"ע במלול ולחוץ דהספיקו' שקולי' נימא מדלא ארגישה ע"כ אתי מעלי' וה"ל להיות ספיקו טהור, אע"כ דאין זה הוכחה כלל וכלל אף במ' שקול, דשפיר תלינן הרגשה בעד, ג' מה שתי' אקושי' האחרוני' בהך דפרוזדור במאי קא מיירי וכו' איני מובן לא הקושי' ולא התי' ממ"נ אם נימ' להו לפרש דשייך בבדיקת עד נמצא מלול ולחוץ וכ"כ מדברי הרמב"ן והה"מ שם להדי' א"כ אין התחלה לקושי', דתי' הש"ס לקמן שייך גם כאן, ואם כוונת המקשי' הוא אהש"ס דה"ל להקשות מהך מתני' דנמצא בפרוזדור או דלא נימ' להו למימר בבדיקת עד דנמצא מלול ולחוץ דא"א לה לידע זה בבדיקת עד, א"כ לא ידעתי מה הועיל מכ"ת בתירוצו (ואין להאריך בזה שעפ"י מ"ש בקונטרס הא' לבסוף נתיישב קושי' זו היטיב הדק, דדוק' ממשנת דהאשה שעשתה צרכי' ומהך דהניחתו תחת הכר וכו' צריך הוא להקשות מקודם שמקשה להוכיח אטומאה דאו' בלא הרגשה, ואחר שסבר תי' לן דתלינן בעד שוב לא הי' מצי להקשות מנמצא בפרוזדור והולך להקשות דוקא ממתני' דאותיום יע"ש היטיב ויובן שפיר בע"ה) ד' מ"ש שזהו הטע' שגזרו אף בלא הרגשה דשמא היא מתיעוט נשים שאינם מרגישי' עדיין יקשה הא לא הרגישה טהור' מהתורה ולמה גזרו, ומפני כך הוסיף כ"ת שגזרו חכמים דשמא פעם אחרת תרגיש וזהו אמת, אך לפי"ז גם ברוא' פעם א' בהרגשת חתיכה ודם עמה יש לגזור אטו פעם א' תרא' לחוד' בהרגשה ואדרבה בזה יש לגזור טפי אם נטהרנה אף בהרגישה חתיכה ודם עמה לא תדע האשה החילוק בין זה לזה, משא"כ לגזור לא הרגישה אטו הרגישה החילוק ידוע עכ"פ לומר שגזרו בזה ולא בזה אתמהה וכלפי לייא· ובעיקר דברי הרמב"ם שכ' שמחזקת הדמי' באי' בהרגשה הביא בס"ט ראיתו מהסוגי' ר"פ הרואה' כתם ומכ"ת דחה זו דשא"ה שהרגישה ע"כ נ"ל לכ"ת ראיתו מרים נדה דמשו"ה ס"ל לשמאי דד"ס מדלא הרגישה, — והנה מה שהקשה כ"ת דשא"ה שהרגישה אינו קושי' כ"כ דהכי בעגול או ביושבת מטהרין אע"ג שהרגישה ותלינן הרגשה בעד או במ"ר, א"כ גם במשוך או בעומדת אע"ג דהראי' ברורה אבל הרגשה אינו ברורה דשמ' מהעד או מהרגשת מ"ר וה"ל רוא' בלי הרגשה, ומיהו י"ל דה"ט דבעגול וביושבת טהורה דשם יש לנו הוכחה שלא הרגישה רק מהעד ולא הי' זה הרגשת דם, דאל"כ לא הי' עגול וכן ביושבת, וכ"כ בס"ט עצמו במקצת מקומו' בסי' ק"ל, אך מכ"מ עדיין יקשה מהא דדף נ"ט פליגי רבנן על ראב"צ אף במשוך ושם ליכא הוכחה, וצ"ל לדידהו דבלי הוכחה תלינן הרגשה בעד אם אין הראי' ברורה, ובהא לא פליג ראב"צ רק דלראב"צ משוך הוא הוכחה לטמא, אבל באין הוכחה מודה לסבר' חכמים וא"כ יקשה במשוך נהי דיש הוכחה לראי' אבל מה הוכחה יש להרגשה אע"כ שמחזקתו בהרגשה ודבר זה למדתי מס' ס"ט הנ"ל בעצמו ממקום אחר באותו סי' הנ"ל — ועוד הרי הרשב"א כנראה מדבריו בסוגי' דף י"ד וכאשר כ' הס"ט לשונו כ"פ משמע דמפרש הסוגי' דמיירי בלא ארגישה, א"כ כן יפרש גם הרמב"ם ומוכח שפיר הך דחזק"ד בהרגשה, ונ"ל ראי' לרשב"א ג"כ הוא מהסוגי' דף נ"ט הנ"ל דס"ל אי בארגישה לא יחלקו חכמים, אע"כ בלא ארגישה ג"כ ראב"צ מטמא והאה נחלקו חכמים וכ"ת שם בסוגי' דרצה להוכיח שרבנן פליגי אראב"צ מדין כתמים, ומחלקין שם בין כתמים לעד וע"ז פירש"י דבעד משוך ראי' אקינוח משא"כ בכתם, וקשה דקאמרי מה קאמרי לי' הא החילוק מבואר דהכי אף בעד עצמו מחלקין בין הרגישה ללא הרגישה, אע"כ להאמת מיירי ראב"צ אף בלא הרגישה ה"ל טמאה נדה ומוכח כפי' הרשב"א, ועכ"פ בסוגי' צ"ל כדבריו ומשם הוכח' הרמב"ם שפיר, ועפי"ז יצא לנו תי' מחודש בהא דקי"ל כר"ח בעד שא"ב לעיל דף י"ד וקי"ל במ"ר

כר"י לטהר לגמרי והש"ס מדמי לה לעיל, והא"ש דכבר כ' בקונטרס הא' דמוכח בש"ס ריש נדה דיותר תלינן הרגשה בבדיקת עד מדניתלי בהרגשת מ"ר דהרי מש"ה מטהרין ב"ש למפרע מדלא ארגישה אע"ג די"ל הרגשת מ"ר ואמרינן עכשיו ראתה בלא הרגשה דתלינן בהרגשת עד כמ"ש התו' שם לפירש"י וא"כ לק"מ הפסקי' אהדדי, גבי עד י"ל הרגשת עד וה"ל יותר ספק דאו' מלגבי מי רגלים דל"ל כ"כ הרגשת מ"ר, והש"ס דמדמי לה לעיל הייכו לפום הסוגי' דריש הרואה כתם דמיירי הכל בארגישה, אבן לפום הסוגי' דף נ"ט דפליגי חכמים וראב"צ דל"ל אז דמיירי בלא הרגישה א"ש בלא"ה (ולפי"ז יצא לנו באם האשה סברה שהרגישה באמת יש להחמיר אף במ"ר ויש לפי"ז צ"ע קצת ברמ"א בהג"ה סי' קצ"א דמיקל בכאב יותר מבלי כאב· ואדרב' בכאב ה"ל קצת הרגשה ויש להחמיר יותר) אבל מה שהוכיח כ"ת מב"ש דמטהרין למפרע ע"כ דחזק' דמים בהרגשה יעיי' דף ה' ע"א דמחלק הש"ס, התם אין שור שחוט וכו' ע"ש בפירש"י דבקל מטהרין למפרע בסברא כ"ד ואין מזה ראי' לעשו' זה לודאי לחייב עלה קרבן, ולפמ"ש בקונטרס הא' יש עוד ראי' מס"ד דש"ס דרוצה להוכיח דלא כשמואל וא"כ תקשה מ"ט דר"ע דהיקל בכתמי' אע"כ מטעם מדלא ארגישה ומ"ד באי' בהרגשה, ע"ש, והנה בס"ט הוסיף להוכיח מהך דבת יום א' מטמא בנדה והראי' ברורה, ויש לעיי' לפמ"ש הה"מ הביאו הס"ט ריש סי' ק"ל גם הרגשת מקרי' פיהוק ועיטוש ה"ל ג"כ הרגשה וכ"כ עוד בסי' קפ"ט ס"ק כ"ז משמי' דמע"ת. לפי"ז יש לסתור הראי' דמשכח' לה בוסת מקרים וזה דבר הניכר וידוע, והנה לכאור' להוכיח דהפוסקי' לא ס"ל הך הרגשה דהה"מ, דהרי הוסכם מש"ע כדברי התה"ד דבהרגישה תו לא מהני בדיקה דה"ל כלת"ד וסתות דאורייתא' ולפי"ז לא מצאנו ידים ורגלים בסי' קפ"ט בכל הפוסקי' דושת הגוף אם בדקה ולא מצאה דטהורה מיד אחר שעת הוסת לחוד, כמובלע הראי', והרי כיון שהרגישה במקרי' לדברי התה"ד לא מהני הבדיקה אע"כ אי קיימי הא כתה"ד לא קיימי הא כהה"מ, וליישב צ"ל אע"ג שלא' בראתה ע"י הרגשת מקרי' ה"ל הרגשה למשוי דאורייתא', אבל מכ"מ כ"ז בי"ל וסת לכך וממילא דינו רק כוסת דרבנן דעכ"פ בבדקה ולא ראתה שלא נחזיק הרגשת' לודאי ראי', ותדע א"כ אשה שמרגשת בפיהוק ועיטוש תצטרך בדיקה והא לא שמענו אע"כ כדאמרן. ובהכי יש ליישב היטיב קושי' השב יעקב שהביאו הגאון בס"ט לפי דברי התה"ד הנ"ל קשה בדף י"ו ע"א דא' שמואל בדקה אחר הוסת טמאה דממ"נ אי בארגישה בלא"ה טמאה ואי בלא ארגישה בלא"ה אין טמאה דאוריי' וכוונת קושיתו נ"ל הוא אע"ג דמודה שמואל דטמאה מדרבנן, מכ"מ אין ראוי' להחמיר יותר בזה מכמו למ"ד וסתות דרבנן דמהני בדיקה, (ולכן אינו מובן תי' הא' והב' שתי' בס"ט ע"ז רק תי' הג' שם הוא נכון) ולדברינו א"ש דמשכחת לה בוסת המקרי' והרגישה מקרים דלענין אם ראתה ה"ל זה הרגשה, אבל אם וסתות דרבנן או אם נימא דמהני בדיקה, אע"ג דהרגישה הי' מהני אף לתה"ד דמודה הוא בהרגשת מקרי' והתה"ד לא מיירי רק מהרגשת במקור או זיבה מהמקור או פתיחת המקור ודו"ק.

והנה מכ"ת כפל ושנה ושלש דמה שהרגישה כאב בבטן ה"ל הרגשה, וזהו בכלל הרגשת מקרים חשש' בשפולי מעי' ובהרגשת מקרים אין הדבר ברור כ"כ כדכתיבנא.

חמישית כ' כ"ת דברואה ט"ק דיש לתלות בצדדי' כמו במקור שמכינן אהא שלא הרגישה, סברא זו נכונה מאוד· ות"ל כוונתי לדעתו בזה (וכתוב אצלי בתשו' א' לק"ק לייפניק תוך פנקסי) אך זהו אם הי' לנו ראי' ע"ז מש"ס על עיקר הדבר שהטיפין קטני' יכולי' לבוא מצדדי' כמו מהמקור כי הראיות שהחזיקו בו דברי הב"ח כבר סתרתי בקונטרס הא' אשר א"א לדחותן לענ"ד, גם עוד עדיין אין זה מספיק דשמ' רואה בהרגשת עד ונשאר החזקה שראתה בהרגשה וצריך לצרף מ"ש כ"ת אח"ז מדברי הש"ס דאיך תראה בכל פעם דוק' בשעת בדיקה וזהו היתר שהכל תלוי בו בנדון לפנינו, ויבארנו בע"ה·

הנה כבר ראה עינו הגדולה דברי התה"ד ומכ"ת העמיק העיון וביארו בביאור ישר ועמוק ותוכן דבריו כי השואל שם היתה כוונתו כיון שיש להאשה בזמן ראיתה ממש הרגשה גמורה מה שאינו שוה עם הרגשת עד איך יתכן לומר דהשת' בשעת בדיקת עד תהי' ראיתה בהרגשה משונה מהרגשתה הרגילי' לזה, עד שתהי' הרגשתה עכשיו שוה להעד וע"ז השיב התה"ד דא"כ ג"כ ברוא' ג' תשמיש נימ' הכי דגם שם ע"כ לא הרגישה עכשיו הרגשה שאינו שוה לתשמיש אלא הרגשה שוה לתשמיש, ובראיות אחרות היא מרגשת הרגשו' גדולות משונו' מאלו ואפ"ה חשבינן לה ס"דא ובהכי ייטב הא דכ' מתה"ד דמדייק מהסיפ' דמתני' דאותיום, ולא דייק מהרישא, דברישא י"ל דהרגישה הרגשה כעין הרגשות הרגילי' לה, והנה דפס"מ בהבנת דברי התה"ד, אע"ג דעדין יש להקשות מיכח בעובד' דתה"ד

י"ל שהי' ידוע לו להשואל דהרגשתה לזמן אחרות משוני' אבל ראיות התה"ד ממתני' קשה דלמא גם הרגשותי' בראי' אחר' ג"כ הן הרגשות השוי' להרגשת עד ומכ"ל להקשות, ויש לדחות דמתני' סתמ' קתני' דברוא' אחר תשמיש פטורי' מקרבן חטא' ומשמע דחייבי' באשם תלוי ואפי' בי"ל בראי' אחר' הרגשות משונות, אבל עדיין לא הלילן כת"ר לבעל תה"ד מקושי' הש"י והגדולים דשם, דנהי דשתר שפיר לסברת השואל, אבל מכ"מ הרי י"ל מבחוץ דאיך יתכן לומר שבכל פעם שתבדוק בעד בעת ההיא, יבוא הדם ממקומו, וע"ז לא יהי' סתירה מתשמיש כלל. ואם השואל לא עלתה ע"ד סבר' זו ה"ל לתה"ד לאסוקי אדעתי'. והנה בגליון כתבו הוסיף כת"ר דשאני בנדון דתה"ד דהי' טיפת דם ונשאר מהמקור, והנה זה יכול לתרץ על מה שהי' קשה על סברתו הנ"ל דמדלא ארגישה תלי' בלדדי' ע"ז הי' מחלק בין דם לדם, אבל קושי' השב יעקב והגדולים הוא דנימא מסתמא ראתה בלא הרגשה דלא יתכן לומר בכל פעם דאיתרמי ראיתה בשעת הבדיקה וע"ז אין ראי' מתשמיש דהתם התשמיש גורם ראי' וליישב גם זה י"ל דמודה כ"ת דנהי דלפעמי' אפשר שהיתה הראי' בלי הרגשה אבל מכ"מ יוכל להיות לפעמי' איתרמי' והי' הראי' בהרגשה ומאן מפיס, ולכן לא הוקשה לכ"ת רק שעכ"פ מכח הוכחה זו של"ל לפעמי' רוא' בלי הרגשה ניתלי בלדדי' ע"ז הוכח לו דשאני בתה"ד שהי' דם, והנה סלקתי היתדות המעכבי' ביאורו. ורק עדיין לריך להגי' בדברי התה"ד, ואני בעניי כ"ל שא"ל להגיה ודברי התה"ד מתפרשים כפשט', והוא דהתה"ד ס"ל כמו שכ' מדברי רש"י דף כ"ב ע"ב ד"ה מ"ד כה"ג מביא קרבן ונאכל, שמדבריו שם מוכח כמ"ש ס"ט דהיכ' די"ל שראיתה הי' מקודם י"ל ארגישה ולאו אדעת' מדאו'. וכ"ה שם בבע"הכ כדברי רש"י הנ"ל, ובאמת ראיות רבות הביא בס"ט מלשונות רש"י ותוס' בדוכתי טובי דמוכח מהם דאלולי שנוכל לתלות כתמים מעלמא הי' מטמאי' הכתמים מדאו', וא"כ מוכח בבירור מדבריהם חדא מתרתי, או דהא דרוא' בלי הרגשה לאו דאו' הוא רק מה"ט משום די"ל לאו מגופא כמ"ש הס"ט, או דל"ל דמדאו' חיישינן לדלמא ארגשה ולאו אדעת' וע"כ הטעם בכתמי' על כרחן הוא רק מה"ט דמלרפין בהדי' ס' מעלמא, ולפי"ז מ"ש בקונטרס הא' ריש בכתמי' ד' טעמי' שהוא רק מדרבנן, א' דדלמא עברה ולאו אדעתא, ב' דלא הרגישה ולא חייש' שמא ארגישה ולאו אדעתה, ג' ליכוף הסברות ס' הרגשה וס' עברה וכו', ד' מדלא ארגישה על כרחן דעבר' וכו' להנ"ל הוברר הדבר שעיקרו רק מה"ט דס"ס ס' הרגשה וס' עברה, ובהכי מתיישבי' כל הלשונו' של רש"י ותוס' שהביא' המחבר הנ"ל, אבל אין לנטות ימין או שמאל מאחת משני דרכי' הנ"ל וא"כ לא הי' מקום להשואל בתה"ד למיתלי התירו דאיך יתכן שרוא' כ"פ דוק' בשעת בדיקת העד, דמאי מכריחנו לומר כך הרי נוכל לומר שראתה מקודם המליאה ובאמת ארגישה ולאו אדעתה כדמוכח מרש"י ותו' בדוכתי טובי (ורק השואל ס"ל כיון דא"ל להחזיק הראי' למפרע לחולין ולבעלה אמרי' מסתמא ראתה עכשיו בשעת הבדיקה, וע"ז א' שלא יתכן לומר בכל פעם שמרגישה כעין הרגשת עד וע"ז השיב התה"ד מרוא' מ' תשמיש, ולענ"ד לא כיון כלל התה"ד למשנה דאותיום אלא כיון להברייתא' דדף ס"ו ברוא' מ' תשמיש ג"פ דאסור' לבעלה ושם מוכח דה"ל ס' דאוריי' דאל"כ דכיון שיש שם בס' תשמיש ספק לדדי' כמ"ש הסמ"ג שם ה"ל רק ספיק' דרבנן ותשתרי לבעל א' אע"כ דספיקא דאו' א"כ גם שם יקשה איך יתרמי כל פעם הרגשתה שוה להרגשת שמש וכמו דחיי' התם הה"ד הכא בבדיקת עד, מעתה תו אין להקשות שאני בתשמיש שגורם הראי' דז"א ודאי הראי' גורמ' אבל מכ"מ איכה גורמת הרגשה יותר מעד אדרב' עד גורמת הרגשה יותר (כדהוכחנו מריש נדה) וא"ל מכ"מ בעד איך אתרמי הראי' בשעת בדיקה מסתמא מקודם דז"א דא"כ מכ"ש ה"ל ספיק' דאוריי' דארגשה ולאו אדעת' וזה ברור לענ"ד בפשט התה"ד בלי הג"ה.

והנה מ"ש כת"ר שתה"ד מיירי בטיפת דם, הנה שם מבואר דהי' כמין קליפות ושערו' אלא שמקלתן כמוחו ומקלתן לא כמוחו ומשם הוליא הרמ"א הג"ה שבסי' קפ"ח א"כ דברי התה"ד עומדי' לנגדינו כחומת הברזל.

והנה יש לעיין לפום ה"ט דאמרינן דמשו"ה כתמי' דרבנן משום דה"ל ס"ס ס' הרגשה וס' עברה ולאו אדעתה קשה לפי"ז בכתם בבשרה אמאי הוי דרבנן דהא בנמלא בבשרה קי"ל ריש"פ הרואה כתם דאפי' נתעסקה בכתמים טמאה דבשרה ודאי מגופה אתי, א"כ לפי"ז בנמלא בבשרה ליכ' ס"ס ורק ס' הרגשה לחוד' ולפמ"ש הרי ס"ל לרש"י דמה"ט דס' הרגשה לחוד מטמאינן לה מדאוריי' דאמרינן חזקה שהרגישה, וי"ל דנהי דבבשרה לא תלינן בעסק כתמי' מטעם שכ' הרשב"א שם דרגלים לדבר הוא, מכ"מ לא יצא מידי ספק למיחשבי' ס"ס בהדי הך ס' דלא הרגישה, ותדע דאל"כ שעיקר טעמ' משום שלא הרגישה לחוד הוא דכתמי' דרבנן תקשה א"כ במסכתת כתמי' בבשרה אחר מ"ר או תשמיש דתלינו למיתלי ההרגשה בהא ה"ל להיות דאו' אע"כ עיקר הטעם משום ס"ס כדאמרן. וכ"ל שדבר זה במחלוקת שנוי' בין רש"י ותוס' להרשב"א. שבדף ה' ד"ה א"ח פירש"י דשריות' דקטנה הוא רק משום שאמרי' עברה ולאו אדעת' משמע אבל אי הי' ודאי מגופ' לא הי' מתירין גבה הכתמי' משום דס"ל על סמך שלא הרגישה לחודא לא סמכינן דאמרינן הרגישה מזמן רב ולאו אדעת', אבל הרשב"א דפי' שם אפי' ודאי ראתה מגופ' ל"ג איהו ס"ל שעיקר היתירן משום שלא הרגישה וס"ל דאפי' בזמן רב אינו חשש' דאוריי' (אך אי קשי' הא קשי' הא הרשב"א מפרש הסוגי' דריש פ' הרואה הכל בלא ארגישה ותלינן שטעתה א"כ הא דמחייבת קרבן באותיום משום חזקת הרגשה והיא טעתה בתשמיש והה"ד אחר מ"ר א"כ כאן בקטנה אחר מ"ר ג"כ נימ' דהוי חשש' דאוריי') ובהכי מיושבי' דברי הב"ח בסי' ק"ל שעי' ב' דכ' לחלק בקטנה בין ראי' שבגופ' לנמלא בחלוקה, וכ' הש"ך שאין דבריו נראין מהרשב"א וש"פ. והשתא ניחא דהב"ח לא בא אלא לסתור ראית רש"ל מדם בתולים, וע"ז שפיר השיב הב"ח דהתם שמשה דאיכ' למימר הרגישה וטעתה בתשמיש שפיר חיי' אף בקטנה, והרשב"א שמיקל אפי' בגופה בקטנה היינו בראי' שלא בעת תשמיש ודו"ק.

עוד יש לחקור אהא דאמרן שמוכח מדלא הרגישה ע"כ שבא דם מהלדדים דמכ"ל למימר הכי דשת' בטיפות קטנות כמו דנימא שאין בהם חזקת דמים מהמקור כן אין בהם חזקת דמים בהרגשה א"כ אין ראי' מזה שלא ארגישה שע"כ בא מהלדדי' גם כיון שאין לנו הוכחה בכל ראי' ודאי' שאינו בא בהרגשה רק דרך כוללת י"ל הוכחה שלפעמי' רוא' בלי הרגשה דלא יתכן שכ"פ אתרמי הראי' והרגשה בשעת הבדיקה דוקא תו לא דמי לכתמי' דבכתמי' על כל ראי' וראי' שאנו דנין יש הוכחה זו מדלא ארגישה ס"מ דעברה וכו' משא"כ הכא, אדרב' יש ראי' בהיפוך דהרי מבואר בסי' קפ"ח במולא' כמין קליפו' אע"ג דיש בהם שלא כמוחו אפ"ה במקלתן כמוחו טמאה, ואמאי נימא כיון דמקלתן לא כמוחו מוכח דמכה יש לה א"כ גם אותן שכמוחו נתלה במכתה, וכן בסי' קל"א גבי מ"ר ונמלא דם גם על העד להמתמירין שם נימא כיון דבנמלא מ"ר לחוד' מטהרין דודאי בא מהכליות ממילא נתלה גם ראית הדם שבעד ג"כ בהא שבא מהכליות, אע"כ דכאן דאין המכה מבורר רק מכח הוכחה דיכו לתלות בה מה דמוכח ולא שנתלה ראיות אחר' אלו באלו, ומיהו י"ל שא"ה שאין לורתן שוה אלו כמוחו ואלו לא כמוחו והשינוי שבהם מעיד על שינוי מקורן, וכן במ"ר ועד מאחר שלא באו עם המ"ר אמרינן שדמי' אלו ממקו' אחר הן אבל בע"ק שלורתן שוה וכיון של"ל פעמי' רבות שבאי' בלי הרגשה אן מהלדדי' תלינן כן בכללה, כ"ז שלורתן לאותן ע"ק שרגילה בהם.

סוף דבר והיתר שהכל תלוי בו הוא זה אם הי' הדבר מבורר לנו מגמ' ופוסקי' שטיפו' קטנות רגילי' לבוא מהלדדי' כמו מהמקור והי' זה ספק שקול, אז יולא' מחשש' דאוריי' מת"כ, אי לא חיי' לארגישה ולאו אדעת' וזהו הטעם בכתמי' כמשמעו' הרשב"א, א"כ ע"כ אשה שמלאה כל פעם ומסתמ' לא איתרמו כל הראיות בשעת הבדיקה שנא' הרגשת עד הרי ודאי יש בהם הרבה ראיו' בלי הרגשה, ושלא להוליא' מחזקת הרגשה תלינן בלדדי' או עכ"פ ודאי לא הרגיש', ועל חשש' דרבנן שעדיין יש ללרף ספיקו' אחרות שהזכירנו בס"ט או על סמך שי"ל וסת או על סמך הבדיקה שהזכיר הגאון בספרו, ואי חיי' לארגישה ולאו אדעת' כשי' רש"י וטעמ' דכתמי' דרבנן הוא משום ס"ס ככ"ל, כן ה"כ יש ס"ס ס' ארגישה וס' לדדי' ועדיפ' מספק עברה ולאו אדעת' וכו' אבל אם היסוד רעועה, די"ל באמת גם הטיפין קטני' יש להם חזקת מקור, כי הסמך ודמות ראי' שיש לזה מב"ח ומגמרא כבר נסתרה כדלעיל בקונטרס הא' אין כאן ס"ס ולא הוכחה לומר שלא בא מהמקור ככ"ל (ואין להביא ראי' מדברי מנחת יעקב ריש סי' ק"ל שמפרש קושי' הכ"מ בכתמי' הוא מכח הוכחה שלא הרגישה נימ' דבאה מהלדדי' משום שיש לסתור גם בלא"ה מ' קושי' הכ"מ א"א למיעבד עובדא).

ולכל הלדדי' עומד לנגדינו דברי התה"ד שג"כ הי' קליפו' כמין שערות ומקלתן לא כמוחו ומקלתן כמוחו ולא סמך על סברות אלו להתיר, ומי ידוס ראש להתיר המפורש בתה"ד לאיסור, וגם שייכי' כל התירי האלו.

והנה במה שסמך התה"ד שם ללרף דעת המרדכי ע"ש לכאור' ל"ע לדידן דכולהי נשי טוע'הן דאין מדקדקין בין ימי זיבה לנדה תו ליכ' וסת ידוע וגדולה מזה כ' הש"ך בסוף סי' קפ"ט ולפי"ז ל"ל הא דבסי' קפ"ז ס"ה שמכינן על כך היינו לענין רואה מ' תשמיש דהוי לענין לאסרה לפעם אחרת בתשמיש דק חששא דרבנן כמבואר שם בב"י ע"ש הר"ת, אבל לענין איסור דאוריי' כנ"ד איך אפשר לסמוך על קביעו' הוסת דדלמ' וסתה בימי זיבה, מיהו כשוסתה מרוחק יותר מי"ח יום ולדידן דקי"ל דלא כהרמב"ם דלעולם מהלכין כסדר,

אלא דאין זיבה כ"א אחר נדה א"כ משכחת לה שיודעת שאין הוספת ביומי זיבה והש"ך בסי' קפ"ט מיירי כשוסת מקורב תוך מ"י יום ועדיין צ"ע. (וגם נלענ"ד אם בשעת וסתה אינה מוצאת אותן טיפות קטנות גרע טפי דאם הי' מהצדדי' מאי שנא דאינ' נמצאי' בשעת וסתה אע"כ מהמקור הם ודו"ק וצ"ע לדינא).

ועוד עת לדבר בזה אי"ה בענין הבדיקה שהזכיר מרן, וכעת אקצר בזה כי רב עלי הטורח ומשא העם הזה השם ישמרם. עד כי כשל כח הסבל ישתרגו עולי' ויורדי' בי ועלו על צוארי להכשיל כוחי ולבי עד ירחמני הרחמן לקרבני לתורתו ולעבוד דתו במנוחה בלי מבוכה ונס יגון ואנחה הדש"ת הק' מרדכי בנעט.

כב

ד"ק הגיעני, ואמנם מפאת טרדותי העצומים מוסיפי' והולכים דבר יום ביומו לא יכולתי להשיב עד הנה.

ע"ד לעשות מקוה ע"י חפירת באר הנקרא פלומפף שכבר נזכר זה בס' איש רבי ומורי בעל זכרון יוסף סי' י"ג והנה עיינתי שם ובקצת דברים הריני כתלמיד חולק במה שלא נראה לפענ"ד, וכלל הדברים כי יש במקוה ג' דברים לפסול, הא' מ' שהויתו בטומאה, ב' מפני שבאו המים ע"י תפיסת אדם, ג' מפני שבאו ע"י כלי בית קיבול, כמ"ש שם.

ואו' לענ"ד, הא דבעי' הויתו בטהרה אמת לדעת הרמב"ם בפי' למשנה ה' דפ"ה דמקוואות דנוטפין שעשאן זוחלין לענין קידוש וטבילת זב דבעי מים חיים קאי, אבל למאי דלא בעי מים חיים לא בעי הויתו בטהרה, וכמ"ש להדי' בפ"ו דמקוואות הל' ב' כל כלי וכו' כגון הסילונים שהמים נמשכין מהם בין שהוא של מתכות או של חרס וכו' כמ"ש הרב"י גם דעת המרדכי שהביא שם הב"י שכ' ע"ש הרא"ש דדוקא למעיין ור"ל לטהר בזחילה הוא דנפסל ע"י הויתו בטומאה אבל מ"מ מטהרין באשבורן כדין מקוה אמנם דעת רש"י בזבחים דף כ"ה ע"ב אינו כן כמ"ש המרדכי שם גם דעת הרא"ש והר"ש לשיט' פירושם במשנה ה' הנ"ל נפסלים המים אפי' לטהר באשבורן כדין מקוה, וכ"כ עוד לעיל במשנה ב' פ"ד גבי המניח טבלא וכו' דמיירי בליכא הוי' בטומא', וכן הביא שם ג"כ הרב"י ע"ש הרשב"א והוסיף עוד דלהרשב"א אפי' השקה למעיין לא מהני להויתו בטומאה והך דמשנה ח' פ"ו דמטהרין המקוואות עליון מתחתון ע"י סילון של חרס וכו' היינו במחובר לקרקע דוק' ע"ש וכ"כ עוד הר"ש בפ"ב דמקוואו' משנה ג' דאפי' אם נאמר שפסול שאובין דרבנן מכ"מ פסול דהוייתו בטומאה הוא פסול דאוריי' וכדעת המחמירין פסק בש"ע סעי' מ"ח מ"ט, וא"כ אף ע"י השקה וחיבור אין לעשות מעשה נגד דעת הרשב"א, (ומ"מ בהשקה ע"י נקוב כאשר נבאר לקמן בע"ה) אך מכ"מ על פסול זה יש תקנה קלה מתרי טעמי, הא' כמ"ש מורי הגאון זצ"ל לעשות שלא יקלחו המים להמקוה להדי' ואז לא נפסל לן בהוייתו בטומאה כמ"ש הרא"ש בראי' ברורה (והובא בש"ע סעי' ס"ח) מהא דזבחים דף כ"ה דאויר כלי אינו ככלי וכו' הב' שהכלי' נעשים לקרקע ומחוברים הם לקרקע דתו אינם מקבלין טומאה כאשר פשוט בסעי' מ"ח מ"ט, הלא מיהו בעינן שיהא תחלת עשייתן להכלים לצורך חיבורן בקרקע, דאל"ה אע"ג שמחובר לקרקע לא מהני כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' סע"א ס"ק ג' וע' בתי"ט פ"ו דמקוואות משנ' ה' ופ"ח דכלים משנה ט' ובפ"ב משנה ד' והכי משמע באמת לשון הרא"ש והרשב"א שסיימו שנעשים לקרקע, ולא כנראה לכאורה משמעו' הש"ע, דהדבר ברור דכך פירושו כדאמרן עכ"פ בנעשו לקרקע אינו מקבל טומאה.

ואמנם ע"ד פסלו שהמים באים ע"י כלי בית קיבול יפה השיג מ"ור על תשובת פנים מאירות שחידש מלבו להקל במים שיצאו חוץ לכלי דלית' כלל שהוא שגגה גדולה ונגד דעת כל הפוסקי' איש לא נעדר, ואפי' בתשו' הרשב"א נחלקו הב"י ומה"ר יוסף והסכימו הב"ח והש"ך בס"ק כ"ז שפי' מהר"י עיקר, ולפי"ז ליכא למ"ד להכשיר מים היוצאי' לחוץ לכלי מאחר שכבר נשאבו והי' בכלי. ולפסולי דשאובין ליכא תקנתא בהמשכה בכולה דלא מהני רק למיעוט' דרבי' והמשכה בעי' כאשר פשוט בש"ע סעי' מ"ד, ותמהני על מ"ור דמשמעו קצת לסמוך בשעת הדחק אדברי פ"מא דאיך מטעות המבורר ניקום וניסמוך, ומה שנסתייע מדברי הטו"ז ס"ק כ"ט אדרבה מדברי הטו"ז הללו שמקשה הך דמים הנמשכים ע"י סילונים ברגל אהא דמים שבשוקת ויבואר להדי' דס"ל לעיל לפסול אפי' המים שיצאו חוץ להכלי שהרי כאן בסילונים ג"כ כבר המים יצאו מהכלי וזה פשוט.

ואמנם חקרתי אצל האומנים עושי מלאכת חפיר' הבורות הנ"ל וכפי דבריהם תמונת הנעל של ברזל הנעשה הוא בלי בית קיבול, כי כך תכונתו של ברזל חלול כמין סילון והנעל מרוצף תוך כלי עץ אשר גם הוא חלול, ועשין מחוברין בסופו הנפתחין ונסתמי' ע"י ירידה ועלי' הנעל וע"י שאיב' הטשין המרוצי' המים נמשכים ועולין ואם כך הוא אין כאן משום בית קיבול כלל, ולא מבעי' דמשום הכלי עץ הנ"ל ליכ' בית מיחוש דהיינו ממש כסילונים המבואר בש"ע סעי' ל"ו, ואע"ג דלכאור' י"ל דהיינו להרא"ש דס"ל דפשוטי כלי עץ אינו מקבל טומאה אפי' מדרבנן כמ"ש התי"ט ד"ה אפי' זב על שמו בפ"ה משנה ה' (ודברי הש"ך בס"ק ע"ו מגומגמים קצת דהרי להרא"ש ליכ' טומאה כלל בפשוטי כלי עץ אפי' מדרבנן) אבל להרמב"ם דס"ל דפשוטי כלי עץ מקבל טומאה מדרבנן לכאור' יש להחמיר בסילונים של עץ, אבל הא אינו דלהרמב"ם בלא"ה כשר דאיהו ס"ל אין מקפידין על הויתו בטהרה כלל כמ"ש הב"י וכאשר מבואר להדי' ברמב"ם פ"ו דמקוואות הנ"ל הלכ' ב' דאין המקוה נפסל ע"י סילונים וא"כ ממ"נ אין בזה פסול משום הכלי עץ אלא אף משום הכלי ברזל שא"ל בית קיבול ג"כ לית בה מיחוש, דהרי שאובין אינו שא"ל בית קיבול ומשום הויתו בטהרה כבר כ' שלא יקלחו המים להדי' למקו' כ"א חוצה לה וגם שנעשה הכלי לחברו בקרקע כדלעיל, ודבר הנ"ל אפשר ע"י האומני' להתברר, וע"י ראי' אהשגחה מבעל תור' שיראה עין בעין הכלים הנצרכי' להנ"ל אם יש לו בית קיבול או לא.

ואמנם ע"ד שהמים באו ע"י אדם השואב אותם וה"ל שלא בידי שמים בזה באמת צ"ע, כי בב"י הביא ע"ש תשו' להרמב"ם סי' רל"א דדעת הרמב"ם לפסול כל המקוה אפי' ע"י ג' לוגין הבאי' לה ע"י תפיסת אדם, ודאייתו מהטביל את הסגוסי' דבתוספת' המוזכרת ומובא ביש"ש בפ"ב דמקוואות משנה ו' יע"ש הי' בראשו ג' לוגין וכו' שקטו וכו' וכן הביא שם הב"י עוד דברי הראב"ד בספר בעל הנפש שגם הביא דעת א' משם איכ' מ"ד ושהקשה ע"ז הראב"ד מהא דתנן מטהרין את המקוואו' העליון מהתחתון, והראי' יש לדחותן דבשאובי' בכלי מיירי (ודבריו צ"ע דהי' בראשו ג' לוגין וטבל במקוה של מ' סאה מכוונת הרי כבר נטהרו השאובי' בהשקה והדר ה"ל רק שאובין ע"י אדם שאינו כלי ואינו פסול רק משום הווייתו שלא בידי שמים וצ"ע) ומכ"מ הכריע הראב"ד לבסוף דאם כל המקוה ע"י אדם פסולו מהיקשא דמקו' בור למעיין דדוק' בידי שמים בעי' ומ"ש הטור לעשות מקוה ע"י שניקב כבר ביאר הב"ח דהיינו בגווני דליכ' משום תפיסה, וקיים שלפי"ז ל"ל כהך תוספת' דזילוף בידיו דמייתי הר"ש במשנה ט' פ"ב דהולכי' עם הקרקע כשר היינו מטעם המשכה, וכ' ואע"ג דשאובי' שהמשיכוהו כולו פסול אבל הכא דלא הוי שאובי' לא מהני המשכה בכולה עכ"ד בקצרה, וכן הביא הב"י עוד ע"ש הרשב"א גבי המניח טבלא תחת הצנור דמיירי דוק' בבאו המים ממילא שלא ע"י אדם, וכ"מ ג"כ בר"ש פ"ב משנה ט' שהביא התוספת' הנ"ל ופי' כהוייתו כדברי הראב"ד ע"ש ובב"י ר"ס ר"א אחר שהאריך בענין שאוב כולה אי הוי דאוריית' הביא דברי הראב"ד דס"ל דאף דאי שאוב כולה דרבנן מכ"מ הויתו ע"י תפיסת אדם הוא דאוריית' וכ"כ שהוא ג"כ דעת הר"ן והרשב"א שהביא בב"י אדברי הר"ף שבפ"ב דשבועות שכ' ואי לית בי' מ' סאה ואייתו מים שאובים ואמשכינהו וכו' דכ' הר"ן שפרשו מפלוגת' ר"א ור"ת דפ"ב דמקוואו' גבי המסדר קנקנים ומפרשו כפי' הר"ש שם שהוא דהשכוי' בהמשכה בכולו אכשר או לא, ולדבריו לענ"ד להסוברי' דהמשכה בכולו פסול ס"ל דהתם במסדר קנקנים ליכא שאיבת כיון שהוא שלא לדעת ורק דמכ"מ ע"י תפיסת אדם הוא דהוי ואהכי מהני המשכה, ועכ"פ לא מצינו דיעה חולקות ע"ז להדי' להכשיר ע"י תפיסת אדם כל המקוה, זולת לפמש"כ הב"י דלהרמב"ם בזילוף בידיו אם אינם שאובים ממש כשר לעשות מהן מקוה לכתחילה אז מוכח דס"ל דלא בעי' תפיסה, גם יש להוכיח כן מהא דמסדר קנקנים וכו' וקייר שסכך עליו וכו' דמיירי הרמב"ם בלי מים במקוה כו' ודו"ק.

והתקנה שמצא מ"ו בספרו שהוא ע"י השק' למעיי' ומייתי ראי' מהך דמטהרין המקוואו' דבפ"ו מ"ח, ולענ"ד דלית' כלל, אדרב' הראב"ד מייתי ראי' דאין תפיס' אדם פוסלת בג' לוגין מהך דמטהרין המקוואו' עליון מתחתון, ולדבריו מאי קושי' הא התם ע"י השקה אע"כ דבאמת ס"ל להראב"ד כמו שס"ל להרשב"א גם הוייתו בטומאה דלא מהני השקה ומתרץ הך דמתני' דמטהרין וכו' דמיירי במחובר לקרקע הכי ס"ל להראב"ד לטעמי' גבי ע"י תפיסת אדם דלא מהני השקה, וזה ברור.

וא"ל דראי' מ"ו הוא מהך דמתני' דמטהרין מקיפ' דידה דהי' בעליון ארבעים סאה וכו' ממלא מכתף וכו' דהתם ה"ל רובא ע"י תפיסת אדם דאו' דהתם בשעת שהוא ע"י תפיסת אדם עדיין המקוה שלימ' ויש בה מ' סאה ולא נפסלת בשום דבר, וע"כ ל"ל הכי דלא תקשה הך קושיא עלה דהראב"ד כנ"ל. ע"כ ברור לענ"ד דס"ל להראב"ד דלא מהני השקה ע"י תפיסה בידי אדם, דהיינו באם כל המקוה ע"י תפיסת ידי אדם כמו בנ"ד.

ולבר

ולבר מן דין הנה קי"ל בעלמא דנילוק וקטפרס אינו חיבור וכן לענין שאיבה דרבנן ס"ל דנילוק וקטפרס חיבור כמ"ש הר"ש פ"ו משנה ח' ולפ"ז בשאוב כולה לא מהני השקה ע"י נילוק להסוברים דשאיבה דאו'. ומכ"ש להווייתו בידי שמים דיש סוברי' שהוא עפי דאו' מאיסור דמים שאובין כמ"ש הב"י ר"ס ר"א ע"ש הראב"ד וז"ל דכי אמרינן שאיבה דרבנן היינו בשאיבה ע"י כלים מאליהן כגון בצינור זה שא"צ תפיסת י"א וכו' אבל וכו' הרי דלדעתו פסול זה דאו' אף אי שאובין דרבנן א"כ כ"ש דלא מהני חיבור ע"י נילוק וקטפרס, ומ"מ בכ"ד דהחיבור למ"ע הוא ע"י גוד אסיק וגוד אחית ונילוק והרי לפמ"ש ל"ל להרמב"ם גוד אחית או אסיק אפי' גבי שאיבה דרבנן, (ואע"ג שדבריו ל"ע דדלמ' דוק' גבי חסר ל"ל להרמב"ם ג"א כמבואר לעיל בסעי' ס"ב אבל בשאוב דרבנן מודה.)

ואמנם מכ"מ יש תקנה לתפיסה ע"י אדם ע"י המשכה ובזה אפי' בכולה מהני כמ"ש ע"ש הראב"ד. איברא בב"י כשהביא הך דזילוף בידיו ופי' הר"ש דהולכי' עם הקרקע ר"ל מטעם המשכה וכו' ע"ז הב"י דלדבריו אתי' התוספת' כמאן דמכשיר המשכה בכולה, ואנן דלא קי"ל כן לא קי"ל כהך תוספת', ודברים תמוהי' שהרי הראב"ד כ' להדי' דאף להפוסל שאובה שהמשיכוהו מכשיר באלו שא"כ שאיבה רק תפיסת אדם, וע"ק לדבריו שהרי הב"י עצמו פי' לפלוגת' הגאונים עם הרמב"ם בהמשיכוהו כולה שהוא שהגאוני' ס"ל כרבנן דראב"י בתמורה וכדאמר רבין א' ר"י, והרמב"ם מפרש דהמשכה בכולה ר"ל שנתערבו מיעוט מי שאובי' במים כשרין הרוב ואח"כ הומשכו א"כ להרמב"ם ליכ' למ"ד שיכשיר שאובה שהמשיכוהו כולה, וא"כ אתי התוספת' דזילף בידו וכו' דלא כמאן, וא"ל דלהרמב"ם לטעמי' דאיהו מפרש הך דזילוף בידיו ר"ל שאובין ממש כמ"ש הב"י א"כ ממ"כ הך סיפ' דהולכין עם הקרקע כשר ממ"כ או מטעם דל"ל הך סברא דתפיסת וזילוף בידו ר"ל שאובין כמ"ש הב"י אליב' דהרמב"ם, או דל"ל דבברייתא' דהמשכה בכולה מהני באמת, או דל"ל דמהני עכ"פ לגבי תפיסת אדם ובוודאי א"א לשווי' התוספת' לבר מהלכת' ושיהי' דלא כמאן, וכ"מ ג"כ מהך דמסדר קנקנים וכו' ושייר ששכח וכו' שבמשנה ח' וע' רפ"ב שמכשיר ר"י ונהי דליכא שאובים מ"מ הא ה"ל ע"י תפיסת אדם, וע"כ ל"ל, או דל"ל הך סברא או דמהני המשכה בכולה דהא להרא"ש והרמב"ם לא איירי הך מתני' באיכ' מים כמ"ש הב"י, ע"כ ברור לענ"ד באם נחקר ונודע שאין בכלים הנ"ל בית קיבול ונעשו לקרקע, שיש לה תקנה ע"י המשכה דהיינו המשכה בקרקע הבולעת כמוזכר בש"ע סעי' מ"ו בהג"ה ואמנם מפני משמעות הב"י הנ"ל טוב הדבר לעשות רוב מקוה ע"י גשמים, ודבר קל הוא לקבץ בגומא כ"א סאה ע"י צינורות המקלחים מגגות מי גשמים, ואז להשלים המ' סאה לית בי' מיחוש כלל דוודאי מהני המשכה לתפיסת ידי אדם, ואין להאריך יותר, והנלענ"ד כתבתי.

ומ"ש כת"ר להקשות אהב"י בא"ח סי' ש"פ שכ' דמשמע מדברי רש"י שמותר להוציא אף מביתו והקשה כת"ר מדברי רש"י דף כ"ז ע"ב, דמתני' שהרי התם מיירי כ"ז שלא החזיק שאז וודאי אסור לו להוציא מביתו שאז חוזר הוא מבטולו לה"נ, ודברי הב"י בשהחזיק הם וכ"כ שם רש"י להדי' דף כ"ז ע"א ד"ה אנשי חצר ששכח א' מהם וכו' אבל מה שהקשה כת"ר על המג"א בסי' הנ"ל סק"ג יפה תמה ובוודאי שם איזה ט"ס בס"ק ז' אף מבתיהם דאדרב' ל"ל אף מביתו דו"ק ותשכח ותל"מד.

כג

להה"ה הרב חמא"הג המופלא כבוד הגאון מו"ה אהרן הלוי נ"י אב"ד דק"ק טרענשין יע"א.

ע"ד אלמנת הרב מו"ה וואלף ל"ש ז"ל שתקעה כפה לבעלה שלא תנשא לאיש אחר, ועתה מתחרטת ורצונה להנשא לאיש אחר אשר יפרנסנה כי השעה צריכה לה, והורה כת"ר שיש להתיר לה, ולענ"ד דיפה דן ויפה הורה וכחא דהיתרא עדיף בהאי מלתא מצד כמה טעמים, חדא דמאחר בתשו' הרמב"ן ס' ר"כ מפורש להתיר והחולק לאיסור אינו מפורש בשום מקום וכדאי הרשב"א לסמוך עליו, ובעיקר קו' הש"ך בסי' רכ"ח ס"ק ל"ג דמוכיח דגם במת אין מתירין מכל דברי הפוסקי' הרשב"א, הרא"ש, הסמ"ג והרי"ף דמוכיחין לחלק בין עשה לו טובה וכו' מדא"ל פרעה ליוסף אתשל אע"ג דנשבע ע"ד אביו, ש"מ דלא ס"ל לחלק בין מת לעודו חי, כלע"ד דדבריו תמוהים דמלבד מה שתי' כ"ת כ' עוד דודאי לש"ד של ר"ת שאין חילוק בין עשה לו טובה ללא עשה לו טובה, ע"כ ל"ל דג"כ אין חילוק בין מת מי שנדר לו ללא מת דאל"כ תקשה מאי השיב יוסף לפרעה דא"ל אתשל וכו' דאתשל נמי אדידי דהרי שאני ושאני התם מת והכא חי, וע"ז אין לדחות כדדחי הריב"ש בסי' ש"ע ע"ש אע"כ דאין לחלק בהכי, דא"כ הדר קשי' אמאי לא השיב יוסף לפרעה הדין דא"א לו לתשלי אשבועתא כנגד יעקב מפני שנדר לו בפניו, ולמ"ל להשיב שגם איהו איתשל אדידי' דבלא"ה ל"ל שכ"ה הוכחת התוס' דלא ניחא להו בדחיי' הריב"ש דנכלל הדין בתשובת יוסף דגם איהו יתשל אדידי' דדוחק דלמ"ל להשיב בעקיפין ולא תי' לו הדין דין אמת ומוכיחי' התוס' שפיר, אבל להאמת דבעינן דוק' עשה לו טובה אבל בלא עשה לו טובה אין לו דין נדר בפניו כלל, י"ל שפיר דלגבי נודר בפניו יש חילוק בין חי למת, ואפ"ה שפיר השיב לו יוסף משום דלא מקרי התם עשה לו טובה.

ואדרבה בזה מובנים דברי התו' בסוטה פ' ואלו נאמרי' שלייכן הקוש' בתשו' יוסף ולא לייכו הקו' בדברי פרעה אלא משום דבדברי פרעה המ"ל מת שאני ואי דקשי לפי"ז מה השיב יוסף נקטו בקצרה ההוכחה מתשו' יוסף, והרשב"א והסמ"ג והרא"ש דנקטו ההוכחה מדברי פרעה נקטו תחלת המאמר וכוונתם ממ"כ כיון דמוכח דאין חילוק א"כ גם על דברי פרעה יקשה, ועוד דמתשובת יוסף אין ראי' כ"כ דלדבריו דפרעה דא"ל דאיתשל וכו' אע"ג דנדר ע"ד אביו וכו' — ולדבריו השיב לו דא"כ אתשל נמי אדידך מ"מ עכ"פ מכח תשובת יוסף מוכח דאין לחלק בין חי למת ונשאר הוכחת הגמר' מדברי פרעה ודו"ק. וכולם לדבר א' נתכוונו בהוכחתם אבל להאמת שפיר נשאר לחלק בין מת לחי מצד הסברא ולא נשאר להוכיח נגד דין של הרשב"א רק מכח תשוב' הריב"ש בסי' ש"ע דנקט ההוכחה מדברי פרעה, ודחי ע"ז דבאמת כן השיב יוסף, דלדבריו אתשל נמי אדידי' ולדידי' ל"ל דע"כ אין לחלק בין מת לחי דאל"כ למ"ל כדיחוי' שלו דהא שאני ושאני כנ"ל, רק אעפ"כ לא נניח דברי רשב"א המפורשין להתיר מכח משמעות שבדברי הרי"ף.

ועוד כלענ"ד דבתשו' להרמב"ן הנ"ל שנשבעת האשה לבעלה אע"ג שבעוד הבעל בחיים יש לו קורת רוח ממה שלא תנשא אלמנתו לאחר ומקרא מפורש באיוב בקללותיו תטחן לאחר אשתי וגם במלך אין נושאין אלמנתו ש"מ שיש בזה חילוקי כבוד לאישה הראשון, וה"ל נשבע לתועלת חבירו, מכ"מ אחר שמת אבד התועלת, ולא תאבל נפשו וגופו על אודות נשואי אשתו לאחר כלל, וע"כ הקיל הרשב"א, אבל בשבועות יוסף ויעקב הרי כל עיקר מגמתו של אותו הצדיק להיות קבור בקבורת אבותיו הקדושים בארץ החיים וע"כ עדיין התועלת קיים, ובהכי א"ש ג"כ קושי' כת"ר דלמאי הלכת' העתיק הרמ"א הדין בסי' רל"ב בהג"ה סי"ז, גם הר"ד הכהן שהביא הג"ה בסי' רכ"ח דמשמע שם דרק בדעבד הותר, ולמאי הא במת מתירין בלא"ה, כלענ"ד דכ"מ ביש לבעלה בנים ממנה שאז יש לו תועלת שלא תנשא לאחר למען ירשו בניו שהם ג"כ בני' ירושת אמם משא"כ כשתנשא לאחר ירשה הבעל, ובכה"ג דיש תועלת ליורשים אחרים גם במת מי שנדר לו שאין מתירין כמפרש ברשב"א שם ובהג"ה סי' רכ"ח ע"כ הנני מסכים לדברי כת"ר להתיר לה נדרה.

ואשר נסתפק כת"ר במכתבו הנ"ל כיון שתקעה כפה בחלק עוה"ב, אולי יש לדמו' למנדה עצמו בעוה"ב, כלענ"ד דע"כ מי שתוקע כף בחלק עוה"ב אין הכוונה שבאם יעבור על התנאי יהא מנודה בעוה"ב או יאבד חלקו בעוה"ב, דא"כ גם כשקיים התנאי ותקיעת כף לא יועיל לו כמו דלא הועיל ליהודה שמהם למדו הפוסקי' דין זה דמנודה לעוה"ב א"ל התרה כמ"ש בב"י סי' רכ"ח, אע"כ כוונת הת"כ בחלק העוה"ב הוא רק להאלים השבועה, וא"כ ממילא כשמותר השבועה תו אין כאן נידוי כלל, וא"ל התרה לנדוי בעוה"ב כלל, עד שנאמר שאין בידינו להתיר חלק גבוה, דהא לא נאמר בחלק גבו' ותו דאטו אם יאמר אדם שאם לא יעשה איזה דבר יאבד חלקו בעוה"ב, וכי באיבוד זה אבד חלקו זהו לא מצינו, ואין כאן רק חיוב שבועה בלבד, ועוד שכבר כ' שם בד"מ דאדבר מצוה יש להתיר בכה"ג, ובכה"ג יש לצרף מה שכ' הב"י בסי' רכ"ח ע"ש הרשב"ץ דלמזונות מקרי ג"כ דבר מצוה, וע' במג"א סי' ת"ח בסופו ומתרץ לה.

ועיי' בתשובת הרמב"ן סי' רע"ג בא' שנשבע לאחותו שלא ישא המשודכת לו פלפל שם מדין נדר ע"ד המקו' ב"ה ועד"ה ולא הזכיר כלל מדין נודר ע"ד חבירו וע"ש דלאותה תשובה כיוון שם הג"ה בסי' רל"ב סי"ז עמ"ש אם עשו זה משום הפלגת חולה ע"ש, ע"כ כלע"ד להסכים עם כת"ר ותשאל האשה על נדרה ושבועתה, ושלום כנאום ידידו הדש"ת הק'.

כד

ע"ד אי אבי הבן רשאי למול בנו בשבת אפי' באיכ' אומן אחר.

הנה הטור יורה דעה סי' רס"ו הביא בשם הרר אלעזר הלוי אם יש אחר שיודע למול אין להאב למול בשבת דהא מילה היא פסיק' רישי' לגבי שהאב מתכוון לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מתקן ושרי, ומיהו אם אין אחר שיודע למול ימול האב עכת"ד וכו'

הרב"י ובתה"ד סי' רס"ה כ' שנהגו העולם שלא ליזהר בהא דהר"א הלוי דהאב מל את בנו בשבת אפי' באיכ' אחר וכו' טעם של הר"א הלוי וטעם מנהג העולם שחולקי' עליו, עכ"ל וכן פסק בש"ע י"ד שם סעי' זיי"ן דלא כהר' אלעזר הלוי ע"ש.

והנה התה"ד הביא שני טעמי' ליישב מנהג העולם, בהקדים ליתן טעם לשיטת הר"א הלוי עפ"י סוגי' הש"ס בשבת דף ק"ו ע"א, דפריך הש"ס מתני' וברייי' אהדדי דתני ר' אבהו קמי' דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר, ובמתני' קתני הקורע בחמתו וכו' וכל המקלקלין פטורין וכו' ולא קתני חוץ מחובל ומבעיר, ומשני מתני' ר' יהודה ברייתא' ר' שמעון דר"י ס"ל מקלקל בחבורה ובהבער' פטור, ור"ש ס"ל מקלקל בחבור' ובהבער' חייב, ע"ש ברש"י ותוס' פירושם, וקאמר הש"ס מ"ט דר"ש, מדאיצטריך קרא למישרי מילה ביום אפי' בשבת ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב, ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן בשבת כדאי' ביבמות דף ו' ע"ב ש"מ מקלקל בהבער' חייב, ור' יודא ס' דליכ' למילף מהתם דמתקן הוא כדר' אבי דא"ר אבא מה לי לתקן מילה מ"ל לתקן כלי, מ"ל לבשל פתילה מ"ל לבשל סמנין, והוכיח שם תוס' דלפרש"י ע"כ אין הטעם במילה דחשיב תקון משום קיום המצוה מדפרש"י אהא דקאמר נמי התם גבי הבער' מ"ל לבשל פתילה וכו' שאינה מקלקל את האבר בבישולו אלא מתקן וצורף, ותיפוק לי' שתיקון הוא משום קיום מצות מיתת ב"ד, אע"כ סבר רש"י דמשו"ה חשובה מילה תיקון, משום שע"י כך נעשה התינוק ישראל שלם, ולפי"ז יש לחלק בין אב לאחר דגבי אב הוא פסיק' רישי' דניח' לי' בהאי תקון שיהא בנו ישראל שלם אבל אחר לא איכפת בתקון התינוק, וזהו הטעם של הר' אלעזר הלוי דבאיכא אחר אין להאב למול בשבת, דכיון דאפשר לקיים שניהם, והא דכתב ביום אפי' בשבת היינו בליכ' אחר, וכה"ג מלינו גבי בהרת בערלת בנו בפ' ר"א דמילה דף קל"ג ע"א, וכל זה אתי שפיר אליב' דר' יודא ולפירש"י דסבר דקיום המצוה לא מקרי תיקון, אבל לר"ש דס"ל דאיצטריך ביום אפי' בשבת משום דמקלקל בחבורה חייב, וגבי מילה נמי ליכ' תיקון, א"כ אין חלוק בין אב לאחר ואי אפשר לקיים שניהם, דהא אף אי מל אחר נמי איכ' חילול שבת וא"כ וודאי השת' דכתי' ביום דדחי שבת דשאי האב למול, וכן לשיט' תוס' שם ד"ה מה לי וכו' דהוכיח בהוכח' גמורה דלא כפירש"י אלא משום קיום המצוה דמיתת ב"ד חשיב תיקון וא"כ ה"ה לענין חבור' דמילה לא חשיב מקלקל משום קיום המצוה מילה, וא"כ נמי אין לחלק בין אב לאחר דלתרוויי' פסיק' רישי' דניח' לי' הוא מטעם קיום מצות מילה, וכיון דאי אפשר לקיים שניהם וודאי רשאי האב למול, ולפי"ז יש ליישב מנהג העולם בא' משני דרכים אלו, ע"כ תורף דברי התה"ד.

וקשה האיך מקיים התה"ד דברי הר"א הלוי, דהא גם לרש"י דמפרש התיקון משום תיקון גברא, מכ"מ הא רש"י ס"ל לעיל דף ע"ה ע"א בפיסק' דצד חלזון דאף בפס"ר דלא איכפת לי' מודה ר"ש, וא"כ כאן ה"ל פסיק רישי' דלא איכפת לי' וא"כ אפי' אי מל אחר איכו מקיים שניהם, אך התוס' שם ד"ה עפי ניחא וכו' חולקי' אפירש"י ע"ש נגד זה ס"ל לתוס' דתיקון מצוה הוי תיקון, א"כ מת"כ בין לרש"י ובין לתוס' אין לחלק בין אב לאחר, ואף את"ל דהר"א הלוי תופס בהא כפירש"י דף ק"ו דתיקון מצוה לא הוי תיקון, ותופס בהאי כהתוס' בדף ע"ה דבלא איכפת לי' לא מודה ר"ש, או דנית' דאף רש"י דמפרש דבלא איכפת לי' מודה ר"ש, היינו רק גבי חבורה כיון דלר"ש מקלקל חייב בחבורה ולא בעי' מלאכת מחשבת משו"ה גם לא ניחא חייב לדידי' אבל למאן דפוטר מקלקל בחבורה או בשאר מלאכת של שבת דבעי' מלאכת מחשבת לא מודה ר"ש בפסיקי' רישי' דלא איכפת לי' דבאמת בהא נסתלק קושי' התוס' דף ע"ה ד"ה עפי ניחא וכו' מהא דהבונה דף ק"ג ע"א דקעביד בארעא דחברי' וכו' אך גם הא איכו דהא אף לפמש"כ התוס' דבלא ניח' לי' לא מודה ר"ש אלא דוק' בפ"ר דניח' לי' היינו משום דהוי מלאכה שא"צ לגופ' ע"ש, ולפירש"י דף ק"ו הרי מלאכה שאצ"ל, ודין מקלקל בחבורה הא בהא תלי' א"כ אי נימ' דמקלקל בחבורה פטור ע"כ צ"ל דמלאכה שאצ"ל חייב, וממילא חייב נמי בפסיק רישי' דלא ניח' לי' אף להתוס'. ואי אפשר לקיי' דברי הר"א הלוי כ"א כשנתפס בעיקר פלוגת' ר"י ור"ש במקלקל בחבורה כפי' התוס' שם ד"ה חוץ וכו' דלאו במלאכה שאצ"ג תלי' הך פלוגת' ונתפס בסוף הסוגי' בהא דמה לי תיקן כלי וכו' כפירש"י דאין ר"ל תיקון מצוה אלא תיקון גבר' להכשירו כישראל ונתפס כקולי שניהם ר"ל במקלקל בחבורה פטור כר"מ ובמלאכה שאצ"ג דפטור כר"ש (כדס"ל לרי"ף ורמ"בן) ואז יש לחלק בין אב לאחר.

אך גם הא לית' דהמעיי' שם דף ק"ו תוס' ד"ה חוץ וכו' ובתוס' ד"ה מה לי וכו' ימצא מבואר דהא בהא תלי' דלפי' התוס' בריש הסוגי' דפלוגת' דמקלקל איכו תלי' בפלוגתא דאצ"ג ע"כ צ"ל דתיקון מצוה הוי תיקון, א"כ דברי הר"א הלוי א"א להתקיים בשום פנים.

שוב מצאתי שיש לקיים דברי הר"א הלוי ע"פ שיטת הערוך הידוע' בתוס' והרא"ש ר"פ הבונה ולעיל בסוגי' דמצרף ואך בתה"ד שתולה פיסקו דהר"א הלוי ברש"י ותוס' מרפסין.

ובעיקר סברת התה"ד צ"ע מנ"ל הא דצריך שיתכוון דוק' להתיקון כיון דמכ"מ התיקון נעשה ואיהו עכ"פ מכוון לגוף המלאכה מנ"ל הא דבעינן שיתכוון דוק' להתיקון ודו"ק וצ"ע.

כה

על דבר אי שרי למול בשבת ספק בן ז' או בן ח'.

הנה הר"ן והרשב"א הוכיחו מכח קושי' המבואר להבא, דהרי"ף (והרא"ש) ס"ל שאין מוהלין ספיקות בשבת ולא ס"ל כתי' רב אדא בר אהבה בפ' ר"א דמילה דף קל"ו דמוהלין ספיקו' מת"כ אי שי הוא שפיר קמהול ואי לאו מחתך בשר בעלמ' הוא, מדהביא הרי"ף הברייתא' דאי' שם ובדף קל"ה דת"ר בן ז' מחללין עליו את השבת ובן ח' אין מחללין וכו' ספק בן ז' ס' בן ח' אין מחללין וכו' ולא הביא הרי"ף הך דרשב"א ואי הוי ס"ל להרי"ף דמוהלין ספיקות בשבת ק' ה"ל להביא הך דרב אדא ב"א, ולהשמיט הך ברייתא' דהא לרשב"א הך ברייתא' שלא אליב' דהלכ' היא דמוקמי להברייי' במכשירי מילה ואליב' דר"א ואנן ס"ל כר"ע, אע"כ ס"ל להרי"ף דמוקמי הך ברייתא' כפשוטו במילה ממש ואין מוהלין ספיקו' בשבת, וכן צ"ל דהוא שיטת הרא"ש מכח קושי' זו ע"ש, אמנם הרב"י בטא"ח סי' של"א ובטי"ד סי' רס"ו הקשה על פי' הר"ן דהא מעשי' בכל יום שמוהלין ספיקות בשבת, וגם בימי חכמי התלמוד משמע שהיו מוהלין אותם, מדפריך הש"ס שם לר' גמליאל מתהל היכי מהלינן. ע"כ מתרץ הרב"י את הרי"ף והרא"ש בענין אחר דהיינו דס"ל נמי דמוהלין ספיקו' בשבת והיינו כשגמרו שערות וצפרניו דאז יש הוכחה גמורה דבן קיימא הוא ונגמר הולד לז' חדשי' אלא דאשתהי אשתהי דאי לא הוי בר קיימא אלא הגמר הולד לסוף ט' והקדים לצאת בבן ח' לא הי' עכשיו עדיין נגמר שער' וצפרניו. אבל הברייתא' דקתני בספק אין מחללין איירי במילה ממש והיינו בשלא גמרו שער' וכו' והכי מוקמי' הבריי' ביבמות פ' הערל דף פ' וע"כ פ' כמי הרב"י לשיטתי' בש"ע סי' של"א סעי' ג' ומחלק הכי דבגמרו מותר למול בשב' אפי' בוודאי בן ח' וכ"ש בספק, ובלא גמרו אסור למול בשבת אפי' בספק ע"ש בהרב"י באריכות, וצ"ל דאותה סברא דמהלינן מת"כ לא נאמרת לפי המסקנ' דבפ' הערל, וסוגי' דשבת דקאמרו האמוראי' הך סברא הוא לס"ד דיבמות דלא מחלקי' בין גמרו שערו' ללא גמרו וע"ז הקשה הטו"ז בי"ד סי' רס"ו דלמה נאמר דאותן אמוראי' שהוזכרו בפ' ר"א דמילה לא ידעו דברייתא' איירי בלא נגמרו זה א"א לאמרו וכו' ע"ש. והרב רמ"א בד"מ (הובא בטי"ד ובש"ך שם ס"ק ט"ו) כ' דגם הרי"ף והרא"ש ס"ל דמוהלין ספיקות בשבת והא דהעתיקו הברייתא' דבספק אין מחללין היינו לענין שאר חילולין כגון לפקח עליו את הגל וכיוצא בו אבל לענין מילה ממש ס"ל נמי דמהלינן מת"כ כר' אדא ב"א והא דלא כתבו משום דסמכו על דיוקא דוק' אין מחללין אבל מהלינן ע"ש וכן הוא ברמ"א שם בש"ע, גם על זה צווח הטו"ז ככרוכיא וכ' שהוא דרך רחוק' מאוד מכח כמה דברים ואין שום סבר' שיהא פשיט' להם הך סבר' ובגמר' הוצרכו לומר כן בשם ר' אדא ב"א גם הדרישה והב"ח חלק על רמ"א ע"ש במה שמיישב להרי"ף והרא"ש.

ונ"ל דקשה הא איכ' למימר מת"כ בלאו ה"ט דמחתך בשר וכו' לפי הסוגי' בשבת דף ק"ו ע"ש דהרי ה"ל מקלקל בחבורה לולא דיש תיקון מצוה, א"כ מת"כ מהלינן או דה"ל מצוה דדוחה שבת או דלית כאן וה"ל מקלקל, ואע"ג דמכ"מ איסור דרבנן יש, לא דחיי מילה משו"ה, דהרי גם לה"ט דמחתך בשר בעלמא הוא ג"כ עכ"פ איסור' דרבנן איכ' והדאי' דבן ח' וודאי לא מהלינן לי' לכ"ע ואפי' בטלטול אסור, אע"כ לענין אסור' דרבנן שפיר סמכינן דהוי בן קיימא, ומכ"ש בספק שתם ולדות, דאפי' לרשב"ג יש רוב ולדות ורק דחייש למיעוטא כמ"ש התו' ביבמות ר"פ האשה דף קי"ט א"כ לגבי דאו' ה"ל שפיר מת"כ, וליישב צ"ל דקושי' הש"ס הוא בס"ד דאכתי לא אסיק מידי דפליגי רבנן עלה דרשב"ג והוי ס"ל דלכ"ע לא שהה ספיקא הוי וא"כ שפיר ק' מיתהל היכי מהלינן עכ"פ למאן דס"ל מקלקל בחבורה חייב.

ולפי"ז יתיישב היטיב קושי' הרשב"א בחידושים על אית דמפרשי' הא דאמ' אביי כתנאי דקאי ארשב"ג וכו' והוקשה לו למסקנא דכ"ע ס"ל כרשב"ג ולמאן דס"ל שאיטתו מטהרתו דלית לי' סברת רא"ב"א דמחתך בבשר וכו' תיקשה מיתהל היכי מהלינן ע"ש, והשת' נימ' די"ל דלמאן דס"ל דשאיטתו מטהרתו וצ"ל הך מת"כ דקאמר ר' אדא

אדא ב"א איהו אלי סברו כמ"ד מקלקל בחבורה פטור ואיכ' ממ"כ בלא"ה ככ"ל, אבל מאן דס"ל מקלקל בחבור' חייב איהו ס"ל כמ"ד דאין שיעתו מטהרתו ואיכא המ"כ דאמ' רב אדא בר אהבה. ולפי הא איכא רווחא לשמעת' לייסב מה שתמהו על הרי"ף והרא"ש

דפוסק כרשב"ג ופוסק כברייתא' דספק בן ז' ובן ח' אין מחללין, וע' ברשב"א יבמות דף פ' כתב הא דמהלין סתם ולדות היא משום מלות מילה הוי כדעבד וכמו דשמיכנן דעבד אחכמים דפליגי על רשב"ג כדאי' בשבת דף קל"ז בהא דאתמר את הולד תוך שלשים ועמדה ונתקדשה וכו' אם אשת כהן היא אינה חולצת כן שמכי' במלות מילה, והנה לדבריו שם לק"מ מהא דאין מחללין בספק ז' ספק ח' וכו' דבהא ליכא רוב ולדות ומודו רבנן דהוי ספיקא כדמוכח בסוגי' דשבת שם בהא דאמ' אביי בכפל מן הגג לכ"ע חי הוא, וק' א"כ בריי' דספק בן ז' כמאן תרמיי', אע"כ דלא שייך רוב ולדות מעלי' הן רק בסתם ולדות שיש ספק בן טי"ת.

אך עדיין קשה הא לרשב"ג דס"ל לא שהה ספיקא הוי, ולדידי' כי היכי דלא תקשה מיתהל היכי מהלינן ל"ל כשינוי דר"א בר אהבה מכה ממ"כ מהלינן לי' א"כ דון מינה לרבנן דנימהל גבי ס' בן ז', ג"כ ל"ל מה"ט דבהא לא מליכו דפליגי רשב"ג ורבנן, ולדבריכו ניחא דלקושטא דמלתא י"ל דממ"כ דרב אדא לית לן לכ"ע ורק לרשב"ג מהלינן מטעם ממ"כ דה"ל מקלקל ככ"ל וס"ל מקלקל פטור, ומאן דס"ל מקלקל בחבורה חייב אלי סבר כרבנן דרשב"ג דלא הוי ספיק' בלא שהה ואנן ארבנן סמכינן משום מלות מילה בסתם וולדות דאיכ' רוב, אבל בספק בן ז' לא מחללין דליכ' רוב וס"ל מקלקל בחבורה חייב מסו"ה לא מחללין ודו"ק היטיב.

כו

במה שנחלקו הטו"ז והש"ך בי"ד סי' שע"א סק"ג בכהן שרוצה לסגור פתחו ולהיות בבית כשיש מת בשכונה, וע"ש בטו"ז סק"י ובש"ך ס"ק ט"ו.

הט"ז אוסר מכח מ"ש התו' ב"ב דף י"ט ע"ב דבדלת שאינו יכול לעמוד מבלי שמיכות המפתח לא הוי חלילה, מחמת תלת טעמי, א' דהוי סתימת ערלי ועוד דהוי שמיכות ע"י ד"המק טומאה ועוד מה שמלא ר"י בפי' המשנה דשמיכה ע"י כלי לא מהני למשווי אהלא, והש"ך בנק"הכ חולק עליו שכאן לא הוי סתימת ארעי וגם אינו מקבל טומאה שדבר הנעשה לקרקע ומחובר לקרקע כקרקע דמי, ועל מה שמלא הר"י בפי' המשניות משמע בש"ך דמפרשו דר"ל מטעם סתימת ערלי דלא שייך בנ"ד ע"ש, ובאמת המליאה דמלא ר"י בפי' המשניות הן הן דברי הר"ש בפ' ו' דאהלות משנה ב' ושם ביאר הר"ש להדי' שהוא מטעם שאין אדם וכלים נעשה אוהלי' לטהר ואפי' בכלי שאינו מקבל טומאה כמו שם במשנה א' בנדבך הנתון על כלי גללי' וכו' גם הרמב"ן בחידושי ב"ב כתב להדי' שהטעם דלא מהני דלת שא"י לעמוד בלי שמיכ' המפתח אינו מפני שהמפתח טמא דאל"כ לא הוי פליג ר"א שם אלא אע"פ שאין המפתח טמא אינו חולץ כמו במשנה א' ע"ש, ואולם הרא"ש שם בפ"ו משנה ב' (וכן הובא בשמו בתוס' חדשים פ"ו דאהלות משנה א') הקשה ע"ז דלפי"ז מפ"הג ב"ב אי פומא לבר היא גופי' תיחוץ, השת' מעמודי אוהל לא מהני ע"י כלי שא"מ טומאה אוהל עלמו לכ"ש, ומשמע שם מדבריו שנתיישב לו שהן הלכות, ודבריו סתומי' שאין לפרש דס"ל כך הלכה, דיש חילוק בין מעמודי האוהל לאוהל עלמו, שז"א שהרי בפ"ט משנה א' גבי כוורת שמוטה על לדה ופי' לחוץ כתבו הר"ש והרא"ש שם במשנה תחתיו וגבה טמא ואין הכוורת חוללת אע"ג דמיירי שהכוורת בא' במדה שמחזקת מ' סאה, דמה"ט תוכה טהור דאיכ' מקבלת טומאה אפ"ה לא הוי אוהל כיון שהוא כלי, הרי שאין חילוק בין מעמודי האוהל לאוהל, וכ"ה שם בהר"ש להדי' וכן שם בסוף הפרק משנה י"ן גבי חביות שעומדת על שולי' טומאה טמאה, תחת דופנה כנגדה טמא ואין חלול הכלי חולץ פי' ג"כ מה"ט דאין כלי חולץ והתם בחדש שלא הוסק מיירי שאינה מקבלת טומאה כמ"ש הר"ש שם, גם אין לפרש דר"ל שכך הלכ' לחלק בין החלילה דאוהל מלמעלה לבין חלילת דופן ואוהל מן הלד דבדופן חולץ אפי' ע"י כלי רק שלא יהא כלי המקבל טומאה, דגם ז"א דא"כ איך פירשו הטעם בדלת שסמכו במפתח דלא מהני משום שע"י כלי הרי גם כאן הוא בדופן, ואף אם כדחוק בלשון הרא"ש מכ"מ יקשה כן אהר"ש ואהרמב"ן, ובדוחק ל"ל דר"ל הנך תרתי כחדא דבאוהל מלמעלה אין חילוק בין מעמודי האוהל לאוהל ובדופן יש חילוק בין מעמודי האוהל לאוהל עלמו ר"ל מעמודי האוהל אף בדופן לא מהני ע"י כלי ואוהל עלמו מן הלד בדופן מהני ע"י כלי כל"ל בהרא"ש, אבל א"א לומר כן בהר"ש כנראה מלשון במקומות הנ"ל, והנה באמת יש להבין להר"ש דמשמע דלדידי' אפי' דופן לא מהני ע"י כלי א"כ ברים פ"ז דכוורת מחולחלת היא וכקובה ופקוקה בקש ולא מיהדק

שפיר וה"ל כסתום שלא להכניס הטומאה מבית לתוכה, ואינו כסתום וילאה הטומאה מתוכה לבית, וקשה למ"ל האי טעמא ת"ל בלא"ה כיון דאין כלי נעשה דופן לחוץ אפילו באינו מקבלת טומאה ע"כ מה"ט הטומאה בתוכה הבית טמא כיון שאין דופן הכלי חולץ, בשלמא הא דטומאה בבית תוכה טהור ל"ק הא אין כלי חולץ דס"ל וודאי בתורת אוהל לא מיילא, אבל מ"מ לא גרע הך כוורת שפי' לחוץ מלמיד פתיל, ולמיד פתיל בלאו ה"ט דאוהל דהללת אוהלים והללת למיד פתיל שני ענייניס הם ויש בזה מה שאין בזה כמ"ש הרמב"ם בפ' כ' מה' טומאת מת, אבל אהא שאם הטומאה בתוכה שהבית טמא לא הייכו לריך להא דכוורת מחולחלת אף בשלימה לא להכי משום דאין כלי נעשה דופן בתורת אוהל, ומשום למיד פתיל ליכ' לטהר בהא דאין למיד פתיל על הטומאה שלא ללאת כמ"ש הר"ש עלמו סוף פ"ח משנה ו' גבי שתי חביות ובתוכם שני חלאי זתים, וכן בפי"א משנה ט', ואי משום אוהל הרי אין כלי מליל, וא"ל דס"ל להר"ש כהראב"ד בפ' כ' הל' א' ע"ש דאף איהו ס"ל לא פליגי רק באוהל תוך אוהל, אבל בלמיד פתיל לא פליג ול"ל דהר"ש ס"ל דעדיפא מהראב"ד דהא דאין למיד פתיל על הטומאה שלא ללאת הכל הוא בסופה ללאת דרך שם וכ"מ בהר"ש בפ"ד משנ' א' גבי מגדל ולה"ט כאן בכוורת שפי' לחוץ הוי מהני למיד פתיל לולא ה"ט דמחולחלת, ולרמב"ם יש שיטה אחרת בזה גם להתוי"ט שם טעמי' אחריי' הא דבעי מחולחלת דוק' ע"ש.

עוד יש להבין להאי סברא דאפי' בדופן לא הוי חלילה קשה בפ"ד משנ' א' מחלק המתני' בין יש פותח טפח בינו לבין הקורות או לבין הכותל, וק' הא דפותח טפח בין מגדל לכותל מאי כ"מ, ממ"כ אם אין פ"ט למעלה לבין הקורות ולמטה לבין הקרקע מה איכפת לן בפ"ט שבין המגדל לכותל הא אין הטומאה עוברת דרך המגדל שבא' במד' שאיכ' מקבלת טומאה, ואע"ג דקיימי' השת' אם כלי אינו נעשה דופן מ"מ הא כשאין פותח טפח בין המגדל לקורה ה"ל כדפנות אוהלים כמ"ש הר"ש פ"ט משנ' ה' משמ' דתוס' עמוד של קדורות וכו' אם אין פותח טפח וכו' הבית טהור ע"ש, וכ' הר"ש אע"ג דקדור' כלי' והו"ט מלילי' מ"מ מלילין באפ"ט בינס לבין קורה מטעם דפנו' אוהלי' וכהך דארובה בפ"ה משנ' ב', גם מדברי הר"ש הללה מוכח דאפי' בתורת דופן אינו חולץ דאל"כ לא הי' הר"ש לריך לה"ט דה"ל דפנות אוהלים, דבלא"ה הקדורות כיון שא' מקבל טומאה מגבם, וכלים לחוד' שא"מק טומאה הרי חוללין בדופן, אע"כ דס"ל להר"ש דגם בדופן אינו חולץ, ואי מיירי הך דמגדל ביש פ"ט למעלה מאי מהני דאין פ"ט בין מגדל לכותל הכלי' אף מה שבינו לבין הכותל טמאי' דהא אין כלי חולץ אפי' בתורת דופן, וליכא למימר דכלי הבא במדה שאני וכדס"ל להראב"ד בפ' י"ן הל' ב' שז"א שהר"ש לא ס"ל הכי שהרי איהו מוקים להך דכוורת בבאה במדה ואפ"ה טומאה תחתי' גבה טמא מה"ט דאין כלי חולץ אמנם הראב"ד יש לו פי' אחר בזה בפי"ט מהל' ט"מ דאיהו מוקי להך דכוורת באינו בא' במדה וכוורת של חרסי עכ"פ הר"ש ס"ל אף כלי הבאין במדה יש לו דין כלי א"כ הדר' קושי' לדוכתי' מאי כ"מ באין פ"ט בין מגדל לכותל, וי"ל דכ"מ כשאין פ"ט בין המגדל לקורה אבל יש פ"ט בין המגדל לקרקע דאעפ"כ ה"ל כדפנות אוהלים כדמוכח בפ"ה משנה ב' גבי ארובה והדיר' כתוכה עלי' ולכן כשאין פ"ט בין המגדל לכותל הכלי' שבינו לבין הכותל טהורי' אבל כשיש פ"ט בינו לכותל הרי הטומאה ניכנסת פ"ט תחת המגדל לבין המגדל והכותל, א"כ כ"מ כשהמגדל מקרקע עד הקורה ואין בינו פ"ט מלמעלה ומלמטה, אבל מכ"מ יש בו פ"ט להלדדים ובהכי א"ש השגות הראב"ד בפ"ח הל' ה' (והא דבריפא דמגדל וטומאה בבית הכלים טהורים ומשמע בכל גווני אף כשיש מפ"ט למעלה כבר כ' הר"ש שם שהוא מטעם למיד פתיל דכלי מכוסה בדלתו ה"ל למיד פתיל) ובהך דפי"א משנה ט' דכלי' שבין שפת הכפישה לדופן טהורי' ל"ל דמיירי ביש דופן טפח לכפישה דה"ל דפנות אוהלים, אבל דופן טפח לא מהני כלי לחולאף במן הלד. מיהו ק' מפי"ב משנ' ג' דנסר שהוא נתון ע"ג תנור ישן יולא מזה ומזה טפח אבל לא מן הלדדי' טהור, ואמאי הא אין כלי אפי' א"מק טומא' חולץ אפי' מן הלד, וי"ל דשאני התם אלו לא הי' התנור תחת הנסר לא הי' כאן אוהל כלל וא"כ ממ"כ התנור חולץ, אם הוא כמאן דאיתנהו הרי אין הטומאה עוברת התנור דרך גבו ואם נחשבינן להתנור כמאן דלית' אין כאן אוהל טפח כלל, ואין להקשות א"כ לעיל ברפ"ח דאמרינן דאין אדם וכלי' נעשה אוהלי' לטהר ורק לטמא ופי' שם דאפי' שלא כנגד הטומאה טמא דהוא אוהל לטמא, וקשה ממ"כ אם הך אוהל כמאן דלית' הרי אין כאן אוהל, די"ל דלענין זה שפיר יש לחלק בין אוהל למעלה שיש לטומאה התפשטות תחתיו כיון שהוא אוהל לטמא והדר בוקע למעלה כיון שאינו אוהל לטהר, אבל כאן בתנור חולץ באמלע דרך דופן וודאי

י"ל מת"כ אם אין חולץ אף תחת דופן הרי ע"כ צ"ל דהתנור כמאן דלית' דהא אין הטומא' עוברת דרך גבו של חרס ודבר ברור הוא לענ"ד, ולכן שם במשנה א' בנסר שעל התנור ישן ועודף מכל סביביו שנחלקו בו ריב"נ וחכמים בתנור ומודי' דהכלי' שבתוך התנור טמאי' באמת הולרך המהר"ש ז"ל למיהב טעמ' כמ"ש התוס' י"ט שם שהוא מפני התפשטות הטומאה מכל סביביו שפיר אין התנור שהוא כלי חולץ, גם אין להקשות מהא דפט"ו משנ' ב' השולחן אינו מביא את הטומאה עד שיהא ברובוע טפח ופי' שם הר"ש דריבוע אינו מקבל טומא'. וקשה אכתי הא כלי אינו חולץ אף במן הלד, וי"ל דהתם שהוא פשוטי כלי עץ כמ"ש הר"ש שם אפי' תורת כלי לא הוי עליו דוגמ' לדבר מ"ש הר"ש בפי"ב משנ' א' גבי תנור חדש שלא הוסק (ואע"ג דל"ע מ"ש תנור חדש מחביות חדש שלא הוסק דלעיל ספ"ט משנ' י"ו דל"ל דמכ"מ שם כלי עליו דאל"כ אמאי בטומאה תחתי' ע"ג טמא הא חלל הכלי טפח ותהי' חולץ ולריך לדחוק בזה ע"ש)·

והנה הראב"ד בפ' י"ג מהל' ט"מ הל' ד' השיג אהרמב"ם שמשמעו' דבריו דאין כלי חולץ אף מן הלד כנרא' שם מלשונו בהלכה ד' במ"ש ורהיים של יד שהרי הוא בכלל כלי גללים והוא ז"ל כ' בפשיטו' דמן הלד שפיר חולץ כל שא"מק טומאה (אבל בכלי המקבל טומאה לכ"ע אף מן הלד אינו חולץ כדמוכח מתניתי טובא, ואבי אחת מהן בתנור בפי"ו משנה ה' הקדר שהוא עובר והאוהל על כתפו ע"ש בתי"ט ע"ש מהר"ס, וכן לעיל סוף פ"ט בחביות בד"א שהיא טהורה אבל טומאה וכו' ועוד בתוספת' שהביא הרמב"ם ריש פ' כ"ד שחללו בקנקנים אם הי' כלפי הטומא' אינם מלילו',ועוד דוכתי טובי דבכלי המקבל טומאה אין כאן חלילה אפי' מן הלד ולא פליג הראב"ד רק בכלי שא"מ טומאה כמ"ש למעלה) והנה יקשה על הרמב"ם דאיהו גופ' כ' להך דחביות כשפומא לבר דחולץ בפ' ט"ו הל' ב' וכן בריש פ' כ"ד גבי קנקנים, וע"ק דהא כ' בפי"ז הל' וי"ו חביות שהי' יושבת על שולי' באויר וכו' היתה הטומאה תחת עובי דפנה טומאה בוקעו' והחבית טהור' וביאר שם הראב"ד בהשגה שהוא מלד הפנימי של הדופן חולץ, וק' הא כלי אינו חולץ אף באינו מקבל טומא' (גם ק' עלי' מהך דפרדסקוס בספ"ו משנ' ז' לפי' הרמב"ם שהם תיבות וכלים ע"ש)·

ויש מקום ליישב ולומר דיש חילוק בין כ"ח שא"מק טומאה מגבו דעדיף מכלי גללים שאינו מקבלת טומאה דבכלי גללים וכלי אדמ' הטומאה ניכנסת בתוכה אלא שאינו בר קבולו טומא' אבל כ"ח בר קבולו טומאה הוא אלא שאין הטומאה עוברת על גבו ולכן מהני טפי סתימות כ"ח מגבו מכלי גללי' ונתיישבו בהא הקושי' הנ"ל זו מלאתי בס' מרכבת המשנה, אבל העיקר כפי מה שנראה משמעות לשון הרמב"ם והכ"מ שם הא דכלי אינו חולץ והא דבעי' שלא יהא דעתו לפנות דא ודא אחת היא וטעם א' לשניהם משום דסתם כלי אין דעתו לפנותו ע"כ אינו חולץ, ובהכי א"ש הא דקיים המשנה פ"ח מ"ג תוקיף עליה' רחיים של אדם וביאר שם הרמב"ם טעמו משום דדעתו לפנותו ואין זה ענין להא דלעיל מיני' אבל אי כולי חדא טעמ' הוא א"ש, גם א"ש שלא יסתור פי' הרמב"ם להא שכ' בחיבורו שסיים על הא דרחיים שלו דשהוא בכלל כלי אבני' שמשמעו שהטעם משום שכלי אחד אבל אי חדא טעמ' הוא א"ש, וממילא לק"מ קושי' הרא"ש הנ"ל אליב' דהרמב"ם דהא בלא"ה הרמב"ם שסובר דאפי' בסתימת כל החלון בעינן שלא יהא דעתו לפנותו ודלא כמו שחילקו התוס' ב"ב דף כ' וכמבואר ברמב"ם פט"ו א"כ לדידי' צ"ל לתרץ קושי' התוס' ב"ב ד"ה היא גופ' תימון כת' הר"י בר מרדכי שם דתיירי במאום ומבטל לי' התם, וממילא לפי"ז אע"ג שכלי הוא ג"כ חולץ מה"ט דהא דכלי א"ח הוא רק משום שדעתו לפנותו ובמאום אין דעתו לפנותו אף כלי חולץ, וכ"מ ברמב"ם להדי' פט"ז שם·

איבר' שהתוס' בשמעתין ד"ה רואין כל וכו' דא"כ תיקפי בס"ד דש"ס דרולה להוכיח כנגד שמואל ודלא בעי' דעתו לפנותו א"כ מ"ע אין הכלי חולץ וגם יקשה לפי"ז שמואל מקמ"ל הא זהו עיקר טעמ' דמתני' ול"ע ליישב זה אליב' דהרמב"ם אבל מ"מ הוא דעתו·

והנה קושי' הרא"ש על הש"ס יש מקום ליישבו לענ"ד עפמ"ש הר"ש בפ"י דאהלות משנה ו' הביא משמא דתוספת' ארבע דיני חלוקים בארובה ובדין השני כ' דבקדירה אופלת הארובה אפי' גבו' טפח מליל אמה שבתוכה וכ' הר"ש הטעם כיון דאפלת ה"ל כתקרת הבית ממש ומקשה ע"ז הר"ש מהך דסוגי' ב"ב דף כ' דפומא לגאו אינו חולץ ואמאי לא נחשבו ככותל הבית ומי' דשאני בתקרה יש לומר מת"כ אם הוא כמאן דלית' אין כאן אוהל משא"כ בדופן ע"ש, והנה לדבריו ע"כ צ"ל דלאו מה"ט לחוד' מטהר בתוספת' בקדרה אופלת דא"כ בדין הראשון בלא אופלת נמי אע"כ עיקר סברתו נאמר קיים דבאופלת ה"ל כתקר' א"כ י"ל ג"כ נהי שלגבי פומא לגאו לא מהני לן אופלת כיון דמקבלי טומאה וה"ל כמאן דלית' אבל בחביות בחלון שאופלת חלול החלון, ה"ל שפיר ככותל אחת והיינו דמוקי' באופלת ודו"ק.

מעתה נאמר בנ"ד לסגור הדלת ע"י מפתח תלי' באשלי רברבי, להראב"ד מהני גבי דופן חלילה ע"י כלי ולדברין צ"ל הטעם בהך דהגיפו הדל' וסמכו במפתח דלא כהר"ש וכהרא"ש גם הרמב"ם לפי הנראה מלשונם הטעם' שאין הכלי חולץ הוא משום שסתם כלי דעתו לפנותו אבל כאן אין דעתו לפנותו ואף כלי חולץ, אבל להר"ש בפי' משנה ב' ולהרא"ש שם גם להרמב"ן בחידושי בתר' לא מהני סמיכ' ע"י כלי אפי' בדופן ואף לתי' הרא"ש עכ"פ מעמודי האוהל גרע, ומאחר שכבר כ' המג"א בסי' שמ"ב דטומאה יולאת מבית הוא דאורייתא' ובדאורייתא' בפלוגת' דרבוות' הולכין אחר המחמיר, מיהו קלת י"ל מדברי הרא"ש בסוף נדה גבי סילונות של מתכת דכלי הנעשה מתחילה לקרקע אין לו דין כלי כלל, וכ"מ קלת ברמב"ם הל' כלים ריש פ"ט, דכלי הנעשה לקרקע אפי' קודם שקבעו אין מקבל טומאה, מזה משמע קלת שלא ירדה לו כלי כלל, ויש עוד להוכיח כן ממתני' דאהלות פ"ח משנ' ג' דהוסיפו עלין הרחיי' של אדם וכתבו הר"ש ורע"ב דדוק' רחיי' של יד דמטלטלא אבל רחיי' בהמה דלא מטלטלא ואינם מקבלין טומאה חוללת וק' הא עכ"פ יש עליהם תורת כלי' אע"כ צ"ל כיון דלא מטלטלא אפי' תורת כלי אין עליו, אך בש"ך בנק"הכ עלמה לא משמע כן שמשמע שע"כ לא פליג אהט"ז רק בהא דהש"ך ס"ל דכלי הנעשה לקרקע א"מק טומאה, אכן מ"מ משמע דמודה שי"ל תורת כלי, ובאמת הראי' הנ"ל מרחיי' דבהמה לריכה עיונא. ומכ"מ קשה לעשות מעשה בדבר החדש שאינו מפורש.

וזאת לדעת דהא דכלי מתכת הנעשה לקרקע ומחובר לקרקע ה"ה כקרקע היינו דוק' בנעשה מתחלה להשתמש לקרקע ולחברו, אבל בלא נעשה מתחל' לקרקע לא מהני החיבור, ודבר מבואר לרוא' בתס' כלי' פי"א משנ' ב' ופי"ז משנ' ב' ובפ' ט"ו משנה ב' וע' רמב"ם בהל' כלים רפ"ט וסוף פ' י"א, וע"כ יש לתמוה אמ"ש מהר"ס פאדווי בתשו' סי' ל"א דבכלי עץ המקבל טומאה דאוריי' לא מהני הקביעות בקרקע ומיית' ראי' מהך דדף של נחתומי' שבפ' ט"ו משנ' ב' הנ"ל, וקשה הא כל שקלא וטרי' שם הוא על הנסרים שנעשי' מתחלה ללורך הבנין ותחלת עשותן לקבען בקרקע א"כ אינו ענין כלל להך דדף של נחתומין דמיירי בלא נעשה מתחלה לכך כמ"ש הרמב"ם סוף פי"א מהל' כלים, וכן ק' על האחרונים שדחקו עלמם בי"ד סי' קל"ח סעי' ל"א, ואולי צ"ל דס"ל למהרמ"פ דכלי עץ אין דינו ככלי מתכת (ועיי' ברמב"ם רפ"ג מהל' כלים דכלי עץ העשוי לנחת בידוע טהור והראב"ד השיג דבעי' בחי' במידה ע"ש.)

והנה ראיתי למורי הגאון בנוב"י בחיו"ד סי' ל"ד ול"ה דברי' בזה ותמוהי' לענ"ד דאשון הביאו דברי הר"ש בפ"ח משנ' ג' גבי ריחי' ותפס בפשיטות שהר"ש ס"ל דכלי שא"מק טומאה חולץ בתורת דופן והא אינו נראה להמעיי' בר"ש פ"ו משנה ב' מ"ש על הך דסמכו במפתח שהטעם שהכלי' אפי' כלי גללים אינם נעשי' אוהל כמשנ' א' הרי דאפי' לדופן ואפי' א"מק טומאה אינו חולץ וכ"כ שם הרא"ש במקומו כדבריו וכןהרמב"ן בחי' ב"ב שכ' למעלה, עוד הכריע דדופן מהני מכח הקושי' בסוגי' דב"ב וכבר הוזכר הקושי' ברא"ש ונתבאר למעלה מזה בע"ה, עוד כ"ל דמהני דאדם וכלי' שנינו ובאדם בנכרי דמבטלי לי' חולץ כראיית הש"ס בריי' ב"ב דף כ' הנ"ל, ולא הבנתי באדם יש חילוק בין ישראל דמקבל טומא' אבל לא נכרי שא"מק טומאה כמ"ש הר"ש בפי"ג משנ' ו', גם המו' בסוגי' הנ"ל וא"ל דר"ל אדם דומי' דכלים, דז"א דא"כ אף לפי דבריו שר"ל דמיירי באינו מבטל אך במבטל מהני כלים, קשה הא אדם סתמי ג"כ ישראל וישראל המקבל טומאה אפי' מבטל לא מהני כדמוכח בבריי' זו ראיית הש"ס התם דתני ככרי שסכן וכו' ואיירו במבטלו ואפ"ה ישראל לא, ועוד כלי' המקבלי' טומאה וודאי לא חיילו אף בדופן כדמוכח מתנית' טובא (עוד כ' שגם התוס' ב"ב לתירון הב' דמחלקי' בין סתמ' למיעוט מוקמי' להך דב"ב בחביות דמבטלה והמעיי' בתו' ימלא שזהו לתי' ריב"ם אבל לתי' ר"ת שמחלקי' בין מיעוט לסתימות לא מיירי בחביות המבטלה וכ"ה ברמב"ן) עוד הוכיח שדעת מהר"ת שהובא בתו' פי"ב משנ' ב' דעתו כדעת הראב"ד ע"ש, יש לתמו' מאוד א"כ לדברין הר"ש והרמב"ן והרא"ש כולם טעו בדבר משנה מפורשת שם משנה ג' דנסר נתון על תנור ישן ועודף מזה טפח וכו' אבל לא מן הלדדי' טהורי' ולדבריהם הרי אינו חולץ וע"כ צ"ל כמ"ש למעלה דהתם י"ל מת"כ אם התנור כמאן דלית' אין כאן אוהל, וכעין מת"כ זה הזכיר הר"ש בפ"י משנה ו' גבי קדירה תחת ארובה עולה והיא אופלת ע"ש וכאשר כ' למעלה.

ועתה נאמר שאם נודה דיש שם כלי על דבר המחובר ורק שא"מק טומאה כמשמעו' הש"ך גם כנראה מדברי מורי הגאון ז"ל א"א להקל נגד הרא"ש והר"ש והרמב"ן רק שבאמת יש לדון בדבר החדש ולומר

ולומר שא"ל כלל תורת כלי כדהוכחנו ממשנ' ג' שבפ"ח דמשו"ה רחי' של בהמה חולץ דדבר המחובר ונעשה מתחלה לכך אזל מיני' תורת כלי מעיקרו, אך מפני שזה דבר חדש הוא וצריכ' מיתון בכן עדיין הדבר שקול ובאיסורו קיימ' עד אפנה ואשנ' אי"ה אולי אמצא מקום לסמוך ותל"מ כעת.

כז

בדבר אם כהן ששוכב ערום על מטתו והוא באהל עם המת שהוא טומאה דאוריי' וכבר הגידו לו, אם מותר להלביש את עצמו תחילה, או אם צריך לצאת ערום.

דין זה הובא בהרב"י סי' שע"א ובש"ע י"ד בהרמ"א סי' שע"ב בשם תה"ד סי' רפ"ה דאסור להמתין עד שילבש עצמו אלא צריך לקפוץ עצו' ולרוץ חוץ לאוהל דמשו' כבוד הבריו' לא נעש' שום איסור דאוריי' ואייתו מברכות דף י"ט ע"ב דהמוצא כלאים בבגדו צריך לפושטו אפי' בשוק ע"ש ובתשו' חות יאיר סי' ל"ה הקשו עליו דהא מוכח מהש"ס שם דטומאת כהנים נדחין מפני כבוד הבריות דהא דרשי' מן לאביו ולאמו ולאחיו מי שהי' נזיר וכהן גדול יטמא למת מצוה, אלמא מפני כבוד המת נדחין טומאת כהנים דאוריי' וא"כ ה"כ מפני כבוד הבריות. דהא אי' ביבמות דף ס"ג ע"ב במתנית' תנא וכו' שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום, ה"ל לדחות טומאת כהנים דאורייית' והי' מותר להלביש עצמו תחילה. ואי קשי' דאייתו מכלאים דצריך לפושטו אפי' בשוק, כבר מיישבו תוס' בברכות דף כ' ע"א ד"ה שב וא"ת שאני וכו' דבשלמא כלאים דלאו שוה בכל הוא אינו נדחה אותו הלאו מפני כ"הב. אבל בטומאת כהנים לאו שאינו שוה בכל היא משו"ה נידחי' מפני כבוד המ"ת, וא"כ גבי דינו של תה"ד נמי ה"ל לדחות טומאת כהנים שהלאו שאינו שוה בכל היא מפני כ"הב, ומתרץ החו"י די"ל דהתה"ד ס"ל כפי' רש"י שסברתו דאי אפשר ללמוד מטומאת כהנים למ"ת מפני שלא נאסר' טומאה כלל גבי מ"ת וכו' ע"ש באריכות, אמנם לפי"ז קשה כיון דהך דינו של תה"ד אינו מוכרח אלא אליב' דפירש"י ולא לשיטת תוס' א"כ לא ה"ל להרב"י וכן להרמ"א בש"ע לסתום אלא לפרש, דלא מוסכם הך דין אליב' דכ"ע ואף שהחו"י מיישב ג"כ אליב' דתוס' המה סברות דקות וקלושות לחלק בין נדון דידן לנדון דכלאים כמו שהעיד על עצמו שם בסי' ל"ז ע"ש.

וי"ל אף לשיטת תוס' אתי' דין של תה"ד שפיר, דהרא"ש במס' נדה בפ' האשה שהיא עושה וכו' בהל' כלאים בסי' י"א כתב וז"ל וודאי המוצא כלאי' בבגדו אין חכמה ואין תבונה וכו' וצריך לפושטו אפי' בשוק, אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבירו והלבוש כלאים אינו יודע, אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג עכ"ל, אבל הרמב"ם כ' בהל' כלאים בפ"י הל' כ"ט וז"ל הרואה כלאי' של תור' על חבירו אפי' הי' מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד ואפי' הי' רבו שלמדו חכמה שאין כ"הב דוחה איסור ל"ת המפורש בתורה וכו' וכ' הרב"י בסי' ש"ג ונראה שטעמו מפני שהוא ז"ל גורס בההיא דר"י א' רב המוצא כלאים פושטו אפי' בשוק ואינו גורס בבגדו והמוצא כלאים על חבירו קאמר ר"י א' רב דמפשיט אותו אפי' בשוק וכו' ומש"כ הרמב"ם אפי' הוא רבו שלמדו חכמה נראה שלמד כן מדמסיים רב יהודא במילתי' כ"מ שיש ח"ש אין חולקין כבוד לרב עכ"ל, ומפרש הרב"י דאיכ' פלוגת' בין הרמב"ם והרא"ש, דהרמב"ם ס' דלא דחינן איסור דאוריי' אפי' בשוגג מפני כבוד הבריות, אבל הרא"ש סבר דוק' במזיד לא דחינן איסור דאוריי' מפני כבוד הבריות דהיינו כשהוא יודע, אבל בשוגג דחינן אפי' איסור דאוריי' מפני כ"הב (ועיי' בב"ח שמפרש דאין כאן מחלוקות דהרמב"ם נמי לא אמר דקורעו עליו בשוק אלא היכא שהוא מזיד דיודע שהוא לבוש כלאי' של תורה ואינו פושטו) וק' לפי"ז הא דפריך הש"ס בברכות הנ"ל על ההיא דר' יהודא א' רב דאמר דאין כ"הב דוחה כלאים מהא דלאחותו מה ת"ל הרי מי שהלך לשחוט את פסחו וכו' ושמע שמת לו מת וכו' דלאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה אלמא דכבוד הבריות דהיינו מת מצוה דוחה פסח, ומאי קושי' שאני מ"מ דאיכ' מצות עשה דכי קבור תקברנו (פ' כי תצא כ"א) דהא ליכא אחר לקוברו אבל לעיל במוצא בבגדו ליכא מצות עשה שלא לפשטו, (וודאי על ב' פרכות הש"ס מהא דקברו המת וכו' באין עמו בטמאה וכו' וכן בהא דמדלגין ע"ג ארונות לקראת מלכי ישראל וכו' ל"ק אע"ג דבקיומו עושה מצוה, דהיינו מצוה לנחם אבלים, או לצאת לקראת מלכים כמו שהובא בטי"ד סי' שע"ב ע"ש, מ"מ י"ל דליכ' מ"ע גמור' לדחות לאו והמצוה דכב"ה שלא לילך ערום שהוא משוקץ ומתועב ככ"ל נמי למצוה יחשב כמו מצות אלו אבל אהא דפריך מן מת מצוה ק' דהתם איכ' עשה, משא"כ בכ"הב שלא לילך ערום לאו מצות עשה הוא)

בשלמא לרמב"ם דס"ל דכ"הב אין דוחה איסור דאוריי' אפי' כשהוא שוגג, וצריך לאפרושי לרבו אפי' משוגג אע"ג דכבוד רבו נמי מצות עשה הוא אפ"ה נידחין כבוד רבו מפני כלאי' דאוריי' וא"כ פ"ש אמאי אין נדחין כבוד דמ"מ אע"ג דאיכ' עשה מפני עשה דפסח, אבל להרא"ש דס"ל דבשוגג א"צ לאפרושי מכלאים דנידחין מפני כ"הב, וא"כ פרכת הש"ס לא קאי אלא על מזיד דאפי' כשיודע א"צ לפושטו מפני כ"הב כמו דנידחין במזיד פסח מפני מ"מ, ועי"ז ק' במ"מ איכ' עשה משא"כ כ"הב דכלאים דליכ' עשה דאפי' הוא רבו ליכ' עשה כיון דעושה במזיד שיודע שלבוש כלאים ואינו פושטו אינו מחויב לקיים עשה לכבדו כרבו, ול"ל דהמקשין ס' אי אמרת הטעם משום דמת מצוה עשה הוא משו"ה דחי עשה דפסח ק' הא טומאת קרובים נמי עשה הוא דהא הך ברייתא ר"ע היא דאמר לה יטמא חובה כדאי' בזבחים דף ק' ע"א ואפ"ה לא דחי לאו דכהונה מפני עשה דטומאת קרובים, ודחינן לטומאת כהנים מפני מ"מ, וא"א מפני כח העשה דמ"מ דחינן מאי אולמ' עשה דמ"מ מהאי עשה דע"ק אע"כ משום כ"הב הוא, ופ"ש, ועוד א"א מטעם דמ"מ עשה הוא, הא פסח ג"כ עשה ומאי אולמי דהאי עשה מהאי עשה אע"כ מטעם כבוד הבריות הוא גבי מ"מ וא"כ פריך שפיר אפי' על מזיד דכלאים דלדחי נמי מפני כ"הב ומשני שב ואל תעשה שאני.

אמנם עדיין ק' על רש"י שהקשה מטומאה שהותרה לכהן לטמא למ"מ דקא מעקר בידים מפני כבוד הבריות דלאו שב וא"ת הוא וכו' וא"כ בכלאים נמי נימא הכי, ומאי קושי' דהרי בהא י"ל דמטעם עשה כי קבור תקברנו דוחה הלאו דטומאת כהני' דהרי גם עשה דטומאת קרובים דוחה הלאו דטומאה משא"כ מזיד דכלאים דליכ' עשה דכבוד הבריות, ול"ל דלא קשה לי' לרש"י מן טומאת כהן הדיוט רק מהא דשרינן לטמא למ"מ אף לכה"ג דלא שרינן גבי טומאת קרובים אע"ג דהוי ג"כ עשה, וא"כ ל"ל מטעם עשה דמ"מ דחינן לטומאת כה"ג דמאי אולמ' עשה דמ"מ מעשה דע"ק ככ"ל אלא מפני כ"הב הוא דנדחה בידים לטומאת כה"ג ומקשה רש"י שפיר.

ולפ"ז היינו שדקדקו התוס' בד"ה שב וא"ת שאני וכו' שכ' וא"ת נזיר וכה"ג וכו' דל"ק אלא מכה"ג ככ"ל והשתא אתי שפיר דינו של תה"ד אפי' לשיטת תוס' ואע"ג דתוס' מחלק בין לאו שאינו שוה בכל כלאו דטומאה נדחה מפני כ"הב, וא"כ גבי טומאת כהן ששוכב ערום נמי נדחה מפני כ"הב י"ל דתוס' לא כ' אלא על לאו דטומאת כה"ג דזהו וודאי אינו שוה בכל דהרי אפי' בכהנים הדיוטים ליכ' בהו לאו זה דטומאת קרובים, וע"כ במ"מ מפני כ"הב דחינן לאו דטומאת כה"ג אפי' לטומאת רחוקים, אבל הלאו דטומאת כהן הדיוט דשוה בכל הכהנים אע"ג דאינו שוה בישראל מ"מ ה"ל טפי שוה בכל מן הלאו דכה"ג, משו"ה לא נדחה לאו דטומאה מפני כ"הב וצריך לרוץ ערום ואסור להלביש את עצמו תחילה, ואי קשי' הא לאו דטומאת כהן הדיוט נמי נדחה מפני מת מצוה, וא"כ ה"נ נימא דנדחה הלאו דטומאת כהן ערום מפני כבוד הבריות דצריך לצאת ערום, ל"ק ככ"ל דבמ"מ איכ' הטעם בכהן הדיוט משום עשה דתקברנו, אבל בנ"ד ליכ' עשה בכ"הב.

ובהכי א"ש הא דמשמע קצת בתה"ד הנ"ל במאי דמיקל התה"ד דא"צ להגיד לו כשהכהן ערום היינו אליב' דהרא"ש דפסק בכלאים נמי דכ"הב דוחה השוגג אבל לשיטת הרמב"ם דפסק בכלאים דכ"הב אינו דוחה אפי' שוגג ה"נ צריך להגידו לכהן כשהוא ערום שצריך לצאת, וקשה ע"ז נמי קושי' חו"י הנ"ל הא חזינן דמת מצוה דוחה הלאו דטומאה משום דלאו שאינו שוה בכל היא ולפי הנ"ל א"ש די"ל דהא דנידחין הלאו דטומאה בכהן הדיוט מפני מ"מ לאו משום כ"הב הוא אלא מטעם עשה דתקברנו כמו דדוחה העשה דט"ק הלאו דידי'.

אמנם מ"מ קשה מ"פ הש"ס מלאחותו על כלאים ככ"ל, וניחו דמוכח דל"ל מטעם עשה לחוד' דוחה מת מצוה העשה דפסח דא"כ עשה דט"ק נמי לדחי, או מאי אולמ' האי עשה מהאי עשה, מ"מ קשה דלמא משום דאיכ' תרתי עשה דתקברנו וכבוד הבריות ומשו"ה נדחה העשה דפסח אבל עשה דט"ק לחוד לא דחי העשה דפסח, וא"כ מאי פריך על כלאים דהתם ליכ' אלא כ"הב לחוד, וי"ל דהא בזבחים דף ק"א מוקי הך ברייתא' לאחר חצות שכבר חלה עליו חובת הפסח וכיון דעוסק במצוה פטור מן המצוה ממילא לא חל עליו כלל מצות קבורת מ"מ, וכיוצ"ב פירש"י שם ד"ה דלמא וכו' לס"ד שם דלמ"ד ט"ק מצוה דחי עשה דפסח וז"ל ואפי' מת לאחר חצות נמי אר"ע יטמא דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין הלכך מטמאינן לי' וממילא אזיל לי' כרת דה"ל טמא ופסח יש לו תשלומין בשני וכו' עכ"ל א"כ להאמת י"ל לענין מת מצוה בהיפוך כיון דמיובא דפסח עליו אזדא לי' מצות קבורה, אע"כ דרק משום כבוד הבריות הוא ופ"ש דבכלאים נמי נדחה מפני כ"הב לחוד.

ומעתה בלא"ה א"ש דין של התה"ד ול"ק קושי' חו"י, דהשתא לא צריכי כלל לדברי תוס' שתירצו אלא כ' דמנזיר ל"ג דמה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכן מכהן מה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל עכ"ל, דמטומאת כהן הדיוט ל"ק די"ל מטעם זה דחה הלאו דידי' מפני מ"ת משום עשה דתקברנו כי היכי דעשה דט"ק דוחה הלאו דידי', ומנזיר וכהן גדול ל"ק אע"ג דעשה דט"ק לא דחי הלאוין דידהו מכ"מ י"ל דנידחין הלאוין דידהו מפני מת מצוה דאיכ' תרתי, עשה דתקברנו וכבוד הבריות ול"ק על כלאים דאינו נדחה מפני כה"ב לחוד, והא דתוס' ורש"י לא מתרלו הכי י"ל דס"ל כשיטת הרמב"ם דאפי' שוגג אינו נדחה מפני כה"ב ובשוגג איכ' עשה בכלאים כמי כגון במוצא בבגד רבו וא"כ איכא עשה וכה"ב ואפ"ה לא נדחה מפני איסור כלאים ומשו"ה הוצרכו לתירוצם, אבל התה"ד י"ל דס"ל כשיטת הרא"ש דבשוגג נדחה אסור כלאים מפני כבוד הבריות ועל מזיד ל"ק קושי' רש"י ותוס' ככ"ל ואין ראי' לדברי תוס' דמחלק בין לאו שא"ש בכל ול"ק קושי' החו"י הנ"ל.

כח

לבאר הדין אי כבוד הבריות דוחה שוגג וא"צ להגידו להלבוש כלאים או להכהן ששוכב ערום והוא באהל עם המת וכיוצא בו או צריך להגידו.

הנה בזה הדין איכ' פלוגת' בין הרא"ש ורמב"ם בהל' כלאים הנ"ל והיינו לפי' הרב"י הנ"ל ולאפוקי מדעת הב"ח דמפרש דליכ' מחלוקת בזה אמנ' אעפ"כ נראה דיש מחלוק' בזה ויש פוסקי' דחולקי' על הרא"ש, דהא לכאור' מוכרח מסוגי' דס"פ הקומץ דלא כהרא"ש דאי' התם במנחות דף ל"ז ע"ב רבינא הוי קאזיל אבתרי' דמר בר רב אשי בשבת' דריגלא איפסק קרנא דחוטי ציצית ולא אמר ליי ולא מידי כד מטא לביתי' א"ל מהתם איפסיק, א"ל אי אמרת לי מהתם שדיתי', ופריך והאמר מר גדול כה"ב שדוחה את ל"ת שבתורה, תרגומא רב בר שבא קמי' דרב כהנא בלאו דלא תסור וכו', וק' לשיט' הרא"ש מאי משני הש"ס בלאו דלא תסור, דהא התם מר בר רב אשי שוגג הי' דלא ידע דאיפסק לי' ובכה"ג לרא"ש אפי' בדאורייית' אין לריך להגיד לו מפני כה"ב כמ"ש גבי כלאים, וא"כ אע"ג דאיכ' התם איסור דאורייית' דלא תוליאו משא וכו' אפ"ה כה"ב דוחה השוגג וא"ל להגיד למר בר רב אשי אע"כ דלא כהרא"ש, ול"ל דיש לחלק דשאני שוגג דאיסור שבת כיון דחייבתו התורה על שגגתו חטאת אין לחלק בין שוגג למזיד ומודה הרא"ש התם דלריך להגידו, משא"כ בכלאים דליכ' חיוב בשוגג כלל.

אמנם מ"מ קשה על מש"כ המרדכי בפ' התכלת בד"ה גרסי' שילהי הקומץ וכו' והובא בטא"ח סס"י י"ג בהרב"י וז"ל כתוב במרדכי אומר ה' שלמה מדרו"יש שאם נפסק לאיש חוט של טלית בשבת שאסור ללובשו עד שיתקן אותו שאם לובשו עובר בעשה, והשיב ר"י דלית' כדמוכח בשמעתין דאע"ג דאפסיק לא הוי שדי בכרמלית דרבנן, לכך נראה לר"י דמלות עשה דלילית אינו אלא להטיל בו ליצי' כשילבשנו ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ארבע כנפים בלא ציצית דאז וודאי הי' הדין עמו אלא מלות עשה גרידא להטיל בו ציצית ומ"מ אין הטלית אסור ללבוש וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת ובחול וודאי עובר כל שעה שלובשו בעשה דהטיל בו ציצית עכ"ל, ואי הוי ס"ל להר"י כהרא"ש אמאי השיב דלית' כדמוכח בשמעתין ור"ל מדמשני לי' מר ברב אשי התם בלאו דלא תסור דהיינו בדרבנן אמרינן דנדחה מפני כבוד הבריות, אבל הכא לשאת משא ברה"ר דאיסור דאורייית' אינו נדחה מפני כה"ב משמע דאי הוי מיירי בכרמלית נדחה מפני כה"ב, ובלישנא בתרא אי' בהדי' דאמר מבר"אשי ה"כ בכרמלית דרבנן ומשו"ה נדחה מפני כה"ב, ולה"ר שלמה מ"מ עובר בעשה דלילית וא"כ אע"ג דאיירי בכרמלית דרבנן שפיר קאמר מר ברב אשי אי אמרת לי מהתם שדיתי' אע"כ דלית', ואי ס"ל להר"י כהרא"ש ק' לגבי עשה דלילית אע"ג דהיא דאורייית'. מ"מ כיון דשוגג הי' ולית בהאי שוגג חיוב חטאת וודאי שמכינן אהא דכה"ב ולא הי' לריך רבינא להודיעו ולא גרע מלאו דכלאים דדחינן לה כשהוא שוגג מפני כבוד הבריות ומאי קאמר שפיר אי אמרת לי מהתם, אע"כ דהר"י שבמרדכי חולק אהרא"ש.

דברי המעתיק

לא הבינותי מה שחידש אדמ"ו הגאון ני' דהא דמת מצוה דוחה טומאת כהן גדול, היינו לאו דידי' שהוא טומאת קרובים שהוא לאו שאינו שוה בכל כהנים, דכהן הדיוט מותר לטמא לקרובים אף דאינו מת מצוה הוא, משו"ה בכה"ג מותר לטמא לקרוב כשהוא מת מצוה, אבל ברחוק שהוא לאו ששוה בכל הכהנים אעפ"י שאינו שוה בכל ישראל אינו דוחה טומאת כה"ג אפי' שהוא מת מצוה, ולענ"ד דמן הרמב"ם פ"ג מהל' אבל לא משמע הכי, שכ' שם בהל' ח' וז"ל כהן שפגע במת מצוה בדרך הרי זה מטמא לו, אפי' כהן גדול חייב להטמא לו ולקברו ואיזהו מת מצוה, אחד מישראל שהי' מושלך בדרך ואין לו קוברין וכו' אלמא אפי' כה"ג חייב להטמא לאחד שהי' מושלך בדרך אפי' אינו קרובו, והדין הראשון שכ' התה"ד הוא וודאי אליב' דהרמב"ם נמי, דבדין השני שכ' התה"ד דכה"ב דוחה שוגג ואחרים א"ל להגידו כשהוא ערום, בזה כתב אדמ"ו ני' שמשמע קלת בתה"ד שהוא רק להרא"ש ולא להרמב"ם, וא"כ דהרמב"ם נמי פליג דין דכהן ששוכב ערום אין כה"ב דוחה טומאת כהן, קשה לדידי' נמי קושי' חו"י הנ"ל מן תי' תוס' שכן אינו שוה בכל.

עוד לא הבנתי במה שמבאר הדין הב' של תה"ד שהוא הקולא דכה"ב דוחה השוגג וא"ל להגידו לכהן כשהוא ערום והובא ג"כ בהג"ה ש"ע י"ד הקולא הזאת, אינו אלא להרא"ש לשיטתו ס"פ בכלאים ג"כ הכי, אבל להרמב"ם שפסק בכלאים לחומר' דכה"ב אינו דוחה אפי' שוגג, א"כ בכהן נמי לריך להגידו כשהוא ערום, ואי קשי' קושי' חו"י הנ"ל, דהא חזינן דכבוד דמת מצוה דוח' טומא' כהנים אפי' מזיד, ובכלאי' הוא הטעם משום דלאו ששוה בכל הוא ל"ל נמי דהא דמת מצוה דוחה טומאת כהן הדיוט אין הטעם משום כה"ב, אלא הטעם משום עשה דתקברנו וקשי לי דהא הרמב"ם פסק דכה"ב אינו דוחה שוגג אפי' כשהוא רבו דאיכ' ג"כ עשה דכבוד רבו אפ"ה לריך להגידו שלבוש כלאים ופושטו אפי' בשוק וכן לריך להגידו לרבו כשהוא ערום ואין כה"ב דוח' אפי' באיכ' עשה, וא"כ קשה קושי' חו"י הנ"ל, אע"כ דדין הב' של התה"ד הוא נמי אליב' דכ"ע דאע"ג דרמב"ם מחמיר בכלאים דכה"ב אינו דוח' שוגג היינו משום דלאו ששוה בכל הוא, אבל טומא' כהן הדיוט לאו שאינו שוה בכל הוא, דהא לשיטת הרמב"ם קאי קושי' רש"י ותוס' אפי' מטומא' כהן הדיוט כמו שמפרש אדמ"ו ני' דליכ' למימר הטעם בכה"ב משום עשה דתקברנו דהא לשיטת הרמב"ם בשוגג נמי עשה דכבוד רבו וע"כ ל"ל כתי' תוס' אפי' בטומאת כהן הדיוט לחלק משום שאינו שוה בכל הוא, וא"כ מוכרח הקולא של תה"ד נמי אליב' דהרמב"ם, וא"ש דהרמ"א בש"ע פותם החומר והקולא של התה"ד ואינו מביא חולקין ע"ז.

ואחר העיון מלאתי כוונת אדמ"ו נכון ול"ק קושי' הנ"ל דלעולם מת מצוה דוחה אפי' ברחוקי' גבי כה"ג אע"ג דהלאו דטומאת רחוקים הוא לאו ששוה בכל הכהנים מכ"מ י"ל דאין הטעם משום כבוד הבריות אלא הטעם משום דמת מצוה עשה, דבשלמא עשה דטומאת קרובים אינו דוחה הלאו דע"ק משום דלאו דע"ק חמירא בכה"ג מבכהן הדיוט, ומקשה תוס' שפיר אמאי דוחה מ"מ הלאו דע"ק בכה"ג, ובהא ל"ל מטעם עשה דהא חזינן דעשה דע"ק אינו דוחה הלאו דע"ק וא"כ לגבי הלאו דע"ק דחמירא בכה"ג לא מהני עשה, וא"כ ה"כ לא מהני עשה דמת מלו', וקושי' תוס' ליתא אלא האיך דוחה מ"מ הלאו דכה"ג במה שהוא חמיר טפי מכ"הד, אבל לגבי לאו דטומאת רחוקי' מה שכה"ג אינו חמיר' י"ל לעולם דמשו"ה רשאי כה"ג לטמא למ"מ רחוק מטעם עשה דמ"מ דוחה הלאו דע"ר דכתיב בכהן גדול, ולא משום כה"ב דוחה הלאו דע"ר דשוה בכל מקרי (וק"ק כיון דקושי' תוס' ליכ' אלא במ"מ קרוב שייך בה הלאו דע"ק, א"כ אכתי ק' דלמא מטעם עשה, וא"ל הא חזינן דעשה דע"ק אינו דוחה לאו דטומאת קרובים, דלמא שאני התם דליכ' אלא חד עשה, אבל במ"מ קרוב איכ' ב' עשה).

כט

הגיעני מכתבו ע"ד הולאותיו בענין דירה במקום טבילת הנשים, וגם בענין הדלקת הנר לחולה בשבת ע"י ישראל כבר השבתיו בשבוע העברה, ויפה הורה כ"ת שאין לאדם לדור באותו דירה מכל הלין טעמ' שכ' כ"ת, ושלא יפה הורה מי שלוה לישראל להדליק הנר בשבת במקום שאין הדבר נחפז ויכולין לעשות ע"י גוי בלי שיהי' גורם סכנה ואף שלא רלה הגוי לכנוס לבית החולה, הי' יכולין להדליק ע"י גוי ולטלטל ע"י ישראל, א"כ הי' יכולין לשחרו בדורונאס מעט אם הרב', וכל כה"ג אין לדיין אלא מה שעיניו רואות לפי החפזון והשעה הלריכה לכך.

ואמנם מה שהורה באגרת השני בדבר הפנוי' שזינתה וכחש בה החתן ושוב הי'דה שבא עלי' פעם א' בהיותה אללו זמן מועט, והתירו כ"ת לכנסה, עמ"ש הב"ש בסי' י"ג ס"ק כ"ג ובמחכ"ת לא יפה הורה ושגג בכמה טעיות, א' שמאחר שמתחלה כחש בה שווי' אנפשי' חתיכה דאיסור' ושוב לא מהני הודאתו כמ"ש הל"ץ שאלה ק"ד והאריך שם דאפי' בנותן אמתלא לריך להיות אמתלא ברורה וגלוי' לעין שהיא אמתלא טובה ע"ש באורך, ולענ"ד אפי' באמתלא טובה ל"ע למעשה דמה שדימה זה להך דכתובות דף כ"ב באשה

באשה שאמרה אשת איש אני ושוב חזרה ואמר' פנוי' אני דנאמנת בנתינת אמתלא לדברי' הראשונים לענ"ד שאני ושאני התם דבלא דברי' היתה מותרת דהאשה בחזקת פנוי' כ"ז שלא ידענו שהיתה א"א ורק עפ"י דברי' שאמר' א"א אני נאסרה, ולהכי כשחזרה בה ונותנת אמתלא ע"ד הראשונים חזרה להיתרה, משא"כ כאן דלולי דברין הראשוני' וגם האחרונים היתה עומדת באיסור לכל מי שרוצה לישא אותה מטעם מניקת חבירו רק עפ"י דבריו האחרונים שמודה שבא עליי אנו באין להתירה, וכיון שהוא כבר כחש בה ואסרה, ואע"ג שנותן עכשיו אמתלא לדבריו מכ"מ איך ניקום ונסמוך להתיר ע"י דבריו האחרונים, והא כבר נעשה שקרן ואם ניתא דדל מהכא דבריו הראשונים, וגם האחרונים היו כלא היו הרי היא באסור' קיימא, וגדולה מזו לדעת הרשב"ם ב"ב דף ל"ד ע"א סוגי' דשטר'זייפא וכו' אפיי מגו לא מהני היכא שצריך לומר שהי' משקר בפעם אחת וכמו שביאר הסמ"ע בח"מ סי' פ"ג ואף לר"י שם שחולק ע"ז היינו במיגו אבל היכא דליכא מיגו וודאי דאין לסמוך על דבריו להתיר היכא שצ"ל שכבר שקר ענה בה ומה חזית ששקר בראשונה דלמא האמת בתחלתו ושקר בסופו.

זאת ועוד אחרת דמ"ש הב"ש דהוא מודה דרשאי לנשאה היינו דוקא כשמוד' בפי' שבא עלי' ושממנו נתעברה שהבן הוא ממנו אבל לא כשמודה רק שבא עלי' ולא הודה בפירוש שממנו נתעברה, והטעם לחלק ביניהם מבואר היטיב בתשו' עבודת הגרשוני שאלה א' והוא מהמבואר בש"ע א"ע ססי' ע"א דהוא מודה שהולד ממנו שחייב לזונה וליכ' חשש דסכנת ולד שאם תעכר חלבה מחויב הוא לזונה ולמשמש בביעי' אבל באומר רק שבא עלי' שאז אינו חייב לזונה כמ"ש הריב"ש סי' ת' והעתיקו הב"ש ססי' ע"א ס"ק ח' ושם בחלקת מחוקק סק"ז עדיין יש חשש דסכנת הולד כשאר מניקת חבירו שאם תעכר חלבה לא ימשמש לי' ותמות ואסיק כן להלכה, ומלבד דבריו שחילוק ביניהם בענין הכפי' לאב לזון וזהו דוחק קצת דחיוב המזונות ע"י כפי' וודאי לא מהני להתיר המניקת משום דכסיפא לה מלתא למתבע לבעלה לבי דינא כדאמרינן ביבמות דף מ"ב ע"ב לגבי היורשים יש עוד לחלק ביניהם מסבר' דבשהוא אומר שיודע שהוא בנו ושממנו נתעברה והרי הוא חושב שהוא בנו ודאי ימשמש לי' בלי כפיי' וירחם עליו כיתר מבניו, אבל כשאומר רק שבא עלי' ואף אם ניתא דאנן לא חיישי' שבא עלי' אחר ג"כ, מכ"מ הוא הבעל חושב כן ולא ירחם עליו ולא ימשמש לי' בביעי' ומה"ט ג"כ מש"כ הב"ש בפשיטות דלא חייש שזינתה עם אחר ותדמו לה להא דכ' בסי' ד' סק"מ דברוב דרבנן לא חייש לשמא זינתה עם אחר לא דמי כלל דהתם כיון דאנן לא חייש לה שזינתה עם אחר שרינן לה במידי דרבנן דאף אם זינתה גם עם אחר לא קעבדה רק אאיסור דרבנן אבל כאן אף אם אנן לא ניחוש מכ"מ כיון דהבעל כמסתפק אם הילד ממנו או לא אכתי החשש דסכנת הולד במקומה עומדת ואם באמת הולד מאחר ובא סכנה לולד שלא ירחמנו טבע הבעל שהרי באמת אינו אביו, ולהכי דייק הב"ש וגמיר דוקא באומר שבא עלי' ושממנו נתעברה שאז הוא שיודע בוודאי לפי דעתו שהוולד ממנו, ואז מלבד שחייב לזונו עפ"י הדין גם מסתמא ירחם אותו כטבע האב לרחם, כמו על שאר בניו.

והנה בתשובת ע"הג הנ"ל סיים בזה דמתשובת ל"ל הנ"ל משמע להתיר בכל גווני אף באומר רק שבא עלי' וכתב דל"ל דגם הל"ל מיירי באומר שממנו נתעברה שהרי וייתי ראי' מתשו' הרא"ש שהעתיק בהג"ה בסוף סי' ג' והתם משמע דמיירי באומר רק שבא עלי' ולענ"ד לק"מ דכוונת הל"ל הוא רק לבדר שלא חייש שמא זינתה עם אחר, וע"ז מייתי ראי' מתשו' הרא"ש שכ' לגבי כהן באם הודה שבא עלי' הולד כהן והרי אין לחלק בין אם אומר שבא עלי' או שממנו נתעברה דמאחר דלא חייש לזינתה עם אחר, ומכ"מ למניקת שיש חשש דסכנת הולד כ"ז שאינו חייב לזונה או כ"ז שמסתפק הבעל בולד אם הוא ממנו ממילא בעינן ג"כ שאומר שממנו נתעברה, וזהו לאו מטעם שאנן חיישי' לזינתה עם אחר, אלא מטעם סכנת הולד הוא, שעכ"פ הבועל מצי טעין שאינו ממנו וא"א לזון כמ"ש הריב"ש או מפני ספיקו בזה עכ"פ לא ירחמנו מדכפשו.

ועוד לו יהי' שהל"ל מתיר בכל גווני מכ"מ מאחר שהמהרי"ן בסי' ע"ג כ' להדי' לאסור, והל"ל לא הביאו כלל להסכים עמו או לחלק עליו ולא הזכיר סברתו כלל, ש"מ דאשתמיט לי' לפי שעה דברי תשו' מהרי"ן הנ"ל, וקי"ל דמכ"מ שהאחרוני' חולקי' על הראשוני' ואינם מביאים דבריהם הלכת' כקדמאי כמ"ש בהג"ה בח"מ סי' כ"ה.

והנה בע"הג הנ"ל הכריח שהמהרי"ן לא מיירי לאסור רק בגווי' שבא עלי' ולא אמר שממנו נתעברה, ע"ש שמקשה אטעם דמהרי"ן שכ' לאסור דחייש שתיפוק מיני' חורב' שיאמרו העולם מדשרינן לה להנשא ש"מ דקמו רבנן במלתא שהוא בנו ויבאו לפטור אשתו מחליצ' ודחה הע"הג שהעולם יתלו הדבר דלא חייש לספיקא שזינתה עם אחר אבל לעולם שאינו ברור ולא קמו רבנן בהא וטענה זו אינה מוכרחת כלל שבין כך ובין כך עכ"פ חששו מדלא חייש לספיק' לענין מינקת מסתמא הוא בנו ויפטרו אשתו מחליצה, והרי הב"ח נתחבט כיוצא בזה להקשות אהדדי דברי הרמב"ם שבפ"ג מהל' יבמות לדברי הרמב"ם שבפ"ח מהל' תרומות כמ"ש הב"ש בסי' ד' סק"מ גם בש"ס פריך מתרומה על רב ע"ש ס"פ אלמנה לכה"ג, ועוד דחה הע"הג לדברי מהרי"ן מהא שכ' הרמב"ם בפ"ח מהל' תרומות דבת ישראל שנבעלת לכהן וילדה ולד ממנו דשרי לאכול בתרומה ואמאי לא חייש ג"כ שתיפוק חורב' מיני' לחליל', ואני שמעתי ולא אבין דמה ענין זה לזה דאטו ידעו כ"ע שהאשה או הולד אוכלת בתרומה או שעושין כן ברשות חכמים שיכריחו מזה דקמו רבנן במילתא וידעי' שהוא בנו משא"כ כאן בנישואין דקלא אית לי' למלתא ואדעתא דרבנן הוא דמקדש שיוכל לומר שיטעו העולם מדשתקו רבנן והתירוהו להנשא ש"מ קמו רבנן במלתא שפיר שהוא בנו ויפטרו אשתו מחליצה ולהכי יש לתמו' עמ"ש הב"ש בסי' ד סק"מ דמהרי"ן חייש לשמא זינתה עם אחר אפי' במידי דרבנן, ודבריו תמוהים שאדרבה מדברי מהרי"ן נראה שמשום חשש דמניקת לחוד לא הי' חייש לזינתה עם אחר כיון דמידי דרבנן הוא אלא דה"ק המהרי"ן כיון דעכ"פ לפטור מיבום חייש לזינתה עם אחר וממילא אסורה במינקת כה"ג משום תיפוק חורב' מיני' לענין פטור אשתו מיבום וחליצה משא"כ בתרומה דרבנן דלא שייך חורב' מיני' כנ"ל מודה מהרי"ן לדברי הרמב"ם וזה פשוט.

ולהכי גם מדברי הרא"ש אין ראי' דשם בדין הבן שהוא כהן ליכא חששא דחורב' דמנא ידעי כשיתגדל הבן ומשמש בכהונה שהוא בן פלוני ושתיפוק מיני' חורב' משא"כ בנ"ד עכשיו שאנו מתירין להנשא ידוע הדבר שהיא מעוברת וכשאנו מתירין ש"מ קמו רבנן ויש חשש ותיפוק מיני' חורב' לפטור אשתו מיבום וזה פשוט, ואין לומר דלהרא"ש דס"ל גם גבי כהן דלא חיישי' לזינתה עם אחר ומשמע אפי' באסור דאורייי' ל"ח כמ"ש הב"ש א"כ להרא"ש גם גבי יבום ל"ח לזינתה עם אחר, דזהו אינו דא"כ תקשה אהג"ה שהביאו להרא"ש בסי' ג' ולא הביא חילוק בסי' קנ"ו אהרמב"ם דשם, אלא ברור דגם בסי' ג' לא קאי רק לענין אסורי דרבנן ובכהן בז"הז (וגם בנשיאות כפים אין איסור ברור ע' בסי' קפ"ח בתחלתו) א"כ דשאני בסי' ג' דליכ' חזקה לאיסור' משא"כ בסי' קנ"ו לענין יבום דיש חזקתו לאיסור' שהאשה בחזקת זקוקה ליבום ולכן גבי יבום מודה הרא"ש דחייש לזינתה עם אחרי' והדר' חששא דמהרי"ן למקומה דחייש ממניקת אטו יבום (ויש לחלק בין נולד הולד אחר הנישואין או קודם ואין להאריך בכאן).

ומלבד זה היכא דכחש בה אף שחוזר אח"כ ונותן אמתל' טובה לדבריו לענ"ד בכה"ג וודאי דתיפוק מיני' חורב' לענין יבום שיאמרו העולם מדכחש בה ואפ"ה היתירוהו להנשא והמה לא יבינו שהאמתלא מהני אע"כ קמו רבנן בהא מלת' וידוע שבנו וודאי הוא ויפטרו אשתו מיבום, ובכה"ג החשש דמהרי"ן טובה ונכונה בלי גימגום כלל ומודה בזה הגאון ע"הג הנ"ל, וגם שע"ז אין ראי' על שתיר' מהרמב"ם בהל' תרומות דהתם שלא כחש בה וסברו העולם שלא מלאו רבנן בירור ורק מספיק' לא חייש לתרומה דרבנן כקושי' ע"הג על מהרי"ן אבל כאן שכחש בה דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסור' ואפ"ה ניסאת, מסתמ' לא יתלו הדבר באמתלא כי לא כ"ע דיני גמירי ולהבין אמתל' אלא יסברו שעמדו רבנן על הבירור שזה בנו וודאי וכנלא פוטרי' אשתו מיבום.

כללא דמלת' כחש בה מתחלה ואינו נותן אמתלא טובה כשחוזר בה וודאי אסור' כמ"ש הנ"ל ואף כשהודה מתחלה ולא כחש מעולם כ"ז שלא אמר להדי' שממנו נתעבר' ושיודע לדעתו שהוא בנו לא מהני הודאתו כמ"ש הע"הג ולענ"ד גם באמתלא טובה ל"ע למעט' מתרי טעמי דאמרן א' דמה חזית שנאמינהו דבריו האחרוני' יותר מהראשונים, והב' מטעם שכ' מהרי"ן לאסור' דתיפוק חורב' ליבום דבררנו לענ"ד דהיכ' שכיחש בה מודה הע"ג ואפי' במודה מתחלה ואומר שממנו נתעבר' וודאי ראוי' לכל מורה שלא להקל להדי' נגד מהרי"ן גדול האחרונים בשביל קושי' והתי' של ע"הג יש לסתרן כמ"ש.

ועכ"פ בזוג הנ"ל שיש הכל לריעות' ולא נמצא בו מקום לתלות להקל ובכן צריך פרישה מהיום עם תוך הזמן הנקת הולד שהוא כ"ד חודש מעת הליד', אבל בענין לגרשה יש לסמוך אהג"ה שבסי' י"ג סעי' יו"ד וכמ"ש הב"ש בס"ק י"ז והוראות חכם קצת דמי לשוגג, עם שגם זה אינו ברור כ"כ כמ"ש התה"ד סי' רי"ו מכ"מ קשה גירושין, ובפרט בזמן הזה מפני דיני דמלכות' אבל להצריך פרישה לית דין צריך בושש.

ומאוד נפלאתי במה שכ' עוד כ"ת דבאם לא תלד לתשע' חדשים אחרי דאשתהי עד י"ב חודש כמ"ש בהג"ה בסי' ד' סעי' י"ד, וטעו' הוא מבלי עיון במקור הדברי' דהיינו דוקא היכא דאיכ' חזק' כשרות וכמ"ש הב"ש ס"ק י"ח (וגם בזה חלקו התם כמ"ש שם בס"ק י"ד) משא"כ כאן שמת"ג עם א' זינתה וידוע דהחתן שוה לאחר דכ"ז שלא קידשה קידושי' גמורי' א"ל דין ארוס, וא"כ מאי חזקת כשרות יש להאשה או להולד לומר יותר שהוא מבועל זה יותר מאחר, וא"ל כיון שעכשיו נישאת ואוקמינן לה בח"ה לבעלה דז"א שהרי ידעו היותה מעוברת קודם הנשואין ובאיסור ספיק' נישאת, וגם עכשיו היא בספיק' אם הולד ממנו או לא ועוד דמשום חזקת היתר לבעלה עכשיו לא נאמר למפרע המעשה הזנות שזינתה הי' מבועל זה שאז עדיין לא הי' שם חזקת היתר כלל, דמ"ש שזינתה עם זה או זינתה עם אחר, ולא דמי כלל לשאר חזקת היתר דבש"ס בדוכתי' טובי שהי' חזקת היתר קודם המעשה שמביא הספק וזה ברור לא יספק בו דבר התעקש ופתלתול.

ל

ע"ד מי שזנה עם אחת והודה שממנו אם מחויב אבי אב הבן לפדותו.

ידוע מחלוקת הפוסקי' הרמב"ם והרא"ש באה"ע סי' קנ"ו אם פוטר אותו הזרע את אשת אביו מיבום, הרמב"ם ס"ל דחיישי' כמו שזינתה עם זה כן זינתה עם אחר ורק בירושה יורש, והרא"ש חולק עליו מש"כ בירושה דין יבום . . ולענ"ד נ' ליישב דברי הרמב"ם שהרי מבואר בש"ס פ' השולח דף ל"ז ע"ב בספק ויבם אמרינן ספק וודאי וא"ן ספק מוציא מידי וודאי וכ' שם התוס' (ד"ה וממון וכו' אפי' רבנן דפומבו' מודו הכא דלא שייך כאן המע"ה שאין זה מוחזק יותר מזה והוי כמו הכלל באין לידם וכו' דיחלוקו) וכאן שהוא מודה שבא עלי' כן י"ל הוא וודאי בא עלי' ואחרים ספק אין ספק מוציא מדי וודאי א"כ כל טענות דיורשי' לדחות זה הבן מטעם ספק וודאי וכו' ואותו המברא עצמו יש לו לומר שהוא בנו מטעם ספק וודאי וכו' משא"כ לענין יבום לא שייכי' אהאי טעמ' לחוד' דאין ספק מוציא מידי וודאי כמבואר בחולין דף יו"ד דבים חזקה מוציא מידי וודאי עכ"פ לסותר' כמו בשחט בסכין ונמצא פגומה שאע"ג שבעלם וודאי פוגם אמרי' ספק עור פוגמ' כיון שיש חזקה לבהמ', וכאן הרי יש לאשת אביו חזקה זקוקה ליבום, אבל בירושה אין זה מוחזק יותר מזה רק מטעם אין ספק מוציא מידי וודאי, והרי גם על שהוא בנו י"ל אין ספק מוציא מידי וודאי וזה ברור בע"ה.
לפי"ז להוציא ממון הפדיון, לא מיבעי' בדיים מעלמא ה"ל ספיק' דליסב' ביבמות דף ס"ט ע"ב, אלא אפי' בלא דיים מעלמא מכ"מ הרי הרמב"ם לא סמוך ע"ז רק בתרומה דרבנן ולא באיסור דאורייתא' כמ"ש הב"ח שם, ואפי' להרא"ש דוקי' לאיסור' אבל לענין ממון להוציא מיד המוחזק לכ"ע חיישי' שמא זינתה עם אחר ג"כ ומכ"ש בכ"ד שדייתא מעלמא ג"כ, וא"ל כיון דספק מלוה הוא הרי נתחייב במלוה זו מספק, דז"א דכל מלוה דאית בה נתינת ממון לא מחייבינן מספק כמבואר במתנו' כהונ' בי"ד סי' ס"א סעי' כ"ג וסעי' ג"נ. ומדברי הרמב"ם המובא באה"ע סוף סי' ע"א אין ראי' דהתם איירי במודה שלא זינתה עם אחר ויודע כך או שיודע עפ"י השבונו והומדנ' שאינו כ"א ממנו, וגם לחייב עצמו נאמן הוא אבל לא לחייב אחרים בהודאתו, אבל נולא זה ה"ל ספק ע"כ פשוט שאין עליו לפדותו, ומכ"ש שאינו יכול לברך על הפדיון וב"ד העיר לפדותו ותל"ת כעת נאום —

לא

ע"ד האשה נתברר ששימשה נדה וכן הודית והבעל מאמינה ושוב עברה עליו רוח אחרת לחזור ולהשיבה אליו.

והנה לפירש"י בסוטה דף כ"ה ע"א ולמשמעות תוס' סוף גיטין, האיבעי' דש"ס בסוטה שם אם רשאי לקיימה היינו בעוברת על דת יהודית אבל בעוברת על דת משה י"ל דלא מיבעי' להש"ס כלל (ואסור לקיימה) רק שברמב"ם פ' כ"ד מהל' אישות הל' ע"ז כ' בין עוברת על ד"מ או על ד"י אין כופין את הבעל להוציא וכו' אך מכ"מ מודה הוא דמחויב לגרשה לצאת ידי שמים כמ"ש בחלקת מחוקק סי' קט"ו ס"ק י"ח, וכן הוא הסכמת הש"ע שם, ואף הר"ן בשם הרשב"א שהביא שם בחלקת מ' דס"ל שאין זה מלוה לגרשה אלא רשות, י"ל דמודה בעוברת על ד"מ, ומכ"ש לבית שמואל שם ס"ק י"ט דל"פ כלל, א"כ עכ"פ מלוה לגרשה, והרב"י כ' שם בריש הסימן דרשע הוא אם אינו מגרשה, ולבר מן דין באשה זו חשודה להכשיל באיסור נדה הרי אבדה נאמנתה בענייני הבדיקה וספירת שבעה נקיים ולא האמינה התורה לחשודה על כך, ותדע שהרי התוס' ריש גיטין ד"ה עד א' נאמן וכו' כ' דמנדה ילפי' לעד א' באיסור' דלעלמא, ע"ש, והרי בעד בעלמא להפוסקי' המובאים בהרב"י סי' קי"ט ביו"ד החולקים על הרמב"ם וס"ל דחשוד על דבר שוב אין נאמן להעיד, ואף להרמב"ם שם דנאמן משום דאין אדם חוטא ולא לו, היינו במילת' דלא שייך בי' אבל במילתי' דשייך בי' שוב אינו נאמן לכ"ע כמבואר בש"ע י"ד שם בש"ך ס"ק י"ח ושם בריש הסי'. גם בלא"ה כ' בתשובת פנים מאירות דמודה הרמב"ם ביש חזקה לאיסור' דאין העד נאמן דסמכינן חזקה דאיסור' להדי' חזקה דאא"ח וכו' ובהכי באמת נילל הרמב"ם מכל ד' השגות שהשיג עליו הראב"ד המובא שם סי' קי"ט בפר"ח ס"ק י"ז ע"ש, וכאן נ"כ לפעמים אתחזק איסורו, מיהו ע"ז י"ל אחר שעברו ימי ספירתה ה"ל כאינה מוחזקת לא לאיסור' ולא להיתר' כמ"ש בריש גיטין, אך הא במילת' דשייך בה ליכ' פלוגת' דלא מהימן א"כ גם אשה זו אין לה נאמנות עוד בבדיקת ספירתה וממילא א"א להיות עמה כלל כמבואר בסי' קפ"ז סעי' י"ב י"ג ור"ל בין קודם טהרתה ובין לאחר טהרתה, ואם לסמוך ע"י בדיקת אשה אחרת כמו בחרשת ושוטה בסי' ק"ל סעי' ח' יש לדון בדבר שאינה מתכוונת לקלקל ע"כ סמכינן הדם שתראה יתלא ע"י הנשי' פקחי' אבל בכ"ד שמתכוונת להכשיל, הרבה רווח והצלה לפני' להעביר לחלוקה באופן שלא יראה ולא יתלא ע"י הנשים הבודקות אותה. הן אמת אם לא הי' רגלים לדבר רק מכח הודאתה לחוד' וחזרה בה עכשיו אף בלא נתנה אמתלא לדברי' יש להקל, ולא מיבעי' להי"א שהביא בהג"ה סי' קע"ח בש"ע אבן עזר סעי' ט' ע"ש וכ"ה בתוס' ישנים סוף נדרים, אלא אף להחולקי' שם י"ל דוק' התם אלו הי' אמת שזינתה אסור' לו מדינא ובוודאי, אבל כאן אף אלו האמת כדברי' אין חיוב עלי' רק תלד לצאת ידי שמים, ואף לפי מש"כ דיש כאן דררא דאיסור' נדה מ"מ י"ל בכה"ג שאף לפי דברי' הראשוני' לא הי' האסור ברור לא אמרי' בהא דשוי' אנפשי' חתיכ' דאסור' כמ"ש במהרי"ק המובא בש"ע י"ד סי' ב' סעי' ב' וע"ש בש"ך ס"ק י"א העתיק לשונו דהא אפי' יהי' אמת אינו מוחלט וכו' ע"ש. ואף להחולקי' שם י"ל מ"מ בחזר בו העד שאמר רק שאנו באים לאסור מכח שוי' אנפשי' ח"דא, י"ל שפיר בכה"ג דעדיין ספק להלאה איסור' הוא לא מקרי ח"דא, וכ"ז בחזרו בהם מהודאתם אבל בלא חזרו בהן ושניהם מודים שהענין אמת שהכשילו בנדה, וא"כ אכתי באיסור' קיימ' ובהא אדרבה הי"א שבסי' קע"ח מודי' כמבואר להדי' בתו' ישנים סוף נדרים, ודברי הג"ה שם ל"ל במ"ש תחילתה ואמינה אסוף דבריו קמיך, שר"ל בחזרה בה ע"ש, ומכ"ש דהכא שיש רגלים לדבר וגם הוא האמינה שאפי' להתוס' יבמות ק"ד שהוב' סי' קע"ו בב"ש ס"ק כ"ג י"ל בהאמינה מודו כאשר יראה המעיין, ואין דרכי להאריך בזה שהענינים ארוכי' מארץ מדה ואין כאן מקומו מיהו י"ל גם בהא דע"כ לא התירו באיכ' רגליי לדבר או בהאמינה אלא דוקא באומר שזינתה דבלא"ה קיי"ל להר"ן סוף נדרי' במשנ' דג' נשים וכו' דה"ל לומר שוי' אנפשי' ח"דא, וע"ש שדחק לתרץ דעקרו חז"ל הקידושין, או דלמגדר מלת' עקרו ד"ת ע"ש ע"כ י"ל באיכ' רגלים לדבר או במאמינה לא שייך לומר כל אשה תפקיע עצמה שהרי בעינן רגליי לדבר ונאמנות הבעל לה ממילא נאמר הד"ת דשוי' נפשה ח"דא, אבל בכ"ד דלא שייך ח"דא כמ"ש משום דעדיין האיסור בספיקו עומדת י"ל דאף ברגלי' לדבר והאמינה יכול לקיימה, אך כ"ז בחזר בהן אבל בלא חזרו בהם הרי עדיין האסור לפנינו שהכשילתו בנדתה.

ע"כ נלענ"ד כ"ז לא נראה מהאשה שעשתה תשובה גמור' תשובה שאינו של רמי' ובסיגופי' ותעניתי' הראוי' לתת לה לפי ערך החטא וערך בריאותה החזקה היא או הרפה, ואף שאולי יש לדמותו להא דטבח בסי' קי"ג סעי' ט"ו מ"מ בכה"ג נוכל לסמוך אח"כ ע"י בדיקת נשים כשרו' להתמנות עלי' אשר יבדקו אותה כל פעם וסיפור ז' נקיים שלה ע"י שאותן הנשים תהי' לה וגם אז יכתוב לה כתובה אחרת כמבואר בח"מ סי' קע"ו ס"ק י"ח ותל"ת כעת נאום הדש"ת.

לב

אלקים שלומו יענה בכל עת ועונה ה"ה הרב המופלא כבוד מו"ה אביגדור נ"י.

ע"ד המנעל הנעשה מן ג' חתיכות אם כשר לחלוץ בו לכתחילה, כבר נשאלתי ע"ז מן הרב מו"ה אברהם נ"י והוא הוסיף דשמא אף בשכבר עבר החליצה כיון דאפשר לחלוץ שנית מיקרי לכתחילה, ואחר השבתי דחס ושלום לחלוץ שנית דא"כ תהי' צריכה לחזור על כל האחים בסי' קס"ט סעי' מ"ו ובסדר החליצה סע"ו וע"ש בפי' הסמ"ע ס"ק כ"ה וע' בחלקת מחוקק סי' קכ"ט סק"א וז"ל דעבד שיכול לומר לא ניחא לי דאתבר וכו' והרי אפי' גבי גט היכא שכבר נכתב, ומכ"ש בשכבר ניתן מקילין בהרבה דברים, ע' ב"ש סי' קכ"ה סק"ה

ומתקנים לא עשה כדי לעשות הספק רק לעשות מלות ההגה המוטלת עליו וממילא חזר הס"ת להכשירו ומכ"ש לשיטת המרדכי מובא במג"א סי' תר"כ דבמלוה דלאו ליהנות נתנו מותר לבטל לכתחילה ואין חילוק בין דאו' לדרבנן דלא כרא"ה וא"כ מותר לעשות גם בידים הספק לכ"ע·

את זה אמרתי להליע לפני ידידי הרב נ"י ולו המשפט לעבור בין בתרי אמרי בעין הבחינה וללרפס במלרף כור שכלו ולהשיבני דבר אם ישרו לו דברי אם לא.

דברי אוה"כ הדבש"ת שלמה קוועטש מכ"ס.

י

בע"ה יום ב' תמוז תר"ו לייפניק.

לידידי וחביבי הרב המא"הג המפורסם חריף ובקי צדיק באמונתו יחי' על ה' בנעימים כקשת מו"ה משה נ"י ראש המדברים בב"ד רבא דק"ק נ"ש יע"א.

מכתבו היקר כהיום לכבון הגיעני ועד"ת אשר בא לייסב דברי הלכות קטנות שכ' אם שכח לקדש השם נפסל הספר בשאינו מכירו ועטמו משום דגוף השם מחשב לדבר חשוב מלד עלמו וגם מלד שאין לו תקנה בגרירה רק לקדור משא"כ בשאר תיבות ולהכי אייתי ראי' מזבחים דבע"ח ל"ב משום דחשיבי אם כי יפה כיון בדברי הלכות קטנות מכ"ז דברין אינם מכוונים להלכה דלכאור' יש להקשות לפ"ת שהסכימו הפוסקים דאיסור הנא' מיקרי ראוי להתכבד משום שאם יתבטל יהי' ראוי להתכבד וכ"כ הרמב"ן ס"פ הערל במלחמות גבי דבר שבמנין דל"ב מה"ע ואמאי כיון בממ"כ אי קודם הביטול הרי א"ר להתכבד ולא דבר שבמנין ולאחר הביטול כבר נתבטל אלא די"ל לשיטת הרשב"א דיבש ביבש אסור לאכול בב"א משום דאע"ג דמתירי' כל א' וא' מטעמ' דכל דפריש מ"מ האיסור נשאר באיסורו וא"כ הרי אפי' אם יתבטל ישאר האיסור באיסורו ויהי' ר"ל ודבר שבמנין, ובזה יש לתרץ היטיב דברי התה"ד סי' ק"ג שכ' דנר חנוכה שדולק למלותו ונתערב בין ב' שמשים אי מותר ליהנות או לא והשיב דאזלי' בתר השתא והוי דבר שבמנין למלותו דהא גם בחטאת אזלי' בתר השתא והטו"ז באו"ח סי' תר"עג סק"ו הקשה דאדרבה אי ניזל בתר הביטול הרי כבר נתבטלו ממלותן ולא ה"ל דבר שבמנין והשתא ניחא דאדרבה מדאמרי' דהוי ראוי להתכבד ע"כ ה"ט משום דהאיסור גם בתערובת נשאר באיסורו וראוי להתכבד וא"כ הה"ד הנ"ח עדיין במלוותו קיימא בכ"מ שהוא והוי דבר שבמנין, ובזה יש לדון בדבר המדש לתרץ קושי' התוס' רפ"ק דב"ת ד"ז ע"ב בד"ה קפץ שהקשו דלבטל ברובא וכ"ת דהוי דבר שבמנין דזה לא הוי רק מדרבנן, ואני אומר איברא דבעלמא ודאי לא הוי דבר שבמנין אלא מדרבנן, משא"כ הכא הוי דבר שבמנין דל"ב מדאו' וכמו שאבאר, דהא הרשב"א כ' דהא דיבש ביבש אסור לאוכלן כא' לא הוי רק מדרבנן, אבל מדאורייתא אע"פ דדמי לטומאת משא שרי' וכמ"ש התו' בבכורו' דכ"ג דאפשר דטומאת משא לא הוי רק מדרבנן ולפ"ז בהכרח כל ר"ל דל"ב לא הוי אלא מדרבנן דמת"כ קודם שנתערב הרי א"ר להתכבד ואפי' באיסורי אכילה אע"ג דר"ל בפני אורחים נכרים מ"מ לא מקרי ר"ל וכמ"ש הר"ן בשם סה"ת דאפי' מה שראוי לכהנים כיון שא"ר אפי' לזרים לא מיקרי ר"ל, והתוס' דכ' דמה שראוי לנכרים הוי ראוי להתכבד לא כ' כן רק בס"ד יעו"ש אלא דבמסקנא פליגי כהר"ן כיון דעכ"פ ראוי לכהנים אי לאו דאינו המזקת טובה הוי ר"ל אבל משום נכרים ל"ת ראוי להתכבד (וכ"כ הפ"ת סי' ק"א סק"ב, ובנוב"י מהד"ק חי"ור סי' ע"ז יע"ש) אבל מדרבנן דאסרי בב"א ממילא נשאר האיסור באיסורו ומיקרי ראוי להתכבד לאחר הביטול, ולפ"ז נראה דגם דבר שבמנין לא הוי מדאורייי' דלא מיבעי' באיסורי הנאה דמדאורייי' לא הוי דבר שבמנין מטעם בממ"כ וכדכתיבנא ואפי' באיסורי אכילה כשאנו דנין על האכילה בודאי ל"ת דבר שבמנין משום הנאה, דל"ת אי אמרי' דחשיבות דבר שבמנין הוי משום דלוקחו במנין א"כ הישראל ודאי לא יקח איסורי אכילה האסורי' עליו ואפי' אי נימא דחשיבות משום שמוכרין במנין מ"מ הא כ' המהרש"א במס' בילה דל"ח ע"ב דקדש איסורים לית לי' בעלים דמפקרי להו, ועוד דעיקר המכירה בדבר הראוי לאכילה לא מיחשב המכירה לדרך הנאתן (יעויי' במ"למ פ"ה מה"ל יסו"הת ה"ח) אלא דמדרבנן מחשיב דבר שבמנין, וכ"ז בעלמא משא"כ הך דקפץ לתוכן דגם קודם שנתערב מותר הוי דבר שבמנין ואפילו מדאו' ל"ב·

ולפ"ז בכ"ד שהשם שלא נתקדש יש לו חשיבות יש לדון בה, דהא הש"ך בסי' רע"ו ס"ק י"ב כ' דמותר למחק לשם תיקון, וא"כ קודם שנתערב אין לו חשיבות דהרי יכול למחקו ולחזור ולכתוב בקדושה אלא דעכשו לאחר שנתערב אסור למחקו ולוקי' עליו דדלמא הוא מהרוב שמות שנכתבו בקדושה וקבוע לא מחשב דהוי קבוע שאינו ניכר דלרוב הפוסקים לא מקרי קבוע, אלא דאפ"ה בזה הדרא קושי' לדוכתי' אמאי מחשיב דבר חשוב דהרי הס"ת לא משכחת לי' בב"א רק בזאח"ז וא"כ קשיא בממ"כ וכדכתיבנא ואי דכ"ת אם ילא ידי כתיבת ס"ת הלא המה הדברים אשר דברנו במכתבי הראשון דמשום ה"ט אפי' בתיבה אחרת שאינו מאותיות השם נ"כ לא שייך ביטול·

אלא דבלא"ה קשיא דהניחא לשיטת הרשב"א דס"ל דאסור לאכלן בב"א, משא"כ לשיטת הרא"ש דאפי' בב"א שרי' קשיא מכל דין דבר שבמנין ומהר"ל, וגם בדעת הרשב"א גופי' יש לפקפק דהא אנו מתירי' בלח בלח אע"ג דבהכרח אוכלי' בב"א, וע"כ דע"כ לא אמרי' דאסור רק ביי"בי כיון שאם יבוא אלי' יכיר האיסור להכי נשאר האיסור באיסורו משא"כ בלח בלח דא"א להכיר האיסור, וא"כ הד"קל הלא אם יבוא אלי' ויכיר לא יהי' דבר שבמנין, וע' בנק"הכ סי' ק"ב שכ' בשם האו"ה הך טעמא דתיקו ל"ת דש"למ, ולכך נראה דבלא"ה ק' טובא אהר"ן שהסכים דראוי לכבד הוי משום שאם יתבטל, הא איהו גופי' כ' בפסחים דכ"ט דדשי"לת לא מיקרי רק היכי שהבעין יש לו מתירי' ולא התערובת ומ"ש מהר"ל, אע"כ בירורן של דברים, דודאי ראוי להתכבד המתיכ' בעלמ' בלתי האיסור הוי ר"ל אלא דהאיסור יפקיע מתנו חשיבותו בהא אמרי' כיון דאם יבטל יחזור לחשיבותו ממילא לא יבטל, משא"כ בד"שילת דמלד עלמו אין לו שום חשיבות רק מכח התערובת ובזה ל"ת דשי"לת, וא"כ בשם הנכתב שלא בקדוש' דלולי התערובת אין לו חשיבות דמותר לגוררו רק ע"י התערובת בודאי לא מחשב דבר חשוב·

ומ"ש מר דבמי' הרשב"א רק זכור ופרה נזכר ולא שארי הפרשיות, ידע כי כוונתי היתה לקיום דברי הרש"בא שכ' וכיולא בזה דכוונתו לשאר פרשיות, ולדעתי גם התוס' ס"ל כן שכ' בברכות די"ג ע"א ד"ה בלה"ק דמיירי בפרשיו' המחוייבי' לקרו' כמו פ' זכור ובמעד"מ פרק שלשה שאכלו ס"ק כ"ב הרגיש האי כמו לאתויי מאי והשתא ניחא דאתי לרבו' כל ד' פרשיו' (ואע"ג דהמעד"מ נ"כ לא העתיק דברי התוס' כהווייתן שכ' זכור ופרה והם לא הזכירו רק זכור מכל מקום דבריהם דייקי דיש יותר משני פרשיות שכ' פרשיות בלשון רבים שמחוייבי' לקרו' כגון זכור משמע שנים בלא זכור) והא דנקטו באמת זכור ופרה טפי משאר פרשיו' ולים פוסקים רק זכור מדאו' נראה ליתן טעם בדבר דהרמ"בם והרמ"בן בשורש שלישי לס' המלות כ' כל מלוה שאינה נוהגת לדורות אינה מכלל התרי"ג וא"כ זכור ופרה הם מלות הנוהגו' לדורות דל"ת זכור דמ"ע לזכור תמיד מעשין הרעים ואריבתו כדי לעורר איבתו וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' מלכים הלכה ה' שעדיין לא אבד זכרו ורא"י לזה דשם בהלכה ד' גבי ז' עממין כ' כבר אבד זכרם, משא"כ בהלכה ה' במחיית עמלק שלא כ' כן, ומזה יש לפקפק בדברי תה"ד סי' ק"ח שכ' בשם התו' רק פ' זכור והמג"א השיג עליו דגם פ' דויבוא עמלק הוי כפ' זכור ולדברי הרמב"ם שלריך להזכיר אריבתו וזה לא נזכר רק בפ' זכור וה"ט דהפוסקים דרק פ' זכור הוי דאו' משא"כ פ' פרה דנהי דלכשיבנה המקדש נתחייב במלות פרה מ"מ עדיין לא נבנה ולדעת התו' דגם פרה הוי דאו' כיון דעכ"פ לא נתבטל לן המלוה לכשיבנה המקדש ולכך מחויבי' מדאורייי' ועוד דהתו' כ' כן על קרא דוהי' ואז נתחייבו האמת בקריאת פ' פרה, משא"כ לדידן י"ל דלא הוי רק מדרבנן, אבל פ' החדש ושקלים דעיקר מלוה שלהן אינן עומדי' לעולם, דבפ' החדש רוב הדינים המה רק בפסח מלרים ולא בפסח דורות, וגם שקלים עיקר לתרומת האדנים ולעתיד לא ילטרכו כלל להן וכמ"ש רש"י בסוכה דמ"א ע"א ולהכי אינו מוכרח דהוי מדאו' ואפשר דבכה"ג גם בשאר פרשיות המדברין מענינן יולאין·

ומ"ש מר בשם הירושלמי דהקריאה הוי מ"הת באמת הב"ח כ' כן לתרץ קושי' על פי' רש"י ברכות דף י"ג אבל התו' חלקו עליו ויעויי' במג"א ר"ס קל"ה וברמ"בן שורש שני ובסמ"ג כ' דגזירת שמא יעבירנו ד' אמות בימי משה נתקן ואי ס"ד דהוי דאו' זה לא אמרו אדם מעולם.

ומ"ש מר דל"ל דספר א' בטל דהרי חומש א' חשר גם שארי חומשים פסולים לקרות בהם כמ"ש המג"א סי' קמ"ג גם אני אומר כן אלא דשאני חומשים שא"ל להיות שלמים, משא"כ הספר שקורא בו לריך להיות שלם בזה שייך ביטול·

ומש"כ דגם ביטול אלפ"ין דומה לשאר איסורי' דכל שאינו ניכר בטיל, כבר כתבתי במכתבי הראשון דבזה ל"ש ביטול משום דתגלע להרוב משום, דגם הש' הנשאר הוי כחסר כ"ז שלא נתקן ולהכי מחוורתא דמלתא כמ"ש שם לתקן הטעות כמ' או י' אלפ"ין וכמו שהסכים גם מעלתו לדינא·

זו"ז אקלר באמרים וה' קרנו ירים יקודתו בקודש במרום הרים והנני חותם באהבת עולם ידידו הדורש שלומו כל הימים. שלמה קוועטש מנ"ש.

יא

בע"ה יום ה' ער"ח חשון תר"ט לייפניק.

לידידי וחביבי הבחור המופלג וכו' מו"ה משה ליב הכהן מנ"ש נ"י.

יקרת מכתבך הגיעני זה כשלש שבועות ולא יכולתי ליקח מועד לעבור בין בתרי אמריך משיבות שונות העלות כעת עלי כל איש ואיש אשר הוקש על לרעות בישראל. וגם כהיום המה רגעים מספר אשר נתתי עיוני בדבריך והנני מעבירם לפניך אחד לאחד הנה והנה.

בדבר אקידתך לדון בס"ת שנמלא טעות בפ' ויחי בפסוק ויאמר יעקב אל יוסף אֵל שדי דלא נכתב רק ויאמר יעקב אל שדי ויש ספק בתיקונו והזכרת כי הובא שאלה זו בשו"ת ר"ע איגר, והנה מ"שכ להשיג על מהרע"א דמנומר לא הוה רק בהרבה ולא בשם אחד אלא משום ז"א ואנוהו לא הבנתי דבריך, דעכ"פ אסור מ' ז"א לדימוי' הש"ס וכ"כ בס' לבושי שרד דכוונת המג"א לא הוי למנומר רק משום זא"ו. אכן גם תיקון הא' שכ' בתשו' הנ"ל לכתוב יוסף אל ונסתייע מתשובת עבודת הגרשוני אינו נוח לי דע"כ לא כ' כן העה"ג רק באותיות הנטפלות לשם דלא הוי מדאו' להכי מותר לגרוס להוליאו מקדושתו להיות נטפל לשם וגם משום דמעלי' בקדש משא"כ לעשות חול משם קדש ז"א, וגם הסייעת' מתשובת הב"ח יש לדחות דודאי בנידון עה"ג והב"ח כיון דשם זה אין כאן מקומו וצריך לשם אחר רשאי' לתקן ומתילא נעשה מהשרשיו' שימושיו' או להיפוך משא"כ הכא דאמרי' באמת נכתב שם הקדש וא"כ מנ"ל לכתוב יוסף אל אדרבה לכתוב אל יוסף —' ועוד דבשלמא בנידון דידהו דבאמת תמונה עכשו הקריאה א"כ אין ס"ת חסר כלום משא"כ הכא אי נימא שיכתב להשם מתחלה א"כ גם לכשיכתב יוסף אל עדיין נשאר השם בקדושתו דהרי אפי' נכתב שלא במקומו חלה הקדושה עליו והוי כאילו יש כאן שני שמות המקודשים ונשאר חסר מלת אל.

ומה שהשגת על התשב"ץ ח"א סי' קכ"ז מדברי תה"ד סי' מ"ח תשובתך בלרו דהרי טעמ' דתה"ד משום דדיו ע"ג דיו פטור דלא הוי כתב כלל האיך דאינו מתקן כלום והתש"בז גופי כ' להכריח דנכתב שלא לשמה אין כאן איסור מחיקה וכ' דיש לדחות דשאני דיו ע"ג דיו משא"כ דין ע"ג. שיקרא יעו"ש.

גם מה שהשגת על הנו"בי סי' א' לק"מ דע"כ לא אמרי' דכתב ע"ג כתב לא הוי כמוחק אלא כשעושה כן להנאתו דכל להנאתו אינו חולץ וכמ"שכ הנו"בי שם. אבל הכא במת"כ אם לא שכתב לשמה לא תהני העברת קולמוס ואם נכתב לשמה ל"ל דמיירי שהאותיות אינם לריכים שום תיקון וכן בסי' רע"ו כ' דיחפש אחר שם שלריך תיקון ואדרבה מוכח להיפוך מהש"ס דקאמר דבעי זא"ו והרי דע"י העברת קולמוס מגרע משאר כתיבה (ואפשר היינו דדחקו למג"א למימר דזא"ו הוי משום מנומר) אע"כ דכל דל"ל תיקון מגרע גרע ולפ"ז משום ה"ט גופי' מחזי כמוחק דכל שמגרע השם ע"י כך הוי כמוחק ובזה מתורץ מה שהקשית דמ"פ ולעבור עליו קולמוס ולקדשי' דהא אסור דלמא כ' מתחלה לשמה דז"א דהא לר"י ס"ל דרשאי לעשות כן ולא הוי בכלל זא"ו וע"כ דלא מגרע בהכי השם אבל להתי' דמחזי כמנומר הוי כמוחק ואסור.

ובעיקר קושיתך דמי מהמני' לי' אם אומר שכ' שלא לשמן אני אומר לכשנדייק דקאמר ולעבור עלי' קולמס ול"ק ונעבר ע"כ דאיהו גופי' יעבור קולמוס ובכה"ג קי"ל אדם נאמן ע"ע יותר ממאה איש יעויי' בכריתות ד"פ א"ל אבל אנן באמת אין רשאי' לעבור קולמוס, ול"ת לשי' הרלב"ד דקי"ל כר"י דנאמן ע"ע יותר ממאה. ואפי' להרמב"ם היינו דוק' נגד עדים שמעידי' להיפודויעויי' בבכור שור יבמות דפ"ז ע"א משא"כ הכא דגם אנן מספקא לן ואע"ג דקאמר התם דלא קאמר ר"י אלא בינו לב"ע כבר פי' רש"י דמשום דלא ליתי לזלזולי למעבד כן גם אחרינא משא"כ הכא ל"ש דלא ליתי לזלזולי דלתקןקאתי משום שנכתב שלא לשמ' ומה"ת יתקן כשכתב לשמ' בהע"ק דמגרע גרע לי' — אלא דמדברי ר"ח דמפרש דטעי' בדר' ירמי' דלעבר עלי' קולמוס וא"כ הרי חיישי' דמשקר בהכי ואמאי מה"ת דללעורי לאחרי' יעשה איסור ואי חיישי' להכי א"כ ודאי דלא מהימני' לי' להנימו להעביר קולמוס — והנראה דהקושי' דעכ"פ האיך מפסיד בהא שכתו הא איהו קאמר דכ' שלא לשמה ורולה להעביר קולמוס אלא דאנן לא מהמני' לי' וכיון שכן קאתי' במת"כ אי כדידכו הרי כתבתי לשמה ואי לדידי הרי אני רולה לתקן בהע"ק ואי דלא ניתן לכתוב אדעת' דהכי וכתש"כ התש"בן ז"א דהשתא דמכשיר ר"י ע"כ דס"ל דזה הוי כתיבה מעליא בהע"ק דודאי ל"פ אז"או וע"ז תי' דבכולה ספר הוי כמנומר וממילא דפסול וגם אפי' אי הוי כשר מ"מ אדעת' דהכי לא נתן המעות וא"ש (ויעויי' שו"ת ש"י סי' כ"ע שכ' דהאיך דאפשר לתקן אינו מפסיד שכרו).

וממה שכתבנו למעלה מתורץ קושי' הש"י בסי' כ"ד דקאמרו חכמים דאין שם זה מן המובחר דמשמע דאינו פסול ודאי והשתא נימא דאי הוי מן המובחר וא"כ הוי לנאותו ואינו חולץ וממילא הכל מחשב לכתב אחד ולא לכתב ע"ג כתב אבל השתא דלא מחשב להנאותו דא"ז מן היותבחר דמגרע גרע ממילא הוי חלילה והוי כתב ע"ג כתב.

אכן דברי התשב"ץ בלא"ה נכונים דודאי אי נחשבו לכתב אחד בתר עיקר אזלי' גם לתה"ד דאל"ה הא ונחשב שלא כסדרן (יעו"ש שכ' בהדי' כן) וא"כ אי הוי תדינא דשם שנכתב שלא לשמה אסור למחוק במ"מנ אי נחשב לכתב אחד הרי העיקר הוי כשלא לשמה וע"כ דכתב השני מבטל להכתב הראשון ול"ש דנטפל להעיקר וכן בכתבן בזהב או בסיקרא האיך אפשר למחשבן לכתב אחד אבל בשניהם לשמן אדרבה נטפל ההוספה לעיקר וש"ד (וגם בלא"ה בתשו' מהר"ת מחלק בין להאיר הכתב או כתב ממש.)

ומה שהשגת על הנו"בי בא"הע סי' פ"ה מהתשב"ץ לק"מ דאיהו קאי אקידור דודאי לא הוי בדרך כתב והתש"בן קאי אמחק וקושיתך דאמאי לא פריך דיכתוב על המחק כבר קדמוך הש"י בסי' כ"ד ותי' די"ל דאתי' כמ"ד דאין כותבי' שם על המחק אבל קושי' דלכתוב אמה שקדר עיי"ש קשי' לי' להתשב"ץ.

ומש"כ לחלק בין פי המעיל למעיל גופי' לא ידעתי האיך העלית' אכוכה לקושי' הבית אפרים יו"ד ס"א מסוגי' דיומא דיליף אבל בגדי כהונ' ממעיל ובודאי מיירי שלא דרך השחת' דאלת"ה מלא תעשון נפקא והרי מעיל גופי' שרי' רק בפי המעיל אסור והנראה לי בזה עפ"י דברי רש"י בפי' התורה שכ' דלא יקרע כדי שלא יקרע והקורע פי המעיל לוקה ותמה בעל כ"י דהא בגמ' פריך ואימא כדי שלא יקרע ומשני מי כ' שלא יקרע ולא יקרע כתוב והאיך תפס שני' ותי' דמשמע לי' דקושי' הגמ' אימא דלא אתי' רק לטעמ' ולא ללאו ותי' דאתרוויי' קאתי ואכתי תקשה מנ"ל הא והשתא נימא דלרש"י הוי קשי' לי' דכיון דש' הכא בפי המעיל ע"כ דלפי המעיל קאתי א"כ מנ"ל שאר ב"כ אע"כ דלתרויי' קאתי' וממילא ילפי' שאר ב"כ ממעיל והא דכ' רחמנא במעיל ה"ט, דגם לטעמ' קאתי' דיעשה פי המעיל כפול והה"ר לשאר ב"כ דאי רק לטעמ' אתי' ה"ל למכתב שלא יקרע וכ"מ מדברי הרמב"ן פרשה ה' עיי"ש.

ואני אומר עוד דאפשר דע"מ לתקן שרי אפי' בפי המעיל והא דכ' רחמנא בפי המעיל ה"ט דכיון דילפי' ע"מ לתקן דשרי י"ל היינו דוקא דמקלקל בקריעה ע"מ לתקן הך מלאכה גופא אבל וודאי דאסור לקרוע בגד א' ע"מ לתקן בגד אחר ולפ"ז פי המעיל מחמת חשיבותו הוי כבגד בפ"ע ואסור לקרוע פי המעיל ע"מ לתקן המעיל ולולי דגלתה התורה סד"א דהוי חלק ממעיל גופי' (הן אמת לשי' רש"י שכתבנו ליכא למימר הכי דהרי כל טעמ' כדי שלא יקרע המעיל ולא דמחשיב לבגד בפ"ע).

גם מש"כ דלהכי אסור לקרוע רובה דלמא יבוא עד שלא ישאר פי המעיל בלא"ה א"ש דודאי לא נקרא פי המעיל אלא כ"ז שהמעיל שמו עליו וא"כ כיון שנקרע רובו כדי להכניסו לב"המקד הרי בטל שם מעיל עליו דרובה ככולה דאל"ה עדיין נשאר בטומאתו והוי כנקרע פי המעיל (וכעושה בגדמתו משם קודש חול שכתבנו שאסור.)

ומ"שב להקשות את"שבן דסתר אהדדי דהא במוחק ע"מ לתקן שרי' נראה דס"ל כשי' המרדכי בשם הר"ש סוף מס' תפילין דדוקא האיך דנכתב מתחלתו כדינו וא"כ עשה המחיקה כדי לתקן שרי משא"כ הכא אם עושה כן הוי כמתנה מתחלה למחוק דאסור וזה החילוק בין כתבו מתחלה בזהב או דנפל טפת דיו וגם דברי התשב"ץ לא סתרי לתה"ד בעשה כן כדי להאירן ובזה אפשר ליישב הא דאי' במ"ש בת ק דמוחק ואתאי ל"פ מת"ק דנמחק' וכקושיתך והשתא ניחא דהתם דטעה וש' שלריך לכתוב יהוד' ובכה"ג לא הוי כמתנה למחוק אבל בש"ס דילן דידע שלריך לכתוב השם ולא פי' לשמן גרע מגרע ואין למוחקן. ובדברי המזרחי פ' נשא שהעיר הגאון בקובץ הנראה דודאי מחיקת השם גרע טפי מנתילת המזבח דהתם אפשר לחזור ולבנות המזבח משא"כ במחיקת השם אפי' אם יחזור ויכתוב השם הרי השם הא' הלך לו ועכשיו פנים חדשות בא לכאן (ולא כמ"שכ המפורשים להיפוך דשם קיל טפי) וא"כ לת"ק דמפרש הקרא גם על נתילת המזבח כדמשמע פשטא דקרא שפיר לוקין עליו אבל ר"י לא משמע לי' למימר דקרא מיירי בהכי דאין הישראל נותלי' מזבחו' וכיון דלא משמע לי' לאוקמי קרא בהכי מסתבר לי' דדוקא בשם הקדש הוי ביזיון גדול אם מוחק אותו דשמו עליו משא"כ בעלי הקדש אטו שמו עליו וכן במזבח אינו מהככת דלריך הך אבנים למזבח וגוף

המזבח

המזבח אפשר לחזור ולבנותו ות"פ. ובקושי' הפרי מגדים על המג"א סי' קנ"ב בשם מהרמ"פ שהבאת במכתבך. נראה דודאי האיך דמאבדו לגמרי. כהך דשריפה אסור בעלי הקדש ודמי. למחיקת השם אבל בנתילה דגוף הדבר נשאר בעולם לא אסור דק במחובר ולא בתלוש. ובטעמ' דפנים חדשות שכתבתי כישא ג"כ הך דתשב"ץ בח"ב סי' ע"ג שכ' דמותק ע"מ לתקן שרי, אע"ג דמשמע דמתחלה כעשה שלא כדין ובכוונה דהתם הדי השם נשאר רק לגורר הדביקות ול"מ פנים חדשות ואפי' בגורר הרגל עיקר השם נשאר קיים.

ומש**ב** להשיג על הרדב"ז לענין דאזכר' לא מיקרי רק שם הוי' ב"ה דהרמב"ם נקט שמות הוי"ה ב"ה משו' דע"ז שייך הק"ו אני אומר אה"כ ואפ"ה מוכח עכ"פ מליש' דגמ' דנקט אזכרות סתמ' דרוקא הוי נקרא אזכר' ולא שם אחר דאל"ה ה"ל למנק' לישנ' דרמב"ם דכ"מ לדינ' אלא דלולי דברי הרמב"ם ה"א דפי' אזכר' גם לשאר שמות והאסמכת' הוי גם לשאר שמו' אפי' מחופין אבל מרמב"ם מוכח דרק מהוי' יליף לה. **ג**ם השגת דכך בקובץ מהירושלמי תמיה' קיימת ודחייתך עפ"י דברי המחנה אפרים לא הבנתי דכיון דיש הפרש בכוונה בין שם המיוחד ושאר' לשאר שמות א"כ אמאי לא יפסיק בין אל אלקים לה' דהרי יש הפרש ביניהם לענין קדש.

ובעיקר היתר שהמלאת דשמות. אמרים ל"ב קידוש וא"כ אפשר לעשות מחול קודש יש לפקפק דניהי דל"ב קידוש בפי' מ"מ י"ל כוונה הפכי' גרע וכמ"ש הר"ן בשם הרא"ה. גמ"לכ וכן לגבי שחיטה והכ"מ בשם הר"א בריש ה"ל שבת ובמח"הש סי' רע"ג ועוד בס"ת ולכ"מ, ועוד דניהי דאמרי' דשאר שמות ל"ב כוונה ה"ע דהוי כקדשים דל"ב כוונה דקנין מוסכתן לשה שהוא וכמ"ש הרמב"ן מלחמות כ"ה וזה במקום שצריך בשעת כתיבה להשם וכמ"ש הב"י בה"ל ר"ה בשם אהל מועד אם לא נתכוי' לצאת באותו שעה ל"י משום דניהי דניתן לעול על לואר"ו וא"לכ. מ"מ הרי איכו מוכרח לצאת באותו שעה ותלי' בדעתו אבל אם א"ל להשם ודאי בוונתו מוליאו מכוונת השם סתמא וא"כ הכא בשעת כתיבתו אל הי' לריך למלת אל ולא לשם קודש וא"כ האיך יעשה אח"כ מתילא אל. אל וזה גרע מחק תוכות ועוד דאדרב' אז הי' לריך למלת אל והוי עכ"פ עליו קדושת ס"ת מעא"כ אם הי' כותב לקדושת השם דל"ל הוה כשם דעלמא.

ותבנא לדינא דכל ההיתרים לדעתי אינם מועילי' דלעשות ממלת אל אל או להיפוך כבר הוכחנו בבירור דא"א לעשות כן, וגם ההיתר דשל הת"שבן במוחק ע"מ לתקן כ"כ כדי לתרץ הסתיר' ל"ל האיך דפנים חדשות בא לכאן מגרע גרע ומכ"ש כשנכתב כן מתחל' ודגל הה' שלא נכתב כדין שאני משום דהוי כמקדים ב"מ ולא מחזי כשם אלא דהוי כנטפל לשם דקיל טפי ועוד דהפר"מג להא"ח וכן בא"בי כ' דמסקימת הס"ע וגדולי אחרונים דגם עמ"ל אסור ואטו כסמוך איחיד במקו' רבים לכן דעתי נוטה כפסק הנו"בי בסי' ע"ב לקדור מלת אל נק"ו מהתם דודאי נכתב כאן שם ומכ"ש דאכן דמספק"ל אם נכתב לשם קודש ודאי לא מחזי כקודר השם ויכתוב מתחלה בין השיטנת יוסף אל ואח"כ יקדור דכיון דטעמ' דקדיר' דלא נהגו בז"הז כ' האחרונים משום דעושי' כן בספרי המינים ואיכא מה"ע וא"כ כיון שכבר כ' יוסף אל מסזי' כקודר מלת אל וליכא מה"ע ושרי'.

את זה ראיתי להליע ולולי אהבתך לא השבתי כי לא יאומן כי יסופר גודל הדאגות והטרדו'. אשר סבוני והקיפוני זה יולא וזה בא והנני אוהבך ומוקירך שלמה קוועטש מכ"ש.

יב

והן אנכי הלעיר בחכמה ובשנים כתבתי לאד"מו הרב הגאון הנ"ל זלוק"ל את אשר מלאה דעתי הכהה להשיג עלי דבריו הללו הן על דברי פלפולו הן על גוף פסק ההלכה ולא השיבני מאומה בזה, וכאז כן עתה דעתי הקלושה איכו נוח בפסק הלכה שילא ממ"ו הגאון הנ"ל, וזה כמשלם שנים העריך אהובי ידי"נ הרב המופלג החריף ובקי בש"ת מו"ה אהרן שמואל אפאר ני' שחקירה בשאלה המאורה אל אבין אד"מו הרב הגאון העלום מו"ה יודא ני' לאב"ד דק"ק סערדאהעל וקיבל בזה תשובה ארוכה וערוכה מאביו אד"מו הרב הגאון ני' אמרתי להליע פה ברשות והרמנא מן אד"מו הר"הג מוהר"י ני' תשובתו הרמה אשר ערך בזה לבנו הרב המופלג הנ"ל וז"ל בתשובתו אות באות: מעלת עלתא כפא דדרכתא, ושלמא רבא, שנא ומקדא לרא"ש אהובי בני הנחמד הרב המופלג, חריף ובקי, כעמר נקי ויראת ה' אולרו בש"ת מ' אהרן שמואל ני'. גי"ה מגילה עפה מעולפת ספירים בספיר וספר קבלתי, ובו הכנת וחקרת ועיינת ודנת על הס"ת שנמלא בו טעות בפסוק ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי, ונכתב רק ויאמר יעקב אל שדי ויש כאן ספק גדול איך לתקנו כי לא נודע אם קידש הסופר תיבת אל לשם קדושת השם אלא שטכה לכתוב אל יוסף, או לא קידש תיבת אל אלא כיוון לכתוב תיבת אל יוסף ושכח לכתוב תיבת יוסף אל, וא"כ למחוק תיבת אל אי אפש' דשמא קדשו הסופר, וגם להניחו כך ולכתוב תיבת אל יוסף על המחק מקודם השם א"א דשמא לא קדשו הסופר ונמלא חסר אזכרה א' ולקדשו עתה בהע"ק נמי לא סגי דקי"ל כרבנן דר"י בגיטין דף כ' וכ"ד אין השם מן המובחר, ואתה בני נשאת ונתת באמונת הראית פנים לכל לד ובקשת לידע דעתי בהוראה זו מה דינו.

והנני לכבוד ה' ותו"הק לברר האמת כאשר יחנני ה' ואל יבל מפי דבר אמת הנה בענין הס"ת ואזכרו' שבו אי סתמא לשמה או לא. מבואר במרדכי בה"לקט פ' התכלת סי' תתק"מז שלשה מחלוקו' בדבר, והן הן שלשה התי' בתו' מנחות מ"ב סע"א, הר"י מאורלייניש הוכיח דסתמא לאו לשמה קאי ופסול מדאו' בין באזכרו' בין בשאר ס"ת, והר' אלחנן ס"ל בהיפוך סתמ' לשמה קאי אפי' האזכרו' נמי, ור"ת ס"ל לחלק בשאר הס"ת סתמ' לשמה קאי לכן בעי' קרא בגיטי' מ"ו ע"ב למעט עכו"ם מכתיבה, ובאזכרות סתמן לאו לשמן כמשמעות פשטות הסוגי' בגיטי' כ"ד דאזכרו' שבו לא כ' לשמן, וע' בטו"ז ונק"הכ דסי' רע"ר ובש' ביאור מרדכי על הל"קט למורי הגאון ז"ל בכוונת המרדכי בארוכ'. והנה ז"ל הרמ"בם בפ"א מה"ל תפילי' הל' ט"ו הכותב ס"ת וכו' ובשעת כתיבה לא הי' לו כוונ' וכו' אזכרה מן אזכרו' שבהן שלא לשמה פסולי' וכו' עכ"ל וכן בשמונה הרמב"ם בסוף ה"ל ס"ת עשרים דברי' שהס"ת פסול כ' וז"ל אחד עשר שכ' האזכרו' בלא כוונה עכ"ל נראה מבואר דעתו כשיטת ר"ס ונז' בהרא בתו' מנחות מ"ב הנ"ל לחלק בדין סתמא באזכרו' סתמן פסול עד שיכוון לקדשם לשמה ובשאר הס"ת סתמא כשר והרבינו ברוך בס' התרומה סי' קל"ב מסופק בזה אי כתיבת ס"ת דומה בזה לזבחים ומילה דסתמן לשמו או לא ולבסוף מסיק וז"ל וע"כ סתמא איכו מועיל מדתני' התם פ' השולח שהתיר רשב"ג ליקח ספרים שכתבן גוי ופריך הש"ס עלי' עיבוד לשמה בעי כתיב' לשמה ל"ב ואי סתמא כשרי' לכתוב א"כ מ"פ ודאי כשרי' בגוי כמילה לכך טוב ונכון לפרש בכתבי הקדש בתחילה כתיבתן ולומר שיכתוב הכל לשם תורת ישראל ולשם תפילי' ומזוזה ואזכרו' יכתוב לשם קדושה עכ"ל ובאמת עפ"י דאייתו האחרונ' הנ"ל לא מוכח מידי אלא כשי' ר"ס, דאזכרו' לבד סתמא פסול ושפיר פריך הש"ס על רשב"ג שהתיר ליקח ספרי' שכ' גוי ולאפוקי מהר' אלחנן דס"ל סתמא כשר גם באזכרו', אבל על שאר הס"ת לא מוכח מזה דסתמ' פסול בי', אבל מקיום דברי הר' ברוך הנ"ל בהדי' מבואר דלא ס"ל לחלק אלא כה"רי מאורלייניש ס"ל גם בכל הס"ת סתמא פסול, וכן נראה דעת הרא"ש והטור דסי' רע"ד ודסי' רע"ו דסתמא פסול גם באזכרו' גם בשאר הס"ת וכ"כ הרי"ו נתיב ב' והסמ"ג עשין כ"ה עפ"י דאי' ס' התרומ' הנ"ל ע"ש והכי קי"ל כרוב הפוסקים.—

ובדי שלא לאפושי פלוגת' דחוקה כיון דהר' אלחנן במרדכי בה"לקט ותי': א' בתו' מנחות מ"ב הנ"ל ס"ל סתמא כשר לגמרי לכאור' נראה גם לרוב הפוסקים הנ"ל דפליגי וס"ל סתמ' פסול היינו רק מדרבנן בין בס"ת ובין באזכרו' והכי ס"ל להמ"בית בס' קרית ספר כמ"ש בס' שערי דעה סי' רע"ו בשמו יעו"ש שהשיג עליו וז"ל עי' בתו' ע"ז דף כ"ז, ובמרדכי בה"לקט פ' התכלת דמוכח להדי' דס"ל דאם לא כ' האזכרו' לשמן פסול מדאו' ודלא כמ"ש המ"בית וגו' עכ"ל עש"ה ובאמת עפ"י הדאי' דמייתי ס' התרומה להוכיח סתמ' פסול מקושי' הש"ס גיטין מ"ו ע"ב הנ"ל על רשב"ג כתיב' ל"ב לשמה לא מוכח לפסול גם מדאו', אבל דאי' תוס' והמרדכי מהא דקרא למעט נכרי מכתיבה למה לי מוכח דס"ל סתמ' פסול מדאו' וגם הראי' דמייתי מגיטין כ"ד דסתמא פסול מוכח לענ"ד מדאו' אף שאין מפורש כ"כ וכמו שאבאר, הדא מלשון כל ס"ת שאין אזכרו' שבו כ' לשמן איכו שוה כלום ועי"ז הפסיד הסופר כל שכרו. ע"כ מדאו' פסול סתמא, דאי מדאו' כשר רק מדרבנן פסול לא הו"לל איכו שוה כלום, דבשעת הדחק ראוי לקרות בו וכמ"ש הטור. וב"י יו"ד סי' רע"א הכי גבי עיבוד העורו' לשמה ועי' ברמ"א או"ח קמ"ג ובא"ר אות ט' ובסי' ל"ג בשם תור"ס מינך שם בחסרון תגין ומתילא לא ה"ל להפסיד כל שכרו לגמרי, הא מדא, ואת"ל דגם פסול מדרבנן משום שלא לשמה איכו שוה כלום ואפי' בשעת הדחק אין ראוי, מ"מ כ"ל להוכיח דפסול מדאו' הוא, דהנה לשון הטור הסי' רע"ד ז"ל לריך שיאמר הסופר וגו' וכן בריש סי' רע"ו לריך לחשוב וגו' ליסנא דלריך משמע מדרבנן בכ"מ כמפורש בהדי' בגמ' יבמות ע"ב ע"א וברש"י שם, משמע דעת הטור ג"כ כהמ"בית דסתמא פסול רק מדרבנן, אבל כוונה הפכית כגון נתכוי' לכתוב יהוד' ולא הטיל בו דל"ת היינו שלא לשמן ממש היא ודאי פסול מדאו' לכ"ע, וא"כ תמוה מאי פריך הש"ס בגיטי' כ"ד ע"ב וליעבר עלי' קולמו' ולקדשו ניתא דלא כר"י דתני' וכו' ומאי קושי' התם דוקא שרי ר"י הע"ק כיון שאיכו מוחק

השם הוא בכתב ע"ג כתב דמותר למחקו שנכתב לשם חול אבל עובד' דהתם לא כתבתי' לשמן רק סתמ' פסול מדרבנן הוא אבל מדאו' כשר הוא ה"ל שם קודש ואסור למחקו ע"י כתב עליון לר"י ול"ע, אע"כ פשיטא לי' להש"ס דסתמ' נמי פסול מדאו' ופריך שפיר ניחא דלא כר"י וגו' וכנ"ל, והכי מוכח נמי מדעת הר' אלחנן במרדכי ובתו' מנחות מ"ב וע"ז כ"ז הנ"ל דס"ל סתמא כשר ומוקי לסוגי' דגיטי' כ"ד הנ"ל בכתב האזכרו' בפי' שלא לשמן וקשה מה הכריחו להכשיר סתמא לגמרי, אי משום קושי' מסוגי' גיטין מ"ו ע"ב מהתם לא מוכח רק דמ"הת כשר סתמא וא"כ שפיר י"ל סוגי' דף כ"ד מדרבנן פסול סתמא (ומ"ת שפיר קאמר אינו שוה כלום ומפסיד כל שכרו ע"י פסול דרבנן נמי כמו דניחא לי' לש"ס לרבנן דר"י אף דלרא"בי בגיטין כ' רק מדרבנן פסלי לי' משום זא"ו, וגם למסקנא דף כ"ד גם לר"י ניחא לי' דמודה כה"ג דמחזי כמכוער והא ודאי רק פסול דרבנן הוא ומ"מ אינו שוה כלום וגם מפסיד כל שכרו עי"ז) ומנ"ל להר"א להכשיר סתמא לגמרי ולהוציא הסוגי' דף כ"ד ממשמעה, אע"כ הסוגי' מוכח' דמדאו' פסול והיינו עפ"י קושייתי הנ"ל ולכן כיון דסתמא כשר מדאו' ס"ל ע"כ מוקי סוגי' דף כ"ד בפי' שלא לשמן ממש, וממילא לדידן דנקטי' ליש"נ דלא כ' לשמן כפשטי' סתמא קאמר מוכח סתמ' פסול מדאו' הוא וכן דברי הרמב"ם הנ"ל שהבאתי דס"ל כר"ש באזכרו' לבד סתמ' פסול נמי מדאו' משמע מלשונו, ועוד כ"ל הוכחה לזה מדסיים הרמב"ם וז"ל לפיכך אפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו וכו' ע"כ פסול מדאו' ס"ל כותב סתמ', מדלריך לבטל ע"י כוונתו לכתוב אזכר' לשמה, מלוה דאורייי' שתהא אימתו עליך (ולפ"ז י"ל מלך ישראל לרבותא נקטי' הרמב"ם אף דאיכא מלוה דאו' תשים עליך מלך וגו' ומכ"ש מלך נכרי אלא הכ"מ קושטא דמלתא קאמר דע"כ כוונתו לשלול מלך גוי דשמא יהרגנו) ועוד כ"ל הוכחה מסוגי' דף כ"ד הנ"ל דפריך ולעבר עלי' קולמס ניתא דלא כר"י וגו' דהנה לכאור' טעמ' דרבנן להס"ד דלא ס"ל ולא אסיק טעמ' דמכוער וגם למסקנא בחדא אזכרה הא ליכא מכוער גם לרבנן כמו לר"י דלא יפלגו בזה ע"כ טעמיי' כ"ל כמ"ש הב"י ובש"ע או"ח סי' קנ"ג בשם אגוד' מעילים של הדיוט אין לקנותם לתשמיש קדושה אלא חדשי' בעי וכפ"קל מסוגי' דמנחו' כ"ב דאר"א בן שמוע מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט וגו' ור' אלעזר ב"ר שמעון שם פליג דלא בעי חדתי ואנן קי"ל בעי חדתי ע"ש, וה"ט נמי דרבנן דר"י הכא כיון שנתכוי' לשם אדם לאו אורח ארעא להשתמש באותיות האלו לשם ד' עלמו ולאו אורח ארע' לעשות משם חול קודש לה' והיינו שא"ל אין השם מן המובחר דייקא שתחלתו חול הי' אלא לגבו' חדתי בעינן תחילת כתיבתו בקדושה לשם ה' בעי לכבוד ה', וטעמ' דר"י י"ל דס"ל כאידך תנא ר"א ב"ר שמעון דפליג ול"ב חדתי א"כ גם כר"א בן שמוע תלי ס"ל אלא דמחלק התם דוקא בנשתמש בו הדיוט ה"ל גנאי לגבו', אבל הכא בשעת כתיבתו שטעה ונזכר עדיין וגם אחר זמן לא נשתמש בו חול כלל בשם זה רק כוונת חול הי' לשם אדם כתיבתו ס"ל לר"י ליכא גנאי לכ"ע, ורבנן י"ל איפכ' ס"ל ע"כ ל"פ התם ר"א בן ר' שמעון מתיר דוקא בתשמשי' כמו מזבח וק"ו מעלים וגו' אבל משום כבוד ה' עלמו כ"ע מודו לקדוש ה' מכובד חדתי בעי' מתחילתו בקדושה, וכן קמלר הי' כותבו בב"א לכבודו ועי' תשו' מ"ב סי' ל"ט ותשו' הרמ"ע סקי' ל"ו, אמנם א"כ פליג רמב"ם גם בזה רבנן דר"י שפיר ס"ל כר"א בן שמוע הנ"ל דקי"ל כוותי' ולפ"ז יש להבין מאי קאמר הש"ס ניחא דלא כר"י וגו' והא לרבנן נמי מי ניחא הא ה"ט דרבנן כנ"ל התם דוקא שכיוון שלא לשמה אלא לשם אדם יהודה — אבל האי עובדא כותב סתמא הוי סתם לשמה קאי מדאו' וליכא משום זא"ו גם לרבנן שפיר מקדשו בהע"ק לשמה בפירוש ולכ"ע תקשי לי' האי פסקא דר' אמי אלא ע"כ ה"ט דלרבנן ניחא משום דסתמא נמי מדאו' פסול ואיכא נמי משום חדתי בעי' לכבוד ה' כנ"ל.

איברא דאי אמרוכה זו יש לדחות דסוגי' קאי אליב' דר"מ בגיטי' כ' ע"א דטעמ' דרבנן הוי משום כתב עליון ל"ה כתב ומדיכא פסול לכן ניח' לי' לש"ם אליבא דרבנן גם בלאו טעמ' דמכוער בין להס"ד בין להמסקנא אפי' את"ל סתמ' רק מדרבנן פסול נמי לא מהני הע"ק משום דכתב עליון לא הוי כתב ועדיין הו"ל סתמ' דלאו כלום עביד בהוספת דיו, ותדע דא"לכ בלא"ה קשיא הא מאי ניתא דלא כר"י דקאמר משמע אבל לרבנן ניחא, וגם למסקנ' אפי' תימא ר"י וגו' משמע דלרבנן ל"ל לה"ט דמחזי כמכוער דבחדא אזכרה הא ודאי לא מחזי כמכוער, ולרא"בי לעיל בגיטין כ' טעמ' דרבנן אין השם מן המובחר דייקא משום זא"ו, והרי כ' התוס' ר"פ לולב הגזול דאין ואכוהו אלא לכתחי' ולא מעכיל בהכי, א"כ בלאו טעמ' דמחזי כמכוער גם לרבנן תקשי ולעבר עלי' קולמס ולקדשו דהא ודאי משום איסור לכתחי' לבד ל"ל שאינו שוה כלום, ולמה יפסיד הסופר כל שכרו בשביל זה. אע"כ כרב חסדא קאי הסוגי' דטעמ' דרבנן הוא משום דכתב עליון ל"ה כתב ככ"ל. ותדע עוד עדיפ' מוכח דע"כ סוגי' אליבא דר"ח קאי עפ"י דלכאורה תמיה לי אפי' את"ל דסתמא לאו לשמה קאי ופסול מדאו' נמי קשיא מאי ניתא דלא כר"י וגו' הא לרבנן מי ניחא דלכאור' סברת רבנן דאמרי אין השם מן המובחר הוא ע"ד שאלינו גבי לילית וסוכה תעשה בתחלה ולא מן העשוי בפסול, ה"נ כתבו לכם דכפ"קל מתיבת לכם לשם אוצתכם דבעי' לשמה עי' רמ"בן ורז"ה ספ"ק דסוכה, משמע כתבו לכם כתבו מתחלה לשמה ולא מן הכ' בפסול, ובזה מובן ומדוקדק לשון הברייתא' במס' סופרי' פ"ה הלכה ג' ז"ל היה לריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה ולא הטיל בו ד' מוחקו וכותב את השם רי"א יחזיר עלי' את הקולמוס ויקדשנו, א"ל א"ז מן המובחר עכ"ל, הא דתני רישא מוחקו וכותב את השם, לענ"ד כוונתו לפי שמותר למוחקו שאין בו שום קדושה לכן לא מהני העברת קולמוס לעשות מן החול קודש דכתבו לכם לשמה ולא מן הכתוב ועשוי בפסול תחילה, אבל אם נתכוין לכתוב אותיות השם רק שלא נתכוין לקדשו אלא סתמא אף אי סתמא פסול מדאו' דסתמא לאו לשמה קאי מ"מ אסור למוחקו כמ"ש הפוסקי' כולם מהיה שם כתוב על ידות הכלים, והש"ך רע"ו ס"ק י"ב ובני יונה ועי' תשו' רמ"ע סי' ל"ו ותשב"ץ ח"א סי' קכ"ז דמאלין קודש השם כיון דאסור למוחקו מדאו' גם רבנן מודו לר"י דמהני העברת קולמוס דמקדש לקדש מקרי ומעלין בקדש, ולפ"ז בעובדא דר' אמי קשי' לכ"ע לעבור בקולמוס ולקדשם לאזכרות כיון דסתמן כתבן רק שלא פי' לשמן ול"ע — ולשיטת הר' אלחנן דסתמא לשמה קאי בס"ת וכשר גמור הוא ניחא דע"כ עובדא הוי שפי' בהדי' שלא לשמן כתבם דומי' דנתכוין לכתוב יהודה א"ש, אבל לרוב הפוסקי' הנ"ל דפסול סתמא קשי' וכ"ל דהדי על ר"י קשי' הא דשרי התם בהעברת קולמוס מ"ט הא ודאי לא פליג אדרשה תעשה ולא מן העשוי בפסול וה"כ כתבו לכם לשמה ולא מן הכתוב ועשוי בפסול תחיל' שלא לשמה, ול"ל הא בכ"מ דפסלינן משום תעשה ולא מן העשוי בפסול נמי יש תקנה עי' שסותר את מעשה הראשון ע"י מעשה מחדש קלילתן ומכענן בלילית ובסוכה עי' סוכה י"א ע"א וע"ב, א"כ ה"נ לר"י כיון דס"ל כתב עליון הוי כתב הרי סותר ומבטל לי' לכתב התחתון מעשה הראשון ע"י מעשה חדש העברת קולמוס והיינו מחיקתו שאינו ניכר יותר כ"א כתב העליון עד שחייב עלי' בשבת משום מוחק בגיטין י"ט א"כ כתב התחתון הכתוב ועשוי בפסול בטלה לי' ולפ"ז לרבנן דפליגי וס"ל כתב עליון לא הוי כתב גם בסתמא שלא כתב תחילה לשמה בפירוש אף דיש בו קדושה ואסור למוחקה, מ"מ כיון שהס"ת פסול מדאו' לקרות בו ולא ילא י"ח מלות כתבו לכם וגו' לא מהני העברת קולמוס לשמה דה"ל מן העשוי וכתוב בפסול כיון דלא מידי עביד בכתב העליון לבטל בי' את התחתון העשוי בפסול לכן שפיר ניחא לי' לרבנן דר"י האי עובד' בין להס"ד בין להמסקנא בלא טעמ' דמחזי כמכוער, וא"כ ע"כ מוכח דהסוגי' קאי לר"ח דוקא, ובהכי ניחא הא דהשמיט הש"ס מלהביא האי רישא דברייתא' מוחקו וכותב את השם, והבני יונה סי' רע"ו הרגיש עלי' טעמא מאי ולפמ"ש א"ש דלשון זה מוחקו וגו' משמע לרבנן תלי' הא דלא מהני העברת קולמוס בהא דמותר למחקו וה"ל מן העשוי בפסול ובעי' כתבו לכם וגו' אבל סתמא אף דפסול נמי מ"הת מ"מ אסור למחקו מודו דמהני העברת קולמוס דמעלין מקדש לקדש וגו' וא"כ תקשי האי עובדא דר' אמי דלא כמאן אע"כ דגם בסתמא אף דאסור למחקו נמי פליגי חכמים ועפ"י הטעם הנ"ל אליבא דר' חסדא ה"ל מן העשוי בפסול ולכן השמיט הש"ס מלהביא הא דמוחק כנ"ל —

וני"ל ה"ט דהרמב"ם פ"ג מגירושין הלכה ד' ובש"ע א"ה סי' קל"א ס"ה שפסקו כר' חסדא אליבי' דרבנן דהגט בטל לגמרי והרשב"א בחי' גיטין כ' תמה ודחק למלוא טעם למה לא פסיק כרא"בי לחומר' ולפמ"ש מבואר עפ"י שתי קושיותינו הנ"ל בסוגי' דף כ"ד דניחא לי' לרבנן ע"כ היינו רק אליבי' דר"ח אזלי וככ"ל וכיון דסוגי' דשמעת' אזלי כוותי' דר' חסדא ע"כ הכי הלכתא ככ"ל, מיהת לפי"ז לית' לראי' אחרונה הנ"ל לפסול סתמ' מדאו' מ"מ ראיות ראשונות הנ"ל שהעלנו יוכיחו בטוב דסתמא לאו לשמה מדאו'. —

ומה נקרא סתמא מלינו ג"כ פלוגתי' דעת הב"י וכ"פ בש"ע סי' רע"ו דלריך שיאמר בשפתיו בשעת כתיבה אזכרות שהוא כותב לשם קדושת השם ואם לא עשה כן דייקא פסול אפי' בדיעבד אע"פ שחישב לשם קדושת השם אלא שלא הוליא בשפתיו, אבל הב"ח השיג עליו והעלה דרק לכתחילה בעי' ג"כ שיוליא בשפתיו אבל בדיעבד כשר אפי' במחשבה לבד אף שלא הוליא בשפתיו, ומ"ש הטור בסי' רע"ד ואם לא עשה כן פסול ה"פ ואם לא עשה כן אלא כתב סתם ולא נתכוין במחשבתו לשם קדושת וגו' דמחשבה ודאי מעכבת, ומייתי הב"ח ראי' וז"ל והכי משמע בפ' הבונה ק"ד תניא הרי שהי' לריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בה דל"ת מעביר

מעביר עלי' קולמוס ומקדשו דברי ר"י, מכלל דבנתכוין לכתוב השם וכתי' השם א"ל להעברת קולמוס ולקדשו בפיו דבמה שכוון במחשבתו לכתוב השם לשם קדושת השם די בכך בדיעבד עכ"ל. ויפה דחה הטו"ז לאייתו זו די"ל נקט הכי נתכוין לכתוב יהודה לרבות' דאפי' כה"ג מהני העברת קולמוס ע"ש. ולענ"ד בלא"ה לית' לאי' זו דמשום חכמים נקט הכי דנשנו תחילה מותקו וכותב את השם די"א וגו' לדייק מינה דאילו נתכוין לכתוב את השם ר"ל אותיות השם ולא כוון לקדשו אלא סתמא אסור למחקו אף דסתמא פסול ולא לשמה קאי מ"מ קדוש השם ואסור למחקו וכדדייקו הכי הפוסקים. ועוד כ"ל עדיפא לדחות לאי' הב"ח בזה דגם להב"י דחישב לבד לא סגי גם בדיעבד מ"מ בדוקא נקט' נתכוין לכתוב יהודה הוא דלב"י לריך תיקון לקדשו ויש לו תקנה יעביר עליו קולמוס ומקדשו אבל נתכוין לכתוב השם לענין איסור מחיקה הוא ודאי סגי מחשבה לבד גם להב"י דפסול הס"ת אף בדיעבד א"כ לריך תקנה ואין לו תקנה להעביר בקולמוס לר' יהודה משום דס"ל כתב עליון הוי כתב ואסור להעביר קולמוס עלי' משום מוחק את השם ר"ל כתב התחתון דקדוש ע"פי המחשבה ולענ"ג על הב"ח בלאי' זו:

ומ"מ כ"ל לאי' אחרת והוכחה לשיטת הב"ח עפ"י דפשיט' ודאי דגם להב"י דס"ל חישב ולא אמר כמי ה"ל סתמא ופסול אף שהוכחנו לעיל דסתמא' פסול מדאו' ודלא כהמבי"ט היינו סתמא ממש שלא חישב כלל אבל אם כיון במחשבה לשמה ולא הוליא בשפתיו להב"י רק פסול מדרבנן הוא, ובהכי ניחא הא דב"י פסק הכי עפ"י לשון הרא"ש והטור ושבק מלפסוק כהרמב"ם דתלי' לי' בכוונה לבד כלשונו הנ"ל בפ"א מתפילין הלכה ט"ו ובשעת כתיבה לא הי' לו כוונה וגו' פסול הרי דסגי בכוונה לבד וכשר עכ"פ בדיעבד וכהב"ח ול"ע, וכ"ל הרמב"ם לטעמי' גם בפיגול ס"ל שהוא במחשבה עי' במ"ל הל' פסולי המוק' פי"ד, וס' התרומה השוה אותם מחשבת לשמה בס"ת כמו מחשבת פיגול, וכ"כ הרא"ש בשמו בהל' קטנו' ולפמ"ש א"ש כלפי מה שקיים וכ' הרמב"ם ז"ל פסול, לפיכך אפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו היינו לפי שהוא פסול מדאו' כותב סתמא ולא כוון לכן כתב לא הי' לו כוונה שהם ממש הוא דפסול מדאו' עד שמבטל מפני זה תלות איתת המלך אבל חישב ולא דיבר רק פסול דרבנן הוא וכהב"י ואין מבטל בשביל זה תלות איתת המלך דאו' אבל באמת ז"ל דכיון שמשיב למלך ע"כ פוסק גם מכוונתו שחישב לקדש השם וכבוד השם מ"מ עדיף. וא"כ דהרמב"ם ס"ל בכוונה לבד במחשבה כשר בדעבד וכהב"ח, והשתא קשה כמו שהקשיתי בראשונה אי סתמא רק מדרבנן פסול מאי פריך בגיטין כ"ד ניחא דלא כר"י וכו' הא הכא כיון דמדאו' כשר סתמ' מודה ר"י אסור להעביר בקולמוס משום מוחק את השם והוכחנו מזה דע"כ סתמא פסול מדאו' ככ"ל, ועדיין קשה דלמא עובד' הכי הוי שאמר הסופר לא כתבתים לשמן היינו שכוון רק במחשבה לשמן ולא הוליא בפיו דהוא פסול להב"י מדרבנן ומודה ר"י דא"א להעביר עלי' קולמוס משום מוחק את השם מדאו' בכתב עליון, אע"כ כהב"ח והס"ד דבכה"ג כשר הוא בדיעבד ועל הב"י וטו"ז ל"ע, ועי' בא"ח סי' ל"ב סי"ט ובא"ר שם:

ועתה נבוא לנדון השאלה, הנה לפמ"ש הפ"י והפלאה שפ"ק דכתובות ובקו"א דאי הותר ס"ק הוא משום רובא, גם מיעוט מלטרף לס"ם, ועי' סדרי טהרה סי' ק"ן ס"ק ב' וס"ד, ה"כ כהי דהעלכו סתמא פסול מדאו', האיכא דעת הר' אלחנן ותי' א' בתוס' מנחות דס"ל סתמא כשר, ונהי דרוב הפוסקי' פליגי עלי' ואין הלכה כמותו מיהת בכנ"ד דספק הוא שמא קידש בפירוש אותו אזכרה שפיר מלטרף לס"ס דאת"ל לא קדשו בפירוש שמא סתמא כמי כשר, ואת"ל כמי דמיעוט לא מלטרף לס"ס עי' טו"ז יו"ד רסי' ק"ן ובש"ע סק"ב וס"ד ומסקנת הפ"י והפלאה הנ"ל עכ"ז הרי כתב הטו"ז רסי' רע"ד וז"ל לשם קדושת ס"ת ובפמ"ג כתב שיאמר עוד וכל אזכרות שבו לשם קדושת השם ע"כ, ונראה שכן נכון, דשמא ישכח אח"כ לקדש השם במקומו עכ"ל הטו"ז, ונעלם מהטו"ז שכ"כ ג"כ התוס' בע"ז דף כ"ז ע"א ד"ה וכי היכן וכו' וז"ל והה"ד בס"ת לריך שיאמר בפירוש בתחלת הכתיבה אני כותב לשם תורת ישראל, והאזכרות לשם קדושה דסתמא לאו לשמו קאי וגו' עכ"ל וכן כ' בס' חמד משה על הא"ח סי' ל"ט וז"ל וא"ל כמי משום האזכרות דלריך לכתוב כל אזכרה לשם קדושת השם דמדברי התוס' בע"ז דף כ"ז ע"א ד"ה וכי היכן משמע דלאזכרות כמי סגי בתחלת הכתיבה לבד וכך הקבלה נותנת דמ"ש וגו' ע"ס, וכן עושים הסופרים סת"ות בזמנינו, א"כ זה עדיף מסתם, ואפי' ידעינן בודאי ששכח לקדש איזו אזכרה מהני אמירתו מתחילת הכתיבה בפירוש לקדש כל האזכרות שבו, ומכ"ש היכא דאיכא ספק שמא קדשו ג"כ שנית במקומו כבנ"ד — ואפי' לפמ"ש הא"ר בא"ח סי' ל"ב אות ל"ו על דברי הטו"ז הנ"ל דמהני כה"ג בדיעבד אף שלא חישב דל"ע מתשו' מ"ב סי' ל"ט שכתב דסגי לסופר בקידוש א' לכל

השמות שיזדמנו לו לכתוב בז"א לפי שאינו מפסיק ביניהם וגו' משמע דכשמפסיק ביניהם לא מהני, ומסתמא מפסיק מתחילת הכתיבה עד סופה עכ"ל ע"ס — כ"ל האי דיוקא מתשובת משאת בנימין, מלבד שאינו מוכרח לדייק מיני' דלא מהני גם בדיעבד אם מפסיק ביניהם אלא דיהיב האי טעמא לפי שאינו מפסיק ביניהם יכול לעשות כן הסופר אפי' לכתחילה בקידש א' לכל השמות שכותב בז"א, אבל בדיעבד אפי' אם מפסיק ביניהם כמי מהני, והטו"ז כמי ה"ק רק בדיעבד מהני תחלת הקדישו לכל השמות אם ישכח לקדשו במקומו ואפי' שיפסיק מתחילת הכתיבה עד סופה, אבל מודה גם הטו"ז לכתחילה מ"מ יקדשם במקומם ולא פליגי אהדדי ככ"ל ודלא כא"ר, הא חדא, ועוד גם להבנת האלי' רבא לפסול אפי' בדיעבד כמי בכה"ג משום שהפסיק, היינו ודאי רק בדרבנן ודוקא בידוע ודאי ששכח לקדשם במקומם לא מהני מה שהקדישם מתחילת כתיבתו, אבל בכנ"ד דספק הוא שמא קדשו בפירוש במקומו פשיטא מלתא לכ"ע ספק דרבנן להקל, והרי לדעת תשו' המבי"ט הנ"ל אפי' סתמא ממש רק פסול מדרבנן, ונהי דכדחי' דעתו בזה, אבל הא דא"ר עפ"י תשו' מ"ב ודאי לכ"ע דרבנן הוא וספק להקל ומחזקינן לי' דשם אל שדי בקדושתו קדוש הוא ולא תגע בו יד כי א"ל שום תיקון, ואפי' בודאי לא קדשו בפי' ולהבנת הא"ר בתשו' המ"ב דפסול גם בדיעבד כה"ג, כ"ל דלא קיי"ל הכי כדמשמע בהדי' מתוס' בע"ז כ"ז הנ"ל והסמ"ג וכמ"ש החמד משה הנ"ל בפירוש דלאזכרות כמי סגי בתחילת הכתיבה לבד וכך הקבלה נותנת דמ"ש ככ"ל, והיינו אפי' הפסיק: —

ואפי' בהעברת קולמוס ליכא איסור משום מוחק את השם דהא קיימא לן כרבנן דר' יהודה בדיו על גבי דיו וכדהוכיח בתשובת נוב"י קמא חא"ח סי' א' בד"ה והנה זה לי כמה שנים וגו' מלשון תשו' הרא"ש כלל ג' ולשון הטור ססי' רע"ו יש בו דקדק באותיות השם וגו' וא"ל להעביר עלי' קולמוס וגו' משמע דאין לריך אבל אם רולה רשאי וגו' ע"ש, וכן כ"ל הוכחה מדאי' הב"ח הנ"ל בהשגתו על הב"י אם חישב ולא הוליא בפיו לקדש השם והוכיח מהא דנקט נתכוין לכתוב יהודה וגו' הא דבעי' ר"י מעביר עלי' קולמוס לקדשו מוכח, אבל כוון וחישב לכתוב את השם א"ל להעביר קולמוס וגו' וכשר בדיעבד במחשבה לבד ככ"ל, דייקינן כמי מיני' א"ל משמע אבל אם רולה רשאי וכן מוכח ממ"ש הלבוש והס"ד רסי' רע"ו סק"ב אליבי' דהב"י והש"ע דחישב ולא דיבר פסול אפי' דיעבד כתבו עלי' דלא מהני העברת קולמוס עליהן לשמן ע"ש, ובא"ר א"ח סי' ל"ב אות ל"ה משמע כמי דלא מהני להכשירו אבל גם איסור' ליכא אע"ג דפשיטא דמחשבה לחוד מהני לקדשו לזה שאסור למחקו ואפי' כתבו סתמא כמי מ"מ כתב עליון לא הוי מוחק ככ"ל, וכ"כ בפשיטות החתם סופר יו"ד סי' רכ"ו דף קי"ד ריש ע"ב ע"ש עכ"פ לדידן דקיי"ל כרבנן דר"י לכ"ע אין איסור בהעברת קולמוס בדיו ע"ג דיו משום מוחק את השם ואפי' בדיו המשחיר ביותר וכ"כ בפשיטות ובהוכחות בתשו' נוב"י קמא חא"ה סי' פ"ה עש"ה עכ"ז כבר העליתי דבנ"ד א"ל שום תיקון להעביר עלי' קולמוס אלא ב' תיבות אל יוסף תולה ביני שיטי או גורר קודם וכותבם על הגרר והשם אל שדי בקדושתו אל חי וקים הוא כנ"ל להלכה למעשה בס"ד:

ועתה אבוא אל דבריך מ"ש אהו' בני שני סברות דתולים שבודאי קידש שם אל בגררא דשם שדי סמוך לו, שברך נכונה מאוד, והנני מוסיף נופך קלת כיון דבכולי' תנ"ך לא מלינו תיבת אל שהוא חול סמוך ממש לשם שדי בודאי ידע הסופר ששם שני שמות סמוכי' וקדשם יחד והשמיט את החול אל יוסף — סברא ב' כיון שלריך לקדש בפירוש השם ולריך לכתוב מתוך הכתב בודאי תלינן יותר שכתב השם אל בקדושה דיותר נזהר בי' גם זה נכון בסברא ולא כסברת הגאון דפ"ב כי' שכ' בהיפוך מזה דיותר יש לתלות אחר שכתב יעקב אל שוב הביט במוחש שכתב מתוכו טעה וסבר דקאי באל שדי דתיב' אל שכתב הטעתו וגו' ולפמ"ש אני מבואר דז"ל כיון שלא מלינו בשום מקום תיבת אל שהוא חול סמוך לשם שדי אילו לא הי' הסופר קידם תיבת אל תחילה אלא הי' כותבו לשם חול, אל בהגיעו מיד לכתוב אחריו שם שדי, מיד הי' מרגיש דקאי באל הראשון אל יוסף כיון דלא מלינו לשון אל שדי ולא רגיל על לשונו כלל, וע"כ כסברתך הנ"ל — גם מ"ש דלא שייך כאן לומר ספק דתלי' במעשה לא הוי ספק דגבי מלוה לקדש את השם במעשה הכתיבה שאני נכונים דבריך, אבל א"ל לזה דהא המעשה כתיבה ודאי כעשה, והקידוש במחשבה ובדיבור לא מקרי כלל תלי' במעשה — אבל מ"ש תו לדעתך טוב להעביר קולמוס על תיבת אל ולקדשו דדוקא כודע בודאי שלא קדשו השם קיי"ל כרבנן דר"י לא מהני העברת קולמוס לשמה, אבל בנ"ד שהוא ספק אולי קדשו הסופר לשם אל מודו רבנן לר"י דמהני העברת קולמוס, ושוב מלאתי כן

בתשו' שב יעקב, ושוב ראיתי דמ"מ אי נכתב השם בקדושה כראוי אסור שוב להעביר קולמוס עלי' דכתב ע"ג כתב הוי מוחק את השם כמ"ש הש"ך סי' רע"ו הכי ע"כ דצריך בקבלה — כל זה ליתא, דכיון דטעמא דרבנן דר"י הוא משום דכתב עליון לא הוי כתב אפי' כשמתקן בכתב עליון משלא לשמה על לשמה וכמ"ש תוס' גיטין י"ט ע"א ד"ה דיו וגו' הה"ד ומכ"ש בספק שמא קדשו הסופר תחילה דה"ל רק ספק מתקן נמי כתב עליון לא הוי כתב כלל, והעברת קולמוס לא מעלה ולא מוריד בו, ותמיהני, אם כ"כ בתשו' שב יעקב, ואולי כ"כ אליבי' דר' אחא בגיטין כ' ע"א דרבנן ס"ל נמי כתב עליון הוי כתב אלא משום ואנוהו אינו מן המובחר קאמרי, ויש לחלק הכי בין ודאי לספק, וגם זה דוחק — ועוד הא לא קיי"ל כר' אחא בהא אלא כר' חסדא כאמור לעיל — וגם הדחוי שדחית כנ"ל מעיקרא לית' דכבר הראיתיך לרבנן דר"י כתב עליון לא הוי כתב מותר להעביר קולמוס על השם שנכתב בקדושה כראוי כבר, וכבר זה רבות בשנים בתשו' שאלה א' תמהני בזה על תשו' חינוך בית יהודה סי' ע"ב שכ"כ בפשיטות בשם הש"ך רע"ו סק"ו דאם נכתב לשם קדושת השם אסור להעביר עלי' קולמוס לשמן דהוי כמוחק את השם, ובאמ"ח שנה משנתו בכל תשובתו שמה אליבא דר' יהודה דלא קיי"ל כוותי' אלא כרבנן דיו ע"ג דיו כתב עליון לא הוי כתב אפי' אם מתקן בכתב עליון ואפי' בדיו שמשחיר טפי נמי וכדהוכיח הנוב"י קמא חאו"ה סי' פ"ה — ודברי הש"ך רע"ו סק"ו בשם הב"י כ"ל התם דוקא שכתב בדיו וזרק עליהם זהב או עפרות זהב שאין הדיו התחתון ניכר כלל ע"י העליון זהב שהוא להוב ביותר ה"ל כמו דיו ע"ג סיקרא דלכ"ע כתב עליון הוי כתב ומבטל לתחתון בגיטין דף י"ט ע"א ובאמת לשון הנמק"י שהביא הב"י בזה ביו"ד רע"ו ובא"ח רסי' ל"ב דייק וכתב ז"ל זרק עליהם עפרות זהב פסול דס"ל כתב עליון כתב וכו' משמע דס"ל להאי תנא דברייתא הכי והיינו דכר"י אתי' להאי פירוש' ולא לרבנן, אבל מדקבעי' בש"ע ביו"ד ובא"ח להלכה ע"כ מפרש הב"י לשון הנמק"י במ"ש דס"ל וכו' היינו בכה"ג לכ"ע ס"ל כתב עליון מבטל לתחתון כמו דיו ע"ג סיקרא כנ"ל, וגם בזה לא מלינו שחייב מי שזרק זהב על האזכרה שנכתב בדיו לשמה משום מוחק את השם אלא שפסל בזה הס"ת דהלמ"מ בדיו בעי' ולא בשאר צבעונים אפי' בזהב לא ואדרבה בזהב גרע דמבטל בו את כתב התחתון כמו דיו ע"ג סיקרא ועל מוחק אינו חייב דה"ל דשא"ת דאיהו לכבוד השם הוא מכוין לש"ש אלא דשוב אם יחזור ויגרור העפרות זהב וישאר הדיו התחתון בזה כתב הב"י והש"ך דגבי אזכרות אסור לתקנו בהכי משום מוחק את השם כן נ"ל בע"כ אבל בדיו ע"ג דיו כנדון תשו' חב"י הנ"ל לית בי' כלל משום איסור מחיקה, ועי' בתשב"ץ ח"א סי' קכ"ז ותשו' שמש צדקה חיו"ד סי' כ"ט ובהדי' כראה כל דברי תשוב' חב"י הנ"ל רק אליבי' דר' יהודה הם וקיי"ל כרבנן ולע"ג ואין מקום ליישבו כנ"ל —

הקושי' שהקשת ותלאת בס' מגן גבורים מאי ניתא דלא כר"י דקאמר בגיטין כ"ד הא כיון דלא נאמן לפסול הס"ת א"כ אסור לר"י להעביר עלי' קולמוס משום דמוחק את השמות ותירצת הכוונה הוא הסופר עצמו יעשה כן ומש"ה לא יפסיד שכרו, דברים נכונים הם הקושי' ופירוקה — הוכחתך מתשב"ץ ח"א הוא בסי' קע"ז דגם כתב בכוונת השם ס"ל מותר למחוק אם לא קדשו, נ"ל מזה אין ראי' לסתור בשמות מוסכמים שהם קדש דהתם כיון דמחלוקת חכמים יש באיזו שמות אם הם קדש או חול הם, וס' דאו' רק מדרבנן למוטרא להרמב"ם לכן אי ודאי לא קדשם הסופר הם אמרו ספק להחמיר והם אמרו אם לא קדשם מותר למוחקם, ועי' ש"ך סי' רע"ו ס"ק י"ב ובס' בני יונה מדין מחיקה ע"מ לתקן — ומה שהבאת מתשו' הרדב"ז ח"א ובח"ג סי' תרמ"ז דכוונת קידוש דבעי' באזכרות הוא בשם העצם הוי' ב"ה לבד ולא בשאר השמות שאינם נמחקים, הנה כבר דחו אותו האחרונים בס' שערי דעה ובס' ברכי יוסף ובס' תשובה מאהבה, וגם אני עני הכינותי ארוכה בתשו' א' ולהוכיח נגדו באופן שאין לצרף דעתו להקל בזה כלל בנ"ד — והן ראיתי ג"כ תשו' י"כ הרב הגאון דפ"ב ני' על שאלתך שהעתקת אותה לפני, כל דבריו נכוחים במ"ש לדחות דברי זקנו הגאון מו"ה עקיבא איגר זללה"ה יפה השיגו וקלת דבריו מכוונים לדברי הנוב"י קמא חא"ח סי' א' בד"ה והנה זה לי וגו' ובכוונת המג"א סי' ל"ג סק"ז ובראייתו מלשון הטור סי' רע"ו א"ל להעביר בקולמוס וגו' והגאון ני' בעצמו ליין על תשו' זו דנוב"י ועי' בפני קרבן עדה בירוש' ס"פ הבונה מפרש נמי כהמג"א לרא"בי בגיטין כ' ע"א ה"ט דרבנן דר"י משום מגומר גם בהדא אזכרה, ונ"ל כוונת' כיון דמסקי' גיטין כ"ד אפי' תימא ר"י וגו' דכולי' ס"ת לא דמחזי כמגומר מה"ט גם בדיעבד פסול לכן הפסיד שכרו, ולשון אפי' תימא ר"י משמע שזה הוא לרבנן בהדא אזכרה שאמרו אין השם מן המובחר ר"ל נמי פסול אפי' דיעבד עכ"פ מדרבנן ואפי' לרא"בי נמי, ומשום דזה אלי ואנוהו רק לכתחילה הוא כמ"ש תוס' רפ"ג דסוכה ובתשו' מו"ה עקיבא איגר סי' ע' מסופק בזה אם לרבנן אליבי' דרא"בי באמת רק לכתחילה אסור, ובאמת משמע סוגי' דף כ"ד דיעבד נמי פסול לכ"ע אליבי' דרבנן בהדא אזכרה כמו לר"י בכולי' ס"ת משום מגומר לכן נקטו המג"א והק"ע ג"כ טעמא דמגומר כנ"ל — ומסקנת הגאון דפ"ב לתקן כמסקנת זקינו הגאון תשו' מוהר"ע איגר הנ"ל לתלות ביני שיטי בין תיבת אל לתיבת שדי אלו ב' תיבות יוסף אל ולקדש שם אל ההוא, אבל לא מטעמי' אם אמנם דבריהם מיוסדים על אדני פז דפמ"ח, אין דעתו מסכים למעשה בזה, ואתה בני עיין היטב ותנוח דעתך ותמלא מרגוע לנפשך נאם אביך הדש"ת ה"ק

יהודא אסאד.

יג

בע"ה יום ד' כ"ט למב"י תרט"ו לייפניק.

לידידי וחביבי הרבני המופלג חו"ש החריף ובקי שלשלת היוחסין
כש"ת מהו' אהרן שמואל אסאד ני' בנ"ש.

יקרת מכתבך הגיעני, ועי"ד דמספקא לי' באבל אם יכול לבוא במרכבת הברזל אע"פ שהוא רחוק מעשר פרסאות מה דינו, ודעת ידידי ני' נוטה להחמיר דמשערי' במהלך עשר פרסאות דלא חלקו בין עני לעשיר, אי בעינא לדחויי ה"א דבאמת אם בא ברגליו משערי' בדידי' אבל אם בא במרכבת הברזל משערי' במרכבת הברזל וא"כ אין חילוק בין עני לעשיר אלא דאמרי' סופו הוכיח על תחלתו — אלא דהדרנא בי דהא גם בימי חכמי התלמוד נמי הי' להם לבים ופרדי' הממהר להלוך ונמלא פרסא אטו שיעורו ביותר מזה ואף שיש לדחות דנמלא פרסא ל"ש וכמש"כ שם בחי' הרשב"א בשם הראב"ד יבמות דקי"ו ע"א מהך דמכות דל"מ לנמלא פרסא משא"כ הכא דשכיח ואפשר דאף התוס' שמחלקי' או משום דמקלקל ביותר או דבע"ד ה"ל למטען הכי מ"מ י"ל דל"ש מ"מ לבים ופרדים הוי שכיח ויכול לילך יותר מי' פרסאות ביום אע"כ דאין לחלק בתק"ח וכל הזמנים שוין בכה"ג, ובפסחי' דף צ"ד ע"א קאמר הי' עומד חוץ למודיעי' ויכול לכנס בסוסים ופרדים יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא הי' הרי בהדי' דאע"ג שיכול לכנס בלבי' ופרדי' מקרי דרך רחוקה, וא"כ הה"ד הכא מיקרי מקום רחוק, והתם לא מפלגי בין אם בא א"כ בלבים ופרדים או לא, אלא דיש לחלק דהתם לא מחייבי לי' לכנס בלבי' ופרדי' ולא מחייב כרת, ואע"ג דבאין יכול מפני גמלים וקרונות מחייב דה"ל להניח בני ביתו ה"ט משום דאיהו עצמו יכול לכנס כדרכו משא"כ בדיד' גופי' אבל לפטור שפיר י"ל דמצי למנות עם האבלים משום שאפשר לבוא בלבי' ופרדים, ובזה י"ל דבאמת בכה"ג אם שחטו עליו כל שיכול לכנס בלבים ופרדים יצא. דהא לפטור מהני אלא דזה שייך אם בא א"כ בשעת אכילה לפסח, אבל אם לא בא בשעת אכילה הרי אגלאי מלתא שאין ראוי לפסח ומתורץ קושי' התוס' שם לר' יודא אמאי לא יליף דרך רחוקה מטמא דאין שוחטי' עליו משום די"ל דא"כ כיון שיכול לכנס בלבי' ופרדי' ובשעת אכילה יכול לכנס כדרך הליכה ודאי יצא ידי חובת פסח ולא הוי היקש דטמא לדרך רחוקה וגם קושי' התוס' פסחי' ל"ג ע"א בד"ה אלא מתורץ דהא דדריש ר' יודא לשעת אכילה ה"ט משום דדרשי' דבלבי' ופרדי' מפטר וס"ל דאם שחטו עליו לא הורצה וא"כ דמיירי שאינו יכול לכנס כדרכו אפי' בשעת אכילה דאל"ה ה"ל למימר דבדיעבד מהני אבל אי ניתא דבלבי' ופרדי' חייב ודאי הוי אזלי' בתר שעת שחיטה ובאינו יכול לכנס אפי' בלבי' ופרדים — ולפ"ז גם הא דאמרי' דאי בעי פדה לא אמרי' במחוסר ממון (דתלה מעלתו בס' הר"ן דבמחוסר ממון ל"א הואיל) ג"כ רק דלא מחייבי לי' בכה"ג למחייב בביעורן אבל למפטר מהני אע"ג דבהואיל אמרי' להחמיר אבל לא להקל וא"ש —

ושלא יהי' דברי לעיל ביסוד קושי' התוס' בפסחים מחוסרין תבלין אמרתי להוסיף בהן, דודאי אי מייתי ע"י שליח ע"כ צ"ל דשלוחו ש"א כמותו ובתו' רי"ד בסוגי' דשליחו' הקשה דאמאי ל"ת במניח תפילי' עבור חבירו ותי' דעכ"פ בפסח האכילה נעשה ע"י עצמו וכה"ג בגירושין הבעל מגרש עם האשה בגט וכן בקידושי' מקודשת להבעל, ולפ"ז י"ל דודאי אם האכילה ע"י עצמו ברור בידן אע"ג דאם לא אכל א"כ לא מעכבא מ"מ מהני השליחות, אבל אם אפשר שיהי' מחוסר הלבים ופרדים א"כ גם האכילה איננה ברורה ע"י השליחות אבל אם יכול לכנס כדרכו ודאי מהני השליחות בשחיטה כיון שאפשר עכ"פ ע"י עצמו עיקר המצוה דהיינו האכילה וגם הכשר המצוה אפשר דמתקיים ע"י לבי' ופרדים כנ"ל.

ומ"מ שמעתי מורין מרבנים מפורסמי' להקל לעת הצורך ושעת הדחק והלכה כדברי המיקל באבל. —

וע"ד הצפרדע שנפל ליורה ולא ידענו אם הי' שם יום או יומים לדעתי יש להקל וכמש"כ הפלתי ס"ס ק"ד להרמ"א דפסק דאף בהוגלד פי המכה דהוי ודאי קודם ג"י אפ"ה לא אסרי' למפרע הנבילות דאמרי' העמד על חזקתו ה"נ יש להקל וטעמ' דכל הטמאין כשעת מציאתן לא אמרי' רק בקדשים ולא בחולין עיי"ש וכ"ש האיך דאיכא ספק אם פוגם או לא (ומש"כ ידידי הרבני כ"י דלרשב"א שרי לא הבנתי דאטו שייך כאן שעכשו נפל לתוכו, דודאי ע"י מילוי נפל לתוכו אלא דלא ידעי' באיזה מילוי אם היום או אתמול) אלא די"ל כיון דעכ"פ ידענו לקבוע לו זמן דהיינו בשחר במילוי האחרון ובאמת בדברי הרשב"א י"ל הכי והכי ע"ש באורך ובמ"ה שם, אכן אם נפרש כמש"כ עוד שם די"ל דלאחר שחיטה נעשה וא"כ טריפות כלל ל"ש דברי הרשב"א לכאן וע' בפר"ח רסי' פ"א —
והנראה דאפי' המחמיר בהך דעכבר יש כאן להקל דקושי' הפלתי אדברי הרמ"א י"ל ע"פמשנ' הת"ש דלהכי מתירי' הנבילות בהוגלד פי המכה משום דאמרי' ניהי דבהמה אתרע מ"מ הנבילות לא אתרעי כדאמרי' שכין אתרע בהמה לא אתרע וכ"ש מהתם דהוי תרתי לריעותא' והכא חדא לריעותא' דהרי טריפה לפניך אבל חזקת איסור ל"ש לדידן דאין מחזקי' מאיסור לאיסור וא"כ בשלמא לעיל שהנבילות נפרדות בעת שנמצא טריפ' מהבהמה הוה כשני דברים ולכך הבהמה אתרע הנבילות ל"א, משא"כ הכא בעכבר שנמצא בשומן הרי השומן אתרע ולהכי אסרי' למפרע הכל וא"כ בנ"ד הא התבשיל הוא דבר נפרד עכשו ויש להתיר דהנך מים דעכשו אתרעו אבל הנך מים דמאתמול ל"א ויעויין במק"מ או"ח סי' תמ"ז סק"ט שנחלק בזה על המג"א דאם נמצא מטה בעיסה דק העיסה אסורה אבל לא שאר מצות שנטלו ממנה עיי"ש וגם מה שנלקח עכשו מהנך מים כשיש ס' אפשר דשרי דא"ל עליהם שמא נשארו מים אתמול דנעשו נבלה והוה במקומ' ממש ואתרע ז"א דבזה מצרפי' שי' האומרי' דבלא כ"ג וגם לא נודע האיסו' וכדאי' בסי' ל"ט וכ"ש אם יש רגלים לדבר שלא הי' אתמול ואע"ג דבהך דנדה ל"א הכי מ"מ התם אין אנו יודעי' לקבוע זמן משא"כ הכא דעדיפא כנ"ל, והנני חותם באהבה
ידידו הדש"ת שלמה קוועטש מנ"ש.

יד

נוסח גב"ע מהעגונה אשת ר"מ קאפקא מלייפניק.

במותב ב"ד כחדא הוינא ואתא לקדמנא הנעלה ה' אברהם יצחק ביהם ואמר לנו בתורת עדות בעונש ואם לא יגיד ונשא עונו — וז"ל, דער רבי האט צו איר העריבער געשיקט דאננערסטאג פריה אונד איך ערזוכט איך אכט געהען אויף דעם בית הקברות וואו דא ליעגט דער מאן דען מאן טאדט געפונדען בייא דעם טראקטער ר' דוד רייס אונד גענויא צו אונטערזוכען זיין גאנצען קארפער אב מאן איין קענגלייכען אן זיין קארפער פינדען מאכט, בין איך אונד איין חבר ר' וואלף גלאזער אלס גמילות חסדים גבאים זאמט השמש ר' שמול הינויס געגאנגען אונד איהן אונטערזוכט, זא האבען וויר געפונדען דאס ער איבער זיינע שטירן איין קליינעס שטיקכען קאהל, וואס מאן נעננט פלאטקאפף האט, אונד אויך קיין בארט וועדער באקענבארט געהאבט האטטע, הערנאך האבען וויר איהן געלעגט אויף זיין פנים זא האבען וויר געזעהען איטטען אים ריקקען איינע גראססע ווארצע אין דער גרעססע איינער האזעלנוס האנגען דיא זיך היין אונד הער בעוועגט, אויך האבען וויר געזוכט אויף זיין העמד אוב צו זעהען אב עס געמערקט ווער מיט בוכשטאבען, אונד זוכטען וואו אללגעמיין געבריייכליך איזט היער דיא העמדען צו צייכנען, האבען אבער ניכטס געפונדען געצייכנעט, ביז געסטערן זאנטאג זיין הערגעקאממען צוויא מאננער פאן לייפניק אונד האבען געזאגט דאס זיין ווייב האט זיך געאייסערט, דאס דאז צייכען פאן דעם העמד איזט אם ענדע דעם העמדעס, אונד האבען עבען מיט געבראכט דיא צוויא בוכשטאבען אויף צאטייניטער טריפט אונד מיט ערלויבניס פאם בד"צ דאז קבר אויפגעמאכט ווארדע, אונד נאכדעם דאז העמד זאמט טאפלייבעל אונד פלאנעללענע אונטערציעגהאזען געלעגען איזט אבענאויף אויף דיא ברעטטער וויל עס איינגעטאירט מיט בלוט וואר פאן דער סעקסירונג, זא האב איך מיט איין חבר ר' וואלף געפונדען ריכטיג אויף דעם זיים פאן העמד דיא בענאנטען צוויא בוכשטאבען אונד האבען גלייך דאס שטיקל לייכוואנד זאמען הערראוס שניידען אונד צום ב"ד היגעבראכט, אויך האב איך געזעהען, דאס דאז טאפלייבעל פאן איהם גאנץ אההנליך וואר מיט דעם איינגעשטיקטען מוסטער פאן זיין ווייב, אויך דיא אונטערציעגהאזען וואהרען זא וויא עס זיין ווייב בעשריעבען האט. איך בין אויך מעיד בעדות גמורה, דאס דאז פרצוף פאן איהם וואס איך געזעהען האבע דיא פאריגע וואכע דאננערסטאג ביז געסטערן זאננטאג אלס מאן דאז קבר נאכמאהלס ערעפפנעט האט, זיך ניכט פעראנדערט האט אום דאז מינדעסטע. עד כאן לשון עדות של ר' אברהם יצחק, וזה לשון העד השני ה"ה ה' וואלף גלאזער, דיא פאריגע וואכע דאננערסטאג בין איך מיט איין חבר ר' אברהם יצחק אויף דען בית עלמין געגאנגען אום בייצוואהנען דיא סעקסיאן פאן דעם, וואס מאן האט טאדט געפונדען בייא טראקטער ר' דוד רייס, אויך צו זעהען וועגען איין סימן אן זיין קארפער אדער אן זיינע קליידער, זא האבען וויר געזעהען, דאס ער אן זיינע שטירן איינע קאהלפלאטטע האטטע אויך קיין בארט, וועדער איין באקקענבארט געהאבט, נאכדעם האט ר' שאול שמש געזאגט, דאס אויף דעם ריקקען דעס פערשטארבענען איינע גראססע ווארצע איזט, האבען וויר איהם אויף זיין פנים געלעגט אונד האבען ריכטיג געפונדען מיטטען אם ריקקען איין קליינעס געוועכס אין דער גרעסע פאן איינער קליינען האזעלנוס, וועלכע זיך היין אונד הער בעוועגען ליעס. אויך האבע איך נאכגעזעהען וועגען איין צייכען אויף דעם העמד צו פינדען, איך זוכטע אבער בייא דער ברוסט, וואו עס געוועהנליך געצייכנעט וירד אונד האבע ניכטס געפונדען, ביז געסטערן ביום א' אלס הערגעקאממען זינד צוויא מאננער פאן לייפניק אונד צו אונז זאגטען דאס זיין ווייב בעהויפטעט דאז העמד זאלל געצייכנעט זיין הינטען בייא זוימ מיט דיא צוויא בוכשטאבען, דיא זיא מיטגעבראכט האבען, זא האבען וויר נאך ערעפפנונג דעס קבר דאז כתונת, וועלכעס אויף דעם ברעט געלעגען איזט נאכגעזעהען, אונד ריכטיג געפונדען דיא אבערן צוויא בוכשטאבען אם זוימע דעס העמדעס, וויר האבען זעלבע אויסגעשניטטען אונד בראכטען עס פאר דעם בית דין אויך דאז טאפלייבעל, וועלכעס אויף דעם ברעט געלעגען וואר, איזט גאנץ אההנליך געוועזען דעם איינגעשטיקטען מוסטער פאן זיין ווייב. — וואס אבער דיא אונטערציעגהאזען בעטריפפט, האבע איך בייא דער אפפנונג דעס קבר ניכט בעמערקט, אבער דען פאריגען דאננערסטאג בייא סעקסירען האבע איך געזעהען, דאס ער איין פאאר האלבע אבגעניטצטע פלאנעללענע אונטערציעגהאזען אנגעהאבט האט. — איך בין אויך מעיד בעדות גמורה, דאס דיא צורת הפרצוף פאן דעם פערשטארבענען, וועלכעס איך געסטערן זאננטאג געזעהען האבע, זיך ניכט אים מינדעסטען פעראנדערט, האט וויא עס וואר אם פאריגען דאננערסטאג נאך דער סעקסיאן עד כאן לשון העד השני. —

גביית העדות הנ"ל הוגבה בפנינו ב"ד ח"מ כדת ותיקונו ביום ב' ד' אדר שני תר"ג, לפ"ק ולראי' בעה"ח

הק' משה ב"ה בונם פסקים זלה"ה.
הק' יוסף שמואל במהו' רפאל כ"ץ זצ"ל.
הק' צבי הירש טעלטש.
הק' יצחק איצק ווייזבערגער.

טו

העתק מכתב מב"ד מאורות גדולים דק"ק נ"ש.

ב"ה אור ליום ג' ה' א"ש תר"ג, לפ"ק.

אלף שלמים לשלמה, משפיע לחכמים חכמה, ותהי ממלכתו נצבה וגם קמה, ויבורך מהשוכן שמימה, ה"ה ידיד ה' וידידינו כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה מו"ה שלמה קוועטש נ"י אב"ד ור"מ בק"ק לייפניק יע"א.

שני מכתביו הנעימים הבאים כא' קבלנו ובם מצאנו ראינו כי מכ"ת נ"י הלך ישר והשתדל בכל כח והתאמצות להתיר העגונה האומללה אשת ר"מ קאפקא מתושבי עירו וגם אנחנו לדעתינו עשינו את שלנו להשתדל בכל עוז, אף כי לא ידענו את האיש מי הוא ומה טיבו עכ"ז ראינו את הנולד ושחרנו את פני הרופאים אשר נתחוור עפ"י פקודת המלך יר"ה כידוע לבל ישחיתו את פרצוף פניו וכן עשו כאשר ראו אנשים מפה בעת הניתוח שלא פתחו מן הראש רק את עלה הגולגולת קצתו כדי שיוכלו העדים להכיר בטביעת עין פרצוף פניו וגם צוינו לשני גבאים דג"ח שישימו עיניהם על כל גופו קודם קבורתו וכן עשו כמבואר בגביית עדות שלהם שמצאו שומא גדולה כעין בשר מדולדל המנענע אנה ואנה, והעולה על רוחנו שהוא סימן מובהק לפי שאין מצוי כמוהו בא' מאלף כדמשמע בב"ש סי' י"ז, כ"ז עשינו טרם בואו האנשים מק"ק לייפניק, וגם אחרי שבאו לכאן ראינו במכתב מעכ"ת נ"י כי דעתו נוטה לפתוח את הקבר למען יראו האנשים את פניו ויכירוהו בטביעת עין וסמיך מר על שו"ת

כנסת יחזקאל שכתב אם נקבר תוך ג' ימים יוכלו מכירין להכירו בט"ע אף אחרי ג' ימים וגם לניוול המת לא חייש מר כמבואר בתשו' ח"ל סי' כו"ן דכל שהוא לטובת המת ל"ח לניוולא, אף כי לדעתנו יש לפקפק ע"ז דשאני התם בעובדא דח"ל דשם איירי שנקבר המת בין העכו"ם והי' בוודאי כבודו של מת לסלקו משם ומחל על ניוולו אבל כאן אולי לא יכירוהו העדים וממילא לא יוכלו להתיר האשה להנשא ובניו לא יוכלו לומר קדיש ונמצא שנוולו את המת בחנם מ"מ סמכנו על דברי מעכ"ת כי' שמביא דברי התוס' ב"ב דף קנ"ד שכתבו דהיכא שיש תביעת ממון ל"ח לניוול והאשה תובעת נדוניתה וכתובתה וכן תשמע סברא זו בשלהי יבמות גבי פלוגת' דר"ע ור"ט אם עדות אשה בעי דרישה וחקירה ואנן קי"ל כר"ע דלא בעי כיון דאיכ' כתובה למיסקל כדיני ממונות דמי והסכמנו לדעתו דמר לפתוח את הקבר ושלחנו עם שני אנשי קהלתו גם אנשי קהלתינו פה אותן האנשים שראו את פרצופו קודם קבורה והאנשים תושבי עירנו הכירו מיד בפתחו את קברו בטב"ע וקראו בקול גדול כי זה האיש הוא כמ"ק מלייפניק בלי שום נדנוד ספק כלל וגם אנשי עירנו הנ"ל העידו כמבואר בגב"ע כי לא נשתנ' פרצופו כלל מכמות שהי' קודם קבורתו והרי ראינו בעינינו עפ"י עדים כשרים שלא נשתנ' פניו מתוך ג' ימים עד לאחר ג"י ועוד כי הימים האלה הי' קור גדול והב"ש ס"ק ע"ח הביא בשם המשאת בנימין דבעת הקור מעידין עליו אף לאחר ג' ימים ואף כי האחרונים פקפקו ע"ז מ"מ בכה"ג שיש עדים בדבר שלא נשתנה צורתו אפשר דכ"ע מודו — ועוד כ' קצת להתיר לפי שהסימנים בבגדים שנתנה האשה הנ"ל הם מכוונים בלתלום היטב הדק, ואף דחיישינן לשאלה מ"מ בזמן קצר כזה מיום ב' אחר להרים שנסע הנעדר מקהילתו עד יום ג' אחר להרים שבא לכאן יש לסמוך על תשו' הב"ח סי' פ"ז ומ"ל סי' קל"ד דל"ח לשאלה, ומכ"ש לשאלת כל בגדיו כמבואר שם וממילא אותן רשמי החובות שנמצא אצל הנעדר והכירו אותן בק"ק לייפניק שהוא כתב ידו ושהן חובותיו המה יעידון ויגידון שהוא האיש ר"מ הנ"ל ולא חיישינן שמצא אותן איש אחר ע"י בגדיו שהשאיל לו, נוסף על כולן כי השומא הנ"ל מצאו אותן העדים מפה באותו מקום ממש שאמרה האשה העלובה לאותן שני האנשים שבאו משם והוי ממש כנקב באות פלוני כמבואר בש"ע —

גם נסתפקנו קצת אם יש בכתונת חשש שאלה כלל כמו בשאר בגדים לפי שאין דרך ב"א להשאיל כתונתם וא"כ הסימן אשר בכתונת בקצהו התחתון בשתי אותיות אשר שלחה האשה והוא שלא כדרך העולם המסמנים כתונתם בפתיחת הצוואר כנגד החזה אפשר שהוא סימן מובהק — ואפשר עוד לסמוך על המבואר בתשו' מיימון בה' גירושין פ"ג ה"ט בשם ר"ת דאם העדים מכירים אותו בחייו יוכלו להכירו בטב"ע אפי' אחר כמה ימים והובא בתשו' מהרי"ט סי' קל"ט, והנה כל הנ"ל לדעתנו אפשר לצרף להיתר' דהך אתתא עגונה לפום דהיעא ומ"מ לא נחליט הדבר הלא יודע מכ"ת כי אנחנו טרודים מאוד ולא הי' אפשר לנו לעיין כל צרכינו בזמן קצר כזה כי האנשים המכ"ז נחוצים מאוד לדרכם וידענו גם ידענו כי ה' נתן חכמה לשלמה וכל רז לא אניס לי' אע"כ נחלה פני רום מכ"ת כי' שילוה להעתיק תשובתו בנידון זה ולשלוח לנו למען נחזה איזה דרך ישכון אור תורתו· — א"ד אוהבו הבע"הח אור ליום הנ"ל.

הק' משה ב"ה בונים פסקים זלה"ה.

הק' יוסף שמואל במו"ה רפאל כ"ץ זל"ל·

הק' צבי הרש טעלטש.

הק' יצחק אילק ווייכנבערגער·

טז

תשובה ע"ז.

בע"ה יום ב' פ' נח תר"ג לייפניק.

למען אחי ורעי אדברה נא שלום בכם. המה הגבורים לערוך מערכה במלחמות ה' אנשי שם העומדים על הפקודים דהמאה"ג להאיר עלי תבל ודריה הרבנים מופלגים, חו"ב בד"ר דק"ק נ"ש פורכם וגורלכם יהיה בגורל הצדיקים ע"נ אמן.

יקרת מכתבכם עם הגב"ע הגיעני ביום ד' העבר, ויען כי א' מן העדים נשאר בעיר אלמיץ, וגם אני הייתי טרוד לבשר צדק בקהל רב בשבת זכור העבר בסוגי' דקיום שטרות העמוקה והרחבה מני ים, ולא יכולתי ליקח מועד לעיי' בתשובתכם, ונתתי המכתבי' לדייני עירנו המה יביטו יראו יטעמו מתוק צוף צופים אמרוהו, והמה השיבו אותי דבר, כי המכתב כמכתב אלקים — והדברים דבורים על אפניהם וכראי מוצקים, וכיום אתמול המתקנו יחד סוד לדעת מה יעשה באשה הלזה ביום שידובר בה לקשור ברית האהבה עם איש אחר, ולזאת קראנו להעדים והאשה לשמוע מה בפיהם, והמה העידו מה שראו עיניהם, ולא זר, כאשר תראו בג"ע הרצוף פה, ואחר אשר הערכתי דעתי לפני דייני עירנו ככל הדברים אשר אנכי נותן לפניכם היום באו לעמק הלכה והסכימו לדעתי, ואם כי האנשים האלה המה מופלגי תורה חריפים ובקיאים וידם רב להם למיסקל ולמיטרי כדתה של תורה. עכ"ז אמרנו ועינינו כולנו יחד לערוך דברינו לפניכם, ואם יש את נפשכם לכרות עמנו ברית האהבה (ואין אהבה רק בין הדומים) עברו נא בין בתרי אמרינו ובזה נדע כי יקר' נפשינו בעיניכם כנפשכם בעינינו ואתם לתראה עיניכם תשפוטו, כי לה' המשפט ולא לנו, ואולי יש משגה בדברינו ואל תבכו במכסה האהבה כי רק האמת חפצינו ונאמנים פצעי אוהבים כאלה, ולעיני השמש נראה את המכות אשר יכה אותנו בבית מאהבינו, אך אם תראו בעין בחינתכם כי דברינו עלי אשיות החכמה ואדני האמת מיוסדים תבואו ע"ה בהיתר המוזכר פה, והי' זה זכרינו להתפאר בה ונגד זקינינו כבוד· —

היתר א' ע"ד הג"ע מגבאי דג"ח דק"ק כ"ש אשר אמרו שלא נשתנה המת בפ"פ מתוך ג' אחר ג' וכמש"כ הב"ש בקו"ע ס"ק שע"ח בשם המהרי"ט בתשו' השייכי' לאה"ע סי' ל"א וז"א דהמהרי"ט איירי בשראי' הראשונה בודאי בתוך ג' והשני' בס' אמרי' דע"כ גם הראי' הב' היתה בתוך ג' דאל"כ הי' משתנה צורת פניו, ומדלא נשתנה ע"כ בתוך ג' אבל בודאי לאחר ג' חזקה שנשתנה, וראי' לזה מהרמב"ן והרשב"א דס"ל דס' תוך ג' הוי ס"דא וע"כ לאחר ג' ודאי נשתנה דאלת"ה תקשי להמתירים עגונה בספ"ס גם כאן הוי ספ"ס ושם אונס חד הוא ל"ש הכא דבתוך ג' אפי' נשתנה מעט מותר משא"כ בלאחר ג' ואדרבה אם העדים מק"ק לייפניק אומרי' שזה רמ"ק מפה נוכיח להיפוך שזה איש אחר דהרי עכשיו חזקה שנשתנה וע"כ תוך ג' היתה לו צורה אחרת, וא"ת מה נעשה לדבריהם שאומרי' שלא נשתנה, כבר מצינו ביבמות דף פ"ח ע"א כשידענו שזה המתיכה אסורה אפי' באו ק' עדים שאמרו מותרת לא משגחי' בהו, כ"ש הכא דא"ל שטעו בט"ע, ואע"ג דב' עדים לכ"ע לא טעו במקום דל"ל בדדמי, מ"מ הכא מסתבר שאמרו בדדמי, דאל"ה משקרים הם (הן אמת דדברי מהרי"ט צ"ע שכ' להוכיח דחזקה שמשתנה ממעשה דאבי' שהושיב שומרי' ג' ימים הרי חזקה דמשתנה, וז"א דמהתם לא מוכח רק דס' שמשתנה ולא הניחו השומרי' לראות אותן בתוך ג' ימים ומנ"ל בראה אותם גם בתוך ג') גם הראי' שכתבתי דהוה לי' ספ"ס יש לדחות דלא חשיב ספ"ס משום דרוב פעמים משתנה כלאחר ג' ימים והו' לי' ס' דאוריי' ואפי' לפמש"כ במק"א באריכות דהאיך דהס' השני הוי מיעוט מחשיב לס"ס דס' הראשון משוי לי' לפלגא וסמוך מיעוט' לפלגא מ"מ הכא שאני מב' טעמים חדא דבעגונה לא אזלי' ב"ר וכמש"כ הפוסקי' במשאלי"ם דרובא למיתה דבתחלתה המירו כדאי' בבכורו', אלא בספ"ס דאיכ' תרי פלגא על פלג' עדיף מרוב ומהני אפי' בא"א אבל בחד ס' ממש והב' מיעוטי בעלמ' לא הוי אלא כרוב ובא"א לא אזלי' ב"ר, ועוד דהמיעוט אפשר משתנה גם בתוך ג' ואמרי' במת"כ אי ניזול ב"ר הרי משתנה לאחר ג' ואי לא ניזל ב"ר אפי' בתוך ג' יכול להשתנות אבל להכחיש העדים כיון שאמרו שלא נשתנה כלל מתוך ג' לאחר ג' שלא להכחיש העדים אומרים שהוא מן המיעוט, ומכ"ש לשיטת הרא"ש דס"ל דס' תוך ג' ימים מקילי' ואפשר גם להכיר לאחר ג' ימים אלא דרוב פעמים נשתנה ובתוך ג' ימים ובספיקו מתירין דה"ל ס' דרבנן, ועכ"פ המהרי"ט לא ס"ל הכי ומפני שאנו מדמי' לא נעשה מעשה מדעתנו נגד מרן המהרי"ט·

ועל השנית אני בא שכתבתם לסמוך על דברי המ"ב מובא בב"ש ס"ק ע"ח דבעת הקור מהני ט"ע אפי' לאחר ג' ימים, והנני מוכרח להאריך ולהראות באצבע כי הב"ש במ"כ שגג בזה, דלכאור' דברי המ"ב תמוהים במאוד דהא בגמ' דף קכ"א ע"א בעי ריב"ב לקולא או לחומרא פליג וכ' התוס' דה"ה דתיבעי אי בתרתי פליגי והרמב"ם בפי' המשניות וכ"כ רש"י במתני' ע"ש ובברטנורא פירשו דבתרתי פליגי, וא"כ מאי אהני ימי הקור הא קיי"ל כת"ב דלא מפלגי' בעתים כלל, אמנם המעיין במ"ב יראה שהוציא דין זה מהירושלמי שהביאו הרב המגיד מעשה דהכירו לאחר ק' ימים שצרפתו צינה, וגם עובד' דמ"ב איירי שנקרש ונגלד כעץ וכ"כ ח"ש ס"ק כ"ה בתשובתו שנעקמו איבריו, ובה"ג שרי דטעמ' דחכמים דלא מפלגי בעיתים כמש"כ הר"ן מובא בש"ך יו"ד סי' ל"ח סק"ע דמחמירי' בכחל טפי מכשפך כדי שלא ישער כל א' לפי דעתו ונתת דבריך לשיעורי', אבל כשמכירי' שצרפתו צינה כגון שנעקמו רגליו ליכא למיטעי שהרי מה שנעשה קשה כעץ ואבן ולא יכלו לפשוט איבריו מוכח על הקור הגדול, אבל בעובד' דידן במה יודע איפה שצרפתו צינה, ולא עליכם אני תמה כי נמשכתם אחרי דברי הב"ש אבל הב"ש שהעתיק דבריו בסתם צ"ע. הן אמת מדברי הרמב"ן שהביא במ"ב שם משמע דעת הקור בלבד מהני' אלא דע"כ הרמב"ן ס"ל

ס"ל מדפריך לעיל מהך דמיא מילתא למית מוכח דריב"ז לחומרי פליג, ולפי"ז י"ל דת"ק מיירי בעת השמי' ובהא מפליג בין תוך ג' לאחר ג' וריב"ז פליג בתוך ג' אבל להרמב"ם ורע"ב צ"ל הכי — ואני אומר הוכחה גדולה לדברי דבשו"ת נוב"י מה"ק סי' כ"ח תמה לשיטת המתירין בש' תוך ג' א"כ מאי פריך מהך דהתיר רבא לאחר ה' ימים הרי אם אנו מוצאים איש א' מת ולא ידעי' אם מת תוך ג' ימים או לא אנו אומרי' שמת תוך ג' וסמכי' על פ"פ בט"ע, וא"כ נימ' שזה שנטבע זה ימים הרבה במים לפנינו ניצל ועלה וא"כ חזר ונטבע זה הא"ש תוך ג', ולפי דברינו נימ' דהרשב"א הקשה לשיט' המתירי' בש' תוך ג' אמאי נקט בלשון שלילה אין מעידי' אלא עד ג' לינקוט א"ת לאחר ג', ונראה דהמתירי' ס"ל דאתי' לגלות דא"ת אלא בתוך ג' אפי' בעת הקור וזה מוכח מדנקט בשלילה ולא בחיוב דא"ת לאחר ג' דה"א דאיירי שלא בעת הקור (וברא"ש הגירס' באמת אין מעיד לאחר ג' ולהכי מפליג באמת בין עת הקור או לא וריב"ז לחומר' פליג) והנה להמתירי' קשיא ליהוי קושי' התוס' אמאי לא בעי בתרתי פליג וכדפי' הרמב"ם ורע"ב ותירוצם שכ' שהלכתי לא פשט אינו מובן כלל, וגם על הרמב"ם ורע"ב יש לתמוה למאי כ"מ העתיקו דבתרתי פליג ולהכי ס"ל להמתירי' בש' תוך ג' דבעל האיבעי' הוי ס"ל דאי ריב"ז לקולא פליג ולא לחומר' ע"כ בש' תוך ג' ימים אסור דאלת"ה לינקוט בחיוב ולא בשלילה, ול"ל דנקטיה דלא כל העתים שוות, דא"כ היינו ריב"ז ואי לחומר' פליג ולא לקולא ס"ל דמוכח מריב"ז דלאחר ג' לא מפלגי' בין עת הקור או לא דאלת"ה אין חילוק לריב"ז בין תוך ג' לאחר ג' דבעל האיבעי' הוי ס"ל דפשיטי' דלכ"ע מפלגי' בין תוך ג' לאחר ג' וא"כ הת"ק דלא פליג עם ריב"ז רק בתוך ג' אבל בלאחר ג' מודה (ודלא כמש"כ לעיל להרא"ש דפליגי בתרתי ובהגהת דרג') וא"כ ליכ' למיטעי כלל לת"ק והדקל"ד דלינקוט בחיוב ולא בשלילה אע"כ דש' תוך ג' אסור ומש"ה כתבו התוס' דהגמ' לא בעי בתרתי פליגי דרצה בעל האיבעי' לאורויי אפי' אי אמרי' בחדא פליגי נמי ליכא למיפשט מהך דרב' לקולא או לחומר' פליג משום דמי' מלתא למית, אבל אי בתרתי פליגי הש' לקולא ונקט בשלילה ולא בחיוב כדי שלא נטעה דריב"ז רק לחומר' פליג ובלאח' ג' לתרוויי' מפלגי' בין עת הקור או לא, ולהכי הרמב"ם ורע"ב ס"ל דבתרתי פליגי דש' תוך ג' לקולא, וטעמא דהרמב"ם ורע"ב דס"ל דטעמ' דרבנן דפליגי אריב"ז ודאי דלא פליגי בסברא דא"כ דברי החכמים מוכחשים מהמוחש, אע"כ דחכמים ס"ל דטעמ' משום שלא ישער כל א' למראה עיניו, ובתוך ג' אינו יכול להשתנות הרבה אפי' אם האויר חם ביותר, ומשו"ה ס"ל לרבנן בתוך ג' מעידי' לעולם דשינוי מיעוט אפשר להכירו ולאחר ג' דלפעמים יש כאן שינוי מרובה אסרו בלא פלוג וריב"ז ס"ל דגם בשינוי מעט אי אפשר להכיר אלא דלא אמרי' ל"פ וטעמ' דידי' דכיון דגם בשינוי מעט דתוך ג' אי אפשר להכיר א"כ אם נגזור בלא פלוג בטלתי תורת הכרת פניו (וסברא כזו כ' הט"ז ביו"ד סי' פ"א.)

אכן אני אומר דיש לנו היתר בממ"נ דודאי ע"ז לא נחלק אדם מעולם דלא כל העתים שוות וחכמים המחוכמים בכל המדעות לא יכחישו המוחש לעיני אור תורה רק דחששו שכל אחד ישפוט למראה עיניו לבוא לידי איסור בערוה החמור' וכל זה בעלמא אבל כשיש כאן עדים שראו שלא נשתנה מתוך ג' ולאחר מכאן כי היכי דלא נכחיש העדים מוכח שהקור גרם שלא נשתנה וליכא למימר שכל אחד ישפוט למראה עינו דהרי צריך ב' עדים שלא נשתנה מתוך ג' לאחר ג' וא"כ אם יהי' העת חם הלא העדים יראו שנשתנה פניו והוי כהכירו שצורתו ניכר, בא וראה כמה טרחנו שלא להכחיש עדים דהרי להציל הנידון כתוב והצילו העדה ואפ"ה בא' אומר בג' וא' אומר בד' שהם מוכחשים לפנינו שלא לעשותם כמשקרים אמרי' שטעו אם מכחישי' זה את זה ומוציאי' את זה להריגה כש"כ עדים כשרים ואינם מוכחשים דיש לך לתלות בזמן הקור וכדכתבנו וזה נכון לדעתי מאוד בסברא ישרה ודוק.

אולם עדיין הלכה זו רופפת בידינו שכ"ת תפסתם בפושלם העובד' דידן דמי לעובד' דמ"ב והמה רחוקים מקצה לקצה שהרי ידועה בשעה שהעולם קר נהפוך הוא בעובי האדמה ובבטן הארץ ע' בא"ח סי' תכ"ה והמוחש שכל פירות משתמרים כל ימי הקיץ בארץ למען לא יכמשו מחורף והקור א"כ הנעדר הנ"ל שהי' מונח מתחת לארץ ב' ימים מה מועיל לן קרירת האויר. והן המה הדברים שדברנו מראש לסמוך על תשו' כנ"י שהוכיח דמתחת לארץ שאין האויר בא לשם לא שייך למימר מתפח תפח ואף שהוא אמרה להלכה ולא למעשה ה"ט דשמא גם שם שולט האויר אבל בעובד' דידן אתי עלה מב' צדדים דאם שולט האויר שם הרי הזמן קר ואם אין האויר שם גם מיתפח תפח ל"ש למימר כנ"ל.

היתר ב נוכל לסמוך על השומ' שהי' באותו מקום מכוון כמו שאמרי' אשת הנעדר הנ"ל והוי כנקב בצד אות פלונית, וגם מכ"ת ישאלו לגבאי דגמ"ח אולי ידעו שהי' מכוון באמצע הגב כמו שהי' נוגע באזרוע שלו שם וגם הוא סי' מובהק מדת גדלו ושהי' תלוי' למטה ומתנועע אנה ואנה. אלא שיש לעיין בהיתר זה שהמציא הרד"ך בתשו' כמש"כ הט"ז והאחרוני' דאפי' נימא' המקו' צריכי' לחוש לתי' הגמ' דשומ' מצוי' בבן גילו, אכן באה"ז מס' ב"ת דף כ"ז ע"ב כ' בשם הראב"ד וז"ל „אני תמה על כמה ענינים המחודשים באדם כרגל עקומ' וביותרת אם מצוי בבן גילו ומה בין זה לשומ' ותי' דלהך ליסנא באמת גם בשאר דברים חיישי' לבן גילו אבל לאידך ליסנא דש"מ אי עשוי להשתנו' היינו דוק' בשומ' שאינו כ"א רושם בגוף האדם אבל לא ביותרת ואידך" עכ"ל הרי למדנו מדברי הראב"ד ששומ' הוא רושם בגוף האדם ולא מה שאנו קורין בל"א ווארצל כמש"כ האחרונים וכ"כ הנוב"י בסי' כ"א ובש"ת ולפ"ז אני אומר דדוקא רושם או שאר יותרת וכדומיהם הנולדים עמו מיד זה מצוי בבן גילו ג"כ דהרי בש"י כ' דב"ג היינו שנולד עמו בפרק א' ובמזל א' וזה במה שנולד עמו אבל מה שאנו קורי' ווארצל שידוע לרוב פעמים גדל לאחר מכאן ומה יכוון לזה הלידה בשעה אחת וכש"כ שיהא להם מדה ותואר אחת וגם הנוב"י שם עמד בזה אלא דאיהו ס"ל דתלי' בבא מאילין אן ע"י מעשה ולדידי מסתבר טפי דתלי' בלידה ובזה אני מתרץ לשיטת האחרונים דשומ' הוא מה שקורי' ווארצל א"כ לינקוט יותרת והשת' ניח' דלא מבעי' יותרת וכדומה ודאי מצוי בבן גילו דהוי בשעת לידה אבל שומא דלמא נולד בו א"כ קמ"ל דגם זה מצוי בבן גילו ומכש"כ למשא"צ אי"ה והנעדר הנ"ל שידענו שהוא מלייפניק ע"כ צריך לומר שנולד עמו בפרק א' ובמזל א' איש א' מפה שיש לו אותו סימן ולהא לא חיישי' שזה לא שכיח כלל, שיהא נולד עמו במזל א' ובפרק א' באותו סי' בעיר אחת ואולי אם נלך אחורנית ונחקור יום הולדת הנעדר הנ"ל המצא תמצא שלא נולד א' באותו יום ואמ"ת מידי ודאי והא דחיישי' חכמים לשומא מצוי בבן גילו היינו בשצאו א' מת ואין אנו יודעים איה מקום מולדתו אמרי' דהרבה מבני גילו יש להם סימן הנ"ל (ובא וראה מה דאית' במ"ר קהלת דור הלך ודור בא אר"ל אין לך כל יום ויום שאין נולדי' בו ס' ריבוא ומתים בו ס' ריבוא) משא"כ בשידענו מאיזה מקום הוא בא ל"ל דתלוי בבן גילו, ולשיטת הראב"ד דלא מיירי רק מרושם יש לצרף דברי הרשב"א בחי' דמדלא פליגי רק בשומ' מכלל דבשאר סי' מובהק כ"ע מודו וכ"כ בתשו' ש"י סי' והאי לן דאפי' לפמש"כ הרמב"ם פ"ז מהל' נחלות דגם בסי' מובהק אין מתירין את האשה היינו בעלמ' שניחוש לרוב' דעלמא משא"כ עובד' דידן דליכ' רובא דעלמ' הוי מיעוט' דמיעוט' דלא חיישי' ובזה מתורץ הסתיר' ברמב"ם דכאן כ' בסי' מובהק אין משיאי' ובגט כ' דמהני ס"מ והשת' ניח' דס"מ דתלויי' בלידה אין משיאי' דא"ל דתלוי בבן גילן מהרבה אנשי' שנולדו עמו בפרק א' משא"כ בנקב בצד אות פלוני דל"ל הכי ומתורץ קושי' הכ"ת למה נקט הרמב"ם גבי גט דאפי' שומ' אין מעידין ולא שאר סי' מובהק ולפי מש"כ ניח' דקמ"ל אפי' שאפשר שבא לאחר הלידה אין מתירין ובודאי אחר הלידה מתירי' וכהך דגיטין כנ"ל נכון.

היתר ג יש להתיר משום שהי' לבוש בכל הבגדי' שיצא מהם מביתו ובכה"ג ל"ח לשאלה והרי א' מהעדים מכיר בט"ע הפעלץ ראק והוועסטא וגם הכתונת המסומן בשם M. N. בקצהו התחתון שלא כדרך העולם וגם אשתו הכירה כיס התפילי' והתפילה ולהיתר זה הסכימו רבים וגדולים ומילי דסבר' נינהו והמחמירי' בעלים ומעוטי' אבל שאר הבגדי' לא הכירו רק בצבע וחיוור' וסומק' לא הוי סימן כלל ואף דמגמ' לא מוכח דלא הוי סי' אלא בימיהם שהי' דרכם להיות כל כלי האדם בגוון אחד דאז לא הוי סימן ואמרי' דאיתרמי ליי כך אבל עכשיו שכל אחד מהבגדי' משונה במראה שלו זה מזה וגם לתי' קמא דחיישי' לשאלה דמשמע דחיורי' וסומקא הוי סי' מ"מ כ' הפוסקי' דחיורי וסומקי סמנים גרועי' הן ולא מצטרפי וע' ברמב"ם פ"ג מה"ג ופיסקי מהרא"ת יעיין. גם הכתונת אין עשוי להשאיל וכ"כ הכנ"י וכו"בי מה"ת סי קמ"ד כ' לחלק דבאותו שבוע' שיצא מביתו אין עשוי להפשיטו ולהשאילו והרווחה בזה דלא שייך חשש' דגניב' שחששו האחרונים, דזה שייך במלבושי' שפושט בלילה, אבל הכתונת אין יכול לגנוב, ועוד אם הי' גונבו הי' מסיר הסימן שלו שלא יתפוש עליו כגנב אבל א"ל דלא חיישי' לגניבה משום דאחזוקי אינשי בגנבא לא מחזקי' ז"א חדא דהכא גרע טפי שהרי עבר עבירה גדולה מזו ולמה לא נחזיק בגנב לאיש כאלה עושה המאבד עצמו משני עולמות, ועוד מהרא"ם וש"פ כ' בפ' כל הנשבעי' דע"כ ל"א אחזוקי אינשי וכו' אלא במחזיק לגנב אדם ידוע אבל באדם שאין ידוע כמה גנבי איכא בשוקא והרי הכא אנו חוששי' שמא זה איניש דעלמ' וי"ל שגנבו דאין אדם ידוע, ובזה אני מפרש מש"כ

הב"ש ס"ק פ"ד ולתרץ קושי' הט"ז בס' בתוך ג' דאמאי תלי' להחמיר שמת קודם ג' ולי"א שמת תוך ג' ימים וכימ' שהוא בחזקת חי וכדאית' ביו"ד סי' של"ז במי שכ' לו שמת קרובו דתלי' שמת תוך ל' ותי' דהכא אמרי' אוקי לגבר' בחזקת חי ואותו אדם שמוטל מת לפנינו אין לו חזקת חי ובתשו' נוב"י מה"ק סי' ל"א פי' משום דלא הי' מעולם חי לפנינו והקשה א"כ בתולה שנולדה ביער אין לה חזקת בתולה יעויי' ושמת' ניחא דהרי אנו יודעי' דמרוב' דעלמ' מתים בכל יום כמה וכמה אנשים והוי ככמה גנבי איכא בשוקא אבל שימות אדם זהו סותר לחזקת חי — ובזה השבתי מעלי תלונותיכם שהשבתם על תשובתי הראשונה שכתבתי דמותר לפתוח הקבר מתשו' ע"הג שהתיר לפתוח הקבר ואמרתם דל"ד להדדי דהתם ודאי זכות הוא לו משא"כ הכא שמא אינה בעלה של זאת והסכמתם לטעם הב', ותמיהני דלדבריכם גם זה נסתר דהתם מ"מ מפסידי' ע"י הקטן או המעות או השדה משא"כ הכא שמא אינו בעל' ומה לו ולה כי באה אליו לפתוח קברו ולהזכיר, אכן הלא כתבתי פה שאם הנעדר הנ"ל באמת חטא בנפשו מדעת ובנפש חפלה להרע לעצמו מותר לנוולו כי הוא לא חס על כבודו ואיך אנו ניחוס על כבודו ומדרת הדין לא שייך כי אין לו חשבון בשאול אלא שאנו באים לזכותו בדין ולומר שנטרפה דעתו ואם כי רגלים לדבר להיפך שלא להוציא מחזקת כשרות שהי' לו עד עתה מהפכי' בזכותו אבל אם נאמר שהוא מרוב' דעלמא כמה רשיעי איכא בעלמא ומחזקי' לי' במ"אעלד לנוולו ולאמרדתו כנ"ל. —

היתר ד' כ' בתשו' ח"ל קל"ד דלשאלה כי האי שהיא שאלה דיחיד שישתנה צורת השואל למשאיל לא חיישי' וכדאיי' במס' ב"ב דף קע"ב דמחלק בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים מכ"ש הכא דאיכ' ג' דברים סי' הפומא וקרח שבראשו וצורת פניו וכל הבגדים דלכ"ע לא חיישי' יעויין בקו"ע בשם מהרא"ח ובנו"בי סי' ל"ב אלא דהש"י וכנ"י ובנו"בי סי' כ"א הרבו להשיב על זה מסוגי' דב"ב דרבא ס"ל בכ"ד ובמסקנא דאפי' לנפילה דרבים לא חיישי' ובסוגי' דיבמות ללישני דסי' דרבנן ס"ל דחיישי' לשאלה דרבי' ולדעתי לא דקו הנך רבנים בתשו' ח"ל דאיהו גופי' מקשה לסוף התשו' וכ"ת מה ענין שואל למשאיל בכוונה לנפיל' ומליא' שלא בכוונה ותי' דניהו דהשאלה בכוונה מכוונת אבל הסי' בגופי' בזה לא שייך כוונה מכוונת ומייתי לה מתוס' בכורות י"ז ועירובין דף ה' שכתבו בע"ע ובס' קרוב לו ולה מיחשיב בידי שמים שאין למקרה כוונה וא"כ ודאי לנפילה דיחיד שצריך לזה הסימן של זה דמי לשאלה דיחיד אבל שאלה דרבים שאין כאן סימן בגוף האדם הוי כוונה מכוונת, אבל נפילה דרבים אין כאן כוונה, ומה שהקשה עוד לשי' הח"ל אמאי לא פריך וניחוש לנפילה, ולא שייך תי' הגמ' דלא מישאל לאינשי י"ל דודאי לב' דברים באדם א' ל"ש א"כ לא אמרי' שנפל ממנו ומלאו אדם אחר ששמו כשמו וחזר ונפל ממנו זה חשש רחוקה אבל השאלה דאין אנו חוששי' רק ששאל לאדם אחר ששמו כשמו אבל החזרה לא מקרי מעשה דכל שאלה לחזרה קיימי, ובזה מתורץ קושי' הנוב"י שהזכרנו למעלה להמתירי' בס' תוך ג' כית' שנילל ועלה וחזר ונטבע דלב' דברים באדם א' ל"ח. —

ומכ"ש אם נדייק כאן כעבודת הגרשוני שכ' דט"ע לאחר ג' וסי' בכלין מהני לשיטת הרא"ש דלאחר ג' הוי איסור דרבנן דאי לת"ה ה"ל למינקט הך דקימן בגופו ובכליו בסיפ' דמתני' (ולחד לישני בבכורות פס דמדאוריי' פדחת בלחוד מהני נסתרים דבריו) וא"כ י"ל דמתני' גופ' טעמ' דהוי שאלה דיחיד כשיטת הח"ל ולפי"ז לא קשה קושי' הכ"י בשו"ע דליחוש לנפילה דידע לחלק בין נפילה דרבים לשאלה דרבים, והא דלא חיישי' לשאל' דיחיד לא משום דדמי לנפיל' אלא מדיוק' דמתני' ילפי' דשאל' דיחיד לרבי' הוי כנפילה דרבים — אלא דלפענ"ד יש לדחות ראיית הע"הג שהרי דבריו לשיטת הרא"ש דלאחר ג"י מדרבנן אין מעידי' והס' לקול' וכיון דמיירי בודאי ג"י ה"א להיפך דגם סי' מהני מדאוריי' ולמעוטי דמתרמי סי' להדדי לא חיישי' והא דלא מהני במתני' דמיירי שהכרנו לאחר ג"י לזה שמת שדומה בצורת פניו לאדם פלוני שידעינן שהי' לו אותן סי' בגופו ובכליו וא"כ ע"כ שזה איש אחר דהרי נשתנה פניו בהכרח סי' ליכ' ולהכי אשמעי' להיפך דאי הוי סי' מובהקים מהני דאין הכרח שישתנה ובסי' אמצעי לא מהני אפי' בתוך ג' — אלא דעדיין י"ל דכל הנך המתירים לא שייכי לשיטת הב"י בתשו' ז' דלמסקנא אפי' בכלים דלא משלי אינשי חיישי' לשאלה והא דלא חיישי' לנפילה דיחיד ע"כ איכו אלא בממון אבל לא באיסור א"א, הן אמת דדברי הב"י תמוהים למאוד מדא קשה קושי' הב"ש ס"ק ס"ט דהרי בסי' קל"ב גבי גט פ' בכלים דלא משלי אינשי ל"ח לשאלה ומה שתי' לחלק בין גט למיתה שבעל טוען ברי שלא השאיל דהא הב"ש דא"כ מאי פריך מגט ומיתה מסוגי' דסי' ועוד תמה הנוב"י סי' ל"א וס"ת דתיקשי לדידן דסי' דרבנן וכל הכלים חיישי' משלא אפי' בעידי אוכף היכי מהדרי' והנרא' לי דהב"י בתשו' ס"ל דניהו דברי ושת' לאו ברי עדיף מ"מ אם יש עוד סיוע לדברי מהני וכ"כ בש"ך ח"מ סי' פ"ב בשם המרדכי ומייתי לי' מסוגי' דמשארסתני כאנסתי יעיין, אלא דהתוס' בכתובות דף ע"ז ע"א כתבו דחזקת ממון א"א לברר בה ב' פעמים ועוד כ' שם דכל שיש כאן שני טענות שונות מיחשיב כתרתי ולפ"ז מתורץ לשיט' הב"י כל הסוגי' היטיב דודאי מתחילה בעי סי' דאורייי' או סי' דרבנן ואי דנימ' דהוי דרבנן דאפשר דמיתרמי אלא דרוב פעמי' לא מתרמי ולהכי בצירוף הברי מהני זה אינו דאיהו גופ' אינו מכיר רק ע"י הסי' ולא מהני וע"ז מייתי מחמור בסי' אוכף ומתרץ בעידי אוכף ואפי' אי סי' דרבנן מהני דאוכף לא משאלי אינשי וכ"ת הא אי סי' דרבנן חיישי' לשאלה אפי' באוכף זה אינו דהרי על זה טוען ברי שלא השאיל ורוב פעמים לא מישאל לאוכף ומהני בצירוף הברי וכ"כ בהך דמולאו קשור בכיס סי' קל"ב דמיירי בסי' מובהק והוי מיעוט' דמעוט' בודאי נגד שאלה מה דלא שאלי אינשי מהני שהוא לפנינו ולא טען שהשאיל ואע"ג דבסי' קל"ב אי' דבכלים בלא שאלה אין צריך לידע אם השאיל או לא היינו אם השאיל עכשיו אין צריך לידע אבל בודאי יודע שאין דרכו להשאיל כלים אילו ואפשר שצריך לטעון בפי' כן דניהו דסתם ב"א מכחשו בכיסי' מ"מ בני עלי' המעוטי' אסר לא הלכו לקראת הנחשים משאלי וכ"ת שיש רוב וחזקה לריכי' לברר בכ"מ, אבל בסוגי' דיבמות שפיר מקשה מגט למיתה, וכ"ת דבגט איכא ברי אהני סי' דהוי כרוב' והוי תרתי במקום חדא חזקת א"א אבל במיתה דליכא רק חדא כנגד חדא לא מהני ז"א דאי סי' לא מהני כש"כ דחיישי' לשאל' א"כ בהך דמלאו קשור בכיס דיש לחוש לסימן דמתרמי וגם לשאלה אפי' אם טוען ברי שמכיר הכיס לא מהני וכן אי מוקמי' הך דחמור בסי' אוכף לא מהני אבל באמת ל"ד סי' דרבנן מיירי ורק לשאלה במה דלא משאיל בזה מהני ברי וא"כ כיון שתרלנו כדתה של תורה שי' הב"י בתשו' יש לעיין לחוש לשאלה בכל גווני אלא דנראי' הדברי' דהב"י לא אסר אלא מדרבנן בכה"ג ולא מדאורייי' ובכה"ג יש לסמוך על שאר היתרי' שכתבנו לעיל, — ובאמת מדברי רש"י שכ' דניחוש לשאלה שמא שאל אדם אחר הרבה ימים ושכח משמע כשי' הב"י דאמירת ברי מהני ואפ"ה קשיא ליחוש שמא שכח השאלה. —

היתר ה' שאמר הנעדר הנ"ל שהוא מק"ק לייפניק ואם ניחוש שמא יש עוד עיר א' ששמה כשם עירנו ז"א חדא דהרי האכסנאי אמר שבתוך סיפור שמועותיו א' הרבה פעמים שהוא מלייפניק, ובודאי הזכיר בתוך דבריו כמה דברים המגיעים למעשים שנעשו פה ואם ישאלו פי האכסנאי ימצאו כן דהרי העיד כן בפני ב"ד וידע דע"ז אנו דנין אם הוא מעירנו או לא ואפי' בנכרי מליכו בשו"ת הרבה דסמכי' לכיולא בו ועוד דהיודע במחקרי התבל הגעאגראפהיא ידע כי בכל הארצות גראמאני אין עיר אחרת שיש שם קיבוץ מהיהודים ששמה כשם עירנו (ובבעהמען עיר אחת לייפא שמה ולא לייפניק) ואם ואולי בארץ אחרת ימצא עיר אחרת ששמה כשם עירנו ויהי' שם קהל גדול ליהודים הדי לשון ושפה אחרת להם והע"ע דקולם מהני דהרי ע"י כך אדם מותר באשתו בלילה וקומי' בנשותיהם ואין לנו לומר רק שמא הוא אחד מעירנו והרי לא נפקד מבני עירנו כ"א כ"ת קאפקי הנ"ל והוא שנאבד והוא שנמצא וע' בתשו' מבי"ט וש"י ונוב"י שהרבו לדבר בזה. —

היתר ו' אומר אני היתר בעובד' דידן שלא ראיתי כזה מעולם, דהב"ח בתשו' סי' פ"א כ' דאם מצאנו תפלים ביד אדם מת שראינו לפני איזה ימים באדם חי אמרי' כאן נמצא וכאן הי' וכן כתב המזקה הרמב"ן במלחמות והנ"י דף קע"ו ע"ב והרשב"א שם בסוגי' ער"ן שם והרי"ף דנ"ל פתרי אלא בהא אלא דדברי הב"ח נדחו מהאחרונים דא"כ קשיא היאך חיישי' לשאלה כלל בסי' כלין עוד הוה קשיא לי דאמאי חיישי' לשאלה הא בח"מ סי' ס"ב וסי' ל"ע הביא הש"ך בשם הרה"מ וש"פ דנגד חזקה מה שביד האדם הוא שלו לא מהני אפי' מיגו ולהחזיק ועכ"פ היכי דליכא מיגו לכ"ע הוי חזקה אלימתא וא"כ אמאי חיישי' לשאלה ולמכיר' שכ' הח"מ יש נגדו חזקת מרא קמא, וע' ב"מ דף ק' ע"א וגם לחשש גניבה קשיא כן אלא די"ל דיש נגדו חזקת א"א ומצאתי בנוב"י מה"ק סי' מ"ג שכ' כן אלא דאכתי קשה הא יש כאן ב' חזקות בשאלה כאן נמצא וכ"ה ומזקה מה שביד אדם הוא שלו ובמכירה כאן נמצא וחזקת מ"ק וכ"כ בגניבה ואי דיש כאן ב' חזקות נגדם חזקת א"א וחזקת חי ז"א דע"כ הנך תרי חזקות כחדא חשיבי דחדא תלי' באידך דכל זמן שהוא חי יש חזקת א"א ומשמת אין כאן חזקת א"א כלל ודאי לזה דא"כ לא פריך הגמ' מידי בסוגי' דיבמות ריש גלות' ובסוגי' דסי' מגט למיתה גם הראשונים שנדחקו ליישב שיטת הרי"ף דמחלק בין גט למיתה מדלא תירלו דבמיתה יש ב' חזקות ע"כ לא ס"ל הכי וכו' ואין לומר דכ"כ כ"ה לא שייך כ"א במקום ולא ברשות ז"א דהמעיין ברא"ש בכתובות דף ע"ז כ' בהדי' דעיקר כאן נמצא

וכ"ה

וכ"ה לא הי' כ"א ברשות והרמ"ה לא נחלק עליו כ"א דתלי' גם במקום אבל ברשות גם הרמ"ה מודה דאמרי כנוכ"ה וע' בא"ה"ע סי' ל"ט ואו"ח סי' תס"ז ובריש נדה ובפרק הרואה כתם, לכך אומר אני דע"כ לא שמענו כנוכ"ה אלא באדם חי דיש לו רשות בד' אמות שלו וכש"כ בגדיו שהוא לבוש בהן דהוי כידע ממש ע' גיטין פ' הזורק וכן חזקה מה שביד אדם הוא שלו מיירי ג"כ באדם חי אבל באדם מת אין לו יד ורשות דמה"ט כתבו הפוסקי' אינו יוכל ליתן מתנה לאחר מיתה אלא דעדין קשיא דהאדם זה הי' חי ואז הוי לי' חזקה וודאי לשיטת הנוב"י לעיל דס"ל בכל חזקה דלא נתבררה לפנינו לא הוי חזקה כיח' דהרי האדם זה לא הי' חי לפנינו אבל לפמש"כ לעיל הדר' קושיא לדוכתי', ונראה דבגיטין דף ס"ד אי' האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם וכ' הר"ן בשם הרמב"ן דלא מהני חזקת פנוי' לאחותה שלא תבוא לידון לפנינו וטעמו כ' האחרונים דשמא אחותה אינה רלונה בחזקה ורלונה שתהא מקודשת לו עיי' בש' ב"מ אה"ע ואע"ג דהתוס' בקידושי' דף ס"ז כ' דאע"ג דאמו של ינאי לא באתה לידון לפנינו מהני חזקתה לינאי ודלא כרש"י ה"ט דהרי נשארה תחת בעלה והוי כאלו אמרה שרלונה בחזקתה וכן אלינו בנדה דבאה ושוכבת אללו הוי כאמירה וכ"כ הל"ן גבי מיניקת ע"ש וא"כ זה שמת לא בא לידון לפנינו ואמרי' שמא אם הי' חי הי' מודה שבא לידו בשאלה ולא מחשיב חזקה, וכ"ז בעלמ' אבל בעובד' דידן הרי זה בא מחיים לפנינו לידון בהנך מלבושים ויש בכאן כנוכ"ה וחזקה מה שביד האדם הוא שלו ואז הי' לו רשות ואין לומר דהרי לא בא לידון בפנינו ואע"ג שהי' לפנינו חי מ"מ לא מחשיב חזקה לשיטה דידן (דלא כנוב"י) זה אינו דהרי מעשה כך הי' שמתחילה שתה מים שרופים ונשפך ממנו על המלעות והמטה עד שנשרף ונעשה היזק לבעל האכסנאי כפי אשר תפש באמת בהנך בגדים בעל האכסנאי וא"כ הרי מאז כשהי' חי שהי' לו רשות עדיין אם היינו באים לדון על הבגדים האלה למי המה היינו אומרים שהם של איש הלזה הלן בם דאלת"ה הרי לא יוכל לתפוס האכסנאי הנך בגדים דאם הבגדים הם לאחר לריך להחזירם בחנם וא"כ אפי' אם הודה אז שהבגדים אינם שלו רק שאלם לא מהימן הרי כשחב לאחר דליכא מיגו לכ"ע לא מהימן ונגד מכיר' אוקי בחזקת מ"ק וגם בזה לא שייך הודאה דמה ענין הודאה לכאן וא"ל דדלמא ההיזק לא נעשה כ"א לאחר מיתתו ולריך להחזיר הבגדים ליורשים בחינם ז"א דהרי קיי"ל מס' ב"ק דף כ"ג דאשו משום חליו והקשה הנ"י א"כ יהא אסור להבעיר אש מע"ש ולהניחו דולקת בשבת ותי' דאדרבה דאמרי' כאילו מיד שהבעיר האש נעשה כל המעשה ולענין מזיק חייב מיד ובשבת מותר דהוי כאלו נעשה הכל מע"ש וא"כ הכא בשעה ששפך המים השרופים על המלעות ואדם מועד לעולם קודם שחנק עלמו כבר נתחייב בכל היזיקות שעשה ואפי' אתה מחשבו לגוסס הרי כחי לכל דבריו, והודאתו לא מהני דאמרי' כנוכ"ה דחזקה מה שביד אדם הוא שלו וליכא חזקת א"מ דה"ל תרתי במקום חדא ולמזיק אין מבדרי' והובלי' אפי' גלימ' מעל כתפיו ככ"ל.

הנה הארכנו בדבר להודיע דעתינו ואתם תשפטו ותבואו על כל נעלם מאתנו קרבו את הטוב בעיניכם ואשר לא יכשר לפניכם יזרה מהלאה אל מגדל עדרם של ת"ח. א"ד אהובכם ומחבביכם השם ועלז בשלומכם הבע"הח. שלמה קוועטש מנ"ש:

יז

לכבוד גיסי הרב המא"הג. החו"ב כש"ת מו"ה וואלף נ"י רב"ד דק"ק טרענשין החיים והשלום וכט"ס!

אחד"ש באתי להשיב על דברי תורה אשר בא להשיג על מה שילאתי לידון בדבר העגונה מפה ותאפיסת הפנאי הנני בא בקלרה.

מש"כ לדחות מה שהעלתי בהיתר א' בענין ספיק ספיקא כיון דאינה יכולה להתהפך תמהני דהרי בקונטרס עגונות העתיק זה בשם מהרי"ט ואיהו מכת הסוברים דהך כללא דס"ס שאינה מתהפך נסתר מכמה מקומות בתלמוד ולזה הסכים הפר"ח בסי' ק"י ע"ש.

ומש"כ לדחות דברי שאם אומרי' שלא נשתנה ע"כ שזה הוא איש אחר וע"ז כתב דמהרי"ט ס"ל דמשכחת לי' שמשתנה קלת ומשתנה הרבה וע"כ א"י להעיד לאחר ג' דשמא נשתנה לגמרי ובעובד' דמהרי"ט לא ראו שינוי כלל ויש הוכחה שהוא בתוך ג', וא"כ גם בנ"ד. העדים לא אמרו שלא נשתנה רק שזה הוא רמ"ק הנעדר מאתנו, וז"א דאטו דכתי במכתבי הא' על העדים תפה רק על העדים מנ"ש שאמרו שלא נשתנה כלל בפרלוף פניו, וא"כ ע"כ שמוכחשין הם והעדים שאומרי' שהוא רמ"ק במת"כ אם נשתנה הרי לא חלקנו לרבנן בין שינוי מועט לשינוי מרובה ואם לא נשתנה כלל לפי אומד דעתם או דמשקרים המה או שזה איש אחר בהכרח, ותש"כ עוד דיש לקיים דברי העדים מנ"ש משום דלא ראו אותו רק בפרלוף פניו ובגוף משתנה ולא בפרלוף פניו זה לא שמענו מעולם דא"כ נעיד עליו לאחר ג' ימים בפרלוף פניו שמא לא נשתנה והשינוי הוא בשאר הגוף ואי דהוי ס' שמא נשתנה הפנים א"כ עדיין הדרא קושי' לדוכתי' לשיטת המהרי"ט כתיר משום ס"ס אף שאינו מתהפך וכש"כ לשיטת הר"ת דס"ל דמתני' מיירי בפרלוף פנים בלחוד א"כ דלמא אם הי' לפנינו הגוף שלם היינו רואין השינוי בגוף אבל לא בפרלוף פנים, ואני סבור לומר דה"ט דר"ת דאם גופו שלם מעידין אפי' לאחר ג' משום דאע"ג דלעינינו מחזי כאלו אין כאן היכר בשינוי משום דבפרלוף פניו אינו ניכר השינוי לעינינו ואפ"ה אפשר שנשתנה אבל אם אנו רואין כל הגוף שלא נשתנה מוכח דבאמת זה האיש לא נשתנה דהי' ניכר בגוף וכל זה ביבשה דהגוף אינו משתנה אבל במים דכתב הק"ע בשם מהרשד"ם דהגוף משתנה וא"כ הלא לא יוכר השינוי רק בפרלוף פנים וזה אפשר לטעות בו ככ"ל ולפ"ז לא יקשה עליו הקושי' מב' ת"ח וכן מדגלת דמיירי במים ומתני' להכי נקט פרלוף פנים עם החוטם בתוך ג' דזה מהני בכל מקום אפי' במים משא"כ ביבשה וא"ש.

ומ"ש גיסי לתרץ קושי' הרשב"א להמקילין בס' תוך ג"י דאשמעי' אף בדאו' שלא נשתנה לא יעידו גם אני אמרתי כן ונשמט ממכתבי שם.

ומ"ש דראי' מהרי"ט מאביה שהושיב שומרי' הי' דלמא ראו אותן שלא נשתנו מכמות שהין מחיים תמהני דבשלמא המת שאינו זז מתחת ידינו ואנו רואין אותו שלא נשתנה שפיר נוכל לסמוך אבל התם אנו אומרי' שזה שראינו בחיים הלך לו לארץ אחרת כיום הזה וזה המונח לפנינו הוא איש אחר ונשתנה צורתו לצורת זה האיש ובלא"ה לדעתי א"א שלא להשתנות פרלוף פניו לאחר מיתה אלא דהשינוי מועט כ"כ שא"י להכיר וא"כ"ת.

ומש"כ להוכיח דממדרש רבה ויקרא פי"ח דבר קפר' א' תקפו של אבל עד ג"י ממתני' דא"ת לאחר ג"י אף שהאבילות הוא לאחר שנקבר וממילא מוכח דלא כבנסת יחזקאל שהבאתי במכתבי הקדוס לב"ד דק"ק כ"ש דס"ל דתחת הקרקע אינו משתנה, לאי' זו כנגד עיני היתה והשמטתיה בכוונה דאין לנו עסק בנסתרות ומגת' דילן מוכח איפכא דא"כ בנטבע במים ונתייאשו מלקוברו דיש כאן אבילות ואטו תוקפו של אבילות בזה קיים דמים תלמית למית, ולר"י ב"ב אי לקולא פליג ונקבר בימים הקרים ונקרש ניתא כמי כזה — ותש"כ להקשות עלי שכתבתי דמיעוט פעמים משתנה גם תוך ג' ימים א"כ ניתא סמוך מיעוט' לחזקה, במח"כ לא ירד לעומק כוונתי שאני הרגשתי בעלמי כי ידחה הדוחה דדלמא לא הוי ס"ס משום שאינו מתהפך ורליתי להאלים קושייתנו אפי' להסוברי' דס"ס שאינו מתהפך לא הוי ס"ס ולזה כתבתי דודאי מיעוט פעמים משתנה עכ"פ שינוי מועט אלא דבשינוי מועט לא איכפת לן חוץ מלאחר ג' ימים שלפעמים יש שינוי מרובה ושלא לחלק בין שינוי לשינוי משא"כ תוך ג' ימים דוודאי אינו משתנה שינוי מרובה ליכא למימר שלא לחלק וממילא דשפיר הוי ס"ס חדא דלמא לא נשתנה אפי' שינוי מועט ואת"ל דנשתנה שינוי מועט מ"מ דלמא תוך ג' ימים הוא ולא איכפת לן בשינוי מועט כזה ויעיין בתשובתי וימלא כדברי.

ומש"כ דהרמב"ם סמך על הירושלמי דלקולא פליג ריב"ב עדיין קשיא מנ"ל דבתרתי פליגי ואיהו קאמר דבתרתי פליגי.

ומ"ש על דעתי בטעמ' דרבנן כמ"ש הר"ן לענין תערובת דמחמרי' בכחל טפי מנספך וע"ז מחלק מר גיסי נ"י בין הדינים דנשים עגונות דמסור לב"ד לא שייך למימר דכל אחד ישער לאומדן דעתו ז"א דהנע בעלמך דא"כ בב' עדים דאין לריך היתר ב"ד יהי' אסור בעת קר ואם יאמר דבב' עדים עדות מסורה לזריזין אכתי קשה דאטו בעד אחד דאפי' פסול מהימן שייך למימר הכי ואי דזה לריך היתר ב"ד א"כ אם יאמר שזה האיש שראה אותו לאחר ג' ימים הי' בארלות הקרים ומה מלו לידע אלו האנשים היושבי' פה אשר האקלים חמה מה שנתהוה בארלות הלפונים הקרים בטבען והמה אינם מכירים המקום הלזה והאדם שהעידו עליו השמן הוא אם רזה ובפסקי מהרא"י סי קס"א כתב בהדי' דארוך וגוץ דלא מהני מיירי בהפלגה דאל"ה מאי קמ"ל מתני' וטעמא אע"ג דהוי סימן אמלעי מ"מ לא חילקו בתקנתן וטעמא כדכתיבנא.

ומ"ש לפי מה שכתבתי דאתי לאוריי' דאין מעידין אלא תוך ג' דבכל גוונא אפי' בעת קור אין מעידין אלא תוך ג' וכתב דמים וקור חזק יוכיחו שמעידין עליו לאחר ג"י כדמוכח בירושלמי לק"מ דאני כתבתי זה אי בין לקולא ובין לחומרא פליג וא"כ קמ"ל דלאחר ג' אין מעידי' אפי' בעת קר ומזה מיירי ריב"ב ולהכי נכלל

בכלל דאין מעידי' אבל מתים דלא איירי ריב"ב גם בכלל דברי ת"ק לא נכלל וזה פשוט:

ומ"ש על היתר שני בוואלדל לענין שומא תלוי' בבן גילו דזהו דוקא לפי' רש"י ביבמות דפי' בן גילו הוי באותו פרק ובאותו זמן ולא לפ"ד הר"ן בנדרי' ד' ל"ט ולהמפרש שפי' שם דבחור כמותו א"כ כולם בחורים כמותו יהי' להם שומא כזו והתם בחולה קאי וגם פי' רש"י דתלי' רק במזל היינו טעמא דהחולי הוא דבר שנתחדש היום א"כ מה ענינו שנולד עמו בשעה אחת ותלי' רק במזל שלו אבל הכא דתלי' בלידה גופא שפיר תלי' גם בלידה באותו שעה כנודע שהשעה גורם לשנות בטבע הנולדים וזה פשוט לבקי בחכמת הטבע.

ומ"ש על היתר ג' שהכתונת ניחוש לחליפין ז"א דהוי לי' להשיר הסימן מתנו כדי שלא יאמר למחר שאינו שלו ועיי' בפסקי מהרא"י סי' קמ"א מדין כתונת.

ומה שהקשה על היתר לסמוך על ע"הג דסי' בכלין מהני אפי' לאחר ג"י א"כ האיך רצו לפשוט בש"ת מהני עובדא דלמא במעשה דרגלת היו לו סימנין בכליו והוי שאלה דיחיד ולענ"ד דהא קאמר אפומא דשושבינא ואם"ד דמיירי בסימן בכליו א"כ למאי צריך אפומי' דשושבינא דהא סימנין לאו אפומא קסמכינן כדקאמר לעיל ואי דצריך עוד מה שאמר וסמכינן בט"ע ז"א דכיון דיש כאן סי' בגופו והטביעה היינו יודעין כדמוכח הלשון האי גברא דטבע אלא דחיישינן שמא ניצל ועלה דמים שאין לו סוף הוה א"כ זה בוודאי הוה שאלה דיחיד דזה שנטבע עלה והשאיל כליו לאחר אחר שחזר ונטבע מה לי שאלה דיחיד דלא שכיח שישאיל כליו למי שדומה לזה בפרצוף פניו או שישאל לאיש שנטבע וזה עלה ורואה אני הדברים ק"ו כנ"ל.

ומ"ש על היתר ה' משום שאמר שהוא מלייפניק שאמר רק שחס על כבוד מקומו וכו' דברים שאינם הם דמאי איכפת לי' לזה במה שיהי' אחריו וכש"כ לחוס על כבוד אנשי מקומו וכן כת' התוס' בהך דיבמה למוכה שחין דלא איכפת לי' במה שיהי' אחריו ובתשו' נוב"י מה"ק חלק אה"ע סי' מ"א כתב דלא חיישינן מי שאמר על עצמו שאמר כך כדי להרוויח לעצמו מכש"כ באמר זה סוף כל האדם.

ומ"ש בהיתר ו' דאמרי' חזקה מה שביד אדם שלו דלא פלטי' עי"ז רק מכח חשש שאלה ולא מחשש חליפין דלא מהני לן האי סברא ומתילא לענין תפיסתו של בעל אכסנאי א"ל לדון ולומר כ"כ וכ"ה דכיון שהשם עתה שלו מועיל תפיסתו, ידע כי גם אני ידעתי כי ישיגו עלי מזה ולא קשה מידי דע"כ לא אמרי' דחזקה שלא בא לידון לא מהני משום שאם הי' מודה ליכא חזקה היינו דווקא במקום שאם מודה יש כ"מ לנו ואנו עושין כדבריו כדאמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים, אבל במקום שאין כ"מ בהודאתו אנו דנין על החזקה אפי' כשאינו לפנינו דמה לנו ולהודאתו כיון שאין לנו כ"מ וא"ש.

זולת זה אקצר באמרים וה' שלומו יענה, א"ד ידידו גיסו הד"ש שלמה קוועטש מנ"ש.

יח

עוד בענין הזה.

לכבוד גיסי הרב המאה"ג הו"ב כש"ת מו"ה וואלף ני' רב"ד דק"ה טרענשין יע"א.

היום באתי לשלם נדרי להשיבו דבר על מכתבו הארוך, והנני מעתיק בקצרה לפניו את אשר עלה מאז על לבי ואחרתי עד כה.

אשר הוכיח כבוד גיסי ני' דמהרי"ט לא אמר להלכה דינו דלא בעי ס"ס המתהפך מהא דפי' בסי' כ"ה דאם אמרו את"ל הביא' שתי שערות ע"כ גדולה הוי' ואמאי לימא להיפוך דס' הראשון שמא קטנה בשנים הוה, ולדעתי מעולם לא חזר מהרי"ט מדבריו ומכש"כ דהפר"ח וסייעתו מוכיחין מ"מ דהרשב"א גופא לא בעי ס"ס המתהפך והא דמהרי"ט נקט ספק הראשון שמא לא הביאה ב' שערות, כנראה דהפר"ח חקר בכללי ס"ס סי' י"ב להרשב"א דס"ל משום שם אונס חד הוא לא מחשיב ס"ס ולמה המהרא"י בהך דספק נקיבה ילדה תחילה מחשבו לס"ס ולענ"ד נראה דוודאי אם חד ספק הוא שאנו מסופקין ע"י דבר שמספק עלינו הדבר לא מחשב לשני ספק עם הספק האחר ולהכי בספק אונס וספק קטנה הרי אין דבר המספק עלינו חד ספק טפי מהאחר אבל בהך דב' וולדות והאחד זכר א"כ הנך ב' וולדות אשר לפנינו מספקין עלינו שמא הנקיבה ילדה תחילה ולהכי מחשב זה לחד ספק ואת"ל הזכר יצא ראשון יש לנו ספק מבחוץ ומעתה הכא בוודאי מה שאין יוצאין שערות מספק עלינו אם הביאה שערות ונשרו, דהשתא לא ס"ל להמהרי"ט כתירוץ האחר דהשערות כשאינם מוכיחין על קטנות בשנים אבל בספק השני על השנים זה דבר מבחוץ שאין אנו יודעין השנים ושפיר הוי ס"ס ולזה כתב מהרי"ט בתשו' דאם ניקח השנים תחילה הוה שם אונס חד הוא אם נשרו או לא ואם נאמר להיפוך דשמא נשרו הספק הראשון א"כ לא שייך הספק השני שמא קטנה היא דהא אם כן לאו שערות הוה וזה נכון מאוד לדעתי.

ומש"כ להצדיק דבריו על המהרי"ט דאם נחוש שהלך לעלמא א"כ גם בתוך ג' ניתא כן ז"א דבתוך ג' לא חיישינן להכי אבל לאחר ג' כיון שרוב פעמים משתנה שלא להוציא זה מחזקה אמרינן שהלך לעלמא וזה אחר הוא שנדמה לזה ועוד דבתוך ג' מיירי שהם בשדה המערכה לא הי' קודם יום המלחמה שום מת א"כ הרי ידענו דהמת המונח לפנינו בתוך ג' והרי לא נשתנה והאיך נדמה לזה וזה ברור.

ומש"כ על הרא"י מב"ק דברוב הימים נתעכל הגוף גם במים א"כ מה יאמר בנתיאשו מיד לקוברו או בימים הקרים מיד אטו לא פסק תוקפו של אבילות.

ומש"כ דאיכא ס"ס להיפוך דלמא נשתנה שינוי מרובה ושינוי מועט והוי ס"ס להחמיר דלא בעי מתהפך כשהוא להחמיר ז"א דשינוי מועט לא הוי רק איסור דרבנן ובזה אמרינן להתחיל מצד שאין. כאן ס"ס להחמיר ועיי' ביו"ד סי' פ"ג דאיתא כה"ג דבדאו' יש ס"ס ובדרבנן חד ספק דמהני וגם גוף הטעם שכתב דאינו מתהפך לא מהני משום דמאי חזית א"כ הוי ס"ס אף להקל חדא דלמא גם חד ספק מהני ועוד דלמא נתחיל בצד שיש ס"ס ועוד דהרי צד זה דהוי לאחר ג' ונדמה לאדם אחר הוא צד רחוק וא"כ מסתמא אמרינן דנשתנה רק שינוי מועט, והנוב"י כתב במ"ק חלק א"ח ה' פסח דהאיך דצד אחד שכיח מתחילין הס"ס בהא וא"כ מתחילין מסתמא בשינוי מועט במקום קר, עכ"פ דריב"ב פליג עלה.

ומחמת הכנסת שבת מוכרח אני לקצר רק להראות שלא השלכתי דבריו אחרי גוי והנני חותם באהבת עולם מנאי גיסו הד"ש ה"ק שלמה קוועטש מנ"ש.

גב"ע בדבר קידושי' בע"א.

היום יום א' כ"ה ניסן תר"ד לפ"ק בא לפנינו ב"ד ח"מ הנער ישעי' אליעזר מייסוב כ"ד והעיד בתור' עדות ואם לא יגיד ונשא עונו בזה הלשון: איך בין הינטער דען הערצל העללער געגאנגען, דאן האט ער געזאגט צו הבתולה ריזל, האב זיא וויל איהם נעהמען, האט הבתולה ריזל געזאגט: דוא ברויכסט אוים איר קיין נאררהייט צו מאכען. האט הערצל צו איר געזאגט: לייהע איר דיין רינג זיא אבער האט דיזעם ניכט געהערט, וויא ער דאס פינגערל פאן איר גענאממען האט, האט ער אנגעלאנגען דיזעם רינגעל אונד האט געזאגט: הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, אונד האט געזאגט מיהר עדות, אונד איך האב אויך געזאגט מיהר עדות, זיא האט עם אויף דעם פינגער געהאבט צעהן מינוטען, הערנאך האט זיא עם איר צוריק געגעבען. עכ"ל העד, והנער המקדש והמתקדשת אומרים כי תיכף החזירה את הטבעת באשר כי הרגישה כי הטבעת שייך להנער ישעי' אליעזר וגם היא אומרת כי לא הבינה מה שאמר לה המקדש ע"כ תוכן וע"ז חתמנו.

יט

תשובה על זה.

לכבוד גיסי הרב המאה"ג כש"ת מו"ה וואלף ני' רב דק"ק טרענשין יע"א.

מכתבו עם שאלתו בהנערה שנתקדשה הגיעני והנני בא להשיב כאשר יורני מהשמים ואערכה לפניו אחת לאחת וכבוד גיסי יעבור עליהם בעין הבחינה והבקורת ואם ימצא בהם דברים אשר לא כדת יודיעני למען אסיר המכשלה מידו ולהעמד הדבר על אדני האמת והצדק.

הנה בראשית העיון לדקן דברי גיסי ני' כי קשה להתיר הנערה לעלמא כי מה שאמרה שלא הבינה מה שאמר לה המקדש בלא מיגו לא מהני ואי משום מיגו הא אם היתה טוענת להד"מ. עכ"פ הוא הי' אסור בקרובותי' מאח"כ כשאומרת שלא הבינה אבל ע"כ לא המליט. הח"ל בסי' קט"ו דלא מהני המגו היינו רק שהוא אסור בקרובותיה אבל הכא אנו דנין אם היא תהא מותרת לעלמא או לא וע"ז בוודאי מהני המיגו שלה וכמש"כ הח"ל שם לשיטת הב"ח אותו שטוען מטעה נאמן אפי' כשאשר האחר שכנגדה ואע"פ שהח"ל כתב דאפשר שאפי' שזה הטוען מטעה נוגע לא מהימן וכוונתו דמחזי כמיגו לאלי טענה ז"א דע"כ לא אמרינן דמיגו לאלי לא אמרינן אלא כשכל

כשכל

כשכל הטענה כ"מ לגבי זה הטוען אבל הכא הרי כל כוונתה להתיר עלמה לשוק וע"ז אנו דנין מה איכפת לה אם יאסור בקרובותיה או לא, ושפיר איכא למימר מיגו וכן משמע בהר"ן פ' האומר בהך דנשבית ופדיתיה דמיגו דחלי דלא אמרינן היינו כשרולה בכל הטענה או שרולה לפוגמה ביותר מפא"כ בעלמא ועוד להרבה פוסקים גם מיגו לחלי טענה אמרינן ועוד אני אומר דבדינא דידן אפי' הוא מותר בקרובותיה דהא באמת הטבעת הי' שאול אלא דאנן אמרי' דאנן סהדי אלו הי' יודע שאינה מתקדשת אלא במתנה הי' נותן לו במתנה והיינו משום דרלונו לעשות לו טובה וא"כ כ"ז אם באמת מגיע לו טובה מזה אמרינן דאנן סהדי אלו הי' יודע הי' נותן לו אבל הכא הרי כשהיא טוענת שלא הבינה הרי לגבי דידה מהימנא וא"כ אדרבה מגיע לו הפסד מהמתנה דהיא אינה מקודשת לו והוא יהיה אסור בקרובותיה הדרינן לשאלה סתמא ובזה אינה מתקדשת, ולפי"ז גם המיגו מהני דאפי' אם נימא כמ"ל דגם זה מחשיב למיגו לחלי טענה מ"מ אם תאמר להד"מ והרי הכחישה הקדושין ומהימנת לגבי עלמה ממילא איכו מגיע לו טובה מזה ולא הוי רק שאלה בעלמא דוודאי הא דאמרינן דאנן סהדי מהני היינו אם לבסוף כשנודע לו שהשאלה לא מהני דעתו מסכמת שיהי' מתנה ואפשר אפי' אם מכחיש אמ"כ אמרינן מיהדר קהדר בי' אבל אם כשנודע לו אין כאן טובה להשואל דודאי לא מהני האנן סהדי יעי' ב"מ כ"ב ע"ב בתוס' ד"ה דלאו בני.

אלא דעדיין קשיא קושי' הב"ש לשיטת הריב"ש דס"ל דמיגו במקום ע"א לא מהני דכל זמן שאיכו מוכחש הוי כשנים א"כ גם כאן לא מהני המיגו ונראה דאפי' לשיטת הב"ש בנדון דידן מהני המיגו דהא רש"י כתב דלמ"ד קידושין בע"א דחוששין היינו משום דהימני' וא"כ ניהי דהכא שהעד אמר שמיחד עדות והיא שותקת אם היתה מבינה ענין הקידושין הי' אמרינן שתיקה כהודאה דמי' ומיחשיב כאלו הימנוהו לעד כבי תרי מ"מ הרי טוענת שלא הבינה וא"כ למאי כ"מ שמיחד העדות ולפי דבריה מעולם לא הימני' לזה שיהי' נאמן כבי תרי בענין הקידושין ולפ"ז מהימנת לומר שלא הבינה מכח מיגו ואי דכל זמן שאיכ' מכחשת הוי כבי תרי ז"א דבשלמא בעלמא בעד אחד הרי כל זמן שלא נשבע כנגד העד הימני' התורה א"כ מיחשב כבי תרי אבל בקידושין לא מהימן העד משום שהאמינו התורה אלא שהיא האמינה על עלמה והרי טוענת שלא הבינה וממילא שלא האמינו על עלמה אלא דאנן אמרינן בלא מיגו שמא הבינה והי' העד כבי תרי ע"ז נאמנת שלא הבינה משום מיגו.

ועוד אני אומר דבכה"ג מהני המיגו אפי' נגד העד דוודאי מגו נגד העד לא גרע ממיגו במקום עדים והתוס' בכריתות דף י"ג ע"א כתבו דלהכי מהימן לומר לא אכלתי במיגו דא"ב אמר מזיד הייתי ולא אמרינן דהוי כמיגו במקום עדים משום דלא גמרו הדבר דהוי להו למשאל לי' בשעת אכילה אם יודע האיסור או לא וא"כ הה"ד הכא מהני המיגו נגד העד דהי' לו לשואלה אם הבינה ענין הקידושין או לא ואין לומר דהכא שאני דמסתמא מבינה ז"א דא"כ דהתם נמי שמכו העדים דשוגג הוא דאחזוקי איכשי ברשיעי לא מחזיקינן וכמש"כ התוס' ביבמות פ"ח ע"א דאפי' איהו גופי' לא הי' נאמן למימר מזיד הייתי ע"ש ואפי' אי בעלמא אין העדים לריכין לידע בבירור הדבר נראה בזה בעלמא כשאינם מיוחדים לעדות רק דתלי' בראיי בעלמא אעפ"י שראה העד שלא בכוונת העדות בזה לא לריך לידע בירור הדבר דאל"כ בטלת כל העדות שבעולם אבל הכא דזה העד שאמר שמייחד לעדות את עלמו הי' לו לשאול את פיה.

והנה עוד יש ללדד דהכא לא מהני העדות דע"א משום דקודם העדות בשעת הקידושין לא ייחד אלא אח"כ וזה לא מהני וכמו שאבאר בע"ה דלכאורה קשיא לשיטת הפוסקים דמקדש בע"א חוששין לקידושין משום דהימני' וכמש"כ רש"י א"כ גם בשניהם מודים ליהני ואי דחב לאחרים א"כ מאי מהני הע"א ואי דהימנוהו הא בחב לאחרים לא מהני הימנוהו כבי תרי וכמ"ש מהרא"י סי' רכ"ב בפסקין דגבי טמאה אני לך לא מהני מה שמאמין להעד אחד שאומר לפנין שהודית לו שזינתה כבי תרי דלגבי אחרים לא מהני נאמנות, ולתרץ קושי' זו נראה לומר דהנה כבר נודע דברי הר"ן בנדרים דף כ"ט דבכל קידושין יש כאן ב' דברים, האחד שהיא מפקעת נפשה לגבי המקדש והשני שהוא קונה אותה מן ההפקר ומעתה הא דבעי עדים היינו על הקנין אבל לא על הפקעת נפשה ולפ"ז לכאורה לא בעי עדים כלל דממ"נ אם אנו דנין על הפקעת נפשה לגבי המקדש לא בעי עדים ועל קניינו הרי א"א לאחר לזכות בה שכבר מופקע נפשה לגבי המקדש ואיכו חב לאחרים בזה בשלמא לשיטת רש"י עכ"פ חב לקרובותיה בקנין שלו אבל להרשב"א בחידושיו שפיר קשיא אע"כ כיון דעכשיו כשבאין לפנינו בהודאתם הרי נעשה החוב והפקעה

בפ"א ולהכי לא מהני משא"כ בע"א דאז בשעת הקידושין כבר הופקע נפשה וע"ז הע"א מהימן דהוי כשאר איסורין אלא דעל הקנין לריך עדים ולזה מהני הנאמנות' וכל זה אם בשעת הקנין הימניה הרי איכו חב בזה לאחרים ושפיר מהני הנאמנות, אבל כשכבר קידשה הרי עכ"פ מיד במה שמייחד העדות אסרה לכ"ע ובזה לא מהני הנאמנות כבי תרי משום דחב לאחרים ולבאר יותר נראה דבשלמא קודם הקידושין הייחוד עדות הי' לקנין וזה בוודאי מהני אע"ג דעכשיו הוה עדות לאסור מ"מ מחשב כאלו שניהם מודים שקידשה בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים שכתב הרשב"א דמהני משום דלא הוי חוב גמור אבל לאחר הקידושין הי' הייחוד לעדות ולא לקנין וזה הי' חב לאחרים משום דמעיד שהיא אשת איש גמורה אפי' תרלה לחזור בה.

אבל אין להתיר משום שהחזירה מיד הטבעת דכבר כתב המ"ל שם דתוך כדי דבור של העד לא מהני ולא תלי' בפלוגת' הרמב"ם והראב"ד בפ"ז מה' שבועות ה' י"א שכתב הרמב"ם דאם אמרו לו חזור בך או מותר לך דמהני תוך כד"ד של האחרים ודלא כהראב"ד ז"א דלכאורה קושי' הראב"ד עלומה היא דמה לאחרים בנדרו שיחשוב חזרתו תכ"ד לנדרו ועיי' בכ"מ ולא"מ שם אכן לדעתי דברי הרמב"ם ברורים ונמשך למש"כ שם בהל' י"ע דאם חזר במחשבתו תכ"ד ולא הוליא בשפתיו לא מהני לבטל נדרו ולפי"ז איירי הרמב"ם דודאי בשעת אמירת אחרים שהי' עדיין תכ"ד שלו חזר בלבו ובנדר דבעי פיו ולבו שוין כהי דבלבו לחוד לא מהני לחזור ה"ט דכי האיך דלא אתי דיבור ומבטל מעשה הה"ד דלא אתי ומחשבה ומבטל דיבור ומחשבה אבל עכ"פ דהמחשבה הוא חלק מהנדר מהני למחשיב כאלו התחיל כבר ההחזרה בתכ"ד והדיבור שלאחרין איכו אלא גמר הדבר ומכש"כ למש"כ הר"ן בנדרים פ"ח ע"ב דלאחר כ"ד דעדיף משום דאי גלי לן בתכ"ד דעשה בכוונה גמורה מהני ולאחר כ"ד ידעינן דמחשבתו שלימה בשעת מעשה היה וא"כ הכא דאגלי לן דלא היתה מחשבתו שלימה דהרי חזר בו במחשבתו בתכ"ד ולהכי מהני החזרה ואע"ג דבעלמא לא אמרינן דחזר בו בלבו ממחשבתו בתכ"ד הכא רגלים לדבר דמחמת דבורן חזר מיד, וכל זה בנדר דלא הי' רק לגבי דידי' מהימן על מחשבתו אבל הכא מנ"ל שחזרה במחשבתה מזה שהיתה מתקדשת לו דלגבי המקדש לאו כל כמיני' להאמינה לדידה.

אכן עדיין יש ללדד להיתר כיון דהטבעת הי' שאול ואי דהרי אם הי' יודע שאלה לא מהני הי' נותן במתנה לו, נראה דבכ"ד לא דמי' לדינא דהרא"ש דלכאורה מש"כ המג"א דאנן סהדי שרלונו לתת במתנה אם הי' יודע וא"כ כת' המג"א דאפי' אם הי' יודע שאול לא מהני אפ"ה מהני כשאומר הריני משאיל לך לדעתי טעמו של דבר דהנה המשאיל רולה לעשות טובה להשואל בשביל מה שקיבל פעם אחת טובה מהשואל וא"כ כיון שאומר לו שישאיל לו טבעת לקדש הרי אסור להשואל להשתמש בו דבר אחר רק לקדש כמו שהתנה עמו וא"כ אם אומר שלא נתן לו במתנה אין עושה לו טובה כלל ולהכי אמרינן דעתו דאם הי' יודע דקידושין לא מהני הי' נותן לו במתנה ומשו"ה אפשר דאפי' אם הי' יודע שאלה לא מהני ואמר לשון שאלה כמי מהני וכמש"כ הפוסקים בתנאי שא"א לקיים בסופו אבל הכא דהשאיל לו בסתמא לכל דבר א"כ כיון שלא ידע שאלה לא מהני מנ"ל למימר שהי' נותן לו במתנה אלו הי' יודע שאלה לא מהני בקידושין ואי דא"כ מה אהני לי' הרי מלי להשתמש בו כל ל' יום כששאל לי' סתמא ואפי' אם יאמר עכשיו העד שידע הדין דשאלה לא מהני והרי בשעת הקידושין ייחד העדות והוי כנותן לו במתנה נראה דכבר כ' המהרי"ט בתשו' ח"ב דגבי מתנה לא מהני דברים שבלב אפי' אם המקבל מוחזק בה אלא דהאיך דכ"ע ידעו הדברים שבלבו וכהך דרב ענן דאתי וקייע בהדי' בבנין הכותל אבל האיך דאין אנו יודעין כוונתו לא מהני הדברים שבלב לחשב מתנה וא"כ אפי' אם אומר עכשיו העד שדעתו היתה למתנה מ"מ בשעת הקידושין וכל זמן שהי' בידה הטבעת לא ידענו שדעתו למתנה וא"כ אפי' הי' דעתו למתנה הוה דברים שבלב ואינן דברים אבל כשהשאיל רק לקדש לו כבר ידענו בשעת הקידושין שכוונתו למתנה כיון שהשאלה לא מהני.

ומה שעמד גיסי ני' בדבר המג"א סי' תרכ"ח דמה חילוק יש בין קידושין לאתרוג ומה שכ' המג"א דשאני אתרוג דבעי לכם תמוה ולדעתי נראה ע"פ מה שכ' הריטב"א בקידושין דף כ"ב דלהכי אם מקדש האשה בגזל אחר יאוש אפי' למ"ד דיאוש לחוד לא מהני מ"מ מהני משום השינוי רשות והרי מקדשה במה שאיכו שלו ומירץ דכל שמגיע להאשה הנאה ע"י מעשה שלו ה"ז מקודשת ולפי"ז בוודאי לא מהני מה שאנו יודעין שאם הי' יודע ששאלה לא מהני שהי' נותן לו במתנה למחשיב לקנין אלא דהא החילוק בין שאלה למתנה ע"מ להחזיר דבשאלה הגוף של בעלים הראשונים ובמתנה

ע"מ להחזיר מסולק כח הבעלי' מתנו לזמן עי' בריטב"א בקידושין מ"ח ומל"מ ה' זכיה וכי האיך דמהני מתנ' לזמן הה"ד דמהני הפקר לזמן דהרי הפקר כמתנ' ואדרבה קיל טפי ומעתה אנן אמרינן דאם הי' יודע ששאלה לא מהני הי' נותן לו במתנה והרי ע"י כן מחשיב כאלו הפקירו לאדם מיוחד לזמן ואע"ג דהפקר לאדם אחד לא מהני מ"מ כשהוא ברשות האדם שהפקיר לו כמ' הב"ש בסי' כ"ח דמהני והכא הרי זה החפץ ביד השואל וכיהו דאיהו אינו רוצה לזכות בו מן ההפקר רק בתורת שאלה והוה כעודר בנכסי הגר דסבר שלו הן דלא קנה עיי' בח"מ סי' רע"ה מ"מ הרי הוא רוצה לזכות בהחפץ וזה לא איכפת לן אם רוצה לזכות בתורת הפקר או בתורת מתנה וגדולה מזו כתב באסיפת זקנים למסכת ב"מ ד"י דאפי' אם כוונתו לזכות לאחר ולא לעצמו לא מיקרי עודר בנכסי הגר וא"כ בשלמא בקידושין נהי שאינו נותן לו במתנה מ"מ הרי הוא זוכה מן ההפקר דכוונתה לזכות בגוף החפץ והרי מגיע לה הנאה על ידו ולהכי מתקדשת שפיר דהרי כל הפקעת כחו נעשה לטובת המקדש אבל באתרוג נהי דאנן סהדי דדעתו למתנה אם הי' יודע שהשאלה לא תהני מסום זה לא הוה אלא כהפקר והרי גם השואל דעתו לשאלה ולא לזכות בו מן ההפקר ונהי דלא מיקרי גזול מ"מ לכם לא מיקרי והן המה דברי המג"א דבשלמא בקידושין אמרינן שהי' נותן לו במתנה והוי הפקעת כח, אבל באתרוג עכ"פ לא מיקרי לכם, ולפ"ז לשיטת המג"א מיירי להיפוך שאמר לה שנותן לו במתנה ע"מ להחזיר דאי כימא דגם לה אמר שבא לידו בשאלה א"כ הרי דעתה לשאלה וזה לא מהני ואפשר דלגבי דידה כיון דכוונתה להנאת החפץ אין כ"מ אם יודעת שהיא במתנה או בשאלה לזמן דהרי אין האחריות עליה אבל לגבי המקדש בשאלה כל האחריות עליו ובמתנה אין חייב אלא בפשיעה וכמש"כ הרא"ש בפ' לולב הגזול׃

אבל במ"ש המהרי"ט ונו"ב דמקדש בע"א לא הוי אלא מדרבנן לא משמע הכי מדברי רש"י שכת' דהימנוה א"ד דילפינן ממתון דמשמע מדאו' חוששין לקידושין וכן משמע לקמן דקאמר מאי דעתיך וכו' ומ"ש הנב"י להוכיח כן מהך דקאמר לשלשה לאו וקדשו לי אשה ולא נקט אמר לשנים נראה דוודאי למ"ד דשנים עדים והאחד שליח ס"ל דלהכי אמר לג' דלא כלו עדי' אחרים כ"א שהם יהיו עדים בדבר שלא ילטרכו לחזור אחר עדים וכל זה באמ' לג' אבל באמ' לב' באמת מסתמא כל השולח לקדש לו אשה דעתו שיקדש לו בפני שנים כדי שלא תוכל להכחיש וא"כ כיון דבהכרח לריך עוד ע"א לקידושין גמורי' בוודאי דעתו ששניהם יהיו שלוחים ואין כאן עדות כלל ואפשר דאם מקדש השליח בפני ע"א הוי כשינה מדעת המשלח וע' בתשנה למלך.

ועוד נראה דהא דמהני קידושין בע"א היינו דוקא כששניהם מודים ויודעים בדבר וא"כ הכי נהי דהיא יודעת בדבר מ"מ הא הבעל אינו יודע אם קידשה השליח או לא ובזה י"ל דלא מהני והרמב"ן בחידושיו כתב כל שאין הקידושין חשובין קידושין גמורים לכל דבר בשעתם לא מהני כלל דאין קידושין למחצין והא דמהני באומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני שאני התם דאומר שבשעת קידושין היו שם עדים אבל הכא כיון שהבעל אינו יורע רק מפי העד בוודאי לא מהימן לגבי דידי' לאסור עליו הקרובות וממילא דלא מהני כלל משא"כ כששניהם יודעין הקידושין אע"ג דמלי להכחיש לא איכפת לן כלל.

אלא דעדיין נשאר לנו הספק לברר דאפי' אם היה שאולה כיון שהיא יודעת שהוא שאול תתקדש בהנאת קישוט דהא מסתמא שאילה על זמן הי' בזה יפה כיוון בספר אבני מילואים דמיד שהשאיל לה לריכה להחזיר מיד ומה סרחה מר גיסי ני' דאייתו מאס"ז פ' אלו נערות דשאני התם גבי יורשים דלא עשו לו טובה ותסו"ה מחויבים היורשים להחזיר מיד משא"כ הכא דמסתמא עשה לו טובה ואני אומר דודאי אי בכלל השאלה הי' שיוכל להשאיל להאשה שפיר קאמרת אבל כיון שלא אמר שרולה לקדש וא"כ אין השואל רשאי להשאיל ולא הוי בכלל השאלה וא"כ נהי דבדיעבד לא מיקרי פשיעה מ"מ ברור לדעתי דמיד שתובע לה לריכה להחזיר החפץ דטוען אין רלוני שיהא פקדוני ביד אחר אלא דלא מיקרי גזלן ואם נאבד בענין שהי' פטור אם הי' נשאר ברשותו גם עתה שהשאיל לאחר פטור אבל עכ"פ מיד שתבעו לריך להחזיר לידו או ליד השואל, ובזה מובן שיטת מהרי"ח שכתב אם שאל חפץ וקדש בו דאינה מקודשת בסתמא ואם קדשה בהן הנאה שתשמש כל זמן שאילתה מספקא לי' אם מקודשת מה"ט דאין השואל רשאי להשאיל וה"ט דמספקא לי' ספיקא של העיטור לפי' הא' שבדרישה דאפי' האיך דלריכה להחזיר מיד כשתובעה מ"מ כל זמן שלא תובעה הרי נהנה בהנאת פרוטה אלא דלפ"ז גם כששאל לזמן ידוע נמי לריך להחזיר מיד דע"מ שישאל לאחר לא שאל לו מעולם וכן משמע בהרא"ש שכתב שלריך שיודיע לו שיקדש בו אשה ואפי' בשאלה בהדי' לזמן ודלא כאבני מילואים שכתי' דינו רק בשאלה סתם.

אבל נראה דנהי דאומדין דעתו דלא שאלו שישאיל לאחר מ"מ כיון שלא התנה בפירוש לא מהני לאפקועי מיד זה שמוחזק בה עי' בחו"מ סי' פ"ו ובש"ך שם אלא דכ"ז אם השאלה הי' בפירוש לא מהני האומדנא להוליא מיד המוחזק אבל אם גם זה המוחזק אתיא מכח אומדנא א"כ גם להיפוך להוליא מידו מהני האומדנא ומעתה הכי קאמר האבני מילואים דודאי בשאלה לזמן יוכל לקדש בו אשה דהא כל הנאה שלו וגם לקדש האשה מיחשב להנאה ואם בא להוליא מידה מכח האומדנא דאין רלונו שיהא פקדונו ביד אחר אמרי' לי' לאו כל כמינך להוליא מיד האשה המוחזקת מאחר שלא התנה בפירוש אבל אם שאל סתם ע"כ מה שמוחזק בו שלשים יום משום דמסתמא לפחות ממנו אין אדם שואל חפץ וכיון דהאשה באה להחזיק כשתובע ממנו בתוך ל' מכח האומדנא אמרינן גם להיפוך האומדנא שאין רלונו שיהי' חפלו ביד אחר ולזה מייתי ראי' מדברי האס"ז שכ' גם בירושה כן דוודאי היורשים מדינא משתמשין בו כל זמן השאלה ואי דאיכא אומדנא שלא השאיל רק לאביהם ולא ליורשים שלא עשו לו טובה מ"מ מכח האומדנא אין מוליאין ממנו אבל כששאל סתם בא על היורשים משני לדדים דאם מסתם שאלה יכול לתבוע מיד ומשום האומדנא ששאל ללמ"ד יום אמרינן להיפוך ששאל רק לאביהם ולא ליורשים. — אלא דכל זה בנדון דהש"ע דלא הי' המשאיל באותו המעמד שנעשו הקידושין אבל הכא שהעד ראה הקידושין ולא די שלא מיחה אלא שאמר שדעתו להיות עד בקידושין וא"כ גילה דעתו דניחא לי' שיהי' בידה החפץ וא"כ לא שייך דאין השואל רשאי להשאיל וממילא יכולה לעכב החפץ בידה עד למ"ד יום כמו המקדש.

אלא דבנדון דידן שהיתה סבור' שהחפץ של המקדש ומיד שהרגישה שאינו שלו החזירה הרי גילתה דעתה שאין רולה רק במתנה גמורה ולא בשאלה בעלמא וכבר הוכחנו למעלה דהכא לא נתכוין המשאיל למתנה וא"כ במה תתקדש הרי בהשאלה אין רלונה להתקדש ובמתנה לא נתן לה המשאיל, ועוד דהכא שלא הודיע לה שהיא שאול גרע טפי דנהי דבדיעבד מהני השאלה לאחר מ' יום היינו אם האחר ידע שהו' שאול לא גרע לשמירתו דהא מחייב באונסין כהשואל הראשון אבל הכא דגרע לשמירתה בוודאי לריכה להחזיר וגרע משמירה דבעלים ומעתה נראה מה דינה של ריבה זו הנה לענ"ד יש להתירה מארבע טעמים.

האחד כיון שקידשה בעד אחד והיא אומרת שלא הבינה יש להאמין לה מכח מיגו דלהד"מ ולא מחשיב למיגו לאלי טענה משום דאין כוונתה רק לגבי דידה ולא לגבי דידי' וגם דנאמנת אפי' לגבי מקדש דלגריעותא לא אמרינן שנתן לו במתנה.

השני אי אמרינן כשיטת רש"י דלריך לנאמנות בע"א נהי דהכא ייחד העדות ושתיקתה מהשבה כהודאה מ"מ לא מהני הנאמנות כ"א קודם הקידושין דאינו בא עדיין לאסור אבל אחר הקידושין דבא לאסור וגם לעדות בעלמא לא מהני הנאמנות והראי' דלריך לנאמנות בע"א מדברי התה"ד שכתב בסי' רי"ב דהאיך דע"א אומר שבפניו קידשה ובפני ע"א והעד האחר הכחיש אותו דאפי' למ"ד המקדש בע"א חוששין לקידושין הכא לא מהני והביא ראי' לזה מהרא"ש והמרדכי שכתבו דאם אומר ע"א שטבל זה מתוקן ע"י פלוני ושאלו לאותו פלוני ואמר שלא תקנו לאותו טבל מעולם דלא מהימן אע"ג דבכ"מ שהאמינה התורה ע"א הרי כאן שנים הכא שאני שתולה דבריו בעד האחר והה"ד בהך דקידושין ולכאורה דברין תמוהים דבשלמא התם דלא תקנו לא הוא וגם האחר שסמך עליו מכחישו וא"כ אין כאן שום עדות משא"כ הכא דל העד הב' מהכא מ"מ הרי המקדש בע"א חוששין לקידושין וכבר הרגיש בזה בים"ש והשתא ניחא דנהי דעד אחד מהני כשמייחד העדות היינו אם אין כאן רק ע"א הרי ע"כ הימני' כב' ומהני משא"כ הכא שהעד אומר שקידשה בפניו ובפני עוד ע"א א"כ מעולם לא מהימן להע"א כב' וע"כ לריך להעד הב' והעד השני מכחישו׃

הן אמת דמדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם לא משמע כן שכת' דר"פ לטעמי' דס"ל אם קידש בע"א שחוששין לקידושין ואמאי הא התם מיירי שקידשה בפני שני עדים ובזה לא הימנוהו ועוד דגם מה שמייחד העדות לא מהני כ"א באומר בהדי' שמאמין לו כבי תרי אבל אם מייחד עדות בבתם מנ"ל דהימני' כבי תרי דהא זה המקדש והעד התה אינם יודעי' בדיני קידושין ומנא ידע שיאמין לו כבי תרי דלמא סבר דגם בע"א מהני הקידושין כע"א באיסורין דעלמא והא דמייחד העד היינו שלא איזה פעמים כשהי' אלל קידושין דעלמא שהרב המסדר מיחד עדות והתם גופא מייחדין רק שלא ילטרף עמהם קרוב

או פסול וגדולה מזו כתב התה"ד דאפי' בינו לבין עצמו מיעטי קטעי דמהני הקידושין מכ"ש בע"א.

עוד דאי' לזה דצריך לנאמנות מהא דקאמר בגמ' שניהם מודים אלי התמה המהרש"ל בזה ע"ש, והשתא ניחא דוודאי אם מודים שקדשה בפני פלוני ופלוני מהני מ"מ י"ל שהמקדש בע"א אי אמרינן שחוששין לקידושין אם אין העד לפנינו רק ששניהם מודים שקידשה לפני ע"א דלא מהני דבשלמא בב' עדים דלא צריך לנאמנות שלהם א"כ כששניהם מודים שנתקדשה בפני שנים הרי הי' כאן עדות בשעת הקידושין, אבל הכא דלא מהני הע"א רק מכח הנאמנות וא"כ כל זמן שלא העיד בב"ד הרי אין כאן עדות כלל רק ממה שהאמינוה על עצמו ושפיר קמבעי לי' בשניהם מודים שיש כאן ע"א אע"פ שאין לפנינו מהו.

הג' נראה לחדש דהאיך דטוענת שלא הבינה לא מהני ע"א כלל דהא המהרי"ק מובא ביו"ד סי' א' כתב דבע"א שמעיד על טבח שהוליא מידו טריפה מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא וטעמא משום דאפשר שישמוע מכאן ולהבא יפה וא"כ נהי דבב' עדים לא אמרינן שלא הבינה, הקידושין מ"מ בע"א שאפשר עכ"פ שלא הבינה אמרינן. כיון שעל הקידושין אין כאן עדות ברור אלא ע"א ושיהי' כשאר איסורין הייני משום שהעד טוען ברי ומהימן ואע"ג דהוי תנה לאמר בידך לזה מהני נאמנות דליחשב כמנה לי בידך אבל הכא דהאי עד לא מלי למיטען ברי שהבינה יפה רק מכח אנן סהדי ואנן הא לא ידעינן כלל שנתקדשה.

הרביעי דהכא שלא ידעה שהחפץ שאול אין רצונה רק בהחפץ גופא ולא בשאלה בעלמא ובמתנה גמורה לא נתן לה מעולם ואפי' אם טוענה עכשיו שנתן במתנה הוה דברים שבלב וממילא דלא הוי קידושין.

והנה יען וביען כי ידעתי מך ערכי ושפל מלבי לעמוד במקום גדולים אשר רק עליהם יחיו כל בית ישראל, לכן יערוך דבריו ודברי לפני שני גדולי הדור ויודיעני מה דבר ה' בפיהם אמת גם כבוד גיסי יעבור נא בין בתרי אמרי טרם יוליא מכתבי הלזה על פני תבל, וכל אשר אינו מתאים עם האמת יזרה להלאה ואת אשר יכשר בעיניו ישלח על פני חולות, גם אם יוכל לדבר על לב המקדש שיגרשנה מה טוב ונעים. א"ד החותם באהבה הן תוי הק' שלמה קוועטש

כ

לכבוד גיסי הרב המא"הג מו"ה וואלף נ"י רב"ד בק"ק טרענשין יע"א.

מכתב קדשו הגיעני ובכמה דברים הרבה פלעי חנם אמרתי אערכה לעיניו דברי.

מ"ש להשיג על יסודי בקושי' הב"ש דהב"ש ס"ל ע"כ דלא בעי יחוד עדות אלי הקשה דלמאי נאמן במשטה במיגו במקו' ע"א דהא כיון דטוען משטה ע"כ לא יחדן דאם יחדן לא ה"מ טעין משטה בע"א כמו בש"ים כשאמר אתם עדי, וכיון דמיירי בלא יחדן א"כ הוי בליתא ושפר אמרי' מיגו, א"ן דהב"ש ס"ל דל"ב יחוד לעדות, ז"א דלא מיבעי' לשיטת הרז"ה ושאר פוסקים שהביא הש"ך בסי' פ"א בחו"מ דגם בע"א מלי למטען משטה אפי' ביחד עדות דלא אמרי' בכה"ג כ"מ שנים מחייבין ממון כיון דלריך לצירוף הה"ד הכא ואפי' לשיטת המחבר דס"ל דלא מלי למימ' משטה בכה"ג הייכו דווקא התם דאיכא כללא דב' מחייבין ממון וממילא אם יכחיש יתחייב האחד שבועה ולא שייך מיגו אבל הכא דשייך מיגו בודאי מלי למימר משטה, ועכ"פ הך כללא דב' מחייבין ממון לא שייך הכא.

ומ"ש כיון דעכ"פ ידעה שיש לשום דבר הרי גם היא האמינה אותו ז"א דהרי שתקה כיון שסברה שכל היחוד הוא שלא תכחיש הקבלה והי' בדעתה שלא יעכב הטבעת ולהכי שתקה אבל אם באמת היתה יודעת שכוונתו קידושין היתה אומרת ההיפוך, ועוד דבחו"מ סי' ס"ע איתא דאם ימני' בבי תרי על הפירעון לא האמינו על ההודאה מכ"שכ, וגם שלמא על הממון האמינו כיון דעכ"פ מלרך לשבע וכל זמן שלא ישבע הרי האמינו התורה כשנים והאמינה היא בלא שבועה, אבל לקידושין שאינה לריכה ליסבע זה לא שמענו, גם מ"ש שהכו"בי לא הזכיר נאמנות כבי תרי ז"א דהרי לקח דמיונו לממון ובממון הזכיר בפי' דלריך לומר בקנין דע"א מאמין עליו כבי תרי, ומ"ש דהרי גם זכור אשה על בעלה הוי חב לאחרים ז"א דהתם הוי כשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כיון שסומך עליו, גם בע"א בשבועה שחב לאחרים מעכשיו ולהלן באמת אינו נאמן ודומה למ"ש בח"מ סי' מ"ז ס' ד', ומ"ש להשיג עמ"ש דבע"א לא מיקרי בירור ובב' עדים מיקרי בירור מה בין ע"א לב' עדים, גם מסוגיא דשבועות דקאמר דאיה לא ידיעה לא משכחת לה אמרתי לפרש כוונתי במכתב הראשון נאו שם שתומין והוא

בכל דבר דהוה אנן סהדי הוה כבירור הדברים, ודאי' לזה בטריפה הרג שכתבו התוס' דרוב הוי כבירור יעו"ש, והנה אנן סהדי דהוי כעדים שייך אם העדות ע"פ שנים אבל אם העדות אינו רק ע"פ ע"א לא שייך דאנן סהדי דהרי אנו מסופקין על גוף העדות ולא שייך שהחזקנו הדבר דסוקלין על החזקות ואנן סהדי רק על העד בלחוד באנו לסמוך והרי אין אנו יודעין בירור הדבר, ומ"ש להשיג מהך דחטף נסבא מחברי' דהי' לן למישאל של מי הוא החפץ, ז"א דוודאי גם באותו פעם מיירי שטען שהחפץ שלו דלהכי חוטפו אלא דהך טענה בלתי המיגו לא מהני לי' וא"כ מה לו להעד לשאל אבל הכא אם תאמר בשעת הקידושין שאינה מבינה באמת נאמנת והוה לי למשאל וכן בחלב פס בשעת אכילה הוה נאמן למימר אם הוא בשוגג או במזיד והא דבאכילת חלב אפי' בב' עדים אמרינן דלא גמרי עדיין הייכו טעמא כיון דבאמת אם יטעון מזיד הייתי יפטור הוה להו למשאל דמ"כ אם תלך אחר האנן סהדי הרי המגו הוה כאנן סהדי להיפוך שהאמת אתו אלא ע"כ דלא תלך אחר האנן סהדי כ"א בתר העדו' גופא א"כ הרי לא גמרו עדותן אבל בב' עדים בקידושין הרי אם תאמר שלא הבינה ליכא מיגו ממילא דקמכינן אאנן סהדי. ומ"ש דלא נזכר בפסקי מהרא"י בסי' כ"ב דלגבי אחרים לא מהני נאמנות כבי תרי, איברא דמילי דסברא נינהו וכדאי' ב"מ דף ג' ע"א אנת האמנתי' דלא אמרת בסהדי הב לי', אכן גם מדברי מהרא"י מוכח כן דאלת"ה מאי קאמר הרי היא יודעת אם זינתה הגע בעלמך אם ב' עדי' היו מעידים שהודית לפניה' שזינת' אטו מהני אמירתה שלא זינתה אע"פ שמודית שהודית לפניהם אלא ע"כ דלגבי אחרים לא מהני ע"א דמהימן עלה כבי תרי אלא דעדיין קשיא למהרי"א עכ"פ לדידי' דמהימן לי' כבי תרי וא"כ האיך יבעול אותה הרי לדידי' שוויא אנפשי' חתיכה דאיסורא והרי מאכיל לה דבר האסור ולזה תירץ כיון דהיא יודעת שלא זינתה הרי אינו מאכיל לה דבר האסור לה כנגד ע"א מהימנא למימר שלא זינת' וא"ש.

ומ"ש כיון שהאשה רשאית להשתמש בו כ"שכ שהוא רשאי להשתמש בו ז"א דהא בקידושין מלוה קעביד ולהכי ניחא לי' דהאשה תשמש בו אבל בשימושו דאין כאן מלוה אין רצונו שישתמש בו.

ומ"ש דהפקר לזמן מפורש בנדרי' דמ"ד, ז"א דהתם מדבר מהפקר לזמן ואח"כ יחזור לרשותו כשלא זכה בו אחר בתוך הזמן ודידן הוא שאפי' זכה בו אחר יחזור אחר זמן לרשותו וזה נלמד ממתנה לזמן.

ומ"ש דאין השואל רשאי להשאיל אפי' במלוה הייכו דווקא היכא שיש לחוש שמא יקרע ז"א דהכא הוי חששא שמא יכפור בכל החפץ דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר מה"ט ויעיין בתשו' שער אפרים סי' ב' באו"ח שכתב ג"כ כדברי וכן משמע מדברי הנ"י פ"ה דב"ב שכתב הטעם דאין השואל רשאי להשאיל ולא שמא יקרע.

ומה שהשיג על פירושי ברמב"ם מסוגיא דשבועות דף ל"ב דלמא שאמר מכ"ד הי' כוונתי לכך יעיין בהשגת הראב"ד פ"ג מה' תמורה באומר חלי עולה וחלי תמורה לא אמרינן דמעיקרא להכי אכוון משום דהוי אקורא ואפשר דגם הרמב"ם ס"ל כן אלא שלא היתה גרסתו בגמ' כן וכ"שכ הכא שהי' אפשר לכפור מיד והוי איסורא.

ובזה לענ"ד רוב טענותיו מדברי תמו ושכותיו לא יתמו כחפץ הנאמן באהבתו גיסו שלמה קוועטש מנ"ש.

כא

ב"ה יום ה' פ' תשא תר"ה לפ"ק.

לכבוד גיסי הרב המא"הג מו"ה וואלף נ"י רב"ד בק"ק טרענשין יע"א.

ע"ד שאלתו אשר שאל בדבר הקלין המנוח הרר מנשה פראנקל מקהלתכם אשר אמר אליו וגם להרב הגדול המפורסם אב"ד בקהלתכ' כי אין לו לעשות תקנה לאשתו באשר כי הכל שלה ובקשת' ממנו שיכתוב ויחתום שטר לוואה ע"ז ואמר כי לריך להתייעץ ע"ז עם אחיו ולא כתב כלום ע"ז. עוד אמר רב אב"ד שאמר לו שפוטר אותה מן השבועה וע"ז נסתפק כבוד גיסי נ"י מה נידון בהך דיבור שאמר שהכל שלה אי ניחא דמיחשב כמתנה וא"כ יש תרתי לריעותא הדא כיון שאמר שלריך להתייעץ ע"ז שמא לא רלה להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וגם בלא"ה הא לא כתב השטר, והשני' דאפי' אם הקנה בקנין הא הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפיטרופא וביתומים גדולים כתב הח"מ וב"ש סי' ק"ז בא"הע דמלו למימר אין אנו לריכין לאפטרופא או דניחא דהך דיבור מחשיב כהודאה ולא שייך למימר דשלא להשביע את בניו אמר כן דכיון שהוא והרב תבעו ממנו שיעשה תקנה לאשתו לא שייך לומר דשלא להשביע את בניו אמר כן כמבואר בח"מ סי' פ"א בהג"ה דהיכא דהי' תביעה קלת לא שייך שלא להשביע ותביעתכם הוי כתביעה

קלא, ודעתו נוטה דהוה הודאה ולא מתנה וביקש ממני להודיע דעתי בזה, ע"כ אציע לפניו מה שעלתה במצודתי כפי אשר השיגה ידי וזה תורתה·

הנה ממכתבו משמע שההודאה מן הנעדר היתה בהודאה אחר הודאה בזה שלא בפני זה ובזה יש לנו ג' שיטות הרי"ף והרמב"ן ורוב הפוסקים הסכימו דהודאה אפילו בע"א כשמודה להעד הוי הודאה בין לישבע בין ליפרע אם הודה, והראב"ד ס"ל דדוקא כשאומ' כל עד ועד בפני ובפני עוד אחד הודית או כשאומר לכל עד ועד גם בפני חבירך הודיתי וכן העלה המהרי"ט ח"ב בחו"מ סי' מ"א לשיטת הרז"ה וגם מעיקרא ס"ל להש"ך כן אכן בסוף העלה דהעיקר דהרז"ה ס"ל דזה שלא בפני זה הוי הודאה בלא אמר לי' גם בפני חבירך הודיתי אלא דכ"ז שלא הודה רק בפני ע"א תלי למיטען דמשטה או השבעה, והנה לכאורה קשיא דא"כ הרי כל העדות אינו מתקיים רק ע"פ ע"א דהרי נגד העד הראשון תלי למיטען דמשטה הייתי רק דע"י העד השני רוצה לבטל טענת השטאה א"כ תולאת כל הממון ע"פ ע"א וכמו דאיתא כה"ג בפ"ב דכתובות ע"ש, אע"כ צ"ל כשיטת הראב"ד דצ"ל גם בפני חבירך הודיתי ובזה נראה לי לתרץ שיטת רש"י במס' מכות דף ו' ע"א דפי' דטעמא דר"י דאמר בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר משום דדיני נפשות חמירי דכתיב והצילו, והקשו בתוס' דהא גם בממון כתי' ע"פ שני עדים או שלשה ונקיש ג' לב' והשתא ניחא דהרי כל ההיקש הוא דאם מתקיים העדות בב' כ"ש שיתקיים בג' ולכאור' משכחת לי' דבב' אין העדות מתקיים ובג' שפיר מתקיים דהרי אם הודה בב' עדים בזה אח"ז לשיטת הרז"ה על העד הא' יכול לומר השטתי בו ונגד העד הב' יכול לישבע דאל"כ הרי העדות מתקיים עפ"י ע"א ולהכי בעי העד הג' דמצטרפין וא"כ לית לן היקשא כלל בדיני ממונות רק בדיני נפשות דלא משכחת לי' וה"ט דר"י ומתורץ בזה מה שהקשו התוס' שם ע"ב ונ"ל דעדות מיוחדת בדיני ממונות כשר ואי כתירוץ התוס' דילפינן דע"א קם עכ"פ לשבועה ז"א דמשכחת לה דהעד אמר בפני ובפני עוד אחד נעשה המעשה, אבל לפמ"ש ניחא דע"כ איירי קרא דדיני ממונות בזא"ז וכדכתיבנא, אבל לשיטת הרז"ה קשה כהנ"ל ולתרץ קושי' זו נראה דהרז"ה ס"ל כשיטת ר"י הלוי והרבינו אפרים דאין ע"א יכול להשביע כ"א כשטוענו התובע ברי ועתה יש חילוק בין כל ע"א דעלמא וע"א המעיד בהודאה דוודאי ע"א דעלמא הרי הטענה אליבא מכח טענת התובע וגם העד משא"כ הכא דהתובע אינו יכול לבוא מכח שהודה לו דע"ז יטעון משטה הייתי בך וע"כ צריך למיטען שהודה לו בפני ע"א וא"כ הא גופא הטענה דע"א שהודה לפניו ובכה"ג דהתובע בלא העד לא הוי טענתו טענה לא מהני ומשו"ה יכול לטעון דוודאי שהודה לתובע אלא שמשטה הי' בו והע"א לא הי' אלא ההודאה ונשאר הע"א בלבד וזה לא מיחשב עדות להשביע וכ"ת עכ"פ התובע טוען שחייב לו ולא השטה בו וע"ז מעיד גם העד לזה יפה תירץ הרז"ה ז"ל דהעד לא מעיד על גוף הלוואה רק מפיו והתובע טענתו מגוף הלוואה וא"א לצרף טענתו, ולפ"ז גם אם טוען שלא הודה לפני התובע מהימן דכיון דתלי למיטען משטה נאמן גם להד"ת נאמן דמילי דכדי לא איכפי וכמ"ש הש"ך שם ס"ק כ"ג וכיון דנאמן למיטען להד"ת נגד העד גם משטה תלי למיטען דנאמן במיגו ואע"ג דנגד העד אינו נאמן היינו דצריך לישבע נגדו או מטעמ' דכ"ז שלא נשבע הוי כשנים או דלא חליף לישבע להכחיש את העד משא"כ בכה"ג עי' בש"ך ס"ק הנ"ל ובנ"ת, וא"ל דא"כ גם בשנים היכי דתלי למטען פרעתי יהא נאמן במיגו למימר משטה הי' בו נראה דוודאי כי האיך דלא אמרינן מיגו במקום עדים ה"נ לא אמרינן מיגו לבטל העדות וא"כ כיון דבעדים אי הוי טעין להד"ת הוי מיגו במ"ע דלא מהימן הרי הועיל עדותן להכי ואקרו עדים וממילא אם אומר שמשטה הי' בו כדי לבטל עדותן מכח מיגו ל"א משא"כ הכא דלא הועיל העדות א' כלום דהרי אם יטעון להד"ת לא יצטרך לישבע ואם יודה ולא יטעון משטה הרי זה הודאתו עתה ולא מחשב עדות דניחא שמבטלו מכח מיגו ועוד דוודאי אפי' באתה עד כמי אפשר שהוא משטה בו. אלא דבכה"ג הוי דברים שבלב כיון שאומר בפיו היפך מזה שחשב בלבו וכ"ז אם אינו סומך על עצמו ומחזיק הדבר שבפיו לדיבור כיון שאין אנו יודעין מה שבלבו משא"כ בע"א דהרי עד עכשיו אם הי' בא העד לפנינו ואמר שהודה לפניו הרי יכול להכחישו בלא שבועה ואימתי מתחיל העדות. עכשיו בשעה שמודה להעד שהודה בפניו והרי אומר תכ"ד שרק להשטות נתכוין בהודאתו ובכה"ג לא מיקרי דברים שבלב משא"כ בב' עדים דכ"ז שלא יטעון פרעתי מעמידין אותו בחזקת חיוב והרי עדותן עדות גמורה רק דבטענתו רוצה לבטל העדות שפיר מקרי דברים שבלב, והנה הר"י הלוי הוכיח דינו מגמ' דילן דקאמר שמואל בטענת מלוה

והעדאת ע"א דמשמע דבעי' טענת ברי לעצמו ליצטרף להעד אבל בירושלמי לא משמע כן מדלא פריך אהך כללא והרי טענת שמא, עי' בר"ן שם, וא"כ מתורץ קושי' הרמב"ן על הרז"ה מירושלמי דקאמ' אפי' בע"א אינו יכול לטעון השטאה דהירושלמי לטעמי' דגם בלא טענת ברי"א מחייב שבועה בע"א וכיון דצריך לישבע ומכחישו אינו נאמן לומר משטה הייתי בו במיגו דלא חליף להכחיש עד משא"כ לתלמודא דידן דס"ל דבטענת שמא עפ"י עד פוטר מלישבע שפיר מהימן משטה במיגו דלהד"ת ולפי"ז בב' עדים הרי השנים מחייבין אותו ממון דכל הנאמנות לומר משטה משום מיגו דלהד"ת והכא אי הוי טוען כנגד שניהם להד"ת הרי מחויב לשלם וע"כ דיודה לאחד מהם וכיון דמוכרח להודות ליכא מיגו וממילא דאינו נאמן למימר משטה אפי' כנגד ע"א אבל רי"ף ורמב"ן דס"ל דגם לתלמודא דידן טענו שמא עפ"י עד חייב לישבע מוכח דלא כרז"ה — אלא דא"כ דברי הש"ך סתרי אהדדי דלעיל בסי' ע"ה פסק כהרי"ף דטענו ספק עפ"י עד ואפי' קים לי' לא מהני והכא פסק כרז"ה ולהכי נראה דגם רז"ה סובר בטוענו ספק עפ"י עד חייב אלא דמנ"ל הך מלתא וע"כ משום קושית הר"ן דא"כ האיך כללינן כללא כ"מ ששנים מחייבין אותו ממון ע"א מחייב שבועה והלא טוענו שמא יוכיח, ולכאורה הך כללא גופא מנ"ל להש"ס ול"ל כמש"כ הפוסקי' דחד קרא קאמר דלא יקום ע"א באיש לכל עון הא לשבועה קם וא"כ כתיב עפ"י שנים עדים והוקשו להדדי ונחזי אנן דוודאי לולא ההיקש מדיוקא לכל עון ולכל חטאת לא ידעינן רק טענת ברי בע"א וכשיטת ר"י הלוי והר"א אלא דמההיקש נסתר דינם ועתה קאתי עלה הרז"ה ממ"נ אי מהקישא דעפ"י שנים הא כתיב ע"פ ולא איירי קרא היכא שמחייב עצמו בהודאתו ואי מדיוקא דרישא דקרא דמיירי אפי' במחייב עצמו ע"י הודאתו מ"מ זה בטוענו ברי אבל לא בטוענו שמא וכדכתיבנא אבל בעלמא האיך שלא צריך להודאת פיו באמת ילפינן מהקישא דאפי' בטענת שמא עפ"י ע"א מחייב לישבע ואדרבה מקרא גופא מוכח ההיקש דלשיטת הרז"ה דהודאה לא מיקרי רק עפ"י שנים עדי' ואפ"ה בשני עדים שמעידים על ההודאה אפי' בזא"ז מתחייבים א"כ אמאי קאמר ע"פ שנים עדים יקום דבר דמשמע דווקא היכא דכל העדות על פיו משא"כ בהודאה אבל אי ניחא דקרא אתי להקישא ניחא דצריך למיכתב ע"פ עדים יקום דבר דדוקא בכה"ג מחייב שבועה בטוענו ע"פ העד משא"כ כשהעדות מתקיים ע"פ הודאתו אין העד מחייב לשבע וק"ס· —

ומעתה נחזור בענין שאלתינו דהרי ההודאה מהנעדר הנ"ל היה בזא"ז ונהי דקיי"ל כהרי"ף ולדעת הש"ך כרז"ה דמהני עכ"פ בב' עדים בזא"ז כ"ז בהודאה דעלמא אבל בכ"ד לא מהני ההודאה וכמו שאבאר בעזה"י, דוודאי אם נימא דהוי לשון מתנה הוי ככותב כל נכסיו לבניו ולא הוי אלא אפיטרופס ונהי דאפיטרופס לא בעי קנין כיון שאינו מקנה לו שום דבר מ"מ דיבור בעלמא לולא דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי' אינו נעשה אפיטרופס על בנים גדולים ואי משום מצוה לקיים דברי המת הא כל שאין מלווין לו יורשין בעלמא או שלא השלים מתחילה לכך לית לן בה אע"כ דאתינן עלה משום דדברי שכ"מ ככתובי' וכמסורי' דמי ואע"ג דהש"ס ובש"ס פסקו דבנים גדולים יכולין לומר אין אנו צריכי' לשום אפיטרופס ומייתי לי' תחו"מ סי' ר"מ לענ"ד לא דמי דבשלמא התם דאפטרו' נעשה לטובת היתומים יכולין היתומים לומר לא ניח' לן בהך טיבותא אבל בכותב נכסיו לאשתו הי כל כוונתו לטובתה כדי שינהגו בה היתומי' כבוד וא"כ אין היתומים יכולין לומר לא ניחא לן בהאי טיבותא דהרי לא לטובתם מכוון אלא לטובת אשתו אלא דא"כ תיבעי נמי קנין אע"ג דאפיטרופס לא בעי קנין היינו משום שאינו לטובתם אע"כ משום דברי כ"מ ככתובין וכמסורין ואדרבה אם יאמרו שאינם רוצים באפטרופ' הרי הוציא דבריו לבטלה וכדי שלא לבטל דבריו ניחא דלמתנה איכוין· ומצאתי א"כ דברי בס' בית מאיר ונהנתי כי דברים ברורים המה להלכה.

והנה כהי דאמרינן דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמיין מ"מ היינו דוקא כשהודה בפני ב' עדים בבת אחת אבל בזא"ז קשיא דהרי טעמא דלא בעי שכ"מ כתיבה ומסירה כדי שלא תטרוף דעתו שיתיירא שלא יתקיימו צוואותיו וא"כ כשנתן במתנת שכ"מ לפני ע"א הרי לא מהני בז קנין ואפי' לעשותו אפיטרופס שלא יוכלו היתומי' לסלקן ואם דדברי שכ"מ לא בעי קנין הרי הכא עדיין תטרוף דעתו דאם תבוא עם היורשים לב"ד לא יאמינו לע"א וא"כ ע"כ דהעד הב' הוא עיקר העדות וא"כ הדרא קושי' לדוכת' דלמא העד הראשון אומר האמת ואפ"ה לא מהני משום דבע"א לא אמרינן ככתובין וכמסורי' והעד הב' באמת משקר והאיך אתה מוציא ממון ע"פ ע"א. —

אמנם כל זה אי הך לשון הוי לשון מתנה אבל אי הוי לשון הודאה הרי עידי הודאה מהני בלא קנין משום דאמרינן שכבר זיכה לה מקודם ואדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים והרא"ש כת' בהך איבעי' דשכ"מ שהודה דהאיבעי' הוא אי כיון דעכשיו ע"י הודאתו מקנה הנכסים והדר הוי לי' כמתנה ואם עמד חוזר והא עדיפא לן שלא להוציא הנכסים מחזקתן שהיינו מוחזקי' בהם שהם שלו או דלמא דאפי' נגד החזקה אמרינן שהודה לו שהיו מקדם שלו ופשט מהך דאיסור גיורא דמהני ההודאה אף נגד החזקה ולכאורה צריך ביאור דאמאי לא נימא באמת שהודה שעכשיו הן שלו אבל לא מקודם ואם עמד אמאי אינו חוזר ותירוץ לזה למדתי מדברי הסמ"ע בסי' ר"נ שכת' דמדהודה ולא נתן במתנת שכ"מ דלא בעי קנין אע"כ דרצה לומר שאפי' אם יעמוד לא יוכל לחזור ואע"ג דבעלמא לשיטת הפוסקי' אפי' אם אמר שלא יחזור מלי לחזור הכא דהודה עדיפא טפי וכ"ז בעלמא דהוי מלי למיתן במתנת שכ"מ ונתן בדרך הודאה ע"כ דכוונתו להודאה ולא למתנה אבל הכא דלמא באמת כוונתו רק למתנה ומתילא דלא עשאה אלא אפיטרופא ואם דא"כ הי' לו שלא להודות רק ליתנו במתנת שכ"מ ז"א דהרי נתן הנכסים בפני ב' עדים זה שלא בפני זה ואם יתנם בלשון מתנה לא מהני בלא קנין ולהכי נתן בלשון הודאה אבל לעולם דלא כוון אלא לאפיטרופא דהודאתו הוי מעכשיו ומחשב רק מתנה ולפ"ז האשה הנ"ל לא עשא' אלא אפיטרופא אבל לא שיסלקוה מיד אלא שתהי' לאפיטרופא כל ימי חייה ועוד דע"כ הי' צריך להודאה דנהי דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורי' דמי היינו דווקא כשלא הקפיד שלא יכתבו אז אמרינן דבריו ככתובין דמי' אבל הכא דשאלו לו אם רצונו לכתוב ואמר שאין רצונו לכתוב הרי חזינן דהקפיד שלא יכתבו והאיך נימא אנן דיהי' ככתובין וכמסורין ואין לומר כיון דמיד שאמר שהכל שלה כבר קנתה הנכסים ז"א דאפי' אי אמרינן בעלמא האיך דמסר ממש אפי' בעסוקין באותו ענין אינו יכול לחזור מ"מ בשכ"מ אין כאן מסירה ממש דגם הרי יכול לחזור בו וגדולה מזו כתב הרמב"ן פ"ב דבילה במלחמות דבשכ"מ לא בעינן דיני תנאים אבל אי משום הודאה אתיא עלה לא בעי כתיבה כלל אלא דעדיין איכ' למידק נהי דכתב רמ"א בהג"ה דאם אמר נכסים אלו של שמעון הוי הודאה ועי' בש"ך שם מ"מ נימוש דשלא להשביע אמר ואי דהוה כאן תביעה קלת ודמי' להך דב"ד שהכריזו אם יש מעות יתומים בידו והודה דלא אמרינן טענת השבעה ז"א דבשלמא התם דהוי התביעה אם יש ליתומים בידו יש לומר דאם הוי השבעה לא הוי לי' להודות אבל הכא דאדרבה הרי גם בהתביעה אמרו דלאשתו בנכסיו ולא כלום ותמליאו לה אזי תקנה שיהין לה למשען ולעזר וא"כ אין כאן תביעה כלל.

אלא די"ל דכיון דלמדנו מדברי רמ"א דהאיך דיש רגלים לדבר לא אמרינן שלא להשביע הה"ד הכא דיש רגלים לדבר דרצה להטיב לה א"כ ע"כ דכוונתו הי' להוסיף לה על מה שמתחייב לה מדינא דלפחות לה מכתובתה לאו כל כמיני' וגם כשהיו תובעים אותו שיעשה לה תקנה אם נאמר דכוונתו הי' שלא להשביע הרי השטה בכם והרי אין אדם משטה בשעת מיתה וגם באינש דעלמא אינו משטה ומעתה לענ"ד פתגם של דברים דאשת הנעדר הנ"ל הרי כאפיטרופסא שאינן יכולין היתומי' לסלקה כל ימי חייה אבל לא שתזכה בהנכסים ולהפקיע מהבנים ירושתם.

ויען כי א"א לפסוק דין כ"א עפ"י שאלת הב' לדדין וגם בלי קבלת עדות כדינו לכן לא כתבתי דעתי פה רק להלכה ולא למעשה, א"ד גיסו החותם באהבת עולם הק' שלמה קוועטש מנ"ש.

כב

לכבוד גיסי הרב המא"הג מוה' וואלף נ"י רב"ד בק"ק טרענשין יע"א.

מכתבו היקר הגיעני עבי"ד והנני בא להשיב על דבריו כפי העולה על רוחי ודעתי וזה תוארה.

מ"ש על ישוב קושייתי לחלק בין ע"א בהשטאה לענין ב' עדים דע"י ההודאת עד הב' אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע וגם בעד הראשון לא היתה כוונתו להשטות ז"א דעדיין יש לחוש דלמא העד אחד משקר ומתילא לא הודה רק בפני העד הב' ובו השטה באמת.

ומ"ש דלרש"י לטעמי' לעיל דף ה' דלכן גרולא שהודה עלמו שפטו' משום מודה בקנס משכחת לי' גם בד"כ שהודה שהרג ונגמר דינו בב"ד פלוני דמחייב מיתה ויש חילוק בין ג' לב' גם בד"כ כמו בד"מ לק"מ דהתם מיירי שבאו עדים שהרג אלא דהודאתו מהני להחשב מודה בקנס לשי' רש"י אבל בלי עדים לא יוכל לחייב עלמו מיתה ע"י הודאתו שנגמר דינו בב"ד פלוני.

ומ"שכ לדחות תירולי על הרז"ה דליכא לגרף טענת התובע עם העד כיון שאין טענתן אחד דעדיין תקשה דהרי יכול לתובעו דהודה לו בע"א שחייב לו מנה ומתילא מחויב שבועה ע"י זה לק"מ דודאי להכי לא שייך גבי העד למשטה בו כיון שאפשר האמת שחייב לו מקודם שהעד אינו יודע האמת אבל אי נימא דוודאי אינו חייב לו רק דעכשיו בא להתחייב אמרי' להיפוך שמשט' בו ומה שהקשה מנסכא דר"א דמלרפינן טענת העד עם התובע ז"א דוודאי כיון שראה העד החפץ ביד התובע יוכל לטעון בבירור שהוא של התובע דחזקה כל מה שביד אדם הוא שלו וחזקה הוי כטענת ברי וכל זמן שלא נשבע הרי הוא כשנים אבל הכא העד גופא מסתפק אי חייב לו מעולם:

ועוד אני אומר דלא דמי כלל לכל עד דעלמא דבכל עד דעלמא העד טוען בפני עלמו כגון אם אומר העד אני הייתי שם כשלוה פלוני מפלוני מנה אפי' אם יודה התובע שלא לוה כלום מהני הודאתו משום דאי בעי למיתביה במתנה מי לא מלי יהיב ובאמת להפקיר לאחרים כלל וכלל לא, וכן בהך דנסכא כנגד כל מה שבחזקת אדם הוא שלו לא מהימן להפקיד לאחרים וכדאית' בחו"מ סי' ל"ע אבל הכא הנתבע טוען כנגד התובע אתה יודע שאין אני חייב לך והשטיתי בך ומתילא העד כמאן דליתא כלל ובזה אני אומר עוד דגם להרי"ף דמחייב בטוענו ספק ע"פ עד היינו דווקא בהך עובדא דירושלמי דטען לי' אית לי חד סהדא דאגלית לביתי דלאו באנפאי דא"א לידע להתובע אם העד משקר או לאו אבל האיך דהוה לי' להתובע לידע הרי טוען לו את גופך ידעת דהעד משקר ולהכי משוית עלמך כאינו יודע וכדכתב הראב"ד דלהכי בהוי לי' למידע מחשיב אמירת אינו יודע ככפירה משום דהוא אומר את בבירור ידעית כדברי ויעיין בח"מ סס' ע"ה.

ומ"ש להשיג על הבית מאיר שכתב האיך שמתכוין לטובתה ולא לטובת היורשי' אינם יכולין לומר אין אנו לריכין לאפטרופס דא"כ תיקשי מהך דח"מ סי' רנ"ב דאם נשבע או נדר ליתן לאחר א"ל היורשים לקיים את דבריו לק"מ דהתם הרי כל הנתינה מחוייבת מכח השבועה או הנדר שלו והרי נדר שלו כבר בטל משמת והוא מעוות לא יוכל לתקן ולהכי הנודר להיות נזיר לריך לקיים נזירתו מיד משא"כ הכא שלוה שהיא תהא אפיטרופא על נכסיו משעת מיתתו ודבר זה קיים.

ומ"ש דאמאי נימא דלא היתה כוונתו להודאה וע' בר"אש שם שכתב דהגמרא בהך שכ"מ שהודה מספקא לי' בהא דדילמא אין רלונו למתנה גמורה שלא יוכל לחזור בו וכמו כן י"ל דאין רלונו להעביר נחלה מבנו וליתנו לאחר דהרי קעביד איסורא וגם שתיקה כהודאה לא שייך הכא דוודאי בעלמא שאנו אומרים שחייב לו מקודם י"ל דשתיקה כהודאה אבל הכא דהודאה הוי הקנין לריך לעשות הקנין בעלמו ושתיקה לא מחשיב רק כדברים שבלב, ומה שהקשה לדברי דמיחשב הכא תביעה קלת דאל"כ הרי השטה בכם וא"כ האיך משכחת בשכ"מ שהודה דשלא להשביע אמר כן לק"מ דוודאי בעלמא האיך דלא תבע ממנו שום אדם שיעשה טובה לזולתו שייך שלא להשביע אמר כן אבל הכא שתבעתם ממנו שיעשה טובה לאשתו אם תשובתו היתה רק שלא להשביע הרי השטה בכם ואין אדם משטה בשעת מיתתו מכ"שכ באחר שלא השטה בו, ובזה תמו כל השגותיו והנני חותם באהבת עולם דברי גיסו הדש"ת שלמה קוועטש מנ"ש

כג

לכבוד גיסי הרב המא"הג מו"ה וואלף נ"י.

ע"ד השאלה ששאל פ"מ גיסי בנידון בעל ואשתו שהיו ביניה' קטטו' ומריבות בדברים שבינה לבינו ורב אחד ממדינתכם הכריח לאשה ע"פ ערכאות לדון לפניו בזה בורר לו אחד והוא יהי' השליש לפשר ביניהם ועתה טועני' הצד של האשה כי הרב הנ"ל בא עליהם בעקיפין כי בזרוע מכריע הכף הזכות בכל הלדדין שיוכל לזכות הבעל ורולים לברר זה באומרי' כי כבר קודם ששמע הטענות אמר כי הבעל זכאי הוא וגם הדיין שהוברר מצד הבעל כאשר ראה שמחפש בזכות האשה כראוי וכנכון פסלו מהיות לדיין ועוד טענות אחרות כדומה.

ופ"מ הכריע כי יכולין לחזור ולדון בפני ב"ד אחר מג' טענות וכמו שיבואר.

האחד לפמ"ש הסמ"ע סי' י"ב ס"ק כ"ב דמי שבורר דיינים ומסר מודעה שעשה זה כדי שלא יכחישו הבעל דינו לא מיקרי אונס מאחר שלא הכריחוהו לדון בפניהם וא"כ הכא שהכריח לדון בפניו לא מהני. ואע"פ שלא מסר מודע' הוי כמתנה ובנידון דתשב"ץ הי' קבלה בחרם ולכך לריך למודעה, לדעתי טענה זו לית בה מששא דהמעיין בתשב"ץ ח"ב סי' ס"ב כתב דבקבלה בחרם בלא"ה אפילו מסר מודעה במתנה לא מהני משום דגם בנודר להורגין

ולמוכסין צריך לומר בשעת הנדר שלבו היום והכא הרי לא טען שאמר שלבו היום, ואדרבה כתו' שם כיון דהוי פשרה הוי כמכר דצריך להיות מודעה ועדים היודעים באונסו וז"ל ואע"ג די"ל דפשרה דדינו כמכר היינו דווקא היכא דחלקו ברוחות ובגורלות משא"כ כשמוותר משלו מ"מ כיון שכתבו הפוסקים פשרה סתם ע"כ שדעתם בין ברוחות ובין שמוותר משלו דינו כמכר.

הב' כתב פ"ת ע"פ דברי הש"ך סי' י"ד סק"א בשם המהרלב"ח דהיכא דכבר נשאל וכתב פסק דין אינו רשאי לפסוק דמשיב כנוגע וה"נ באשר כבר פירסם דינו שלדק הבעל בריבו קודם שהתחילו לדון לפניו משיב כנוגע, גם טענה זו אינה מכרע' דכבר חלק עליו המ"ל בתשובה סי' קל"א דא"כ כל הגאונים שחברו חבורים בפסקי דינים יפסלו אח"כ לדון בין איש לרעהו ואם כי הכנסת הגדולה בשי' הנ"ל חילק דדווקא האיך דכתב פסק דין על הך דינא אינו רשאי לפסוק עוד דהוי כנוגע בדינו ועי' ברז"ה בכתובות בסוגי' דעד נעשה דיין מ"מ כבר הביא המ"ל ממהר"י בן לב בתשובה שכתב דאפי' כבר פסק וכתב פסק דין יכול להיות דיין יעו"ש ומכ"ש אם קיבלו עלי' אורי' דאפי' בתנו מנה לעניי עיר דאין דנין בדייני אותו העיר מ"מ אם קיבלו עליהם דנין וא"כ הה"ד הכא אי קבלו עלוי' וזה פשוט.

אכן הטענה הג' מהמחבר סי' י"ד סעי' ד' שכתב דהאיך דהדיין רואה שהבעל דין חושדו שנוטה הדין כנגדו לכ"ע צריך להודיע מאיזה טעם דנו ובעל ידי כפיי' אפי' היש אומרי' מודים וא"כ הכא כיון שהרב השליש כפאו ע"י ערכאות לדון לפניו לכ"ע צריך להודיעו למה דנו כן דהרי נגד הרב השליש אין כאן קבלה כלל דהוכרחו לקבלו עליו ע"י הערכאות ומכש"כ אם מראין הדברי' שבא עליהן בעקיפין כנדון דידן וודאי צריך לכתוב מאיזה טעם דנו כן ויעי' בתשו' הב"ח סי' כ"ג דהוכיח מדברי הטור דהאיך דהבע"ד רולה לדון לפני אחר בכה"ג לכ"ע צריך לכתוב הטעם ואע"ג דכת' בהג"ה דעכ"פ צריך לשלם לכשנגדו מיד ופי' הסמ"ע דאפי' ליד הבע"ד צריך ליתן ולא ליד הב"ד מ"מ בנ"ד נראה דאפי' ליד ב"ד א"צ ליתן דהרי כל שמיכות הרב הנ"ל על ההתקשרות והקנין וכבר כתב הרשב"ן בשי' הנ"ל דהאיך דיש עכשיו טענה שהקנין בטעות שפיר יוכל לחזור בו דאדעתא דהכא לא קבל הקנין והכא כיון שרולין לברר שנטה עליהן הדין שלא כראוי וודאי הקנין בטעות דהרי הרא"ש בר"פ זה בורר כתב דאפי' הדיינים הנבררים משני לדדים לריכין להפך בזכות שניהם אלא דהבע"ד סוברין שיהפכו בזכותן או שימתינו מלהסכי' שמא יראו זכות עיי' בסמ"ע ואפי' להסביר להטעות שכנגדו בסברתו אסור כמ"ש הרא"ש ומכ"ש הרב השליש שיהי' המכריע וודאי דאסור להפך בזכות האחד יותר מחבירו כמש"כ הפוסקי' ואפי' לחסידי דעת שטועין בדברי רש"י מכש"כ במי שדנו בכפי' ובכה"ג וודאי דא"ל לשלם עד שיעמדו לפני ב"ד הגדול יותר והרב הנ"ל יליע דבריו לפניהם ות"ל לא אלמן ישראל להכריע האמת אתו ואם לא ומה יפה עשה אותו הדיין הנברר מלד הבעל שחיפש בזכות האשה כדתה של תורה ודיין שכמוהו ידין דין אמת לאמיתו ויורה מנאי ידידו גיסו נאמנו הק' שלמה קוועטש מנ"ש.

כד

תשובה ע"ז

לכבוד גיסי הרב המא"הג מו"ה וואלף נ"י

דברותיו השניות האירו מול עבר פני והנני בא להשיב על ד"ת אשר בא וזה תוארו.

על אשר תמה עלי שהחלטתי שיליע הרב השליש דבריו לפני ב"ד הגדול כיון שהקבלה בטעות ידע ידידי גיסי כי וודאי אם הי' מתברר שבא הרב הנ"ל בעקיפין לסתור זכות של האשה אשר לא כדת וידעינן באונסה אפי' אם היתה פשרה שדינה כמכר מ"מ כיון שלא עשה כדין זה בורר לו אחד וודאי קבלתו בטילה ובאמת במה שאמר מתחילה קודם שטענו לפניו שהדין עם הבעל הוא שלא כדין דמנא לי' שהדין עם הבעל ע"כ ששמע טענותיו תחילה וע"כ ששמע כן כדי שידון לפניו דהא הכריח אח"כ ע"י הערכאות שידונו לפניו וזה הוה בכלל הטיית דין דהא אסור לשמוע מפי האחד קודם שישמע דברי חבירו ואפי' בפשרה מוזהר שלא להטות כדאיתא בשי' י"ב סעי' ב' וכש"כ אם קיבל מתחילה שכר ע"ז הוי כקבלת שוחד אפי' להב"ח בסעי' ט' יעו"ש ומכש"כ להפנים מאירות ח"ב סי' קנ"ט דאפי' שכר פשרה הוי כשכר דין ודיניו בטלין יעו"ש אלא דע"ז אנו דנין דדילמא באמת כדין עשה ולאו כל כמיני' דבעלי דינין שיטענו כן דא"כ בכל זה בורר לו אחד יטענו טענות כאלה ואם יש להן עדות בכך יעידו בפניו וא"ל דהכא שאני שהכריחן לדון מאן יימר לן שעש' הרב שלא כדין דלמא לא רלתה האשה לדון בפני ב"ד כלל ובכה"ג מלוה קעביד ואי משום שהכריחן לדון בפניו דלמא הוא ב"ד הקרוב ודלמא איכהו גופא הוי ניחא לי' בהכי שלא להוליא על מנה מאתיים ואפשר אם היו מבקשין מערכאות ב"ד אחר היו מתרלין והוי כהך דתשב"ץ דעל זה שידונו בפניהם לא הוה כפיה ואדרבה כשחזרה לדון בפניו אפי' אי ידעינן באונסי' הוי כעשה מה שישראל אומרין לך דמהני אפי' בגיטין משום דמלוה לקיים דברי חכמים ואפי' במתנה מהני, לזה אמרתי במכתבי הראשון כיון דעכ"פ טענו בכך כיון דבלא"ה לריך הרב לכתוב מאיזה טעם דנין כך אע"ג דבעלמא לריך לשלם מתחילה הכא כיון דאיתרע חזקתם וטוענין שבא עליהם בעקיפין לא ישלם עד שיברר הרב השליש לפני ב"ד הגדול אם הדין עמו או לא וגם כ"מ לחוזר וטוען זה הנראה לי והנני חותם באהבה מנאי ידידו גיסו הדש"ת הק' שלמה קוועטש מנ"ש.

כה

בע"ה יום א' קדושים תר"ה לייפניק.

לכבוד גיסי הרב המא"הג מו"ה וואלף נ"י.

נועם מכתבו הגיעני והודות שאלתו אשר שאל על השטר הנמלא בעזבון של מו"ה בער וויסנילא ז"ל שלוה לאיש אחד מאה וחמישים וחמשה זהו' ממעות יתומים וכעת אין כאן תובע להמעות הנ"ל ומטענת הלוה נתברר שלא פרע עדיין החוב הנ"ל וע"ז החליט מעלתו נ"י דלריך לפרוע ליורשי המנוח מהר"ב ז"ל כפי מה שטוה השטר הנ"ל למכור ואז טוענים עבור היתומים שאביהם קנה או לקח למשכון השט"ח בעד סכום הזה והביא לזה ראיות ברורות והנה אף כי לדקו דבריו, לדינא איני מסכים עמו דוודאי עיקר טענת יתומים הנ"ל שאביהם הי' נאמן במינו שהי' תובע הממון בעד יתומים שאינם ידועים לנו והי' מעכבם לעלמו דאל"ה כיון שכתב בתוך השטר שהמעות של יתומים וידענו שהופקד אללו הי' לריך כתיבה ומסירה ככל שטרות דעלמא דמה שכת' שם אביהם בתוך השטר לא הוי אלא בתורת שליחות ולא לשם הלואה וא"כ במה נשתעבד המלוה לו ולפ"ז בוודאי אין יכול לגבות משום האי מיגו דהוי מיגו להוליא ולא אמרינן לי' ובדינא דתשו' הר"אש שאני דכיון דלא ידענו שהופקד אללו לא לריך למיגו או דמיירי רק שהמפקיד אינו יכול להוליא השטר מיד היורשים אבל לגבות מהלוה לא שמענו ואל ישיבני דבכה"ג לא הוי מיגו להוליא כמש"כ הש"ך בסי' ל"א ס"ק י"ב דכל היכא דחייב בוודאי לשלם לאחד כהך דחנוני ופועלים לא מיחשב מיגו להוליא ואפי' להפוסקי' דס"ל דהוי מיגו להוליא שאני התם דוודאי טעמא דהש"ך דלא מחשיב מיגו להוליא משום דעכ"פ אם הי' יורשי הפועלי' מרשים את החנוני הי' לריך לשלם עכ"פ תשלום אחד ובכה"ג בלא הרשאה ברי דחנוני ושמא דפועלים ברי עדיף ואינך פוסקי' ס"ל אע"ג דאפשר בהרשאה מ"מ עדיין לא הרשה ולהכי מחשיב מיגו להוליא אבל בנ"ד הרי אביהן הרשאתו בידו דע"כ הוא יתבע מן המלוה את המעות ובכה"ג לא מיחשב מיגו להוליא אבל באמת ז"א דעכ"פ השתא דמת אביהם אין כאן מיגו דהרי לגבי היתומי' לא שייך הרשאה דהרי אין אנו יודעין מי התובע וא"כ הרי כל כח אביהם להוליא המעות ליתומים וא"כ יעכבם לעלמו ועד כאן לא טענינן ליתומים אלא במקום שאביהם הי' זוכה בטענת עלמן אבל בכה"ג לא שמענו מעולם דטענינן להו להוליא המעות מיד הלוה (ועי' ש"ך ס"ק ג' בסי' ס"ד דמהני מיגו להוליא ודלא כהב"ח והיינו טעמא משום דכת' סתמא ובוודאי לריך לשלם לו.)

ועוד י"ל לדון בזה דמסתמא מוקמינן המעות בחזקת היתומים ולא שילא מחזקתו רק האיך דתפיסת השטר מוכיח דשייך להמוחזק עתה אבל הכא הרי אין תפיסתו מוכחת ע"ז שהרי אביהן הי' אפיטרופס של יתומים ובוודאי מוקמינן אחזקתו הראשונה ומה שנראה לי דעכ"פ יוליאו הב"ד וקליני הקהל המעות מיד הנ"ל יען וביען כי חייב הוא בוודאי וא"כ יכריזו וגם יתנו במכתב קורות העיתים כי כל מי שיש לו ידיעה מהמעות הנ"ל יביא עידיו לפניכם ואם לא יבוא עד הזמן הנקלב מעתכם יחשב לכם כיאוש וכמתנה גמורה כי עד היום לא מיחשב ליאוש אפי' אם יאוש מועיל בשטר הא הוי יאוש שלא מדעת וא"כ יותן המעות הנ"ל ליורשי המנוח מוהר"ב הנ"ל. את זה אמרתי להליע לפניו דברי ידידו גיסו שלמה קוועטש מנ"ש.

כו

לכבוד גיסי הרב המאה"ג מו"ה וואלף נ"י.

מכתבו הגיעני ועל ד"ת אשר בא לדחות דלא הוי מיגו להוליא משום דעכ"פ הב"ד מוליאין מ"מ לדעתי ז"א דהא התוס' בריש ב"מ כתבו בד"ה ויחלוקו דכל האיך דהנפק' תופס בחזקת

שניהם

שניהם מחשיב כאלו שניהם מוחזקים בו ובד"ה וזה נוטל כתבו דמה שמוחזקין שניהם מחשיב מיגו להוציא דהשתא בהך דנפקד דעכ"פ הך ממון הוא תופס מאחד מכש"כ הכא דהב"ד מוציאין מכח ממ"נ ממילא הוי כשניהם מוחזקין ומחשיב מיגו להוציא ועוד דהרי כשהוא ביד ב"ד כבר בטלה לה המיגו ומיגו למפרע לא אמרינן. —

ומ"ש להוכיח מדברי הש"ך בסי' מ"ו ס"ק ט' דחזקה האיך שאין אנו מכירין המוחזק לא מחשיב חזקה ז"א דהתם דאמרינן דלא חיישי' לזיופא ע"ז כ' הש"ך דעכ"פ ידעינן דיש רשעים המזייפים בעולם וחיישי' שמא אחד מהמזייפים כתבו השטר אבל הכא בחזקת היתומים הראשונים הממון קיים ונשאר בחזקתן.

זולת זה שאר דבריו במכתב הראשון נאמרים כדת וכהלכה ואין להשיב עליהם והנני חותם באהבה גיסו הד"ש תמיד

הק' שלמה קוועטש מנ"ש.

כז

בעה"י יום ב' פינחס תר"א לייפניק.

אלקים יחנך בני בנן של קדושים בחור בטוב וכו' ה' משה ליב הכהן נ"י.

מכתבך הגיעני כהיום, ואם כי אין מדרכי להשיב בדברי פלפול, עכ"ז אמרתי להשיבך דבר עד"ת אשר באת, וזה החלי.

מה שהערת בדברי הרשב"א בתשובה סי' י"ח בענין ברכה על חליצה ויבום שהעלה דאין מברכי' משום דעיקרה אינה מצוה שהעיקר מ' פ"ו, והיא אינה מצוה על פ"ו, ע"ד הפלאה כתובות דף כ"ד ע"ב ברש"י ד"ה דאיסור עשה וכו' שהעלה דגם היא מצוה על מ"ע דיבמה יבא עלי' יעו"ש (א"ה אחר שנים רבות מצאתי דכבר קדמני בהערה זו בס' מגן גבורי' ריש סי' קכ"ח) אני אומר דלכאורה דברי הרשב"א צריכים ביאור, דנהי דאיהי לא מפקדא אפ"ו, מ"מ היבם שמצווה ליבם ה"ל למברך, בודאי מחליץ י"ל דאיהו לא קעביד מעשה, דמה דמשלפא לה רגלי' לא מחשיב מעשה וכמ"ש הח"צ בתשו' א', ולהכי בודאי לא קמבעי לברך, אלא דאיהי דקעבד' מעשה ה"ל למברך, ולהכי תי' דהחליצה עיקר' אינה המצוה רק כדי להפקיע היבום והיבם גופי' איהו לא מפקדא (וגם כדי שתוכל להנשא לאחר ל"מ מצוה דלא מפקדא אפ"ו וגם מי יימר שתשא לאחר ואין עשיית' גמר מצותה) ואי דעכ"פ צריך לכוון לחליצה דאל"ה ה"ל חליצה פסולה, ז"א חדא דעל כוונה אין מברכין כמ"ש הטור גבי ביטול חמץ, ועוד דלפי' הח"צ בסי' א' דהכוונה היינו כוונת קנין ולא כוונת מצוה, ועל כוונת קנין ליכא ברכה, אבל מיבום שפיר קשיא דה"ל למברך איהו, לכן נראה דהרשב"א בתשו' הנ"ל ס"ל כשי' הר"ת (אע"ג דברפ"ב דנדה בחי' משמע דמסכים לשי' הרמב"ן עיי"ש) דאשה אינה מצוה על פ"ו, גם על השחתת זרע איננה מצוה, וא"כ הרי אם תכבד הבית ותקנא אחר התשמיש או שתהי' מהפכת אח"כ כדי שלא תתעבר הרי הפ"ו אינו מקויים, וניהי דעיקר היבום מ"מ נתקיים דהתוס' כ' ביבמות ד"כ ע"א שם דלא בעי' רק ראוי' להקמ' זרע, מ"מ עיקר המצוה להקים שם דהיינו פ"ו, ואיהי לא נצטוה והרי אפשר לה להפך אחר התשמיש ולהשחית זרעה וא"כ הרי גם הוא אינו מקיים עיקר המצוה והוי כמ"ש הרשב"א גבי צדקה דאין מברכין שמא לא ירצה העני לקבל. ומעתה אין סתירה מדברי הרשב"א לשי' הפלאה, דודאי גם עליה הוי מצות היבום, אבל כיון שעיקר המצוה הוא להקים וע"ז איננה מצוה ולהכי א"א לו לברך שמא תשחית הזרע, אבל איהי בלא"ה אינה צריכה לברך גבי יבום, דה"ל קרקע עולם ולא קעבד' מעשה.

ובאמת י"ל הוכחה מדברי רש"י לשי' הפלאה, דבדל"ט ע"א כ' בד"ה ביאת קטן וכו' דלרבנן קטן מותר לייבם ולכאורה קשיא הא לאבא שאול דס"ל דבא"מ לשם מצוה הוי כפוגע בערוה א"כ רק המצוה הוא שדוחה האיסור דא"א ורבנן לא פליגי עליו רק דלא איכפת לן בכוונה כיון שהמצוה מתקיים עכ"פ, וא"כ איך מותר הקטן לייבם את הגדולה דבכה"ג מיירי דאל"ה לא מהני חליצה, דהא אשה ילפי' לחד מ"ד מאיש, וא"כ הרי היא הוי א"א שלא במקו' מצוה ואי דהיא רשאי לעבור כדי שיקיים הוא המצוה, הא הקטן לאו בר מעבד מצוה הוי, בשלמא בהך דקטן וקטנה דמייבמי' לרבנן ה"ט דשניה' אינם עוברי' על הל"ת דלאו בני עונשין ניהו וכן בהך דקטן שבא על קטנה או גדולה שנתגדלנו, ה"ט דכיון שבא עליה ביאה הראשונה הוי כאשתו לכל דבר אבל עכ"פ ביאה הראשונה היאך מותר בה לשי' אבא שאול דגם ביבום צריך להמצוה, אע"כ דגם איהי מצוה ביבום וכנ"ל.

אכן בעיקר הקושי' מהך דגיטין בתו' שם דף מ"א ד"ה לישא כו' על יבום לק"מ דודאי מדעתה אין לה לעבור משום מצוה שלו, אבל ביבום דיבמה יבא עליה אפי' בע"כ הרי אינו תלוי' בדעתה ושפיר תלי לבוא עליה כדי לקיים מצוה שלו, אלא דעדיין קשה מכתובות דף מ' ע"א יעו"ש בתוס' ישנים — ונראה דכוונת התוס' בגיטין הוא דמתחלה תי' דאפשר בכפיית האדון, וע"ז קשי' להו דל"ל לכפיית האדון וניחא לי' מטוא כדי שיזכה העבד הרי אפשר לו לדחות הל"ת, וע"ז תי' דבדידה ליכא מצוה ואי דא"א לו לקיים המצוה בלתי חברתה ז"א דכיון שאתה אומר שיחטא אחד עבורה טפי ניחא לן לכפות האדון ממה שניחא לה לעבור על הל"ת שהוא עובר רק פעם אחד ואיהי עוברת בכל פעם עיין בר"ן פ"ח דיומא בסוגי' דבולמוס, ועיין בתשובת הר"ן סי' ל"ב ותמצא דאין מניחי' הודאי ותופסי' הס' ומכש"כ האיך דא"א לקיים העשה כלל אם כל אחת תדחהו ובזה נדחו דבריך שכתבת.

ובנידון הניירות אם יש בהם שעטנז וכן לענין כתמים עיי' במ"ט ק"ל ובתשו' באר עשק שכ' בהדי' דל"ב מ' שעטנז דהוי דבר חדש ובתר השתא אזלי', אכן מה שתלאת באגרת מחכם א' למרנא הגאון בשכב"הג מו"ה מרדכי בנעט זצוק"ל שתלה הדבר בפלוגתא' דהרז"ה והר"י גבי מוס"ק שהובא במג"א רסי' רט"ז, לדעתי לא כן הדברים דהכא כ"ע מודו דשרי' דודאי הא דמספק"ל אי אזלי' בתר מעיקר' או בתר השתא, היינו אם כבר חל שם איסור על דבר זה אמרי' דלא פקע שם איסור ממנו, אבל הכא הרי אפי' אם לקחנו בלוי' הסחבות משעטנז מ"מ בנידון כתישה נפרדו זה מזה אלא דעכשו שנתחברו יחזרו לאיסורן. והרי איסור הראשון כבר פקע מיני' וע"ז לא נחלק אדם מעולם, והגע בעצמך בלא כתישה אילו הפרדנו הצמר מפשתן מי לא שרי' ה"נ ע"י כתישה נפרדו זה מזה, ומה שנחלקו הפוסקים הוא דלמא מעולם לא פקע ממנו האיסור וכמש"כ המג"א דמי יימר דנעשה עפר' מתחלה, ולפ"ז לאו מטעם פירשא בעלמא קאתינא עלי' אלא דאיסור חדש א"א לחול כלל, ועוד דעיקר איסור דנימא דבתר מעיקרא אזלי' אע"ג שנשתנה ה"ט משום דכל היוצא מטמא טמא אסור אע"ג דאין שם האיסור עליו וכמו ציר של נבלה א"כ זה שייך באיסורי מאכלות דגם דבר היוצא ממנו אסור, אבל בשעטנז דעל צמר ופשתים קפיד רחמנא בודאי לא איכפת לן בדבר הבא מן הפשתים.

ומה שתמהת על הח"י סי' תס"ז ורצית להעמיס בדבריו זו"ז גורם ז"א דמי יאמר דתערובת ה"ל זו"ז ואי אזלי' בתר מעיקר' הוי תערובת מעליא וגם א"כ תלי' בפלוגת' דזו"ז ועיין בתשובת הר"ן סי' ובר"ן ספ"ג דעכו"ם, ומוס"ק דה"ל כפירשא וחזר לאיסור' מעולם לא תלי' בזו"ז רק דכיון דהוי בנתים היתר ממש הדר אתי' כולה מהיתרא, ודברי הח"י ברורים שם דודאי בהך דחלב אמרי' מנ"ל דהקפיד' התורה על מראה דם דלמא גם חלב הוא בכלל האיסור ואי דנהפך להיתר הא עכשו כל חלב ה"ל איסור דכולה ומדם אתי' אבל דבש הרי יש לנו דבר של היתר ונשתנה לדבר המותר וגם במוס"ק י"ל כן ועוד דכבר תי' המג"א הך קושי' ממוס"ק עכ"ל הח"י הרי הרגיש בהך דמוס"ק, ומה שתמהת הרי החלב אפשר להפוך לדם היינו החלב שבמעי בהמה אבל לא החלב שלפנינו בכלי.

תוכל להראות דברים אלו לפני מר אביך המאה"ג ני' וישיבני דבר ודרוש בשלומו עבורי ותל"מ רק החיים והשלום מנאי

הק' שלמה קוועטש מנ"ש.

כח

בעה"י יום ב' דברים תר"א לפ"ק לייפניק.

יצו ה' את ברכתו לידיד ה' וידידי הרב המאה"ג המפורסם חריף ובקי החכם השלם מהו' שמואל הכהן נ"י דיין מצויין בק"ק נ"ש המהוללה.

מכתבו היקר והנעים הגיעני והנני בא להשיבו דבר. מש"כ לפקפק על פירושי בדברי הרשב"א דקשיא לפ"ז קושי' הח"י בסי' תפ"ט שהקשה על הרדב"ז וכוונתו דא"כ האיך מברכי' על הטבילה, אי בעי לא תזקק לבעלה וכן בשחיטה יפה הקשה, והנראה לי דהטו"ז בסי' א' ביו"ד כ' דהא דמברכי' על השחיטה לא על ההיתר מברכי' כ"א להיפוך על האיסור שאנו אסורי' בלא שחיטה לאכול וכן כ' בא"הע לפרש ברכת אירוסי' יעו"ש ומעתה בטבילה בודאי יכולי' לברך על הטבילה לא על ההיתר דזה בידה אי בעי לא תזדקק לבעלה אלא דלהיפוך היא מברכת על האיסור שהיא היתה מוכרחת לפרוש עד הנה מבעלה מגז"הכ והא דמברכת עכשיו ולא בעת ההפרשה משום דעל שוא"ת א"א לברך אבל בשעת הטבילה היא עושה מעשה ועדיין לא הוי עובר לעשייתן דהרי להמחבר בסי' ר' ביו"ד מברכת קודם הטבילה שאסורה עדיין ולהרמ"א מדינא מברכת קודם הטבילה רק משום לא פלוג מברכת הגר יעו"ש (ויש ליתן תבלי' לפ"מ דאי' בסנהדרי' דחסד עשה הקב"ה עם עולמו שהתיר לקין אחותו הרי מה שא"א בע"א לקיים העולם לא אסרה התורה א"כ

לולי שהיתה נטהרת בטבילה לא אסרה התורה נדה קודם הטבילה לבעלה ולהכי מברכי' בשעת הטבילה דהאיסור תלוי' בההיתר)וכ"ז בטבילה דהברכה על האיסור דלולי הטבילה אסורה האשה לבעלה, אבל בספירת ז' נקיים דהוא רק למלוה בפ"ע ואינה מעכבת הטבילה דהא לא בעי' ספורי' לפנינו (וכ"כ בכוב"י מה"ת סי' קכ"ד) וא"כ במת"כ על ההיתר א"נ דהרי בידה שלא להזדקק לבעלה ועל האיסור הרי האיסור אינו תלוי' בהספירה ואדרבה הא בלא"ה מברך בשעת טבילה שבו תלוי' האיסור דבלעדה נשארת באיסור ולהכי אינו מברך על הספיר' דז"כ וזה נכון לדעתי למאוד וא"כ ביבום שהוא מברך על המלוה ובידה לבטל עיקר המלוה וא"ש. ולדעתי מטבילה דלריכ' לברך בלא"ה לק"מ, דניהי דרק על הבעל יש מלות עונה ולא עליה עכ"פ שיעבוד יש בלבד המלוה, עיין בחי' רשב"א נדרים דט"ו ע"ב וכיון שהיא מוכרחת להיבעל וא"א בלתי הטבילה ולהכי לריכה לברך ומתורץ קושית הט"ז מטבילה.

ומ"ש פרו"ת דע"כ מוכח כשי' הפלאה דגם עליה איכא מלוה דאל"כ ילמדנה לומר לא בעינא כהך דכתובות, בזה כוון מר לדברי הפ"י שם בכתובות, אכן הפ"י שם כ' דלשי' רש"י לריך להיות לה אמתלא לומר לא בעינא. ובאמת כי תוס' בכתובות דס"ד ע"א וביבמות דל"ט ע"ב נראין כמסתפקין בדעת רש"י אי בעי אמתלא, אכן אפי' אי ניתא דל"ב אמתלא למימר לא בעינא, מ"מ לק"מ קושי' הפ"י. והוא דהפ"י כ' בטעמא דרש"י דמהני ל"ב ביבום לכופו לחלילה, משום דס"ל כשי' הרמב"ם דגם בגט כופין לגרש במאיס עלי, ואני אומר דאפי' אי בגט אין כופין במאיס עלי' מ"מ בחלילה כופין דודאי בגט ניהי דאיהי אמר' מאיס עלי וא"א להבעל לו מ"מ אין כאן מלוה עליו לגרשה וכיון דאין כאן מלוה עליו לגרש' הרי היא משועבדת לו ככל אשה דעלמא, אבל ביבום כיון דעדיין אין כאן שיעבוד רק דהמלוה דהיבום דע"י כך יכול לבוא עלי' בע"כ וא"כ כיון דקאמרה דלא בעינא אינו יכול לבועלה בע"כ ואי משום המלוה הרי בידו לחללה וממילא דכופי' על החלילה דהיבם מלווה לקיים או חלילה או ייבום, וכיון דאין חוסמין אותה ליבם וליכא שיעבוד כופין לחלוץ לקיים המלוה שאפשר לקיים, ומעתה נחזי אנן ניהי דמלינו דיכולה למימר ל"ב ביבום אבל עכ"פ בחלילה קבעית (ולמ"ד מ"ח קודמת איננה מבטלת עיקר המלוה בכך ולהכי א"א לכופה ליבום רק לחלוץ) וכ"ז אם אומרת ל"ב מעלמה אבל הכא ניהי דילמדנה למימר ל"ב מ"מ יטעון שאינו חולץ לה ולבטל כל המלוה לאו כל כמיני', ואי דנכפה אותו לחלוץ הרי הוי שלא כדין דהרי טוען שרולה לייבם ואי דא"א ביבום דאין חוסמין אותה, ז"א דזה שייך אם טוענת מעלמה דל"ב משא"כ הכא הא אנו יודעי' אם נאמר לה שתתייבם תהי' חוזרת בה דהא אנו למדנוה למימר לא בעינא וא"כ א"א לכופו לחלילה, משא"כ בהך דאונס מיד שאמר' לא בעינא אפי' אם חוזרת בה ביטל לה המלוה וא"ש.

ומ"ש מר דעל היבום אין כופי' בע"כ כמ"ש הרמב"ם תמהני הא לולי דא"ל קרא דאין חוסמין אותה גם במוכת שחין הי' בא עלי' בע"כ ומדברי הרמב"ם אין ראי' שכ"כ הה"מ דלטעמי' אזיל דלדידי' גם במאיס עלי' כופין אותו ויבמה יבוא עלי' לשיטת הרמב"ם אן שעבר ובא עלי' בע"כ דמהני אן דקאמרה בעינא לי' ותלערנא לי', והר"אש בתשו' כ' דהרמב"ם מלד התקנה ס"ל דכופי' ולא מדין תורה.

ובאמת לדברי מר והפ"י דתלי' למימר ל"ב נראה לתרן קושי' הב"ש בא"הע סי' קע"ד סק"ג שהקשה לשי' רש"י דמ"ח קודמת א"כ ל"ל חלילה במקום יבום לאו כלום היא וא"כ אמאי אם בעלו קנו והשתא ניחא דהא רש"י כ' דמלמדין אותה לומר דאינו רולה דמשמע דאם בא עלי' קודם שאמרה איני רולה א"א לאייבה ודלא כשי' התוס' שם, וא"כ הא דאמרי' דמ"ח קודמת הוא דעכשיו דאין אנו יודעי' שמכוונין לשם מלוה א"כ א"א לכופה לייבום דהרי היא טוענת מי ייתר דמכוין למלוה שאהי' מחויב להבעל לשנויי לי, וממילא דאין כופין אותה מחוייב לחלוץ כדי לקיים המלוה ואם באה לפנינו מלמדין אותה כך, אבל אם בעלה קודם שאמרה ל"ב שפיר קנאה דהרי עכשיו שהוא אומר שבא עלי' לשם מלוה והיא לא אמרה ל"ב עדיין שפיר קנאה וז"ב.

אכן בגוף דברי הכפות תמרים אי מלי' היא לעבור בשבילו על הל"ת תלי' לדעתי בפלוגתת הר"אש והפוסקים בפ"ג שאכלו אי נשים מלווין על ערבות כאנשי' ועיין בד"מ ובא"ר סי' רע"א בא"ח.

ומ"ש להשוות דברי הרשב"א לשי' ההפלאה כבר בא כן בדברי שם. האלכתי עד הנה לרוב חבת הקדש דברי ידידי פרו"ת ועדיין חביבותא גבן.

עתה הנני בא להשיב לדברי בנו האהוב עלי למאוד.

מה שהשיב דכוונת התוס' גבי הערלה אפשר למיעוט לפעמים להתעבר הלא גוף דברי התוס' מוכחים כדברי דא"כ קטנה ועקרה דאינן מתעברי' כלל אע"כ כיון דאותו אשה או שתהי' ראוי' להתעבר או שהיתה ראוי' להתעבר מהני ודברי הר"ן שם באמת מחולפים מדברי התוס' דלדידי' בחייבי לאוין באמת בקטנה אינו דומה רק בעלמא (יעויין בר"ן רפ"ק דקידושין על רבא דקא' גזירה ב"ר אטו ב"ש).

ומה שהקשה למה הבאתי דברי הר"ן בסוגי' דבולמוס והלא התו' בהיפוך הדף שם עומדים בזה כוונתי היתה דעדיפא לכוף האדון אע"ג דעובר בעשה משום דאינו עושה האיסור כ"א פעם א' משא"כ היא תעבור על כל ביאה וביאה וכ"כ הר"ן שם דעדיף מה"ט לשחוט מתה שנאכיל החולה הנבילה יעו"ש (ואפשר דבלא"ה דהכא רק האדון עובר וכאן שניהם עוברים, ועיין במנחות ר"פ ר"י).

ומ"ש דדברי הר"ן המה נגד דברי התוס' שכ' בסיומם שם ואפי' מפקדא אפשר בכיו"ב וכו', ע"ז רמזתי במכתבי הא' לעיין בר"ן ובהג"ה שם. ומ"ש דכתבתי דנסתפק אי הוי פרסא בעלמא ומג"א ניחא לי' בכך הייגו להתיר, אבל האוסר ס"ל דמאן ייתר לן דפרסא בעלמא הוי וז"ב.

ומ"ש דא"כ יונק מן הבהמה ליתסר דהרי ליכא שעה אחת שהי' מותר עיין בר"פ א"כ דמשמע שם דכל שעה שהוא בפין עדיין אינו חייב עד שבא לגרונו ולתוך מעיו (ע' ס"פ ג"הנ דפליגי בהא ר"י ור"ל) וא"כ כשבא לתוך פין הוי כבא לתוך הכלי דמותר, ומכ"ש לשי' הח"י הרי נשתנה לדבר המותר כיון דעכ"פ חלב בכלי מותר ודם אפי' בכלי אסור.

וע"ד קושייתך דהרי עכ"פ במעי בהמה אסור לק"מ דאטו באיסור מאכלות בתר מעי הבהמה אזלי' רק דאנו דנין אם הי' אז כפרש ממעי הבהמה והיינו יכולין לשתותו וז"פ.

ודע דגם להיפוך מסי' המתירים במוסק אין ראי' להתיר לנייר לפמ"ש הר"ן בתשובה דהיתר בהיתר אינו בטל ומייתי לה הפוסקים מהך דנדרים דאם הועיל המקוה לטהר מה שנטמא כבר לא יועיל לטהר מה שעתיד להטמא, וא"כ הכא מה מועיל מה שנעשה עכשיו כפרסא בעלמא מה שעתיד להתחבר הנייר מפשתן עם הלמר.

והי' זה שלום א"ד ידידו הדבש"ת כל הימים שלמה קוועטש מנ"ש.

Prag 1861. Druck bei S. Freund.

מפתחות התשובות בו ימצא כל מבקש דבר יי זו הלכה מסודר על כל סימן וסימן.

סימן

א ע"ד בתי התפלין חדשים מקרוב באו שנעשו מב' עורות אי תפירה מיקרי חיבור.

ב ע"ד הסופר שכתב הפרשיות שלא כסדרן אם יש לפסול תפלין למפרע.

ג ע"ד מלאכה שעשה הגוי לעצמו אי מותר לישראל בשבת, ועל איזה מלאכה, וביאור סוגי' דשבת דף קכ"ב ע"א.

ד במידי דאכילה אי איכא אסורה רק בו ביום או אפי' בכדי שיעשה, וביאור ד' תוס' שבת דף קכ"ב.

ה ביאור ד' הרמב"ם בפ"ד מהל' חמץ ומצה בסוגי' דהרהינו פסחים ל"א.

ו ע"ד סעודה שלישית בשבת שיש בה ע"פ איך לצאת י"ח, ובדין מצה עשירה.

ז על דבר גילוח בימי הספירה ועל דבר הנישואין.

ח נידון הלעטת האווזות שרובן נאסרי' בנקיבת הוושט דהוי' נבילה מחיים, ולדברי הת"ש אסור ליתן בני מעים לנכרים משום איסור אמ"ה וא"כ שלא כדין אנו עושים במכירת אותן האווזין לגוי.

ט ע"ד הבהמה שנמצא בה סרכה סמוך לבועה, וכשהביאה למורה לא היתה עוד הסירכא שם והתנצלו השוחטים שכשנפתח הריאה נימוסה נעלמה, והנה שוחט א' והקצב אמרו שהסרכה היתה סמוך לבועה אך הי' יותר מרוחב קש מפריד בין הסרכא לבועה, ושוחט א' אומר שהסירכא היתה יוצאת מהבועה.

י ע"ד הדוב אשר נכנס לחצר מלאה צאן והרגישו בו, וכמעט רביעית שעה נכנסו אחריו ומצאו בפיו שה פצוע, מה דין השארים, אם זה דומה להרג א' מהם או לא.

יא בדין חמאה של עכו"ם.

יב על אודות הדג הנקרא שטיר"ל אי אסור.

יג ע"ד יין של ישראל ברשות נכרי ומפתח ביד ישראל שנחלקו בו הט"ז והש"ך סי' קי"ח.

יד ע"ד היין שבאו גנבים למרתף.

טו בדין מטהר ייננו של נכרי.

טז פלפול עצום בדיני מומר ואפיקורס.

יז ע"ד מעות יתומים שמלווים אותם בערכאות ללווים ישראלי' הבטוחים על הקרן ורווחים דרבית קצוצה הוא, איך לעשות תקנה בדבר.

יח ע"ד האשה מצאה כמה פעמים אחר תשמיש בבקר כשקמה ממטתה כתמים בחלוקה ומראיתן אדום ומקצתן מעורבין בהן כמו מכה טריה ואין לאשה מכה כלל אי יש לדונה כרואה מחמת תשמיש.

יט על דבר אשה אשר חדלה אורח כנשים, וכעת אירע לה שבר באותו מקום וכעין חתיכת בשר אדום יוצאה ובמשמשה בה ע"י עד יוצאות טפות דמים מה דינה.

כ פלפול בדברי סדרי טהרה סי' ק"ל.

כא באשה שדרכה לראות קרטין קרטין ופלפול בד' הס"ט בדין זה.

כב ע"ד לעשות מקוה ע"י פלומפף פלפול בד' זכרון יוסף סי' י"ג.

כג אודות אלמנה שתקעה כפה לבעלה שלא תנשא לאיש אחר ועתה מתחרטת ורצונה להנשא לאיש אשר יפרנסנה אי יש להתיר לה.

סימן

כד אי אבי הבן רשאי למול בנו בשבת אפי' באיכא אומן אחר.

כה אי רשאי למול בשבת ס' בן ז' ספק בן ח'.

כו במה שנחלקו הש"ך והט"ז בי"ד סי' שע"א סק"ג בכהן שרוצה לסגור פתחו ולהיות בבית כשיש מת בשכונה.

כז אם כהן שוכב ערום על מטתו והוא באהל עם המת שהוא טומאה דאורייתא וכבר הגידו לו, אם מותר להלביש א"ע תחלה, או אם צריך לצאת ערום.

כח אי כבוד הבריות דוחה שוגג וא"צ להגידו להלבוש כלאים או לכהן ששוכב ערום באהל המת או צריך להגידו.

כט בדבר הפנוי' שזינתה וכחש בה החתן ושוב הודה שבא עליה פ"א בהיותה אצלו זמן מועט.

ל ע"ד מי שזנה עם אחת והודה שממנו אם מחויב אבי אב הבן לפדותו.

לא ע"ד האשה נתברר שמשמשתו נדה וכן הודית והבעל מאמינה ושוב עברה עליו רוח אחרת לחזור ולהשיבה אליו.

לב ע"ד המנעול הנעשה מג' חתיכות אם כשר לחלוץ בו לכתחל'.

לג ע"ד האשה שהודית ששכב איש עמה כל הלילה וכן העיד עלי' חמיה.

לד ע"ד הבא לגרש והי' שמו אשר המכונה אנשיל ועתה נשתקע שמו ונקרא אנשאן והאשה המתגרשת נקרא שמה ריזל ונקרא' עכשיו טרעזני' וגם אביה יודא ארי' המכונה זעלקי ונקרא עכשיו סימאן אבל לא נשתקעו שמם איך לכתוב בגט.

לה ע"ד פנוי' אחת בעתה הרוח בימי נעוריה להמיר דתה ושוב מרצונה שבה אל עמה ולא המירה אם יש לדמותה לשבוייה או לנחבשה שלא ע"י ממון.

לו ע"ד מי שהתקשר בשידוכין והתחייב א"ע אבי הבת להפריש לנדן הבת ע"ו אלפים זהו' ועתה כשהגיע המועד שקבעו לנישואין רצון אבי הבת לסלק הנדן בשוה כסף כמו כלי זכוכית והבטחות על נחלאות שלו אם היה כזה קיום התנאי או לא באופן שיש לפטור את שכנגדו מקנס וחרם ולבטל השידוכין.

לז ע"ד פקידת המלך קיר"ה שהבנקצעטעל הישנים יהי' דמיהם רק ערך החמישית ממה שהי' מלפנים וזהו עד זמן מוגבל ולכשיגיע הזמן יופסלו לגמרי מה דינם לענין פרעון חוב וכתובה לפי דין תו"הק, וביאור סוגי' דב"ק ל"ז.

לח ע"ד מטבע שנפסל.

לט ע"ד הלוואה שנשכח זכר יורש עצר אחד, גם מהם אשר הם במדינות רחוקות לא נודע החיים הם עודנה, גם אחד מהם כתב לאחותו הוא מוחל חלק ירושה, ועוד שאלות כאלה יובנו מתוך התשובה.

מ בדין בריא המלווה על אחר מיתה.

מא ע"ד מי ששלח עם א' כסף למוכרו בווין והמעות שיקבל בעדו יהא רשות לשליח לקנות בעדו סחורה לנפשו ונלקח ממנו הכסף בבית האוסר אי השליח חייב לשלם.

פלפול בד' טור ח"מ סי' ע"ה ובד' הס"ע סי' ע"ט, דף כ"ו ע"א.

פלפול בד' טוש"ע סי' פ"א, דף כ"ו ע"ב וכ"ז ע"א וע"ב כ"ח ע"א.

פלפול בד' טוש"ע סי' פ"ה, דף כ"ח ע"ב ושם.

ע"ד האשה הודית כי נאנס' מאחי בעלה בביתו מה דינה לבעלה דף כ"ט ע"א ושם.

מפתחות פיתוחי חותם למצוא בהם מבוקשו בתשו' חכמת שלמה עפ"י סדר הסימנים.

הקדמה

זה ספר זכרונות תולדות מחשבותי, אשר יולדו ויצאו מרעיוני, וגדלו על ברכי חכמי עם ה' גאוני ומופתי הדור, כי אחרי הולדתים, שלחתים על פני חוצות ישראל, לאמור: אתם ילדי שעשועי יום יום, ראו, אם אנכי הריתיכם, אם מבטני יצאתם ובחיקי נשאתיכם, הן אנכי אביכם איש צעיר באלפי לומדי תורת ה', לא אוכל הבין היש תבונה בקרבכם אם אין? ועיני חכמת אביכם כבדו לראות אם תישרו לכת מסילת האמת, או תסבו בלכתכם? אם אתם פרי רעיוני, חכמות תנובו, תשמחו אלהים ואדם, או עמל הריתי ושקר ורוח ילדתי? אולי כנפל אשת אתם בל חזה שמש האמת, ומה לי ולכם ילדי, כי תבואו באחרית הימים להזכיר את עוני ולהבאישני ביושבי שבת תחכמוני? לכו! עברו מחנות המורים הגדולים והתבוננו, בקשו פני תופשי התורה יודעי הבין, אך המה במצרף התבונה אשר בידם יצרפוכם, אך המה ישפטו משפט עליכם, והיה כי יאמרו, כי יש אמון בכם, כי לא תעפילו עלות ההר אשר ה' עליו, וכי לא תהבילו לסור מאחרי דרכי התלמודיים הנאמנים, ושבתם בשלום אל בית אביכם, ואשא אתכם על כנפי לבבי, והייתם לי סגולה כל ימי חיי שבתי בבית אלהים, וברכה בקרב הארץ כל ימי עולם.

והנה אחרי רואי את שאהבה נפשי, אלה הילדים אשר חנן אלהים אותי, תפארת אביהם המה, מישרים ארחותם בתלמוד אבות, ובמושב זקנים יהללום, חרתים על לוח לבי, ושמתים כחותם על זרועות זכרוני, כי בם בחרתי, כנאום ה' צבאות.

ויהי כאשר ארכו הימים, ימי עלומי חלפו, וימי השחרות הנה באו, וברגלם המון חליפות צבאות הדאגות הנושאות פתח אוהל מועד איש לומד תורת ה' צבאות, אלה מאלה שונות, אלה לדראון, המחיה והכלכלה, כי מעטים הליכי ביתי אשר היו לי לפנים, ויברכני ה' ויפרצו לרב, וירב לי בעבורם, ויורני עץ עושה פרי ישועות, וייף בעבודתי אשר עבדתיו, וחלף יגיע כפי, הגדלתי את כבוד ביתי, הצאצאים והליכותיהם אשר עלי כלנה, וחיתה נפשי בגללם; ואלה לחיי העולם, כי כאשר ענו אותי אלה שוטני התורה לגור מלחמות עלי יום יום, כן הפליא ה' חסדו לי, ותעז ידי עלימו, מבלתי יכלו התפאר עלי לאמור: נתנו שבט אחד עלי ראש האיש הזה, עדי הנתקנוהו מדור עוד באהל התורה, עדי גרשנוהו מהסתפח בנחלת ה', ובכל עת צאתי חפשי מתחת סבלות מצרים האלה, נטיתי שכמי לסבול משא דבר אלהים, ויואל לבי לשבת בבית החכמה, וללכת כפעם בפעם, לקראת ראשי מורי בני ישראל לבקש תורה מפיהם, ויוסיפו עוד אהוב אותי על דברי כי יקרו בעיניהם, ועל ראותם, כי רב עניני מרכולתי אשר נתנו עבותימו עלי לא יכלו נתק מורשי לבבי.

ויהי היום, ויבואו בני האלהים נכבדי לומדי תורה, אלה מקרוב ואלה מרחוק, להתיצב עלי, ויאמרו לאמור: הנה שמענוה, גם ראו ראינו, כי היה ה' עמך להנחילך כבוד חכמים, רבים מאנשי מופתי הדור, הושיטו שרביט חסדם אליך, לכלכל עמך עצות בתורה על פי מכתבי ש"ות, והנם טמונים באהלך מפוזרים הנה והנה, מי יתן איפו ותקרבם אחד אל אחד, ויוחקו לעד בספר ובדפוס, למען יקומו אחרון על עפר, והיו לך לשם עולם לא יכרת. כן חזקו עלי דבריהם, ובדברם אלי יום יום, סרבתי את עצתם, אטמתי אזני משמוע בקולם, והיו כמצחקים בעיני, באמרי: מי אנכי כי אתהלך על שדי תרומות הצופים? המלפנים עמדתי לנס עם ה' על גבעת הרמה? אם היום צאת חכמתי בספר כצאת השמש תופיע, תהל בגבורתה? גם כל מכירי יודעים, אשר לא הסכנתי ללמוד וללמד אך למען הלוך בגדולות על במתי המחברים חוברי ספרים, כי אמרתי, פן אהיה לבוז בעיני העם, כי יאמר איש אל רעהו: מה היה לאיש הזה כי גיאות לבש, מה יושיענו זה, ומה ישמיענו חדשות ללטוש רעיוני התלמידים, להלהיב לבותם, ולהעיר אזנם בלימודיו?

כה חשבתי, כה שפטתי בקרבי, מעת אשר חלק ה' לי בבינה, עד זה שנתים ימים, וה' אמר להפיר מחשבתי הזאת, כי הקרה לפני מקרה אחד, ויגל את עיני לראות בהליכות העולם וברעת הזמן, כי רבה על האדם השלם, וכי עת ופגע יקרה לכל יודעי תורה וחכמה; ראיתי, והנה הקנאה, אם כל זדון ורשע, מתרפקת על דודה רכיל, מתהלכת בנטויות גרון, ואצל כל פינה תארב, לבקר מומי השלמים מבין רובי מעלותם, וכעסה גם כעס בעבור הרעימם, להכותם בשוט לשון רמיה, למען חלל כבודם; וכאשר עמדתי משתאה, נאחז בסבך העצב, ונפשי נקטה בחיי ותשוח עלי, ויפת בסתר לבי, ויאמר: מה השתוחחי נפשי ומה תהמי עלי? אל תתמה על החפץ המשטימה הזאת, זאת דברתה מעולם, אך חכמים גדולים חלליה, ועצומים נבונים כל הרוגיה; כמו ברק רעם סופה וסער, עת כי יתנו קולם בשמים, בל ירגיזו חוחי יער, שמיר ושית, אך על

הקדמה

הרזים הרוים, לבד על אלונים הנשאים, יסערו להפילם, כן, עת כי סערת הקנאה חמה יצאה, וסער הרכיל מתחולל, אך לבד על ראש אנשי שם יחול; בוז משפחות, משפחת גר או עקר, משפחת המררי מבית המרי, שפכת בוז על משפחת הזרחי, אשר מקדם קדמתה כבוד ה׳ עליה זרח —

ורעה עוד מזו, כי מקרה אחד לכלם, חכמים ימותו יחד כסיל ובער, אלה בחסר לבם יאבדו, גם כל זכר למו, וגם אלה אשר יתרם בם,׳ כגל בנטותו יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו, וזכרם יסוף מזרעם: ועתה, למה התמהמה משמוע בקול אוהביך? למה תעשה כה לבלתי שים גם לך, גם למשפחתך הרמה והנשאה בישראל, שם ושארית על פני האדמה, בהיות לאל ידך לעשות? למה תמות נגד עמך, תכסך רימה ותולעה, וחושך גם שמך יכסה? אל תשע בדברי בוז הגאיונים, הן רובי תורתך אשר על ספרך יכתבו, יצאו לצורפים, לחרשים לבונים ולגודרים, המה צרפום כצרף הכסף, גם בחנום כבחון הזהב, וימלטו מלהג המתלחשים, בהגו רב שיגי השגיאות מהם, והיה כי ילך כל מבקש דבר ה׳ לדרוש תורות החכמים הגדולים הכתובים בספר הזה, ונדרשה גם תורתך עם תורתם, ותכבדה בם פה על האדמה, וגם שם בשמים, השפר עליך נחלת תושיה על — מות חי נצח; אז נדברי יראי ה׳ איש אל רעהו: ספר זכרון הוא לפניו, גם לחשבי תורת ה׳, עד עולם.

כה פתני לבי, ואפת, ועבר עלי רוח קנאת הסופרים, אש התשוקה נשקה בקרבי, ועשתנותי יצאו דחופים ומבוהלים בדבר לבבי, להחיל מהר המלאכה ההיא, מדאגה, פן תשלחנה המחשבות הראשונות עוד הפעם את ידיהן לשלוט בי, להניע את ראשי, להפריע ולסכל עצת לבבי, ומימי הספקות יכבו אש התשוקה, ואתנחם מאת אשר עם לבבי גמרתי.

ויהי כאשר פניתי את עצמי לקרבה אל המלאכה ולעשותה, ותכבד עלי העבודה, כי רבה היא לכנוס האגרות השאלות אל אגרות התשובות, המפוזרות הנה והנה, ולחברן יחד, כי כאשר מימי לא שויתי רוממות זו בנפשי, לא שמרתי סדרים למו, אלה נפצו מעלי, ובבתי לומדים החבאו, אשר בחשקם להגות בפלפולי עניני הגאונים התלוים במו, לקחום ממני ונעזבו בידם, ותהי פעם השאלה, פעם התשובה, נעדרת אחר אחת בתוך; ומאלה הרבות אשר עודן עמי בבית, אבדתי מעל קלתן פתשגן משנה כתב תשובתי, ובעת הזאת אשר היתה עם לבבי לחבר זה חבורי, הטיבו עמי כמה רבנים בשלחם לי העתקה מדברי פלפולי אשר ערכתי להם, והמעטים אשר לא השגתי, יגעתי ועברתי עוד הפעם בעיון על דברות אגרות הרבנים אשר בידי, והעליתי בעז״ה מזכרוני את כל אשר השבתים אז, וכאשר ראה ה׳ את עמלי, ואת יגיעי, ויוכח היום להיות עמדי להוציא במספר חלק אחד מש״ות כסדרן וכהליכותן:

ופניתי עוד לראות להמשיך ולקרב יחד אלה הפלפולים אשר פלפלתי בסוגי׳ אחת ובענין אחד עם רבנים גאונים מתחלפים, למען יהיו הדברים כלם הנאמרים והנשנים בהענין הזה נגד עיני המעיין, ודרושים לכל חפץ בם, בעבור זאת, נתתי פעמים רבות האגרות הצעירות לפני הבכירות; ופעמים רבות, בפנות הימים, רבים או מעטים, אחרי הלוך האגרת השאלה או התשובה מביתי, נחמתי או על דברי, או על דברי זולתי, כי בהגיתי בם, ושקדתי עוד עליהם שקידה אחר שקידה, ראיתי פעם להקשות פעם לתרץ עוד קושיא אחת חמורה, פעם לסתור, ופעם להוסיף ראיות על הנאמר, אף גם פעמים רבות, העליתי בעז״ה עוד סברות יקרות ומועילות בענינים ההמה, אך, כאשר לא נכון לעשות כן, לפרץ גדרי הנימוסיות בהשנות פלפול ענין אחד פעמים ושלש עם גבר חכם אחד מופת הדור הרובץ תחת משא קהילה אחת גדולה לאלהים ולהלאותו עוד בו, הייתי כמחריש, והחשיתי מדבר עוד בהענין הזה, ואת כל ההערות אשר הערתי אחרי כן בענינים ההמה, נתתי ככלי חמדה לאוצר ביתי, ותהיינה שם צרורות עד היום הזה, ותשובנה למקומן הראוים לכן בספרי אחר כל אגרת ואגרת המדברת מענין ההערה הזאת.

ואחרי אשר כליתי להביא מספר האגרות הש״ות, הבאתי עוד קצות חידושים מחידושי על איזו שיטות וסוגיות עמוקות בתלמוד; אך בזאת יאותו לי האנשים המעיינים בחידושים ההמה, כי ימצאוני משגה בדרך פעם כה ובדרך פעם כה, בהודע להם, כי קצתם מאלה החידושים העליתי בימי חורפי בטרם בואי לימי הבינה, וכי אנכי לא נופל מרוב לומדי תורה בימים האלה, אשר יבקשו להלביש ילדי נצאצאי מחשבותם אך לבד בבגדי החמודות למראה לכבוד ולתפארת, יפארום נפארי מגבעות החריפות, יעטום במעטה המזימות, ומשקרים עיניהם בפוך השכל, ועדי האמת אין עליהם; והמועד הזה אשר יעדתיו להדפים חבורי, אץ עלי לאמור: כלה, כלה מעשיך, ומפני סיבות רבות לא יכלתי העבירו ולהעביר עוד הפעם בעיון היטב על אלה החידושים, לכן, בזאת יכפר שגגתי.

הספר הזה קראתי בשם מי באר, וזה שמו יקרא לו על פי מאמרם ז״ל בתענית דף ז׳ ע״א, באמרם שם: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים, לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולך למקום נמוך, אף דברי תורה עכ״ל. המה מי מריבה אשר רבו עליהם בני ישראל אבותינו ההורים והמורים, התנאים והאמוראים והבאים אחריהם דור אחר דור, אלה אוסרין ואלה מתירין, אלה מחייבין ואלה פוטרין, אלה ואלה דברי אלהים חיים ויקדש בם, ואלה מי מריבת קדש, נובעים מבאר לחי ראי, ומשם באר״ה הבריכה העליונה, היא באר שבע, כי שם צוה ה׳ את הברכה ומקום משכן תורה שבע״פ, כנודע ליודעי חן. ויקרא בו שמי ושם אבותי, כי אנכי נקראתי בשם אבי אבי הוא הגאון מו״ה בער אפפענהיים אבד״ק פרידבורג והמדינה כ״ע, והשם העלם באר בעברי, והשם הפרטי בער באשכנזי, המה שוים בהברת המבטא, והיה כאשר ישא איש שם הספר הזה על שפתיו, יעמוד ויזכר גם שמנו עוד ימים רבים על פני האדמה. גם שם אבי הצדיק המפאר, הוא אייזק המכונה יצחק בקודש בקרבו, כי מספר יצחק ומספר מי באר, עולה אחד במ״ק.

החידושים

הקדמה

החידושים על השיטות והסוגיות קראתי בשם פלגי מים, בו יזכר ויפקד זכרון שמי ושם אחי יחד, הוא אחי הצדיק המפורסם, הרב המאה"ג החריף הבקי מ"וה חיים אפפענהיים נ"ע, הוא הפיץ תורה ברבים, פעל ועשה צדקות הרבה בעיר מושבו דרעזניץ במדינת מעהרן; כי השם חיים עולה ב"מק עם הכולל כמספר פלגי, ומספר שמי עולה כמספר פלגי מים במ"ק. פלגי מים יורדה עיני עוד יום מאין הפוגות, בזכרי שבתנו יחד פה בתבל, נפלאתה אהבתך לי אחי, משמרת היית אתה עמדי, מה יעצתני במועצות ודעת, מה רבה אמונתך ותשוב לנחמני כל עת ששפכו מרירי העתים סוללות עלי להביאני במצור ובמצוק, ומן אז חדלת הולך על האדמה, חסרתי כל, כי חסרתי אמונתך, ואיך אשכחך? איך לא אעלה זכרונך היום על ראש שמחתי? בלעדי אחי — אם בעודך בחיים לא נפרדנו איש מעל אחיו, אם על מבועי מים, על נהרות התורה, שם ישבנו ותופע עלינו נהרה, גם אחרי מותך, גם על פלגי מים, יעמדו שמנו ולא יפרדו נצח סלה.

אמנם כמנהג המחברים לא נהגתי ובחקותיהם לא הלכתי. זאת חקת המחברים מימים ימימה, הלוך הלכו על פתחי השרים הגדולים, לחלות את פניהם ולהניע את לבבם, להרחיב למו במתן הסכמתם על מעלותם ועל מעלת ספר תורתם, כי ישלחו בעזרתם את ידיהם, זה יכתב ידו לתהלות חידושיהם, וזה, בשם ובתאר המעלה יכנה את מחבריהם, וכלם יזהירו את אלה אשר ישלחו בעולתה את ידיהם, להשיג את גבולם בהדפסת ספריהם בלתי רצונם, ולתתן את אלה העושים כן לאלה בתוך העם; ובמסת נדבת ידי ראשי ישורון המתנדבים, ראו כמה מחברים מופלגי תורה שכר טוב בעמלם, כי השבו לבות העם להמשיך אחריהם ולאסוף גם את ספרם בכסף מלא הביתה. ואנכי, כאשר סרתי היום מלכת זה דרכם, לא כי גאוה ענקתמי, או גאון לבבי, אך אמרתי, מה לי ולהם אנשי אלהים, להיות למו למשא בדבר הזה? מה תתן ומה תוסיף לי הסכמתם עוד, בהכבר גבר חסדם עלי, בהרימם כבודי והוד תורתי, בשומם כל מעינם בה, ובהמתיקם עמי סוד פלפולם על כל ענין ודבר בא אליהם ממנו? הכי איש חכם נשפט את איש בער, יוכח עמו ויפיק תבונה לו? אם רוח דעת הכלכל מחלת לב כסיל לענות בו ובעניניו? אין זאת, כי אם מלאו דברי ראוים לענות בם, וכי לא נעדרו מאום דעת ומשמן אמת.

ואת אזהרתם בדבר משיגי גבולי, גם היא לא תסכן לי, כי אין אני שוה בנזק הזה מאומה, ידעתי את העולם ואת שיחו עתה בימינו, לא רבים יחכמו, ולבם אין לקנות חכמות אבותינו הראשונים הקדושים אשר נחלו לנו בספריהם, וכל העם פרע לשמאל בקמים מחברים חדשים אחרונים, והמה לזרא בעיניהם, ונשמע קול איש ואיש ברעה מקלה מזה ומקלס מזה לאמור: היום רבו חכמים בעיניהם, המתפרצים להיות חוברי חבורים, ולמה אשכל גם אנכי לקחת את כספי וזהבי ונתתי לאנשים האמה? כן דבר העם. לכן, מעת אשר הסיבני לבי להציב יד מזכרת למשפחתי בחבורי הזה, סבותי את לבי ליאש בכל עמלי ובכל המחיר אשר אוציא בגללו, הזלתי כל ההוצאות מרכושי, ומאנתי שמוע בקול רעי ומאהבי, הגבירים והשועים, כי ברבים אשר היו עמדי לפתני לקבץ על יד מבשר הספר חתומי פרענומעראנטען, והמחיר אשר אשית על הספר אותו יתנו לי, כי ידעתי מחשבותם, אך למען כבד את דבר הדפוס, אך בעבור אהבתם לי, יתנדבו עשות כן, וכי רק בהרים כבודי ולא בתורת הספר חפצם, ואם כן למה זה אנכי אשא פני איש ואיש בעבור בצע כך המחיר הזה? והיה ליום מחר כי יהיה עם לב איש אחד להדפיס זה ספרי בפעם שנית גם בטרם בואי על מקצת ההוצאות אשר מכחי הוצאתים, אודנו לאלהים, ואהיה שמח וטוב לב, בראותי, כי יצמא העם למי בארי, ותרד לדרוש דבר ה' מכל ספר וספר, יהיה מחברו קטן או גדול, ואז אדע, כי שלמו ימי הרעה, והימים באים אשר תרוממנה קרנות התורה, ויאמר אדם: אך פרי לחכמה ולישרי דורשיה שמחה.

זה השער, עוד לא אסגרנו, עוד לא אכלא את שפתי, עד אם אשלם תודות נגדה נא לכל עמי, לכל אלה אשר הביאוני עד הלום.

מה אשיב לה', מה אשיב לאבותי, על כל תגמולוהי עלי? אך תודות לבי תען לשוני, אך תהלות תבענה שפתי. לולא אלהי אבותי, ופחד יצחק אבי היה לי, כי עתה לא מצאתי מים לבאר הזה אשר חפרתי. קושט אמרי מוסר אבי, המה בלבי צפנתים, גם חסדיו הנאמנים אזכיר, תהלות על כל אשר גמלני, בכל עמלו אשר עמל, וינהג אותי ואת אחי הרב מ"וה חיים נ"ע, הרחק מאוד מביתו, עד הישיבה הרמה, מקום פיורדא הוא מקום מולדתו; וכה אמר בלכתו מעמנו לשוב אל ביתו, ודמעות גיל ותודה לאלהיו נזלו מעל לחייו, ויברכנו מלכת בדרכי הבחורים ובעלילותם, המה אשר יבלו בהבל ימיהם, לאמור: אתם בני, ראו, אנכי הבאתי אתכם אל מרום שבת אבותי אנשי שם מעולם, דעו, פה הפריח אבי אמי האב"ד הגאון החריף הגדול מ"וה ברוך כהנא ראפאפארט פרי תנובת החכמה בקרב לבות התלמידים, פה צלחה עליהם רוח דעת אבי הרב הגאון מ"וה בער אפ"ה אבד"ק פרידבורג והמדינה, פה עמדו לתורה ולעבודה, הכהנים הגדולים, אחי אמי, הרב הגאון מ"וה ליב אבד"ק הארצפעלד ואחיו הרב הגאון מ"וה הרש אבד"ק וואללערשטיין בטרם עלותם על כסא הרבנות, ופה, גם בידי חפץ ה' הצליח להבין ולהשכיל בתורתו, ובטוח אני, כי גם אתם פה תצליחו, ואל שדי יתן מהוד אבותי ומרוח חכמתם עליכם, פה תשכילו, תלכו מעלה מעלה, ותהיו לבני חיל. הנה בני! הביטו אל צור חצבתם, אל משפחתכם ממנה נקרתם, מטע ה' היה להתפאר, בה התברכו כל משפחות ישראל, מני בני ראפאפארט הכהנים משרתי ה', עוד הפולגה ערי ארץ פולין מטוב מעשיהם ומרובי תורתם, עד דוד אפפענהיים נשיא אלהים אבד"ק פראג, הגדיל שמה וינון לעולם, והיה אם אתם תשקרו לי ולמשפחתי, ועזבתם תורת ה' מהגות בה, והייתי אני וביתי חטאים.

אלה הדברים היו קרובים אל לבנו תמיד, הדריכו עוז התורה בנפשנו, הוא אחי הצדיק, עד כי גוע לא סר מעל אהלה, ואנכי, עוד כל היום היא שיחתי, ועד אגוע לא אסור מאחריה, אשריך אבי! עתה בצל שדי התלונן, אשרי שישלם לך גמולך שגמלת לנו.

גם

הקדמה

גם לך אמי, אביא היום מנחת תודה, זכר רב טובך אביע, היא אמי הצנועה ריזל בת הנכבד ר' קאפל דייטש ז"ל, בה בטח לבי ונעזרתי בלמדי על הישיבה, כי כל בית אבי השליך יהבו עליה, באשר יגעה, ברב מרכולתה, נתנה טרף לביתה. הבת תשעים שנה נאספה אל אבותיה, כרבת ימים רבת פקודי ה' שבעה לה, אשריך אמי! עתה בשמים, תשחקי ליום אחרון, שם משלם ה' גמול לאוהביו.

אף אותך אשת כבוד אודה הפעם, היא האשה היקרה יטל בת השוע היקר כ"ה שלמה טעלשן ז"ל, אשר נתן לי אלהים עמדי בימי נעורי, מברכת בנשים היתה וכנגדי עזר, לא בקשה דבר כי אם בהגות לבי תבונות, כל משמרת ביתי אך בידה נתנה, זאת מנוחתי, עד כי שבה למנוחתה אל בית אביה השמימה, אשריה וטוב לה, שם מלחם אביה לחם אבירים תאכל, ותבוא על משכורתה שלמה.

אפס אותי האכלתני לחם דמעה, בחצי ימי עזבתני באין תומך בעד ילדי ביתי, כמעט הייתי כאיש מחקה על הקיר וכל רוח אין בקרבו, לולא ה' הותיר לי שארית נחמה, כי שת לי זרע בת אחת לנחם עמה אחרי אמה, היא בתי המהוללת הינדלה תי', ברוכה לה' ולאדם, כזר צדקת יולדתה נץ עליה, מה רב כשרון מעשי בתי, עבודת הבית והילדים הרכים עלות עליה, את פי לא מרתה מעודה עד עתה, ותהי לי לישועה ללמוד וללמד באין שטן ומחריד, עד היותה לאיש ישר הולך יקר ונכבד ה"ה כ"ה אברהם הירשלר יחי', זכרם ה' להם לטובה, להפריח את אהל הישרים האלה, בפרוח צאצאיהם כשתילי זתים סביב לשולחנם, ויציצו ציץ תפארת לאבותם עד עולם.

קטנתי מכל החסדים האלה אשר עשית עמדי אתה ה', ותקטן זאת בעיניך, ותדבר עוד על בית עבדך, ותאמר: לא טוב היות האדם הזה לבדו, לא זאת המנוחה ולא זו מרגועת נפש איש הוגה בתורתי, אשיתהו עוד בישעי להוכיח לפניו אשה אחת טובת שכל ורבת מעללי יושר, היא האשה אסתרל בת הנכבד כ"ה איזק בינגאווין ז"ל, הנצבת עמי היום הזה, זה לי שמונה עשרה שנה מאז היתה לי לאשה, המכה כבודי, לא עזבתני גם אותי גם אנשי ומגרי ביתי, אמת ושלום יחדיו יגורו באהלי, ובהכלי כלו אומר טוב וחסד אשר הגר נפשה, ושמרה את משמרתי לבל יעכרו אותי דבר ומאומה בבית למען תהי' תורת ה' על פי תמיד, זאת נחלת אדם מאל, שפרה מנחלת אבות בית והון, כי כן יברך גבר, אשריך אשת חיל אשת מבטיחי! יתן ה' אותך לברכה בתוך עמך, ותהי ברוכה בעדי עוד ימים רבים.

גם ברוך יהיה בני בכורי לבנים, הוא הבחור היקר כ"ה ברוך יחי', זכור ה' לבני את כל ענותו ואשר נדר לתור מנוחה לפני, להיות גם עיניו פקוחות על עלילות ביתי ואודותיו הרבות, בעת הזאת אשר לא אוכל שאתם לבדי כשנים קדמוניות, וערבה לו משאת הבית מכל תענוגי בני אדם, שינה לא יתן לעפעפיו, ולא מנוח לכף רגלו, ויענה בדרך כחו לצאת ולבוא בשוקים וברחובות הרוכלים; אנא ה'! הצליחה נא דרכו, ואשר אשוריו, וחייהו עם אחיו ואחיותיו שנים אין מספר.

ואתחנן עוד אל ה' היום לאמור: ה' אלהים! אתה החילות להראות את עבדך את חסדך הגדול מעת אשר השלכתי עליך מרחם אמי עד היום הזה, והיום הזה הגדלת עשות עמי חסד, כי מי אנכי ומי ביתי אשר הבאתני עד הלום? ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך וכשר לפניך להאריך עוד ימי שני חיי מגורי, זה חסדך אשר תעשה עוד עמדי, והיה לעת זקנה ושיבה ככלות כח האדם, לעת הזאת, כי אם קהה רוח הדעת, והתעותו הרעיונים, כי חדל הלב מהשכיל, ותכה העין לראות לטוהר עצם החכמה, גם אז רוחך תנחני, ובהביטי אל תורתך, העבר עיני מראות שוא, הרחב לבי להכיל התבונה, ואל הצל מפי דבר אמת, ואנכי, עד בוא חליפתי אגורה באהליך, עד אישן המות לא אשוב משקוד יום יום על דלתותם, זאת נשבעתי ואקימה אני עבדך בן אמתך

המחבר

פרעסבורג בעשירי לחדש כסליו בשנת ה'תקפ"ט ליצירה.

ש"ות
מי באר

לידידי הרב הגאון אב"ד דק"ק טריטש שנת תק"פ:

השם עבים רכובו, יריק ברכות וטובו, עלי ראש מאהבי ידידי חביבי, הרב המאה"ג, הגאון המפורסם, החריף הבקי, ע"ה פ"ה, כבוד מו"ה אלעזר נר"ו בעה"ח ס' ש"ר וש"ש אב"דק טריטש ולו שלום:

א: אקוה כי בא שלם מעיר וויען אל ביתו ומנוחתו כבוד ומצא את שאהבה נפשו, גם ילידי ביתו, גם תלמידיו בהשקט ובבטחה, ואנכי, כבואי לביתי השבני לבי למלאות הבטחתי אשר הבטחתיו לשום עיני ע"ד הפלפול אשר הי' בינינו בעת אשר עמדנו יחד בעיר וויען את אשר הראה לי מעלתו מ"ומ אחד כתוב ורשום בקונטרס ספרו שערי דעה בש"ות ח"י סי' ס"ד בדין שילוח הקן, ואת אשר השבתי מיד לרפ"מ כי נעלמו מהגאון בעל ח"י דברי הר"ן בחידושיו לחולין עיינתי כעת בביתי, וראיתי כי האמת אתי, ואודיע עוד לרפ"מ את אשר העליתי בענין ההוא:

הנה נשאל להגאון בעל ח"י כי יקרא קן ציפור לפני איש בשדה אם מחויב עכ"פ לזקוק לה לשלח את האם או אם רשאי לילך לדרכו דלא אמרה תורה שלח תשלח רק באם רוצה ליקח הבנים וסבר הרב לפשוט ולומר דמיד שראה הקן מחויב לזקוק לה ולשלח את האם וכן העלה להלכה ועיקר ראייתו ממ"ש בחולין דף קל"ט ע"ב כי יקרא מה ת"ל וכו' יכול יחזור בהרי' וכו' ת"ל כי יקרא במאורע וא"כ נהי דממעט שלא יחזור בהרים מ"מ משמע דבמאורע רמי' עלי' לזקוק לה דאי ליכא חובא עלי' מהכ"ת לן למימר שיחזור בהרים שהרי אפי' במאורע יכול להניחה ולילך לו יע"ש:

והנה לענ"ד מלבד דראייתו אינה ראי' ואינה מכרעת כלל משום דאפשר לומר בהאי ס"ד דאי ל"כ כי יקרא מחויב באמת גם במאורע לזקוק לה וס"ד שצריך לחזור ג"כ בהרים אבל השתא דכתיב כי יקרא וא"צ לחזור בהרים א"כ י"ל דגם במאורע א"צ לזקוק לה ולשלח אלא דנעלמו ממנו ג"כ דברי הר"ן בחידושיו שם קל"ט ע"א בד"ה וקיומא בי' ובערת וז"ל ויש שהקשו וליתי עשה ול"ת דשילוח ולידחי עשה דובערת ותירצו דעשה ובערת עדיף טפי מפני שזה ע"כ מחויב לבערו ומצוה עליו לבערו אבל שילוח מי הוי מצוה המוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח הבנים פטור מלשלח והלכך עשה כי הא לא דחי עכ"ל הרי מפורש דלא כדעת הח"י:

איברא דדברי הר"ן תמוהין אגלי מגמ' לקמן דף קמ"א ע"א דפריך שם מאי אולמא האי עשה מהאי עשה יע"ש ולדעת הר"ן הא אולמא עשה דטהרת מצורע מפני שהיא מצוה המוטלת עליו מהאי עשה דשילוח דאינה חובת הגוף וצ"ע לעת הפנאי:

ולכאורה נ"ל להוכיח מש"ס הפך פשיטותו דבעל ח"י ממה דאיתא התם בדף ק"מ ע"ב בעי רב הושיע' הושיט ידו לקן וכו' א"ד כיון דבידו למיגמר שחיטה תקח לך קרינן וחייב בשילוח תיקו יע"ש רש"י והשתא א"א כדעת הרב ח"י דמיד דחזי הקן מחויב בשילוח א"כ לפי"ז האי גברא כיון דהתחיל לשחוט עבר וביטל העשה ומאי קא מיבעי הא ודאי כיון דיש בידו עוד לתקן ולקיים העשה בגמר שחיטתו דמחויב הוא לגמור דודאי לאו ברשיעי עסקינן דרוצה לבטל העשה בשאט נפש דא"כ לא מיבעיא לי' כלל משום דגם אי מחויב לגמור לא יגמור אע"כ דלא רמי' עלי' חיוב העשה אא"כ רוצה ליקח הבנים ודו"ק:

ואת אשר הבטחתיו עוד לעיין פעם אחר פעם בחיבוריו הנכבדי' יהי' לבו בטוח כי אמלא את שאלתו, וזה יום אתמול ראיתי בחיבורו ש"ר בחידושיו לפסחי' בדף נ"ג הביא כ"ת בשם א"ז הגאון בעל עטרת פז תירוץ א' על קו' הכ"מ בפ"ד מה' ק"פ ויסוד התירוץ הזה נוסד על דברי הראב"ד וחן הן דברי הסמ"ג והיינו דר"ל דאותן האנשים הטמאים שברו ש"ז על ט"מ בשביעי שלו כמו על ט"ש רק באותו פעם הי' חל י"ד ניסן בשבת והשבות שמא יעבירנו הי' בימי משה לכן שאלו על ההזאה דאינו דוחה שבת שהעמידו דבריהם במקום כרת ורפ"מ קילס מאוד תירוץ הגאון הנ"ל והנה בודאי אם היסוד נכון הוא גם הבנין אשר עליו חזק וקיים הוא אבל אנכי עומד משתאה מחריש לדעת אם דברי אלה מפי הסמ"ג והראב"ד ינאו באשר המה נגד סוגי' ערוכה בפסחי' ס"ט ע"ב דמסיק ואמר רבא קסבר ר"א שוחטין וזורקין על ט"ש וה"ה בט"מ בשביעי שלו והזאה למאי אתא אי לאכילה אכילת פסחי' לא מעכבא יע"ש רש"י א"כ לפי"ז אי האנשים הטמאים שאלו סברו ש"ז על ט"מ בשביעי שלו לא הי' צריכין להזות עליהם כלל ויכלו לעשות הפסח במועדו דהא האכילה לא מעכבא וצע"ג ולענ"ד תלמיד טועה אחד כתב דברי אלה בסמ"ג ומצוה לייש"ב:

וכאשר רבו עלי טרדות מכל צד אל כתבתי כל זאת במהירות, ואצוה עוד עליו אלף ברכות, ואלהי המערכות, ירבה לו טובות ושמחות, כחפצו וחפץ ידידו או"נ הדש"ת:

בער אפפענהיימער

אמר המחבר, ראיתי להעיר דלכאורה יש לדקדק מש"ות הרשב"א סימן י"ח דמשמע דס"ל כהרב המובהק בעל ח"י דלא כר"ן שהבאתי לעיל בתשובה דשם העלה הרשב"א והניח לכלל דכל עשה דאפשר למיעקרא אע"ג דעדיין לא עקרה הוי כמאן דליתא וקילא טפי מעשה אחריתא ומש"ה נדחית מעשה אחרת והיא לא תוכל לדחות הל"ת ככל עשה דעלמא ע"ש שהוכיח כן מש"ס דכתובות ד"מ אבל אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ומסיים וזה לשונו הלמא כיון דאפשר למיעקרא כמאן דליתא היא וגמרינן מיני' למורא וכבוד אב ואם וכדומה ואפשר למיעקרא להאי עשה דאם מחלו על כבודם כבודם מחול עכ"ל הרשב"א ולפי"ז קשה מאי פריך הש"ס בחולין דף קמ"א מאי אולמא וכו' הא עשה דשילוח הקן היא אפשר למיעקרא דהא אם אינו רוצה ליקח הבנים ליתא לעשה כלל אלא אי אמרינן כדעת הרב ח"י דע"כ מחויב לזקוק לה ולשלח את האם פריך הגמ' שפיר:

אך המעיין שם בסוגי' יראה מבואר דז"א משום דהתם משני הגמ' בתחילה ל"ל דעבר ושקלא א"כ לפי"ז אחר דשקלא האם בעת ההיא בע"כ מחויב לקיים העשה ולא יוכל תו למיעקרא וא"כ הוי עתה דומה בדומה עם העשה דטהרת מצורע ושפיר פריך מאי אולמא וכו' והרשב"א לא העלה כללו אלא דוקא בכה"ג שיש עתה לפנינו שתי מ"ע או עשה ול"ת ויש גם עתה בידו למיעקרא כמו גבי אונס מהיכא דלמד כלל זה דגם עתה יכולה היא שתאמר לא בעינא או גבי עשה דכבוד דבכל שעה ורגע יכול הוא למחול בכי ה"ג קילא טפי והוי כמאן דמיעקרא אע"ג דלא עקרה משא"כ שם בחולין וכמ"ש וזו ברור להמעיין שם: (עיין לקמן בסי' ה' ו'):

ואדרבה מתשובה הנזכרת נראה לכאורה מפורש דלא כדעת הח"י משום דשם בתחילת התשובה הניח הרשב"א עוד כלל אחר והוא דכל מצוה שהיא באה מתוך עבירה כגון השבת גזילה שלא נוכו לגזול כדי להשיב וליקח את האם כדי שנחזיר ונשלח אותה ועל כיוצא באלו אין מברכין עליהן ע"ש ולפי דעת הח"י ע"כ כראות איש קן צפור מחויב הוא לזקוק ולשלח את האם א"כ מחויב לשלח שלא בעבירה ואדרבה שהיא

הקדמה

גם לך אמי, אביא היום מנחת תודה, זכר רב טובך אביע, היא אמי הצנועה ריזל בת הנכבד ר' קאפל דייטש ז"ל, בה בטח לבי ונעזרתי בלמדי על הישיבה, כי כל בית אבי השליך יהבו עליה, באשר יגעה, ברב מרכולתה, נתנה טרף לביתה, בבת התשעים שנה נאספה אל אבותיה, כרבת ימים רבת פקודי ה' שבעה לה, אשריך אמי! עתה בשמים תשחקי ליום אחרון, שם משלם ה' גמול לאוהביו.

אף אותך אשת כבוד אודה הפעם, היא האשה היקרה יטל בת השוע היקר כ"ה שלמה טעלשן ז"ל, אשר נתן לי אלהים עמדי בימי נעורי, מברכת בנשים היתה וכנגדי עזר, לא בקשה דבר כי אם בהגות לבי תבונות, כל משמרת ביתי אך בידה נתנה, זאת מנוחתי, עד כי שבה למנוחתה אל בית אביה השמימה, אשריה וטוב לה, שם מלחם אביה לחם אבירים תאכל, ותבוא על משכורתה שלמה.

אפס אותי האכלתני לחם דמעה, בחצי ימי עזבתני באין תומך בעד ילדי ביתי, כמעט הייתי כאיש מחקה על הקיר וכל רוח אין בקרבו, לולא ה' הותיר לי שארית נחמה, כי שת לי זרע בת אחת לנחם עמה אחרי אמה, היא בתי המהוללת הינדלה תי', ברוכה לה' ולאדם, נזר צדקת יולדתה נץ עליה, מה רב כשרון מעשי בתי, עבודת הבית והילדים הרכים עלות עליה, את פי לא מרתה מעודה עד עתה, ותהי לי לישועה ללמוד וללמד באין שטן ומחריד, עד היותה לאיש ישר הולך יקר ונכבד ה"ה כ"ה אברהם הירשלר יחי', זכרה ה' להם לטובה, להפריח את אהל הישרים האלה, בפרוח צאצאיהם כשתילי זתים סביב לשולחנם, ויציצו ציץ תפארת לאבותם עד עולם.

קטנתי מכל החסדים האלה אשר עשית עמדי אתה ה', ותקטן זאת בעיניך, ותדבר עוד על בית עבדך, ותאמר: לא טוב היות האדם הזה לבדו, לא זאת המנוחה ולא זו מרגועת נפש איש הוגה בתורתי, אשיתהו עוד בישעי להוכיח לפניו אשה אחת טובת שכל ורבת מעללי יושר, היא האשה אסתרל בת הנכבד כ"ה איצק בינאווין ז"ל, הנצבת עמי היום הזה, זה לי שמונה עשרה שנה מאז היתה לי לאשה, המכה כבודי, לא עצבתני גם אותי גם אנשי ומגרי ביתי, אמת ושלום יחדיו יגורו באהלי, ובהבלי כלו אומר טוב וחסד אשר תגר נפשה, ושמרה את משמרתי לבל יעכרו אותי דבר ומאומה בבית למען תהי' תורת ה' על פי תמיד, זאת נחלת אדם מאל, שפרה מנחלת אבות בית והון, כי כן יברך גבר, אשריך אשת חיל אשת מבטיחי! יתן ה' אותך לברכה בתוך עמך, והיי ברוכה בעדי עוד ימים רבים.

גם ברוך יהיה בני בכורי לבנים, הוא הבחור היקר כ"ה ברוך יחי', זכור ה' לבני את כל ענותו ואשר נדר לתור מנוחה לפני, להיות גם עיניו פקוחות על עלילות ביתי והודותיו הרבות, בעת הזאת אשר לא אוכל שאתם לבדי כבשנים קדמוניות, וערבה לו משאת הבית מכל תענוגי בני אדם, שינה לא יתן לעפעפיו, ולא מנוח לכף רגלו, ויענה בדרך כחו לצאת ולבוא בשוקים ובחצות הרוכלים; אנא ה'! הצליחה נא דרכו, ואשר אשוריו, וחייהו עם אחיו ואחיותיו שנים אין מספר.

ואתחנן עוד אל ה' היום לאמור: ה' אלהים! אתה החילות להראות את עבדך את חסדך הגדול מעת אשר השלכתי עליך מרחם אמי עד היום הזה, והיום הזה הגדלת עשות עמי חסד, כי מי אנכי ומי ביתי אשר הבאתני עד הלום? ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך וכשר לפניך להאריך עוד ימי שני חיי מגורי, זה חסדך אשר תעשה עוד עמדי, והיה לעת זקנה ושיבה ככלות כח האדם, לעת הזאת, כי אם קהה רוח הדעת, והתעותו הרעיונים, כי חדל הלב מהשכיל, ותכה העין לראות לטוהר עצם החכמה, גם אז רוחך תנחני, ובהביטי אל תורתך, העבר עיני מראות שוא, הרחב לבי להכיל התבונה, ואל תצל מפי דבר אמת, ואנכי, עד בוא חליפתי אגורה באהליך, עד אישן המות לא אשוב משקוד יום יום על דלתותם, זאת נשבעתי ואקימה אני עבדך בן אמתך:

המחבר

פרעסבורג בעשירי לחדש כסליו בשנת ה'תקפ"ט ליצירה.

ש"ות
מי באר

לידידי הרב הגאון אב"ד דק"ק טריטש שנת תק"פ:

השם עבים רכובו, יריק ברכות וטובו, עלי ראש אהובי ידידי חביבי, הרב המאה"ג, הגאון המפורסם, החריף הבקי, ע"ה פ"ה, כבוד מו"ה אלעזר נר"ו בעה"מ ס' ש"ר וש"ש אב"דק טריטש ולו שלום:

א: אקוה כי בא שלם מעיר וויען אל ביתו ומנוחתו כבוד ומצא את שאהבה נפשו, גם ילידי ביתו, גם תלמידיו בהשקט ובבטחה, ואנכי, כבואי לביתי השבני לבי למלאות הבטחתי אשר הבטחתיו לשום עיני ע"ד הפלפול אשר הי' בינינו בעת אשר עמדנו יחד בעיר וויען את אשר הראה לי מעלתו מ"ומ אחד כתוב ורשום בקונטרס ספרו שערי דעה בש"ות ח"י סי' ס"ד בדין שילוח הקן, ואת אשר השבתי מיד לרפ"מ כי נעלמו מהגאון בעל ח"י דברי הר"ן בחידושיו לחולין עיינתי כעת בביתי, וראיתי כי האמת אתי, ואודיע עוד לרפ"מ את אשר העליתי בענין ההוא:

הנה נשאל להגאון בעל ח"י כי יקרא קן ציפור לפני איש בשדה אם מחויב עכ"פ לזקוק לה לשלח את האם או אם רשאי לילך לדרכו דלא אמרה תורה שלח תשלח רק באם רוצה ליקח הבנים וסבר הרב לפשוט ולומר דמיד שראה הקן מחויב לזקוק לה ולשלח את האם וכן העלה להלכה ועיקר ראייתו ממ"ש שם בחולין דף קל"ט ע"ב כי יקרא מה ת"ל וכו' יכול יחזור בהרי' וכו' ת"ל כי יקרא במאורע וא"כ נהי דממעט שלא יחזור בהרים מ"מ משמע דבמאורע רמי' עלי' לזקוק לה דאי ליכא חיובא עלי' מהכ"ת לן למימר שיחזור בהרים שהרי אפי' במאורע יכול להניחה ולילך לו יע"ש:

והנה לענ"ד מלבד דראייתו אינה ראי' ואינה מכרעת כלל משום דאפשר לומר בהאי ש"ד דאי ל"כ כי יקרא מחויב באמת גם במאורע לזקוק לה וס"ד שצריך לחזור ג"כ בהרים אבל השתא דכתיב כי יקרא וא"צ לחזור בהרים א"כ י"ל דגם במאורע א"צ לזקוק לה ולשלח אלא דנעלמו ממנו ג"כ דברי הר"ן בחידושיו שם קל"ט ע"א בד"ה וקיימא בי' ובערת וז"ל ויש שהקשו וליתי עשה ול"ת דשילוח ולידחי עשה דובערת ותירצו דעשה ובערת עדיף טפי מפני שזה ע"כ מחויב לבערו ומצוה עליו לבערו אבל שילוח מי הוי מצוה המוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח הבנים פטור מלשלח והלכך עשה כי הא לא דחי עכ"ל הרי מפורש דלא כדעת הח"י:

איברא דדברי הר"ן תמוהין אצלי מגמ' לקמן דף קמ"א ע"א דפריך שם מאי אולמא האי עשה מהאי עשה יע"ש ולדעת הר"ן הא אולמא עשה דטהרת מצורע מפני שהיא מצוה המוטלת עליו מהאי עשה דשילוח דאינה חובת הגוף וצ"ע לעת הפנאי:

ולכאורה נ"ל להוכיח מש"ס הפך פשיטותו דבעל ח"י ממה דאיתא התם בדף ק"מ ע"ב בעי רב הושע' הושיט ידו לקן וכו' א"ד כיון דבידו למיגמר שחיטה תקח לך קרינן וחייב בשילוח תיקו יע"ש רש"י והשתא א"א כדעת הרב ח"י דמיד דחזי הקן מחויב בשילוח א"כ לפי"ז האי גברא כיון דהתחיל לשחוט עבר וביטל העשה ומאי קא מיבעי הא ודאי כיון דיש בידו עוד לתקן ולקיים העשה בגמר שחיטתו דמחויב הוא לגמור דודאי לאו ברשיעי עסקינן דרוצה לבטל העשה בשאט נפש דא"כ לא מיבעיא לי' כלל משום דגם אי מחויב לגמור לא יגמור אע"כ דלא רמי' עלי' חיוב העשה אא"כ רוצה ליקח הבנים ודו"ק:

ואת אשר הבטחתיו עוד לעיין פעם אחר פעם בחיבוריו הנכבדי' יהי' לבו בטוח כי אמלא את שאלתו, וזה יום אתמול ראיתי בחיבורו ש"ר בחידושיו לפסחי' בדף צ"ג הביא כ"ת בשם א"ז הגאון בעל עטרת פז תירוץ א' על קו' הכ"מ בפ"ד מה' ק"פ ויסוד התירוץ הזה נוסד על דברי הראב"ד וכן הן דברי הסמ"ג והיינו דר"ל דאותן האנשים הטמאים שברו ש"ז על ט"מ בשביעי שלו כמו על ט"ש רק באותו פעם הי' חל י"ד ניסן בשבת והשבות שמא יעבירנו הי' בימי משה לכן שאלו על ההזאה דאינו דוחה שבת שהעמידו דבריהם במקום כרת ורפ"מ קילס מאוד תירוץ הגאון הנ"ל והנה בודאי אם היסוד נכון הוא גם הבנין אשר עליו חזק וקיים הוא אבל אנכי עומד משתאה מחריש לדעת אם דברי אלה מפי הסמ"ג והראב"ד יצאו באשר המה נגד סוגי' ערוכה בפסחי' ס"ט ע"ב דמסיק ואמר רבא קסבר ר"א שוחטין וזורקין על ט"ש וה"ה בט"מ בשביעי שלו והזאה למאי אתא אי לאכילה אכילת פסחי' לא מעכבא יע"ש רש"י א"כ לפי"ז אי האנשים הטמאים שאלו סברו ש"ז על ט"מ בשביעי שלו לא הי' צריכין להזות עליהם כלל ויכלו לעשות הפסח במועדו דהא האכילה לא מעכבא וצע"ג ולענ"ד תלמיד טועה אחד כתב דברי אלה בסמ"ג ומצוה ליישב:

וכאשר רבו עלי טרדות מכל צד • אל כתבתי כל זאת במהירות, והאלוה עוד עליו אלף ברכות, ואלהי המערכות, ירבה לו טובות ושמחות, כחפצו וחפץ ידידו או"כ הדש"ת:

בער אפפענהיימער

אמר המחבר, ראיתי להעיר דלכאורה יש לדקדק מש"ות הרשב"א סימן י"ח דמשמע דס"ל כהרב המובהק בעל ח"י דלא כר"ן שהבאתי לעיל בתשובה דשם העלה הרשב"א והניח לכלל דכל עשה דאפשר למיעקרא אע"ג דעדיין לא עקרה הוי כמאן דליתא וקילא טפי מעשה אחריתא ומש"ה נדחית מעשה אחרת והיא לא תוכל לדחות הל"ת ככל עשה דעלמא ע"ש שהוכיח כן מש"ס דכתובות ד"מ אבל אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ומסיים וזה לשונו אלמא כיון דאפשר למיעקרא כמאן דליתא היא וגמרינן מיני' למורא וכבוד אב ואם וכדומה ואפשר למיעקרא להאי עשה דאם מחלו על כבודם כבודם מחול עכ"ל הרשב"א ולפי"ז קשה מאי פריך הש"ס בחולין דף קמ"א מאי אולמא וכו' הא עשה דשילוח הקן היא אפשר למיעקרא דהא אם אינו רוצה ליקח הבנים ליתא לעשה כלל אלא אי אמרינן כדעת הרב ח"י דע"כ מחויב לזקוק לה ולשלח את האם פריך הגמ' שפיר:

אך המעיין שם בסוגי' יראה מבואר דז"א משום דהתם משני הגמ' בתחילה ל"צ דעבר ושקלא א"כ לפי"ז אחר דשקלא האם בעת ההיא בע"כ מחויב לקיים העשה ולא יוכל תו למיעקרא וא"כ הוי עתה דומה בדומה עם העשה דטהרת מצורע ושפיר פריך מאי אולמא וכו' והרשב"א לא העלה כללו אלא דוקא בכה"ג שיש עתה לפנינו שתי מ"ע או עשה ול"ת ויש גם עתה בידו למיעקרא כמו גבי אונס מהיכא דלמד כלל זה דגם עתה יכולה היא שתאמר לא בעינא או גבי עשה דכבוד דבכל שעה ורגע יכול הוא למחול בכי ה"ג קילא טפי והוי כמאן דמיעקרא אע"ג דלא עקרה משא"כ שם בחולין וכמ"ש וזו ברור להמעיין שם: (עיין לקמן בסי' ה' ו'):

ואדרבה מתשובה הנזכרת נראה לכאורה מפורש דלא כדעת הח"י משום דשם בתחילת התשובה הניח הרשב"א עוד כלל אחר והוא דכל מצוה שהיא באה מתוך עבירה כגון השבת גזילה שלא נוכו לגזול כדי להשיב וליקח את האם כדי שנחזיר ונשלח אותה ועל כיוצא באלו אין מברכין עליהן ע"ש ולפי דעת הח"י ע"כ כראות איש קן צפור מחויב הוא לזקוק ולשלח את האם א"כ מחויב לשלח שלא בעבירה ואדרבה שהיא

מ"ע גמורה לקיימא בכל עת שתבוא לידו ובודאי יסי' צריך לברך אע"ג דמשכחת בעבירה דהיינו אם נטלה שלא ע"מ לשלח ושלחה אח"כ אבל ז"א דלדעת הח"י לא איירי התורה בהכי אלא משמע שלא תשלח כל עת שאתה רואה קן צפור כיון דמחויב לזקוק ולשלח אע"כ דאינו אלא רשות והיינו אם רוצה ליקח הבנים א"כ עיקר העשה הכתובה בתורה רק לתקון העבירה ולהכי שפיר אין מברכין עליה ואפשר שיש לחלק קצת ועיין:

ולכאורה הי' נראה להביא קצת ראי' לדעת הח"י ממה דפריך הגמ' בחולין דף קל"ט ע"א מעיקרא איחייב בשילוח ע"ש ואי כדעת הר"ן שהבאתי וכן מורין דברי תו' בדף קמ"ב בד"ה שני סדרי ביצים וכן הוא דעת הש"ך ביו"ד רצ"ב דאינו זקוק לשלח את האם אלא באם רוצה ליטול את הבנים קשה מאי פריך הגמ' לוקי בהכי דכשמצאן לא הי' רוצה ליטול הבנים וא"כ לא איחייב בשילוח והגביה לאם והקדשה ואח"כ כשהדרה עליהן רצה ליטול הבנים ואיחייב רק עתה בשילוח וצריך א"כ קרא למעט אע"כ דמיד דראה קן צפור איחייב בשילוח ופריך שפיר והדבר צריך תלמוד:

והנה יש לעיין עוד ביתר דברי הגאון בעל ח"י במ"ש שם בתשובה הניא וז"ל גם על מה שכתבנו דאם נטל הבנים מתחת האם אינו רק מימרא דרב יודא ואינו עובר רק דאינו רשאי קשה ממתניתן דלא יטול האם על הבנים אפי' לטהרת מצורע וכו' ולפי מה שכתבנו קשה בהיפך למה תתיר התורה לבטל מצוה דטהרת מצורע הא רשאי ליקח הבנים תחילה ונשאר האם לבדה ותו אח"כ אינו משלח האם רק לוקחה שהרי אינה עוד על הבנים האמנם בלא"ה קשה שיכול להרוג את הבנים תחת אמן או לעשותן טריפה וליקח אח"כ את האם עכ"ד:

ואני אומר דבמחכ"ת לא דק הטיב בסוגי' גם לא השגיח הטיב על דברי עצמו דלא יסתרו אהדדי דהא לדידי' שהעלה בתחילה דמיד שראה הקן מחויב ליזקוק לשלח את האם אף אם אינו רוצה את הבנים א"כ מיד חל עליו מ"ע דשילוח ובודאי אינו יכול תו לבטלה בידים ע"י הריגת הבנים כמ"ש לעיל בתשובה ותו קשה מאי אולמא האי עשה מהאי עשה ולדידי' איכא אפי' עשה ול"ת וכמו שפריך שם הגמ' וק"ל:

ועוד אף אם נניח לו דברי אלה הא ודאי אף דלר"י אינו עובר עליו היכא דזכי בבנים תחילה מ"מ איכא איסורא דאורייתא כדמוכח מגמ' דחולין דף קמ"א ע"ב ובב"מ דף ק"ב במאי דפריך אי דלא שלחה שלוחי בעי פי' אדתני אסורה מפני דרכי שלום לימא דאית בהו אפי' איסורא דאורייתא דאסור לזכות בביצים כ"ז שהאם רובצת עליהן ועיין בש"מ לב"מ וברש"י שם ולפי"ז האיך ס"ד דשרי לעבור תחילה איסור תורה כדי לקיים אח"כ מ"ע הא אין לך מה"ב יותר מזה ואינו דומה להיכא דנוטל האם מעל הבנים לטהרת מצורע דס"ד דשרי משום דעסיק במ"ע וס"ד דדחי מ"ע אחריתא דאין זו מה"ב כמובן:

וראיתי בש"ות ח"ל סי' פ"ג שהביא שחכמי לובלין נסתפקו להיפך והיינו אי אמרינן דצריך דוקא ליטול את הבנים משום דתקח לך הוא בדוקא או דהוא רק רשות ואם רוצה להניח את הבנים או לשלחם רשאי והגאון בעל ח"ל דחק ליפשוט מדיוק לשון המתניתן באם אמר הריני נוטל את האם וכו' דתקח לך אינו אלא רשות ע"ש ולדעתי הדבר הזה הוא מפורש בגמ' דחולין דף קמ"א ע"ב במה דאיתא שם ת"ר יוני שובך וכו' חייבין בשילוח ואסורות משום גזל מפני דרכי שלום הרי מבואר דאע"ג דמחויב להניח את הבני' דאסורות לו מפני דרכי שלום ובס"ד איירי בגדול דבר שילוח הוא ע"ש אפ"ה מקיים מ"ע דשילוח מדקתני חייבין בשילוח ודו"ק:

תשובה מהגאון אב"ד ד"ק טריטש:

אשיב שלום, לאומר בלום, לכבוד א"נ ידידי, הרב החריף הבקי, חכם וסופר, משלשלת היוחסין, כ"ש מו"ה בער אפפענהיימער נר"ו:

ב: מכבתו היקר האיר עיני, והאמת עד לעצמו כי באותן הימים טרדותי רבו למעלה בהעתקת ספר שערי דעה אשר דעתי לשלוח בעז"ה למאוחר בשבוע הבע"ל לווינא את הקונטרסים הראשונים שיעלו בדפוס ערך ארבעים דפין וגם טרדות הקהלה והתלמידים הש"י, ולכן בראותי פלפולו שייך להלכות שילוח הקן אמרתי יהיו הדברים כמונחים בקונטרסים שלי עד עסקי בענין זה, והמנם ראיתי בשולי היריעה כי התפלא על הראב"ד והסמ"ג ועל אא"ז הגאון בעל עטרת פז וגם עלי שהבאתי דבריהם בס' ח"ה שמן רוקח וקלסתי דברי אא"ז ז"ל ומעלתו התפלא כאלו נעלמה מהם הלכה ערוכה בש"ס פסחי' דף ס"ט ע"ב וכ"כ גדלה אצלו התמי' עד שמלאו לבו לומר שאיזה תלמיד טועה כתב כן ואעפ"כ הייס ומנוס ליישב והיות שכל מדה נכונה להיות מן הזריזין המקדימין לדבר מצוה אמרתי אסורה מעסקי ואראה מה דבר ידידי בזה:

ואני תמה על חכם לב כמותו שמהר כ"כ לתלות בשגיאה או בתלמיד טועה והנה בתחילה השאלה אשר ידידי שי' מדוע לא התפלא על הרמב"ם שכ' בפ"ו מה' ק"פ ה"ו והלא איסור הזאה בשבת משום שבות והפסח בכרת האיך העמידו דבריהם במקום כרת ונדחק בטעמו ולמה לי' להדורי בתר טעמא והלא בש"ס אמרו הזאה למאי משום אכילה וכו' והרמב"ם גופא ס"ל בריש פרק זה דשוחטין וזורקין על ט"ש וכי יאמר מעכ"ת דגם ברמב"ם כ"כ תלמיד טועה אבל באמת יש ליישב הכל בפשיטות דהנה רש"י כתב בפסחים שם ס"ט בד"ה אכילת פסחים ל"מ והא דכתיב איש לפי אכלו למצוה והתו' שם הקשו מדלעיל דף ס"א ולקמן ע"ה דאמרינן איש לפי אכלו לעכב דמקשינן אכילה למנוי' ולכן כתבו התו' דגם ר"א סבר איש לפי אכלו לעכב וחלקו בסברא יע"ש ועל רש"י קשה קו' התו' וצ"ל דרש"י סובר דרבא לא אמר כן רק בשיטת ר"א דקושית הש"ס שם על הא דר"א סובר מכשירי מצוה דוחין השבת וקאמר רבא דר"א הוא דסובר למצוה וכזקני דרום בזבחים דף כ"ג דלא סבירי להו מקשינן אוכליו למנויי' והתו' לא ניחא להו לומר כן דכתבו לקמן בדף ע"ח ע"ב דלא מצינן תנא דסובר כזקני דרום וסוברים דדעת זקני דרום היא דעה דחויה לגמרי אבל רש"י לא חש לומר דר"א סובר כזקני דרום וא"ל לרש"י קשה קושית התוס' דלקמן ע"ח ע"ב אמאי לא אמר דר' נתן סובר למצוה הא בלא"ה קשה על רש"י דכ"כ להדיא בדעת ר"א בע"כ משום דשם אמר דרב סבר כר"נ לא הוי ניחא לש"ס דדברי ר"נ אינו רק לזקני דרום דדעתם דחוי' מר"ה דשמותי ורב קאי כוותי' אבל לדידן דקיי"ל דמכשירין א"ד את השבת קם טעמא דהזאה משום שמא יעבירנו כדאמר שם בתחילה ובאמת אכילת פסחים מעכבא והוצרך הרמב"ם לטעמא דידי' אליבא דהלכתא הזאה מעכבת ואפשר עוד דגם התו' סוברי' דרבא לא להלכה אמר כן רק לתירוצי דר"א מחלק כענין החילוק שכתבו התו' שם ולדינא ליתא להאי תירוצא ועכ"פ אין תלונה על הסמ"ג והראב"ד אם יסברו כרמב"ם ורש"י דבע"כ סוברי' דלא להלכה אמר כן רבא כל זה אמרתי בחפזי בהשקפה הראשונה וקצרתי מחמת המון הטרדות ולחכם כמותו יספיק הקיצור:

וז"ז אין אתי חדשות להעמידהו עליה' הכ"ד ידידו וא"נ לנא הצעיר:

אלעזר הונה בק"ק טריטש ואגפי':

תשובה להרב הגאון הנ"ל:

המקרה עליותיו במים, יריק ברכות עד בלי דים, לכבוד ידידי וא"נ, ה"ה הרב המאה"ג, הגאון המפורסם, החריף הבקי, ע"ה פ"ה, מו"ה אלעזר כ"י נלא אבד"ק טריטש יע"א ולו שלום סלה:

ג: הנה זה ש"ק העבר בא לידי נכון מכתבו היקר, והייתי אך שמח כי מתוכו ראיתי את שלומו ושלום תורתו, כה יתן וכה יוסיף ה' להוסבי תורתו עד עולם:

ועו"ד תורתו ופלפולו, האמת אגיד, כאשר התפלא מעלת כבודו עלי לאמור כי מהרתי להחליט אשר תלמיד טועה כ"כ בסמ"ג ובראב"ד, כן עמדתי גם אנכי משתאה מחריש לדעת אם דברי ההתגללות עבור הסמ"ג והראב"ד מפי גדול בתורה כמוהו יצאו, והנני אומר למעלתו הרמה, עוד אנכי עומד וחוזר על דברי הראשונים, עוד אנכי גוזר ואומר כי לא מבטני אלה גדולי הראשונים הרו והגו אלה הדברים, והנה מתחילה טען מעכ"ת עלי לאמור:

מדוע לא התפלא על הרמב"ם שכ' בפ"ו מה' ק"פ וז"ל והלא איסור הזאה משום שבות והפסח בכרת והאיך העמידו דבריהם במקום כרת ונדחק בטעמא והלא בש"ס אמרו הזאה

למאי

למאי וכו' והרמב"ם סובר דש"ז על ט"מ הכי יאמר מעכ"ת. דגם ברמב"ם כ"כ תלמיד טועה עכ"ל, אתמהה, וכי מה ענין דברי הרמב"ם לדברי הסמ"ג והראב"ד, דברי הרמב"ם ראוים אליו ולא לתלמיד טועה, דהנה שם בהלכה ב' פסק בט"מ שחל שביעי שלו בע"פ אע"פי שטבל והוזה עליו והרי הוא ראוי לערב לאכול קדשים אין שוחטין עליו אלא נדחה לפ"ש שנאמר וכו' רק הוא מחלק שם דדוקא בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול והוזה עליו ולערב אוכל פסחו עכ"ל ולפי"ז מה דקאמר רבא בפסחי' ס"ט ע"ב וה"ה לטמא מת בשביעי שלו איירי מט"מ שאין הנזיר מגלח עליו וזו פשוט ושם בהלכה ו' כתב וז"ל ט"מ שחל שביעי שלו בשבת אין מזין עליו אלא למחר ואפי' חל שביעי שלו להיות בי"ג בניסן והוא שבת ידחה ליום י"ד ומזין עליו ואין שוחטין עליו כמו שביארנו אלא ידחה לפ"ש עכ"ל והנה איירי הרמב"ם מט"מ שנטמא מטומאה שהנזיר מגלח עליו וכן נראה מלשונו במ"ש כמו שביארנו והיינו כמו שביאר בהלכה ב' וע"ז מקשה הרמב"ם שפיר והלא היסור הזאה וכו' משום דאם חל שביעי שלו בי"ג והוא שבת למה לא נעשהו היום לטהור להזות עליו ולידחי השבת כדי שיוכל מחר לעשות הפסח במועדו דהא אם אין מזין עליו היום נשאר למחר עוד טבול יום מט"מ שהנזיר מגלח עליו ואין ש"ז עליו אע"פי שהוזה עליו א"כ לא שייך תו לומר אכילת פסחים ל"מ דהא אין שוחטין עליו כלל ולפי"ז צריך הרמב"ם לידחק בטעמא אבל בט"ש או בט"מ מן הטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן אם חל שביעי שלו בי"ד והוא שבת מודה הרמב"ם ששוחטין וזורקין עליו וא"כ הזאה כלל משום דהזאה למאי וכדרבא וק"ל:

ומה שנראה לפרו"מ לפשוט בישוב הסמ"ג דהיינו לדידן דקיי"ל מכשירין א"ד שבת א"כ קם טעמא דהזאה משום ש"י ובאמת אכילת פסחי' מעכבא הם דברים יותר תמוהים דא"כ איך רבא ור"א פליגי בהא עם משה רבינו דהא מרע"ה השיב ע"פי מצות ה"ית שיעשו פ"ש ולדעת הסמ"ג הטעם משום דהזאה ל"ד שבת וע"כ קם ע"פי מצות מרע"ה דינא דאכילת פסחים מעכבא דלא כרבא ור"א, ומעתה אקיים דברי עוד שנית לאמור דאם מפי הסמ"ג והראב"ד יצאו הדברים האלה בודאי מצוה ליישבם:

ולמען תת לו אות כי מחבב אנכי דברי חידושי תורתו ואשים עיני ולבי עליהם אעמידהו על דבר הקשה לי אשר ראיתי בספרו ת"ה ש"ר לפסחים דף ל"ב ושם בספרו אות ד' הקשה פרו"מ קו' אחת מושכלת לרמב"ם דסבר דמיתה חמורה מכרת ולדעת רש"י בזבחים דף ע"ה דכ' דבשעת התראה צריך שיהי' ידוע באיזה איסור יעבור באם יש לפניו שני איסורים א"כ לפי"ז האיך משכחת מלקות באוכל תרומה דהא הוי התראת ספק שמא ישאל על התרומה ואי משום דהדרא לטבל הא אכתי הוי ה"ס באיזה איסור יעבור אי באיסור טבל אי באיסור תרומה והאריך מעלתו לפלפל ושוב הקשה שם לרי"הג דס"ל אין אחע"א אלא בכולל ובתמור א"כ אין היסור חמץ חל על איסור תרומה טמאה דנהי דבתרומה טהורה חל משום מיגו דאיתוסף איסורא לכהנים עכ"פ בטמאה דלא איתוסף בה שום איסור דהא גם קודם שנתחמצה היתה אסורה באכילה ואחר שנתחמצה מותרת בהנאה לרי"הג א"כ לא מצי חל על איסור תרומה ואי משום דחמץ בכרת ותרומה טמאה במיתה ב"ש הא לשיטת הרמב"ם יש חומר אף במיתה ב"ש מכרת וא"כ לא נחשב שוב לאיסור חמור וכ"כ ל"מ חייל איסור חמץ על טבל לרי"הג וא"כ אם התרומה ביד ישראל דמצי למישאל עלה לא שייך שום מלקות בחמץ בתרומה טמאה משום דהוי ה"ס ואף דממ"נפ יעבור על א' מאיסורים הא כה"ג נחשב ה"ס לשיטת רש"י ע"כ דברי קושית מעלתו ולא מצא מעכ"ת שום מזור ותרופה לקו' זו אלא לדעת התו' שם בזבחי' דס"ל דבכה"ג הוי התראת ודאי ועל קו' זו בנה פרו"מ שם בספרו בנינים גבוהים ורמים:

ואני אומר חדא דלפי דעת מעלתו אינה מעלה ארוכה אף לשיטת התו' דהא עדיין איכא ה"ס שמא ישאל על התרומה ואי משום דהדרא לטבל ויעבור. א"כ בודאי על איסור אחד ז"א דלמא הפריש באומד ובמחשבה ממקום אחר וחטה א' פוטרת כל הכרי ואף דבתרומה צריך להיות מדאורייי' מן המוקף מ"מ אם תרם שלא מן המוקף תרומתו תרומה יע"ש בגיטין ד"ל ע"ב ובתו' שם א"כ לפי"ז יש עוד ספק דלמא לא יעבור על שום

איסור וא"כ לא הועיל תירוצי דמר ולבר מן דין תמהני על בקי עצום בתורה כמוהו איך נעלמו ממנו הני כללי דמצינו לרבותינו בעלי התו' שהניחו בענין ה"ס הנה בגיטין דל"ג. ע"א. בד"ה ואפקינהו העלו דבכל פעם אוקמינן אחזקה כמו שהוא עכשיו דאל"כ נזיר שהוא שותה יין אמאי לוקה על כל אחת ואחת הא הוי ה"ס דשמא ישאל על נדרו אע"כ דאוקמינן אחזקה יע"ש א"כ ליתא לקושייתו מעיקרא:

ואני הבאתי ראי' לכלל הזה ממה דאמרינן בפסחי' דף מ"ז ע"ב המבשל ג"ה בי"ט בחלב ואכלו לוקה חמש וקשה להנהו פוסקים דסברי דמ"הת מותר לבטל איסור לכתחילה אמאי לוקה משום בישול שלא לצורך י"ט הא הוי ה"ם דלמא אחר הבישול יוסיף עליו ויבטל הגיד ויכול לאוכלו והוי לצורך י"ט ואפי' להנהו פוסקים דסברו דאסור לבטל מ"הת ג"כ קשה דהא ודאי אם עבר וביטל מותר מ"הת לאכלו ואין לוקין עליו אבל לפי דברי התו' הנ"ל ניחא דכה"ג לא הוי ה"ס:

שוב כלל אחר הניחו בפסחי' דס"ג בד"ה ה"ס והיינו דמה לנו אם הוא ספק למתרה אלא שיהי' ודאי למותרה יע"ש ולפי דבריהם אלו ג"כ ל"ק קושייתו משום דהמותרה יודע אם יעבור באיסור תרומה או באיסור טבל:

ובלא"ה נלע"ד דל"ק קושייתו על רי"הג די"ל דלהכי חל חמץ על ת"ט משום דבתרומה טמאה ליכא מיתה בכהן טמא שאכלו כדאיתא בחולין דף קי"ג דאמר שמואל כהן טמא שאכל ת"ט פטור ממיתה דכתיב וכו' יע"ש א"כ יש לומר מיגו דחל חמץ על תרומה טמאה בכהן טמא שאכלו דהוא כולל בחמור חל נמי בכהנים טהורי' ובישראל ואשכחן מיגו כה"ג בקידושין ע"ח ע"ב דאמרינן דשם זונות פוסל בישראל יע"ש: ומעתה עוד אנוה עליו ברכת שדי ממעל כחפצו וחפץ ידידו וא"נ הדש"ת:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהגאון אב"ד ד"ק טריטש:

במולאי מנוחה ששון ושמחה ישיגו, לכבוד אהו' ידידי וחביבי, הרב המופלג, חריף ובקי בחדרי תורה, חכם וסופר, מוהר"ר בער נר"ו:

ד: מכתב קדשו מן י"ד דנא הגיעני לנכון, ואשר תמה עלי מחדש על מ"ש בח"ה ש"ר במס' פסחים דל"ב כאלו שכחתי או שמא לא למדתי דברי התו' בגיטין דל"ג ובפסחים דס"ג, ת"ל למדתי דברי התו' בכל המקומות בענין זה והבאתי אותן בספרי תורת חסד כלל ל"ג וביארתי בענין התראת ספק שלשה עשר פרטי דינים וגם בעת שכתבתי ח"ה על פסחים ת"ל לא היתה שכחה לפני רק שפרו"מ לא עיין שם בסוף הדיבור שכתבתי בז"הל אך יש להשיב על מ"ש בענין ה"ס ע"פי מ"ש התו' בגיטין דל"ג ע"ע עכ"ל ולא כתבתי לסתור דברי ע"פי דברי התו' דפסחים דס"ג שהביא פר"מ כי אנכי ביארתי בספרי תורת חסד שם בריש הענין דרש"י חולק בזה על התו' והוכחתי כן מדברי רש"י ימחול מעכ"ת לעיין בחיבורי זה ע"כ אין בזה סתירה לענין אשר כתבתי שם בדעת הרמב"ם:

ובדבר אשר מעכ"ת חזר לדבריו הראשונים באמונה כי לא אוכל כעת לעסוק בשום דבר הצריך עיון כי תקפו עלי טרדות הענין בהעתקת שערי דעה לבל יצא מאתי ח"ו דבר שאינו מתוקן ובלא"ה אני מוכבד בעול הוראה כי אין איש אשר יורה אפי' כביעותא בכותחא ועלי הי' כולנה וגם עול התלמידים עלו עלי ויאמין לי ידידי כי אף שת"ל מנעורי סבלתי עלי עול התורה אעפי"כ קשה עלי כעת הזאת העול הגדול אשר הוטל עלי בעיון והעתקת חיבורי שערי דעה, ואי"ה כשאפנה אשים עיוני ואשיבנו לו כיד ה' הטובה, וגם אראה אי"ה לצות לאחד מן התלמידי' שיעתיק לו מ"ש בענין שלוח הקן, ובריסיטא עברתי על מכתבו וראיתי הסתירה שכתב מעלתו על ראיית חות יאיר והיא מבוארת ג"כ בקונטרסי, והפלפול הזה אראה אי"ה להכניסו בפנים החיבור בשמו:

וז"ז אין אתי חדשות כעת הכ"ד ידידו הדש"ת נאום הצעיר:

אלעזר החונה פה טריטש ואגפי':

אמר המחבר אחר העיון ראיתי כי מראיית הגאון אבד"ק טריטש מרש"י דזבחים שהביא אין להקשות על רש"י ז"ל וי"ל דנדון דהתם אינו דומה לנדון דהכא דשם

בזבחים כתב רש"י שפיר דהוי ה"ם משום דאינו ידוע לא למתרה ולא למותרה באיזה איסור שיעבור והינו במציאות לידע זאת לשום אחד איזה איסור שיתאמץ על חבירו משא"כ הכא דהמותרה יודע בודאי איזה איסור שיעבור אפשר דמודה רש"י להו' דהוי התראה ודאי:

ומ"ש הגאון הנ"ל שביאר בספרו ת"ח דרש"י ע"כ חולק וס"ל דרק לעדי' המתרי' צריך להיות ידוע הנה עיינתי שם וראיתי כי אינה מכרעת כלל ברש"י דמה שהביא ראי' משבועות דל"ז ע"א מרש"י ד"ה הזיד אינו מוכרח דהא כתבו תו' בפסחי' דס"ג ע"ב בד"ה ה"ם ליישב לשון הקונטרס שם ור"ל דהכי קאמר כיון דהכן לא ידעינן יכול המותרה להכחישו לומר שוגג הייתי ולפ"ז יותר יש להכנים דברי אלה בלשון רש"י בשבועות והכי קאמר דמי יודע שהם יודעי' לו עדות באותה שעה ויכולין לומר אישתלי וכמ"ש תו' שם:

ומה שהביא ראי' מלשון רש"י בפסחים דמ"ו ע"ב בד"ה האופה במ"ש דאיירי לאחר שגמר סעודתו דפשיטא דלא חזי למידי שהוא לכאורה שפת יתר ובודאי דכונתו דאל"כ היא ה"ם לעדי' המתרים הנה לכאורה נראה כן אך יש לדקדק מה צריך רש"י למסכת דוקא בכה"ג לימא דאיירי אפי' בדחזי לי' היום רק אינו אופה לצורך מהר ואיירי בחבר דל"צ התראה ומש"ה איכא מלקות ועיין:

תשובה מהרב המא"הג אב"ד ד"ק טעמישוואר והמשך להנ"ל

דינו דה"י: תקפ"ד:

דברי ידידות, לאיש חמודות, עלה במעלות טבעיות ולימודות, חכם חידות, אלהים את שלומו יענה, בכל עת ועונה, שוקל סופר ומונה, בכל עבר ובכל פינה, הוא מקום בינה, ה"ה החכם השלם, המליץ המפואר' המופלא ומופלג, החריף השנון, כבוד מו"ה בער אפפענהיימער

יהל אורו ברוך הוא בשבת ביתו, תורתו אומנתו, דרכו דרך סלולה על ישראל הדרתו:

ה: אהבתו החקוקה על לוח לבי שלחה שרשה, האריכה פארותיה לדעת לעוף משלום ידידי באמת, שם תפארתו בזכרי יפתחו חדרי לבבי, ורוח הומה להתעלס באהבתו להתעדן מאמרי פי חכם נופת תטופנה יעלת חן, מה נכבד הוא היום יום לי לזכרון באתי בחדרי אהבתו, טעמתי מנופת צוף דבש אמרתו, כאיש אל אחיו שמעה אזני תבונות מנהו, ויאורו עיני, כמו כן מכל יקר הוא יקר יום האירו אותיותיו המאירים, מעולפת ספירים, אהבת רעים והמדעים יחדו נפגשו מול עבר פני, המה העידו בתום לבבו וטוהר נפשו ויש עם רוחו הנאמן כאשר עם לב הקשור בעבותות אהבתו אהבת אמת נכח, ידידי הנעים, לולי אשר מסביב הסיבות מנעני כבר הייתי דופק על פתחו באהבים, ודברי אלה מאז באתי באגרות הדרתו להשתעשע בחברתו, אהבתו יום יום אלגני כחי ואור עיני אין אתי כמעט עזבני, זה זמן החליתי, וכמעט אשר קמתי להתהלך חוצה, ואני כחולה שאין בו סכנה, וכגבר אין איל כשל כח הסבל, מהלך לרוח היום בתרדמות הזמן מחולשת גופי שם מנהוגי אמרי תבונתו, המה עוררוני הקימוני רפדוני באהלי תושי', וראיתי פלפולו הנעים, בהתוכחו עם הגאון בעל ח"י בקן ציפור כי יקרא האם חיובא אגברא לזקק לו ולשלח האם או דוקא באם רוצה לקחת הבנים וע"ז הביא מעלתו ראי' מפורשת מהר"ן:

ומה שהנית כ"ת בצ"ע דעת הר"ן מקו' הש"ס מאי אולמא וכו' ובדעת הרשב"א אסיק בפירוקא דהש"ס מיירי בשכבר לקחה ע"מ לשלחה ולא ידענא למה הנית ב"ת קושיא ראשונה בתלמוד שם טעמא דכתב וכו' הא ל"ת ועשה איכא משילוח והיינו בשלא לקחה עדיין ואפשר דמש"ה אסיק ידידי מעלתו בדעת הר"ן בקו' דהוא בפי' כ"כ אף לענין ל"ת ועשה משא"כ לדעת הרשב"א אפשר לחלק דאי איכא עשה ול"ת מדחי דחי' לעשה ובאמת אין בזה טעם לחלק ויראה בעיני דדעת כ"ת ג"כ למאי דפריך לה בדעת הרשב"א דמהאי קו' דמאי אולמא וכו' בא להרץ כמו שבאמת רק משם מזכרת הקו' בכתבו הנעים וא"כ עדיין קשה כמ"ש ויותר יש לתמוה לפי האמת מ"ש האי הכא דעשה דטהרת מצורע מרבינן לשילוח והא דאידחת מהאי עשה ובערת והאי אתא קרא לאשמועינן שילות אף במקום עשה בעשה ובערת ה"כ

נימא כן הן אמת לפ"מ שהביא שם בתו' ע"ש רש"י דשלח לא אמר רחמנא במקום תקלה דהיינו שיהרג כמו שכבר בא התקלה יע"ש ולא ידענא מאי קשה לתוס' שם אבל מקו' הר"ן שם מוכח דלא פי' כן דאל"כ לא הוי מקשי מידי ובר מן כל דין יש להקשות במה דקשה לש"ס מאי אולמא וכו' אדרבה מאן יימר דהאי אולמא והאי אמינא דכי אהדדי נינהו ולהכי איצטרך קרא לשילוח:

והנלע"ד הוא דעשה דמצורע אינה נדחת ע"פי שילוח דרק בקרבן המכפר כתב הרמב"ם דעשה ביום השמיני משא"כ הטהרה אינה עוברת וקרא וביום טהרתו היינו לומר שכל היום כשר לטהרת מצורע והכי דרשי לי' במגילה עלה ך' וא"כ כי ליכא סברת חוץ דתדחי טהרת מצורע אף דאינה עוברת כמו דאסקי בש"ס דס"ד משום שלום כו' ודאי עדיפא מעשה דשילוח ומעיקרא אמר אפי' כי נימא דעכ"פ לא עדיפא עשה דשילוח אף בכ"ד מ"מ עשה ול"ת והו פריך מאי אולמא וממילא כיון דליכא סברא להיפך האי עשה דשילוח אולמא ואף כי יש לדקדק דקדוקים קלים אבל לא לחכם כיוצא בו אשר בפלם משקל האמת יכריע, וביותר מזה הי' אפשר לומר אף אם שניהם שוין ואין אחת נדחית אפ"ה ליכא שום קדימה לעשה דמצורע להקדימה ולאחר בשבילה עשה דשילוח להר"ן ל"א אלא אם אחת משניהן נדחית לגמרי ובה' מגילה מבואר להקדים אפי' דין דרבנן בעובר לד"ת באינו עובר והיינו דעת הש"ס ובלא זה דס"ד משום שלום לית שום סברא להקדים טהרת מצורע כמו שאין סברא לדחות עשה דשילוח:

ומה שדימה כ"ת הרמה האי עשה דשילוח להא דאמרינן בכתובות אי בעי אמרה לא בעינא ועפי"ז הקשה אדעת הרשב"א אי לא ס"ל כדעת הח"י מאי פריך בש"ס מאי אולמא וכו' כ"ל דמהאי תשובה עצמה מוכח דל"ד כלל דהרשב"א מדמה לה כן לענין ברכה ומבואר דמברכינן אמצות עשה שיכול למעיקרא כל כה"ג וציצית יוכיח והתו' בברכות ורא"ש ור"ן פ"ב דר"ה דנו אפי' נשים יברכו על מ"ע דזמן גרמא יע"ש וע"כ לחלק דהיכא דבדעת עצמו לבד הענין נגמר שאני וראוי' לו להביא עצמו לידי חיוב ומש"ה נקיט לה הרשב"א ז"ל בטעמא דלא מברכינן בשילוח דבאה לאחר עבירת הלאו ולא משום דיכול למיעקרא דלא ליזקק לה כלל וא"כ הרשב"א אינו אגוד בזה בסברת הר"ן דל"ת ועשה דשילוח לא דחי' אפי' עשה לגמרי והרמב"ם בפי"ג מה"ש ג"כ האמת נקיט לה יע"ש ובהאי דהרג הנפש יפרשו כהאי פירש"י שדחו שם התו' וא"כ אף כשיהי' על אופן דתדחי עשה דטהרת מצורע לגמרי מקמי עשה ול"ת דשילוח ג"כ אפשר למידחי אלא בעשה ועשה כה"ג אינו מבורר:

ולענין דינא אף כי ממה דאיבעי להו בשחט מקנת הימני' אפ"ל דלמלקות הוא דאבעי להו ואף כי חיובא עלה רמי' וכ"כ הרמב"ם אם לא שלח אינו לוקה וא"כ אין זה כדי להכריע שלא כדעת הח"י הנה דברי הר"ן שהביא כ"תר ודאי הם היפוך דעת הח"י ובר מן דין הא קיי"ל כר"י במכות דל"ת שקדמו עשה לוקין עליו לר"י ע"כ אינה עשה דשילוח אלא בשכבר נטל הבנים וכ"כ הר"יטבא להדיא שם ג"כ ע"פי פסקן של הגאונים יע"ש ואיך ס"ד דחיובא אגברא מיד ברא‍ותו הקן לשלח הא הוי קדמו עשה והי' ראוי' דלילקי עליה וז"א באמת דכרבנן דפליגו עלה דר' יודא כוותייהו קיי"ל הן אמת דצ"ע בזה דבחולין מפרש ג"כ בטעם פלוגתן דר"י ורבנן דלרבנן שלח אח"כ משמע וכאן פשוט הוא למיפרך תשלח ל"ל ל"ת ועשה הוא וא"ל דאיכא עשה אף שהוא לעת שעבר כבר על הלאו קרי לי' ל"ת ועשה ולא אתי עשה גרידא ודחי לה דא"כ בשכבר עבר ונטלה דמשני הש"ס אליבא דמ"ד דסבר קיימו ול"ק הא ג"כ כשמקיים העשה הוי כאלו לא עבר למפרע כלל וכלל וכן משמע מתום' יומא עלה ל"ו ד"ה על עשה כו' ובאמת כבר עמד הרב בכ"מ פי"ג מה"ש בזה והניח בצ"ע:

ואשר כ"ל בזה הוא דאף שכתבו התו' שם וביומא היכא דלית שום מציאות להעשה אלא לאחר העברת הלאו כעשה דהשבת גזילה או אם אין לה מציאות מקודם כעשה דנבלה לגר אין שום כ"מ אי נכתב מקודם או אח"כ דזה דאין לו מציאות אלא מקודם ודאי אינו ניתק לעשה וזה בהיפך דודאי ניתק היא ועוד בא במשמעות דבריהם במכות שם ובתמורה עלה ד' ד"ה כל דבהאי דינא דר"י ל"ת שקדמו עשה ג"כ לאו דוקא

דוקא אלא בדאפשר לקיימא קודם כ"ז דוקא בעשה דחובה מוטל על האדם לעשותה כמו וישלחו מן המחנה וגו' ולו תהי' לאשה משא"כ עשה שחובה אינה מוטלת על האדם כמו שילוח הקן הוי ניתק אליבא דרבנן משום דבאה בתורה אחר הלאו ודעת ר"י מלשון תקח לך משמע קודם שלקחן והוי קדמו עשה אף למלקות ולרבנן למלקות גופא הוי ניתק דבאה אחר הלאו מ"מ כשמקיים שילוח אף בלא עברת הלאו הנה הוא בא לכלל קיום מ"ע דהכי דייק לישנא וכמו דאמר אליבא דר"י אף למלקות מ"מ ממילא מוכח דאין עשה זו חובה אגברא דאל"כ ודאי קדמו עשה וכדמשמע מתו' דמכות שם ד"ה כל ובתמורה עלה הנ"ל דבכה"ג אף כי נכתבה אח"כ קדמו עשה הוא ובאר הטיב שם בריטב"א בחידושיו למכות:

וכל זה הייני שאין מצות העשה כך שיהי' מחויב כן מצד מ"ע מ"מ יראה דיש חיוב מצד חפץ לעשות רצון קונו לסדר אחר מצוה הבאה. ליד האדם מבלי עול וטורח רק מבלי הוצאות ממון ואיך נריש ראש לומר דאין חיוב בזה. ואף כי אין זה חיוב כמו חיוב עשה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תע"ב יע"ש ואף דמסיק דכייפינן למוהל הלא אף בז הכ' מקודם מוהל זה כו' שאינו חפץ במצות השם כו' דוקא מצד זה מראה בעצמו שאינו חפץ במצוה וכ"ל עוד ראי' לדבר דהא גופא לטעמא צריך למה. דכ' הרשב"א בהאי תשובה שדן כ"תר ממנה דאין מברכין העשה דמצית למיעקר ע"י אחרים ולמה מברכין על מצות ציצית הלא דראוי' ויכול ליקרא בשם חיוב להביא עצמו לידי מצוה כמ"ש בט"ז ריש ה' שבת ולשון הש"ס ג"כ מדוקדק יותר כמ"ש הגאון ח"י דלהגדיל סברת הטעות וליתן מקום ליטעות לא מסתבר ובאמת אני כמעט מחליט שזה דעת הגאון ולא מצד חיוב עשה זולת שהספר אינו ת"י לעיין בו והדעת נותן כן וכ"ז באין פסידא דממונא וחסרון כיס דבהכיא אמרו בברכות ובפסחים החסידים הראשונים הכניסו פירותיהן כו' דקרי להו חסידים, ובאמת יש בזה דרך ארוכה וקצרה מראשי ומזרועי, ואני עוד אקוה להתכבד באמרי חכמתו, ולהתעדן בנועם מכתבו כראות תאר תמונתו החקוקה במעצרת לבי והיא נגדי תמיד, ד' יגוה עליו ועל כל ב"ב ובפרט בניו היקרים אהובים ונחמדי' רב ברכות שובע שמחות אך טוב וחסד כל הימים לרבות בנים ובני בנים כשתילי זרע ברך כי כן יבורך גבר ירא ה' כאות נפש המשתוקקת לחברתו ועוד נשיח שיחת מריעים וירוה לנו הכותב בידים רפות:

צבי הירש אפפענהיים:

תשובה להרב המא"הג אב"ד דק"ק טעמישוואר:

לאיש מדובר בו נכבדות, מעוטה במעטה המדות, מתואר בתאר המעלה, ברכתי עלי ראשו תעלה, ה"ה ידידי חביבי וא"נ, הרב המא"הג, חרוץ המופלא, עושה פלא, החכם השלם כבוד מו"הרר צבי הירש אפפענהיים נ"י נלא אב"ד ק"ק טעמישוואר שלום וישע:

ו: הנה כבוא אלי מכתבו, וכקראי בו, עצבון רוח מזה ושמחה מזה אחזו בי ולבי סחרחר, כראותי ממנו אשר חלה מעלתו בחולי אחת ושב ורפא לו, ינצרהו ה' עוד מעתה, להבריאהו כמימים וכבראשונה:

ועו"ד פלפול תורתו, הנה פתח דבריו יאיר במה דתמה מעלתו עלי מפני מה הנחתי קושייתי על הר"ן בצ"ע ועל הרשב"א אסיק בפירוקא הא כיון דש"ס איירי בעבר ונטלה א"כ גם על הר"ן ל"ק תו האמת עם מעלתו בזה דיש ליישב הר"ן בדברי אלה אשר העליתי להרץ הרשב"א אך לפי"ז יותר תמהני על כ"ת במה דהקשה תו על הר"ן אף לפי האמת דמ"ש האי הכא דעשה דטהרת מצורע מרבינן לשילוח אף דנדחית מהאי עשה דבערת. ואי אתא קרא לאשמועינן לשילוח אף במקום עשה א"כ בעשה ובערת ה"נ נימא כן עכ"ל הא לפי דברי אינו מרבינן לשילוח אלא בכה"ג היכא דנטלה א"כ הוי עשה דשילוח דומה ממש לעשה דבערת דבעת הזאת היא ג"כ עשה דחובת הגוף היא אבל לא לפי האמת היכא דלא נטלה בודאי עשה דבערת עדיפא משום דמוטלת על האדם והינו כן עשה דשילוח דלא כדעת בעל ת"י וק"ל:

ומה דתמה מעלתו דלמה לא הקשיתי קושייתי על קושיא ראשונה שם בתלמוד במה דפריך טעמא דכ' תשלח וכו' והיינו בשלא לקחה עדין ובגלל זו רצה מעלתו להצדיקני בטעמים עלי כוונה אחת לומר דמש"ה הנחתי הקו' על הר"ן בצ"ע ולא על הרשב"א משום דהר"ן כ"כ אף לענין עשה ול"ת נשתקעו דברי הללו ולא עלו מעולם על מחשבותי ונפלאתי איך ממחשבתו יצאו דהר"ן לא כ"כ אלא דהלאו לא יכול לפעול פעולה לחזק העשה אשר תדחי בשביל כך עשה אחרת וזו היא שמתמה הר"ן בחידושיו על היש מי שהקשו וז"ל אבל עשה דתדחו עשה אפי' דאלים דאית בה לאו לא עכ"ל יע"ש אבל בודאי אין עשה דוחה עשה ול"ת לכ"ע והתלמוד מלא מזה הכלל ויעיין בקידושין ל"ד בתוס' ד"ה מעקה דעשה שעמו לאו אף הלאו אלים אף דעשה דאיירי שם נשים פטורות אפ"ה תחזק הלאו והינו נדחה מעשה אחרת ומכ"שכ הכא דעשה דתשלח כ"ע חייב עליה דאינה נדחת מעשה דטהרית מצורע ויש עמה ל"ת אף שהיא אינה חובת הגוף כעשה דטהרת מצורע א"כ בין לר"ן ובין לרשב"א פריך הש"ס שפיר עשה ול"ת הוא:

תו הקשה מעלתו וז"ל וכר מן דין יש להקשות במאי דקשה לש"ס מאי אולמא אדרבה מן יימר דהאי אולמא דילמא כי הדדי נינהו ולהכי איצטרך קרא לשילוח ע"כ ידע מעלתו אי בעינא יכילנא לשנויי קושייתו בדרך השכל ע"פי דברי התוס' בפסחים כ"ט ע"א בד"ה אתא עשה וכו' דהעלו שם דעשה דתמיד דחי עשה הקל בכל ענין אפי' אינו מקיים עשה דתמיד בעידנא וראייתם מבוגי' דהכא יע"ש א"כ לפי"ז י"ל היינו הוא דקא מקשי הש"ס למאי צריך קרא דאינו דחי לעשה דשילוח הא הכא ליכא בעידנא ומהיכי תיתא דתדחי דבהאי ס"ד עוד לא הוי ידעינן דעשה דמצורע תמיר טפי עד דמשני דתמירא משום שלום בית ול"צ להיות בעידנא וכסברת התוס' בפסחים אך אין זו דרכי לצאת מדרך האמת למען הראות חריפות ובקיאות ורק דרך אחד הוא לכל המקומות בתלמוד בקושייות מאי אולמא והיינו דאם יש לפנינו שתי מצות עשה שוות אין בכח ידינו לבטל האחת בידים למען תקויים השניה כי מ"ש האי מהאי ואמרינן שב וא"ת עדיף וכמו דפריך שם בפסחים מאי אולמא עשה דמחוסר כפורים מהאי עשה דהשלמה לבטלה בידים דהיינו שיביא עוד היום כפרתו וישחט קרבנו וה"נ פריך הש"ס הכא מאי אולמא האי עשה דמצורע מהאי עשה דשילוח לבטלה בידים ע"י שחיטת האם הא שוות נינהו וממילא שוא"ת עדיף ול"צ קרא להכי ולכן היש מי שהקשו שם בחידושי הר"ן ר"ל דלהכי תדחי העשה דתשלח העשה דבערת משום דאולמא היא מכח הלאו שעמה וע"ז הקשה הר"ן שפיר דז"א דהלאו שעמה אינו מאלמא העשה דתדחי בשבילו עשה אחריתא רק העשה מאלמת הלאו אשר בשבילה לא תוכל עשה אחריתא לדחות הלאו א"כ העשה דתשלח אינה עדיפא ולהכי אמרינן מאי אולמא ויעיין מעלתו ויראה כי זו האמת:

ומה שרוצה מעלתו להרץ כל אלו הקושית ע"פי הקדמה אחת לומר דעשה דטהרת מצורע אינה עוברת ז"א דאל"כ אף לפי המסקנא דגדול השלום ג"כ ל"צ קרא לרבויי דמה"ת תדחי עשה דמצורע הא יכול לקיים שניהם וכ"כ מאי צריך הש"ס להקשות מכח עשה ול"ת הא גם ל"ת לחודא אינו דוחה היכי דיכול לקיים שניהם אע"כ כמ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת ד"ד דאע"ג דיכול לקיים העשה לאחר זמן אפ"ה מקרי אי אפשר לקיים שניהם משום דהינו יכול לקיים עכשיו יע"ש ובתוס' ביבמות דף ה' ע"ב בד"ה כולה משעטנז ודו"ק:

ומה שר"ל דל"ק על הרשב"א משום דמהותה תשובה מוכח דל"ד כלל משום דרשב"א מדמי לה לענין ברכה וכו' וע"פי זו האריך מעלתו לפלפל ובנה במכתבו פעמים ושלש על ההנחה הלזו כפי הבנתו ברשב"א ובמחכ"ת שגג בהבנתו ובודאי לא הי' ספר תשובת הרשב"א לפניו בעת שכתב כן דאילולי זאת לא הי' מעמים על רשב"א דברים לא עלו על לבו זולת אחרי שנתן הרשב"א שם בתשובה טעמים רבים דמפני מה מברכינן על עשה זו ולא על אחרת הניח לכלל בפני עצמו איזה עשה דוחה עשה אחרת והעלה דעשה שיכול למיעקרא קיל מעשה אחריתא אבל לא תלה הטעם לומר דלהכי לא מברכינן על עשה דיכול למיעקרא משום דקילא ולא נחשבה לברך עליה ואדרבא דהא הוא שם נתן טעם דלהכי לא מברכינן על עשה דשילוח הקן משום דהיא בעבירה והוכחתי מזה דלא כדעת בעל ת"י ויעיין היטב בתשובה הלזו:

ומה שרוצה כ"ת לומר דהאיבעי בשחט מקצת סימנין היא רק למלקות מבעי לא אוכל לכוין כוונתו דהא ודאי אי לא גמר שחיטתו מקרי רשע לדעת בעל ח"י ואי גמר שחיטתו צריך לשלח את האם א"כ ממילא אי לא קיים את העשה איכא מלקות והראי' שהביא מעלתו מהרמב"ם דכ' אם לא שלח אינו לוקה היא שגגה משום דהרמב"ם לא כתב כן אלא משום דהיא אבעיא דלא איפשטא כדרכו בכל האיבעיות כאלו דנשארו בתיקו יע"ש בכ"מ:

ומה דתמה מעלתו על הגאון בעל ח"י דקשה לדידי' הלכתא אהלכתא דקיי"ל כר"י וקיי"ל כרבנן במחב"ת דז"א דודאי הרב ח"י העלה דינו אפי' לרבנן דגם לדידהו מחויב לשלח את האם מיד שרואה הקן וליטול הבנים ואעפ"כ לא הוי קדמו עשה משום דלדידהו יכול לשלחה ג"כ אח"כ היכא דנטלה בעבירה ולתקן בזה הלאו משא"כ לר' יודא ואע"פי שכ' רש"י במכות דאע"פי שיכול לקיים העשה אח"כ מ"מ הוי ל"ת שקדמו עשה היינו דוקא בעשה שכתבה קודם הלאו בתורה כמו גבי אונס וטמא מן המחנה אבל היכא דכתבה בתורה בתר הלאו אמרינן להכי כתבה לנתקה הלאו כיון שיכול לקיים העשה ג"כ בתר הכי וזו פשוט אבל האמת היכן מצא מעלתו דפסקינן בל"ת שקדמו עשה כר' יוחנן דלוקין עליו ואדרבא איפכא מצאנו ראינו ברמב"ם בפ"א מה' נערה בתולה ה"ז ויע"ש בכ"מ דסובר ברמב"ם דל"ת שקדמו עשה הוי ניתק לעשה והדין עם הרב כ"מ ודנקט הרמב"ם ושלחו מן המחנה ולא נקיט קרא דכל ימיו כמסקנת הש"ס במכות:

ובמה דעמד כ"ת לדקדק למה קרי עשה ול"ת וע"ז כתב וז"ל דקרי לי' משום דאיכא עשה אחר העברת הלאו קרי לי' עשה ול"ת ול"ד לה עשה דא"כ בעבר ונטלה דמשני הש"ס אליבא דמ"ד קיימו ול"ק הא ג"כ כשמקיים העשה הוי כאלו לא עבר על הלאו למפרע כלל וכן משמע מתוס' יומא וכבר עמד הרכ"מ ע"ז עכ"ל הנה דברי מעלתו בואין לומר אינם מובנים לי כלל ולא ידעתי לפתור לי פירושם ובמאי דדחי דבריו במח"כ לא עיין ברש"י שם בחולין דכ' דלמ"ד קיימו ול"ק היינו דוקא כשמקיים מיד תכ"ד א"כ לפי"ז משני הש"ס שפיר דעבר ונטלה ולאחר כדי דבור רצה לטהר א"ע מגרעתו ובכה"ג בודאי עבר על לאו למפרע ומה שהביא מעלתו ראי' מתוס' דיומא משם תברא לדבריו דמדבריהם שם משמע דכל לאו הניתק לעשה אע"פ שמקיים העשה מ"מ איכא איסור תורה דאל"כ למאי צריך העולה לכפר והא בלא"ה ליכא מלקות יע"ש ברש"י וזה דלא כשיטת ר"י בתוס' בפסחים דף ד"ט ע"ב בד"ה ר"א יע"ש וכ"מ בודאי הקשה שפיר לכאורה אמאי קרי לי' עשה ול"ת הא אי קיים העשה כדין תו ליכא לאו ואי לא קיים העשה ליכא עשה:

אך באמת לדידי קושית הרב כ"מ לא קשה מידי די"ל כיון דאי קיים העשה תוך כדי דבור או מיד כשב"ד הזהרוהו לקיים א"כ מקיים בזו העשה שתי מצות האחת הקיום העשה והשניה העקירת הלאו א"כ מקרי שפיר עשה ול"ת וכן הרמב"ם בספר המצות בשרשים מונה כל הלאו הניתק לעשה לשתי מצות ולפי"ז יש לו יותר לקיים עשה זו מעשה אחריתא ולא צריך קרא לרבויי כך נלענ"ד:

ומעתה תפילתי לאל חי לתת לו חיים בעצמיו ירבה ויוסיף לו עוד ימי' רבים על ימיו כנפש ידידו וא"נ:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהרב הגאון האדיר מו"ה משה מינץ אבד"ק אובין: תקע"ד:

גבר חכם בעוז אשר החכמה והתבונה אתולתו, אזור האמונה אפודתו, במסלול התורה מסילתו, ה"ה כבוד אהו' וא"נ ידידי, הרבני המופלג, בחר מלא פלג, מורג חרוץ לדוש בכל הרי חכמות תורניות ונמוסיות, החכם השלם בכל מדע, מה נעלם ממנו והוא לא ידע, כבוד מו"הרר בער אפפענהיימער יהל אורו כאור יקר הולך ואור, עד אין די באר:

ז: רבת שבעה נפשי מרורות אשכלות מצרות רבות אשר סביב שתו עלי עדי כי מאורי עיני נחשכו בעריפי התלאות וצרי היגונות אשר כתרוני באין מרגוע לנפשי אשר מיום בואי מדרכי הידוע עיף ויגע ואף גם מה שאירע לי סמוך לברין בהתהפכות אופן העגלה ויד ה' היתה עמי להצילני מכל מוקשים, ואולם פגעה מדת הדין ביד בני המופלג שי' ונתקה ממקומה, עד שנצער גדול ועניינים רבים שבה למקומה ורופאי אליל לא הרגישו, ואם עוד בעו"ה רעיוני צללו כעופרת במי אדירי היגונות והיסורים עם כ"ז אנסתי א"ע להשיב נלו להראותו כי כבודו יקר בעיני, ועל מה דקיים אפתח:

על מה שהקשה על הרא"מ והוא סברת הריב"ש בתשובה והרא"ש כמו שהביאם הבעל מ"ל סוף הלכות חובל ומזיק דדוקא איש אחר צריך להשגיח אם יכול להציל את הרודף באחד מאיבריו אם לא אבל הנרדף עצמו א"צ להשגיח ע"ז א"כ איך יליף ריב"ש בסנהדרין דף ע"ד ע"א מדכתיב וכי ינצו וכו' דמשלם דמי ולדות דע"כ אם יכול להציל בא' מאיבריו ליכא מיתה הא אכתי תקשי הא מתחייב מיתה לגבי זה שהוא מריב עמו להרוג:

באמת קושיא זו ראוי אליו גם ימים רבים הרגשתי בקושיא זו והנה שהארכתי בענין זה הרבה לתרץ בדרך נכון מאוד אשר כעת אין הידיעה מכילו עכ"ז אי אפשר להשיב פניו ריקם ולדעתי נראה דדעת האחרונים ס"ל בסברא זו כדעת הריב"א בתו' ב"ק דף ד"ב ע"ב ובתו' פ' א"נ דף ל"א בד"ה ר"א אמר דבכ"מ ממון לזה ונפשות לזה חייב ושאני רודף דכ"א מחויב להרגו ולכך פטור בין שבר כלים של נרדף או של איש אחר יע"ש ומעתה לפ"ז לא ק"מ קושיא הנ"ל דהא פריך בגמ' דילמא ש"ה דהוי ממון לזה ונפשות לזה ודחי דל"ש כדרבה דאמר רודף ששבר את הכלים וכו' ושפיר הוכיח ריב"ש סברתו דביכול להציל בא' מאיבריו אינו רשאי להורגו ועבור זה מחויב דמי ולדות להבעל מפני שהוא אסור להורגו אע"ג שהוא רודף כיון דיכול להצילו בא' מאיבריו מה אמרת הא אכתי מתחייב מיתה מזה שהוא מריב עמו ורודף אחריו להרגו אשר זה רשאי להרגו אף ביכול להצילו ז"א דהכתי מחויב לשלם דמי ולדות להבעל דהוי ממון לזה ונפשות לזה אמנם אם נימא דאף ביכול להצילו בא' מאיבריו כל אדם רשאי להרגו ואז אף הבעל רשאי להרגו אז הוי ממון ונפשות לזה כמובן בפשיטות ולדעתי הדברי' נכונים מאוד להציל הרבנים מקושיא חמורה כזו:

ואף מה שמשמע קושיית העולם מאבנר בסנהדרין מ"ט שדנו יואב בדינו סנהדרין דאמר לי' הי' לך להציל בא' מאבריו נראה להסיר התלונה הלזו שאין ספק אצלי סברת הרא"ם והריב"ש הנ"ל לחלק בין איש אחר הרודף להציל את חבירו ובין הנרדף בעצמו שהוא בהול מאוד להציל את נפשו ממוקשי מות ולכוין דעתו להציל א"ע בא' מאיבריו אחר שפחד המיתה עליו ולא כן אחר הבא להצילו יכול לכוון דעתו להציל את חבירו בא' מאיבריו של הרודף וא"כ הדבר פשוט דלהני פוסקים דס"ל ביכול להצילו ולא הציל חייב מיתה ונהרג עליו ולא כן גבי נרדף בעצמו אינו חייב מיתה עליו דהוי כשוגג בדבר ומעתה לא קשה לסברתם הנ"ל מהא דאבנר דאמר יואב לו היה לך להצילו באחד מאיבריו דאף אם אבנר לא היה יכול לכוין דעתו להציל את עצמו כי הם בהריגתו דעשהאל עכ"פ לא גרע משוגג ויואב היה גואל הדם דעשהאל והי' רשאי להרוג את אבנר אף בכה"ג שהי' נרדף מעשהאל והיה בהול להציל את עצמו אפ"ה לא גרע משוגג ויעיין במשנה למלך בה' מלכים שכתב כעין זה על קושיות הראב"ד ועל דברי הרמב"ם וכעין זה יש לקיים סברת האחרונים אולם כבר כתבתי למעלתו שיש בידינו לתרץ בדבר חריף מאוד אבל ידי ואיברי אינם ברשותי:

ומה שהקשה על תוס' בפד"א ובשבועות דכ"ד שהעלו דאיסור כולל אינו חל כ"א באיסור חמור ע"ק מהא דתוס' שילהי נדרים גבי נטולה אכי מיהודי' שכתבו שם שחל איסור נדרה אע"ג שהיא בלא"ה א"א מיגו דחל על בעלה בכולל חל ג"כ על אחרים אע"ג דנדר על א"א הוי קל ע"א הנה מלבד דלשון התו' לאו דוקא כולל כ"א איסור מוסיף על החתיכה גופא והיינו מגו דאיתוסף עליה איסור לגבי בעלה איתוסף גבה לגבי אחרים וגבה אשה שהיא משועבדת לבעל אי אפשר לחול הנדר כ"א בכה"ג שהיא תאסר בהנאת בעלה ובהנאת אחרים כמו קונם תשמישך עלי אבל בקונם תשמישי עליך אינו חל על בעלה מפני שהיא משועבדת לו וא"כ עיקר האיסור הוא על החתיכה גופא והוי א"מ וחל אף בקל על חמור כמבואר בכ"מ בעניינים האלה ואפשר לכוון דעת התוס' מה שכ' בלשונם מיגו דחייל על בעלה והיינו דע"כ איירי שאמרה הנאת תשמיש של כל העולם תאסר עלי דאל"כ לא חייל על בעלה כנ"ל וכיון שאמרה

שאמרה בלשון זה הוי איסור מוסיף מיגו דמהני נדרה שאסרה א"ע לגבי בעלה אז ממילא נעשה א"ע אף לאחרים וזה נלמד ממה שאמרה בלשון שאסרה א"ע לגבי בעלה כנ"ל:

עוד יש לפרש דבאמת שבעת שלא"ה אין הנדר חל על אחרים כ"א אחר שתהא מגורשת וכעין זה מבואר בש"ס נדרים ונזיר אך אם לא הי' בעת מקום לחול הנדר הזה לא הי' באפשרי לחול אף אחר שתפקע איסור א"א והולם מיגו דחייל עכ"פ על בעלה חייל ג"כ על אחרים אחר שתפקע איסורא דא"א וכעין זה הוא מבואר בכ"מ אלא שכל הדברים שאני כותב יאמין לי מעלתו שאיני מעיין בשום ספר לרשום לו הדפין:

ואמנם מה שקשה לי על סברת התוס' דבעינן דוקא חמור ע"ק כמבואר בדבריהם א"כ תקשי האיך יו"כ חל על איסור נבלה בכולל אליבא דרבנן דר"ש דהרי תוספת יו"כ אסור באכילה אבל אינו בכרת כמבואר בדברי הרמב"ם ה' יו"כ וא"כ תיכף שמגיע תוספת יו"כ נאסר כל האוכלים באיסור לאו על כל העולם ובעת הזאת אי אפשר לחול על איסור נבלה דליכא שום חומרא ואח"ז בכניסת יו"הכ שהוא באיסור כרת שהוא חמור בעת הזאת כבר ליכא כולל:

ובעין זה יש להקשות על הא דאמרינן בפסחים דלרבנן דר"ש חל איסור חמץ על איסור טבל והרי קודם זמנו ליכא איסור כרת גבי חמץ כ"א באיסור לאו וא"כ בעת הזאת אי אפשר לחול על הטבל שהוא במיתה והוי קל על חמור ואח"ז בעת שהגיע זמן חיוב כרת ליכא כולל מיגו דנאסר בשאר אוכלים דחמץ נאסר גם בזה הטבל אחר שכבר נאסר אחר חצות באיסור לאו עכ"פ:

והנה כל מעיין היטב יראה שקושי' זו חמורה עד מאוד ולא כתבתי כל חלקי הסותר בענין זה כי סמכתי א"ע שיעיין היטב בסוגי' הללו ואז יראה חומר הקושיא ומאן מירמא לי בגילא דחיטתא את כ"ז אנסתי להראות לו חיבתו אליו, והנה מראה המכתב אשר לא תאר ולא הדר לו יעיד על גודל הגיון לבי, דברי אהובו וא"כ הדורש שלומו ושלום תורתו לנצח הטרוד:

ה"ק משה מינץ מבראד:

תשובה ע"ז להרב הגאון החריף האב"ד דק"ק אובין:

אל כבוד נזר הרבנים, תפארת הנבונים, מופת הדור והדרו, ה"ה ידידי חביבי וא"כ הרב המאה"ג, הגאון האמיתי, החריף העצום, הבקי המפורסם, החכם הכולל, פ"ה ע"ה מו"ה משה מינץ נרו יהל נאה אבדק"ק אובין יע"א ולו שלום וישע סלה:

ח: אהה אדוני, לא עלי היה היום הזה בבוא אלי מכתבו הנכבד, מני הלך לבי וראשי בל עמי, כראותי מתוכו אשר יגונות רבות מצאוהו, ורב תלאות בדרך קרוהו, עד זה ארבעה ימים דרשתי את פי אנשים סוחרים הולכים מעירו, לששון ולשמחה הבטחוני, כי כבר נרפא אדוני הגאון ממכאוביו, ושב ורפא לי:

מה יקרו לי דבריו לתרץ קושיא דידי על הרא"ש, כל איך לומד תורת אמת, יטעם נופת צוף דברי אלה, נכונים ונכוחים לכל מבין המה, וישרים לכל מצאי דעת, אף אלה הדברים מ"ש לתרץ במו קושיית העולם מהבנר, ישכילו ויש בהם תבונה לפי חומר קו' העולם:

ובמה שרצה מעלת כבודו לתרץ קושייתי על התוס' בשבועות במ"ש דכולל ל"ה בקל ע"ח דלא יהיו כסותרים עם דבריהם בנדרי' דנדר חל על א"א בכולל ור"ל דכולל דנקטו שם הוא שיטפא דלישנא משום דשם הוא איסור מוסיף ולא כולל לענ"ד ז"א דודאי בדווקא נקטו כולל ומוכח ממה שחזרו והקשו שם וז"ל למ"ד לעיל כולה פירקא ר"י היא והא ר"י ל"ל כולל וכו' והשתא אי ס"ל דא"מ הוא מה קשה להו הא בהדיא אמרינן בפד"א ובכריתות דמודה ר"י בא"מ ויעיין פרו"מ בספר שע"המ בה' א"ב ובתי"ט:

אמנם אשר העמידני מעלת הגאון על ב' קו' אשר הקשה בלע"ג על התו' נלענ"ד לתרץ דהנה בקו' שני' והיינו איך מצי לחול איסור חמץ על איסור טבל לרבנן דר"ש דהוא בקל ע"ח י"ל דהרי גם קודם זמנו מצי לחול חמץ ע"ט בכולל והוא חמור משום דחמץ מטש שעות ולמעלה אסור בהנאה ולשיטות הרבה פוסקים עבר ג"כ משום ב"י וב"י (ואפשר דמשום ב"י לא חשיב מוסיף וחמור על האכילה יעו"ש בחולין דף ק"כ בתו' ד"ה הלב) עכ"פ מצד א"ה חשיב שפיר חמור ומצי לחול חמץ על טבל לפני זמנו בכולל:

אמנם בקו' הראשונה איך חל יו"כ על נבלה וש לעיין וי"ל דהו' ס"ל כדעת הרי"ף דתוספת יו"כ באיסור מלאכה הוא מדאורייתא ולפ"ז י"ל מיגו דנאסר במלאכה אסור האי התיכת נבלה ג"כ באכילה משום יו"הכ אע"פי שהוא משני שמות כמו שמבואר בחולין דף ק"א ע"ב גבי שבת ויו"כ וברש"י שם כנלע"ד:

ומעתה תכון תפילתי לפני אל חי לשפות את אדוני בשפע ברכות החיים והשלום כנפשו ונפש ידידו הו"כ הסר למשמעתו

בער אפפענהיימער:

אמר המחבר אחר העיון ראיתי דיש לפקפק במ"ש הגאון לתרץ קו' העולם על הר"אש וריב"ש מהבנר דמה הי' צריך יואב לפטור א"ע מדינו דסנהדרין בטענה השתא בדופן החמישית כוון לי וכו' והבנר מזיד הי' כדאיתא שם בסנהדרין דף מ"ט הוי לי' להתגלל א"ע בטענה יותר מעולה דגם אי יהיבנא לי' דלא הי' יכול לכוון בא' מאבריו ושוגג הי' ואני גואל הדם ומותר לי להרגו בודאי על המ"ל. ליכא לפקפק כזו כמבואר להמעיין בדבריו וק"ל:

והנה ראיתי פלא גדול כי נעלמו מרא"מ וריב"ש דברי רש"י בסנהדרין דף נ"ז ע"א בד"ה ויכול ובדף ע"ד ע"א בד"ה ויכול דפי' להדיא הפך מדבריהם ואפי' הנרדף צריך להשגיח אם יכול להציל את רודפו בא' מאבריו ואם לא עשה כן נהרג עליו ולכאורה יש לעיין שם ברש"י בדף ע"ד דבד"ה ויכול נקיט רש"י הנרדף או הרואהו וכו' ושם בד"ה אי אמרת נקט רש"י וז"ל כגון שיכול הרואה להציל בא' מאבריו ע"כ ולא נקט נמי הנרדף וזו נוטה ברור ומוכח למ"ש הגאון מאופן דבראי' שהביא ממצות שבניתה לא איכפת בזה שמריב עמו אלא דוקא בכל אדם הרואה דאל"כ הוי מיתה לזה וממון לזה ודו"ק היטב בזה:

שוב מצאתי שכבר קדמני גדול אחד הגאון בעל ח"י בסי' ל"א להקשות על סברת הרא"מ והריב"ש מדברי רש"י הנ"ל וכ"כ הקשה על האי סברא שהביא משם הלבוש מהאי דהבנר ע"ש שהאריך בזה:

והנה ראיתי להביא קצת ראי' לדעת הגדולים האחרונים הללו במה דאיתא בברכות דף ס"ב ע"ב ואמר להרגך ותחס עליך ואמרתי וחסתי עליך מיבעי' לי' אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה והתורה אמרה בא להרגך השכם והרגו רק בשביל צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ע"ש רש"י וקשה וכי בכה"ג התיר הקב"ה להרגו אף שאול רודף הי' מ"מ בודאי דוד שהי' לו פנאי לכרות מאחוריו את כנף מעילו נקל לו בודאי להציל א"ע בא' מאבריו של שאול דהרי בטענה יותר גרועה השתא בדופן החמישית וכו' הי' אבנר מחויב מיתה אע"כ כיון דדוד עצמו הי' הנרדף א"ל להשגיח על שאול אם הי' יכול להציל א"ע בא' מאבריו והי' שאול מיד בן הריגה ממש מן התורה:

ואין לדחות ראי' זו ולומר דשאני גבי מלך דא"א בשום אופן להציל כ"א בהריגתו ממש משום דגם אי מחסרו אבר א' אכתי יכול לצות לאנשי חילו שירדפו אותו ז"א דלפי"ז קשה טובא על דוד דהא בכה"ג הי' יכול דוד להציל א"ע בהריגתו של שאול ולא הציל והרי מבואר ברמב"ם בפ"א מה' רוצח הט"ו וז"ל הרואה רודף אחר חברו להרגו או אחר ערוה לבועלה ויכול להציל ולא הציל ה"ז בטל מ"ע שהיא וקצותה את כפה ועבר על ב' לאוין על לא תחום עינך ולא תעמוד על דם רעך והכי קיי"ל בש"ע ח"מ בסי' תכ"ה ובודאי חמור הוא אם לא עשה כן לגבי עצמו בעשה יתרה ושמרתם מאוד לנפשותכם וא"כ איך עבר דוד על כל זה בשביל דבר צניעות שראה בשאול אע"כ נ"ל דאין להנרדף או לאחר הרואה לדאוג אלא להציל מרדיפה זו ומה שיעשה אח"כ אין לחוש דאפשר עי"כ תשכך חמתו או יתחרט ויעשה תשובה דאל"כ בשאר בני אדם נמי נימא דביכול להציל בא' מאבריו הא אפשר שיסכור לו נכרים שירדפוהו ויהרגוהו אע"כ דאין לחוש על כך וכמ"ש א"כ לא הי' שאול בן הריגה ממש אע"כ כדעת האחרונים דלגבי נרדף הוא מ"מ בן הריגה:

ובמה שרצה הגאון החריף נר"ו לדחוק ולתרץ דברי התו' בשבועות דלא יהיו כסותרים עם דבריהם בנדרים בדרך השני והוכן דבריו דמ"מ מכח המיגו דחייל עכ"פ על בעלה

חייל נמי על אחרים אחר שתפקע איסור דא"א אינו נכון לומר שם בכונתם דבלא"ה דבריהם צריכי' פירוש במה דהקשו איך חל נדר על א"א הא אינו חל אלא לאחר שתפקע א"א ובשור איסור זה המעכבו יכול האיסור השני לחול עליו כדאיתא בפד"א אחות אשה מתלי תלי וקאי הע"כ נ"ל כמ"ש השע"המ בה' א"ב דס"ל דשאני שבועה ונדר דאע"פי בשאר איסורי' אמרי' מיתלי וקאי משום דשם איסור עלה כמו האי דאחות אשה רק דלא מצא לחול על האיסור הראשון המעכבו ולהכי כי פקע האיסור הראשון האיסור הב' דעדיין שמו עליו בא וחייל משא"כ גבי נדר או שבועה דבשעה שהוציא שבועה מפיו לא מצא לחול מפני האיסור א"א כמו הכא בנדר המעכבו וכשנפקע איסור א"א אינו נדר א"כ לפי"ז אפי' את"כ כשפקע לא מצי חייל ובשעה שנדר הוי לי' א"כ כולל בקל ע"א ודו"ק:

להרב החכם החריף מ"ו ברוך ייטעלם נ"י המשך לענין הנ"ל:

היושב תהלות, יברך איש גדול המעלות, ה"ה רעי כאח לי, הרב החכם הכולל, החריף העצום והבקי, מפאר בתפארת הנבונים, מו"ה ברוך נר"ו בעהמח"ם טעם המלך, ולו שלום וישע סלה:

ט: אל מי אדמה לך אחי ותשוה, הכי לאלה אשר שמו זהב לבעל וכסף מבטחם, אם לאלה אשר יקדישו מועדם אך לאסוף הון, לקנות מקנה ועבודה רבה, ויאחרו בעבור זאת מועד השב תשובה את רעיהם דורשי תורה וחכמה מפיהם, ראה, הן זה ירח ימים, ואנכי כתבתי לך מכתב אהבה, בו ערכתי לפניך מטעמים כאשר אהבת פלפולים שונים אשר היו ברצוא ושוב ביני ובין ידידנו הגאון האדיר אבד"ק אובין, והוחיל עד כה ואין מענה, הזה דרכך מעולם, אם השכן השכנת עשות כזו בטרם הלכת ויצאת בראש מרכולתיך כיום הזה, אל נא אחי, אל נא נריע לאחיותנו התורה והחכמה, אך לכן נעגן, אך בהן נשים תתשגו, אך בצילן נתלונן, עד שובנו אליהן השמימה כימי עולם:

ועתה אחי, הא לך לוטה פה נוספות חדשות אשר חדשתי באלה עניני התלמוד אשר שלחתי לך, שום תשים עינך ולבך עליהם, ואקוה שמוע מהר אות דעתך עלימו:

הנה עם סברת דברי התו' בשבועות במ"ש דכולל לא חל בקל ע"א מצאת מזור והרוכה לדברי התו' במכות דף כ"ב בד"ה כגון להצילם משן שכל ארי' עילאי הוא הרב המובהק הגאון בעל מ"ל אשר העיר עליהם קושי' אחת תמורה בפ"ד מה' שבועות במה דהקשו שם וז"ל דהכתי ליתא בלאו והן עכ"ל והא התם איירי מתני' לענין מלקות ולמלקות לא בעינן לאו והן רק לענין קרבן והניחה בצ"ע:

ואומר אני דקשה להו מאי פריך הש"ס וליחשב שבועה ע"י כולל הא שבועה לגבי י"ט הוא קל ע"א משום די"ט הוא עשה ול"ת ושבועה אינה אלא בלאו ואפי' מאן דאית לי' כולל מ"מ בקל ע"א ל"ל וכמ"ש בשבועות וצריך לומר דהש"ם ס"ל בהאי ס"ד דשבועה חשיבה חמור משום דאיתא בקרבן מאי דליתא בי"ט ובפ"ג חשוב חמור כמ"ש התו' בפד"א וע"ז הקשו שפיר הא ליתא בלאו והן וליכא קרבן א"כ אכתי הוי קל ע"א ככ"ל פי' דבריהם לפי חומר הקושי' ותל"מ אך שלום לך ולתורתך דברי רעך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהרב הגדול החריף מהר"ב ייטעלש:

טוב לגבר כי ישא עול התורה התמימה, מנעוריו לא סר מני מסלול החכמה, ה"ה אהו' ידידי הנצמד בלבבי, רעי היקר המפאר בתהלות, הרב החכם השלם, החריף הבקי, זך הרעיון, ומטיב הגיון, מוה' בער אפ"ה נר"ו:

י: לשמו"ה אמרתי מהולל בראותי מכתבך היקר לי מפז ומפנינים ועל דברי תורה בא להעיר אזני בלימודים, אך דע אחי יקירי, כי לולא אהבתיך, כי עתה דברתי עמך משפטים ונאצות, למה שמתני למפגע לך, לאיש מועל מעל באהבה וברעהו דורש תורת אמת כמוך? והאת אשר שטיתי פעם אחת מדרכי לבלתי השיבך מהר מהרת לתקנני

לאיש עובד אלהי הכסף ואלהי הזהב? חלילה לי מעשות כדבר הזה, הנה זאת לאלה אשר חכם לא טעם מליצה, עיניהם לא ראו ספר ואותיות, לבם השמן, וכל מטרת מגמותם אך לחרפה ולדראון, ובחושך שמם יכסו, ומכסה האדמה אשר אהבו אהבת עולם תמק לאבדון, לא כן תופשי התורה, לא כן אוהבי החכמה, הכסף והזהב וכל פז, אך כפולם מוצב הרצה להם, בו יעלו למדרגת החכמה אשר ראשה מגיע שמי שמימה, ובאמצעות כל קנין ומסחר, יקנו דעת ומזימה, זאת נחלת החכמים האמיתים, וחלקם שפר עליהם:

והנה בדבר הפלפול אשר הי' בינך ובין ידידנו הגאון המהולל אבד"ק אובין, האף כי קושיית הגאון נר"ו דברי שכל המה, הנה יפה השבת ויפה כוונת, דודאי גבי חמץ בפסח הוי לי' חמור או שווין משום דאית בי' חומרא אחריתא דהיינו חומרא דא"ה או לדעת כמה פוסקים עובר נמי עב"י, אמנם מה שכתבת מיו"כ על נבלה הנה ראיתי לדעתך דאם בתוספת יו"הכ איסור מלאכה דרבנן לא מצאת תרופה, תמה אני עליך אדרבה א"כ ודאי חל בבוא ליל יו"כ דאז הוי כולל מיגו דנאסר במלאכה וזו מקרי כולל מיגו דעצומו של יום אוסר במלאכה אוסר נמי באכילה וכמ"ש רש"י להדיא בחולין ק"א ב' איפכא דשבת וי"ט חייב על מלאכה משום שתיקן כיון דבעייל יו"כ נאסרה כל האכילה ומיגו דכולל אכילה כולל נמי מלאכה ואף שפתי שמות הן, ועיין בשע"המ בה' א"ב דף קי"א ד"ה כתבו התוס' כו' ובד"ה איסור כולל כו' ובהגהות טעם המלך דף קי"ד באמצע ד"ה. ובדברי רבינו כו' דבארתי נמי שם דבכל משתי שמות הוי כולל כגון טומאה ותגלחת גבי כהן ונזיר עיי"ה כל זה כתבתי לקיים דבריך כי אמיתים המה:

אבל בעיקר הקושיא אף שהיא קושי' שכלית מיוסדת על אדני כללי אהע"א מ"מ הנני נשפט אתך ואת הגאון השואל מי יימר לן דבבוא ליל יו"כ דאינו חל והכי אמרינן מיגו דהשתא כל האיסורי לאכול בתוס' יו"כ בלאו עתה אסורי' לאכול בעונש כרת מיגו דחל איסור כרת על שאר איסורים חל נמי על נבלה והוי קצת דמיון למאי דאמרינן בפד"א איסור אחות אשה מתלי תלי וקאי אי פקע כי' ה"נ אמרינן איפכא הנה איסור יו"כ מתלי תלי וא"א לחול כיון דאיכא כאן איסור נבלה ואף שחל על כל דבר מאכל ובמעלי שמשא דחל על כל דבר מאכל איסור כרת אתא איסור יו"כ וחל נמי על נבלה באיסור כרת כן נלענ"ד אמנם עד היום לא מצאתי ראי' נאמנה לזה דנימא כולל כה"ג מיגו דעל שאר איסורי' חל עונש כרת ה"נ יחול על איסור הזה האחרון אמנם הסברה נמי לא מצאתי לזה, ועיין והבין והבוחר יבחור:

וע"ד קושייתך ופלפולך בהאי סוגי' דמכות כ"ב וליתני נמי שבועה שלא אחרוש בין בחול בין בי"ט והקשית הא הוי קל ע"א די"ט עשה ול"ת ושבועה רק בלאו איזי אימא לך מילתא, קושיית הש"ס לאו דוקא על שבועה כ"א גם על נדר כגון דאמר קונם שאני אחרוש כו' ובנדר הוי נמי עשה ול"ת כמו בי"ט דהיינו עשה דכל מוציא שפתיך תשמור והל"ת דלא יחל כמ"ש הרמב"ם ריש הל' נדרים והא דתפי דבר זה פלא בעיניך שהש"ס נקיט שבועה ואני אומר נדר דכ"כ כתבו הראשונים לתרץ קושיית התו' שבועות כ"ה א' ד"ה אלא דלכך לא מתרץ הש"ס מידי דלית בי' משמא לא חל דעיקר קו' הגמ' קאי אנדר ונדר ל"ת כ"א אמידי דאית בי' משמא זו לתרץ קושייתך שלפום רהיטא היא תמוה ועתה אדין עמך על תרוצך דר"ל דשבועה הוי חמור משום דאית בי' קרבן ודבר זה אמת ונכון וראוי למי שאומרה אבל במה שרצית להמציא לפ"ז הא ליתא עכ"פ בלאו והן ורצית להעמים כוונה זאת בכוונת התוס' לא ידעתי כוונתך דמה לי בזה הא עכ"פ השתא הוי חמור כיון דשבועה זאת אם עבר עליה צריך להביא קרבן וזה גדר חמור בכללי אהע"א לכן בזה אין דעתי מסכמת עמך:

ועתה אהה וידידי השתעשעתי בדבריך הנעימים והחביבים לי מאוד ולו כתבתים לי אז אשר שאלתי תורה ממך בעניני אהע"א העליתים על ספרי בשמך כי נעימים הם לשומעם וכל דברי אמת היוצאים מפי אהרים חביבים עלי כגופאי ובפרט אם תיך כמוך מוציא מלים דברי אוהבך הנאמן בלא לב ולב:

הק ברוך ב"החכם השלם מ"וה יונה זצ"ל לבית ייטלש:

תשובה להרב הגדול החריף מוהר"ב ייטלש נ"י:

אהל המערכות, יריק שפעות ברכות, עלי ראש מאהבי רעי חביבי, הרב הגדול המפורסם, החריף הבקי, המשכיל במדעים, קנין עם, כבוד מ"וה ברוך ייטלש נ"י נלא בה"מח ס' טעם המלך שלום:

יא: הן רבת שמחה שבעה לה נפשי בדברי זה הימים עם בנך הב"ח היקר שי' בעיר וויען והבטחני כי טוב וחיים עמך, ותרב השמחה ותגדל עד מאוד בבוא אלי זה הימים אחרי כן מכתבך הנעים, ומתוכו ראיתי מה עזה אהבתך אלי, אף גם כי משפטים תשפוט ותדבר בו עמי ועם ידידנו הגאון העצום אב"דק א"י, עד אלהים הרב את ריבנו, יבוא דבר שנינו, ומי יתן ונשפטה כמו כל ימי היותנו פה על האדמה אמן:

ועתה גם אנכי אריב את ריבי ואומר כי בודאי יפה כוונתי ויפה דקדקתי לתרץ קושיית הגאון מהר"מ מינץ דוקא אי התוס' סבירו להו דתוספת מלאכה היא מדאורייתא דאז בשעה שראוי לחול איסור אכילת יו"כ על נבלה תיכף ומיד אסור במלאכה ואמרינן שפיר מיגו דנאסר עכשיו במלאכה נאסר ג"כ באכילה אע"פי שהן מב' שמות והוי כעין שבת ויו"כ בחולין ק"א דאמרינן התם איפכא מיגו דנאסר עכשיו באכילה מגרר ומוסף עמו איסור מלאכה ג"כ דנאסרת עכשיו ג"כ בשתיהן משא"כ אי תוספת מלאכה איננה אסורה אלא מדרבנן א"כ כיון דבשעה הזאת לא יכול לחול איסור אכילה כלל על נבלה א"כ בודאי במעלי שמשא דיו"כ דמתחיל איסור מלאכה תו לא אמרינן דיגרר וימשיך עמו האיסור האחרון אשר מכבר לא הי' מצי לחול על נבלה וזו ברור:

ובמה דנשפטת עמי ועם הגאון ורצית לומר דגם אי קודם יו"כ לא היה מקום לחול האיסור האחרון משום דהוא קל אמרינן בבוא הערב ועצומו של יום מיגו דעכשיו הוא בעונש כרת אסור באכילה ג"כ נשתקע הדבר ולא נאמר בענין אחע"א משום דאם יו"כ לא מצא איסורו לחול גם כרת אינו עליו דמיון לזה עיין בנקודה הנפלאה לרמב"ם בפי' המשנה לכריתות דבשלומא אם בבוא יו"כ בא איסור אחר חמור על שאר אוכלי' אמרינן מיגו אבל הכרת אינו כי אם העונש על האיסור ולא האיסור בעצמו דנימא מיגו דחל עונש על שאר איסורים חל נמי האיסור האכילה על נבלה אשר מקדם לא מצי לחול עלי' ובודאי גם השתא אינו על חתיכה זו לא איסור אכילת יו"כ אף לא ענשו דכרת ועיין:

ובמה דר"ל דקו' הש"ס במכות כ"ב לאו דוקא שבועה אלא כוונת המקשן היא על נדר תמהני מאוד עליך וכי יכול האדם לדין עם מי שתקיף ממנו הן המה רבותינו בעלי התוס' אשר אנכי הנה בא לתרץ את דבריהם וכי תוכל להלחים לומר דבע"כ סבירו להו דכוונת הש"ס קאי על נדר כהנהו ראשונים דפירשו הכי ומהרא"י שהבאת משם תברא דמדלא תירצו כן בשבועות כ"ה בד"ה אלא על קושייתם שם ש"מ דס"ל כפשטא דש"ס דנקיט שבועה בדוקא ותו ע"כ ס"ל לדבריך דנדרים אינם חלים על ביטול המצות דאל"כ ל"ל הכא לומר נדר בכולל מה שאינו סוברים כן רוב ראשונים כנודע ואי יהיבנא לך דתוס' סבירו להו כל הדחוקים האלה אמינא אעפ"כ לתרץ קושיית הרב נ"ל על האופן הזה דהיינו דהמקשן הי' סבר דשבועה הוי קל ע"א משום דיש לה היתר בשאלה וכמ"ש התוס' ביבמות דל"ג ע"ב בד"ה א"ר דלהכי הוי טריפה חמור לגבי אמ"ה וכ"כ א"א לגבי' אשת איש מהאי טעמא דאמ"ה ואשת איש יש להם היתר עיי"ש אם לא דשבועה איתא בקרבן וע"ז מקשו שפיר הא ליתא בלאו והן וכמ"ש:

ומה שכתבת דעל שעבר עליה השתא אע"ג דליתא בלאו והן צריך להביא קרבן הם דברים יותר תמוהים ובודאי ברהיטא כתבתם וכל הרואה יראה שדברי נכונים הם לתרץ קו' המ"ל:

ושלום עוד הרבה יהי' עמך, ואת ביתך ישפות ה' עוד בברכה שלמה כנפשך ונפש רעך האוהב אותך:

בער אפפענהיימער:

תשובה להרב המופלג אב"ד ד"ק דרעזניץ סיון תקע"ח:

היושב בשמי שמים, יריק ברכות עד בלי דים, לה"ה חביבי ידידי, הרב המופלא ומופלג, חכם ומבין, השלם המהולל, מ"וה שמעון מארקברייטער נרו אב"ד ד"ק דרעזניץ שלום:

יב: ע"ד אשר הקשה לי מעלתו על הרמב"ם בפ"א מה' מ"א דפסיק כלאים הבא מבהמה טהורה עם חי' טהורה הוא הנקרא כוי וחלבו אסור והא הרמב"ם פסק כר"י ביומא דף ע"ד דח"ש אסור מ"הת וע"כ נ"ל לדידי' כתירוץ הש"ס שם דכוי הוא ברי' ב"ע ולפי"ז למה פסק הרמב"ם בה' מ"א ובה' שחיטה גבי כיסוי דכוי ספקא הוי ע"כ קושיית מעלתו:

הנה לפי הבנת מעלתו הקשיתי קו' גדולה דר"י אדר"י דבחולין דף קל"ב ע"א איתא כי אתא רבין א"ר כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות מאחר שם לרבות הכוי וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' ביכורים ופירש"י הביאו הר"ן שם וכן פי' הרשב"א בתה"א בבית שלישי שער שני דר"י לא איירי אלא בכוי הבא מן התייש וצביה ואפ"ה חייב בכולהו מתנות וקשה א"כ הא ר"י גופא סבר ח"ש אסור מ"הת והוא הוא מתרץ ביומא דכוי ברי' בפ"ע היא ולא בספק וצ"ע לכאורה (ובזה נדחו דברי הרב פ"ח ביו"ד סימן ק"י אשר נהיר לו שם ראי' אחת מן שמיא לרמב"ם דכל ספק הוא מ"הת לקולא מההיא דר"פ בתרא דיומא יע"ש בתוך דבריו שכ' וז"ל ובורכא הוא שהרי בדר"י א"א לומר כן וכו' ומהש"ס ור"י גופא שהבאתי שהדברים האלה אינו בורכא כלל יעיוש"ה):

אך באמת ל"ק כלל דר"י אדר"י משום די"ל דר"י ביומא לא בא רק ליסתור האי הכי נמי מסתברא כלומר דמסברייתא אינו ראיי' דח"ש רק מדרבנן מכח קושיא איצטרך קרא וכו' דאיכא למימר דהא דסבר דמכל תרתי ש"מ סובר דכוי ברי' בפ"ע ולא קיי"ל כהאי תנא אבל ר' יוחנן לנפשי' אוקי רבוי דכל רק על ח"ש ולא אכוי וכוי הוי ספקא ולפ"ז פסק הרמב"ם שפיר ויעיין מעלתו בפ"ח יו"ד בסי' ס"ד ס"ק ל"ג ובסי' ס"א ס"ק כ"ח ושם מבוארים דברי אלה יותר ומהאי קו' יש ראי' והוכחה לדברי ולדברי הפ"ח:

שוב ראיתי בלח"מ פ"ד מה' איסות בה' י"א בד"ה טומטום שהרגיש בקו' מעלתו והאריך בחד תירוצו להוכיח דיש סוגיות דסוברות דאתא קרא למעוטי ספקא ולא הועיל לו כלום דמה יענה א"כ לקו' דידי דר"י אדר"י גופא אע"כ כתירוץ השני שם וכמ"ש:

והנה אין ב"המ בלא חידוש ומצאתי ראוי לנו לעיין בדברי רבינו הר"ן בחולין שם דף קל"ב אשר השיג על רש"י דר"י לא איירי אלא בכוי דברי' ב"ע יעיין מעלתו הטיב בדבריו וכשאני לעצמי הייתי אומר דר"ן רמז על האי ברי' דלא בא לא מן הבהמה ולא מן החי' כתוס' בכריתות דף כ"א בד"ה כוי דאי קרא אתא לרבויי ברי' דבא או מן הבהמה או מן החי' ולא הכריעו בו חכמים וכר"י בפ' או"ב קשה קושיות הר"ן איצטריך קרא לרבויי יעיין מעלתו בתוס' בכריתות אבל מה אעשה לא כן הבינו הרב בכ"מ בפ"ט מה' ביכורים והרב פ"ח יו"ד בסי' ס"א ס"ק כ"ח דדברי הר"ן כי ממרולת לשונם נראה דהבינו דהר"ן סבר דר"י איירי בכוי הבא או מן הבהמה או מחי' דהכ"מ כ' שם וז"ל וליישב דברי רבינו נראה דודאי סבר דכוי ברי' בפ"ע כמ"ש הר"ן וכר"י בפ' או"ב הרי דהבין על האי כוי דלא הכריעו בו חכמים אי מחי' אי מבהמה אף שיש לדחוק ולומר כר"י דברי' היא ולא ממש כר"י אף זה אינו סובלים דברי הכ"מ כלל ובפ"ח שם נראה יותר מבואר דהבין כן בדברי הר"ן ממה דאסיק בתירוצו דרמב"ם איירי גם בברי' דלא הכריעו בו חכמים מהאי ראיי' שהביא מה' כיסוי דם ומתרץ השגת הר"ן מפ' או"ב יע"ש וכאשר בינותי היטב בדבריהם ראיתי שהדין עם הכ"מ ופ"ח להכנים בדברי הר"ן אשר למד מהרמב"ם שסברי' בפ"ע הוא אשר בא או מן הבהמה או מן החי' משום דהרמב"ם בה' ביכורים נקיט בלשונו והכוי אע"פי שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות כר"י וכחכמים שם בחולין ואם הר"ן יכנים בדבריו האי ברי' דלא מבהמה ולא מחי' איננה נאה לקראו בשם ספק רק חסר לנו ידיעת שמו הפרטי והו"ל למימר והכוי אשר לא ידענו את שמו ושם ספק לא שייך עליו אלא רק אם מסופקים מאיזה מין הוא ויעיין ביומא ע"ד ע"ב בתוס' בד"ה כוי וזהו הלחץ אשר לחץ אותם והאמת אתם אך לפי"ז קשה הא האי ברי' ג"כ ספק הוא

אי מן החי' אי מן הבהמה וא"כ איך יתרץ הר"ן קושיא שניה שלו והיא ג"כ קושיית התוס' בכריתות כ"א אמאי איצטרך קרא אם שם לרבויי ספקא וכאשר עמדתי נבוך באתי על נתיב האמת כי רק דרך אחד הוא אשר ישכון עליו הפשוט והעליתי סברא אחת משכלת והיא דקה מן הדקה ובסברא זו מחולקים הר"ן והתוס' בכריתות:

דהנה המרי"ט בתשובה והנמשכים אחריו בשיטת הספקות הניחו ליסוד מוסד דלרמב"ם דפסק דכל ספק אינו אסור אלא מדרבנן ע"כ הפירוש בקושיית הש"ס איצטרך קרא וכו' היינו דקמי שמיא גלי' א"כ תאמר התורה בפירוש מה הוא הכוי אי חי' אי בהמה אבל להרשב"א ור"ן דסברו דכל ספק הוא מה"ת אסור א"כ הפירוש בקו' הש"ס הוא פשוט והיינו אמאי איטרך קרא לרבויי ולאסור הספק הא בלא"ה כל ספק מה"ת אסור ואמרתי לפי"ז דז"א אלא בספק דאינו יכול לבררו מעולם כגון כוי הבא מן התיש וצביה דהספק הוא לגבי כלאים אי חוששין לזרע אב אי לא וע"כ ספק כזה הבא לפנינו אסור לעולם מה"ת וקשה שפיר אמאי איצטרך קרא אבל בהאי כוי דבריה בפ"ע דהיינו דודאי הוא או חי' או בהמה רק חכמים לא הכריעו בו חששה התורה אולי יבוא איש אחד ויאמר הנני אכריע שהוא חי' כמו שהקשו תוס' באמת ביומא בד"ה כוי נבדק בטלפים יע"ש בתירוצם לכן הוצרכה התורה לכתבה קרא לשוי' כל פעם כבהמה ודברי הר"ן לפ"ז אמיתים ושיטתו נכונה גם לפי הבנת כ"מ ופ"ח הגם דלשון הר"ן במ"ש לשוי' כבהמה אינו מדויק שפיר דהל"ל לשוי' לבהמה אבל זהו דקדוק קלוש הוא והתו' בכריתות ע"כ מחולקים על הסברא הזאת ודבריהם צ"ע:

ויש לי להעיר עוד קצת קושיא על הרמב"ם במה דלא הביא בכל המקומות שהביא דין הכוי מה דינו דכוי שהוא ברי' בפ"ע אשר לא מבהמה ולא מחי' הוא והרמב"ם ע"כ ס"ל דכוי כזה יש מציאות ונמצא בעולם משום דבה' נזירים בפ"ב הי' כתב וז"ל ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שאינו לא חי' ולא בהמה וכו' והוא מהמשנה יע"ש וצ"ע לעת הפנאי:

והנה עוד יברך ה' את ביתו ואת אהלו כאות נפשו ונפש ידידו:

בער אפפענהיימער:

תשובה להרב הגדול אב"ד ד"ק גאלאנדא תק"פ:

שלום ישע רב, לה"ה אהו' ידידי גיסי, הרב המופלג המאה"ג, חריף ובקי, כבוד מ"וה ליב ראדיכין נ"י אב"ד ד"ק גאלאנדא:

יג: עוד היום כלאתו את העיר לקחתי לי מועד למלאות בקשתו לעיין בקושיית מעלתו במה דהקשה על תוס' בזבחים דף מ"ה בד"ה דומיא דתרומה דהקשה הר"ר אלחנן מפ"ק דערוכין וע"ז תמה מעלתו הא בש"ס קרא ולא לכם קאמר וא"כ לר' יוסי קרא היכא מתוקם ולכאורה צ"ע:

ונראה לי ליישב דהכי קשה לי' להר"ר אלחנן לפי תירוצם דבד"א ר' יוסי קאמר אבל לרבנן אין מועלין א"כ מנ"ל להש"ס בערוכין לומר דר"י חזר מהאי דוערכו נגנז דאל"כ מתני' אבל בקדשי ב"ה מועלין אמאן תרמי' דילמא ר' יוסי היא ור"י לנפשי' סבר סברת רפי' ידים ושפיר אתא קרא דלא לכם אבל ר"י סבר וערכו נגנז וסבר כרבנן ואין מועלין כלל בשלמא לפי תירוצם דבד"א ת"ק אמר א"כ לכ"ע בין לרבנן בין לר"י מועלין בקדשי ב"ה בודאי ל"ק קושיית ה' אלחנן דא"כ קשה מתניתן אבל בקדשי ב"ה אמאן תרמיה דל"ל דר' יהודא לנפשי' סובר דמועלין מה דלא מצינו פלוגתא בהא אבל אי רבנן ור' יוסי פליגו בהא קשה שפיר כמ"ש כך נלענ"ד· דברי גיסו ידידו:

בער אפפענהיימער:

ע"ז כתב והשיב לי הגאון החריף אב"ד עירנו וז"ל:

יד: לדידי לק"מ כאשר אמרתי אתמול להרב מגאלאנדא דס"ל להתו' הא דפשיט למתניתן דקדשים שיגנזו אין בהם משום מעילה ולא נקראו קדשי ה' היינו מדילפי חט מתרומה וכי היכי דאין מעילה במחובר מהאי טעמא דבעינן דומי' דתרומה ה"נ אין מעילה אלא בדבר הראוי דומי' דתרומה וא"כ לר' יוסי דלא יליף מעילה מתרומה א"כ אע"ג דערכו נגנז מ"מ ימעלו בו ואתא ברייתא כר"י וזו פשוט לפענ"ד:

אבל מ"ש מעלתו נרו אינו מעלה ארוכה וכבר עמדנו בזה יום אתמול דכיון דע"כ צריך הש"ס לחדש סברת רפיון ידים א"כ מה נרויח לאוקמי כר' יוסי ולומר ג' מחלוקות ומנ"ל לאבימי דר"י פליג אר' יוסי בהא והיכן מצינו פלוגתי' בזה ועיקר קושיית התו' שלא לחדש סברת רפיון ידים ומ"ש הוא הנכון לענ"ד:

משה הק' סופר מפפ"דמיין:

אמר המחבר במחכ"ת דליכא למימר כן חדא לא הבינותי איך נמלט גם תירוצו מהאי השגה דאיכא ג' מחלוקות ממש דהיינו ר"מ סבר דאין יכול להעריך ובודאי אין מועלין בו ור"י סבר דמעריך וערכו נגנז ור' יוסי סבר דאע"ג דערכו נגנז אפ"ה מועלין בו מה דלא מצינו כלל ונוח יותר לומר דר' יוסי סבר סברת רפיון ידים ומ"ש דעיקר קו' הש"ס הוא שלא לחדש סברת רפיון ידים ז"א אלא כמ"ש התו' בערכין דף ה' ע"ב בד"ה אלא דכוונת קו' הש"ס היא דע"כ הא מתניתן אבל בקדשי ב"ה מועלין אתא כר' יודא ולא כר"י ע"ש בל"ק ואי רי"ס וערכו נגנז א"כ אמאן תרמי' ושפיר הקשה הר"ר אלחנן דילמא אתא כר' יוסי ומנלן דחזר ר' יודא מהאי דוערכו נגנז וק"ל:

אף בעיקר דברי הגאון במה שר"ל דלפי דר' יוסי לא יליף גז"ש מתרומה ס"ל דאע"פי שערכו נגנז אפ"ה מועלין אם כי הדברים האלה מסתבר טעמייהו לומר לעצמן אבל בפירוש דברי התוס' לא נתנו להאמר דהא חזינן בתירוצם קמא דרבנן לא ס"ל הכי משום דהם ילפינן האי גז"ש לגבי קדשי מזבח ואפ"ה ס"ל דבקדשי ב"ה מועלין אע"ג דערכו נגנז דל"ל דרבנן ור"י פליגו בתרתי דהיינו דר"י ס' דגם בק"מ מועלין ומועלין אף דערכו נגנז מאי דל"ס רבנן או הכי נימא דהנהו ב' תירוצי תו' פליגו בהאי סברא א"כ מדרבנן נשמע לר"י ועוד דאי הכי מאי האי דהקשה הר"ר אלחנן לימא מתני' ר"י ליקשה טפי לימא ר' יודה היא והיינו דילמא ר' יודה ס"ל בהא כר' יוסי דאהני לה' דלא דרשינן גז"ש כלל וא"כ י"ל דאע"ג דערכו נגנז מועלין בו דהא כל קו' הש"ס אינו אלא אמאן תרמי' דע"כ ר' יודה אתא וכמ"ש התו' שם אע"כ דאינו סברא כלל לומר כן דערכו יהי' נגנז ואפ"ה מועלין וע"כ ר' יוסי היא:

ויש קצת ראי' מהש"ס מעילה דף ג' דל"ל הכי דאם כן הוא קשה מאי פריך שם על עולא ממתניתן חטאת המתות וכו' ע"ש לימא הא רבנן דדרשו גז"ש להכי לא מועלין ומתניתן שם הנהנה מן החטאת אתא כר' יוסי ושפיר קאמר קמ"ל דאית בה מעילה אע"כ דגם ר' יוסי לא סבר הכי ודו"ק:

ואשר לדידי אחזה כעת ליישב קו' זו בדרך היותר פשוט דקושייתם לימא ר"י היא וכו' וקרא דלא לכם איירי לר' יוסי דוקא בדבר מסוים או במחובר ולק"מ ועיין לקמן וברמב"ם בפ"א מה' ערכין בלא"מ ה"ו:

מכתב משארי הרב הגאון מו"ה שמואל לאנדא נ"י

תקע"א:

לש"ב הרב המופלג השלם החרון הק' המפורסם כבוד מו"ה בער אפפענהיימער נר' יצו ה' אתו את הברכה שלום:

טו: עד היום לא אתרחש ניסא מהכא להתם למלאות רצון מעלתו אשר דרוש דרש ממני לשלוח לו ספרא דבי רב נודע ביהודא מה"ת וכעת אשר הק' מו"ד אהו' התורני כ"ה שמואל שאביטקי נוסע לשם אשר בטוב לבבו התרצה להוליך הספר הזה אתו עד לווין ולמסרו ליד מעלתו נרו הנני שולח עתה את הספר כמבוקשו:

ומדי דברי אזכיר פה כי בחלק יו"ד בסי' ס"ד שהשיב אאמ"ו לכבוד מעלתו שם חסר הגה' אחת אשר העירותי על אלה הדברים בעת אשר עברתי על דברי הספר לסדרו והוא שדברי אאמ"ו הגאון ז"ל מתנגדים דברי המרש"ל וט"ז וש"ך בי"ד סימן רי"ח ס"ב שכתבו בהך איבעי' דאברי בשר נחירה בדרבנן לקולא ומזה מצאו האחרונים ז"ל הט"ז והש"ך מקום לתפוש על דברי הרמ"א בהג"ה יע"ש אמנם לפי דברי אאמ"ו הגאון גם בדרבנן אמרינן בספק זה לחומרא דהוי ס"ס לחומרא ספק שמא הלכה כפירש"י דל"ל סברת דמיון הר"אש ואת"ל כהר"אש שמא גם אברי נחירה שהכניס לארץ היו אסור כן כתבתי על גליון כתבי אאמ"ו הגאון ז"ל בהגה' בעת שסדרתי הספר אמנם בפשיעת המעתיק נשמטו כמה הגהות ובמה שהרגשתי הבאתי בהשמטות ובחסרון הגהו' הזאת לא הרגשתי אז ואח"כ תקנתיו וכתבתי בלוח הטעות שחסר (ובזה מיושב תמיהות הש"ך והט"ז על הרמ"א

ביו"ד בסי' רי"ח סעיף ב' בהג"ה) כאשר יראה כבוד מעלתו בלוח הטעות ויען כי לא ארכה להביא השמטות בלוח הטעות צייינתיו כאלו יש כאן חסרון דברים ובינו ביני יש בו די ביאור להקורא להתלמד שיראה ויבין שכל הרעש שהרעישו האחרונים על הרמ"א נחה ושקטה לפי דברי אאמ"ו הגאון ז"ל ותו מפני הטרדה אקצר כ"ד ש"ב ואוהבו הד"ש ומצפה לתשובתו:

הק' שמואל לאנדא סג"ל:

תשובה לשארי הרב הגאון מהר"ש לאנדא תקע"א
פה וויען:

יעל ה' רוממה, את הבן לאבי התורה והחכמה, ההוגה דעות בדת התמימה, ה"ה, ש"ב חביבי וא"נ, הרב הגאון המהולל, החריף הבקי, פ"ה ע"ה כבוד מו"ה שמואל הלוי לאנדא נ"י נצח ולו שלום סלה:

טז: הנה זה הימים בא לידי נכון מכתבו היקר עם הספר הנכבד נודע ביהודה מה"ת אשר צפיתי עליו מאז בואו לבית הדפוס עד אשר עזבו, וכאשר ישמח איש לקראת ביכורה בטרם קיץ, כן שמחתי לקראת האיש המביא הספר הזה אלי, בעודו בכפו כמעט בלעתיו, וכקראי דברי מכתב מהללי מרן אביו נ"ע הכתובים בראש הספר מאת אחיו הרב החריף היקר מהר"י נרו, חי ה' צבאות, וחי נפשי, כי זלגו דמעות אחר דמעות מעל לחיי, ואחרי רואי בו ספר תולדותיו מעודו על הארץ עד הלקח אותו אלהים, המו מעי, באמרי, זה שר התורה, זה אבי החכמים איננו עוד עמנו, ואנכי, מהיותי עלה רך יודע לבחור בדרכי התורה, מאז החילותי להבין בדברת לומדיה, לא חדלתי מהגות תמיד בספריו, ויותר אשר למדתי מרבותי למדתי מפי חיבוריו, אשרי כשאות בית ישראל בהושיב ה' עלימו איש חי רב פעלים כמוהו, אשרי אלה האנשים אשר עמדו לפניו ושמעו חכמתו דבר יום ביומו, מי יתן והייתי אחד מהם, אהה, בני אדם כמה יתלפו, בני אדם כמה יבראון, עדי יכונו מצעדי גבר שלם בתורה ובחכמות כמוהו, שנים רבות איך תעמול השמש עוד תחת השמים עדי תביאה חליפתו, עדי תמלא חסרונו, עדי תנחם בית יהודה וישראל תחת יחזקאל השוכן עתה בצל שדי: רב ברכות תחולנה על ראש אדוני שארי חביבי, אלף תודות לו, על דבר אשר עמל ויגע להביא הספר הזה תחת החיים, שנות חיים יוסיף לו השמים, למען יוכל עוד לשבר רעבון נפשות הרעבים לדברי תורת אביו ביתר חיבוריו אשר השאיר אחריו ברכה לעם ה':

והנה אנכי פה בדרך במלון, פה בעיר רוכלת עמים אשר חליפות צבאות ענינים יגורו מלחמות עלי האיש הרוכל, וכמעט היה הספר הזה בידי, תעוז ידי עלימו להשליכם אחרי גוי, כי לא יכלתי התאפק מבלתי עבור בו כמה ש"ות מזה ומזה בחפזון ובאישון לילה, ובעברי בו ראיתי את הגהותיו מפה ומפה, והוספתי ראות חכמה ומזימה במעלות כבודו אל השמועה אשר שמעתי ממנו למרחוק, בכמה וכמה הגהות אשר עיינתי במו, ראיתיו הולך על דרך הסברא הישרה, אך על מעטים מהם עמדתי לפקפק איזה פקפוקים אשר אניעם הנה לפניו, ואומר:

בח"יד תשובה כ"ג אשר השיבני מרן אביו המחבר כד הוינא טליא שם בהג"ה רוצה מעלתו להוכיח מלשון הש"ס דנקיט י"ט עשה ול"ת וכו' דלא כריב"א הובא בתו' שילהי חולין קמ"א דלמאי צריך לינקט ל"ת הא אפי' עשה גרידא איננה דוחה עשה משום מאי אולמא האי עשה מהאי עשה אלא ודאי דלהכי נקט ג"כ ל"ת לאשמועינן דגם הלאו איננו נדחה עכ"ד ולדעתי ליכא להוכיח מזה דלא כריב"א דהא היא קו' מהרש"א בב"מ דף ל' גבי והתעלמת דפריך הש"ס דהא אין עשה דוחה ל"ת ועשה דטומאה ומה חסר לרפ"מ בתירוץ המהרש"א שם דעשה דאבדה היא עשה שוה בכל ולא כן עשה דטומאה ואולמא האי מהאי א"כ ה"נ י"ל די"ט היא עשה שאינה שוה בכל דנשים פטורות:

עוד י"ל דעשה שהיא בקום ועשה עדיפא מעשה שהיא בשוא"ת ותדחה אותה:

שוב דבריו נאמרים בהגה' ההיא ע"ד הקו' שהקשיתי למרן אביו על הראב"יה שהובא בב"י ביו"ד סי' ק"ט גבי בשר ששהו ג"י בלא מליחה דלא הוי דשיל"מ לאכול עם הצלי משום דצלי לא נאסר מעולם. מהש"ס דנדרים דף נ"ח ע"א דאמר אף אני לא אמרתי אלא לביעור ופירוש הר"ן דהוי דשיל"מ משום דיכול לאכלו קודם הביעור וע"כ צ"ל לפרש כן משום דתו קשה קו' הש"ס. והרי שביעית דאין לה מתירין יע"ש והרי לשטת ראב"יה אמאי הוי כדשיל"מ הא קודם הביעור לא נאסר מעולם ולאחר הביעור לא ניתר לעולם ומרן אביו נדחק בישובו לפירוש ר"ש והרא"ש בשינוי דש"ס ורוצה מעלתו לחלק וז"ל דסברת ראב"יה היא דממ"נ צלי א"צ לביטול כלל וע"כ צריך לבטל שיהי' ניתר בבישול לזה לא הוי דשיל"מ דלעולם לא יותר בבישול ולכן בטל אבל שם בנדרים הא לאחר זמן הביעור אסור בודאי ואתה רוצה לבטלו קודם הביעור כדי שיוכל לאכלו לאחר הביעור הוי דשיל"מ הואיל ויכול לאוכלו עתה עכ"ד ואנכי לא אבין דמ"ש האי חתיכה שאינה ניתרת בבישול והוי לפי"ז דבר שא"למ להאי בצל אחר הביעור אשר הוסיף חלקו בשביעית ולמה לא יהי' בטל הא. הוא רוצה לאכלו אחר הביעור מה לי אם שהיתר הוא קודם בוא האיסור או לא והרי הר"ש בשביעית סובר דמעשר שני חוץ לירושלים הוי דשיל"מ משום דיכול להעלותו ולאכלו בירושלים דלא כרמב"ם וי"ל ג"כ חוץ לירושלים לא הותר מעולם והוא רוצה לאוכלו עתה חוץ לירושלים אע"כ דז"א ומה שרוצה רפ"מ ליישב שם קו' הרב שע"המ במה דהקשה הר"ן דידי' אדידי' דפסק בתשובה בחיטי מבוקעות אם אין בהם א' מששים מותר לטחון הכל קודם הפסח ולאכול בפסח ולפי דברי הר"ן בנדרי' הוי דשיל"מ כיון דיכול לאוכלן קודם הפסח וע"ז מחלק רופ"מ דמיירי בחיטי' שנתבקעו אחר שנתערבו ולא הי' האיסור ניכר קודם התערובות בזה לא אמרינן דשיל"מ כמ"ש בש"ע א"ח סי' ש"ך ס"ב ואני תמה חדא דמה זה שנתערבו ואח"כ נתבקעו הלא המבוקעים ניכרים והן הן האיסור רק תקנת הר"ן היא לבטלם ע"י טחינה ויתערבו ויתבטלו אבל בודאי קודם הטחינה יכול לברר המבוקעים מן התערובות והיכא דניכר האיסור בודאי איננו בטל ולית דין צריך בשש ועוד הא הר"ן ע"כ לא ס"ל שיטת המרדכי ההובאה שם בש"ע א"ח דהא גם כאן הבצל שנטע בשישית והוסיף בשביעית בודאי דומה להאי דינא בש"ע שם דהיינו יין שבגיגית וענבים ואפ"ה פירש הר"ן הטעם דל"ב משום דהוי דשיל"מ והמשנה בנדרים איירי בגידולין יע"ש דלא ניכר האיסור מקודם:

ובהעברה ראיתי בחיו"ד בסי' ח' שם בהג"ה דרוצה מר שארי לתרץ ג"כ בשיטת המרדכי קושיית מרן אביו מה שהקשה בצל"ח במה דפסקינן גבי או"ב כל דפריש וכו' והא או"ב הוא דשיל"מ ור"ל דאיירי שנשחטה האם אחר תערובת הבת וא"כ לא הי' האיסור ניכר מקודם עכ"ד וכעין זה מצאתי בש"ות ח"י ואני תמה דהא לא דמי כלל דבשלמא היין שבענבים לא הי' כלל בעולם קודם שנתערב כ"א היה טמור ונעלם בענבים ורק הענבים היו בעולם ושפיר בטל משא"כ גבי או"ב הנה שאחת מהן מותרת לשחוט מ"מ על כל אחת ואחת חל האיסור אם נשחטה השניה הוי אפשר כמו האיסור בעולם:

עוד בהגה' לתשובה כ"ג בחי"ד הרשים רפ"מ לעיין בצל"ח לביצה דשם העלה וביאר דרב אשי ע"כ לא סביר כסברת הר"ן בנדרים אשר העלה לענין דשיל"מ דהטעם הוא משום מ"במ כ"א סובר כדעת רש"י דהטעם הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וכאשר אין אתי פה במלון הצל"ח לעיין בו מ"מ בהשקפה ראשונה נפלאתי דאיך עלה על דעתו לבא לעזרת הר"ן בעזרת ההיא הכי נאמר דבעבור קושיית הפ"י לא סביר ר"א שיטת הר"ן ואף אם נניח זאת מאין תבוא עזרה לר"ן בביצה הובא במג"א סי' תקי"ג במה דתוכך להתיר בלים שהביא הנכרי בי"ט להאמינו שהם מעי"ט ומשום דשיל"מ לא סמכינן ארובא דרוב מאתמול הם ולשיטתו קשה מאי ענין הא רובא דעלמא לענין ביטול מ"במ והנה אנכי העליתי סברא וישרה היא בעיני לומר דהר"ן ע"כ ל"ס סברתו בכל ענין ואופני האיסורים משום דבאיסורי' הנאסרי' לזמן ידוע לא שייך טעמו וסברתו נחזי אנן שיטתו כך היא דרבנן סברו ג"כ כר"י דמ"במ ל"ב רק הם הולכי' אחר דמיון השם ולדידהו עדיף השם מהעצם לשוי' למ"במ ור"י פליג והולך אחר העצם ובדשיל"מ הוי מ"במ בשם ועצם ודבר שהוא ניתר עכשיו כגון מים ומלח עדיף טפי ול"ב אע"ג דהוי איננו מינו יעש"ה וז"ל שם

בנדרים שכל שהוא עכשיו היתר ראוי להחמיר בביטולו אפי' בא"מ עכ"ל ואמינא לפי"ז דסברא זו אינה שייכי אלא דוקא גבי איסור כמו נדר או מע"ש בירושלים או בכגון שאמר סלע בכים זו הקדש דאינו בטל משום דשיל"מ משום דגבי הני וכדומה דיכול להיות ניתר עכשיו ובידו לעשותו עכשיו ומיד למ"במ ג"כ בשם א"כ אע"ג דלא עשה עדיין הוי מכח דשיל"מ בכה"ג מ"במ ול"ב אבל בדברים האסורים לזמן כגון חמץ או מוקצה אם נתערבו במינן ע"כ בטלין לטעם הר"ן מאי אמרת דמשום דשיל"מ לאחר פסח או י"ט הוי מ"במ ז"א דלאחר פסח וי"ט לא צריך הביטול דמותר בלא"ה והיום שנתערבו אי אפשר להיות ניתרין ונשארו מין בשאינו מינו מכח חילוק השם איסור והיתר א"כ בודאי יהיו בטלין עכשיו דכ"שכ הוא ממים ומלח שם בבילה דאינו שוה בטעם ואפ"ה כיון שהשם שוין עתה בשם הוי מ"במ ול"ב א"כ הנהו דאינו שוין עתה בשם אע"פי ששוין בטעם בודאי יהיו בטלין משום דהשם עתה אינו מינו מכח השם דהא דמיון השם עדיף מדמיון הטעם וע"כ הטעם בהנהו איסורי' משום דעד שתאכלנו באיסור וכו' ורק הר"ן צריך לטעמא דידי' לתרץ הרי"ף מסוגי' דמים ומלח ולפי"ז ל"ק קו' הפ"י וקו' דידי מבוטלים שהביא הנכרי:

והנה אדוני עוד לא אבו עיני היות סריסים למשמעתי כי תנומה תסובב לעפעפי, וכאשר הולך אנכי לאחר לביתי עוד אנכי טרוד היום בלילה לכן אם שגיתי אתו הסליחה, ואם אבוא אי"ה לעירי אקח לי מועד להתעלם ולהשתעשע עוד הרבה בדבריו ולא אשוב אנכי מאהבתו תמיד שארו ידידו וא"נ:

בער אפפענהיימער:

תשובה מש"ב הגאון מהר"ש לאנדא נ"י:

תקע"א ;

לכבוד אהובי ש"ב ידידי הרבני המופלא והמושלם, מוכתר בנימוסיות ובמידות, חריף ובקי, כבוד מו"ה בער אפפענהיימער נרו יהי ה' עמו ויעל על במתי הגלחות:

יז: מכתבו הנעים מן ד"ה כסליו הגיעני יום אתמול בש"ק ובמש"ק פתחתיו ומצאתי את שאהבה נפשי אותיותיו הנעימי' ושמחתי כמוצא שלל רב, כאשר ראיתי כי כבוד מעש"ב נ"י שוקד על דברי הנאמרי' בתוך ספרא דבי רב נ"ב מה"ת, והנה אף כי סבבוני טרדות רבות העמוסי' עלי מבני קהילתנו טרדא דמצוה ורשות וביותר הטרדא אשר אני עוסק כעת בסידור הספר דורש לציון אשר הניח אחריו ברכה א"א מ"ו הגאון זצ"ל והוא בשני חלקים, חלק אחד מראה פנים מסבירות להלכה כדרך ודוגמת ספר פרשת דרכים להגאון מ"ל אשר בו מראה ידו הגדולה בבקיאת בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים ספרי ספרא ותוספתא, ובחריפות אשר ממש אין המות שובל העמקות בשטיות העמוקות נוזל במים אדירים וחלב ודבש תחת לשונו לבאר כמה מדרשים אשר אין להם הבנה בדרך הפשוט, ועוד קישור כמה דברי' שנשנו במס' עדיות ובמקומות שונות בש"ס וכל הקורא בס' דורש לציון ישתומם על המראה יחזקאל הרואה באספקלרי' המאירה כי הוא המובחר מכל חיבוריו בחריפות ובבקיאות והחלק השני מחזיק דרשות בדברי אגדות במוסר השכל אשר דרש פה להורות לעם ה' חקי ה' ותורתיו להשיב רבים מעון ויאמין לי כבוד מעל' שארי כי לא דבר קטן הוא לסדר הדברי' ולהביאם לדפוס וטריחא לי מילתא מאוד, אך לא אוכל להמלט מרוב הפצרות כמה וכמה אנשים יראים ושלמים אשר מבקשים ממני לפרסם הס' הזה בדפוס, ולו משפט הבתירה לשאר כתבי קודש אשר המה תחת ידי, ומעתה בכל הטרדות הללו ראשי ולבי בל עמי להשיב לכל שואל ומקשה על דברי ס' נ"ב מה"ת להאריך בתשובות ובפלפולים כאשר עם לבבי, אך, לכבוד רום מעלתו, פניתי מכל עסקי, ולקחתי לי פנאי אתמול בלילה להשתעשע באמריו אמרי נועם, להשיב על דברי כבוד מעלתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

מה שרצה מעלתו להשיב על דברי בהגהתי לאו"ח סי' כ"ג שהקשיתי על דברי ריב"א למאי נ"ל י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה עשה ול"ת הא גם אין עשה דוחה עשה וע"ז כתב כבוד מעל' שארי דאי לא הוי י"ט גם ל"ת הוי עשה די"ט נדחה מפני עשה אחרת דעשה די"ט אינה שוה בכל והביא לזה דברי מהרש"א בב"מ בסוגי' דוהתעלמת:

והנה מתחלה אמינא לי' לכבוד מעל' שארי מה דפשיטא לי' די"ט הוי עשה שהז"ג ואינה נוהג בנשים לדידי נ"ע טובא דשם במס' בילה במקומו הוא מוכרח להיפך דמאי פריך שם מ"מ י"ט עשה ול"ת הוא וכו' הלא עדיין אפשר לומר דאף שעביד כתישה אתא עשה דכיסוי דם ודוחה ל"ת די"ט והיינו שאפשר לכסות ע"י נשים דליכא אלא ל"ת גרידא לגבי נשים וכ"כ יש להקשות בסוגי' דשבת שם למה אינה דוחה עשה דשרפת קדשי' הל"ת די"ט לשרוף הקדשים בי"ט ע"י נשים ומכח קו' זו הוכיחו התו' בקדושין ל"ד ע"א בד"ה מעקה דל"א דעשה שהז"ג נשי' פטורות אלא היכא דליכא אלא עשה גרידא אבל היכא דאיכא ל"ת בהדי העשה אמרינן כמו דהלאו נאמר גם על נשים כ"כ גם העשה נאמרה על נשים כיון דל"ת ועשה שניהם הם למודים וקשורים יחד שלא לעשות מלאכה בי"ט וכמו שהנשים מוזהרים על הל"ת כ"כ מוזהרי' על העשה ויש בזה עיונים והערות רבות ואין הזמן מסכים להאריך עכ"פ יש להוכיח דעשה די"ט שוה בכל וכן הוא דעת הרמב"ם ודעת הרא"ה בס' החינוך ויעיין ע"ז בס' שע"המ בה' עכו"ם פי"ב אמנם מלבד כל זה אני אומר מה יענה מעלתו לסוגי' דמס' דזבחים נ"ז דמתרץ ר"א יקדש עשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ולדברי הריב"א קשה למה לא אמר אין עשה דוחה עשה ובזה אין מקום לתירוץ מעל' דשם בקדשים שתי עשות שוין:

ועל הדרך השני שכ' מעלתו להמליץ בעד הריב"א דסובר דעשה שהיא בקום ועשה עדיפא מעשה שהיא בשוא"ת אהובי שארי הלא רמזתי ע"ז שם בסוף הגהתי שכתבתי לעיין בס' שאגת ארי' סי' ל"ג וזו היתה כוונתי דשם מפלפל הגאון בזה אי העשה שהיא בקום ועשה דוחה לעשה שהיא בשוא"ת יע"ש וכבר הודעתי בהקדמתי לס' נ"ב מה"ת שאחזתי דרך קצרה ומאנתי בארוכות דברים וכן ימצא כמה פעמים שכתבתי ועוררתי לב המעיין בספר ובזה ימצא לפעמים סיוע או סתירה לדברי ולא בארתי הדברים וסמכתי על המבין המעיין ישמע חכם ויוסף לקח אמנם כגון זה צריך אני להודיע כי לדעתי יש פקפוק גם ע"ז במצות כיסוי דם שעבד כתישה וכן בשריפת קדשים שמבעיר אש וי"ל בזה לא שייך לומר דעשה דכיסוי דם הוי עשה דקום ועשה נגד עשה די"ט דהוי רק שוא"ת דהא גם בזה שעושה מלאכה בי"ט עובר העשה בקום ועשה שעושה מעשה ומעתה קיום המעשה של כיסוי שעבד כתישה בי"ט שקול עם העשה של י"ט שעושה מלאכה ושניהם הם בקום ועשה ואין זה דומה לנוטל האם על בנים לטהר את המצורע אשר ע"ז מפלפל הגאון ש"א שם דשם מה שנוטל האם ואינה משלחה הוא בשב וא"ת שאינה משלחה אבל בי"ט הרי עובר בעשה בקום ועשה שעושה מלאכה בידים בי"ט, ונקוט כלל הזה דכל מצות עשה שהוא לעשות דבר בפועל הביטול העשה הוא שב וא"ת אבל אם קיום העשה הוא בשב וא"ת כגון לשבות בי"ט מכל מלאכה הביטול העשה הוא בקום ועשה שמבטלה ע"י עשיית מלאכה ובזה בודאי שייך לומר מאי אולמא האי עשה מהאי עשה דמאי חזית לעשות מלאכה או מעשה אחר לבטל העשה בשביל מעשה לקיים עשה אחרת:

וע"ד קו' השע"המ שהקשה דברי הר"ן אהדדי וכתבתי שם בהגה שני' דהר"ן בתשובה איירי בחיטין שנתבקעו אחר התערובת ולא הי' האיסור ניכר קודם התערובת ולא שייך בי' דשיל"מ וכדעת המרדכי ומעלתו יצא לחלק שנדון הר"ן אינו דומה להך פסקי של מרדכי אהו' שארי ידעתי גם ידעתי שיש לחלק בסברות בין זל"ז אך אני לתרץ דברי הר"ן באתי והר"ן אינו משועבד לסברות מעלתו ועיקר דעת הר"ן בזה כיון שמלא חיטין מבוקעים בין שאר החיטין ואי אפשר לברר החיטין דאיך אפשר ליקח כל חיטה וחיטה לעיין בו אם יש בו בקועה וא"כ מה שרואה בו בקועה באמת צריך להשליך והביטול הוא בחלה אשר אי אפשר לו לברים והר"ן בתשובה איירי בחיטין שנפל עליו מים ותכף אחר נפילת המים עלי' נתערבו אותן חיטי' בשאר חיטין קודם שיעור חימוץ וקודם התערובת בודאי לא נתבקעו רק שנתבקעו אחר התערובת בשאר חיטין וא"כ לא הי' האיסור נבדל ועומד בפני עצמו כי קודם שנתערבו לא נתבקעו כלל ולא הי' בהם חשש חמץ רק אחר שנתערבו נתבקעו

נתבקעו יאז כבר הם מעורבים והוי זה כמו דומי' דנדון של המרדכי וס"ל לי' להר"ן דגם בזה ל"א דשל"מ:

ומה שר"ה להוכיח דהר"ן ע"כ ל"ס דינו דמרדכי ביין שבגיגית הואיל והר"ן מפרש במס' נדרי' בסוגי' דבצל שישית שנטע בז' והוסיף בז' הטעם דהוי דשל"מ וע"כ איירי המשנה בגדולין ורש"י ור"ן שם מפרשי בהדיא דאיירי בגדולין עכ"ל לא ידעתי שותא דמעלתו בזה ויאמר נא אהו' שארי הכין ראה דהר"ן לא ס"ל כמרדכי ואין לי לדבר בזה כי אם להביא סוגי' דנדרי' שם עם פי' הר"ן ומתוכו יראה מעלתו כי דבריו בזה אין לו שחר וכך הוא הוגעה של הסוגי' ישמעאל איש כפר דימא קא מיבעי לי' בצל שעקרו בשביעי' ונטע בשמינית וכו' ולפי"ז האיבעי' היא בבצל שהוא איסור שהי' מחויב לבערו במוצאי שביעית והוא נטעו בח' ומפרש שם הר"ן דהספק הוא כיון שהגדולין נמשכים ויוצאי' מן העיקר שאינו כלה הוי לי' כעיקר ואסורין אף שהן רבו מן העיקר או דילמא דהנך גדולין אינם נמשכי' אחר העיקר והוי לי' כהיתר ומעלין את האיסור וה"סד דהוי למיבעי בגדולין עצמן אי שרו אי אסורי' יע"ש בר"ן בדף נ"ו ע"ב בד"ה ורבו אמרו לי' והלא שביעית וכו' אמר להן אף אני לא אמרתי אלא לביעור ופירש הר"ן דהך משנה איירי בין שתערובת היתה פירות ז' בין בגדולין כגון בצל ששית שנטעו בשביעית וע"ז אמר להן אף אני וכו' יע"ש מעלתו פירוש הר"ן עד סוף דבריו הלמא גדולין אינן נמשכי' אחר העיקר עכ"ל וכאשר יתבונן מעל' בדבריו יראה שהוא מפר' המשנה שבצל עם הגדולין נתערבו בשאר פירות ומזה הוכיח הגמ' דגדולין אינם נמשכי' אחר העיקר דאל"כ ליכא שום איסור בתערובת דהא הבצל הוא מנטיעת ששית שהוא היתר ואם גם הגדולין נמשכי' אחר הבצל הרי כולה היתר ואיך יאסר התערובת ומעתה יראה שבזה שפיר היתה ניכר קודם התערובת דהא הך בצל עם הגדולין הי' עומד בפני עצמו קודם שנתערבו בשאר פירות היתר ואין לו דמיון כלל לדינו של המרדכי ביין שבגיגית וזו דבר פשוט ולא הארכתי בזה להעתיק הגמ' והר"ן אלא לעורר עליהם לב כבוד שארי אחרי רואי שמעלתו הבין בכוונת הר"ן שמפרש המשנה דפירות שביעית אוסרות בכ"ש היינו הגדולין ושהוסיף בשביעית אמנם לא כן הוא דאיך כ' הר"ן בין במינן בין שלא במינן גם שאר דברי הר"ן מוכיחי' שאיירי בתערובת שאר פירות ויעיין היטב וימצא כדברי הכלל העולה דבצל עם גדולין לא בתורת ביטול אייתינן עלה אלא איזה מהן נחשב לעיקר אם גדולי' בטלין לגבי בצל או בצל לגבי גדולין ואין לזה דמיון שאר בטולים:

ועוד שכתבתי ליישב קו' ה"ה הגאון דגבי א"ב דיש ג"כ אפשרות שנעשה קודם שניכר האיסור וכו' אין דרכי להשיב על דברי' אם אחד מחולק עמי בסברא או בשיקול הדעת בלי ראי' מכרעת ואין אני אומר קבלו דעתי:

מפני הטרדא אקצר ש"ב א"כ המשעשע בדבריו ה"ק:

שמואל סג"ל לאנדא:

אמר המחבר הנה אנכי חוזר על הראשונות לומר דקו' זו במאי דנקיט הש"ס ברים ביצה די"ט היא עשה ול"ת אינה כדאי לדחות שיטת ריב"א כלל וכלל משום דריב"א סבר דלא כרמב"ם ואינך דנשים חייבות בעשה די"ט אלא כהנהו דסוברי' דנשים פטורות מעשה די"ט והוי א"כ אינה שוה בכל ומתמיהה מהגאון שארי מהר"ש דמייתי מתו' קידושין ל"ד בד"ה מעקה חובה לנפשי' דשם מפורש בדבריהם דס"ל דנשים פטורות ממ"ע די"ט וכ"כ סבר הריב"א והר"י איש ירושלים העלה שם לתרץ קושייתו על הי"מ מהאי דאין מדליקין בשמן שריפה דלכך לא תדחי העשה את הלאו מפני שהוא אלים היכי דאיכא עשה כה"ג בהדי אע"פי שהנשים פטורות עליה ולא כמו שהבין הגאון שארי דתו' הוכיחו מכח קושי' זו דנשים חייבות עליה דז"א אלא כמ"ש ולפ"ז ממילא נסתרו ג"כ דבריו במ"ש דממקומו מוכח דנשים חייבות עלי' ממה דפריך הש"ס בביצה הא קא עביד כתישה הא יכול לכסות ע"י נשים ומשום דעשה דחי ל"ת וז"א אלא כמ"ש התו' דלא תדחי הלאו שיש עמו עשה כה"ג ועיין:

ושיח עלינותי בעד הריב"א ע"ד השני והיינו דס"ל דעשה שהיא בקום ועשה עדיפא מעשה שהיא בשוא"ת בודאי

ג"כ נכון מאוד כי מה איכפת לי' לריב"א אם הגאון בעל ש"א מפלפל ומסתפק בזה היכא שהרשב"א והריטב"א סוברים ג"כ כוותי' הובאו דבריהם מפורש בש"מ לכתובות ד"מ ע"א ועיין במ"ל פ"א מה' נערה בתולה והכלל הזה שהניח הגאון ש"ב ליסוד מוסד והיינו היכא דקיום העשה היא בשוא"ת כמו עשה די"ט א"כ כיון דהביטול הוא בקום ועשה שייך לומר מאי אולמא וכו' ג"כ ליתא אלא דאזלינן בתר עיקר מצותה שהיא בשוא"ת וכ"כ העיר הרב ש"א ומוכח שם בסי' ל"ג בדבריו ממה דרוצה להביא ראי' דעשה שהיא בקום ועשה א"ד לעשה שהיא בשוא"ת מש"ס פסחי' דכ"ט ע"א דמשמע התם בחטאת בהמה אין עשה דאכילת קדשי' דוחה לעשה דהשלמה שהיא בשוא"ת והא עשה דהשלמה היא בקום ועשה בביטולה אע"כ דסבר דאזלינן בתר עיקר מצותה שהיא בשוא"ת:

אף מה דהקשה מר ש"ב על הריב"א מהאי דיקדש לכאורה נ"ע משום דשם המ"ע המה שוות וכ"ל לומר דבר נכון להרץ דהנה התו' בחולין דף קמ"א ע"א העלו בשיטת הריב"א לומר דאע"פי שסובר הריב"א דהלאו נדחי מהעשה אינו אלא דלא לקי עלה אבל מ"מ באיסור לאו קאי ע"ש ולפי מאי דקיי"ל בש"ע ח"מ סי' ל"ד דלענין שיהי' פסול לעדות מדאורייתא צריך דוקא שיעבור על לאו שיש בו מלקות והעלה הגאון מהרי"א בא"ות סי' ל"ד דאם עבר על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וניתק לעשה או לתשלומין דפסול לעדות מ"הת משום דלאו לקלותן הוא דאינו לוקין בהנהו אלא משום חומר איסורו הוא ע"ש ובפרי מגדים בפתיחה הכוללת לא"ח בחלק א' אות כ"ה ועיין בס' נתיבות המשפט לח"מ סי' ל"ד:

והנה המובן בלאו הניתק לעשה דפסול לעדות היינו ע"כ אע"פי שקיים את העשה דאם לא קיים פשיטא דהא באמת לוקין עליו וא"ל דפסול ביני וביני לעדות דהרי למ"ד קיימו ול"ק צריך לקיים העשה תיכף בתוך כ"ד לעבירה כמ"ש רש"י בחולין דף קמ"א בד"ה קיימו וכ"כ בלאו הניתן לתשלומין אע"פי שמשלם את הגזילה אפ"ה פסול לעדות וכמו דאיתא בב"ק דף ס"ד חבול ישיב רשע גזילה משלם אע"פי שהגזילה משלם רשע הוא ולפ"ז י"ל דריב"א ס"ל כשיטת הרי"ף בפ' ז"ב דף כ"ז בהנהו קצוראי דקצור מתה בי"ט ראשון דפסולין לעדות מ"הת אע"פי שחשבו לעשות מצוה ע"ש בר"אש ובב"י על הטור סי' ל"ד בח"מ והשתא אמינא לריב"א אם עביד במזיד כתישה בי"ט לכסות בו דם או דאכל במזיד בשר חטאת נותר שנבלע בשלמים דודאי פסול לעדות מ"הת משום דהרי קאי באיסור לאו ועשה אע"פי שאין לוקין עליו וכ"ש הוא מהאי דניתק לעשה דמותר לעבור הלאו ע"מ לקיים העשה כמ"ש התו' בפסחי' דכ"ט ע"ב בד"ה ר"א ואפ"ה פסול לעדות כמ"ש בכה"ג היכא דאסור לעשות כן לכתחילה ואם עשה כן עדיין קאי באיסור לאו ועשה והשתא כמו דל"ק מהאי דנקיט הש"ס בכ"מ עשה ול"ת על הנהו דחולקי' על הריב"א משום די"ל דהש"ס אתא לאשמועינן דהלאו אינו נדחה ללקות עליו כ"כ ל"ק על הריב"א ג"כ משום דאתא לאשמועינן בזה דפסול לעדות מ"הת וק"ל:

ומה שר"ל דהר"ן מפרש בנדרי' המשנה שבצל עם הגדולין נתערבו בשאר פירות במחכ"ת הגאון דברהיטא גדולה כתב כן דהר"ן מפרש שנתערבו פירות שביעית עם פירות שמינית וכ"כ פירש שם הרא"ש בד"ה אבל וכן מורה לשון הש"ס במה שנקטו לשון רבים שנתערבו ולא שייך האי לישנא על הבצל לבד וע"ש בר"ן בד"ה השביעית אוסרת דנקיט שני מיני תערובות דהיינו פירות ותערובת גדולין וע"ז אמר להן אף אני לא אמרתי אלא לביעור דהיינו תערובות גדולין דהוי כדשיל"מ אבל לאכילה קאי אתערובת פירות וכ"כ פירש הר"ש בפ"ו משביעית מ"ג וז"ל הלכך צריך לפרש דאינו אוסרת בכ"ש אלא לביעור היינו כדרך גדילתה כגון של ששית וכו' אבל באכילה כגון בתערובת שלא כדרך גדילתה אינו אוסרת אלא בנ"ט עכ"ל מזה נראה דכל המפרשים לא פירשו האי דאבל לאכילה בנ"ט על הבצל עם הגדולין ולפ"ז שפיר כתב הר"ן בין במינן בין שלא במינן משום דשייך שלא במינן בתערובת בפירות והוכחת הר"ן דאין גדולין נמשכין אחר העיקר היא מהאי דכ"ש במינה דאיירי קודם הביעור בבצל עם הגדולין וקושיית ש"ב הגאון שפיר על המשנה ז' בפ' ז' דאיתא שביעית אוסרת כ"ש במינה שלא במינה בנ"ט וזו לא יתכן בגדולין וקושי' זו הקשה באמת הר"ש וע"ש בתי"ט אבל על הר"ן במה דמפרש

האי דאמר להן וכו' לק"מ וכמ"ש הדרן לדאמרן בתשובתי דמפי' הר"ן מוכח דלא ס"ל כמרדכי וז"ב:

ללייפניק לב"א החריף מ"וה בער אפפענהיים שהוא כעת רב גדול ומפורסם ואב"ד דק"ק דרעזניץ עוד המשך בשיטת הריב"א: שנת תקפ"ב:

שפע ברכות, ושפיע אל המערכות, לה"ה ב"א ידידי חביבי, הרבני מופלא ומופלג, חרוץ ומעמיק בהלכות, זך הרעיון, מ"וה בער נרו ושלום:

יח: הן לשמחת חגי קדשי ומועדי הוספת והגדלת השמחה, כי בהלה ימי החג העברים בא אלי מכתבך הנעים רצופים בתוכו אהבה ותורה, והן אמנם טרדותי רבו עדי לא יכלתי אף בלעת רוקי, פניתי את לבבי מכל אך למען השיבך ע"ד תורתך אשר הגעת לפני קו' אחת וז"ל:

ביבמות דף ד' נפלפל הגמ' אי עשה דוחה לל"ת שיש בה כרת ועיין ברש"ל שם ברש"י ד"ה לא תלבש שעטנז דלמסקנא אמרינן דדחי והוא אליבא דר"א שם זולת רבא דחולק שם והנה רציתי לומר דאף למאן דס"ל דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מ"מ באם העשה יש בה ג"כ כרת אזי תורה היא ג"כ והוי ככל עשה דדוחה ל"ת שאין בו כרת והבאתי קצת ראי' מגמ' שם דרצה לפשוט דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מפסח ומילה ודחי שאני התם דיש בה כרת ומשמעות שם דעשה שיש בה כרת דוחה לל"ת שיש בו כרת והנה לפ"ז נאמר לפמ"ש הריב"א דהא דאמרי' דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ בלאו מיהו נדחה וא"כ המל בשבת מילה שלא בזמנה לר"א דהטעם דאין מילה שלא"ב דוחה שבת וי"ט משום דהוי עשה ול"ת עכ"פ הלאו נדחה אפי' בשבת דאף דיש בו כרת מ"מ גם בעשה יש בה כרת דא"ל כיון דאין זמן המילה היום לא מקרי עשה שיש בה כרת והגמ' לא קאמר ביבמות דמילה הוי עשה שיש בה כרת כ"א בזמנו ז"א דמצות עשה דמילה בזמנו ודאי לא הוי כרת רק אם מבטלה לגמרי והפ"ה קאמר הגמ' דמילה מקרי עשה שיש בה כרת וע"כ כיון דבגוף העשה הוא כרת מקרי יש בה כרת ולשיטת מהרש"ל אליבא דר"א עשה שאין בה כרת ג"כ דוחה לל"ת שיש בו כרת בודאי המל במזיד בשבת מילה שלא"ב אין חיוב כרת ומלקות רק אליבא דכל השיטות אליבא דריב"א עכ"פ מדחי הל"ת ולפ"ז הקשיתי לכאורה קו' עצומה על מתניתן בשבת דף קל"ז מי שהי' לו שני תינוקות למול, אחד למול בע"ש ואחד בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר וקאמר שם הגמ' הטעם דר"א יליף מע"א מה ע"א א"ר לא העשה ואי עביד חייב חטאת ה"נ ור"י התם וכו' הכא דבר מצוה נהי נמי דס' ר"א דאין חילוק בין מצוה לעבירה מ"מ הא קיי"ל ומבואר ביבמות דף ה' דכל חטאת גמרינן מע"ז דצריכה להיות על זדונה כרת ומלקות והכא גבי מילה שלא"ב אינו על זדונו כרת ומלקות דהא הלאו נדחה מכח העשה לשיטת ריב"א וקשה על רב אשי ממתני' דב' תינוקות מר' אליעזר ובהא ודאי לא פליג ר"י עליו ועיין בחידושי רשב"א בשבת דף כד' ש"כ דהא דאמר ר"ל כ"מ שאתה יכול לקיים שתיהם כו' היינו היכא דאפשר לקיים מיד אבל למחר לא ועיין תוס' יבמות דף ה' ע"ב וא"ל דעכ"פ עבר על עשה דשבתון ז"א דבעשה דשבתון דשבת אין בה כרת כ"א על הל"ת ויותר קשה לפי שמבואר בפסחי' כ"ט ע"א דעשה שיש בה כרת דחי לעשה שאין בה כרת אפשר דאפי' עשה לא עבר רק זה יש לדחות אבל הנ"ל צ"ע ע"כ תוכן קושייתך:

והנה אמנם ב"א אי בעינא יש לתרץ קושייתך ע"ד הפלפול בכמה אנפין או דריב"א ס"ל דעשה שהיא שוה בכל לא תוכל למדחי לאו או עשה ששוה בכל ועיין בב"מ בפ' א"מ גבי והתעלמת וברש"א שם א"כ מילה דאינה בנשים ועל הלאו די"ט נשים חייבות ואפשר דס' הריב"א כרמב"ם בס' המצות וכהרב החינוך דאפי' בעשה די"ט נשים חייבות ולפ"ז לא תוכל עשה דמילה לדחות הלאו די"ט, או דסבר הריב"א כרש"י בפסחים כ"ט בד"ה אף מת"כ וע"ש במהרש"א דעשה שיש בה כרת לא מקרי אלא דוקא שהוא בעשה ובמקום זו כרת וכגון מילה שלא"ב גבי גדול ולפ"ז עשה דמילת קטן דליכא גבי' כרת אע"פי שיש בעשה זו כרת גבי גדול לא מקרי עשה שיש בה כרת, והמחוור שבתירוצים הוא דרב אשי ע"כ סובר כתירוץ התוס' ביבמות דף ה' ע"ב שכתבו דעשה שאינו בטל מצותו היכא דוחה אפי' ל"ת לחודא ומכ"ש היכא דאיכא עוד עשה בהדי' דאל"כ קשה קושיית התוס' בשבת דף קל"ב ע"ב בד"ה האי ובקושיית מהרש"א שם ע"ש היטב אבל כל זה על דרך הפלפול לתרץ קושייתך המושכלת אך האמת יאיר לנו הדרך לתרץ בפשיטות והוא דתוס' בחולין דף קמ"א ע"א העלו בשיטת הריב"א דסובר דרק דלא לקי על הלאו אם קיים העשה אבל מ"מ קאי באיסור לאו ולדעתי בלאו שיש בו כרת נשאר עליו החיוב כרת ג"כ ואף אם נאמר דהעשה תדחי ממנו הכרת ג"כ ל"ק ול"מ משום דהא אמרינן דצריך לשגוג בלאו שיש בהאי עבירה כרת בזדונו וה"כ דאם מל השל ע"ש בשבת ועשה חבורה א"כ שגג בלאו שיש בזדונו כרת ומלקות דהיינו אם הזיד ואבל שלא במקום מצוה וא"ל דבשלמא גבי מלאכת חבלה משכחת בהאי מעשה מלאכת חבלה מזיד ושוגג אבל בהאי מעשה מילה לא משכחת לעולם מזיד משום דכל פעם שמל מקיים העשה ז"א דא"כ אלא להיות בדבר דמשכחת בזדונו כרת וה"נ משכחת כגון שלא במקום מצוה דאל"כ לא משכחת בקטן פחות מב' שנים דאין ב"ד של מעלה עונשין עליו שיתחייב חטאת משום דהא בהאי מעשה שעשה בשנים האלו לא משכחת כרת אע"כ דחייב משום דשגג בדבר שזדונו כרת גבי גדול ועיין בת"ל שאלה מ"ט וזו פשוט:

ואגב העיון עוררתני לעיין במה דאמר ר"ל בשבת ס"ט דצריך להיות שגג בלאו וכרת ואע"פכ מתעסק בשבת כמו בב' תינוקות ומל דשל אחר השבת בשבת דחייב אפי' לר"י חייב חטאת אע"פי דהיינו שגג בלאו וכרת וכמו דאמרינן בכריתות י"ט משום דמקלקל חייב מתעסק נמי חייב ועיין במ"ל בפ"ב מה"ש ה"ב דשני מיני שוגג יש וחשב מתעסק כמו שוגג במציאות דסבר שהוא שומן ונמצא חלב ולפי"ז קשה דפריך הש"ס שם בשבת לר"ל דידע במאי וכו' ומשני דוקא בתחומין אליבא דר"ע ליסני דידע לי' במלאכת חבורה בלאו וכרת רק מתעסק הי' ומל של אחר שבת בשבת וכב"ע וצ"ע:

וישוב לזה למדתי מתורתו של בעל המאור בסוגי' דהעלם ז"ו בידו דקשה לי' מאי מקשי הש"ס שם דידע לי' במאי דילמא ידע לי' בגפרא מן' מלאכות ושכח איזה ובפני' שבת הנהו כ' ומתרץ המאור דזה פשיטא ונשמע מרישא דמתניתן דקתני היודע עיקר שבת ע"ש ומשני הש"ס דידע לי' בתחומין דהוא מ"הת והיינו חייב עליו והו"א דנחשב כאילו שוכח השבת משום דלא ידע בכל מלאכות שבת דמחייב עליהן קרבן קמ"ל זהו פירוש המאור בגמ' בתוספת ביאור ע"ש ולפי"ז ל"ק מה שהקשיתי דאי איירי דידע במלאכת חבורה א"כ קשה פשיטא ומאי קמ"ל דמה לי אם ידע בחדא מלאכה או בשש מלאכות והא תני לה רישא וק"ל, ובדברי בעל המאור יש לתרץ קו' התו' דהקשו דילמא ידע בעשה וי"ל הא נמי פשיטא ומאי בא לאשמועינן בשלמא הרשב"א בחידושיו שם הקשה שפיר דילמא ידע בהבערה והו"א אע"פי ששגג בכל שארי המלאכות דמחייב עליהן קרבן דהבערה אינו אלא לאו ועיין אח"ז מצאתי במג"ש העיר כעין מזה על קו' התוס' ע"ש:

ותל"מ יהי ה' עמך לטוב לך כחפץ דודך האוהב אותך:

בער אפפענהיימער:

תשובה ע"ז מב"א החריף מהר"ב נ"י:

השם נפשינו בחיים, לא יתן לו מוט רגלים, לה"ה דודי היקר והנעים, הרב החריף והבקי, מוכתר בנימוסין, שלשלת היוחסין המופלא במו"מ נשגבות, כ"ש מ"וה בער אפפענהיימער נ"י ולא ידעך לעולם:

יט: שבועה העברה הגיעני מכתבו הנחמד, ובתוכו רצוף פלפול עצום בדברי תורני ובראשיתו מצאתי איזה השגות על חידוש תורתי אשר כתבתיו, ואח"כ טעמתי כטעם צוף נופת מזמרת פרי תנובתו אשר הוטבעו על אדני השכל הנה הדבר הנוגע לי, מהרהור ממני להתגלל אותי ולהסר ממני שן הארי, ולטהרני מהשגותיו וזה ראשית דבר כתב ליישב קושייתי, ותירץ דריב"א ס"ל דנשים מוזהרות בלאו ועשה די"ט

די"ט ומעשה דמילה הם פטורות וממילא הו"ל עשה דמילה אינה ש"ב ולא תוכל לדחות ל"ת די"ט זו תוכן כוונתו ולדעתי אינו כמו שחשב א"ד דהא כבר ידוע דעיקר דחיית העשה לל"ת נלמד מכלאים בציצית ושם העשה דציצית אינה שוה בכל ואפ"ה דוחה לל"ת דכלאים דנוהג בנשי' אע"כ דלא נאמר כלל זה דאינה שוה בכל כ"א לגבי עשה ול"ת שאינה שוה בכל דנדחה מפני עשה ששוה בכל אבל הל"ת בודאי נדחה אף מפני עשה שאש"ב: ב' כתב או דס"ל כרש"י דזו לא מקרי עשה שיש בה כרת כבר הערותי מתחילה בזה במכתבי ואולם מצאתי לי עזר מסוגי' דיבמות אשר העתקתי וכעת מצאתי כעין זה בתוס' ברכות דף י"ט בד"ה ולאחותו ע"ש: ג' מ"ש המחוור שבתירוצים דר"א סובר ע"כ דעשה לא תוכל לדחות הלאו כ"א היכא דלא בטיל מצותו בכך וכ"מש התו' ביבמות והביא לזה ראי' ממהרש"א בשבת אמת הוא שמהרש"א החליט כן אך כבר השגתי עליו בזה דהא א"א דר"א ס"ל כן דא"כ א"צ לשנויי דמש"כ מילה ש"ב א"ד מצד עשה ול"ת תיפוק לי' דהא אפשר לקיים ע"י שיעשה המצוה למחר אע"כ כסברת הרשב"א דזו לא מקרי אפשר לקיים שניהם כ"א בשעה חדא ואמין לי כבוד דודי נ"י כי הי' בדעתי מתחילה להעיר מדברי המהרש"א רק קצרה לי המצע מהשתרע ומהרש"א תמוה בזה וכך שמעתי מכמה לומדים שאמרו שלא ירדו לסוף דעתו שם:

אבל התירוץ האחרון מן כבוד דודי הכביד עלי מאוד ולא אוכל לבוא לסוף כוונתו ולפום דעתי עיקר סברתו כיון שעכ"פ משכחת בהך מלאכה כרת אף שהוא לא עשה עבירה כלל בכ"ז מתחייב ויצא לנו דין חדש בהם לא עבר כ"א על עשה דשבת לחוד יתחייב כרת ומה איכפת לן אם באותה מלאכה משכחת כרת בכל זאת הוא לא עשאה וכמו שטעה בדבר מצוה דפטור אע"ג דמשכחת באותה מלאכה חיוב ודברי הא"ל אינם דומים כלל לזה ותמהני מאוד איך מפי גברא כמותו נפקא כזה וגם הרב הגאון ש"ב אב"ד פה לייפניק נ"י תמה ג"כ על המראה הזו ונצטויתי מאוד לדרוש את שלומו עבורו ומעתה שלום לא"ד ממני ב"א:

בער אפ"ה:

תשובה לב"א חריף מה"רב הנ"ל:

לכבוד ב"א ידידי חביבי החכם החריף מ"וה בער שי' ושלום:

כ: הן מה ערבה לי אהבתך, ומה יקרו לי דברי תורתך, אך אם לדין יש פלפול ותשובה, מה שהקשת לי דמכלאי' ילפינן דעשה אפי' אינה ש"ב דוחה ללאו ששוה בכל זה אמת אבל איפו מצאת דעשה כה"ג תהי' אלים כ"כ לדחות הלאו שש"ב ויש עמו עשה הכי תוכל ללחוץ לריב"א לומר כן ולהקשות עליו כמו שלא תוכל להלחיצנו לסבור דלא כרש"י בפסחי' אלא כהנהו דחולקים על רש"י ולומר דעשה שיש בה כרת מקרי אף דאין בה עתה כרת:

ומה דהודית לי דמהרש"א כ' כדברי בשיטת ר"א רק שאתה וכמה לומדי' שדיתם נרגא בדברי הרש"א והיינו דלדידי' קשה למאי צריך ר"א לשנוי' דמש"ה מילה ש"ב אינה דוחה י"ט מצד עשה ול"ת תיפוק לי' דאפי' ל"ת לחודא א"ד משום דאפשר למחר אע"כ כדעת הרשב"א הן אמת שדברי רש"א צריכין ביאור ומתחילה אמרתי לתרץ ולומר דבלא"ה צריך להבין במה שהביא הרש"א ראי' לזה מדברי התו' ביבמות ה' ע"ב בד"ה כולה הא התו' בתירוצם שם מסיימו וז"ל דאי לאו בוקר שני לא הייתי מחלק בכך עכ"ל א"כ לפי"ז ר"א בפ' כ"ג לית לי' לא היתור בוקר ולא לבדו ע"ש א"כ לדידי' בודאי אינו מחלק בהכי ונשארה א"כ הסברא הקיצונה דזו לא מקרי אפשר לקיים שניהם וכסברת הרשב"א וא"כ הראי' שהביא מהרש"א היא סתירה לכאורה וצ"ל דהתוס' לא כתבו כן אלא גבי עשה דשריפת קדשים דהיא עשה גמורה ששוה בכל ולכן אי לא כתב בוקר הו"א דהאי עשה תדחי אפי' היכא דלא בטלה מצותו למחר מקרי אי אפשר לקיים שתיהן דדוקא גבי כלאים בציצית דעשה אינה עשה אלימתא מפני שאינה ש"ב הוא דתדחי דוקא היכא דאי אפשר לקיים בשעה חדא משא"כ העשה דשריפת קדשים ולכך צריך בוקר לחלק כך הי' בדעתי לומר כן והדרנא בי משום דהא ר"א אומר כן גבי מילה שלא"ב ועיין

אבל האמת הפשוטה בכוונת מהרש"א היא כמו דחזינן להנך אמוראי דאיצטרך יתור בוקר לומר דכה"ג אפשר לקיים שתיהן מקרי נגד הסברא הקיצונה ולפי"ז ר"א דל"ל בוקר ונשארה א"כ הסברא הקיצונה דזו ג"כ אי אפשר מקרי ודי אי אמרינן דעשה דחי ל"ת לחודא אבל אי כתובה ואיכא עשה בהדי' ל"ת הוי כאילו כתוב יתור קרא לומר דזו אפשר מקרי ולהכי צריך ר"א לומר דוקא עשה ול"ת אבל ל"ת לחודא דחי לדידי' וזו ברור ומבואר להמעיין בלשון המהרש"א במ"ש דהא אפי' ל"ת לחוד וכו' והיינו למאן דדריש בוקר:

ומה שר"ל בתירוץ האחרון והבאתי ראי' מא"ל דמשום דמשכחת כרת מתחייב הוא ג"כ נכון מאוד ומה דהשתוממת אתה והגאון שארי מהו"ר ב"פ נר"ו על המראה הזו אומר אני המראה הזו היא כמראה ענם וטוהר האמת מה אמרתם דהא לא עשה עבירה בהאי מלאכה כלל ויצא לפי דברי דין חדש דעל עשה דשבת לבד יתחייב אתמהה הכי עלה על דעת הריב"א לומר דמותר לכתחילה לדחות עשה ולא תעשה הכי אין זה עבירה ולדעתי רשע גמור מקרי אף דקיים העשה ועוד הא הקדמתי להביא דברי התו' בחולין דאפי' באיסור לאו קאי א"כ לא עבר על עשה לחודא כ"א על לאו ועשה רק דלא לקי עליו וק"ל ומעתה דרוש נא את שלום שארנו הגאון העצום מ"וה ברוך נרו אב"ד בעירך אקוה כי חיים ושלום עמו כמשפט לאוהבי ה' וחושבי תורתו ואת ביתך אצוה עוד את ברכתי וה' יקים את דברי דודך:

בער אפפענהיימער:

מדרעזניץ מאחי הרב הגדול מ"וה חיים אפ"ה:
תקע"ב:

את חג המצות, תחוג בחדוה ודיצות, לה"ה אהובי אחי הרב החריף, הק' הנכבד, אי"א ח"ו כש"ת מ"וה בער נ"י לעולם:

כא: אהובי אחי, את כתבך קבלתו ושמחתי בו מאוד, אף גם זה היתים חדאי בפלפולך כי יש תחת ידי ס' נודע ביהודה מה"ת ושם ראיתי איזה תשובות הנזכרות משמך, ואשרי חלקך בזה ששמך נזכר בס' נחמד בין גדולי המורים, ועיינתי בחלק א"ח סי' ע"ד מה שהקשית על הר"ן בסוגי' דרב גידל דאמר המקדש משש שעות ומעלה וכו' שדעת הר"ן בפסחי' שם כדעת הרמב"ן במלחמות שאם קידש בשעה ששית חוששין לקידושין והרי הר"ן השיג על הב"המ וכו' וז"ל וכבר ביארתי בחידושי דלר"ש אסור בהנאה מ"הת משש שעות ולמעלה עד הלילה א"כ לפי"ז מה יענה הר"ן לקושיית המלחמות מסוגי' דכ"ש במאי דמשני ל"ל לשעות דרבנן עכ"ד היא קושיא חמורה מאוד, וגם ראיתי את הלחץ מן הרב הגאון שארנו אבד"ק פראג נ"ע, הגם שדבריו נכוחים על אדני השכל, מ"מ אין כוונת הגמ' סובל זה כלל, וגם לא פלוג רבנן בתקנתן:

אבל לענ"ד נ"ל שיטת הר"ן וממש לשונו בפ' כ"ש משמע כדברי דהנה לכאורה נ"ע לשיטת הר"ן דחיישי לטעות שעות א"כ דינא דר"ג היכא משכחת לה נהי נמי דמוכח מגמ' דלעיל דף י"ב דבין ז' לה' לא טעו אינשי מ"מ בין ז' לו' מוכח שם דחיישינן לטעות אליבא דכ"ע דבשית יומא בי' קרנתא קאי א"כ היאך קאמר המקדש מו' שעות ולמעלה א"א לקדושיו ניחוש לטעות שטעו בין ז' לו' וקידושיו היו בשש אמנם זה נ"ק דבודאי אם יבוא אלי' ואמר שקידש בשעות דרבנן נמי א"א לקידושיו כלל דדוקא אם קידש בשעות דרבנן דהיינו בשעה ששית אז אמרינן שמא טעה והי' בשעה חמישית משא"כ אם קידש מו' ולמעלה בממ"נ א"א לקידושיו דבין חמש לז' לא טעי אינשי ונהי נמי דיש לחוש שמא טעי והי' קידושיו בשעה שש מ"מ כיון דבאותה שעה הי' בודאי שעות דרבנן מ"מ אין כאן קידושין כלל היוצא מדברינו מדברי ר"ג מוכח דס"ל בפשיטות דגם אם קידש אשה בשעה ששית בודאי אין חוששין לקידושיו דהיינו באופן זה היכא דאין לנו לספק שהי' בשעה ה' והשתא לפי"ז כוונת הגמ' הוא כך ל"ל אלא לשעות דרבנן והיינו ממשנה יתירה אתא לאשמועינן דאם קידש אשה בשעות דרבנן א"א לקידושיו כלל וכ"ת דעדיין צריכין אנו לחוש לקידושיו דשמא טעי בין ו' לה' וקידושיו הי' בה' מ"מ נפקותא גדולה בהאי דינא דר"ג דהיינו אם קידש מו' שעות ולמעלה דאין חוששין לקידושיו

כלל

כלל דבזולת זה אין מקום לדינא דר"ג דליחוש שמא טעי בין ו' לז' אבל השתא דאמרינן דאם קידש אשה, בודאי בשעות דרבנן א"ח לקידושיו אז יש מקום לדינא דר"ג דאם קידש מו' שעות ולמעלה א"ח לקידושיו ודוק בדברי הר"ן בפ' כ"ש שכ' שם דממשנה יתירה אשמעינן הא דר"ג ככ"ל נכון:

רק ע"ז השיב בני הב"ח המופלא כ"ה בער שי' ולפ"ז לעיל דף ז' דקאמר הגמ' כיון דאיסורא דרבנן עלה כדאורייתא דמי דקאמר הר"ן בס"ד אפ"ה שפיר מייתי ראיי' דמה דאיסורא דרבנן עלה להו ברשותי' קאי כיון דאמרינן דנוקשה מ"ו שעות ולמעלה א"ח כו' ומה צריך הר"ן לומר דעיקר ראיי' הגמ' קאי מנוקשה תיפוק לי' אפי' אי לא איירי ר"ג מנוקשה אפ"ה מוכח מדברי ר"ג דס"ל דבשעות דרבנן א"ח לקידושיו כלל דאל"כ האיך קאמר המקדש מו' שעות ולמעלה א"ח כו' ניחוש דילמא טעי בין ז' לו' ובאמת צ"ע על הר"ן בזה לכל הפירושים ויש לי אריכות דברים בזה אבל כעת אין מקום להאריך:

דברי אחיך הנאמן הק' חיים אפ"ה:

תשובה לאחי הרב הגדול מ"וה חיים אפפענהיים:

המקרה במים עליותיו, יריק רב ברכותיו, עלי ראש אחי ידידי, חביבי, הרב החריף הבקי, הק' המפואר, כבוד מ"וה חיים שי' ושלום לך:

השמחתני אחי במכתבך מאוד מאוד, מתוכו ראיתי את שלומך ושלום ביתך וה' אלהים יהי' עמך כל ימי עולם אמן:

כב: וע"ד פלפולך לתרץ קושייתי על הר"ן בסוגי' דר"ג הנה בודאי הדין עמך אשר כל מעיין הרואה בס' כ"ב מ"הת יראה מהדוחק שדחק מרן הגאון בישוב קו' הזו אך מה שנראה לך לתרץ בדרך יותר פשוט לומר דמדברי ר"ג גופא מוכח דאם קידש אשה בשעה ו' דא"ח לקידושיו משום דאל"כ נימא דגם אם קידש משש ולמעלה דחוששין דניחוש שמא שש הוי זו תוכן דבריך ואני אומר דליכא למימר הכי דקשה וליטעמך הא עדיין קשה על ר"ג גופא דאמר המקדש מו' שעות ולמעלה אפי' בחטי קורדנייתא א"ח לקידושיו ודקו הראשונים כלהו בדברי ר"ג שפיר דלהכי לא נקיט המקדש בשש עצמה ובחמץ דאורייתא משום דע"כ בכה"ג חוששין לקידושיו ומחולקין רק בטעמא ומ"מ ר"ג גופא נקיט חמץ דרבנן ולפ"ז קשה דאם קידש בחמץ דרבנן בשש שעות ולמעלה נימא דחוששין לחששא דר"ן דדילמא שש הוי ובכה"ג אם יבוא אלי' ואמר דודאי שש הוא א"כ היא מקודשת בודאי משום דהוי תרי דרבנן אע"כ צ"ל בפשיטות כמ"ש הרמב"ן במלחמות דאע"ג דאמרינן דלא לבטל בהמש משום דאינו ברשותי' מדרבנן אפ"ה לא הפקיעו חכמים לקידושיו רק אם קידש אחר שש אבל בשש חוששין לקידושיו ושאני קידושין דמשום גזרה דידהו עשאוהו כשלו ע"ש ה"כ צ"ל לדעת הר"ן דדוקא בשעות דידהו עשאוהו כשלו וחוששין לקידושיו משום גזרה דידהו דילמא טעי אבל בשעות דאורייתא לא גזרו וחששו כלל לטעות וא"כ תו ל"ק על ר"ג ועיין היטב:

דברי אחיך הנאמן בער אפפענהיימער:

תשובה מהרב הגאון האמיתי מ"וה ארי' ליב הכהן בע"הה ס' קצות החושן וש"ש:

השוכן שמי רומה, ייטיב גמר החתימה, להוגה בדת תמימה, ה"ה הרב המופלא, עושה פלא, החכם השלם, מגזע אראלים ותרשישים, כבוד מ"וה בער האפפענהיימער נר"ו:

כג: גי"ה בא אלי ביום ד' ג' תשרי, אגרת אדרת, מגילה עפה, וכמים אל פנים, אך זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, הגם לעת כזאת בתוך עמי אנכי טרוד בטירדא דחג, אך פניתי את עצמי לעיין בדבריו, וזה החלי:

הנה בתוס' פ' הגוזל דף ק"ז ע"א ד"ה ע"פ בתר דהביאו שיטת ריב"א כתבו והאי דת"ה גבי הני עזי דאכלו חושלא כו' אע"ג כו' לא דמי דכפירה וכו' ודבריהם התומים מאוד וכבר נתחבטו בדבריהם כל גדולי האחרונים ועיין בש"ך בח"מ סי' פ"ב בכללי מיגו ובתומים ויאמר מעלתו שכיון לפירוש בדבריהם עם אחי הרב החריף מ"וה יהודא שהבאתי בספרי

ק"הת והיינו דהיכי דצריך להעיז במידי דידע בי' חברא ובהאי העזה יכפור לו יותר ממה שהי' כופר לו בטענה הראשונה כגון במודה במקצת דנאמר שהי' נאמן במיגו דאי בעי כ"ה נמלא בהודה טענה יכפור לו יותר ממה שכפר בטענה הראשונה וגם חברי' ידע בי' זהו בודאי מחשב להעזה גדולה וליכא מיגו אבל בהעדר תנאי אחד כגון שהעיז יותר בטענה הב' אך לא יכפור לו יותר כגון בהנהו עיזי דאכלו חושלא מ"ש דאם אמר שאכלו כדי דמיהן או דאמר לקחתי ממך ב"כ וב"כ לא יטול מרא דעיזי כלום אף דהוא מעיז יותר בטענת לקחתי ממש משום דהאי ידע חברי' בשקרא אמרינן מיגו או דאינו מעיז בטענה הב' יותר אף דכפר לו יותר כגון גבי פקדון מודה במקצת מיגו דאי בעי אמר על הכל נאנסה אמרינן ג"כ מיגו משום דהעדר תנאי דהעזה וזו שכתבו דהנהו דהתם ל"ד למידי דכפירה דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע בי' חברי' דהיינו העזה וכפירה יתירה והנהו דהתם לא מידי דכפירה וכה"ג מעיז ושפיר הוי מיגו זו דברי מעלתו וכן הוא כוונת דברי אחי שהבאתי בספרי:

ע"ז כ' מעלתו דהדר בי' מהאי פירושא בדבריהם דא"כ קשה מאי האי דהקשו לעיל מיני' מהאי דכל הנשבעי' דקאמר מתוך שיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו אע"ג דאין זה מיגו טוב דהאי חשוב העזה והאי לא חשוב וכו' ולפ"ז מה בכך הלא לפירוש זה בדבריהם אמרינן מיגו כה"ג משום דאינו צריך לכפור יותר ומ"ש להד"מ מטענת נאנסה עכ"ד ומכח קו' זו רוצה מעכ"ת לסתור ג"כ פירוש הש"ך והתומים בדברי התוס':

והנה המעיין בלשון התו' יראה דקו' התו' אינו אלא מכיון דאין זה מיגו טוב א"כ מנ"ל להקשות דלמא מיגו כה"ג ל"א וע"ז תירצו דה"כ גבי שמואל הוי מיגו כזה דג"כ הוא מאינו מעיז למעיז ואפ"ה מהני מיגו כזו א"כ ש"ס היכא משכחת וכן נראה מדברי התו' ר"פ כל הנשבעי' דבגמ' שם אמרו ל"ש אלא שמכרו בעדים וכו' ופריך א"כ ש"ס היכא משכחת וע"ז הקשו בתוס' ד"ה מתוך הרי אף אם הי' כופר בכל בהאי שאמר נאנסה הרי כבר הודה באחת והי' ג"כ צריך שבועות מב"מ ול"ל כו' דא"כ תקשי מכל מודה במקצת הלא ודאי לא שייך מיגו דאין אדם מעיז לכפור הכל וכו' ולפי' ריב"א ניחא וכו' אע"ג דאין זה מיגו טוב דאין אדם מעיז כו' מ"מ פריך לשמואל דאית לי' מיגו כה"ג עכ"ל התו' הרי אדרבה מוכח מהתו' דקושייתם אינו כ"א מכיון דאין זה מיגו טוב מנ"ל להקשות דאל"כ תקשי מכל מ"במ אע"כ דמכל מ"במ ל"ק דהתם אינו מיגו כלל דהוא מידי דכפירה אבל כאן לא הוי מידי דכפירה אבל קו' התוס' אינו כ"א דלא הוי מיגו טוב וא"כ מנ"ל [illegible]שות וע"ז תרצו דגבי שמואל נמי הוי מיגו כזה והוי דומה [illegible] ממש ולדעתי דברי אחי המהוור שבפרושים:

וע"ד הקו' שהקשה מכ"ת הרמה בדברי הרשב"א ריש שבת שכ' וז"ל ול"ל דשאני התם כיון דחצי ב"ח ליתבי' משום לעולם בהם תעבודו ע"כ והוא נגד סוגי' דגיטין דף ל"ח ואביי משום מילתא דאיסורא הא אמר רב קטינא כו' ולסברת הרשב"א הא התם ליכא עשה דבהם תעבודו משום נד חירות שבה ע"כ הקושיא להיות שקושיא עצומה היא לזאת אמרתי אדברה וירוח לי:

הנה בנדרים ריש פ' השותפין שנדרו דסברו חכמים דאסורין ליכנס לחצר וראב"י סבר זה נכנס לתוך שלו וכו' וע"ש בר"ן שפי' טעמא דרבנן דכיון דא"א לומר דכל חד קנה לה לכולה חצר קנין הגוף לעולם דאי דהאי להו דהאי וכו' אלא כל חד מהנך שותפין יש לו בחצר זה קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלק חבירו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני לי' גופא הלכך קאסברו רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלק חבירו קונמות מפקיע מידי שעבוד וראב"י סבר ברירה ומש"ה אמרינן דכל שעה ושעה שנכנס לחצר זה דנפשי' קא עייל וכו' ובודאי יכול אדם לקנות חודש א' לראובן וחודש א' לשמעון ובזמן כל א' וא' קני הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריך לפלוני יע"ש באורך:

וראוי להתבונן בחצי עבד וחב"ח דעובד את רבו יום אחד ויום א' לעצמו אם הוא בתורת קנין הגוף בשעה שרבו עובד בו ביומא קנין הגוף הוא אצלו דהא בפ' השולח דף מ"ב אמרו נגחו שור יום של רבו לרבו של עצמו לעצמו אלא מעתה

יום

יוס של רבו ישא שפחה של עצמו ישא ב"ח איסורא לא קאמרינן ע"ש פירש"י איסורא ל"ק דתהוי לחצאין אבל כל זכות ממון כי היכא דמלאכתו תלוי' בימים כן כל שבח ממון ע"ש וכיון שלעולם הוא חצי ב"ח אפי' ביוס של רבו דהא אסור בשפחה אכתי ליכא למימר דאית לי' בי' קנין הגוף דלעולם לא שייך קנין הגוף בישראל אלא בע"ע אמרו דגופא קנוי' אבל בישראל הפועל לית בי' קנין הגוף כ"א שעבוד למעשה ידיו ועיין ש"ך סי' של"ג סעיף ה' שכ' וז"ל ונראה דבפועל אפי' השכיר עצמו לכל המלאכות מ"מ כיון דגופו אין קנוי לו שהרי לא נקנה לו בכסף בשטר ובחזקה כקנין עבדים כו' אלא אורחא דמילתא נקט הריטב"א דמסתמא במשכיר עצמו לכל המלאכות מקנה את גופו בשטר או בחזקה עכ"ל וכבר כתבתי בסי' הנ"ל דאפי' משכיר עצמו לכל המלאכות ומקנה את גופו בשטר ובחזקה לא מהני דלעולם אין קנין הגוף לישראל אלא בתורת ע"ע בזמן שנוהג ועכשיו ליכא ע"ע ואין להאריך בזה כי פשוט הוא דאין קנין הגוף לב"ח אלא בתורת ע"ע אבל היכא דאינו בתורת ע"ע לית בי' אלא שעבוד למעשה ידיו וכיון דזה הוא ח"ע וחב"ח דהא אסור בשפחה אפי' ביוס של רבו א"כ ל"ל בשעה שהוא עובד בו שיש לו בו קנין הגוף וא"ל הא גופא תקשי מה דאמרינן באיסור לא קאמרינן הא ברירה אמרינן באיסורא וכיון די"ל כמו חודש א' לראובן והשני לשמעון א"כ נימא כמו כן ביומו הוברר הדבר שהוא של רבו וביוס עצמו הוברר שהוא של עצמו והוא ב"ח גמור זה ליתא דשחרור הוי כמו קדושת הגוף וכיון דחייל שעה אחת תו לא פקע וכמ"ש התו' פ' השולח דף מ' ד"ה הקדש ע"ש וא"כ לא מצינו למימר שיהא משוחרר וחוזר ומשתעבד משא"כ קונמות פקע בכדי כמ"ש הר"ן בנדרים כ"ט דקונם פרטי פקע בכדי יע"ש בשם הרב רבינו יונה ויש לי בזה הרהורי דברים אבל עת לקצר ויעיין מ"ל ה' אישות פ"ה ה"י וז"ל ועיין נדרים כ"ט דפריך בגמ' בפשיטות אלו אמר לאשתו היום את אשתי ולמח' אי את אשתי מי נפקא בלא גט וראיתי להר"אש שם שכ' דמאי דפשיטא לי' לתלמודא דאינה יוצאה בלא גט משום דגבי גט קיי"ל כיון דפסקה פסקה ה"ה לענין קידושין דמקשינן הוי' ליציאה ולפי"ז אני מהסס בדין זה כו' דבהוא דגט דקאמר כיון דפסקה פסקה וגדולי הדור חלקו בזה וכו' ועיין בר"ן ר"פ האומר כו' במה שכ' לחלק בין קדושי כסף לקידושי שטר וע"ש במ"ל ולדידי לית בזה שום גימגום דהר"אש שם הוכרח לפרש כן במאי דפריך שם בפשיטות וקדושה שבהם להיכן הלכה ומה אלו אמר לאשה היום את אשתי וכו' מי נפקא בלא גט כו' ומכ"ל באשה גופא דלא נפקא בלא גט לזה כ' הר"אש דמילתא דפשיטא היא דמקשינן הוי' ליציאה אבל למסקנא דמילתא דקיי"ל דק[...]ר הגוף לא פקעה וכמבואר שם בנדרים כ"ט בסוגי' א"כ מנו[...] הדין פשוט דלא נפקא בלא גט וזה פשוט וכיון דשחרר חל קדושת הגוף ולא פקעה בכדי א"כ ל"ל דה"ל יוס א' עבד ויוס א' ב"ח וכיון שלעולם הוא חצי ב"ח ואסור בשפחה לעולם א"כ ממילא לא שייך בי' קנין הגוף דאין קנין הגוף לישראל וכמ"ש וא"כ ע"כ צ"ל דהא דעובד את רבו יוס א' אינו אלא בתורת שעבוד ומשום דאינו יכול לעכב עליו מן הדין וכמ"ש הר"ן בטעמא דרבנן ואין להקשות שחרור הא מפקיע מידי שעבוד דליתא דע"כ ל"א דשחרור מפקיע מידי שעבוד אלא לענין שעבוד רבו דכי קדיס ושחררו מפקיע מידי שעבוד אבל זה יש לו שעבוד אף אחר השחרור על עצמו של צד חירות שאין יכול לעכב עליו מלעבוד בו ביוס רבו וזהו הוא מן הדין כמו בחצר שאין בו דין חלוקה וכן בהא דאמרו ביבמות מ"ה בקדש וטבל לשם ב"ח דמפקיע מידי שעבוד דהא עיקר השעבוד עליו אחר שנעשה ב"ח להשתמש בו וכדין חצר שאין בו דין חלוקה:

ועיין בתוס' פ' השולח מ"א ד"ה לישא שפחה שהקשו וימכור עצמו בע"ע ומותר בשפחה ונראה ליישב כיון דע"ע דמותר בשפחה אינו אלא משום דגופו קנוי אבל שכיר יוס אינו מותר בשפחה ולזה אי אפשר למכור עצמו קנין הגוף לאחר כיון דמשעבד לרבו להיות עובד יוס רבו ואע"ג דגוף שלו מ"מ כיון דמשועבד לאחר אינו יכול לא למכור ולא להקדיש כמבואר למעיין בנדרים פ"ו דפריך והא משעבדא מעשה ידיה לבעלה ע"ש בר"ן שמפרש שם כל הסוגי' וכל השקלא וטרי' דאפי' היכא דהגוף שלו כיון דמשועבדא לאחר תו ליתא במכירה ובהקדש וע"ש בסוגי' זו דפריך מאומר שדה זו שמכרתי כשאפדנה ממך

היקדש דקדשה ומשני התם משום דבידו לפדותה וא"כ בח"ע וחב"ח קודם משנה אחרונה דאין בידו לפדות עצמו מיד רבו ומשעבדא לי' לצד חירות לשעבד בו ביומו תו ליתא במכירה וזה נכון:

ועפ"י זה נראה ליישב קושיית התו' בבבא בתרא י"ג ע"ב בד"ה ש"מ דלית דינא דגוד או אגוד וז"ל וא"ת שאני הכא שאין העבד נותן דמים מיד אלא כותב לו שטר על דמיו ע"כ קו' התו' ולפמ"ש ניחא דמוכח דל"א גוד או אגוד (דלפס"ד דמאי אמר גוד אע"פי שאינו יכול לומר אגוד א"כ הרי בידי לפדותו) דהא הגוף הוא לגמרי שלו אלא הא דאין יכול למכור א"ע בע"ע הוא משום דאיכא עליו שיעבוד של רבו על חלק ב"ח וה"ל אינו בידו וא"כ ממילא כיון דמאי אמר אגוד אע"פי דגוד ליכא ממילא יכול לפדות א"ע משיעבוד של רבו תו יכול למכור עצמו ואף דאין לו דמים עתה דהא גבי שדה הממושכן דאמרו בגמ' בידו לפדותה ג"כ אף דאין לו מעות עתה וא"כ יש לתקנה דימכור עצמו בע"ע ומשני שאני התם דאגוד איכא גוד ליכא לכן לית כאן דינא דגוד או אגוד ולא יכול כייף את רבו שימכור חצי עבדות שלו וא"כ נשאר שיעבוד של רבו במקומו ולכן אינו יכול למכור עצמו בע"ע כל זה הוא לגרסת רש"י והנה הא דתפס רש"י בלשונו גוד ליכא דע"ע אין לו דמים דאינו נמכר אלא לשש הוא לאו דוקא דהא מוכר עצמו יכול למכור אפי' יותר משש ואינו יוצא אלא ביובל אלא דכוונתו הוא כיון דאינו יכול למכור לעולם תו לאו בר דמים הוא מיהו לפמ"ש הלח"מ בפ"א מה' עבדים בשם הרא"מ דכי היכא דמהני תנאי לעבוד יותר משש כן ה"נ מהני תנאי לענין יובל שלא להוציא ע"ש ולפ"ז ודאי דיכול לומר גוד ונראה דהוא שיטת הגרסא דגוד איכא אגוד ליכא כיון דאין לו מעות אלא נותן שטר על דמיו לכן אגוד ליכא אבל גוד איכא דשפיר בר דמים הוא דיכול למכור עצמו לעולם וכמ"ש ובמ"ש במ"ל ובעיקר הקו' וכו' אינה אלא לגירסא שניה דגוד איכא ע"ז הקשה על קושיית הגמ' דמאי פריך דהא אם יאמר גוד אעפ"כ אסור בשפחה ובבת חורין ומשום זה הוא דכפו את רבו ליתן גט שחרור ולפמ"ש לק"מ דאף דלאחר לא מצי מוכר עצמו מחמת שעבודו של רבו מ"מ לרבו עצמו יוכל למכור וכמו בגזלן דאם גזל שניהם א"י לא להקדישו ולא למכרו זה לפי שאינו שלו והנגזל לפי שאינו ברשותו ואפ"ה לגזלן עצמו מצי מוכר ועיין ב"ש אה"ע סי' כ"ח סקט"ז והנה לפי הס"ד דאף דלא מצי אמר אגוד מ"מ כיון דגוד איכא וא"כ יכול לכוף את רבו למכור את החצי שלו וא"כ יש שפיר תקנה לישא שפחה:

ועיין בפ"ק דב"ב גבי דינא דגוד או אגוד דפריך ממתניתן דכופין את רבו מפני תיקון עולם ותיפוק לי' משום דינא דגוד או אגוד ומשני התם אגוד איכא גוד ליכא ופירש"י שאין ע"ע נמכר אלא לשש וראיתי במ"ל ה' ק"פ פ"ב הי"ג ז"ל שם ובעיקר קו' הגמ' קשה דמאי מקשה דאדרבה תקנת פרי' ורביה איצטרך שלא יאמר לו אקנה השאר האחר דאפי' כי קני אינו מותר לבוא בקהל עכ"ל ע"ש ולפמ"ש ניחא דאם הרב עצמו יקנה אותו יוכל לקנות אותו בתורת ע"ע ויהי' מותר בשפחה דהרב עצמו שפיר יקנה אותו קנין הגוף אע"ג דמשעבדא לי' דבגזלה נמי שלא נתייאשו הבעלים אין הבעלים יכולין למוכרו לאחר דה"ל דבר שאינו ברשותו ואלו לגזלן עצמו יכולין למוכרו ועיין ב"ש אה"ע סימן כ"ח ס"ק ט"ז:

והנה איתא בירושלמי פ' השולח קידש אשה ביוס של מרא אין חוששין לקידושיו ביוס של עצמו חוששין לקידושיו ולא כן אמר ר' חייא אר"י מי שחליו עבד וחב"ח קידש אשה אין חוששין לקידושיו דכוותה גירש אין חוששין לגירושיו ע"כ ונראה דלמ"ד קידש אשה ביוס של עצמו חוששין לקידושיו ס"ל דלא כסוגי' דידן דף מ"ג אלא ס"ל דאיסור נמי מתחלק וביוס רבו הוי עבד גמור וביוס עצמו ה"ל ב"ח גמור ומשום ברירה וכדאמרינן בשותפין שנדרו ואע"ג דשחרור הוי קדושת הגוף ולא פקעה נראה דס"ל להאי לישנא כאביי נדרים כ"ט דס"ל קדושת הגוף נמי פקעה בכדי ע"ש ואין להקשות הא גבי גט אמרינן כיון דפסקה פסקה וגמרינן לה מאשה דליתא דהא ח"ע וחב"ח לא משכחת לדידן אלא בכסף או בעבד של שני שותפין וכדאמרינן בגמ' דף מ"א וגבי כסף לא גמרינן לה מאשה וכן בעבד של שני שותפין כיון דזה שהוא משחרר אותו משחרר את חלקו שהוא קנין הגוף לעולם הוי לי' כריתות לעולם מיהו לדידן דקיי"ל קדושת הגוף לא פקעה בכדי ושחרור ה"ל קדושת הגוף והכי

ס"ל לר' יוחנן פ' האומר בירושלמי דלא מיקרי עבד משוחרר וחוזר ומשתעבד ומשום קדושת הגוף לא פקעה בכדי ור"י לטעמי' וס"ל דלעולם הוא ח"ע וחב"ח ומש"ה נמי ס"ל לסוגי' דידן דף מ"ב גבי נגחו יום של רבו כו' דבאיסורא ל"ק וא"כ ע"כ אינו עובד ביום של רבו אלא בתורת שעבוד וכמ"ש ועיין בר"ן בנדרי' כ"ט שכ' דאביי דס"ל קדושת הגוף פקעה בכדי אפשר דס"ל נמי באומר היום את אשתי ולמחר אי את אשתי דנפקא בלא גט ע"ש:

ובזה יש ליישב הקו' על הרשב"א והוא דלדידן דקיי"ל דאפי' ביום רבו אסור לישא בת חורין ומשום דלעולם הוא ח"ע וחב"ח ומתערב חירות בעבדות לית בי' משום לעולם ב"ת דהא אפי' ביום רבו עובד בחצי ב"ח אבל לאביי דס"ל דקדושת הגוף פקעה בכדי א"כ יכולין אנו לומר ברירה וכסברת הירושלמי דביום רבו אין חוששין לקידושיו וביום עצמו חוששין לקידושיו ומשום ברירה ה"ל ביום עצמו ב"ח גמור וביום רבו עבד גמור וקדושת הגוף פקעה ביום רבו דכל שאנו יכולין לומר ברירה אמרינן כמ"ש הר"ן ר"פ השותפין בטעמא דראב"י ז"ל שכל שאנו יכולין לומר שיש לכל א' קנין הגוף אינו ראוי לומר שיהי' קנין שעבוד ע"ש וכיון דלאביי אינו מתערב חירות בעבדות א"כ ביום רבו עובד בעבד גמור ושפיר יכול לקיים לעולם ב"ת בצד עבדות שלו מש"ה פריך שפיר ואביי באיסורא מי לא מודה:

עוד נראה באופן אחר והוא דקשה על הרשב"א בחידושיו לגיטין דשם הקשה בהא דאמרו משום צירוף עשרה דמותר להשתחרר והקשה וכי משום זה יעקרו לעשה דלעולם ב"ת ותי' משום מצוה דרבים התירו ותו הקשה וז"ל והא דתנן מי שח"ע וח"ב דכופין את רבו יע"ש שכ' דהא נמי מצוה גדולה משום דלא לתהו בראה עכ"ל הרשב"א בגיטין ומאי קשה מהאי עבד כיון דהוא עצמו כתב דבח"ע וח"ב לית בי' משום לעולם ב"ת:

ולכן נלע"ד דודאי גם גבי ח"ע וח"ב שייך בי' לעולם ב"ת כיון דהוא עובד בחצי עבדו לעולם ואע"פי שמעורב בו צד חירות לית לן בה וכמו בחצר שאין בו דין חלוקה דשותפין שהעבדו זה לזה או משום בריר' והוי קנין הגוף למלאכתו וכמבואר בר"ן בפ' השותפין שנדרו באורך ומה שעובד את עצמו ביום של עצמו כבר נתן דמיו חלף עבודתו במה שעובד ביום רבו בצד חירות ומה לי שסברו לעבד או שסברו לאחרי' לעבוד בו אלא דרשב"א רוח אחרת אתו והוא דבגיטין שם הקשה בחידושיו על הב"ד אמאי הפקיעו איסור עשה דלעולם ב"ת משום צירוף עשרה או משום לא לתהו בראה ותי' דהלא מצוה דרבי' טפי מלעולם ב"ת ולכך ראו הב"ד להפקיע עשה דלעב"ת משום מצוה דרבים או משום דלא לתהו בראה ובריש שבת הקשה באופן אחר והוא נהי דהוי מצוה רבה ורשאי הב"ד לעשות כן אבל איך כופין את הרב לעשות כן הא אין אומרים לאדם חטא וכו' והרי הרב עובר בעשה ולזה כ' הרשב"א דלית בי' משום לעולם ב"ת משום דהא דשותפין ובחצר שאין בה דין חלוקה שזה משתמש זמן מה ואחר כך זה והיינו חלוקתם בימים וזה צריך בית דין שכל חלוקה שאינה בבית דין אינה חלוקה וכמבואר בש"ע סי' קע"ו וכיון שאין הבית דין רוצין לעשות חלוקה ממילא לית בי' עשה והיינו הלשון בי' אבל האדון דהאדון א"י לעבוד בו משום צד חירות שבו עד שיעשו ב"ד חלוקה וכל זמן שלא חלקו לו הב"ד לימים א"י לעבוד בו וא"כ באדון אינו עושה איסור כיון דלאו בדידי' תלי' מילתא דעדיין לא נחלק לימים ואע"ג דמילתא דא"ל שומא א"ל ב"ד היינו אם פליג לנפשי' והפריד את שלו ויאמר שאינו שותף עמו וכמ"ש בסמ"ע סי' הנ"ל ס"ו שיאמר בפי' שאינו שותף אבל בכאן גוף העבד הוא בשותפת לעולם וא"א להפריד את שלו אבל התם בגיטין קושייתו על הב"ד מה ראו על ככה להפקיע איסור עשה דלב"ת משום מצוה או איסור אחר אדרבה מהראוי לקיים העשה יותר ויעיין במ"ל פ"י מה"ע שכ' בשם הרא"ש דחוב על האדון למסור לו שפחה כנענית כדי שיוכל לקיים לעב"ת ע"כ הרי דהא מצוה גדולה לפיכך אדרבה לא הי' להם לחלק את העבד בכדי לעבוד בו וע"ז תי' דלמנין עשרה היא מצוה יותר גדולה וכדומה וכיון דהא דאמר רבינא כופין את רבה לשחררה משום מילתא דאיסורא ע"כ צ"ל דמילתא דרבים עבדו בה איסורא הוי לי' כמצוה דרבים וכמ"ש הראשונים ולא שייך בזה חטא בשביל שיזכה חבירך דלא אמרו אלא שיזכה חבירך ולא שיזכו רבי' וכמו שמצינו שר"א שחרר את עבדו משום צירוף עשרה משום מצוה דרבים ולא פליג בזה אביי דודאי בשביל שיזכו רבים אומרים לאדם חטא אלא דאביי ס"ל דלעולם אין מבטלין העשה דלב"ת אלא משום מצוה אחרת כגון ההי דר"א או בח"ע משום דלא לתהו בראה אבל משום מילתא דאיסורא הב"ד גופא אין מבטלין העשה ולזה פריך ומשום מילתא דאיסורא לא וכו' הרי לגבי מילתא דאיסורא נמי חלקו הב"ד ולא חשו על איסור עשה אלמא דמילתא דאיסורא חשוב כמו מצוה דרבים זה הנראה לי:

באופן שלישי נראה דטעמא דרשב"א דצד חירות נוגע העשה דלב"ת אע"ג דמשעבדא לי' כיון דאין בו קנין הגוף אלא שעבוד למעשה ידיו כמ"ש לעיל כמו בישראל וא"כ אין רשאי לעבוד עבודת עבד אפי' ביום רבו דבישראל אסור לעבוד בו עבודת עבד וא"כ תו ליכא עשה דלב"ת אבל במי שאינו נוהג כשורה דאפי' בישראל גמור רשאי לעבוד בו עבודת עבד כדאיתא בפ' איזהו נשך דף ע"ג וברמב"ם ה"ע וא"כ האי שפחה בישא דעבדה בה איסורא צד חירות שלה אינו נוגע העשה דצד עבדות ורשאי לעבוד בה עבודת עבד:

ומחמת טירדא לא ארחיב יותר והי' בזה שלום מנאי דש"ת:

הק' אר"י ליב הכהן מ"ץ ומ"מ בק"ק סטרי ב"מ ס' קצות החושן:

אמר המחבר הקושי' הזו על הרשב"א הקשיתי בימי עלומי פה אל פה לאמ"ו הגאון הגדול מהר"מ ברבי נ"ע, ואחר איזה שנים אשר הייתי בשו"ת ע"ד הקו' ההיא עם הגאון בעל קצות החושן יצא לאור ח"ם מס' מהר"ם ברבי ושם במס' גיטין כתובה הקו' הזו בשם אחד מהתלמידים, ואנכי, אנכי הוא התלמיד השואל אותה, אכן, כעת ראיתי כי אינו מן הצורך להביא תעלה והרוכה לרשב"א מדרך רחוקה, כי אם יש מזור לתרץ קו' זו על דרך היותר קרוב להאמת:

דהנה ראיתי בס' טורי אבן בחגיגה דף ב' וז"ל ודקא קשה לי איך כופין הרב לשחררו ולעבור אעשה בקום ועשה הא ח"ע וח"ב יכול לישא ממזרת שאינו אלא מדרבנן לק"מ מש"ה כופין ולית בי' משום עשה דלב"ת משום דודאי אין עיקר האיסור במשחרר עבדו נגד השחרור עצמו אלא מפני שהשחרור מפקיע רשות אדון מעליו וא"א להשתעבד בו עוד מעתה והתורה אמרה לעולם ב"ת ואי בלא שחרור הי' איזה ענין שפקע רשות רבו מעליו ושאינו יכול להשתעבד בו תו ליכא איסור אם משחרר לגמרי כיון דבלא"ה א"י להשתעבד בו והרי קיי"ל ר"פ יבמות דב"ד מתני לבטל ד"ת בשוא"ת למגדר מילתא אבל לא בקום ועשה וה"נ ב"ד הפקיעו רשות רבו ממי שח"ע משום שבת דאין לך מגדר מילתא יותר מזה וכיון דכבר פקע עבודת רבו ממנו ע"י תקנת חכמים בשוא"ת תו ליכא איסור ע"י קום ועשה של שחרור שכותב הרב ונותנו לו דכבר פקע עבודת רבו ממנו ע"י תקנת חכמים משא"כ בשאר משוחרר דע"י שחרורו פקע הוא ממנו רשות רבו ולא קודם מש"ה עובר בעשה עכ"ל:

וזו ממש כוונת התו' בגיטין דף ל"ח בד"ה כל המשחרר בתירוצם שם דבל"ז דבריהם מחוסרים הבנה ע"ש ובהר"י בן לב ודוק בלשונם:

ולפי"ז דברי הרשב"א קלורין הם לעינים בטעמם דמש"ה בח"ע וב"ח לי' בי' משום עשה דלב"ת והיינו כסברת הט"א כמובן:

(**ועפ"י** זה יש ליישב מה שהקשה הגאון בעל ק"הח לעיל בתשובה באופן השני על מה שהקשה הרשב"א בחידושיו לגיטין שם מהאי דח"ע וחב"ח הא לדידי' ליכא עשה ונ"ע לכאורה על הרשב"א וכיון שכן י"ל דהא אמרינן דטעמא דרשב"א הוא דליכא גבי' עשה משום דחכמים הפקיעו העבודה ממנו משום שבת וזו בעצמו מתרץ שם הרשב"א עיי"ש בדבריו:)

אך אביי הי' סבר דרק משום מצות שבת הוי מגדר מילתא להפקיע רשות רבו מעליו וסבר דאיסורא לא אלים כ"כ מש"ה הי' ירא לכוף לאדון בהאי אמתא בישא משום העשה וס"ל דמילתא דאיסורא ליכא מגדר מילתא ורבינא ס"ל דל"ל יותר מגדר מילתא כי הא להציל רבים מעבירה וכנראה באמת מלשון הרשב"א בשבת במ"ש וז"ל והאי אמתא הוי לאפרושי מאיסורא ור"ל דזו הוי ג"כ מגדר מילתא ואלים להפקיע בשביל כך רשות

רבו ולפי"ז פריך הש"ס שפיר על אביי מהאי שפחה דתניה שפחה ות"ב דאיכא גבה עשה דלעולם ב"ת משום דלית בה משום שבת דלא לתהו ברחה דהא אשה אינה מצוה על פ"ו ואפ"ה משום דנהגו בה מנהג הפקר לבד כפו חכמים את רבה לשחררה הרי ע"כ דגם זו משום מילתא דאיסורא הוי מגדר מילתא ודו"ק וזו לדעתי נכון מאוד:

תשובה מהרב הגאון העצום מו"ה מרדכי בנעט אב"ד ד"ק נ"ש וחמדינה: תקס"ז:

הים אשר ברכו אלהים באוצר עושר יושר לבב, נבון ורוח דעת, ה"ה ידידי, הרבני, החרוץ המופלג, המושלם, כבוד מ"וה בער נר"ו וכאל"ש:

כר: היום הגיע לידי אגרת כ"ת ע"ד הרב המופלג מו"ה ארי' ליב נרו והנה רצוף פה אגרת מליצה לנכבדי וראשי ק"ק טרענטין, ישכיל כ"ת לבלע מעשהו ברצות ה':

וע"ד מה שהקשה על הרמב"ם דס"ל בהמ"א דכל איסור דרבנן רשאי לבטל לכתחילה כמו בבשר עוף בחלב שהביא שם דיכול להוסיף עליו ולבטל אע"פי דבב"ח נעשה חתיכה נבלה ולא הוי א"כ רק הוספה לבד אלא ביטול איסור דרבנן ממש וס"ל ג"כ דכל ספק דאורייתא רק מדרבנן להחמיר ומ"הת לקולא א"כ קשה ממה דאיתא בחולין דף כ"ג ע"ב דחייש שמואל גבי ספק דרוסה דמפרחין וסלקין וכו' אמאי נפרחינהו ונסמוך ארובא וכמו שהקשה הרב מ"ל בפ"ז מה' מעילה על האי דמשלחת דלא אמרה תורה שלא לתקלה והא ליכא תקלה דמ"הת סמכינן ארובא ורובא דעלמא מותרין ומכח קושיא זו הוכיח הרב מ"ל כדעת הסוברים דאסור לערב איסור תורה בידים מ"הת והשתא לרמב"ם אינו אלא איסור דרבנן ומותר לערבו בידים ע"כ קושיית מעלתו:

נלענ"ד די"ל קו' זו בכמה גוונא חדא די"ל דבספק דרוסה דיש לחוש שנדרסו הסימנים ותו אינם ראוים לשחיטה ולא מועיל בהם השחיטה דנקיבת הושט נבלה הוא והוי ספק בשחיטה דאוקמינן בחזקת איסורא דמחיים דבאיסור שאינו זבוחה קיימא כמ"ש סברא זו בס' כ"ופ סי' ל"ג:

ב' **דהיכא** דאפשר לברורי הספק מודה הרמב"ם דמ"הת אסור עד שיבדק כמ"ש הפר"ח בסי' ק"י דף ק"י ע"ב ד"ה עוד הביא כו' מדאבעי פ"ק וכו' ואין לנו כו' אלא ספק דסמיא בידן כו' ע"ש וס"ל לרמב"ם כתירוץ א' ברש"י שם ד"ה לפרסומי:

ג' **הא** דס"ל לרמב"ם דשרי לבטל איסור דרבנן ברוב היינו ברובא דאיתא קמן ד"מ לבטל ס' חלב וס' בשר בס' חלקים היתר משום דבזה האיסור נהפך להיתר גם ביבש להסוברים כן בסי' ק"ט אבל ברובא דליתא קמן דמה שאנו סומכים על הרוב אינו משום דהאיסור נהפך להיות היתר אלא משום דבמקום רוב רשות לנו לסמוך על ההיתר דפריש מרובא וע"כ בכה"ג מודה הרמב"ם דאיסור דאוריי' אסור לבטל ברוב דליתא קמן דאיך נעשה בידים מדבר הידוע לנו לאיסור כדי שלא נדע שאז רשאין לסמוך שהוא מן ההיתר זו לא מצינו עיין כיוצא בזה בש"מ פ"ק דמציעא גבי קפץ א' וכו' ע"ש הר"אם מובא בס' כ"ופ בדיני ס"ס וכאן ברובא דליתא קמן לכ"ע כך הוא וכיון דבדאורייתא אסור לבטלו מדאורייתא ממילא בדרבנן אסור לבטלו מדרבנן דכל דתיקון כו' ואף אם נימא דגם לבטלו ברובא דליתא קמן ס"ל לרמב"ם דשרי מ"הת מ"מ תרתי קולי אי אפשר דבמידי איסור דרבנן נאמר בזה להתיר לבטל לכתחילה ברובא דליתא קמן דהתירו משום תלות הספק להקל ומכ"ש כאן דלא נעשה איסור דרבנן רק מכח האי טעמא דהוא ספק ותולין מדאורייתא להקל ושוב נסמוך יותר להתיר לבטל ברובא דליתא קמן שג"כ התירו משום דתולין להקל דא ודא אחת היא:

ועוד מאחר שאסרוהו חכמים הספק ועשאו כודאי הרי יש לו דין ודאי וכמו שאסור לבטל הודאי כן אסור לבטל הספק דאורייתא מפני שעשאוהו כודאי וגדולה מזה כתב הש"ך גבי גבינות בסי' ק"י בכללי הספק אות י"ז בד"ה וגם כו' דכיון דאסרו חכמים גבינות מספק כו' הו"ל כו' דאין איסור דאורייתא יע"ש באופן שאין ספק בתירוץ זה ולכן גם הרמב"ם מודה לכל הני כללי דבסי' ק"י דבעינן שיהי' ב' הספקות בגופן וגם שנודעו יחד דאע"ג דלרמב"ם אפי' הספק הראשון הוא רק אסור מדרבנן וא"כ להוי הספק השני איסור דרבנן דלקולא אלא הוא ג"כ מהאי טעמא דאמרן ומכ"ש כאן דאיכא צירוף כל הנך דאמרן:

ויעיין בתוס' בכריתות דף ה' ע"ב בד"ה אר"י ומאי פריך כו' מיהו י"ל דהתם פריך למ"ד כו' וא"כ י"ל גם שמואל הכי ס"ל דלא בעינן א' מב' חתיכות ואז פשוט דס"ל דס' מ"הת להחמיר רק אנן קיי"ל כרבא וכרב שם וע"כ ס"ל דס' מ"הת להקל וא"כ אין כאן קו' על שמואל ותל"מ כעת כאוס דש"ת ידידו:

ה"ק מרדכי בנעט:

אמר המחבר במחכ"ת הגאון האב"ד דמדינה נרו נלע"ד דכל הני תירוצים לא יגהו שום מזור והרוכה לקושיא זו הנה ממה דאיתא בחולין דף כ' דס"ל לשמואל אין עיקר סימנים בעוף ומבואר שם דמאן דס"ל הכי ע"כ סבר אין שחיטה לעוף מ"הת ע"ש א"כ ממילא נסתר התירוץ הראשון כמובן כיון דלפי"ז ליכא חילוק בעוף בין אי נדרס במקום הסימנים ובין שלא במקומן כיון דלא בעי שחיטה ובנחירה בעלמא סגי ולפי"ז עדיין קשה לשמואל לשיטתו במאי דקאמר מפרחין וסלקין:

ומ"ש הגאון בתירוץ הב' דרמב"ם ס"ל כפי' א'מרש"י שם אתמהה דהא מבואר שם ברש"י בד"ה אתיא כו' דכל הטורח שטרח הש"ס שם למצוא תרופה להנהו ספק דרוסות היינו שלא להשחית ולאבד בחינם ממון של ישראל שהוא באמת איסור חמור כמבואר בשבת דף ק"ה א"כ הי' ס"ל לרמב"ם בהא כפי' א' ברש"י קשה ממ"נ אי אזלינן בתר דאורייתא וכיון דמ"הת יכול לבודקן א"כ הוי לי' לבודקן ולא יעבור על בל תשחית להשליכן לנהר בכדי וע"כ צ"ל כיון דרבנן אסרוהו לבדקן מחשש שמא יטעה באחת כמ"ש רש"י שם הוי ג"כ אי אפשר לברר מדאורייתא וכמ"ש הרב כ"מ בפ"ג מה' א"ומ ואע"ג דהכא הוא בקום ועשה אפ"ה גזרו שלא לבדקן ולעבור בידים על בל תשחית דלא ליתי לידי איסור טריפה א"כ לפי"ז תו קשה לבטלו ברובא דעלמא להרויח איסור בל תשחית וכמ"ש ועיין בש"מ לב"מ גבי קפץ א' בד"ה וז"ל הריטב"א ודו"ק:

ומ"ש האי גאון הגדול בתירוץ הג' אם דבריו שם בדעת ובהשכל נאמרים מ"מ צריכין עיון מראשיתן עד סופן ולהגיע קו' זו ממקומה לא יועילו דמ"ש דלא מצינו לסמוך על היתר עשות ספק בידים ואנן איפכא מצאנו מבואר בש"ס זבחי' דף ע"ח דפריך ונכבשינהו וכו' ואינו אסור אלא משום שמא יקח מן הקבוע וכ"כ פסקינן בש"ע י"ד סי' י' גבי א"וב ע"ש והשתא התם איכא איסור תורה בודאי לפנינו דכל קבוע כמחצה ע"מ דמי ואפ"ה שרי לעשות ספק אחד של תורה בידים כשיפרים אחד מהם מכ"ש כאן דשרי לבטל לרמב"ם מכ"ש דמותר לכתחילה כדי לעשות אח"כ ס"ם כשיפריש ממילא ולהרויח עוד בזה איסור אחר דהיינו בל תשחית דזו בודאי היתר גמור וברור הוא לכל מעיין:

ומ"ש עוד לפי סברתו כיון דבדאורייתא אסור לבטלו מ"הת כו' תמהני הא מדברי המ"ל אלו בפ"ז מה' מעילה שהבאתי מבואר דאף ברובא דליתא קמן שרי לעשות ספק זה בידים ולבטלו בדאורייתא דאל"כ מאי האי דהוכיח שם מציפורי מצורע דאסור לערב איסור לכתחילה אפי' ברובא דאיתא קמן כמו הני מעות ישראל בפ' קמא דשקלי' הא ל"ד רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן דאסור לעשות ס' בידים אע"כ דלא שני ודו"ק:

הן אמת דכללי הוא שהניחו האחרונים בכללי הספקות דאסור לגרום ספק א' או אפי' ס"ם בדרבנן ולהכי אסור ספק דרוסה לזבניהו לגוי אע"ג דהוא ס"ם רק הטעם מבואר לזה בש"ות מהרי"ט ח"ב בכללי הספקות ובש"ות רשד"ם והר"י הלוי משום דהוי כמבטל איסור לכתחילה וכמו שאסור לבטל ברוב ע"ש ולפי"ז דוקא לגרום לספק אחד עוד ספק אחר כמו לזבן ספק דרוסה לנכרי הוא דאסור משא"כ היכא דהספק בא ע"י ביטול והביטול בעצמו מותר לכתחילה בודאי ליכא מאן דפליג דשרי ועיין הטיב:

וכל זה אמינא לפי מה דסבירו וסבינו הגאון אב"ד דמדינה נרו והגאון בעל כ"ופ בכוונת הר"אש שהביא הש"מ גבי קפן א' וכו' והיינו דכל ההיתר משום דפריש מרובא אינו אלא משום תלות הספק להתירו אבל לפע"ד המעיין היטב בר"אש שם ירא"ה מבואר דרק גבי מעשר אמרינן כן אבל בכל שאר איסורים היכא דאמרינן דמרובא פריש הוי היתר גמור ולית כאן שום ספק אלא דאמרינן כ"כ דנהפך להיתר וז"ל הר"אש שם בש"מ ועי"ל כיון דחזינן דאפי' היכא דיכול לעשורי ממ"נפ פטור משום דעשירי ודאי א"ר ולא עשירי ס' ואפי' כי אמרינן כל דפריש מרובא פריש עשירי ס' מקרי אלא שהתורה התיר ס' זה באיסורין כדכתיב א"ר להטות ונהפך האיסור להיתר ע"י ביטול ברוב אבל הכא לעולם לא נפק מכלל ספק עשירי עכ"ל והכי פירושו אע"ג דל"ד האי ספק לשאר ספקות דבשאר ספקות איכא צד ופן להסתפק באיסור משא"כ גבי מעשר אי אמרינן ממ"נפ ליכא בשום צד שום איסור אפ"ה אמרה התורה ולא עשירי ספק גם בכה"ג משום כיון דהיתר בא מכח ממנ"פש הוי כמו ספק א"כ לפי"ז כמו כן ל"א גבי מעשר להתיר אפי' מכח כל דפריש מרובא פריש אע"פי שהתורה התירה הספק ולהפכו להיתר כדכתיב א"ר להטות וה"נ הדין כן אחר שפריש מרובא אפ"ה גבי מעשר לא נפק מכלל עשירי ספק ודו"ק היטב בזה וקצת ראי' לזו ממאי דפריך הש"ס בזבחים ונכבשינהו וכו' וקשה הא אסור לגרום הספק בידים כמ"ש לעיל אע"כ דאחר שפירש מרובא תו ליכא חשש ספק ועיין בסי' ק"י בפ"ת בס"ק כ"ה בסוף דבריו שם:

ומה שרוצה לתרץ ע"פי דעת הא"וה גבי גבינות זו בודאי אינו חדא דגבי גבינות גרע מספק דאורייתא משום דחששו חכמים לגזירה דידהו כמו שהסכימו כל האחרונים בדעת הא"וה ועיין בס' פ"מ בקונטרס הספק ועוד תמהני דהא גבי גבינות עיקר הספק בודאי ד"ת משום דלא ליגע בשל תורה ע"ש אבל הכא אדרבה בלא ביטול איכא בודאי איסור תורה דהיינו איסור בל תשחית ורק ע"י ביטול לא יגע בשל איסור תורה א"כ לא דמי כלל לגבינות וק"ל:

ומה שגרא"ה עוד להגאון לתרץ בפשיטות ור"ל דשמואל ס"ל חתיכה אחת בעינן ואז פשוט דס"ל דספק מ"הת לחומרא תמה אני על רב בקי עצום כמוהו איך נעלם ממנו בזאת שעה מה דאיתא ביבמות דף קי"ג ע"א דאמר שמואל אשת חרש אין חייבין עלי' אשם תלוי ומבואר שם משום דס"ל חתיכה א' מב' חתיכות ע"ש וכיון שכן עדיין קשה על הרמב"ם מה שהקשיתי בלע"ג ואפי' מה שנדחק הרב בעל שע"המ בה' מ"א לתרץ קושיות הרב מ"ל ולומר דלהכי לא אמרה התורה לבטל המשלחת מחשש שמא יבוא איש אחד לקחת הציפור קודם הביטול לא ניתן להאמר על קו' זו משום דז"א אלא חששא רחוקה כמ"ש השע"המ שם בעצמו והכא בלא ביטול יעבור בודאי על איסור תורה דהיינו השחתת ממון של ישראל בידים ועיין:

ואהר· כל אלה ראיתי להעיר עוד דהנה הפלפול הזה סובב והולך על החלטה בדעת הרמב"ם דס"ל דאף בב"ת דרבנן אמרינן ג"כ חנ"נ כמובן מתוך השאלה ומתוך התשובה אך· ראה זה מצאתי מחלוקת בין האחרונים הגדולים בזה הרב ט"ז ביו"ד בסי' צ' סק"ד והפ"ת שם בסק"ד ובסי' צ"ב ס"ק י"ז וכ"כ הבעל פ"מ מסכימים כאחד ברמב"ם דס"ל דבדרבנן אפי' בשר עוף בחלב ל"א חנ"נ וראייתם מהרמב"ם שהבאתי בשאלה ממ"ש בפט"ו מהמ"א דבשר עוף בחלב שאין בו כשיעור מרבה עליו בשר עוף עד שיבטל הטעם וא"א חנ"כ הרי הריבוי הוא ביטול בידים ממש ואסור אפי' בדרבנן ע"ש בדבריהם ואמת דלפי"ז נ"ע קצת במ"ש הרמב"ם עד שיבטל הטעם ע"כ דלפי הבנתם היינו דצריך להרבות עליו כ"כ בשר עוף עד שיבטל הטעם חלב ולפי"ז קשה אמאי נקיט הרמב"ם המשל בכה"ג די"ל דדוקא בכי הא שרי לבטל ע"י ריבוי משום דהחלב היתר היא אמאי לא נקיט בהיכא דהאיסור דרבנן הוא איסור בעצמו ולא ע"י חיבור כגון איסור מוקצה וכדומה ולאשמועינן דאפי' בכה"ג שרי להרבות אע"כ דמ"ש עד שיבטל הטעם היינו אחר חיבורן החלב עם הבשר דנ"נ ולא נקיט עד שיבטל כל החתיכה משום דב"ת אינו אסור כ"א ע"י טעם כנודע:

ושפתי הכהן הגדול ישמרו דעת בספרו הארוך לומר דרמב"ם ס"ל דגם בבשר עוף בחלב אמרינן חנ"נ והכי מבואר מדבריו בסי' פ"ז שם אחר שהשיג על הב"ח והוכיח דבשר עוף בחלב מותר אפי' מדרבנן בבישול ובהנאה לדעת הרמב"ם כ' וז"ל ומ"ש הרמב"ם בפ' ט"ז מהמ"א ה"י וה"ה בחתיכה של ב"בח או של ח"בע שהרי הן אסורים מדבריהם בהנאה אסורי' בכ"ש עד שיגביה אותן עכ"ל לאו למימרא דב"בח שהוא מדרבנן אוסר בהנאה אלא אגב שיטפא דח"בע נקטי' דעיקר מלתא משום חש"בע הוא עכ"ל הש"ך שם בספרו הרי כיון שהבין הש"ך דהרי הן אסורי' בהנאה מדבריהם שכ' הרמב"ם קאי אב"בח ג"כ כמשמעות לשונו ולא ככ"מ שדחק שם ע"כ ס"ל לרמב"ם דאף ב"בח דרבנן אמרינן חנ"נ דא"לכ הוי האי חתיכת ב"בח איסור מחמת בלועה ולא מחמת עצמה וא"כ אינה חשובה ובטלה ודוק היטב ועיין בש"ך בסי' פ"ז סק"ל דסובר כן להדיא ועיין שם בפ"ת ס"ק כ"ז ובסי' ק"א בב"י ובפ"ת סק"ד ועיין עוד מזה בפ"מ סי' נ"ט במשבצות זהב ס"ק י"ב בד"ה וראוי שתדע:

ונ"ל להוכיח דגם הלח"מ ע"כ סובר בדעת הרמב"ם כש"ך בספרו הארוך דבפ' ט"ו מהמ"א ה' כ"ו כ' וז"ל ויש לדקדק בזה למה שינה המשל כו' ע"ש וק"ט בדבריו דהא בכה"ג בבשר בהמה בחלב בודאי לא משכחת ריבוי משום דנ"נ מ"הת ובכה"ג אפי' בשוגג אסור אלא א"כ מרבה עליו ששים נגד כלו מה שנעשה נבלה כמ"ש הש"ך בסי' צ"ט סק"ט והפ"ת ס"ק י"ב וא"כ איך שייך לומר את"כ ואם עבר וביטלו מותר אע"כ דהכי מדקדק דהוי לי' לינקוט המשל באיסור דדבריהם כיצד וכו' נמי בכה"ג לערב ולבטל האיסור ולאו דוקא להרבות עליו כי הריבוי שנקיט הרמב"ם הוא ביטול ממש משום דנ"כ ודו"ק היטב:

איברא דדברי הלח"מ תמוהים אצלי בלא"ה די"ל דרמב"ם נקיט המשל כמ"ש לאשמועינן דבדאורייי' אסור אפי' להרבות ולהוסיף על האיסור מה שלא שייך במשל בשר בהמה בחלב משום דנ"כ מ"הת ולא שייך בי' הוספה וריבוי וק"ל:

וראיתי בס' באר יעקב בחי"ד סי' כ"ט שרוצה להעלות ברמב"ם דכל הספק בדרוסה הוא אסור מ"הת ובמח"כ לא עיין שפיר בדבריו בפ"ה מה"ש שכ' וז"ל אע"פי שכולן הלמ"מ הואיל ואין לך בפי' בתורה אלא דרוסה התירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר ז' מיני טריפות יש בהן ספקין מותרין ע"כל הרי כתב בדרוסה החמירו והיינו הס דרבנן החמירו ותו דאי כונתו דספק דרוסה אסור מ"הת א"כ ע"כ מה שכ' אח"כ יש בהן ספקין מותרי' היינו מותרי' מ"הת ועיין בב"י על הטור וקשה הא מ"הת בשאר מיני טריפות מותרי' כלן אע"כ דהאי אסור ומותרין דנקיט אינו אלא מדרבנן ובלא"ה כבר נודע דדרך רבינו בכ"מ בספרו הגדול באיסורין שאסור מ"הת כתב בהדיא שאסור מ"הת והיכא שאיסורו רק מדרבנן כתב בסתם אסור ע"ש בהלכות אלו בפ"ט ה"ח ובפ"א ה"ב מה' גזלה ואבדה ובפ"א ה"ב מ"ה גנבה וכ"כ במקומות אין מספר וצ"ע על הגאון בעל ב"י:

שוב ראיתי שכל הפלפול הנ"ל בתשובה ובהערה זו אינו אלא להקשות לבד לשיטת הרמב"ם אבל כעת יש לי להקשות טובא לכ"ע אף להנהו הראשונים דס"ל דספק דאוריי' הוא מ"הת לחומרא לפי דעת מהר"אי בת"ה סי' קע"א דהעלה דכל היכא דאיכא ספק אם יתערב שום היסור כלל אין זה משום מבטל איסור לכתחילה אפי' באיסור תורה דאיתחזק איסורו רק הוא בספק כמו בנדון שהביא בש"ע י"ד סי' פ"ד סעי' י"ד ועיין בש"ך סי' צ"ב סק"ח א"כ בודאי קשה האי דש' דרוסה דאתא קמא דשמואל הוי לי' לבטלו בידים ברובא דעלמא דשרי לעשות כן לכתחילה משום דהוא ספק ואי מפרתין וסלקין מותרין דכל דפריש מרובא פריש ועיין בפ' התערובת וצע"ג:

והנה לפי דברי המרא"י בת"ה יש לעיין בהאי כלל שהניחו כל האחרונים בכללי הספקות דאין להקל לעשות ולגרום ס"ס בידים וכן הוא דעת הש"ך בי"ד בס"ס כ"ז בשם ת"ה בעצמו דאסור לגרום ס"ס בגוף המעשה אפי' באיסור דרבנן ע"ש והרי הטעם דאסור לעשות ס"ס הוא מבואר בש"ות מהרי"ט בחי"ד סי' ב' ובתשובת מה"רשדם מ"ה ובתשובת ר"י הלוי משום דע"י הספק השני נעשה כמו רוב וכיון דקיי"ל א"ר להטות ואפ"ה אמרינן דאין מבטלין איסור והא נמי דכוותי' ואסור משום דאין מבטלין איסור לכתחילה והשתא כיון דבספק איסור שרי לבטל לכתחילה מ"ש הא מהא ולמה יהי' אסור לעשות ס"ס בידים וצ"ע לכאורה:

ורא

וראיתי בס' פ"מ בי"ד בסי' צ"ט סק"ד דר"ל דאסור לבטל ספק איסור לכתחילה ודחק א"ע בכוונת הט"ז לומר דדעתו דוקא בכה"ג היכי דאיכא עוד טעם להתיר והיינו דאין כוונתו לבטלו ע"ש אבל באמת בדעת הש"ך שהבאתי לעיל בסי' נ"ב לא נתנה כוונה זו להאמר דהתם גבי נוער את הקדירה אין כוונתו כ"א לבטל ונ"ל דיש טעם אחר דאסור לעשות ס"ס בידים כמו שנראה קצת שם בש"ות מהרי"ט בתחלת דבריו אבל כל זה לא שייך אלא באיסור תורה ולהנהו דעות דס"ל דספק תורה הוא מה"ת לחומרא ע"ש היטב:

והנה בעסקי בהאי ענינא דאין מבטלין איסור לכתחילה ראיתי להעיר מה שראיתי דברים תמוהים בפלתי בסי' ק"י סעיף ד' דרצה להביא ראי' דהלכה הוא את שדרכו למנות דבחולין דף כ"ח בד"ה רבי הקשו התו' רבי אדרבי אהדדי ע"ש ואמר ליישב קושייתם דקשה מאי פריך הש"ס שם בנזיר הא קא אכיל מליקה ונבלה הא במקדש איכא בכל יום כמה אלפים מקני זבים זבות ויולדות וא"כ כשמלק הכהן זה העוף הי' מערב ומבטלו בהנהו ונהפך להיתר ונ"ל דפריך שם לר"ל ור"ל ס"ל כל שדרכו למנות וציפרים אף לאחר שחיטה חשובי' מטעם כל שדרכו למנות וא"כ י"ל דודאי דעל איסור דרבנן לא חששו משום דהם אמרו והם אמרו כדי לתקנו אבל להתיר תרי איסורי דרבנן בשביל לתקנו ל"א וכאן יש תרי איסורי דרבנן ראשון דאין מבטלין איסור לכתחילה ושנית אף דנתערב לא בטיל אבל לרבי לק"מ דרבי ס"ל דבר שבמנין בטל וא"כ יתכן דמבטלו בין הציפרי' הכשרי' ונשמע מזה דרבי דהלכה כמותו סבר את שדרכו למנות עכ"ד:

הנה במ"ש דתרי איסורי דרבנן לא ס"ל להתיר בשביל לתקנו הוא תמוה מאוד דהא לפי מאי דאוקמי שם לפי האמת דסבר אין שחיטה לעוף מה"ת וא"בע לאו ד"ת אכתי שרינן תרי איסורי דרבנן דהיינו נבלה וא"בע דרבנן בשביל לתקנו עיי"ש ואף גם י"ל דהתו' בחולין ס"ל כר"ת לאחר שחזר וס"ל דלמ"ד דסבר מ"במ ל"ב לא מחלק בין לח ליבש וא"כ שפיר הקשו לרבי לשיטתו דס"ל מ"במ ל"ב א"כ לא מהני לבטל בין העופות הכשרות אפי' מה"ת ודו"ק:

לבראדי לשארי הרב החריף מהר"י לאנדא:

ב' כסליו תק"פ:

לכבוד איש גדול המעלה, בתוך עם ישורון מאוד נעלה, חכמתו תרון מראש הררי אל, ה"ה בן לאבי רכב ישראל, שארי ידידי וחביבי, הרב המאה"ג, החריף העצום, החכם הכולל, בתורה ובחכמות רבו לו ידיו, נימוסיות ומדות נכבדות אסף בחפניו, כבוד מו"הרר יעקבקא לאנדא סג"ל נ"י נ"ח, אליו ינוה ה' הברכה והשלום:

כה: אחרי ד"ש כמשפט לאוהבי ה' ולחושבי תורתו, אנכי אומר, הנה סוגי' דמצוה הבאה בעבירה רבו פארותיה, ויסתבכו ענפיה, וירעשו האלונים הארזים הרמים, הן המה גדולי מבארי מפרשי הש"ס הרבני' האחרוני' והמובהקים הן המה גודרי גדרי הראשונים, החורשים על תלמי סברותיהם, וישדדו באדמת הסוגי' הזאת, במעדר השכל יעדרו, ויאריכו למעניתם הנה והנה, וראיתי, אלה מאלה שונים, אלה זרע רב יוציאו ומעט תבואות יאספו, ואלה בדי ריק יגעו ואין בדבריהם מועיל, כי פעם ירכסו המישור לרכסים, ופעם יגביהו המישור להר, גם אין בידי סברותיהם לגדור כל הפרצות אשר כזרם מים אדירים פרצו אלה אבירי השכל, ובכן ראיתי מעלתו בתוך הבאים בוני הסוגי' הלזו, ראיתיו יוצא בכשיל ובכלפות סברת חילוק אחד רשומה וכתובה בספר מרן אביו הנודע ביהודא מה"ת באה"ע סי' קל"ה ויש עם נפשו לבאר שיטת ריב"א הובאה בחולין דף קמ"א בתו' ד"ה ל"ל ולגול מעל פי שיטה זו האבן המעמסה אשר שם עליה גיסו הרב מהר"ז ז"ל, והיא קו' אחת חמורה הובאה בס' מרן אביו נ"ב מהד"ק, ומרן אביו הגאון מהלל קו' זו ברב מהללים, וקרא שם למלא נגרים ורועים לגולל האבן הזאת מעל פי שיטת הריב"א:

ועתה אזכיר הקו' הזו ולהקת הנביאים המנבאים בענין הזה, גם את קושייתם גם את סברותיהם אחת אחת אשר העלו לתרץ בזו, ומה שיש להשיב עלימו אחד אחד, ואת אשר הניח ה' לפני הצעיר באלפי לומדי תורת ה' ליישב ולהתגדר

Me Be-er.

בו, בפרט פי' אחד נכון ודי ביאור אשר ביארתי דברי התו' שם בחולין, אשר ראיתי מר שארי עמד עליהם לפרשם ולא הועיל כאשר אבאר, ובפירושם ג"כ דרך דרך זר ידידי הגאון בעל שב שמעתתא שם בשער התשיעי בסי' ל' יע"ש, וכאשר הייתי עם הגאון אבד"ק טריעסט בעל המחבר זה הימים בעיר ווין ופלפלתי אתו פא"פ הודה לדברי ועתה אחל לפרש שיחתי:

הנה זה דבר הקו' בנ"ב מהד"ק בחתימת הספר לריב"א דס"ל אף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר על הל"ת בקיום העשה שוב לא לקי עלה הא סוף סוף כיון דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ אף הי עבר וקיים העשה הוי מה"ב ועשה עבירה דאורייתא גבי מצוה דאורייתא וזו לא מועיל לכ"ע ולפי"ז לא קיים האי עשה כלל ושפיר לקי תו על הלאו וצ"ע:

הנה בדין מה"ב יצאו אבותינו הראשונים לחלק בחילוקים התו' בסוכה ד"ל ע"א בד"ה משום דהוי מה"ב העלו דמש"ה לא פסלינן של אשרה משום מצוה הבאה בעבירה כמו בגזל משום דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בה אבל הכי אטו מחמת עבירה שנעשה בו מי נפיק בי' ע"ש ונ"ל לפירושם דגבי אשרה לא איכפת לאיש היוצא בו אם זה הלולב נעבד לע"ז או לא דאטו מחמת זה שנעבד בו נפיק עתה ידי חובת המצוה משא"כ גבי גזל בודאי איכפת לי' בעבירת הגזל דהא רק מחמת עבירת הגזל שגזל זה הלולב נפיק בו עתה ואע"ג דיש לו לולבין אחרים בביתו שהם שלו לצאת בהם לית לן בו דאפ"ה לא נפיק בלולב זה שגזל כיון שהוא רוצה עתה לצאת בו נמצא העבירה מסייעת למצוה:

והארכתי בפירושם לפי שראיתי שהגאון בעל שער המלך בה' לולב דף פ"ב שגג בזה במחכ"ת דשם בד"ה ואין ממעטין כתב וז"ל קשה לי דאם עבר ולקטן אמאי כשר הא הוי מה"ב ותירץ שם בע"ג וי"ל דשאני הכא כיון דאפשר למצוה שתעשה בלתי העבירה כגון אם לקטן בהיתר ודאית לי' הושענא אחריתא אע"ג דלקטן באיסור לא קרינן בי' מה"ב כיון דמשכחת לה שילקטן בהיתר בלתי עבירה עכ"ל ע"ש וזו ליתא דא"כ גבי גזל נמי נימא הכי היכא דאית לי' לולב אחר שלו יהי' יוצא בלולב זה שגזל ודוחק לומר דגבי הושענא משכחת היתר בהושענא זו והיינו אם לקטן בהיתר הא גבי לולב זה נמי משכחת היתר כגון אי לא גזלו וקנה מידו או אם רוצה להשיב לו תשלומי גזל הלולב כיון דלאו הניתן להשבון הוא דהיינו לתשלומין אלא עכ"ל כיון דהשתא הוא דגזל נמצא העבירה עתה מסייעה למצוה:

גם דברי הגאון בס' פ"י ודברי אחיו הגאון מהר"ש נרו בש"ות נ"ב מה"ת אינם נוחים בזה שהעלו כאחד פירוש בגמ' בסוכה במה דאמרינן שם בד"ל מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזל היינו כיון דלפי"ז משכחת בהאי לולב היתר שהרי אם לא נתכוין לגזלו הי' יוצא בו כגון בי"ט שני דיוצא בשאול א"כ אפי' גזלו נמי יוצא בו וזו ליתא כמ"ש:

ויש חילוק אחר העלו שם בתוס' והוא דא"י בטבל אע"ג דטבל דומה ממש בזה לאשרה משום דגם בטבל י"ל כי האי אטו מחמת איסור טבל דרבע עלה נפיק ידי מצוה ומה איכפת לי' אם המצה זו של טבל או לא א"כ אין העבירה מסייעה למצוה אפ"ה יש בו משום מה"ב משום דאוכל איסור ממש בשעת עשיית המצוה והנה במחכ"ת הגאון בעל שעה"מ דגם בזה שגג שם ע"ב בד"ה ואין ממעטין במה שרצה ליישב קו' הנ"ל מאם עבר ולקטן דכשר הא הוי מה"ב ומתרץ דדוקא טבל או דמאי וכן בלולב כל עוד שאינו מחזירו עבירה בידו נמצא שבשעת המצוה עושה עבירה משא"כ הכא דאחר הלקיטה אין כאן סרך עבירה ל"א מה"ב וכו' עוד וז"ל אלא שמדברי התוס' נראה דלא ס"ל הכי לחלק משום שתירצו דל"ד לגזל וכו' ואם איתא הו"ל לתרוצי דשאני אשרה דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל עכ"ל ולא הבנתי דבריו דהא מהאי דחזרו התוס' להקשות מטבל מבואר דס"ל דאי עושה עבירה בשעת עשיית המצוה אע"ג דלא איכפת לי' בעבירה אפ"ה הוי מה"ב ואי דר"ל דהאי חילוק לא ס"ל אלא אע"פי דבשעת עשיית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל אפ"ה הוי מה"ב משום דנעבדה בו כבר עבירה זו אינו מוכח כלל מדבריהם והא דלא תירצו לחלק בהכי י"ל דהתם קאי למ"ד ביטלו ול"ב א"כ לפ"ז רגונס

לומר

לומר דגבי גזל איכא משום מה"ב יאע"פי דאחר דנפיק בי' הדרא הלולב למהייהו ולא עבר למפרע על לאו דגזל ואין כאן עבירה בשעת עשיית המצוה והפ"ה הקב"ה שונא גזל בעולה:

והנה ראיתי להגאון בס' שאגת ארי' סי' נ"ט שעמד להקשות על הרמב"ם בפ"ה מה' א"מ דכתב שם אין מביאי' נסכים לא מן הטבל משום מה"ב ותמה עליו דהשיב כה"ג מה"ב דהא לא ע"י העבירה שנעשית בו נעשתה מצות נסכים ומביא ראי' מתירוץ התוס' הנ"ל דל"ד לגזל וכו' וכתב עוד דדברי התוס' מבוארים בירושלמי גבי הקורע בשבת דיצא ידי קריעה ומקשי ול"ד למצה גזולה שא"י בה תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה ע"ש ולדעתי דין זה דרמב"ם אמת וברור דודאי בלאו קרא ממשקה ישראל משום מה"ב לחודא הוי מותר להביא נסכים מן הטבל דמאי מה"ב י"ל בהבאתן וכקו' השאג"א אבל לבתר דידעינן מקרא דממשקה ישראל דאסור להביא נסכים מדבר האסור א"כ חזינן דתורה הקפידה להיות ההבאה מהדבר המותר דוקא וא"כ אם הביאן א"כ מדבר האסור הרי העשייה המצוה דהיינו ההבאה נגד דעת התורה והוי א"כ כמו אכילת מצה של טבל דבשעת עשיית המצוה עושה מעשה העבירה ושפיר כ' הרמב"ם דפסולין בדיעבד משום מה"ב וק"ל:

ויותר קשה על הגאון בעל ש"א לפי הבנתו דהן הן דברי התוס' הגאמרי' בירושלמי הנ"ל א"כ קשה מאי חילוק יש בין קורע בשבת למצה של טבל למה א"י בטבל משום דבשעת עשיית המצוה אוכל איסור ולמה בקורע בשבת יוצא ידי קריעה הא ג"כ בשעת מצות קריעה עושה איסור חילול שבת וא"כ י"ל אע"ג דאין עבירה מסייעת למצוה כמו בטבל לא הוי לי' לצאת י"א קריעה ומה גם קשה דידי' אדידי' לפי מ"ש בסי' שלפני זה דלהכי אם תקע בשופר ש"ש לא יצא אי אמרינן מצות להנות נתנו משום דכיון דכי תקע באיסורא קא תקע והוי מה"ב (ועיין בחידושי רשב"א ליבמות דף ק"ב ע"ב) א"כ קשה מ"ש הא מקריעה בשבת הכי איכפת לי' דשופר זה של שלמי' הוא אם העבירה מסייעה למצוה ודו"ק:

ומעתה נפן ונעתק עצמנו לדברי מר שארי שר"ל כמו שמחלק הרי"ט בענין סברת אי עביד ל"מ דהיינו דוקא אי מהדרינן עובדא תו אין כאן עבירה ולהכי אמר רבא דל"מ אבל דבר שנעשה מעשה דליתא בחזרה כגון שוחט או"ב או חסם פ"פ או טבח בשבת הוא מעות לא יוכל לתקן ומה יתן ומה יוסיף אי נימא דשחיטה תהי' פסולה. וכדומה מודה רבא דא"ע מהני וכסברא זו העלה מעלתו לומר גם לענין מה"ב ולפיכך גבי חורש בי"ט אף אי נימא דלא עלתה לו הכיסוי משום מה"ב מ"מ העבירה כבר נעשית ונתחלל י"ט בחרישתו ומה יתן אם ישאר העפר כמו שהוא א"כ אפי' אם בא למלוך אמרינן לי' זיל כסה והעבירה אשר כבר נעשית ענין אחרת והמצוה ענין אחרת ועולה למצוה ותו לא לקי אי אמרינן הואיל לא כן גבי גזל לולב כל עוד היות הדבר בעין עלה דידי' רמי' להשיב את הגזילה וכל עוד אשר הוא מחזיק הגזילה בידו העבירה נמשכת בפועל ולכן הוי מה"ב ולא יצא וזו נראה למר שארי תשובה מספקת על קושיית גיסו הרב ז"ל והאריך מעלתו עוד לומר וז"ל אע"פי דע"כ התוס' בסוכה לא סבירו להו בשיטת ריב"א לחלק כן משום דא"כ אין מקום לקושייתם מטבל דג"כ העבירה כבר נעשית וליתא בחזרה וליכא תו משום מה"ב וצריך קרא לאשמועינן דאפי' בדיעבד ל"י. אמנם אנן בדידן בשיטת תוס' שילהי חולין אשר שם לא אזלו בשיטת תוס' דפ' א"ע כפי מה שהו' לפנינו כנ"ל וכדקיימין בשיטתייהו בחולין נכוני' דברי אלה להסיר קו' השואל עכ"ד מעלתו:

והנה מהירושלמי הנ"ל נראה ברור דליתא לחילוק זה דא"כ מאי מקשי שם ממצה גזולה לקורע בשבת דהרי בקריעה בשבת כבר נעשתה העבירה בחילול השבת ואי אפשר בחזרה וליכא תו משום מה"ב ולהכי יצא ידי קריעה משא"כ במצה גזולה כל כמה דלא השיב הגזילה נמשכת העבירה בפועל אע"כ דחילוק זה איננו:

ומלבד זאת נראה לי להוכיח דגם תוס' שילהי חולין לא ס"ל כן אלא קיימו בחדא שיטה עם תוס' בסוכה דהנה באמת דבריהם בחולין צריכין ביאור כנראה לכל מעיין בלשונם ומעכ"ת רצה לסקל דרכם ז"ל והנה פשטות דברי תוס' צריכין ביאור במה שאמרו והכא משמע דכ"ז דלא עבר ושקלא איכא עשה ול"ת ונראה כי התו' הוציאו ממשמעות הזה ממה שאמרו בגמ' עשה ול"ת ואין עשה וכו' ע"ז יפלא מה זו משמעותא נגד שיטת הריב"א הלא ודאי גם לריב"א יש בשלוח הקן וכן בי"ט עכ"פ עשה ול"ת רק שהל"ת נדחית מפני עשה דטהרת מצורע או מפני עשה דכיסוי ואחר שהל"ת נדחית אזי נשארת רק העשה לבד אבל עכ"פ יש בהם עשה ול"ת בעולם ושפיר נקיט המקשן בלשונו עשה ול"ת ותו אי משמעות דהתו' הוא מלשון המקשן מה הציון הלז ל"ל הו"ל לתוס' לציין על המקשן וכו' וחולם האמת תורה דרכה כי כל משמעות התו' הוציאו מלשון התרצן הוא אמר ל"ל דעבר ושקלא דלאו עבר היינו עבר ממשמעותא הוא שעכ"פ אל הלאו ולשיטת הריב"א אין כאן שום עבירה מפאת הלאו שהוא כבר נדחה מפני העשה ולא עבר עליו והו"ל להתרצן לומר ל"ל דעבר ושקלא דלאו ליתא וע"ז משני התו' דאיכא איסור לאו ושפיר נקיט דלאו עבר עכ"ד מר שארי בביאור דברי התוס':

ואני אומר דלענ"ד לא זו האמת אשר תאיר לנו את דרכם ואין זה במשמעותם חדא דבזה עוד לא תירץ מעלת כבודו קושייתו על לשונם במ"ש דכ"ז דל"ע ושקלא איכא עשה ול"ת דהא ודאי אף לשיטת ריב"א כ"ז דלא עבר על הלאו בקיום העשה איכא עשה ול"ת ומה שר"ל שדקדקו לפירושו על הלשון דלאו עבר ולשיטת ריב"א הא לא עבר על הלאו משום דנדחה מהעשה תמה אני על פרו"מ דאם כן הוא קושיית התו' לא קשה ול"מ די"ל דש"ס הכי משני לפי שיטת ריב"א ל"ל דעבר ושקלא היום את האם לצורך רשות וא"כ למחר רוצה ליטלה לטהרת המצורע א"כ לפי"ז בודאי לא תדחה העשה אשר מקיים למחר את הלאו אשר כבר עבר ביום אתמול ומה אם העשה לא תוכל לדחות לאו גרידא דלא בעידנא על אחת כמה וכמה לאו שיש עמו עשה דצריכא להיות בעידנא ולפי"ז שפיר נקיט המתרץ תיבת עבר בלשונו וק"ל:

אבל לדידי נראה דבריהם ברורים דודאי הש"ס משני שפיר ל"ל דעבר ושקלא לצורך רשות ולאחר זמן רצה לקיים עם האם מצות טהרת מצורע ובכה"ג היכא דלא הוי בעידנא אפי' נטלה לצורך מצוה בודאי עבר מקמי הכי על הלאו ומשני הש"ס ג"כ שפיר ל"ל דעבר ושקלא ולפי"ז הקשו התוס' שפיר על הריב"א דלדידי' למה להגמ' לאשכוחי היכא דליכא רק עשה בכה"ג לוקמי הכי היכא דנטלה את האם לטהרת המצורע ושחטה מיד תוך כ"ד יע"ש רש"י בד"ה קיימא ול"ק (וסבירו להו דהעוסק בהכשר מצוה הוי שפיר בעידנא כמ"ש הנ"י בפ' א"מ) א"כ בכה"ג לא עבר על הלאו כלום משום דבעידנא דעבר הלאו מקיים העשה ונדחה הלאו וליכא לריב"א אלא עשה גרידא וס"ד דדחי ולהכי איצטרך תשלח לעיכובא דל"ד ואייתר לן בתירוץ הזה דלא קשיא תו קושיית הש"ס בתר הכי הניחא למ"ד וכו' אלא למ"ד ביטלו ול"ב מא"ל דהא למ"ד ביטלו ול"ב ליכא ג"כ בכה"ג כ"א עשה לחודא אע"כ דלא כפי' ריב"א א"כ צריך לאשכוחי דוקא בכה"ג היכא דנטלה לצורך רשות או לצורך מצוה וקיים העשה שלא בעידנא היכא דעבר הלאו מקמי הכי ומדוייק לפי"ז לשונם דנקטו והכא משמע דכ"ז דל"ע ושקלא איכא עשה ול"ת והיינו היכא דאפי' שקלא לקיים בעידנא לצורך מצוה איכא ג"כ עשה ול"ת משום דלא נדחה הלאו ומכ"ש היכי דנטלה לדבר רשות א"כ ליכא לשנוי' כה"ג דתו קשה ל"ל תשלח דהא איכא לאו ועשה ולא נדחו מעשה אחרת לחודא וז"ב בפירושם:

והשתא דאתינן להכא נשמע מיני' דגם התוס' בשילהי חולין לא סבירו חילוק מעלת כ"ת בדין מה"ב דאל"כ לא תירצו כלום די"ל דאע"ג דאיכא איסור לאו בהדי' עשה אפ"ה איצטרך לריב"א קרא תשלח משום דאי לא כתב קרא הו"א בכה"ג היכי דעבר וקיים העשה יצא ידי טהרת מצורע כמו גבי חרישה בי"ט דיוצא ידי מצות כיסוי משום דעבירה כבר נעשית להכי איצטרך קרא דאפ"ה לא יצא אע"כ דלא ס"ל הכי וק"ל:

אך קשה לי על תירוצם מאי פריך הגמ' למה לי תשלח וכו' דילמא להכי כתבה רחמנא תשלח להיכי דשקלא לטהרת מצורע ומקיים העשה מיד לומר דלקי על הלאו ואי לא כתבה הקרא הו"א דלא לקי וכריב"א להכי אתא הקרא להורות לנו דגבי שלוח הקן לא נדחה הלאו ולקי עליו וכמו שהקשה השע"המ בפ"ג מה' נדרים על הריב"א כה"ג מהא דפריך הש"ס בפ' א"מ למה לי קרא והתעלמת הא איכא עשה ול"ת דילמא צריך קרא להיכי דעבר ונטמא או חלל את השבת דלקי ותירוצו שם לא שייך הכא יע"ש וצ"ע:

ואשר

ואשר אני אחזה לגרף שיטת הריב"א וליישב כל הקושיות האלה הוא ע"פי מה שנראה לי לחלק עוד חילוק אחד בדין מה"ב והוא על פי סברת חילוק אחר בענין אי עביד לא מהני והובא בס' שער המלך בפ"ג מה' גירושין בשם הר"ב בני חיי והוא דע"כ לא אמר רבא אי עביד ל"מ אלא היכא דמעשה הוא האיסור כגון לאו דגזלה או תמורה משא"כ שחיטה בשבת דמעשה עצמה אינה אסור ויומא הוא דקא גרים אז כ"ע מודים דמהני יע"ש ולפי"ז אמינא סברא זו גם בענין מה"ב וזו לדעתי הן הן דברי הירושלמי שהבאתי דמקשי מה בין קריעה בשבת דיוצא ידי קריעה למצה גזולה דהוי מה"ב ומשני תמן גבי גזולה גופא עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה פירש משום דקרע היום בשבת ורק יומא גרים האיסור משום דבחול ליכא מעשה הקריעה שום עבירה ולפיכך לית בה משום מה"ב אף אם קרע היום בשבת ועשה בעשיית המצוה עבירה ואינו דומה בזה לטבל דטבל הוא ג"כ בכל עת ובכל שעה עבירה ולא אמרינן האי חילוק במה"ב בין עושה עבירה בעשיית המצוה כמ"ש היכי רק היומא קא גרים העברה וקלא מזה החילוק מצינו ג"כ בש"ס דידן בפסחים דף מ"ח ע"א מה טבל מיוחד וכו' יעיי"ש:

לפי"ז מתורצת קו' השע"המ מהאי דאם עבר ולקטן דכשר דשם לא הוי מה"ב משום דרק יומא קא גרים האיסור וכמ"ש:

ומעתה כל דברי הריב"א עולים כהוגן משום די"ל דריב"א לא העלה דינו אלא רק גבי חרישה בי"ט דאם חרש וקיים מצות כיסוי ליכא מלקות ול"ק תו קושיית הרב מהר"ז בכ"ב דהא הוי מה"ב משום דחרישה בי"ט הוא ממש כמו קורע בשבת דלית בי' משום מה"ב דרק יומא קא גרים האיסור אע"ג דעשה איסור בשעת המצוה לית לן בו אבל גבי שלות הקן דלאו יומא קא גרים אלא היא גופא עבירה בכל שעה ורגע וגם בעשיית המצוה עובר עבירה ודומה ממש למצה של טבל בודאי סבר הריב"א דהעשה שנעשה בעבירה לא דחי הלאו שיש עמו עשה ולקי עלה וכקו' מהר"ז:

ולפי"ז מתורצת קו' התו' בשלהי חולין וקו' השע"המ בנדרים ג"כ ל"ק ול"מ ולדעתי דברי אלה נכונים וברורים המה:

וראיתי למרן אביו שם העלה לנדד במה דאמרינן בכ"מ מאי אולמא האי עשה מהאי עשה אפשר דמ"הת באמת הברירה בידו כיון דשתיהן הן מ"ע ורק מדרבנן א"ד מטעם שב וא"ת עדיף והנה אם נימא שגם מ"הת סברא להיות בשוא"ת ואין הברירה בידו אמנם עכ"פ הוא מטעם מאי אולמא ולא שיש לנו קרא ע"ז וכ"ז הוא מתחילה קודם הקיום אבל אם עבר ועשה עשה לא אמרינן דלא קיים העשה דהרי גם איפכא דהיינו כה"ג יבם שייבם יבמתו בבעולה וכבר בא עליה קנה וקיים מצות יבום משום דאמרינן א"כ להיפך מאי אולמא יע"ש שמתרץ בזה הרמב"ם והריב"א ז"ל שכיון שקיים המצוה אינו לוקה על הלאו והלאו כמאן דליתא ונשאר רק עשה ועשה ואמרינן מאי אולמא וספיר מחשב קיום המצוה ולא מחשב תו מה"ב עכ"ד ולדעתי אין ספק שהאי דאמרינן בכ"מ מאי אולמא היינו שהוא מ"הת בשב וא"ת ונראה מוכח מהא דפריך הש"ס בחולין דף קמ"א ל"ל תשלח מאי אולמא וכו' והשתא אי מ"הת הברירה בידו בודאי אצטרך תשלח דבלא"ה ס"ד שיכול לטהר המצורע ולקיים עשה הלזו אע"כ דליתא ומה שר"ל דגם אם עבר וקיים העשה אמרינן להיפך מאי אולמא וספיר קיים המצוה גם ז"א לענ"ד דאם כן הוא ליסני הש"ס התם הכי ל"ל דעבר ושקלא ואח"כ שחטה והוי אמינא דקיים מצות עשה ולהכי אתא קרא לומר דהפ"ה לא יצא חובת המצוה ותו לא קשה קושיית הש"ס בתר הכי דפריך מאי אולמא וכו' ואף גם אי יהיבנא למרן אביו סברותיו האלה אעפ"כ לא הועיל לו לתרץ במו שיטת הריב"א דהא הריב"א ע"כ סובר דרק לא לקי על הלאו בקיום העשה אבל מ"מ נשאר איסור לאו משום דאל"כ קשה קו' התו' שם בחולין בד"ה ל"ל וא"כ לפי"ז תו לא שייך לומר מאי אולמא להיפך כמובן ויעיין פר"מ כי דרך מרן אביו נסתרה ממני בזה:

ובעיקר קושיית רש"ל והגאון אביו על הרמב"ם במ"ש בפ"ו מה' יבום באם עבר ובעל יבמתו האסורה עליו באיסור עשה דקנה קנין דקשה מאי אולמא האי עשה מהאי עשה נ"ל דדברי רבינו נכונים די"ל דסובר כרשב"א והריטב"א הובאו בש"מ לכתובות ד"מ דס"ל דעשה שהיא בקום ועשה דוחה לעשה שבאה מכח הלאו והיא בשב וא"ת וכאשר אין לנו חייבי עשה כה"ג אלא ג' שמנו הרמב"ם פ"א מה' איסות ה"ח והן מצרי ואדומי ובעולה לכה"ג ולפי"ז שפיר כלל הרמב"ם חייבי עשה עם חייבי לאוין כיון דדין אחד להם דנדחו כמו חייבי לאוין ולפיכך כתב אם בעלו קנה וזו נכון ושוב מצאתי שכוונתי בזה להגאון בעל מחנה ראובן והנאני מאוד:

ויש לי להעיר על הרמב"ם דהא בסוגי' דיבמות שם בדף כ' מבואר דהא דאמר ר"ל כ"מ שאתה יכול לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת איתותב מהא דתניא אם בעלו קנה משום דה"כ אפשר בחליצה יע"ש והא הרמב"ם פסק בה' יבום האי דאם בעלו קנה ובפ"ו מה' ציצית פסק הא דאמר ר"ל וצ"ע וי"ל דרמב"ם פסק כהאי תירוץ הש"ס שם ביבמות דחליצה במקום יבום לאו כלום הוא ויש לעיין בסוגי' שם:

ויהי נועם ה' עליו, לשבת שלו ושקט בהכליו, ישכיל עוד ויצליח בנתיבותיו, למען יוכל לכת אחרי ה' ותורותיו, ואת החכם היודע פשר, יחדש ה' נעוריו כנשר, כחפץ שארו אוהבו ומוקירו:

בער אפפענהיימער:

תשובה ע"ז מהרב החכם החריף מהר"י לאנדא:

שאר בשר שנתעלם מן עין רואה, ואוזן שומעת שמעו הטוב הולך למישרים, ישיחו בו יושבי שערים, במחנה העברים שמו מפארים, ה"ה כבוד ש"ב הרב המופלא חכם וסופר, אשכול הכופר, נותן אמרי ספר, מפורסם שמו, מוהר"ר דוב בער אפפענהיימער נ"י לדור דורים:

כן: יקרו אמרותיו אשר יקרתי לפקדני בפקודת שלום, ערבים עלי אמרי נועם, מן ט' לחודש הזה, שלום כי ידבר והמה למלחמה, מלחמתה של תורה, שולף חרב מתערה, ויציגני למטרה, ואני זקנתי מהיות לאיש מלחמות, יעיר קנאת סופרים כחיצים שנונות, עלפו חושי בי, זכרונו בוגד תמול לא ידעתי, גם אור עיני אין אתי אור היפה לבדיקה, ושמעתתא בעי צלותא כיומא דאיסתנא כולה שמשא בענא דלא נסורא, והכי יומא דעיבא המה יעצבוני עד לא קם רוח בי, לעיין בעומק הלכה, וידי כבדה מהעריך מערכה:

אולם אהבה מגלגלת השורה, מהשיב מפני הכבוד לא אוכל עצרה, אליו תשוקתי יהי מה אריץ דברי מהרה, על כן תפסתי קנרה, נקיטנא בשבילי אמריו אשר שם למטרה, לסתור את אשר אגידה ואדברה, בספר נ"ב מה"ת א"ח סי' קל"ה, כד הוינא טליא לחלק יצאתי בענין מצוה הבאה בעבירה, טרם ידעתי כי הוא זה דעת קדושים אמצא מסברה, לחלק בין בשכבר נעשה פעולת העבירה וליתא בחזרה, ועתה רומע"ל ישא דעה מרחוק, הושיט אצבעו והראני דברי הירושלמי פ' ההורג, וסייס בי', מזה נראה ברור דליתא לחילוק זה דאל"כ מאי מקשי מגזל לקורע בשבת שכבר נעשה העבירה וליכא מה"ב:

הן המה תכלית דבריו היוצאים מבין ציצים ופרחים, ואני אשאלה ממנו מענה לשון, מאי העבירה הזאת בקורע שלא ע"מ לתפור הרי הוא ככל המקלקלים כמפורש שם במשנתנו, אומר אני כי הוא זה גלגל החוזר, אם נימא דלא יצא י"ח קריעה הרי לא נתקיימה מחשבתו ואין כאן עבירה והדר דינא אם אין כאן עבירה מדוע לא יצא ידי הקריעה, ותהי להפך אם נימא כי יצא י"ח קריעה ואהני מעשיו הרי יש כאן איסור שבת והוי מה"ב, ואחרי הנעה זו מצאתי את לבבי נאמן לאמור כי הוא זה מאמר הירושלמי תמן הגזילה גופא עבירה הן אם אכלה לרעבון והן אם אכלה לשם מצותו, העבירה אחת היא ומן פעולת העבירה באה המצוה והרי זה מה"ב ברם הכא הוא עבר עבירה ר"ל כי פעולת הקריעה בעצמה אינה עבירה אם לא אהני מעשיו ונתקיימה מחשבתו א"כ אין המצוה נמשכת מן פעולת העבירה ונהפוך הוא העבירה נמשכת אשר חשב לעשות מצוה ולכן אין זה מה"ב, ואם נכים אנחנו בכוונת הירושלמי סרה תלונתו מעלי גם תמיהות בעל קרבן עדה יכלו:

וכאשר לא אמצא בזה יתד לתלות סברת רומע"ל במאמר הירושלמי הנ"ל יש מקום לבע"ד לומר כי כל הני פוסקים דקשיא להו מהאי דטבח ומכר בשבת על רבא דאמר

אי עביד ל"מ יע"ש בש"ך ח"מ סי' ר"ח, לא נראה בעיניהם לחלק כפי העולה על רוחו הזך והישר, אמנם כן ידעתי כי ידיו רב לו למעביד שמוכין לדבריו ולחזק סברתו והני לא באתי כי אם לשמור ולעשות סנגוריא לדברי הראשונים, את זה אמרתי בחפזי לא מזיגנא רישא אבי שדיא עד דמהפכנא לזכות אמרי ואשתעשע בדבריו כבר בי רב דחד יומא כאשר זמנו של שטר יגיד, על כן דברי לעו:

בני הרבני הנגיד המושלם דש"ט מכירו לשעבר עת היותו בווינא נזדמתם יחד בקבלת פני ידידנו הגאון מה"רמ מינץ אב"ד דק"ק אובין:

עתה תמו דברי אוהב את חכמים ומתכבד בכבודם, דש"ת מוכן לטובתו בכל אשר יקראני אענהו הנני והנני:

הק' יעקבקא סג"ל לאנדא:

אמר המחבר כל הרואה יראה כי הרב החכם החריף מהרי"ל עדן לא עשה בפירושו לירושלמי סנגוריא לדבריו דמ"מ קשה מאי מקשי הירושלמי הא ל"ד קריעה בשבת לגזל וכמ"ש בתשובתי ובודאי כפי העולה על רוחי בכוונת הירושלמי ל"ק כלל קושיית האחרוני' מהאי דטבח בשבת ובגלל קו' זו מחלק באמת הרב בני חיי והרב שע"המ לתרץ קו' זו דהרב ש"ג עיין בשעה"מ בפ"ג מה"ג ובפרט אנכי לתרץ הריב"א העליתי חילוק הלזה בדין מה"ב והכנסתיהו בכוונת הירושלמי ואין אחריות הני פוסקים על הריב"א:

תשובה מלייפניק מב"א ההריף מ'וה בער אפפענהיים על ענין הנ"ל:

רב שלומים, ישגו בנעימים, לדודי הנעים והנחמד, ה"ה החריף הבקי הק' המהולל, החכם השלם, כ' מ"וה בער נ"י ולא ידעך:

כז: אחד"ש אשוב לראות את הציונים אשר הצטיין לעיין בו, ובאמת כל כי האי ליתאמרא משמו, ראשון מ"ש להבין פשט דברי תו' בחולין קמ"א בודאי כן הוא דעיקר קושייתם קאי על תירוץ הגמ' ואמת ונכון הוא וגם הערתי בו כי בכ"ז אינו מיושב כ"כ כיון דעשה פועלת לדחות הלאו וכי תפעול ג"כ לדחות העשה ונהי נמי דעשה דמצורע אלימא מ"מ לא תדחה לל"ת ועשה רק בכ"ז הכוונה בתוס' היא כך, וגם בזה דלא הוי בעידנא בשעת לקיחה לטהר המצורע הקשיתי למסקנת הג"י בא"מ רק זה לפמ"ש התו' בפסחי' דעשה שיש בה כרת דוחה לעשה שא"ב כרת אף דלא הוי בעידנא א"ש:

ומ"ש ליישב קו' התוס' בחולין והמציא דבר חדש בענין מה"ב כיון לדעת גדול ה"ה שארנו] הרב הגאון אב"ד דפה שגם הוא יישב בי"ט דשבועות העבר קו' התוס' כך אך הוא הי' מחלק בפשיטות דהרישה דומה למלה גזולה דנהי דנעשה בהך עפר עבירה אבל כעת בשעת הכיסוי העבירה כבר עברה להאפוקי בלולב לפני יאוש עדיין העבירה בידו שהוא בכל השב, ומה שרוצה דודי להעמיס פירושו בירושלמי הדמיון שדמה בירושלמי למלה גזולה א"ד דשם אף אם הי' נעשה העבירה במלה גופה ולא מחמת הלול היום בכ"ז עתה כבר עברה העבירה ודומה ממש ללולב שקנה ביאוש וש"ר שיוצא בו ובאמת כל פעם אשר אבוא על הירושלמי מתאוה אנכי לבוא אל תוכן כוונתו וכן אמת כי סברת וחילוק דודי הוא נכון מאוד אף אם אין הוא בכוונת הירושלמי:

ומה שהשיג אדוני דודי על הגאון נ"ב כל דבריו נכונים ברורים והגאב"ד דפה השיג עליו בזה ג"כ רק שהמליץ קצת עבורו דעיקר קו' הש"ס מאי אולמא היא גבי מצורע כיון דאפשר לטהר בפעם אחר ואינגו מהכרח לטהר מיד ואם אין לו קרבנותיו ימתין עד שיארע לו אבל מגד שלום בית הו"א דמתחשב כאי אפשר בענין אחר מש"ה אצטרך קרא אבל ביבמה דלא משכחת באופן אחר בודאי לא תדחי שפיר ושלום לא"ד ממני ב"א:

בער אפפענהיים:

תשובה ע'ז לב"א מה"רב הנ"ל:

לה"ה ב"א ידידי וחביבי, הרבני החריף המופלא כ' מ"וה בער נרו שלום:

כח: הנה בא אלי נכון מכתבך, ולהשיבך הנה אנכי בא מה שהודעתני כי כוונתי לדעת הגאון שארנו מ"וה ברוך נ"י מורה עירך ביישוב קו' התוס' בחולין שמחתי מאוד, אחרי דעתי כי כוונתי לאיש ישר מאוד בסברא, אך במה שהוא רוצה לומר בפשיטות דהרישה דומה למלה גזולה משום דבשעת הכיסוי כבר עברה העבירה בודאי ז"א דא"כ איך סובר הריב"א דעשה דכיסוי שמקיים אח"כ תדחי ל"ת דעבירה שכבר נעשה אע"כ צ"ל כמ"ש התו' שם בפסחי' בד"ה אחרישה דקו' הש"ם אחרישה לא לחייב אם הי' דם ציפור במקום חרישה ע"ש ובכה"ג העבירה והמצוה נעשו בבת אחת ואם נפשו לומר כדעת שארנו הרב החריף מו"ה יעקבקא בנ"ב מה"ת ולחלק בין הינא דמני למהדר עובדא הו לא כבר בטלתי דעה זו בש"ות עם הרב הנ"ל:

והנה אף גם פירושי בירושלמי נראה נכון ובודאי א"ד ללולב שקונה ביאוש וש"ר משום דהאי לאו גזולה ומה"ב מקרי ואנכי רק ליתר שאת חילוקי הכנסתיו בכוונת הירושלמי לפי שיטת הריב"א אך בלא"ה לא ידעתי מה הצער הזה לך בפשט דברי הירושלמי הלא דברי חילוק התוס' בסוכה ל"א במה שמחלקו בין גזל להשירה מאירין כשפירין בדבריו ועיין עליו:

ומה שהמליץ הגאון שארנו מהור ב"פ בעד הגאון שארנו בעל נ"ב לחלק בין עשה דטהרת מצורע ליבמה כיון שיכול לטהר א"ע בפ"א לענ"ד אינו נכון כלל דאו קשה מאי פריך תו הש"ס מאי אולמא וכו' דילמא קרא אתא להיכא דצריך לטהר א"ע לאכול קדשים לערב שהוא עשה ואכלו אשר כפר בהם ועיין פסחים נ"ט ויותר יש לתרץ קו' דידי על הגאון נ"ב במה שכתבו התו' שם בפסחי' דעשה שהיא המורה דוחה לעשה שהיא קלה אף שאינה בעידנא וראייתם מקושיית הש"ס דהכא ע"ש לפי"ז י"ל דהיינו דהקשה הש"ס מאי אולמא האי עשה מהאי עשה וא"כ הא אינה בעידנא ומשני דאלימא האי עשה משום שלום בית ותו ל"צ בעידנא ואחרי כל אלה בין לדברי אלה בין לדברי הגאון בלייפניק אינה מיושב מה שהקשיתי על דברי הנ"ב מ"ש בפן הב' היכא דעבר ועשה אמרינן מאי אולמא להיפך מסוגי' בחולין ועיין היטב כי קצרתי מקוצר הזמן ומרוב העבודה הרובצת עלי ואומר שלום לך ולכל אשר לך:

ממני דודך האוהב אותך בער אפפענהיימער:

להרב הגאון מ'וה דוד דייטש אב"ד דק"ק נאווי מעסטי עוד בענין הנ"ל תקפ"א:

הרוכב בערבות, יברך בברכות משולבות, את כבוד ידידי שארי וחביבי, הרב המאה"ג, הגאון הבקי העצום, ע"ה פ'ה מ"וה דוד דייטש נ"י:

כט: הנה זה הימים קבלתי ספרו אוהל דוד אשר שלח אלי למנחה, שמחתי והתענגתי מאוד מאוד בדברי תורתו, כאשר ידע רופ"מ מפעם ומפעם כי מחבב אנכי את תורתו, ומי יתן והיה עם לבבו להקריב לעם ה' יתר פרי מחשבותיו ודבר ה' אשר אתו בכתובים, ולמען תת לו אות כי מיד בבוא הספר עיינתי בו אודיעהו על איזה עניני' קשים לי להבינם:

בפסחים דף מ"ד שם בספרו ט"ו ע"ב העלה מעלתו תירוץ אחד על דברי הג"א בשלהי ע"א דכ' דבאיסורי הנאה גם נט"לפ אסור אשר רבים מקשים עליו מאי מקשי הש"ס שם שלהי ע"א ולמ"ד נט"לפ מותר ג"ג היכא משכחת דילמא משום איסורי הנאה ומתרץ מעלתו דא"ה לא הי' משכחת באותו הזמן משום דשור הנסקל ע"ע וציפורי מצורע לא הי' להם באותו הזמן ותקרובת ע"א כתב הרשב"א בקידושין נ"ח דהינו אסור אלא מדרבנן וערלה הינו אסור אלא במאי נטוע כדאיתא ריש ערלה ומשום ב"בת אין לחוש דמ"ד נט"לפ מותר הוא ר"ש ואיהו סבר ב"בת מותר בהנאה ואין לחוש ג"כ לשמא

בשלו

בשלו בם גיד הנשה דהא ר"ש סבר אין בגידין בנ"ט וכ"כ בחוגה לתרץ הוא מד"ם עכ"ל:

ובזה יישב חתנו הרב קו' התוס' בע"ז ס"ו דהקשו לרבנן דסברו דא"א דלא פגמי פורתא א"כ נילף מג"ה דנט"לפ אסור די"ל דהני רבנן סברו דב"ח אסור בהנאה א"כ ליכא למילף דשאני בשלו בו ב"ח ולהכי נט"לפ אסור ע"כ:

ואני אומר במחכ"ת לא עיינתם שפיר בפנים הג"ה דהג"ה לא אסר התבשיל שנתבשל בכלי הבלועה מאיסורי הנאה משום הפליטה שפולט הכלי דהא הפליטה הוא טעם פגום ובודאי אינו אסור רק דהכלי נאסר בהנאה ואסור להנות מן הכלי אף אם לא פולט שום טעם משום דאסור להתבשל בכלי זה שאסור להנות ממנו וכן הוא מפורש בהג"ה דכ' וז"ל אם נתבשל בכלי שהוא בלועה מב"ח שהוא ב"י אין להתבשיל שום תקנה אבל אם הכלי אינו ב"י אז יוליך דמי הנאת הכלי לים המלח ושרי התבשיל עכ"ל הרי מבואר דלאו משום פליטת טעם פגום נאסר דהא אפי' פירות ודברים יבשים צוננים ג"כ אסור להניח בכלי שנבלע בו איסורי הנאה והכלי הזה דינו כמו גיד הנשה לר"ש דאסור בהנאה ואין בנ"ט רק הוא כעץ בעלמא ואסור בהנאה לכרוך אותו על אצבעו וז"ב:

ולפי"ז ממילא נדחו ובטלים דברי חתנו החרון שי' דודאי הקשו התוס' שפיר אי אמרינן דקדירה ב"י א"א דלא פגמי א"כ נילף מג"ה דנט"לפ אסור ואי דאיירי דבישל בהו הגוי איסורי הנאה מאי בכך ואמאי צריך הגעלה דהא משום הנאת הכלי די בפדיון דמי הנאה אע"כ דלהכי הצריכה התורה הגעלה משום פליטת הטעם הפגום א"כ ק' נילף מיני' דנט"לפ אסור וק"ל:

שם בדף הסוא ע"ב בד"ה גם כתב פרו"מ לתרץ קו' התוס' ביבמות ובנה יסוד תירוצו על קו' אחת שהקשה במה דאיתא בסוכה מ"ב אומר הי' ר"י עולת עוף וכו' פירש"י פטור מקרבן מעילה שלא בלא"ה ליכא לחייב משום מעילה דהא אינו חל על איסור א"ז להדעות דסוברות דא"ה אינו מוסיף והיינו אי אמרינן יש שחיטה לעוף מה"ת זו תוכן קושיית פרו"מ וי"ל דתוס' ביבמות ס"ל כדעת הריטב"א בשבועות כ"ד הובא בתו' שם דהאיסור אינו זבות פקע לאח"מ ולפי"ז הקשו שפיר:

עוד ראיתי שם בדף י"ז ע"ב ובדף ח"י ע"א אשר העלה פרו"מ ליישב כמה קושיית ע"פי דברי התו' בסוכה ל"א דכתבו דהיכא דאין עבירה מסייעה למצוה ליכא משום מה"ב ולפי"ז אם אכל טבל אף כדרך הנאתן והוא מצה יצא ידי מצוה משום דיכול לאכול שלכד"ה וכ"כ החזיק בסברא זו שם בדף י"ח לתרץ קו' גאון אחד ידע מעלתו כי לא כן הוא וליכא למשמע מדברי התו' בסוכה דא"כ הוא מאי הקשו שם בתר הכי ממצת של טבל נימא דל"י משום מה"ב הא לא איכפת לי' אם המצה זו היתה של טבל או לא וא"כ לפי"ז אין העבירה מסייעתו אע"כ דשאני כה"ג היכא דבשעת המצוה עושה איסור בידים כמו האי דאוכל טבל בכד"ה אע"פי שאין העבירה מסייעתו איכא משום מה"ב ול"ד לאשירה דהתם כבר נעשתה העבירה ולא איכפת לי' עתה בעבירה ויקבל פה רצוף קונטרס אחד אשר חדשתי בע"ה דברים רבי' בענין מה"ב והייתי בש"ות עם ידידי שארי הרב החריף מ"וה יעקבקא לאנדא בבראדי ושם הארכתי בעיקר הזה:

ות"למ והנני ידידו ש"ב וחו"נ:

בער אפפענהיימער:

תשובה מש"ב הגאון מ'הו דוד דייטש אב"ד דק"ק נאווי מעסטא תקפ"א:

שלום רב לכבוד שארי ופארי, החריף והבקי, סותר ובונה, חכמתו בחון תרונה, כגיבור מתרונן, זית רענן, זית שופכני ובייסני, כבוד מ"וה בער נרו:

ל: מכתבו הרמה קבלתי, וע"ד שסותר דברי באמרו דטעמא של הג"ה משום שיש בכלי בלועה מהאיסור ושוב הכלי נאסר בהנאה ואסור להשתמש בכלי ולא משום פליטת האיסור והאריך בזה במתק לשונו לשון חכמים והאמת אגיד כי אתמול כתבתי דברים שאמרתי טעות הן בידי כי הטיב אשר דיבר לפי לשון הטור וש"ע יו"ד ס"ז ס"ה סעיף ט' שכ' גופו של גיד אינו אלא עץ כו' לפיכך אינו אוסר תערובתו בפליטתו וכיון שהגיד פולט שוב הכלי נאסר בהנאה ואסור להשתמש בו כמ"ש רפ"מ נרו אמנם מדברי רש"י בפסחי' כ"ב ע"א כתב ד"ה אלא למ"ד כו' אלמא לאו טעם בשר אית בהו כו' אלא כעצמות בעלמא וביותר מפורש ברמב"ם פט"ו מהמ"א ה' ל"ב שאין בגידין בנ"ט כדי לשער בשם ממרולת לשונו משמע שאין בו טעם כלל וכיון שכן אין לומר שהפליטה נכנס בכלי אבל כבר אמר החכם האמת אהוב יותר והאמת אתו ומה לי לעשות סניגרון ונעת עלה במחשבתי דאין לחוש לשמא בישלו בו ג"ה דודאי לא יעלה על דעת שבישלו ג"ה לחוד שהרי אין בו טעם רק שבישל ירך שלימה ובו הגיד הנשה והלא לדעת כמה פוסקים גיד ובשר מב"מ הם ומ"ה חד בתרי בטל ואין כאן איסור בקדירה:

והנה מה שהקשה רפ"מ מדברי הריטב"א במס' שבועות אני מודה לש"ב נרו דלשיטתו אינו מיושב קו' התוס' ויתכן דברי לשיטת החולקי' עליו ונא יעיין בדברי התוס' ביבמות ל"ב ד"ה איסור כולל אשר הקשיתי והוא בדפי הספר ט"ו ע"ד ד"ה גם כי לדעתי היא קושי' אלימתא ובפרט שדברי הרמב"ם נובעים מסוגי' הש"ס כמ"ש הכ"מ ואם יעלה במצודת שכלו איזה ישוב יודיעני:

ובענין מה"ב עיינתי בדבריו וחדשות מגיד סברות ישרות בפרט מ"ש אף אם יוכל לעשות המצוה בלתי העבירה מ"מ אם עושה איסור בשעת עשיית המצוה שייך מה"ב היא סברא נכונה גם מה שמפרש הירושלמי ויצא לדון בדבר חדש ומחלק בין הפרקים בין היכא דהאיסור מצד עצמו או שהיום גורם ונסתייע מדברי השעה"מ שכ' ג"כ בדין האי דכל היכא דא"ר לא תעביד נכון מאוד הוא אך קשה לי על השעה"מ מדברי התו' ריש תמורה שהקשו לרבא א"כ השוחט הפסח על החמץ יהי' פסול והלא שם ג"כ רק יומא גרים ומדי דברי באתי לכתוב הנה מ"ו בנ"ב מה"ת מפלפל אי הרמב"ם פסק כאביי או כרבא בהאי דא"ע ל"מ ולא ידעתי הרי הסמ"ע בח"מ ס' נ"ד סק"טו הוכיח דפסק כרבא:

גם מה שהרחיב מעכ"ת בעומק עיונו בדברי ריב"א המה סברות נכונים וכאשר שרופ"מ נרו הוא בעל סברא ישרה אמרתי להעתיק לש"ב שי' גרגיר אחד במס' חולין קט"ו ע"ב תוס' בד"ה כ"כ כו' כתבו דדוקא חלב מקרי הותר מכללו דכתיב כל וקשה לי מדברי תו' ביבמות דף ה' ע"ב ד"ה כלהו כתבו דשאני כלאים דהותר מכללו אצל בגדי כהונה והרי גבי כלאים ל"כ כל ובפסחי' ס"ב גבי טומאה הותר מכללו ובכתובות ל"ב גבי חובל בחבירו דפריך הש"ס מה לחובל שכן הותר מכללו והרי ל"כ כל אכן לולא דברי התו' יש לתרץ מה שהקשו שם בחולין דליפרוך מה להנך שלא הותר מכללו וכו' דהך ברייתא אתא כר' יהודא דס' בפסחים כ"ג גבי ערלה להוציא נטוע לרבים וא"כ גם ערלה הותר מכללו ויותר מזה אין רצוני להטריחו:

ומה שביאר דברי הירושלמי בחילוקו גבי מה"ב קשה הלא המרדכי הקשה בהאי דעבר ולקטן שלא הוא מה"ב הרי דמרדכי שהי' אחרון לראשונים ולא שמיע לי' האי סברא ורפ"מ כתב שבזה מיושב קו' שעה"מ בהאי דעבר ולקטן והלא גם המרדכי הקשה קו' זו:

והנה שמתי עיוני על קונטרסו וראיתי דבר אחד מה שלדעתי לא כן הוא מ"ש רפ"מ דגבי לולב נמי משכחת היתר כו' או אם רצה להשיב לו תשלומי גזל הלולב כיון דלאו הניתן לתשלומין הוא ולדעתי לא כן הוא כי דרך זו אינו מוציאתו מדי עבירה כדאיתא בב"ק דף ס' ע"ב חבול ישיב כו' אע"פי שהגזילה משלם רשע הוא וזולת זה אבקש ממנו אם ימצא עוד תיובתא בחיבורי יודיעני ויעמידנו עליו:

דברי ש"ב הק' דוד דייטש:

אמר המחבר מה שהקשה הגאון ש"ב על סברת השעה"מ מהו' ריש תמורה נ"ל דלא דמי משום דהתם גבי השוחט הפסח על החמץ המעשה שעשה דהיינו השחיטה מלבד שאינה אסורה מצד היום אלא אדרבה היא מ"ע ומחויב לשחוט את הפסח דוקא ביום זה בע"פ ואף החמץ אם הוא שוחט עליו אינו אסור מצד היום הזה דהרי לדעת בעל המאור מותר החמץ אפי' באכילה עד הלילה לר"ש ולר"י אינו עובר בב"י עד הלילה לדעת הרבה פוסקים אלא

שהוא גז"הכ שהזהירה התורה דוקא בקרבן הפסח ולא בשאר קרבנות היום שלא תהי' שחיטתו בעוד שהחמץ בביתו והיינו מבוער א"כ בודאי המעשה שעביד אין היום גורם האיסורה משא"כ השוחט בשבת המעשה שעביד היינה אסורה אלא מגד היום שהוא שבת ושפיר הקשו התו' וק"ל:

אמנם מה שהקשה מעלת ש"ב על הכלל שהניחו התו' בחולין דלא מקרי הותר מכללו אלא, היכא דכתיב כל צ"ע לכאורה ולענ"ד נ"ל פירוש אחר בכוונת דבריהם דע"כ אין רצונם לומר דהאי דהותר מכללו תלי אי כתיב כל או לא דאל"כ מה שכתבו אבל גבי ב"בח לא כתיב כל לא אתא שפיר ודבריהם צ"ע דהא גבי ב"בח אי נמי דכתב לא תבשל כל גדי בחלב אמו אפ"ה גם טמאה ותיה הי' מותר דהא משמעות גדי משמע דוקא בהמה טהורה כדאיתא לעיל דף קי"ג ע"ש אלא ע"כ דרצונם לומר דלא מקרי הותר מכללו אלא היכא האי דהותר נכלל בכלל האיסור והדר הותר בפירוש כמו חלב דמכח דכתיב כל נשמע האיסור גם בחלב חי' והדר שרי אבל ב"בח דמעיקרא לא נכלל בכלל האיסור אלא אדרבה דהותר מפור' דכתיב גדי והאי דלא כתב כל דנקטו בדבריהם ע"כ השגרת דלישנא הוא וכמ"ש לאשמועינן דלא דמי לחלב ומשום דגבי חלב נשמע האיסור מכח מלת כל נקטו אבל ב"בח ל"כ כל אבל באמת היינו מטעם זה היינו מקרי לא הותר מכללו ולפי"ז אי נשמע האי דהותר בפירוש בכלל האיסור אף בלא מלת כל בודאי שפיר מקרי הותר מכללו כמו חלב והשתא גבי כלאים בודאי בלא כל בגדי כהונה בכלל אטו כהנים לאו בני מצוה נינהו וכמו כן כיון דאסרה תורה לחבול בחבירו אטו ב"ד לאו חבירו ישראל הוא ומהיכי תיתי להוציא כהן וב"ד וכמו כן גבי טומאה דאסר בקרבן אטו פסח לאו קרבן הוא ומהיכי תיתי להתיר בטומאה בלא קרא א"כ בודאי כל הנהו לבתר דהותרו מקרי שפיר הותר מכללו ולא דמי כלל לב"בח זו הנראה לי:

וראי' מפורשת לפירוש זה ממה דאיתא בחולין דף ק"כ ע"א דפריך נבלה נמי אשתרי מליקה לכהנים ע"ש וקשה מה ענין הותר מכללו דנבלה דלא כתיב בי' כל להותר מכללו דחלב דכתיב בי' כל דאיירי התם אע"כ כמ"ש:

והנה דרך אגב קשה לי מהאי סוגי' דחולין לפיר"שי בפסחים כ"ט ע"א דלר"בי אליבא דר"י דיליף שאור דאכילה משאור דראי' מותר החמץ של אחרים ושל גבוה אפי' באכילה וקשה א"כ לר"י ל"ל נפש לרבות השוחה בחלב נילף מתרתי מחמץ ונבלה וכמו דמקשה התם הש"ם ול"ל כדמשני מה להנך שכן לא הותרו מכללו דלר"י חמץ נמי הותר מכללו בשל גבוה ושל אחרים וצ"ל דלר"י ע"כ אתא נפש לדרשא אחריתא כמו שפירשו התו' שם אליבא דרי"הג בד"ה חלב:

וראיתי להגאון שע"הם בפ"ו מה' מ"א שהקשה ממה דאיתא בפ' כ"ש ור"ש דאסר איכא למימר מה לחלב שכן הותר מכללו תאמר בגיד שלא ה"מ אבל חי' הרי ג"ה נמי הותר מכללו אגל עוף כדתנן והיינו נוהג בעוף ע"ש שהיא לדעתו קושיא חזקה מזה נראה דס"ל ג"כ בפשט דברי התו' כמ"ש דהותר מכללו לאו דוקא בהא דכתיב בי' כל תלי' דבלא"ה לא מקשה מדי אבל במחכ"ת טעה בזה ועיקר קושייתו לק"מ דהא דג"ה אינו נוהג בעוף לאו משום דהותר האיסור אלא משום דלא שייך בי' איסור ג"ה משום דהתורה לא אסרה אלא שעל הכף בלבד שנאמר על כף הירך עיין בחולין דף נ"ו ועוף אין לו כף עגיל עיין בדף נ"ב ע"ב והרי אם נמצא עוף דאית לי' כף עגיל הוא באמת אסור מ"הת וכמ"ש הרמב"ם ב"פח מהמ"א ה"ד הרי היכא דשייך איסור ג"ה לא הותר וז"ב:

ומה שרוצה מר שאחרי לתרץ קו' התום' דברייתא אתא כר"י וא"כ ערלה נמי הותר מכללו בנטוע לרבים בודאי י"ל כן ואפשר כמו דסבירו להו בתירוצם דב"בח אע"ג דהיתר בחי' ובבהמה טמאה כתוב בהדי' אפ"ה משום דלא כתוב ג"כ האיסור בתורה והדר שרי' לא מקרי הותר מכללו כ"כ סברו בקושייתם דלא מקרי הותר מכללו היכי שאין ההיתר מפורש בתורה אלא ההיתר בא מכלל האיסור כמו נטוע לרבים בערלה לר"י דסבר ונטעתם משמע לרבים ולכם משמע לרבים והוי ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט ועיין בפסחים כ"ג ע"א כנ"ל:

ומה שמתרץ קו' המרדכי עם סברא דידי ומזה משמע דהמרדכי לא ס"ל האי חילוק שהמצאתי הלא כה דברתי בשיטת הריב"א זאין אחריות קושיות המרדכי עליו ואמרתי לפי"ז דלשיטת הריב"א ל"ק קו' זו:

ומ"ש דדרך תשלומי הגזל אינו מוציאתו מדי עבירה כדאיתא בב"ק דף ס' חבול ישיב וכו' בזה נפלגו ברברבותא ממ"ש התו' בפסחים דף כ"ט ע"ב בד"ה ר"א בשם הר"י דהמשה' חמץ ע"מ לבערו א"ע באותה שהי' מוכח דס"ל לר"י דבכל להוי הנ"לע אם מקיים את"כ העשה היינו תו אפי' איסור דאל"כ לא מוכח מדי שם כמובן וכמו כן הקשה עליו באמת הגאון בש"א סי' פ"א מגמ' דב"ק הנ"ל ע"ש שמפלפל באורך בדבריו ומראה פנים מסבירות לכל צד ובש"ות הרשב"א בסי' י"ח שם איתא מפורש דלא כר"י דז"ל שאין מברכין על כל עשה שמנתקה הלאו משום דהוי מה"ב כגון השבת גזל שלא נוכו לגזול כדי להשיב ע"כ ע"ש וכן מבואר מרמב"ם בפ"ג מה' מע"ק שכ' ועל העולה מתודה עון עשה ול"ת הנ"לע והרי הרמב"ם ס"ל בש"ם קיימא ול"ק וע"כ צריך לקיים העשה בתכ"ד כמ"ש רש"י בחולין קמ"א ואפ"ה צריך עולה לכפר דבדלא קיים מיד עובר על לאו ואין עולה מכפר כדאיתא ביומא דל"ו בעבור זה כתבתי בתשובה לבראדי דמשכחת נמי היתר אי לא גזלו וקנה מידו:

תשובה לידידי הרב החריף מ"וה ברוך ייטעלם נר"ו:

ליושב בשבת התורה והחכמה, ירבה ה' אונו ועצמה, ה"ה רעי ומאהבי, הרב החכם הכולל, החריף הגדול, הבקי העצום, מופלא בהפלאות הגנונים, כבוד מ"וה ברוך נר"ו בע"המח ספר טעם המלך:

לא: מכתבך היקר ע"י גיסך הק' המפואר ר"ק פאריום בא לידי נכון, והוא גם הוא הבטחני לשמחת לבבי כי חיים ושלום במגורך, ותורה לא תמוש מביתך, כה תשב בשבתך תחכמוני עוד שנים אין מספר סלה:

והנה במכתב הזה דפקת גם דלתי בית תורתי אשר נכספת לדעת קושי' אחת אשר שמעת אותה נאמרת ונשנית משמי ומתהלכת זה כמה שני' באגרות רבנים גדולים, הנני אחי למלאות בקשתך, וזו:

במנחות דף כ"ב ע"ב בתו' ד"ה ור"י כתבו וז"ל דמשקין לכי מסרחא פרחו להו וכו' עיי"ה בדבריהם לפי"ז קשה מאי פריך הש"ם בחולין דף ק"ח לרב חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ע"ש רש"י דילמא ס"ל לרב דאזלינן בתר בטל והוי לי' א"כ מין בשאינו מינו חלב נבלה וחלב כשרה משום דהאיסור נקרא ע"ש החלב הנאסרה ע"ש בתו' בד"ה אמאי ומשקין לכי מסרחי אין שם משקין עליהם וא"א שתעשה היתר:

ואמת אי אמרינן כשיטת הפ"ח בי"ד בסי' צ"ח דהשיג שם על הש"ך בנ"הכ והוכיח דהפלוגתי' אי אזלינן בתר בטל או מבטל איננה רק לגבי טומאה ולא שייכי כלל לגבי איסור ל"ק אך לדעתי במחכ"ת הפ"ח והש"ך נ"ל דנעלמו מהם באותה שעה דברי התו' שם במנחות בא"ד דכתבו וז"ל וכל סתמא דש"ם לר"ח דלא כרב חיי' וכו' דאמר בפג"ה חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות לר"י עכ"ל וכוונתם מקושיית הש"ם דפריך מאי אריי' וכו' ע"ש א"כ מוכח דתו' לא חלקו בזה בין איסור לטומאה והבין ונע"ג:

ואגב אעמידך על פי' נכון בדברי התו' אשר הצלתים מהשגה אחת גדולה אשר הקשה עליהם הגאון בעל כ"ופ ומצוה ליישב דבריהם ובפי' הזה אשר העליתי הרלתי ג"כ קושייתם על רש"י בע"א דף ע"ג ע"ב בד"ה חזקי' במה דהקשו וז"ל וקשה דדוחק וכו' וכ"ל דרש"י הוכיח דר"י לשיטתו איירי ע"כ בנפלו מים תחילה:

דהנה בס' כו"פ הקשה על תוס' בחולין דף ק' ע"א בד"ה בשקדם דכתבו וז"ל ולפי' ר"א ניחא הא דקאמר גבי יי"כ יי"כ שנפל לבור וכו' וסיימו וז"ל ומ"מ י"ל דהסיא דשרי בע"א אפי' נפלו המים לבסוף יסבור אפשר לסוחטו מותר וקשה הא שם בע"א דסובר כן הוא ר' יוחנן ור"י הא ס"ל בחולין דף ק"ח דאפשר לסוחטו אסור ונע"ג:

והנה חלילה לנו לומר דרבותינו בעלי התום' אשר עיניהם כיונים על אפיקי הש"ם יטעו בדבר המפורש בתלמוד אבל פי' דבריהם נ"ל שפיר דלהמעיין שם בע"א דף ע"ג נראה דלחד

דאחד לישנא דהיינו ר"ש בר' יהודה אמר ר"י מתני אדרבין ואמר ל"ש אלא שנפל שם קיתון של מים תחילה אבל לא נפל תחילה מלא מין את מינו וניעור ובודאי על האי לישנא ומימרא דר"י ממילא ל"ק קושייתם משום דהוא בעי באמת תחילה רק קושייתם תשוב על ר"י דמתני אמתניתן ואמר שם מאן דמתני אמתני' לא בעי תחילה ע"ז תירצו שפיר והיינו דמתניתן סוברת אפשר לסוחטו מותר ור"י לנפשי' מני סובר באמת אפשר לסוחטו אסור משום דבלא"ה מצינו בזה לקמן דף ק"ח פלוגתא דתנאי (ואל תתמה איך אוקי ר"י מתניתן שלא אליבי' דמצינו כמו זה כמה פעמים דאמורא אוקי מתני' שלא אליבי' ועיין בבכורות דף כ"ב ע"ב בתו' ד"ה יתיב בס"ד דגם ר"ש בר"י אוקי להאי מתניתן שלא אליבי') ודברי התו' בחולין לפי"ז הם ברורים:

ולפי"ז מתורצת קו' התו' בע"א על רש"י די"ל דרש"י ס"ל נמי כר"ת ולפי"ז נ"ל דר"י מוקי מתניתן כמ"ד אפשר לסוחטו מותר וכמ"ש רק ר"י בעצמו אומר אפי' הגדילו באיסור מותר ור"י לדידי' הא ס"ל דאפשר לסוחטו אסור וע"כ אוקי רש"י שפיר לדידי' כשנפלו המים תחילה דאל"כ קשה קו' התו' בחולין ודו"ק:

ועתה שמחני מהר בתשובתך, והיה בטוב כחפץ רעך הדש"ת:

בער אפפענהיימער:

תשובה מרעי הרב מה"רב ייטעלס:

ששון ושמחה ישיגו, גם חיים ושלום, לרעי עמיתי, אהבת נפשי, הרב החכם השלם, החריף הבקי, מבין וסופר, שלשלת היוחסין, כבוד מ"וה בער אפפענהיימער:
נ"י ויזרח נגה:

לב: זה הימים פגעתי את שם זה תלמידך בחור אחד וטוב בא לעירנו ובקר את ביתי ובידו מכתבך אלי מלא ידידות ותורה, ראה אחי, דבריך טובים ונכוחים מאוד בפשט כוונת דברי תוס' לתרץ במו קו' בעל כ"ופ אשר היא לכאורה חמורה מאוד לעין הרואה והמעיין, גם כן יפה השבת בזה קושייתם על רש"י ז"ל, ועתה במה דפתחת אסיים:

הנה באמת קושייתך על דבריהם במנחות עמוקה היא וראוי' היא לשית לב ועיון עליה, לכן אמינא ואומר לפמ"ש התו' בע"א דף כ"ו ע"ב בד"ה אבל דר"ה כרב רבי' ס"ל דמ"במ במשקה א"כ ע"כ רב לא ס"ל דאזלינן בתר בטל דאל"כ עדיין קשה קושייתם שם לר"ת ליבטל הייב"כ דהא א"א להיות כשר כיון דמשקין לא שייך אי מסרחי וכו' ולפי"ז רב לדידי' ל"ק:

וא"ז אין עוד אתי דבר לעת הזאת מבקורי העתים להעמידך עלימו, והיה אם יש עמך דבר מה תודיעני, ובזה שלום לך ולתורתך כחפץ רעך הדובר בלא לב ולב:

ברוך בהחכם השלם מהר"י לבית ייטעלס:

תשובה להרב החריף מהרב"י נר"ו:

הנוטה כדוק שמים, יתן בוקר ערב ונהרים, ברכה ותושי' בכפלים, לה"ה רעי חביבי, הרב החכם הכולל, החריף הגדול, הבקי העצום, המעוטה בעטרת המעלות והמדות, הקצין היקר מ"וה ברוך נ"י נגה:

לג: הן רבת שמחה שבעה לה נפשי בראותי מכתבך היקר לקראתי עב"ד ובתוך בו הוד והלל לדברי חידושי תורתי אשר הבאתים לפניך, כי חכם לב אתה מאוד מאוד, תוכל בקר בין האמת והשקר, מבלתי תת הלל להוללות ומבלתי שום תהילה בתהלה, ואשר חזית לתרץ קו' דידי על תוס' במנחות אשר עמך להוכיח מתו' ע"א דרב ע"כ ס"ל דאזיל בתר מבטל, דע אחי ידידי, כי בסיגנון תירוץ זה התנבאת אחד עם איש גדול בתורה ה"ה הרב החריף הבקי מ"וה ליבש מפינטשאב בעהמח"ס יעלת חן אשר ידעתו מלפנים מעת היותו בפראג להביא זה ספרו שמה לבית הדפוס, וכאשר אח"כ היה פה אתנו, הייתי עמו בפלפול ע"ד הקו' הזו, והא לך פה רצוף הפלפול אשר הי' ברצוא ושוב ע"י מכתבים בינינו, ותבונתך הרחבה תשפוט שפוט על אלה דברינו:

ותל"מ כי רבו עלי כעת טרדות שונות, וה' אלהים יברך את ביתך בשלום מעתה ועד עולם כחפץ רעך כנפשך:

בער אפפענהיימער:

וזה דבר ומכתב בעל יעלת חן אלי:

הנה אהובי ידידי בבואי לביתי בפתחי ספרים עיינתי בקושייתו ואמרתי להוכיח דע"כ לפי סברת תוס' כאן רב לא ס"ל דאזלינן בתר בטל לפי מסקנא דש"ס בע"א דף ע' ע"ב דמשיכה קונה בנכרי ורב דאמר התם שקילו זוזי איירי בדאיכא עכבת יין הפומא דכוונת והקשו התו' ליבטל האי עכבת יין ברובא ותי' דמ"במ הוא וקא סבר רב דלא בטיל ע"כ ואי ס"ל לרב דאזלינן בתר בטיל א"כ הא א"א לי"כ שיעשה כשר דבמשקין ל"א אי מסרחי א"כ פריך שפיר לרב לשיטתו ובזה ניחא דיש להבין בלשונם שכתבו וקסבר דלא בטל משמע דמהכא שמיע להו והוא תמוה דהא כל הש"ס מלא מזה דרב סבר מ"במ ל"ב ולפ"ז ניחא דבעלמא לא שמעינן לי' הכי במשקין שא"א לבטל להיות כמבטל כפי סברת התו' הלזו ולזה כתבו דסבר דל"ב גם בזה וא"ת הא זה אינו רק א"ת כליו של לוקח ברשות מוכר קנה משא"כ א"א ל"ק לוקח דיש הרבה יין בכלי של נכרי ואין ס' לבטלו לא מוכח מדי צריך אני למודעי מ"ש בחידושי לי"ד סי' קל"ב סק"א די"ל דהכי קשיא לי' ש"מ כלי' של לוקח אפי' באומר יקנה כליך דבזה מבואר בח"מ סי' ר' דקנה וקשה לי' למה לו כל הטורח הזה שיאמרו לכותים אנו מקני המעות מעכשיו כמבואר בתו' בשם ר"י לימא יקנה לכם כלי דבזה מהני וע"כ דגם זה ל"מ והרי לרב גופא ס"ל הכי באומר זיל קני דקני כדאי' בב"ב דפ"ו להדיא והוכרחתי זה מכח קו' אחרת ג"כ וכתבתי שדברי רש"י צ"ע שלא פי' כן וגם למסקנא דקיי"ל בישראל מעות קונות מ"הת א"כ בנכרי קונה משיכה וע"כ נסתר תי' הש"ס להאמת ושפיר מוכח רב לשיטתו דלא אזיל בתר בטל:

וגם י"ל לפמ"ש התו' בע"א דכ"ו ע"ב דר"ה ס"ל מ"במ במשהו כרב כמבואר סוף ד"ה אבל לשיטת ר"ת א"כ ר"ת לשיטתו ע"כ לא ס"ל רב דאזלינן ב"ב דא"כ ליבטל הי"כ שא"א למשקין להיות כשר ולדעתי יש די בזה והותר הקו':

דברי ידידו הק' ארי' ליב מפינטשאב:

וזאת השובתי אליו:

הנה ראיתי את דברי מעלתו והמה דברי טעם אך לדעתי יש להוכיח מסוגי' אחריתא דרב ס"ל ע"כ דאזלינן בתר מבטל דבזבחי' דף ע"ד איתא אמר רב טבעת של ע"א וכו' ונפלה א' מהם ליס הגדול הותרו כולן וכו' וכתבו התו' בד"ה ונפלה משום דמ"הת ברובא בטל והשתא לפי מה שחזר ר"ת ולא מחלק בין לח ליבש כמ"ש התו' לעיל בדף ע"ג א"כ קשה דרב אדרב דהא רב ס"ל דמ"במ ל"ב והיכא אמר דבנפלה א' מהם הותרו כולן ולדעתי היא קו' גדולה לר"ת אע"כ דרב ס"ל דאזלינן בתר בטל והבטל איירי בע"א של ישראל דלא מני למהוי עולמית כמבטל והוי מין בא"מ ולהכי הותרו כולן משא"כ אי אזלינן בתר מבטל א"כ הא אפשר שהם יעבוד אחד ישראל ע"א בטבעות המבטלות בשוגג הוי מבטל כבטל והוי מ"במ וא"ל דילמא איירי רב במין בשאינו מינו ממש ולהכי תלינן לקולא בנפלה א' מהם אפי' בדבר חשוב ז"א דא"כ מאי פריך לרב מהאי דימותו כולן דילמא אוקי רב מתני' כר"י ולהכי ל"ב משום מ"במ הוא ולא תלינן לקולא אע"כ דגמ' סבר דרב איירי כמו במין במינו וע"כ נ"ל כמ"ש והנני או"כ:

בער אפפענהיימער:

מדרעזניץ מאחי הרב החריף הגדול מ"וה חיים אפ"ה נר"ו:
תקע"ח·

לה"ה אחי ידידי ה"ק החריף הבקי מ"וה בער נר"ו שלום:

לד: הנה אחי אבקש מאתך לעיין בדברי חידושי אשר חדשתי ולהשיבני חות דעתך הרמה עליהם:

ראיתי בתשובת מהרי"ט ח"ם תשובה א' חי"ד שכ' ליישב שיטת הרמב"ם במה דפסק ספק דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא והקשה עליו הר"ן האיך יליף א"כ הש"ס בחולין י"א דאזלינן ב"ר דילמא התם מטעם ספק הותרה התורה ותי' הרי"ט דכי אמרינן ספק מ"הת לקולא היינו בספק שאי אפשר לברר אבל היכי דאפשר לברר ולעמוד על בורי'

של דבר גם הרמב"ם מודה דאסור והתם מייתי מפסח משום שהיה אפשר לברר ואמר רחמנא ועצם לא תשברו בו ומהך טעמא דחי הש"ס בסוף הסוגי' ילפותא דר"א משחיטה עצמה ודילמא היכא דל"א לא אפשר אבל מהך ילפותא דלעיל ניחא דאע"ג דאפשר לא איצטריך רחמנא בדיקה וכ"ת הא לא אפשר כיון דאסור רחמנא ש"ע בפסח היכי ליעבד י"ל כיון דאיגלאי מילתא דטריפה הוי אין כאן פסח כלל ואין כאן שבירה והוי לי' להתורה למישרי שבירה כדי לעמוד על בורי' ובירור הכשרו של קרבן כיון דלא סגי בלא"ה ובתר דאיתחזק בהורת פסח יהי' מוזהר בשבירת עצם אע"כ דאזלינן בתר רובא עכ"ל מהרי"ט בקיצור:

ובזה אמרתי להבין שיטת ר"ת לעיל ד"ה מנא הא מילתא דכ' דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא ידעינן אלא ילפינן לה מפרה אדומה וכו' ולכאורה קשה האיך ילפינן לפי האמת דרובא עדיף מחזקה מפ"א דילמא שאני פ"א דלא אפשר וכמו שהקשה באמת רב כהנא ועיין ברש"י ד"ה היכא דאפשר וכו' והנך כולהו משום דל"א ועיין ברש"י שם דלפי האמת ילפינן דאזלינן ב"ר או מאתרי רבים להטות או דהוה הל"מ וא"כ קשה לפי האמת מנ"ל דרובא עדיף מחזקה מפ"א דילמא שאני פ"א דל"א אבל לפי שיטת מהרי"ט שכ' דכל הנך דלעיל אפשר מקרי וקו' הגמ' לקמן לא קאי אלא ליהתור תירוץ ר"א ניחא שפיר דלפי האמת דרובא עדיף מחזקה ילפינן מפ"א משום דפ"א נמי אפשר מקרי כמו ש"ע בפסח ככ"ל ברור:

ובזה אמרתי לסתור מ"ש שהרנו הגאון מהר"י לאנדא בש"ות נ"ב מהד"ק בא"ע תשובה מ"ג על דברי ר"ת הנ"ל דאין נורך לומר דילפינן מפ"א אלא מכל שחיטה דעלמא ילפינן דרובא עדיף מחזקה דאל"כ בכל שחיטה דעלמא יש לחוש דילמא במקום נקב קא שחט ובהמה בחיי' בחזקת איסור שאינו זבוח עומדת ונקב הושט הוא נבלה ומוכח נמי דרובא עדיף מחזקה והוסיף עוד לומר דמוכח נמי מזה דרובא עדיף מתרי חזקות משום דפ"א היכא תרי חזקות נגד הרובא חדא דאוקי גברא בחזקת טמא ועוד דילמא נקבה הפרה בושט ובחזקת איסור עומדת עכ"ל הנ"ב:

ובדברי המהרי"ט הנ"ל נסתרו כל דבריו דודאי משחיטה דעלמא אינו ראי' דרובא עדיף מחזקה שהרי באמת דחי הגמ' תי' ר"א משום דל"א וכדברי הרי"ט דכל הדחי' אינו אלא ליסתור תי' ר"א אבל כל הנך אוקימתא דאמוראי אפשר מקרי וממילא נסתר נמי דמפ"א יש לנו ללמוד דרובא עדיף מתרי חזקות דאל"כ יש לנו לחוש גבי פ"א דבמקום נקב קא שחיט ז"א דהנה זה בודאי לא חיישינן משום דל"א הוא והש"ס דיליף מפ"א היינו דיש לחוש לשארי טריפות והוי לי' להתורה לחוש להצטרך בדיקה כדי להעמיד הקרבן על בורי' כדברי הרי"ט:

ודע עוד במה דצריך רבה בר שילא לומר דיליף מפ"א דא"ר שחוט ושרף תיפוק לי' בקיצור דיש לחוש שמא במ"כ קא שחיט וכ"כ קשה גבי עגלה ערופה ובשאר ילפותא אע"כ כדברי הרי"ט דהנך אמוראי ס"ל דחשש טריפות כזו הוי לא אפשר משא"כ לענין שאר טריפות אפשר מקרי דהוי לי' להתורה להכשיר כדי להעמיד הקרבן על בורי':

ותל"מ אך חיים ורב שלום ינוה ה' לך מנאי אחיך הנאמן:

חיים אפפענהיים:

תשובה לאחי הרב הגדול מוה"ח אפ"ה: תקע"ח:

רב שלומים, ישגו בנעימים, לה"ה אחי ידידי וחביבי, הרב המאה"ג, החריף הבקי, הק' המפואר, מ"וה חיים אפפענהיים נ"י:

לה: על יסודות דברי תורתך אחי ידידי אשר בנית עלימו סוללות לסתור הוכחת ש"ב מרן הגאון בעל נ"ב דרובא עדיף מתרי חזקות דע אחי ידידי, אם אמנם שדבריך בעצמם מושכלים ונכוחים המה לפי דברי המטרני, אך לבבי לא כן ידמה, כי מתחילה עלה ברוחי לומר דכל התירוץ דמהרי"ט לא בא אלא לתרץ קושיות הר"ן על הרמב"ם מש"ע בפסח ולא מפ"א או מעגלה ערופה ורק שבירת העצם דהוי כמו אפשר ולא כן פ"א או ע"ע כי כן הבינותי מדבריו באשר שהקשה

שם וז"ל וכ"ת הא לא אפשר מכיון דאסור רחמנא ש"ע וכו' וזו קושיא אלימתא היא לכאורה משום דאזהרת עצם ל"ת בו היא גז"הכ כמו האזהרה שלא יהי' הקרבן טריפה וכיון דהתורה גלתה לנו במקום אחר גבי ממזר דכל ספק הנולד לנו שרי משום דכלפי שמי' גלי' ולא שייך שום ספק א"כ יש לנו לסמוך ג"כ כאן על הספק בלא בדיקה והקרבן הוא בעינינו כמו ודאי אינו טריפה ולפי"ז טוב לנו לקיים שתי אזהרות יחד ולתרץ זאת ביאר הרי"ט ואמר דאינו כן משום דהא במקום אחר כמו גבי חלב גלתה לנו התורה באמרה והוא לא ידע ונשא עונו דצריך האדם לדייק ולברר כ"כ דאפשר לברר הס' ואם יכול לברר ולא בירר אינו יכול לסמוך על היתר הספק מ"הת אלא ואשם ונשא עונו א"כ לפי"ז תהיינה הגזירות כסותרות יחד ולמען תתקיימו שתיהן כי התורה אפלה ג"כ באזהרת ש"ע יש להתיר לשבור עצם אחד של קרוס למען נדע בבירור אמיתות הקרבן ולא נסמוך על הס' כיון דאפשר כאזהרת והוא לא ידע ונשא עונו ומכאן ואילך תתקיים ש"ע לגבי שאר עצמות וכן מורה לשון הרי"ט באמרו ובתר דאיתחזק בתורת פסח יהי' מוזהר בש"ע ועיין עליו וכיון דאיתקיימו שתי הגז"הכ יחד אפשר מקרי ואין אנו לסמוך על היתר הספק כ"א על הרוב אבל גבי פרה מכיון בדבדקה פעם אחת בניתוח תו לאו שלימה מקרי וא"כ בע"כ תתבטל אזהרת ושחט ושרף שתהא שלימה לגמרי בשביל כך לא הוי אפשר ויש לנו לסמוך על הספק דמותר מ"הת וכ"ת תתבטל אזהרת ושחט ושרף אני אומר איפכא ומאי בכך תתבטל גבי פ"א אזהרת טריפת הקרבן אף. דחטאת מקרי דהלא שתי אלה אזהרות מפי אל אחד יצאו ולפי"ז קושיות הר"ן נשארה עומדת בנע"ג על הרמב"ם:

כן עלתה במחשבתי ויש בדברי אלה די להציל רבינו הגדול שארנו מהר"י לאנדא אך מה אעשה אחרי רואי גדולי האחרונים הפר"ח והרב בעל שע"המ בה' ט"מ לא כן הבינו בדברי מהרי"ט ואמת משמעות לשונו אלמא הנך ילפותא דלעיל וכו' משמע כדבריהם דגם פ"א אפשר מקרי מ"מ הגאון בעל נ"ב אינו משועבד לסברת הרי"ט כי גאון עצום הוא וס"ל כמ"ש והסוכחתו הוכחה:

ואשר אני אחזה ליישב קו' הגאון בנ"ב דלמה לא ילפינן משחיטה עצמה דרובא עדיף מחזקה ומפ"א דרובא עדיף מתרי חזקות משום דראינו דשאר אמוראי שם כגון רבה ב"ש ורבינא לא חיישו לחשש דילמא במ"כ קא שחיט ורק ר"א הוא דחייש להכי וי"ל דבהא פליגו איניהו סברו דהאי חששא הוי כמו מיעוטא דמיעוטא משום דיש כאן תרי ספקות להתיר חדא דילמא לית כאן נקב כלל בושט ואת"ל דאית כאן נקב דילמא לאו במ"כ קא שחיט ואית לי' בדיקה לאחר שחיטה ועיין בפ"מ במשבצות זהב בסי' ל"ג ובמהר"ם שיף ריש א"ט ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן כלל ור"א סבר כמו לרבנן דר"מ דאזלו בתר רובא ולא חיישו אפי' למיעוטא דשכיח אפ"ה אי אית למיעוטא שום חזקה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא כמו כן אמרינן הכא דסמכינן חזקת איסור שא"ז להאי מיעוטא דלא שכיח דדילמא במ"כ קא שחיט ועלה האי מיעוט חד דרגא והוי כמו מיעוט דשכיח ולפי"ז האי חזקת איסור אין אנו יכולין להחשיבה לחזקה בפני עצמה רק עלתה לנו להוי עמה האי מיעוט דל"ש כמיעוט דשכיח ולפ"ז לא הוי גבי שחיטה עצמה לדידן רק מיעוט בלא חזקה וגבי פ"א לא הוי כ"א חזקה אחת או חזקת טומאת גברא או חזקת איסור א"ז משום דחזקה אחת מהנהו חזקות לא מעלה ולא מוריד כ"א לסמוך עם המיעוט להחשיבו למיעוט דשכיח ודו"ק:

וראיה ברורה מצאתי לסברא זו דאל"כ נעלמו ממנו דרכי רבותינו בעלי התוס' בבכורות דף כ' ע"ב דהעלו שם דאף לדידן ולרבנן דלא חיישו למיעוט אפ"ה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא לחומרא והקשו שם לפ"ז למה אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם ול"א סמוך מיעוטא דאינו מומחין לחזקת איסור והקשו מהרש"א דלמה לא הקשו בהאי דהיכא אכלינן בישרא לעיל מיני' דג"כ איכא חזקה דמסייע למיעוט ע"ש דהיא באמת קו' גדולה ותירוצו שם בלתי הבנה ועיין בפ"מ סי' ל"ג ולפי דברינו ל"ק קושייתו משום דהאי חזקה לא חשיבה כי אם להעלות המיעוטא דמיעוטא למיעוט דשכיח ותו לא שייך סמיכת החזקה ועיין ע"ז: (עיין לקמן בסי' ס"ז ס"ח ס"ט):

והנה חזות קשה ראיתי בשע"המ בה' ט"מ דהביא שם קו' בשם ס' עץ החיים על דברי מהרי"ט הנ"ל והיא דרש"י בחולין י"א בסוף הסוגי' כ' דהא דאזלינן ב"ר הל"מ הוא אפי' היכא דאפשר להתברר ואי כדברי הרי"ט אמאי הוצרך לומר דהוא הל"מ והא אף דשחיטה אפשר להתברר נילף מפ"א דאע"ג דאפשר להתברר אזלינן ב"ר ולפיכך העלה דרש"י ס"ל מכח קו' זו דפ"א אי אפשר מקרי והרב שע"המ הודה לו בזה ובמא"כ תורתם טעו בזה דודאי הרי"ט לא המציא סברתו דפ"א אפשר מקרי אלא להנהו אמוראי דילפי מפ"א ומע"ע דלא חששו להאי חשש שמא במ"כ קא שחיט משום דהוי כמו מיעוטא דמיעוטא ורק חששו לנקיבת שאר אברים אבל לרב אשי ולדידן דחיישינן שמא ב"כ קא שחיט בודאי פ"א לא אפשר מקרי וצריכה לפי המסקנא הל"מ לומר דאף במקום דיכול להתברר דאזלינן בתר רובא וק"ל: (עיין לקמן בסי' קל"ב):

ותו אין אתי דבר, יהי ה' אלהינו עמנו, למען נוכל שבת השקט בבתינו, ולהגות בתורתו כאשר עם לבבנו, כה תפילת אחיך האוהב אותך:

בער אפפענהיימער:

תשובה מאחי הרב החריף הנ"ל:

לאחי ידידי חביבי, הק' החריף הבקי, החכם הכולל, כבוד מ"וה בער נר"ו שלום:

לו: את כתבך מוויכא קבלתי לנכון ושמחתי מאוד בפילפולך הנעים לי, אך מה שאתה רוצה להמציא דבר חדש לומר דגם אליבא דר"א החשש דילמא במ"כ קא שחיט היא מיעוטא דל"ש כלל ואינו אלא כמו מיעוט דמיעוטא ורק בצירוף החזקה דבהמה בחי' בת"א עומדת ונקובת הושט הוי נבלה לדידן הוי מיעוטא דשכיח זו תוכן דבריך ובזה ישבת קו' שהרנו הגאון מהר"י לאגדא ואם אמת שהמה דברי שכל וראוים בחקך קשה לי ע"ז א"כ מאי מקשה הש"ס ע"ז מכח ור"מ האיך אכל בישרא דילמא ר"מ ס"ל דנקובת הושט לא הוי אלא טריפה וכמו דס' ר"ע קודם חזרה לקמן ל"ב ע"א וכמו דסתם רבי ברים א"ט וכיון דר"מ ס' דנקובת הושט אינו אלא טריפה תו הוי החשש דילמא ב"כ קא שחיט כמו מיעוטא דמיעוטא לפי דבריך ושפיר אכל בישרא ובפרט פסח וקדשים שהם מדאורייתא וטפי הוי לי' לגמ' למינקט ר"ע דחייש ג"כ למיעוטא וס"ל דנקיבת הושט הוי נבלה לאחר חזרה זו מה שקשה לי על דבריך ועל הרב השע"המ יפה השגת:

עתה מאפס הפנאי גם מחמת עול התלמידים ועול ד"א אקצר מנאי אחיך החפץ בתורתך ובתשובתך מהר:

הק' חיים אפפענהיים:

אמר המחבר אחרי השנים הראני הרבני המופלג מ"וה יהודה אסאד מסרדהעל לסתור דברי מדברי התום' במס' ב"מ דף כ' ע"ב בד"ה איסורא וכו' במה שכתבו שם וז"ל וא"ת דטפי אכן מחמירין בממונא דאין הולכין בממון אחר הרוב ובאיסורא אזלינן ב"ר אפי' היכא דאיכא חזקה נגד הרוב ולא חיישינן דילמא ב"כ קא שחיט עכ"ל והשתא לפי דברי הא ליכא כאן חזקה כלל משום דחזקת איסור לא מעלה ולא בהה אלא להחזיק כח המיעוט דדילמא ב"כ קא שחיט ע"כ:

והנה את אשר השבתי אז להרבני מהר"י שכחתי אכן כעת נ"ל דמלבד שי"ל דאין להקשות דברי התום' אהדדי והתו' דהכא לא ס"ל כתו' שם בבכורות אמינא לפרש דבריהם דלא יסתרו אהדדי דלכאורה צריך להבין במ"ש ולא חיישינן דילמא ב"כ קא שחיט טפי הוי להו לומר דלא חיישינן אפי' לשאר שטח הושט היכא דיכול לבדוק ולברר דהא למסקנא אזלינן ב"ר אפי' היכא דאפשר לברר וכמ"ש רש"י בחולין י"ב בד"ה פסח אע"ב כוונתם בב"מ כ"ש הר"א בחולין דהא דאמרינן רובא וחזקה רובא עדיף לא מסברא ידעינן אלא ילפינן מפ"א ורצונם לומר כאן דאזלינן ב"ר אפי' היכא דאיכא חזקה והיינו מפ"א ולר"א דחייש דילמא ב"כ קא שחיט אפ"ה לא חיישינן ובאמת מפ"א לא ידעינן דאזלינן ב"ר נגד החזקה אלא בכה"ג היכא דא"א לברר ולפי"ז שפיר כתבו דאיכא חזקה נגד הרוב משום דבפ"א איכא תרי חזקות וכמ"ש בתשובה:

ובזה יש לקיים סברת מרן בנ"ב אשר העלה שם בתשובה לתרץ הריב"ש ולומר דבכל ספק בשחיטה יש ב' חזקות המנגדות זו לזו דלבהמה יש חזקת איסור זבות ונגד זו יש לה חזקת טהרה שהרי בחי' טהורה היתה ואם אתה אומר שלא נשחטה א"כ עכשיו היא טמאה שהרי נבלה היא ע"כ ע"ש והנה מדברי התו' בב"מ איכא תברא לסברא זו דלפי"ז ליכא חזקה נגד הרובא ובמה שכתבתי א"ש דכוונתם היא אפ"א ובפ"א איכא חזקה יתירה:

להגאון מופת הדור מהר"מ מינץ אב"ד דק"ק אובין:

תקפ"א:

הרוכב בשמי ערבות, ישפיע רב ברכות וטובות, לה"ה ידידי וחביבי, הרב המא"הג, הגאון האדיר, החריף העצום, הבקי בכל חדרי התורה, גדול שמו בישראל, ע"ה פ"ה כבוד מ"וה משה מינץ נר"ו יאיר נגה אב"ד ור"מ ד"ק אובין ולו שלום:

לז: אחרי ד"ש כמשפט לאוהבי ה', הנני אומר, כי כאשר עיינתי זה הימים בס' ש"ות נ"ב מ"הת, ועברתי מפה ומפה, פגעתי את שם ועמדתי על ויכוח אחד אשר הי' בינו ובין הגאון המחבר נ"ע והוא בחלק א"הע שאלה כ"ג, ומצאתי ביניהם תירוצים מחודדים ומושכלים על קושיית הים"ש בפ' מרובה סי' כ"ו, ושמתי עיני ולבי על תירוץ אדוני ומצאתי נחת בסברא אשר העלה מעלתו הגאון, ודברי הגאון המחבר לסתור דברי תירוץ מעלת כבודו אינם נכונים כלל לפענ"ד, והמה אנכי על מעלת כבודו אשר עמד מרחוק בלתי נאת עוד במגן וצינת שכלו לעזרת תירוצו הנאמן מאוד בסברא:

הנה הים"ש הקשה לפי מה דקיי"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדי' היכא דלא חייב עצמו בהודאתו כלום חייב א"כ למה בפלגא נזקא מודה ואח"כ באו עדים פטור ורצה רופ"מ לחדש ולהמציא סברא אחת והיא דדוקא היכא דבהודאתו עושה עצמו רשע שאין דבריו מתקבלים אז אינו פטור אח"כ כשבאו עדים אלא כשחייב עליו בקרן משא"כ בפ"כ קנסא שאין עושה עצמו רשע ששסור הזיק ולא הוא לכך מתקבלים דבריו אף דלא חייב עצמו בכלום לכן פטור אפי' באו עדים אח"כ עכ"ד אדוני נר"ו:

ע"ז הקשה הגאון המחבר דלפי"ז נסתרה קושיית רבא במס' ב"ק ע"ה ע"א דאמר קפחתי לסבא דבי' רב ר"ג פוטר עצמו מכלום הי' וכו' ולפי דברי אלה אתמהה וכי ר"ג משוהן עצמו רשע ח"ו בהודאתו הא ודאי דבשוגג סימא עין עבדו וא"כ מה ענין ר"ג לדברי רב המנוגא דמיירי באומר טבחתי דמשוי נפשי' רשע ואינו מתחייב בכלום ע"כ דברי סתירת הגאון בנ"ב:

ואחרי נשיקת עפר עיני מרן בעל נ"ב אנכי אומר דאין בכח קושייתו להניע סברת מעלת כבודו ממקומה ולהיפך אנכי אומר וכי ר"ג דהתכוון לטובת טבי עבדו ולשחררו שוגג היה והתורה אמרה ושחתה עד דיתכוון לשחתה והכי קיי"ל ברמב"ם בה' עבדים פ"ה ה"ד וי"א ובטור וש"ע יו"ד סי' רס"ד אכן מדברי הפוסקים ליכא לאקשוי כ"כ על הנ"ב משום דהם פסקו כרבנן בפ"ק דקידושין דף כ"ד דא"ל לכוון לשחת כ"א צריך כוונה על האבר שמחסר וא"כ י"ל ג"כ בר"ג שמכוין להכות או לרפא ולכחול את העין וסמאה וזהו אפשר מקרי שוגג אבל שם בקידושין בר פלוגתא דרבנן הוא רשב"ג וסבר מדכתיב ושחתה עד שיכוין לשחתה ממש וא"כ בודאי קשה לימא פליגו ר"ש אדאבוה ר"ג כמו דהקשה הש"ס בבילה ט' לימא פליגו שמואל אדאבוה וע"כ ס' ר"ג ג"כ עד שיתכוין לשחתה ממש ומזיד הי' לעשות טובה לעבדו הכשר ומקשה הש"ס שפיר קפחתי וכו' וק"ל:

ודרך אגב בעמדי על הסוגי' זו עמדתי ימים אחדים משתאה ומחרים לדעת ולהבין כוונת ופי' הירושלמי בכתובות ס"פ א"כ הובא שם בב"ק בש"מ בשם הרשב"א להוכיח מיני' דכל מודה בקנס ע"פי עצמו פטור לשלם אף לצאת ידי שמים וז"ל הירושלמי קנס מהו שיאמרו לו צא ידי שמים נשמעינ' מן הדא מעשה בר"ג שהפיל שן טבי עבדו אתא גבי דר"י א"ל טבי עבדי מצאתי עילה לשחררו אמר ומה בידך ואין קנסות אלא בב"ד ובעדים ויאמרו לו צא י"ש הדא אמרה שאין אומרי' לו צא י"ש עכ"ל הירושלמי ולא הבנתי ראי' זו כי איך יאמרו לו הב"ד צא

י"ש ‏ולחייבוהו בשחרר זה בעשה דלעולם ב"ת ובודאי א"י ידי שמים בהאי שחרור ומאי ראי' היא זו לשאר קנסות כמו כפל ופ"כ ובחפשי בספרים מצאתי קו' זו על הירושלמי בס' שע"המ בה' עבדים פ"ה בצירוף עוד קו' אחת על רש"י ודעימי' שכתבו דכל שחייב לצ"ש ולשלם אי תפס לא מפקינן מיני' א"כ אמאי הוצרכו להוכיח בירושלמי דאינו חייב לצ"ש ממה שלא אמר לו לר"ג צא י"ש בפשיטות הוי לי' להוכיח דאם איתא דחייב י"ש גבי עבד שהוא תפוס בעצמו הרי יצא לחירות והרב הגאון בעל שע"המ הניח שתי אלה קושיות בצ"ע:

ונראה לי לבאר שיטת הירושלמי ולהוכיח מיני' שיטת הרמב"ן הובאה בחידושי הרשב"א בגיטין דף ל"ח הא דמשני שם מצוה שאני הקשה הרמב"ן וכי מפני מצוה דרבנן נדחה עשה שבתורה ומתרץ דאפשר דלא אמרה תורה אלא משום שלא ליתן להם מתנת חנם כענין דכ' בנכרי לא תחנם אבל כשהוא משחררו כשנותן דמי עצמו או משום מצוה וצורך הרב דליכא חנינה מותר יע"ש ברשב"א ובמג"א סי' צ' לפי"ז י"ל שפיר דאי גבי הודאות קנסות צריך לצאת י"ש א"כ הוא עושה השחרור משום מצוה וליכא תו חנינת חינם חנינה דעבדא ושפיר יכול ר"ג לשחררו והוכחת הירושלמי א"כ ברורה אבל לשיטת הרשב"א בהשולח דדוקא האי מצוה דרבים או לאפרושי מאיסורא עדיפא טפי מעשה דלעולם ב"ת א"כ משום דרק לצ"ש א"י לעבור על עשה שבתורה כזו קשה סוגי' דירושלמי ודברי אלה המה לענ"ד נכונים וברורים:

אך אי קשה הא קשה לי על הרמב"ן דא"כ מאי פריך הש"ס שם במרובה על רב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדי' פטור ממעשה דר"ג דילמא הכי קאמר רב מודה בקנס בלא באו עדים אח"כ פטור אף מצאת י"ש כסוגי' דירושלמי אבל אי אח"כ באו עדים פטור רק מדיני אדם וחייב לצ"ש ולפיכך שפיר קאמר ר"י לר"ג אין בדבריך כלום משום כיון דליכא עדים וליכא מצוה נמצא אתה עובר על לעולם ב"ת ושפיר קאי הדיוק אבל אי איכא עדים יש בדבריך ממש משום דצריך לצ"ש ואיכא מצוה וליכא חנינה וצ"ע לעת הפנאי:

ובקו' השניה אשר הקשה הרב שע"המ י"ל דהרב שע"המ וכ"כ הרב מ"ל בפ"ד כ"א מה' מלוה ולוה במחילת כבודם הרמה טעו בדיני דרש"י דהנה רש"י ודעימי' לא אמרו האי דאי חייב לצ"ש אי תפס ל"מ אלא כגון בנדון שכ' רש"י בב"מ דף ל' גבי אתנן ותוס' פ"פ דודאי רמי תשלומין עלה אלא שאין כח ב"ד לעונשו בשתי רשעות והתם ובדדומה אמרינן אי חייב לצ"ש אי תפס ל"מ מיני' אבל בקנסות או כגון הכא גבי עבד דלא חייב לי' ולא גרס מדי בנזקין בודאי מודה רש"י דאי תפס מפקינן מיני' גם אי חייב לצ"ש ומה שכתבו בשם הרב החינוך שכתב והבין כדבריהם בסי' שמ"ד חפשתי ולא מצאתי מאומה שכ' מזה בסי' הנזכר אך בסימן ל"א בסופו כתב וז"ל אבל המזיק חייב לשלם בידי שמים בכ"מ ואם תפס הניזק אין מוציאין מידו בשום מקום עכ"ל והוא הדבר אשר דברתי וראי' ברורה למ"ש כי בכ"מ שדיבר מדיני קנסות לא כתב דיני דתפס רק בפ"כ משום דהוא ספק כרא"ב"ד הובא ברשב"א ב"ק סוף המניח דשאני קנסא דפ"כ משאר קנסות דהכא קרנא הוא וכי אתא לב"ד ומודה אמרינן לי' זיל שלים ויעיין בסוף פ"ק בר"אש וביש"ש והשתא סובר החינוך דקרי קרנא דאפסדי' להכי אי חייב לצ"ש אי תפס א"מ מידו ולא כן בשארי הודאות דליכא ממונא גבי' דאפסדי' וזהו ברור להמעיין:

וראיה ברורה עוד לזה דאל"כ קשה כמ"ש לעיל מאי פריך הש"ס על רב דילמא הכי קאמר רב במודה ולא באו עדים פטור אף מצ"ש אבל בבאו עדים אח"כ פטור מד"א וחייב לצ"ש ואי חייב לצ"ש אי תפס ל"מ ועבד תפס בעצמו ושפיר קאי הדיוק משום דליכא עדים אבל אי איכא עדים חייב לצ"ש ועבד יוצא לחירות משום דתפוס בעצמו ויש בדבריך ממש אע"כ דבכה"ג היכא דלא אפסדי' מדי אי תפס ל"מ מיני' גם אי חייב לצ"ש:

והל"מ והסופר ושומר לעדינו, ישמור את ראש כבדנו, המאיר בתורתו עינינו, כחפץ ידידו או"כ:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהגאון העצום אב"ד דק"ק אובין:

גבר חכם בעוז ותעצומות, מי כחכם יודע פשר דבר בכל העלומות, פיו יבוב חכמה בנעימות, ה"ה כבוד אהובי וא"כ, המופלא ומופלג, באר מלא פלג, משכיל ומחודד בכל מדע תורני ונימוסי להשכיל ולהטיב, זך הרעיון והגיון מטיב, כבוד מ"וה דוב בער אפפענהיימער, יהל כבקר לא עבות שמש חכמתו, ויסך ה' עליו אברתו, וישגה אחריתו מראשיתו:

לח: רבת צררוני המוני הטרדות, וכשיבולת מי הנהר העלומים ישטפוני, עד אין רוחי בגו נדנה, והייתי כאיש מחוקה על פני הקיר וכל רוח אין בו, וסעיפי כטושים כמאיש שוכב הוזים מרוב ענינים המוטלים עלי חובה לעשות ניב שפתותי ולהשיב מפני הכבוד הדובר בי, וגלאתי להשיב תיכף ומיד כאשר אמר עם הספר, הנה אשר ידודי וחביבי התרעם עלי שלא השבתי לו על מכתב פלפול תורתו, יאמין לי מעלתו הרמה שבבוא דבריו אלי הייתי בהול לצאת מעירי אל מרחץ באדרפעלד עם כל בני ביתי והי' צריך הכנה רבה לדרך רחוק, אף גם זוגתי הרבנית נסעה משם לבראד להשתעשע עם בני משפחתה הרמה, וכמה הי' קשה עלי טלטולא דגברא ודאיתתא עם בנותי הקטנים, ולכן בעת הזאת הסירותי מעלי כל משא המכתב ואף גם ראיתי כי הטיב לראות במה שהשיג על מופת דורנו בעל נודע ביהודא בת"ב אשר הביא תשובתי אשר כתבתי לו בימי חורפי וכבר השיבותי עליו במכתבי אליו והנה אין ספק שהמה בכתובים אצל בנו הרב הגאון אך לא באו בדפוס הדברים אשר השבתי לו בעת בכמה דברים אשר השיג עלי שלא כדת, וכעת אין אני יודע האיך מונח אצלי מכתבו הנ"ל והי' בעת אשר אחפש אחר מכתבו הנ"ל ויבוא לידי אז חבתי בתשלומי הרבה כדרכי להשיב לכל שואל כענין אף גם למעלתו הרמה אשר ידעתיו מאז כי הוא לב מבין וידיו רב לו בפלפול ובסברא, ובזה תנוח דעתו הרמה, כנפשו ונפש אהו' ד"ש ושלום תורתו לנצח הטרוד מאוד מאוד כותב בחפזי והידי' מוכיחות:

הק' משה מינץ מבראד:

וזאת אשר כתב אלי על דברי האחרונים הנ"ל הגאון האדיר אב"ד עירנו:

לט: לרוב טרדותי יהיו דברי מועטים, דברי הרמב"ן תמוהים לכאורה מר"פ השוכר את הפועלים דמבואר דאפי' במקום מצוה דלמעוטי תפלה מ"מ איכא משום חנינה, והי' נ"ל דע"כ לא אמר הרמב"ן אלא כשמצוה שהוא עושה גדולה מעשה דלעולם ב"ת כגון מצוה דרבנן אלא שהיא מצוה דרבים או פ"ו ולשבת יצרה אבל מצוה שהיא דומה בדומה להך מצוה דחנינה ואינו מרוית כלום אינו כמוכרו דמה ריוח יש בדבר ואכתי איכא משום חנינה ומיושב קו' מג"א דהיינו דפריך הש"ס מה"ב היא דמאי אולמא לחוגנו משום מצוה ומשני משום מצוה דרבים ואיכא ריוח וא"כ ליתא למה שכ' מעלתו בזה:

אמנם מה שכתב סברא בדעת הסוברים דכל לצ"ש אי תפס ל"מ מיני' סברא נכונה היא וגם אני אמרתי כן בחידושי לב"מ והסכרת שהראה מעלתו מס' החינוך הכרת נכון הוא והי' בזה שלום דברי ידידו:

משה סופר מפ"פ דמיין:

אמר המחבר אח"ז מצאתי סברא זו ביש"ש ב"ק פ"ו ס"ו ועיין בשע"המ בהשמטות הלכות עבדים ובזו נסתר מ"ש בס' הפלאה לכתובות בדף ע"ב לתרץ הרא"בד בה' מעילה ע"ש:

והנה קושיית הגאב"ד עירנו מר"פ השוכר היא באמת לע"ג וכן מצאתי קו' זו הקשה הגאון בעל ס' באר יעקב בחי"ד סי' רס"ד אמנם יתר דבריו במחכ"ת אינם נכונים ותמוהים מאוד במה שהעמים כוונת הרשב"א בדעת הרמב"ן משום דרשב"א הוא דשקל מצוה כנגד מצוה ורצונו לומר שם בחידושיו לגיטין בפשט דברי הגמ' מצוה שאני דוקא מצוה דרבנן שהיא מצוה דרבים או מצוה דשבת, וכדומה מצוה שהיא

שהיא גדולה היא דדחי מ"ע דלעולם ב"ת אבל דעת הרמב"ן אינו כן אלא כל שהרב אינו משחררו לקורת רוח דעבדא אלא לצורך עצמו ואפי' לצורך מצוה כל דהוא אינו עובר תו בעשה דלב"ת וכן מבואר בלשונו כמו שהביאו בש"ות בשמים ראש לרבינו אשר"י בסי' רכ"ד וז"ל אבל העיקר כמ"ש הרמב"ן דכל שהוא עושה לצורך דבר מה לא על זה נאמר לעולם ב"ת ודוקא בעושהו לקורת רוח של עבד וכו' ע"ש הרי לא שקל המצוה כנגד העבירה והמצוה זולתה ונקט בלשונו לצורך מה שהוא צורך כל דהו אף שהמצוה היא פחותה מל"ת דחנינה ומה שהגאון רוצה להתביל סברתו לומר דבלא"ה לא הוי כמוכרו דמה ריוח יש בדבר אומר אני במחכ"ת התבלין הזה אינו משביח טעמו דכל אדם יכול למכור חפצו אף בפחות דמי שוי' דמי יודע אם המחיר הבא לו תחתיו גם אם מעט הוא לא ישוה לעת הצורך לו כאלו בא לו יותר מדמי שוי' ואף גם שנו במתניתן וקונה א"ע בכסף ולא מנינו כמה יתן עבד נוקב מרגליות ועבד עושה מלאכה גרועה ממנו ומ"שכ נקט הרמב"ן בלשונו דצורך מצוה הוי כמוכרו לומר דאפי' במצוה כל דהו הוי כמוכרו ופשוט הוא:

ואחר כל אלה אני תמה דהא אנכי באתי לתרץ הירושלמי ולהוכיח מיני' שיטת הרמב"ן וכי משועבדים המה לסברא כזו בגלל קושיית מג"א החסרי תירוצים המה ולדעתי כל המעיין בהראשוני' יראה דל"ק כלל קושיית מג"א כי לא היתה לפניהם הגירסא מצוה הבאה בעבירה ועיין ברמב"ם ה' עבדים דלא הביא שם החילוק בין מצוה דרבים לשאר המצות ועיין שם בנושאי כליו:

וראיתי בס' באר יעקב בסי' הנ"ל שהקשה על סברת הרמב"ן מש"ס גיטין ל"ח מהאי אמתא דעבדו בה איסורא ואמר אביי אי לאו דמשתפינא וכו' ורבינא אמר משום מילתא דאיסורא והשתא לדעת הרמב"ן אי לאו דמשחרר להנאתה אלא משום לאפרושי רבים מעבירה לית בה משום לא תחנם וליכא עשה כלל וקשה מאביי ומכח קו' זו דחק המחבר לומר דבהאי סברת הרמב"ן פליגו אביי ורבינא ובמחכ"ת זהו אינו נכון דע"כ לא אמר הרמב"ן סברתו אלא אי ניחא להרב לקיים מצוה מה בהאי שחרור א"כ הוי כקונה העבד א"ע בכסף כי הרב קבל בהאי מצוה מחיר השחרור לפי"ז הי' סבר אביי כיון דאריכנא בהאי אמתא לכוף את הרב ולשחררה א"כ בודאי לא ניחא לי' האי מצוה לאפרושי רבים מעבירה ומשחררה הרב לפי"ז האי אמתא בחנם א"כ עובר על עשה דלעב"ת ולהכי לא כפינן לי' ומסתפינא מהאי עבירת העשה ורבינא הי' סבר כיון דחזי רבנן דאית בהאי שחרור שום מצוה זאנן כפינן לי' תו לא עבר הרב ג"כ אע"ג דלא ניחא לי' בהאי מצוה וכעין שכ' הרב כ"מ בפ"ג מה' ח"ומ גבי מלא חמץ בי"ט כיון דהם אסרוהו לבערו שוב אינו עובר עליו בב"י והוי כמו אונס אע"פי דהכא הוא בקום ועשה זהו הנראה לענ"ד:

לש"ב הרב הגאון החריף העצום אבד"ק לייפניק:

לאיש אשר כזית הודו, תהי ברכת שמים בכל מעשי ידו, ה"ה הרב המאה"ג, הגאון האמיתי, החריף המעמיק בהלכות, הבקי העצום, הדרת ישראל ותפארתו, ידידי חביבי שארי, ע"ה פ"ה כבוד מ"וה ברוך פראנקל נ"י אב"ד ור"מ ד"ק לייפניק שלום וישע סלה:

מ: הנה ששון ושמחה הגיעוני בהבטחתי זה היומים אחי הרב החריף מ"וה חיים נר"ו כי אך טוב ושלום עמו, מי יתן ויהי ה' עמו עד עולם:

והנני דורש מאת מר שארי ישוב על קו' אחת אשר הקשיתי זה היומים שם בשבועות דף ל"ב ע"ב אמר ר"פ הכל מודים וכו' ופריך הש"ס ש"מ משביע עדי קרקע חייב והיינו משום דכתובה אינה נגבת אלא מקרקע וקשה לי על תוס' בכתובות דף י' ע"ב בד"ה הואיל ותקנת חכמים וכו' דפרשו שם בתירוצם דלמ"ד כתובה דאורייתא נגבת מ"הת אף ממטלטלים ומשתעבדו לכתובה ורק דרבנן תקנו שלא תגבה האשה ממטלטלים כדי שלא יתפרשו מהן בני אדם אם יצטרכו עדיות או מטלטלים יע"ש א"כ מאי פריך הש"ס הכא ש"מ וכו' הלא מ"הת לאו עדי קרקע ניכהו ומשביעי עדי מטלטלים ודילמא סבר ר"פ כתובה דאורייתא ורוב הפוסקים סבירו להו הכי להלכתא יעיין שם בהאשר"י ולפי"ז מקרו מ"הת עדי מטלטלים ומחייבי וא"ל כיון דמדרבנן אינה נגבת ממטלטלים א"כ עדי קרקע ניכהו ז"א דהתוס' כתבו לעיל דף ל"א ע"א בד"ה ורבנן דאזלינן בתר תרווייהו לחייבו יע"ש:

הן אמת דיש לי להקשות קו' זו בלא דברי התו' בכתובות והיינו דילמא ס' ר"פ כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדו לכתובה ופירשו התוס' בהאשה שנפלו דף פ"א ע"ב בד"ה ר"מ דלאו מיתמי סובר ר"מ כן רק לגבי דידי' והיכא במקום אחיו קאי והוי כמו מיני' רק דדוחק הוא לומר דר"פ ס"ל כר"מ דלית הלכתא כותי' בהא אבל בהא סברו כמה תנאים בש"ס דכתובה היא דאורייתא וצ"ע:

אך אחר העיון ראיתי דיש ליישב משום דמתו' ל"א הנ"ל נראה דסברו דעד מיתה לא מהני אלא מדרבנן ואי משביע עדי קרקע פטור א"כ אין כאן חיוב שבוע כלל לא מ"הת ולא מדרבנן דהא מ"הת עד מיתה לא מהני ואף לא מדרבנן דמטלטלים לא משתעבדו מדבריהם ופריך הש"ס שפיר:

רק לפי"ז קשה במה דהקשו דלפריך הש"ס ש"מ וכו' אהכל מודים בעדי סוטה יע"ש הא עדי סוטה הם מדאורייתא וא"כ י"ל כמ"ש דר"פ סבר דגם כתובה דאורייתא וצ"ע:

ומעתה אצפה על תשובתו, כי יקר מאוד בעיני תורתו, ויהי נועם ה' על ביתו, כחפץ אוהבו שארו ומוקרו לנצח:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהגאון שארי החריף אב"ד ד"ק לייפניק:

שלום לכבוד נכד"ז, הרב המופלג, מורג חרוץ, חריף ובקי, הנגיד המפורסם, כש"ת מ"וה בער אפפענהיימער נ"י:

מא: עת הגיע מכתבו דמר מן ה' אדר לא היית בקו הבריאה, וכמעט קט עלתה לי רפואה ותעלה, נטרדתי בטרדות שונות ונעצבים, שם היו סיבת האיחור מן התשובתי לכבוד רום פאר מעלתו, ועתה אבחר דברי:

ע"ד קושייתו דמר בסוגי' דהכל מודים כו' לא נעלם מעיני כבודו שבדרך פלפול יש ויש לתרץ בפנים שונים ואמנם לא באלה אחפוץ והמוטב לפני הפשוט לדעתי בדרך האמת שסברת התו' שם בשבועות דאזלינן לגבי' חיוב שבועות העדות גם בתר דאורייתא אינו רק לענין פסול עדים משחק בקובי' וכדומה שאין שייך בזה הפקר ב"ד ולא מחילת הבע"ד דהא עצמה תביעת הבע"ד לא נפקעה רק שעדות העד שפסול מדרבנן אינה מתקבלת עד יברר בעד כשר גמור אבל היכא ששייך הפקר ב"ד כמו בהפקעת שיעבוד כתובה ממטלטלים אף שהוא מדרבנן הוי כדאורייתא מטעם הפקר ב"ד גם משום דהוי כאילו הבע"ד עצמו מחל לו השיעבוד וכעין שכתבו התו' בב"מ דף ד' ע"ב יע"ש:

ולא נעלם ממני פלוגתי' אביי ורבא בפ' השולח דף ל"ו ע"ב שאביי לא נחית לתרוצו של רבא שם מטעם הפקר ב"ד אמנם אין הנושאים שוים כמובן ובודאי גם אביי אינו חולק אדין הפקר ב"ד המוכרח בש"ס בכמה מקומות ולדעתי יהיו דברי אלה רצוים לפני כבוד פאר רום מעלתו ואם לא ימחול להודיעני בטעמו ונימוקו הכ"ד נד"ז הדש"ת:

חק' ברוך פרענקל תאומים:

תשובה מש"ב הגאון מ"וה דוד דייטש אב"ד דק"ק נאווי מעסטא תקע"ט:

שלום וברכה, בריבוי והמשכה, לאהובי ש"ב הרב התקיף ובקי בנן של קדושים מגזע תרשישים כבוד ש"ת מו"ה בער אפפענהיימער נרו:

מב: מכתבו הרמה קבלתי, וראיתי דבריו והמה סובבים על קוטב היושר ומילי דסברא והנה בנדון זה הפלפול מה שנסתפק מ"ו בכ"ב מהד"ק בא"ח סי' ל"ו אם נבלה חל על איסור אחר כשם שחל על איסור אינו זבות הנה חד מחכמי קהילתנו ה"ה החרוץ מ"וה מאיר שאביטש הקשה הלא הוא ש"ס ערוכה בחולין דף ק"א ע"א האוכל ג"ה של נבלה ר"מ מחייב ב' וחכ"א אינו חייב אלא א' והיינו דנבלה אינו חל על ג"ה ואמאי לא נימא דכשם שחל נבלה על א"ז חל נמי על איסור גיד וכמדומה שגם אני באותו זמן הרגשתי בזה והיא לדעתי קו' חמורה דברי ש"ב

הק' דוד דייטש:

תשובה להגאון הנ"ל:

לאיש רב פעלים, והוא טוב מעללים, ה"ה שארי ידידי וחביבי הרב הגאון מופלג ובקי בכל חדרי תורה, פ"ה ע"ס מ"וה דוד דייטש נרו:

מג: שמחתי כי ראיתי אשר ישרו בעיני מר שארי דברי פלפולי ועל מה שהעמידני על קו' אחת בזה הענין משם חכם אחד מקהילתו מהר"מ שאביטש אשר הקשה על מרן שארי בכ"ב מש"ס חולין דף ק"א דלמה לא יחול אליבי' דכ"ע איסור נבלה על ג"ה משום דחל על א"ז ידע מעלתו קושיא זו היתה ראוי' להקשות ממי שהקשה בטרם נודע ביהודה ובישראל זה ספר כ"ב מה"ת אבל אחרי אשר הופיעה בבית מדרשנו רוח תורת מרן בספר הזה אין לקו' זו שום מעמד וקיום כי שם בחלק א"ח בסי' קכ"א לתרץ שאלת מעלתו מפני מה לא יחול איסור נבלה על איסור עוף טמא כיון שחל על איסור א"ז העלה סברא אחת לחלק ולומר דלא שייך האי כיון אלא דוקא כגון בבהמה שנתנבלה ביוה"כ וכדומה שיש בבהמה זו עצמה איסור אינו זבות אלא שביו"כ יש ג"כ איסור יו"כ בהדי' איסור א"ז שפיר יש מקום לומר כיון שחל נבלה על א"ז חל נמי על איסור יו"כ בחתיכה זו עצמה משום דבחתיכה זו עצמה שייך נמי א"ז אבל בעוף טמא דלא שייך בו איסור א"ז כלל דבזביחה לא נאסרינו אלא בטהורים ודאי לא חל איסור נבלה על איסור טומאה ולא שייך בזה לומר כיון שחל על א"ז דהרי לית כאן א"ז כלל ומה דשייך בבהמה טהורה או בעוף טהור הוי כמו חתיכה אחרת יע"ש לפי' הרי גיד הנשה כמוה דלא שייך כלל גבי' איסור א"ז משום דחתיכה זו לא הותרה בשחיטה ולא שייך בו לומר כיון שחל נבלה על איסור א"ז בחתיכות אחרות בבהמה זו משום דאין אנו יכולין לומר האי כיון על החתיכה עצמה אשר אנו דנין עליה וראי' עוד לזה דאל"כ יש להקשות על סברת מר"ן מקרא דהרי הכתוב בא לרבות מן כל חלב נבלה וחלב טריפה וכו' דנבלה חל על חלב ואי צריך ריבוי על זה נימא מתוך דחל נבלה על א"ז חל נמי על חלב אלא הוא הדבר אשר דברתי דחלב הוי כמו עוף טמא שאינה ניתר בזביחה וכמ"ש:

וכאשר טרוד אנכי פה קרית ווינן בעניני המסחור לא אוכל לשקול הסברא הלזו בפלס האמת ולקבעה במסמרות התלמוד עד בואי אל ביתי יודיעני מעלתו דעתו בזה ותנוח נפש שארו או"נ:

בער אפפענהיימער:

תשובה ע"ז מהרב הגאון הנ"ל:

שלום שלום בכפלים, לאהובי ש"ב הרב המופלא המופלג, החריף הבקי, משנתו קב ונקי, מגזע היחוס והמעלה כבוד מ"וה בער נרו:

מד: מכתבו קבלתי, ולדעתי הטיב אשר דיבר והמליץ בעד מ"ו בעל כ"ב ויקבל פה לוטה תשובת החכם מהר"מ שאביטש אשר אמר לכתוב בעצמו לש"ב רפ"מ ולפלפל עמו בדבר הקו' הסיא רק את זה באתי לכתוב עוד שראיתי במכתבו דלשיטת מ"ו קשה ל"ל קרא גבי חלב נבלה נימא כמו דחל נבלה על א"ז יחול נמי על חלב באמת זה הי' לי ג"כ קשה ומחמת טרדות אסיים:

דברי ש"ב הק' דוד דייטש:

אמר המחבר הנה לא אכפל לשנות תשובת הרבני הנ"ל במה שרוצה להחזיק עוד הקו' הלזו כי בפלפול הענוש אשר הי' לי בענין הזה עם הגאון המפורסם מ"וה זלמן מרגליות נרו בש"ות הסמוכה פה נראה יותר מבואר כי קם תירוצי נכון מאוד והמעיין יראה כמה חדושים סברות ישרות ומועילות בנדון אתע"א אשר נתחדשו מני ומן הגאון הנ"ל:

תשובה מהגאון המפורסם הנגיד מ"וה זלמן מרגליות מבראד תקע"ט:

רב שלום וברכה עד בלי די, לידיד נפש כל חי, ה"ה אהובי, הרב המופלג, החריף הבקי, החכם השלם במעלות ומדות, איש חמודות, כ"ש מו"הרר בער אפפענהיימער נ"י:

מה: אחדש"ש הנה זה ימים מספר הגיע לידי מכתבו היקר אשר שלח ידו בשלומי וגם אשר נשאו לבו אותו בחכמה, בהראותו את יקר שיקול דעתו בפלפול ובסברא, מתקו לי רגבי נחלי דבש וחלב תחת לשונו, ולנפשי ערבו, המה התגו אהבים, ומתי ידידות הולידו והצמיחו מבין ערבים שמחתי במפעלו אחרי רואי כי לא יפנה דרך קרמים המעוותין באשר כי אם שם נוכח פניו ישר, וכל פינות שהוא פונה דרך ימין ומתנהל לעטו לרגל הסברא הישרה, והנה בעת בוא דבריו אותיותיו לא ראיתי, כי הי' זמני בהול, עולם חשך בעדינו מרוע הטרדות והרעש אמרתי לכשאפנה אשנה, אפס בראותו כי עדיין לא נוחה והטרדה אתי לממשך ח"ו זמן ועידן, ולהספיק רצון אשר ראיתי מבין כותלי כתבו כי חפצי בביתי בית אפריס, ונפשו שוקקה להתבסם מריח קטרתי ושמני מתקי ותירושי, אחרי כי על אבני צדק הולך יסודו, ובאלה רצתה נפשו, אמרתי ויהי מה ארוצה ואשיבה כיד ה' הטובה עלי, ולהיות כי כשל בעוני כחי, וגם כי האידנא מטו שלוחי תשרי לכן אפס קצהו ראיתי והשאר יהי' מונח למועד שמור ב"כ לשום עין על יתר דבריו הערבים עלי ביותר שאת:

פתח דבריו יאיר במ"ש הגאון בכ"ב חא"ח סי' ל"ו דנבלה מאתמול שחל עליו איסור יו"כ וטבל מהיום מאכילין הטבל משום דבנבלה איכא תרתי וע"ז כ' מעלת כ"ת דאיסורין דחוין הם לגבי פ"נ ולכך מאכילין הקל תחילה משום דכל מה דאפשר למהדרי אסיתרא מהדרינן משא"כ יו"כ מיד שאמדוהו הרופאים שצריך לאכול נדחה יו"כ והוי לי' כאילו אין יו"כ בעולם לפני האי גברא וכאילו הוא חול כמ"ש הרמב"ם בה' שבת פ"ב ה"ב שם וז"ל כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להם עכ"ל א"כ ה"הד כאן גבי יו"כ הדין כן ולפי"ז אם יש לפנינו ג"כ נבלה מאתמול וטבל מהיום מאכילין לו הנבלה שהיא קל לגבי האי גברא כי מה חלות יו"כ שייך גבי' משום דמיד שצריך לאכול תו ליכא יו"כ בעולם דנדחה לפניו והדרא נבלה לקל עכ"ל תוכן דברי מעלת כ"ת:

והנה המעיין בדברי הגאון ז"ל יראה שהקדים שם דהר"ם דס"ל אין אתע"א והאוכל נבלה ביו"כ פטור מאיסור יו"כ טפי יש להאכילו דברי' טמאים מדברים טהורים אלא דמתניתין דקתני אפי' דברי' טמאים לאו ר"ם היא יע"ש ואם ראה דבריו אמת הוא פשיטא דא"ש גם אח"כ מ"ש בטבל ונבלה וא"כ הו"ל לכ"ת להקשות אריש' ולענ"ד סברת הגאון ז"ל בזה נכונה היא וברורה דהגע עצמך אם היתה התורה מתרת איזה מיני מאכל ביו"כ והשאר אסורים וחייב כרת עליהם פשיטא שלא יעלה על הדעת להאכילו מדברים האסורים מיו"כ כשאפשר להציל הנפש ע"י שנאכילו ממה שלפנינו מדברי' שהתירה התורה ונאמר כיון שזה הותר לו לאכל מחמת פ"נ מותר בכל שבאמת לא הותר רק במקום שא"א לעשות הפ"נ אם לא שנדחה איסור יו"כ אבל אם אפשר לעשות בהיתר שלא נצטרך לדחותו מעיקרא לא אידחא ולא הותרה כלל ולענ"ד לידון בדבר החדש שבחולי שצריך לאכול ביו"כ וידוע שיועיל לו כשיאכל או ישתה דברים שא"ר כגון שמן זית או ציר ומוריים וחומץ חי ויספיק לו זה להצילו בנפשו אסור להאכילו דברים אחרים שעל אילו אין חלות יו"כ כיון דאזוקי מזיק לי' לא קרינן בי' אשר לא תעונה וכיון שאפשר לפקח הנפש בלי דחיית יו"כ עדיפנן והכי אשכחן דמאכילין פחות פחות מכשיעור אם אפשר בכך וא"כ בדברים טמאים שלא חל עליהם איסור יו"כ לכ"ע אף לבריאים רק שיש עליהם איסור לאו או מיתה ב"ש הם חשובי' איסור קלים לגבי שאר שהם חמורים מחמת דלבריאים איסור יו"כ רמי עלייהו שהוא בכרת והדבר פשוט שאם נשבע שלא יאכל יום זה והוא צריך לאכול מחמת סכנה אם אפשר לו בדברי' שאינם ראוים שלא נכללו בשבועתו אף אם מדברים האסורי' כיון שהוא איסור קל מהשבועה אסור לו לאכול מה שהוא אסור בו מחמת שבועתו מה"ט גופא דמאכילין אותו הקל תחילה ולמה יוגרע יו"כ שהוא מושבע ועומד מהר סיני שלא יאכל יום זה וכיון שיש דברי' שלא חל עליהם איסור יו"כ ומכ"ש לקיומא בהו לא שייך לומר שהותרה יו"כ אצלו כלל ועיין במג"א סי' שכ"ח לענין שבת אי דחוי' או הותרה אך באמת כאן אין כ"מ בזה דכל שאפשר שלא לדחות בענין שיעשה איסור

קל

קל וזה לא הותר ולא נדחה כלל ולכן בכאן אין לאכול נבלה שאם לא הי' מסוכן הי' חייב עלה משום יו"כ ומוטב שיאכל איסור קל דהיינו שהוא קל מחמת שאין חל עליו יו"כ כלל:

ומ"ש כ"ת בשם ידידי הרב המאה"ג מ"וה דוד דייטש נרו על דברי הגאון ז"ל במה שנסתפק אם נבלה חל על איסור אחר כשם שחל על אינו זבוח שהקשה אכם א' מסוגי' דחולין האוכל ג"ה של נבלה דחכ"א אינו חייב אלא אחת ולמה לא יחול עליו נבלה כשם שחל על א"ז ומעלת כ"ת כתב ליישב ע"פי מ"ש הגאון בכ"ב מ"ת ויבואר אח"כ בדברינו ומתחילה אען ואומר שגוף הסברא אשר כ' הגאון לומר דאפשר דחל על איסור אחר כמו דחל על א"ז הדברים ראויים אליו ומיתאמרה משמי' דגברא רבה מאור הגולה כוותי' והביאו דבריו התוס' בחולין דף ל"ז ע"ב ד"ה ומה מחיים וכו' ורבינו גרשון הי' מפרש ומה מחיים אתי איסור טריפה וחייל אאיסור חלב אע"ג דל"ל מיגו כו' נבלה דאיכא למימר מיגו דחייל אמסוכנת חייל נמי אחלב לא מיבעי כו' ועוד דבטריפה נמי איכא מיגו דחייל אאינו זבוח ולמ"ד לאברים עומדת חייל נמי אאיסור אבר מ"ה ואיכא מיגו כו' יע"ש א"כ הרי מבואר דמהני מיגו כה"ג דמיגו דחייל אאיסור זה חייל נמי אאיסור אחר וגם התוס' לא דחו אלא לפי שאין הש"ס מזכיר מיגו ואינך קושייתם אבל בגוף הסברא דמיגו לא נדחו דבריו:

איברא דברי התו' שכתבו דטריפה חל אאינו זבוח או אאמ"ה הוא תמוה לענ"ד דזו מניין לנו דבשלמא נבלה דחייל על מסוכנת ודאי הכי הוא אם נאמר דמסוכנת אסורה דכל נבלה הוא מסוכנת בתחילה כמבואר שם אבל בטריפה באמת י"ל דלא חייל אא"ז ואאמ"ה בעוד שגם עליו איסורי' הללו ומתלי תלי וקאי ואחר שנשחטה פקעו לה א"ז ואמ"ה חייל טריפה וכמבואר להדי' בדף ק"ג שהביאו התוס' שם דלר"י דס"ל אתע"א הוא דחייל שנטרפה לאחר מכאן גם מחיים ולר"ל באמת לא חייל עד לאחר שחיטה דמתלי תלי וקאי וכדפרש"י שם וכ"כ אא"ז מהרש"א בשבועות כ"ד במ"ש התו' דאיסור אמ"ה היאך מסכחת לה דאיך חל על א"ז דמחלב וטריפה לא קשיא להו די"ל דבאמת אינו חל אלא עד לאחר שחיטה יע"ש וא"כ שפיר מפרש רבינו גרשון דאם נימא דנבלה ל"ח על חלב משום דאין אתע"א א"כ טריפה נמי לא חל על א"ז או על אמ"ה מחיים רק לאחר שחיטה וא"כ ליכא מיגו בטריפה ואפ"ה חל על חלב א"כ כ"ש נבלה דאיכא מיגו דיזל אמסוכנת מכ"ש דחל על חלב ודברי התוס' שכתבו בפשיטות דטריפה חל אאמ"ה מהא דאיתא דף ק"ג ומשמע דאליבי' דכ"ע מהאמרה הכי נ"ע דלא איתמר אלא לר"י דס"ל אתע"א כמ"ש רש"י שם אבל לר"ל באמת לא חייל מחיים וצ"ע:

ואמנם מ"שכ התוס' דאיכא מיגו בטריפה דחייל נמי אאיסור א"ז לכאורה צ"ע דמה בכך דהא נבלה נמי חיילה על שא"ז ושוה בזה לטריפה ומוסיף עליו נבלה דחיילה אמסוכנת ושפיר איכא ק"ו דבטריפה ליכא אלא חד מיגו ובנבלה איכא תרי מיגו ודוחק לומר כיון דאיכא מיגו אין חילוק בין חד לתרי וגם א"ל שכוונתם במ"ש ולמ"ד בפ' ג"ה כו' חד מילתא הוא עם מ"ש דחייל אא"ז ור"ל כיון דטריפה נמי חייל אא"ז ולמ"ד לא"ע חייל נמי על אמ"ה א"כ איכא מיגו כמו בנבלה דלענין חלות אא"ז נבלה וטריפה שוה ומה שנבלה חל על מסוכנת טריפה נמי חל על אמ"ה אך אין זה במשמעות דבריהם שהרי לא הוזכר בדברי ר"ג כלל הא דנבלה חיילא אא"ז שיצטרכו לומר דטריפה נמי חיילא על א"ז ולכאורה י"ל דאף אי מסוכנת אסורה מ"מ לא חייל אאיסור שא"ז רק דקרא דזאת החי' אשמועינן דלא מהני לה שחיטה וא"כ נבלה כי חיילא אאיסור שא"ז הוא דחיילא וע"ז הקשו שפיר דטריפה נמי חיילא על שא"ז אך גם ז"א דהא ר"ג על איסור מסוכנת קאמר דחיילא וזה מוכרח דהא מזה בא להוכיח דמסוכנת שריא והאמת יורה דרכו דהתו' ס"ל דגבי נבלה ליכא הך מיגו דחיילא על א"ז רק דחיילי על מסוכנת ולכך כ' דהא טריפה איכא מיגו דחיילי על א"ז וע"כ דס"ל דמה דנבלה חיילא על שא"ז אינו תלוי באתע"א דאפי' אם אין אתע"א מ"מ שפיר חיילא נבלה על א"ז ולכך ליכא מיגו בנבלה וכן מוכח מדברי התוס' בסוגי' זו שם ע"א בד"ה השתא מחיים כו' וא"ת למאי דפרישית אי אמרת נמי דמסוכנת שריא תקשי אמאי איצטרך קרא לאסור נבלה הא אסורה מחיים משום שא"ז דממה נפשך אף לאחר שנתנבלה

היכא עשה דשא"ז כדמוכח בפ' כו' (ומ"ש דמ"מ אף לאחר כו' אין לו מובן ולולא דמסתפינא להגיה הוי אמינא שכ"נל דממ"כ דאף כו' וע"ז כתבו כדמוכח בפ' כ"ש דלכך לא חייל דמחיים נמי הוי בה איסור זה והכתי לא פקע) אלא ודאי דלעולם היכא איסור דשא"ז ולהכי לא חייל איסור יו"כ ומבואר מדברי תוס' אילו דפשיטא להו דלאו דנבלה ודאי חייל לכ"ע אעשה דא"ז אלא דקשיא להו דל"ל לאו דנבלה כלל כיון דבל"אה אסור בעשה דא"ז והיינו משום דקיימו התם למאי דס"ד דהאי מסוכנת אסור בעשה תו לא צריך לאו דנבלה א"כ ה"הד בזה אבל למאי דדחי התם דילמא מחיים בעשה לאח"מ בלאו גם קושיות התו' לק"מ דאע"ג דאיכא עשה מ"מ איצטרך נבלה ללאו וכן מבואר ממה שתירצו דהו"מ למימר ולטעמיך ועכ"פ נלמד מדבריהם דנבלה חיילה על שא"ז ולכאורה קשה דמ"ש איסור נבלה שפיר חייל אף שאיסור שא"ז נמשך אף מחיים ומ"ש איסור יו"כ דלא חייל משום דמחיים הוי בה איסור זה והכתי לא פקע וכן יש לדקדק במ"ש התו' בשבועות דף כ"ד שכ' ג"כ דיו"כ אינו חל על א"ז וכתבו שריצב"א הקשה ע"ז דאיך אמ"ה חל על א"ז למ"ד לאו לאברים עומדת וכן למ"ד לא"ע אמ"ה האיך משכחת לה דהא א"ז חל ממעי אמו שאינה לאברים יע"ש וקשה טובא דשביק נבלה דמיירי מיני' ומייתי מאמ"ה והו"ל לאקשויי מנבלה גופא ולכאורה אפשר לומר דטפי ניחא לי' לאקשויי מאמ"ה דמנבלה אין קושיא כ"כ דע"כ לא אמרי' אין אתע"א אלא אם לא הי' שם אלא איסור אחד בלבד לא אתי איסור אחר וחייל עלה משא"כ אם בתחילה חלו שני איסורין יחד ונסתלק אחד מהם ונכנס אחר תחתיו שאין מתחדש כאן חלות איסור על איסור זה הקבוע בו אלא במקום איסור המסתלק דכיון דפקע האי חייל האי ולפ"ז אין להקשות דאיך משכחת שיחול נבלה על איסור שא"ז די"ל דשפיר חייל כי כן בעודנה חי היו שם איסור א"מה בהדי א"ז והשתא כי מתה פקע לי' אמ"ה ונכנס איסור נבלה תחתיו וחשבינן לי' כאילו נמשך איסור הראשון גופא שהי' מחובר עם הא"ז ולא מיבעיא למ"ד מחזיקין מאיסור לאיסור דאיכא למימר הכי אלא אפי' למ"ד אין מחזיקין היינו לענין שנאמר שבחזקת איסור עומד' כיון שהאיסור שהיינו מחזיקין בו מסתלק לא שייכא חזקה משא"כ לענין לכך מילתא דאין אתע"א שפיר י"ל כיון שכבר חלו על בהמה זו ב' איסורין יחד א"ז ואמ"ה כיון שנסתלק אמ"ה נכנס נבלה תחתיו אפי' אם נימא אין אתע"א ולפיכך לא מצי לאקשויי מנבלה וקשיא לי' מאמ"ה גופא דלמה יחול על א"ז אלא שז"א דאכתי מצי לאקשויי מנבלה גופא דא"ל שנכנס במקום אמ"ה המסתלק דא"כ לא הועיל כלום בתירוץ זה דלכך לא חייל יו"כ משום א"ז דמה בכך מ"מ יכנס במקום אמ"ה שנסתלק וא"ל דכיון דאיכא נבלה דחייל לא מצי יו"כ למיחל דלמה נאמר שיהי' נבלה טובה מיו"כ ושקולים המה ליכנס שניהם כאיסור ב"א או לא יכנסו כלל ומ"מ יש לחלק דבשלמא יו"כ כיון דאידחא מקמי א"ז ואמ"ה אידחי ואף שנסתלק אמ"ה מ"מ הכתי איכא חזקת שא"ז שעומד במקומו משא"כ נבלה דלא הי' בעולם כלל עד שנסתלק אמ"ה שפיר אמרינן שנכנס במקום המסתלק ולקמן ארחיב הדיבור בזה מ"מ סברא מחודשת היא וצריכא סעד וחיזוק להומכה וכדאר"י בירושלמי כל מילתא דלא מחוורא מסמכין לה מאתרין סגיאן:

אמנם אם נחזיק בסברא זו יקשה עלינו דזה א"ש במ"ש הריצב"א בס"ד למ"ד לאברים עומדת איך חל על א"ז שהוא ממעי אם ובזה שפיר י"ל כמ"שכ דלא מקשי מנבלה גופא מטעמא דכתבינן אבל לפי מ"ש הריצב"א בתחילת דבריו למ"ד לאו לא"ע האיך חייל אמ"ה על שא"ז דהיינו בשעת פרישת האבר הזה הדרא קושיא לדוכתי' דהו"ל לאקשויי מנבלה גופא דא"ל כמו שכתבתי שאיסור נבלה נכנס במקום אמ"ה שהי' לו חלות עם א"ז יחד ז"א דהא השתא קיימינן לאו לא"ע וא"כ מחיים לא הי' כאן איסור אמ"ה רק א"ז והו"ל לאקשויי האיך יחול נבלה עליו ואפשר לומר כיון דלא הוי מצי לאקשויי מנבלה אם לא בהקדים הא דלאו לא"ע דקאי גבי אמ"ה ולכך הקשו מאמ"ה והוא דחוק:

ואמנם הך מילתא גופא דנבלה חיילא על א"ז וכן אמ"ה טעמא בעי דהא משמע דהני חיילו לכ"ע אף למ"ד אין אתע"א ולולי דברי התו' בשבועות בשם הריצב"א הייתי אומר דלכאורה צ"ע בהא דאין אתע"א דהא בדוכתא טובא

אמרינן

אמרינן לעבור עליו בשני לאוין או לעבור עליו בלאו ועשה ול"א דאין איסור חע"א וא"ל דדוקא באיסור ב"א הוא דאמרינן הכי משא"כ אם העשה קדים וחייל תו לא אתי הלאו וחייל עליו דז"א כמבואר בסוגי' דחולין גבי מסוכנת דפריך דילמא מחייס בעשה לאח"מ בלאו והתם העשה קדים דהנבלה נאסרה קודם מיתה שהיתה מסוכנת בעשה ולא פקעה אלא שנתוסף עליו לאו ג"כ וכמ"ש רש"י שם (ויע"ש בתוס' שעמדו בזה דלמה לא נקיט לעבור בעשה ול"ת) וכןמבואר שם דפריך ודילמא היינו נבלה וכו' לעבור עליו בשני לאוין ועשה וכן נלענ"ד מסוגי' דפסחים דף מ"א דאם אכלו עובר בעשה כ"א נלי אש וכן בבישול שעובר ג"כ בעשה זו ולוקה על עשה דבישול ולכאורה האיך חל לאו דבישול על עשה כ"א נלי אם הקדמה שהיתה עליו בעודו חי ודוחק לומר דכל עיקר לאו דבישול היינו בנלאו ואח"כ בשלו ועוד דהתם מצריך קרא לנלאו ואח"כ בישלו ואין כאן מקומו להאריך בסוגי' דהתם אמנם העיקר בזה לענ"ד דע"כ ל"א דאין אחע"א אלא כששני איסורי' יש לכ"א מציאות בלא חבירו וכגון נבלה בי"כ וכיוצא בו משא"כ היכא שאין מציאות לזה בלא זה אע"פ שהעשה קדמה מ"מ אין ללאו מקום לחול אם לא באותו מציאות שיש בו איסור עשה כגון עשה דא"ז ולאו דאמ"ה או נבלה דע"כ כי כתבה רחמנא ללאו דאמ"ה או נבלה לאפושי איסורא הוא ולמיקם עלה בלאו ועשה וכן בהאי דחולין דמסוכנת או האי דפסחי' שהלאו דבשל מבושל דמיירי ג"כ בבישול חי ובפירוש הוסיפה תורה הלאו על העשה אין זה בגדר אין אחע"א אלא בגדר לאו ועשה והוא נכון לפענ"ד וכן מוזכר סברא זו בתוס' גופייהו בחולין דף נ' שכ' דלכך ג"ה חל על אמ"ה משום דא"א לאיסור גיד להיות בענין אחר וצ"ל דריצב"א ס"ל כאינך תירוצים שבתו' שם אפס שעומד לנגדי דברי ריצב"א אלו דקשיא לי' אמ"ה האיך משכחת לי' דהא אינו חל על איסור שא"ז אלמא דאף בכה"ג שאין אמ"ה בלא א"ז אפ"ה לא ניחא לי' לריצב"א דעשה ול"ת הוא וע"כ דס"ל דגם בכה"ג שייך אין אחע"א ולא לקי על לאו דאמ"ה ולכן הוכיח מזה דליתא לאיסור אמ"ה וא"כ הדרא קו' לדוכתא דהו"ל לאקשויי מנבלה גופא דלקי עליו וכמבואר דף ל"ו דאמרינן התם בלאו דנבלה קא מיפלגו ושוב אמרינן בנבלה כ"ע ל"פ דלקי ואף שי"ל דהתם אפלוגתא דר"ע ורי"הג קאי א"כ י"ל דלטעמא דר"ע קאמר דאית לי' אחע"א כדאיתא בחולין קט"ז מ"מ הא רי"הג סבר אין אחע"א כדאיתא שם דף ק"א אע"כ דודאי לקי אלאו דנבלה לכ"ע אף דאיכא עשה שא"ז ולפי הריצב"א במסקנתו דזבחת אינו אלא תיקון הלאו א"ש אבל למאי דס"ד התם לכאורה הו"מ לאקשויי מנבלה גופא ושבק נבלה ונקט אמ"ה וכבר כתבתי שכן מבואר ג"כ מתוס' דחולין דבנבלה משמע להו בפשיטות דשפיר חייל אא"ז אף אי אין אחע"א בעלמא:

וכדי לבאר את זה אימא בה מילתא שלענ"ד לא שייך בנבלה לומר דחלה על איסור א"ז ומילתא אגב אורחא אבאר סברת רש"י ותו' בזה:

והנה מדברי רש"י בעלמא גבי בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת נראה דלא ס"ל איסור שא"ז ולכך מפרש בחזקת אמ"ה וע"כ דס"ל כשיטת הריצב"א דוזבחת הוא תיקון הלאו דבחיי' איכא לאו דאמ"ה ובמיתתה לאו דנבלה והתיקון ללאוין אלו וזבחת ואכלת אבל בנחירה קיים באיסורי' כמבואר בתו' שיטת הריצב"א בזה ואמנם להריצב"א הך דאכל נבלה ביו"כ בנתנבלה בעי"כ מיירי וא"כ רש"י דמשמע מדבריו אף ביו"הכ נריך נגר דיפרקינא ונלענ"ד דרש"י ס"ל דע"כ ל"א בעלמא דהאיסור מתלי תלי וכי פקע האי חייל האי אלא היכא שאין הראשון שפקע גורר אחריו איסור אחר אבל הכא שאיסור אמ"ה מושך אחריו איסור נבלה והיינו קרא דזבחת ואכלת שבלא התיקון דזביחה אין מקום לאכילה שאם נסתלק ממנו האמ"ה ע"י מיתה או נחירה והסתלקות של איסור זה גורם לאיסור שאחריו שיבוא והם קשורים זה בזה בגוף הבהמה כחד איסורא דיינינן לי' דהא שם איסור חד הוא ואפי' לענין חזקה ס"ל לרש"י דמחזקין מאיסור לאיסור וה"הד בזה שבהמה זו בלי תיקון שחיטה חל עליה איסור אכילה ולכן אין מקום לומר דכי פקע אמ"ה חל יו"כ דז"א דאין זה פקיעה כלל שהרי ע"י פקיעתו לא נעשה כהיתר ועדיין באיסור עומד אלא שנשתנה שם האיסור מאמ"ה לנבלה וכיון שהם קשורי' זה בזה ואיקבע איסורא בגוף הבהמה ואיסור יו"כ אינו בגוף הבהמה אלא על האדם שאסור לאכול יום זה ובא עליו מבחוץ אין לו מציאות כלל לחול וגדולה מזו אמרינן ביבמות איסור אשת אח מיתלא קאי כו' הלכך לא פקיע וכיון לענין אמ"ה לא שייך לא פקיע דע"כ פקע ממנו שם אמ"ה ולכן אם נסתלק איסור אמ"ה ע"י שחיטה שנעשה היתר שפיר חייל האיסור דמיתלי תלי וכדאמרינן בדף ק"ג לר"ל בנטרפה לאחר מכאן משא"כ היכא שלא נעשה היתר כלל אלא נשאר באיסורו שייך למימר דאי אמרת פקע האיסור מעל גופא של בהמה אתי יו"כ וחייל הלכך לא פקע האיסור ממנה ואע"ג דע"כ פקע מ"מ הרי פקיעתו גורם איסור אחר בגוף הבהמה וסוף סוף לא פקע האיסור מגוף הבהמה ולא יו"כ רווחא למיחל ואמנם בהך דאמרינן התם הלכך לא פקע יש לי בזה לפרש הענין וקצרתי כאן:

וכדי לבאר הסברא יותר אמינא דהנה טעמא דאין אחע"א אע"ג דמשמע קצת דהוא מדין אין שבועה חלה על שבועה כיון שכבר מושבע ועומד ע"ז מ"מ עיקרא דמילתא הוא דמסתברא שלא באה התורה להכפיל האיסורי' על דבר אחד וכשאמרה התורה אמ"ה היא במקום שבועה ומותר וכן נבלה או יו"כ וכיוצא שאם זולתו הוא מותר חידשה התורה שמחמת זה הוא אסור ולכן אע"פי שאנו אומרי' שהאיסורין מתלי תלי וקאי עד שיפקע הראשון וכי פקע הראשון אפי' יש כמה איסורי' הם שני' בב"א וכגון לר"ל בבהמה שנטרפה לאחר מכאן ונשחטה ביו"כ שפיר אמרי' כיון שנסתלק אמ"ה ונעשה היתר אז איסור טריפה ויו"כ שהי' תלויס בה חלו כאחת אבל כל שלא נשחטה ולא נסתלק איסור אמ"ה בדרך היתר והוא איסור משוך מאמ"ה לנבלה אין יו"כ חל שהתורה ל"א שיחול יו"כ אלא על היתר וזה לא הי' לו שעת הכושר של היתר שהרי לעולם כך הוא שהאיסורי' קשורי' זה בזה וריוח לא יבוא ביניהם שיהי' יו"הכ מוצא מקום לחול כנלענ"ד בדעת רש"י ז"ל:

אמנם התוס' מיאנו בזה וס"ל דאע"ג דנבלה באה בגרמת סילוק אמ"ה מ"מ כיון שאמ"ה נפקע ונפסק ואנו זקוקים לתת עליו שם חדש של איסור נבלה ברגע משכח רווחא יו"הכ דהוי תלי וקאי למיחל בב"א עם נבלה ולכן המציאו שיש איסור שא"ז שהוא איסור הנוהג בין בחיים ובין לאח"מ דלכך אמרה תורה וזבחת ואכלת זבוחה אכול שאינה זבוחה לא תאכל ומזה נלמד שאם אינה זבוחה כלל או לאח"מ שעכ"פ לא נזבחה בהכשר דחשיב ג"כ כאינה זבוחה ולא תאכל ומ"מ אין העשה דזבחת גזרת הכתוב רק בטעמא אתינן עלה דמחייס טעמא שאם יאכל בלא תיקון זביחה עוד בה נשמה עובר על עשה שהצריכה התורה לתקן לנטילת נשמה והעשה היא מעין לאו דאמ"ה גם נכלל בעשה זו שצריך הכשר זביחה ואם מתה שלא בדרך הכשר זביחה ואכל ממנה עבר ג"כ על עשה זו שהצריכה התורה תיקון להוציא מידי נבלה ע"י שחיטה כשרה ובלעדה אינה זבוחה מקרי ואם אכל עבר על עשה והיא מעין לאו דנבלה וס"ל להתוס' דכיון דמחייס ולאח"מ שוים בשמא דמ"מ שם א"ז יש בה גם לאח"מ כמו מחייס אע"ג דלא שוו בטעמא לא מצי יו"כ חייל ול"א דכיון דבשעה שחל יו"כ היתה עלי' באיסור מחמת שלא היתה זבוחה כלל והי' בה חיות ועכשיו כי מתה ע"י נחירה הרי נסתלק ממנה טעם איסור שא"ז זה ואתה צריך לבא ממשמעות לשון זביחה שהיא ע"ד הכשר א"כ י"ל דיו"הכ חייל בהדדי דהא לא שייך לומר שהאיסור שא"ז שהי' עליו מחייס הוא עצמו האיסור שא"ז שאחר מיתה שזה שמחייס הר"ז כאילו אמר נטילת נשמה תאכל ומנה שאם אינו כך לא תאכל ומ"מ הי' מקום היתר למתה שהרי אין כאן נשמה וזהו נלמד מדכתבה התורה בלשון זביחה שהוא דרך הכשר מ"מ כיון דתרווייהו מהך קרא דזבחת נקטינן העשה שפיר אמרינן דכיון שבשעה שבא עליו יו"הכ מצא דלת נעול בפניו מחמת איסור שא"ז אע"ג דהשתא מתה ונשתנה הטעם לא נשתנה שם האיסור שם האיסור זה נמשך גם לאח"מ לא חייל יו"כ ודוקא אם היינו אומרי' מחמת אמ"ה לא ניחא להו לומר שלא יכנס יו"הכ מחמת איסור נבלה שיגרר לבוא אחריו כיון שהם איסור אחר אינו מונע יו"כ מלחול עליו בב"א משא"כ באיסור א"ז שם חד הוא מחייס ולאח"מ ומעכב יו"הכ מלחול כן שיטת התוס' בזה:

ואחרי הודיע כל זאת נתבאר הא דקשיא לן דמ"ש יו"הכ דס"ל להתוס' דלא חייל על איסור שא"ז ובנבלה פשיטא להו דשפיר חייל ולפמ"ש החילוק מבואר דבשלמא יו"הכ שאיסורו אין לו שייכות כלל עם איסור שא"ז שפיר אמרינן כיון

דבעת

דבעת שחל איסור יו"הכ כבר הי' בו איסור שא"ז ואידחי לי' יו"הכ מחמת א"ז שהרי שם איסור זה נמשך עליו מאז עד עתה ואין ליו"כ מקום לחול כלל משא"כ לענין חלות נבלה דלא שייך למימר כיון שכבר נקבע בו איסור שא"ז מחיים אידחי לי' איסור נבלה פשיטא שז"א שהרי מחיים קודם שמתה או שנחרה לא הי' מקום לשם איסור נבלה כלל שנאמר שלא מצא מקום לחול וכמו שאין אנו אומרי' שאין מקום לנבלה לחול לפי שקודם לו ג"כ הי' איסור אמ"ה דפשיטא דז"א דבעודו אמ"ה לא הי' שייכות לשם נבלה ובהגיע תור איסור נבלה חלף הלך לו שם אמ"ה וזמנו של זה אינו כזמנו של זה וה"ה שא"ל שא"א נבלה לחול מחמת חלות איסור שא"ז שהי' מחיים קודם שהי' מציאות לשם איסור נבלה ועתה שהגיע זמן איסור נבלה א"א להפקיע מחמת איסור שא"ז שלא נזבח בהכשר שהיו שניהם חלו בב"א שמעת שלא נזבחה בהכשר הרי היא נבלה ג"כ ואין זה שאסרה תורה שאינה זבוחה כלל עושה רושם לומר דאיסור שא"ז קדם מחיים לפי שאיסור א"ז הוא לומר שלא נטל חיותו בהכשר זביחה ואיסור זה הוא בא בב"א עם איסור נבלה וה"נ הכתוב וזבחת ואכלת הוא כולל שני ענינים שאין היתר באכילה כ"א ע"י נטילת החיות ונטילת החיות יהי' בהכשר זביחה וכיון שמה שאנו אומרי' דאיכא עשה שא"ז לאח"מ הוא חלוק מאיסור שא"ז דמחיים שהוא מחמת שלא ניטל החיות ממילא דאין קדימה לאיסור א"ז דלאחר מיתה לאיסור נבלה ובהדדי קאתי ואין זה דומה לאיסור יו"כ שאנו אומרי' שלא חל מחמת איסור א"ז וממשיכן האיסור מן החיים לאח"מ דאיסור יוה"כ אין לו שייכות כלל לאיסור שא"ז וכל שנדחה מחמת שם איסור זה דא"ז ושם זה עודנו עליו אף לאח"מ ולא פקע לא מצי יו"הכ למיחל משא"כ כאן בנבלה דלא אתי מחיים אלא לאח"מ ובשעה שאתה בא לדון על חלות איסור שלו פקע א"ז דמחיים ומתחדש א"ז דאח"מ ואיסור ב"א הוא ולפי"ז אתו שפיר דברי הרינב"א דלא קשיא לי' מנבלה שחל על א"ז מטעמא דכתבינא משא"כ אמ"ה שפיר קא קשיא לי' דאם נאמר לאו לא"ע א"כ כיון דבעת שלא נפרש מן הבהמה חל עליו שא"ז ועתה כשפירש ואתה בא לאוסרו משום אמ"ה י"ל דאינו חל על שא"ז וכן אם נאמר לאיברים עומדת מ"מ במעי אמו אינה לאיברים והי' אסור משום שא"ז וא"ש מ"ש בחולין ל"ז דטריפה דחל על א"ז אבל לא בנבלה משום דאיסור א"ז קדמא ואתא לאיסור טריפה ואתע"א הוא משא"כ נבלה אין זה אתע"א דאיסור ב"א הוא והמעיין בעיון דק יראה שהדברי' ברורי' וקלורות לעיני' בס"ד:

והנה יש מקום אתי לומר דגם רש"י קאי בשיטת התוס' דאיכא איסור שא"ז שהוא עשה אלא דרש"י ס"ל כמ"ש דאיסור שא"ז אינו בטכסיסי אחד עם איסור שא"ז מחיים דא"ז שלאח"מ היינו שהתורה הקפידה לעשות זביחה בהכשר והוא עשה ולפי"ז י"ל דלא שייך בזה חזקת שא"ז שהרי ע"ז אנו דנין שמא נזבח בהכשר או לא וספק השקול הוא בלא חזקה רק שנאמר שלפי שהוחזקה מחיים האיסור א"ז נמשך גם לאח"מ וכמ"ש לעיל בשיטת התום' והיינו חזקתו זה לא מסתבר לרש"י כלל כיון דאיסור א"ז מחיים הוא משום שלא ניטל חיותו ומשום לתא דא"מה נגע והך דלאח"מ משום דזביחה בהכשר היא ומשום לתא דנבלה ואין להחזיק מזה לזה מה תאמר כיון דס"ם שם איסור עליו מחיים אם ממשיכן האיסור גם לאח"מ השתא דאתינא להכי שפיר טפי לומר חזקת איסור לאו דאמ"ה דאין עדיפא בזה ששניהם קרוים אגליגו א"ז כיון שעיקר ענין החזקה הוא חזקת הגוף לומר שהענין לא נשתנה מכמות שהי' וכדילפינן מנגע וא"כ אין השם גורם להמשיך החזקה כיון שהשם א"ז בעלמו הוא חלוק בהשתנות הענין והרי הענין באמת נשתנה שניטל חיותו וא"כ האיך נחזיק מזה אל זה רק בתורת חזקת שם איסור ולומר שנסתלק שם איסור מעליו וא"כ גם אם נאמר החזקה מחמת אמ"ה שפיר אמרינן הכי ובזה מיושב הר"אש בחולין דף י"א אהא דבהמה בחי' כו' פי' שכל זמן שהיא בחיים הרי היא אסורה משום אמ"ה ומשום א"ז ואינה ניתרת אלא בשחיטה כשרה בסכין שאין בו פגימה הלכך אם לא נתברר לנו שנשחטה שחיטה כשרה הרי היא בחזקת איסור שא"ז וכמתה מאלי' כו' יע"ש והנה פתח בתרתי אמ"ה וא"ז וסיים בחדא א"ז משום דבאמת תרווייהו איתנייהו אמ"ה וא"ז דמחיים ואע"ג דהשתא מתה לה וליכא לאוקמא בהך איסורא גופא דאמ"ה וא"ז דמחיים דמחמת שלא ניטל החיות שלה הוא מ"מ

אהני לן דשם איסור עליו ונמשך חזקת איסור לאח"מ אלא שאינה איסור אמ"ה רק א"ז דלאח"מ דאמרינן שלא נזבח בהכשר ואסורה כמו מחיים שהיתה אסורה והן הן הדברי' שכתבנו בשיטת רש"י ז"ל:

ואמנם אף שזה נכון בשיטת רש"י ז"ל לפי מ"ש הפוסקים בשיטתו דס"ל דמחזקינן מאיסור לאיסור אך באמת דברי תוס' נכוני' דלמה נאסר בשר זה מפני שנאמר שיש עלי' חזקת אמ"ה כיון שלפנינו פקע אמ"ה ממנו וכבר הארכתי בזה בספרי בית אפרים על טריפות הריאה בקונטרס כללי חזקה בדברי' שונים בעז"ה וכאן באתי בשביל דבר שנתחדש לי שלענ"ד דברי רש"י שכ' משום אמ"ה והוא שיטת הרי"ף ג"כ הוא נכון מאוד ויתיישב ג"כ מה שיש לדקדק בדברי התו' במסכת חולין ששם עיקר מילתא דר"ה דאמר בחזקת איסור דפי' רש"י אמ"ה לא עירערו התו' כלום ובביצה דף כ"ה דמייתי הש"ס שם הא דר"ה אגב גררא העמידו התום' דבריהם להקשות על רש"י ונלענ"ד דמ"ש דהכה תיקון אמ"ה בשחיטה תליא מלתא והיינו בשחיטת רוב הסימני' ואי שחט המיעוט או פלגא למאי דקיי"ל דמע"מ הינו כרוב לא תיקן את איסור אמ"ה ובמקומו עומד ולפ"ז הש"ס בחולין דאיירי התם לענין הדין דלא בדק אי שחט רוב הסימני' שפיר כתבו הרי"ף ורש"י דמוקמינן בחזקת איסור אמ"ה דאע"ג דהשתא מתה ופקעה לה איסור אמ"ה מ"מ אין דנין על מה שהוא עכשיו רק על המעשה שנעשה בבהמה זו ונפל בה ספק שאם היינו מחזיקין בהמה זו שאסורה משום אמ"ה ובא זה לעשות תיקון לזה ולסלקו ממנה ע"י מעשה השחיטה ויש ספק אם סילק האיסור אי לא אז כדי להעמידה בחזקתה הראשונה אמרי' שלא שחט הרוב ולא סילק האיסור ולא נסתרה החזקה ראשונה של אמ"ה והרי היא כמות שהיתה ובשביל דהשתא מתה ופקע ממנה אמ"ה אין לנו לומר שקודם לזה פקע משום שזה שחט הרוב אלא אמרינן שמעשה השחיטה לא פעלה מאומה להפקיע הזקת אמ"ה והשתא דמתה באמת נבלה היא אע"ג דהשתא פקע אמ"ה השתא הוא דפקע ולא בשעת שחיטה וכדין כל החזקות דילפינן מנגע דאע"ג דחסר לפנינו אמרינן השתא הוא דחסר ולכן לא הקשו התום' מידי על רש"י דחולין דלענין ספק רוב סימנים גם התום' מודים שמועיל חזקת איסור אמ"ה משא"כ בביצה דמיירי רש"י התם מכל ספק בשחיטה שפיר קא קשיא להו על רש"י דלענין ספק בשחיטה כגון סכין פגום או ספק שהה או דרס לא שייך חזקת אמ"ה כיון דבשחיטה זו שחט רוב סימני' בהכשר או שלא בהכשר עכ"פ חזקת איסור אמ"ה אין כאן ובזה מיושב מה שהקשיתי בספר הנ"ל בק"א בש"ות שם א' בהא דאמרינן בחולין דף פ"ו גבי חש"ו ששחטו דאפי' מיעוט מעשיהם מקולקלין נמי נימא סמוך מיעוטא לחזקה כו' והקשיתי דבשלמא לענין חזקה שייך לומר שמחזיקין מאיסור לאיסור דמ"מ מוחזק בשם איסור הוא אבל לומר סמוך מיעוטא לחזקה אם המיעוט הוא מענין אחר וחזקה היא מענין אחר מה זו סמיכה כיון שזה מיעוט הוא שמקלקלי' לנבל וחזקה היא אמ"ה יע"ש באורך ולפמ"ש דהנה מה דפי' רש"י שם ג"כ חזקתו אמ"ה והתו' לא דקדקו בזה אחר פירש"י ומשמע דמודו לי' בהאי נראה דא"ש ג"כ ע"פי מ"ש דאם הוא ספק בשחיטה סתם לא מהני חזקת אמ"ה ואם ספק אם נשחט הרוב שפיר מועיל לאסור ע"פי חזקת אמ"ה ואם היינו אומרי' רוב מעשיהם מקולקלי' כל הספיקות בשחיטה וע"ז פריך מאי אריא' רוב דהא אפי' מיעוט מעשיהם מקולקלי' בכלל המיעוט שפיר י"ל דהיינו שהמיעוט אין שוחטין רוב סימנים וא"כ יש להעמידה בחזקתה ואמרינן שלא שחט רוב סימני' ולא פעלה מעשה השחיטה לסלק ממנה איסור אמ"ה ובזה שפיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דע"י החזקה של אמ"ה יש לנו לומר שזה מהמיעוט שלא שחט הרוב הסימני' ולא נסתרה חזקת אמ"ה כלל:

וע"פי מ"ש מקום יש בר"אש דחולין שהבאתי שכ' מתחילה חזקת אמ"ה וא"ז וסיים בא"ז לחוד שדבריו הם ג"כ על הדרך שכתבתי דהתם בעיקרא דמלתא דמייתי עלה הא דר"ה בלא בדיק הסימני' מיירי בה אמ"ה ומ"מ בכלל דברי ר"ה שאמר עד שיודע לך במה נשחטה יש בכלל הזה ג"כ כל ספק בשחיטה ולכך בריש דבריו נקט הר"אש א"מה וא"ז דתרווייהו איתנייהו זה בלא בדק הסימני' וזה בשאר ספק בשחיטה ושוב אח"כ כשבא לפרש דברי ר"ה עד שיודע לך במה נשחטה

שנשחטה בסכין שאין בה פגימה פי' הדברי' משום חזקת שא"ז דחזקת אמ"ה לא שייכא בהא ויעיין בספרי ב"א הנ"ל בקונטרס כללי חזקה סי' א' שכתבתי ביסוב דברי הרמב"ם דבלא בדק אם נשחט הרוב ודאי נבלה ובספק בסכין פגום פוסק ספק נבלה וכו' לחלק בין חזקה דגופא לחזקה דדינא דחזקה דלא שחט יותר ממה שנתברר לנו חזקה דגופא הוא וביארתי שם על נכון ומ"מ מ"ש כאן בשיטת הרי"ף ורש"י דמה שלפנינו מתה ופקע אמ"ה אין זה מועיל לבטל החזקת אמ"ה שהי' לנו בשעה שנעשה מעשה השחיטה שעלי' אנו דנין הוא נכון מאוד ונפלאתי על הראשוני' שעמדו בזה ולא הזכירו מזה דבר שהוא ברור ואמת כפתר ופרח:

ואמנם עלה על דעתי כי יש לייסב גם דברי רש"י בבילה דכל ספק בשחיטה שייך חזקת אמ"ה דהנה קיי"ל דמפרכסת אסורה לב"נ משום אמ"ה היכי דלא שייך מי איכא מידי כגון נתנבלה בשחיטה וכמ"ש הא"ז בת"ש סי' כ"ד וכן הדין לזמן עכ"ום על ריאה ובני מעיים יע"ש ולפ"ז נראה היכא שיש לנו ספק בשחיטה נ"מ לענין איסור א"מה לב"נ שאם נאמר שנשחטה כהוגן ושרי לישראל משתרי בהא שחיטה גם לנכרי משום| אמ"ה דמי איכא מידי משא"כ אי נימא דנתנבלה בשחיטה אז אסורה לנכרי משום אמ"ה כשהיא מפרכסת אף שנשחטה רוב הסימני' וכן הריאה ובני מעיים שלה שהרי אין בזה משום מי איכא מידי כיון דגם לישראל אסורה משום נקובת הושט ולפ"ז א"ש דברי רש"י דקאי בחזקת אמ"ה דנהי דשחט רוב הסימני' מ"מ איכא אמ"ה לב"נ בעודה מפרכסת ומוקמינן לה אחזקתה שלא נסתלק ממנה איסור אמ"ה לב"נ הלכך אף דעתה מתה לגמרי ופקע ממנה איסור אמ"ה לב"נ מ"מ בשעת שחיטה אמרינן שלא הועילה שחיטה זו לסלק ממנה איסור אמ"ה לב"נ שהיתה מוחזקת בה עד עתה ואמרינן דהכין אתרעי ובעור נפגם וא"כ גם לישראל לא שרי וממילא שלא יצא מחזקתו שהי' בחזקת אמ"ה כיון דאכתי מפרכסת הוא ואין אנו הולכי' אחר מה שהוא עכשיו לפנינו מתה לגמרי אלא על שעת שחיטה אנו דנין וכמש"ל בזה בשיטת הרי"ף ורש"י בחולין:

ועפי"ז יש לייסב גם דברי הרמב"ם שהזכרתי לעיל על מכוכס די"ל דאזיל לשיטתו דפסק בה' מלכים דמפרכסת אסורה לב"נ אף לישראל בטהורה ולפי"ז י"ל דבשלמא בלא בדק ברוב סימני' שפיר אמרינן דמחזיקין בחזקת איסור אמ"ה ואמרי' שלא נשחט הרוב ועומדת באיסורה דאמ"ה כדמעיקרא וממילא דאם מתה אח"כ הו"ל נבלה ודאית משא"כ בסכין פגום שאף אם נאמר שהסכין פגום מ"מ אזיל איסור אמ"ה לישראל ע"י שחיטה זו ואם מפרכסת היא אסורה לב"נ אף אם לא הי' הסכין פגום והשחיטה בהכשר וא"כ כשאין זה שנאמר שהסכין פגום יש בו כדי להחזיק חזקת אמ"ה אין לנו לומר כלל ודאי פגום כ"א ספק והוא ספק נבלה ונתיישבו הטיב דברי הרמב"ם בס"ד:

ודאתאין עלה מה דפקלו וטרו על דברי הגאון ז"ל מהא דאוכל ג"ה של נבלה וכ"ת הביא מדברי הגאון ז"ל בנ"ב מ"ת דדוקא אם היא ראוי' לאכילה אם הי' זובח אז כשלא שחטו איכא איסור שא"ז ולכן כ' כ"ת דגם גיד שהוא אסור באכילה לית בי' משום איסור שא"ז כו' ואני אומר שאם דברי הגאון ז"ל הי' מתפרשין על הכוונה שכ' כ"ת יש להקשות עליו מהרי התום' בריש פג"ה כ' דמתחילה הכל בשר והבשר עצמו מתקשה אח"כ ונעשה גיד ולכך אמרי' דאיסור מוקדשי' קדים ומטעם זה קשיא להו דאיך חל מוקדשי' על אמ"ה וא"כ מהאי טעמא גופא נימא דאיסור שא"ז חייל על הגיד בשגם הוא בשר מתחילתו וכי נתקשה ונעשה גיד לא מצי חייל על שא"ז:

וראיתי בדברי כ"ת שכ' וז"ל מה לי טמאה מה לי ג"ה הלא התחיכת גיד מיד שנתקשה ונעשה גיד ע"כ פקע מיני' איסור שא"ז כיון דלא הותר תו בשחיטה ונפלאתי דהא התם למ"ד יש בגידין בנ"ט איירינן כמ"ש תוס' ר"פ ג"ה דהא ר"מ מחייב שתים רק פלוגתייהו באתע"א וא"כ למה יפקע א"ז בשביל שנתקשה וע"כ שכוונתו משום איסור גיד וכן מורה לשונו שכ' ולא הותרה בשחיטה זה תמוה כיון דע"כ דאיסור גיד חל על א"ז כמו שחל על אמ"ה ומטעמא שכתבו התו' וא"כ ע"כ לומר דאחר שהוא חל על א"ז שוב חוזר א"ז ונפקע ממנו לפי שנאסר מחמת איסור גיד ולא הועיל הזביחה להתירו וז"א

כמ"ש התו' דף ל"ז דגם בטריפה יש מיגו דחייל על א"ז ומשמע דגם אחר שחל טריפה לא פקע ודוחק לומר דבאמת פקע א"ז ואע"ג דבנבלה הוי המיגו שגם אחר שחל איסור נבלה לא פקע א"ז מ"מ אין קפידא בזה דמיגו תליא בעיקר חלות האיסור ובזה טריפה שוה לנבלה דגם בטריפה חל א"ז ולא משמע הכי מדברי התום' ועוד דלפי"ז גם במתה נימא דדוקא וזבחת ואכלת אמר רחמנא דהיינו מחייס שיש בזה היתר זביחה אבל לאח"מ שאין בה היתר זביחה לא מיתסרא משום הא"ז אלא משום נבלה והרי התום' הוכיחו מהך דנבלה ביו"כ דאף לאח"מ לא פקע ממנו איסור שא"ז ומדברי התום' משמע שכיון !דנקבע בו האיסור שא"ז מחיים הוא נמשך והולך וכל כמה דלא נתחדש מעשה זה באיסורא קיים בין אם הוא מניעת האפשר או לא אפשר וכמש"ל אמנם לפי מש"ל דשא"ז דלאח"מ היינו משום דזביחה דהיינו שחיטה בהכשר בעינן וליכא יש ליישב וקנרתי:

וגם ל"ע בהא דכתבו בשבועות דאיסור שא"ז הוא חל במעי אמו והא במעי אמו לא הי' ראוי' לזביחה ולא שייך בו איסור שא"ז וא"ל שכוונתם דוקא כשהוא בן ט' חי אז חל עליו איסור שא"ז שאז הוא ראוי לשחיטה משא"כ קודם לזה באמת אין עליו איסור א"ז ואפ"ה שפיר כ' התו' דאמ"ה שאינו חל עד שילא לאויר העולם איך חל על שא"ז במעי אמו כיון דעכ"פ כשנעשה בן ט' חל שא"ז מ"מ לא הי' להם לכתוב בפשיטות דא"ז חל במעי אמו דהא ר' אושעיא מיבעיא לי' אי מהני לי' שחיטה במעי אמו או לא:

אך לכאורה אם נימא דשייך א"ז בדבר האסור שלא תועיל זביחה להתירו מ"מ תקשי הא אליבא דר' אושעיא דכיון דשחיטה דמעי אמו אין עליו שם שחיטה כלל איך שייך לומר שנאסר משום א"ז ולפי דברי הלבוש שכ' הטעם משום חלדה יש לייסב קצת כיון דעכ"פ שם שחיטה עליו שייך לומר שזו אסורה מחמת א"ז ואף דלא משכחת לה משום חלדה מ"מ לא בטל מזה שם זבוח או א"ז אבל אם אין תורת שחיטה נוהג במעי אם כלל לא שייך שא"ז כלל וא"ל כיון שהיא ניתרת בשחיטת אמו שייך שפיר א"ז דמ"מ באמו טריפה אין שחיטת אמו מועלת ולרבה דאמר שם בדף ע"ה ד' סימני' אכשיר בי' רחמנא י"ל דא"ש דכיון שהגיע לבן ט' חי מועיל בו שחיטה או דאימא או דידי' ושייך לתת עליו שם א"ז משא"כ לר' אמי דאמר לדברי המתיר אוסר א"כ בטריפה אין מקום לזביחה כלל לתת עליו שם א"ז אך אפשר לומר שבאמת אסור עד שילא לאויר עולם ויהי' ראוי' לזביחה ויזבחנו וז"ז א"ז מקרי אע"פי שהוא במעי אמו ול"ע ובאמת שהך מלתא גופא שכ' התום' דא"ז שייך אף במעי אם לא ידעתי מניין להם דלמה נאמר אמ"ה אינו חל עד שילא לאויר העולם, וא"ז חל במעי אמו ועיין בחולין ל' ד"ה במסכרת שכ' התו' לענין איסור גיד חלב טריפה ואמ"ה דלא חלו במעי אם דליכא איסור שחל במעי אמו ועיין בדף ק"ג ד"ה דאיסור חלב ומה עדיפותא דא"ז שיחול במעי אמו ושמא י"ל דשאני שאר האיסורים דבמעי אמו אין שמם עליהם משא"כ לענין א"ז דהעובר כמות שהוא שם בהמה עליו ושייך בי' איסור שא"ז ול"ע:

אך באמת לפענ"ד אין כוונת הגאון ז"ל כאשר העמים כ"ת בדבריו דטעמא משום דטמאה אין השחיטה מועלת בו לא קרינן בי' וזבחת ומזה הוכיח כ"ת גם לשאר איסורי' אם חלו על איסור שא"ז שוב ע"י האיסור הבא פקע א"ז וויתר הוא לבדו והמעיין יראה שלא כיון לזה כלל והעיקר אצלו לחלק בין טהורי' שיש בהם תורת שחיטה משא"כ בטמאים שאין בהם תורת שחיטה כלל ולא שייך למעוטי שא"ז דקרא וזבחת בטהורי' מיירי דשייך בהו זביחה ולא בטמאים דלא שייך בהו זביחה דאין הדיוק מואכלת דהיינו מה שהוא מותר לאכול ע"י הזביחה דהך ואכלת בא להורות לנו היתר אכילה כשזובחה ולהורות איסור אכילה בא"ז אך הדיוק הוא מן זה דכתב וזבחת דקאי בבהמות דשייך בהו זביחה וזביחת הבהמה היא מתרת מאמ"ה ואפי' בגידין שייך זבוחה דבאמ"ה הוא בשר גידין ועצמות וכיון דשייך בי' תורת זביחה אף גיד שנאסר מ"מ לא פקע מיני' שא"ז דלא איכפת לן אם יהי' מותר באכילה בזביחה אם לא כיון דבהמה זו בת זביחה היא ועיקר החילוק בין בהמות גופייהו אם ישנם בתורת זביחה ולא בפרטים שיש בהם שאין הזביחה מתרת באכילה מ"מ השחיטה מועלת בהם להוציא

להוציא מידי אמ"ה וא"ז והארכתי בזה לפי שכ"ת הסיח דעת הגאון ז"ל לכוונה אחרת וליתא לפענ"ד:

אמנם מה דחדית לנו הגאון ז"ל בכ"ב מ"ת דמה שר"ל דנבלה חל על יו"כ משום מיגו שחל על א"ז היינו אם באותו ענין חל על א"ז הנה ממ"ש בראשית דברי אלה מדברי תו' דחולין ל"ד לסיוע להגאון ז"ל משם מוכח דאף בשמא י"ל סברא זו דמיגו ואמנם בעיקר קו' על הגאון מהא דג"ה של נבלה כלענ"ד דמעיקרא לק"מ דודאי א"א דאין אחע"א אפי' איסור כולל אע"ג שעתה הוא כולל ל"א מיגו דחייל אהאי חייל נמי אהאי א"כ מכ"ש שא"ל שיחול איסור זה על איסור זה מכח האי מיגו דחייל על אחר וכגון ג"ה ס"כ למאן דל"ל כולל אינו חייב אלא א' דכמו דלא אהני לי' מה דנבלה חל אכל שאר הבהמה שיחול גם על גיד בכולל כמו כן לא מהני לי' מה דחייל על א"ז משא"כ בנדון דכ"ב דקיימינן אליבא דדינא דאחע"א בכולל אלא דנבלה על יו"כ ליכא כולל בזה שפיר י"ל דכמו שהי' מועיל אם הי' כולל כמו כן עתה אע"פי שאינו כולל מהני האי מיגו משום דחל על א"ז ובהא דכ"ב מ"ת סי' קכ"א לכאורה שפיר קא קשיא לי' הרב המאה"ג מהר"ד שי' מהא דל"ח נבלה על עוף טמא דהא נבלה על ע"ט ליכא כולל וא"כ מסתבר דר"י אית לי' כולל ויש לנו לומר האי ולכך משני לי' הגאון בגוונא אהריגא אבל בהאי דג"ה ש"כ דמוכח דל"ל כולל גם מיגו ל"א כנלענ"ד אך על קו' הרב הנ"ל מעוף טמא יש ליישב דלא מיבעי אם נאמר דר"י ס"ל אין שחיטה לעוף מ"הת א"כ לית בי' עשה שא"ז כלל אמנם אפי' אי יש שחיטה לעוף מ"הת משום דר"מ דאמר מלמד שנצטוה משה בע"פ והיא הל"מ או מזאת תורת וכו' י"ל דבזה כ"ע מודו דמה שנוה בע"פ או ההיקש אינו רק לתיקן הלאו וכמ"ש הריצבא לענין וזבחת כן הוא לשיטת התו' גבי עוף שאינו מפורש בקרא הזביחה דנאמר דהוי עשה וא"ז הוי לאו הבא מכלל עשה ואפ"ה דגם הל"מ וההקש בא לחייב הזביחה ולאסור הא"ז מ"מ נראה דלא לעשה דאמרינן גבה אין אחע"א אלא הוא דומה לחצי שיעור דאע"ג דח"ש אסור מהת' מ"מ שפיר חייל עליו איסור לאו ויעיין בתו' שבועות כ"ג ולפי"ז לא שייך מיגו דחל נבלה על א"ז חל נמי על טמא דז"א דעל א"ז שפיר חל כמו לאו על איסור שאינו לאו או עשה אבל לחול על לאו דטומאה זה לא אמרינן ואפשר דהגאון לא בעי לשנוי' הכי משום שא"ל דעכ"פ שם איסור נבלה אית לי' תומרא דחל על א"ז ולכן אע"ג דבעוף לא שייך שפיר י"ל דתומרא הסיא יש לגרום שיחול על טומאה ואם נפסק לומר דמיגו בהאי מלתא גופא בעינן בלא"ה משני הגאון שפיר דטמאי' אינו בתורת זביחה:

ומחמת אילין יומא דתושבנא, לא אהי' עוד סופר ומאריך, ושומע קול שופר, יאמר לסופר ויכתוב. ויחוק אותו לאלתר לחיים בספר, דברי ידידו לנצח ד"ש באהבה רבה ואהבת עולם, זעירא מן חברי':

הק' אפרים זלמן מרגליות מבראר:

תשובה להרב הגאון האמיתי מ'וה זלמן מרגליות:

לכבוד איש חי רב פעלים, נשר הגאונים, אב הנבונים, עטרת שועים וקצינים, ה"ה ידידי הרב המאה"ג, הגאון האמיתי, החריף הבקי בחדרי התורה, נודע בכל שערי ישראל לשם ולתהלה, ע"ה פ"ה כבוד מ"וה זלמן מרגליות נרו בע"הח ס' ש"ות בית אפרים שלום וישע סלה:

מו: מה נכבד היום הזה בהגלות נגלה אלי הדר כבודו, בהופע עלי שמש תורתו, ראיתי והייתי אך שמח, ראיתי והנה מגוגה נגדי, תשובה ארוכה כתובה על מגילה עפה עבר מזה ועבר מזה ותוכה רצופות חידושי סברות שונות ונשגבות. נומחות פרי ישועות לגדולי הראשונים והאחרונים מפה ומפה בתלמוד, ותקטן עוד זאת בעיני אדוני אבי התורה והתעודה, ויוסף להרים כבודי, וירב להלל את תורתי להפליא לאמור כי תיקר בעיניו, קן זאת הרהבתני להדריך עוז בנפשי, לדפוק עוד שנית על דלתי פתחו לבקר עוד הפעם אחרי אמרותיו הצרופים מני כור שכלו, למען הסר מלבי סיגי הספקות הנופלים בחו, אז אמרתי, הנה באתי ואומר:

הנה עוד אנכי עומד משתאה מחריש לדעת דרך שאחרי מרן הגאון בכ"ב מהד"ק ש"ות ל"ו בחלק א"ח במה דהעלה להלכה דטפי עדיף לאכול לחולי ביו"כ טבל שטבול היום שלא חל עליו יו"כ מנבלה שחל עליו יו"כ ואמת היתה עם לבבי להקשות מה שהקשיתי על ראש דברי הגאון שם בתשובה כאשר העיר מעכ"ת הגאון עלי ואמרתי מה לי לדקדק אחר ענין דבר אינו קם לדינא דהא אנן לא פסקינן כר"ש אך עמדתי על סוף דבריו אשר העלה אותם לפסק הלכה אף לדידן ואם המה אמיתים גם ראש דבריו אמת ומה שיש עם נפש אדוני להצדיק את הצדיק מעיקרו עד סופו הנה אם נשחק במאזנים נחשבתי לפני עפר כפות רגלי תורתו אעפי"כ לא עוד תנוח דעתי בתירוץ כבוד מעלתו אשר אמר והניח למשל דאם התורה מתרת איזה מיני מאכל ביו"כ והשאר אסורי' או אם יש לרפאות בדברי' שאינם ראוים לאכילה בודאי אין אנו מאכילין דברים אחרים שאסורי' ביו"כ ולדחות יו"כ בחנם דלא הותרה מפני שאפשר בדברים המותרי' וכמו שאם נשבע שלא יאכל יום זה והוא צריך לאכול בודאי טפי מאכילין לו דברי' שא"ר שלא נכללו בשבועתו וכ"כ יו"כ מושבע ועומד הוא ולמה נאכילנו דברי' טהורים שאסורים לבריאים משום יו"כ טפי מטמאים שאינם אסורים אלא בעשה ע"כ תורף דברי מעלת כ"ת ואני אומר אטו על המאכל אנו דנין וכי על המאכל שרויה קדושת היום הרי על האדם האוכל אנו דנין אך הוא מוזהר בענוי היום אך הוא מושבע ועומד מסיני שלא לאכול היום אבל כשנחלה מיד הותרה שבועתו ולפני האי חולה תו אינו יו"כ בעולם ויו"כ לגבי' כחול שוי' רחמנא וכמו בחול אם יש לפניו דברי' אסורי' וטמאים וגם דברים טהורים ומותרים בודאי אסור לאכול האסור והטמא והטהור והמותר קודם ומה לי אם זה הדבר הטהור אסור השתא לאכול לבריא משום יו"כ כשעתה צריך החולה לאכלו והנדון שהביא פרו"מ אינו דומה לנדון דידן דבשלמא אוכלים שאינם ראוים דהתירה התורה לכל אדם משום דאזוקי מזיק להו והאי אכילה כעינוי נחשבת או אם נשבע שלא לאכול היום בודאי מאכילין לו דברי' שלא כללם בשבועתו והגם דיו"כ אידחי לגבי' האי אך עוד לא הותר לו וכל כמה דמצי למהדר אהיתרא מהדרינן הגע בעצמך אם יש לפני חולה אחד שני מינים מועילים לרפואתו אך על מין אחד הוא נשבע שלא לאכלו היום ועל מין השני לא נשבע הוא אלא אלף אלפים בני אדם אחרים נשבעו שלא לאכלו היום אטו מאכילין לי' טפי המין שהוא נשבע עליו ולא המין השני שמותר לו מפני השבועה שנשבעו עליו האלפים וכ"כ הדבר הזה על הטמאים נשבע החולי לבדו בסיני מפני איסור הטומאה כי איסור יו"כ נדחה הוא מפניו ושבועה מלד זה הותרה לו ועל הטהורים נשבעו כלי בני אדם הבריאים מכח קדושת היום אשר חלה עליהם הכי נאכילנו הדברי' הטמאים מפני שמותרי' לבריאי' משום שאין איסור טומאה חל על יו"כ ולהחולי הם אסורי' ונשביק לדברי' טהורי' המותרי' לו ואינם נכללי' בשבועתו בסיני שכבר התירה לו התורה נשתקע הדבר ולא נאמר כנלענ"ד:

ובמה דעמד מעלת הגאון להקשות על דברי תוס' בחולין דף ל"ז ע"ב במה דהקשו על פי' ר"ג שם חדא האיך מצינו דטריפה חל על א"ז דילמא חל טריפה לאחר שנשחטה וכמו שכ' הרא"ש בתוס' שבועות כ"ד בד"ה האוכל נבלה ביו"כ ותו הא נבלה נ"כ חל על א"ז ומאי מיגו יתרה יש בטריפה ועוד שלישית על מה שכתבו בפשיטות דטריפה נמי חל על אמ"ה וזו אינו מיתאמרה אלא לר"י בחולין ק"ג ולר"ל אינו חל בהמת מחיים ע"כ תוכן קושיית מעלת כבודו וכ"ת הניח פירוש דבריהם בצ"ע:

אמנם אנכי הרואה השתוממתי על המראה כי לענ"ד כוונתם מבוארת באר היטב דלפי ס"ד דהמקשן דפריך דילמא היינו טריפה היינו מסוכנת היינו נבלה ולעבור עליו בשני לאוין ועשה דהיינו מחיים בלאו דטריפה ועשה דזאת החי' דמסוכנת יע"ש רש"י בקו' הש"ם א"כ בס"ד הסיא ע"כ טריפה חל מחיים על א"ז דקדמה ואי אמרינן בהמה בחי' לאברי' עומדת חל טריפה נמי על אמ"ה לכ"ע לפי"ז הקשו התום' שפיר על פירוש ר"ג מאי משני הש"ם דק"ו הוא מכח מיגו הא לפי ס"ד בטריפה נמי אית בי' מיגו דחל על א"ז ולפי סברת המקשן ע"כ חל מחיים דהא אמרינן בהאי ס"ד היינו טריפה היינו מסוכנת בודאי הרא"ש מפרש שפיר דברי התו' בשבועות לפי המסקנא דטריפה לאו היינו מסוכנת א"כ י"ל דאיסור טריפה אינו חל אלא לאחר שנשחטה ואזל לי' איסור שא"ז

וא"ל דהא נבלה ג"כ חל על א"ז כקו' שניה ממעלת כבודו ז"ה די"ל דהתו' דהכא סברו כריב"א שם בשבועות דהיסור א"ז אינו אלא תיקון הלאו והינו נמשך עד לאח"מ א"כ נבלה אינו חל על א"ז א"כ לית בנבלה האי מיגו ולפי"ז כתבו ג"כ שפיר בפשיטות דאי לאברי' עומדת חל טריפה על אמ"ה מחיים לפי ס"ד דהמקשן זו פירוש דבריהם:

אך הרווחנו בפלפול מעלת כבודו לתרץ קושייתם על ר"ג מה דהקשו דהא טריפה נמי חל על א"ז די"ל דר"ג סובר דלא כריב"א וס"ל דאיסור א"ז לא פקע אלא מושך והולך אף לאח"מ א"כ הוי נבלה שוה בשוה לטריפה כקו' רופ"מ:

ומה שרוצה כבוד הגאון לסייע לסברת מרן שארי בעל נ"ב לומר דכשם שחל נבלה על א"ז ח"ל נמי על איסור אחר מדברי תוס' דחולין הנ"ל הנה לדעתי סברא זו אינה צריכה חיזוק והיא גלויה ומפורשת בש"ס חולין ק"ג שם אמרינן האוכל חלב מן החי ומן הטריפה לר"י חייב שלש והיינו משום מיגו דחייל טריפה אחלב חל נמי על אמ"ה ומפורש יותר במעילה ט"ו ע"ב בתוס' ד"ה אמר רב שם בתירוצם דהעלו דאפי' למ"ד אין אחע"א אמרינן כיון דגלי קרא בנבלה דחל על חלב חל נמי על טומאה וכן במכות ט"ז ע"ב בתו' ד"ה ריסק בסוף דבריהם יע"ש ויעיין בה"סה בפ"ד מה' מ"א ה"ב וז"ל ומ"מ נראה דברי זה אפי' מאן דל"ל איסור מוסיף מודה בזה מדכתב בקרא וחלב נבלה וכו' הגם דתו' בפד"א פקפקו ע"ז אבל המעיין בס' שע"הא בה' א"ב יראה דהעלה ע"פי הוכחות להשוות דבריהם בפד"א עם דבריהם במכות ובמעילה הרי חזינן דאמרינן גבי נבלה וטריפה האי מיגו דחל על איסור אחד חל נמי על שאר איסורי' היכי דגלי קרא א"כ ה"נ גלי רחמנא דנבלה חל על א"ז דזולת זה לא משכחת איסור נבלה לשיטת התו' בשבועות דס"ל דאיסור א"ז לא פקע לאח"מ וא"כ אמרי' כשם שחל על א"ז חל נמי על איסור אחר ואפשר דבתו' בחולין מפורש יותר דאמרי' מכח האי דחל על א"ז מיגו כה"ג לחול נמי על איסור אחר והגאון בעל נ"ב אפשר דמסתפק בזה להעלות לומר דנבלה יחול מכח האי מיגו גם על איסור יו"כ דחמור מיני' טובא דהוא לגבי נבלה כולל וכרת דמה דמני' דחל על חלב אפשר משום דחלב הותר מכללו וחל נמי על טומאה דאיסורו שוה עם איסור נבלה:

איברא מדברי התוס' דמעילה שהבאתי יש לדקדק דל"ה מיגו דחל נבלה על א"ז חל נמי על איסור אחר דא"כ ל"ל לומר שם דמש"ה אמר לוי דמצרטפין ומודה הכא דאיסור חע"א משום דחל נבלה על חלב נמי על טומאה וזו אינו אליבא דכ"ע דס"ל דדוקא על חלב דהותר מכללו חל ויעיין בחולין ק"ג ע"ב ועוד י"ל דדוקא בחתיכת חלב והיכא איסור אחר בהדי כה"ג מלינו האי מיגו אמרינן הכי יע"ש בחולין ברש"י ותוס' ובנ"ב מ"הת בחלק א"ח סי' קכ"א לימא להו יותר פשוט דמיגו דחל נבלה על א"ז דאיסור א"ז שייך הכא גבי אגיה החתיכה דטהורי' חל נמי על טומאה אע"כ דליתא להאי מיגו ואפשר לומר דתו' במעילה ס"ל כריב"א בשבועות דאיסור א"ז פקע לאח"מ א"כ בודאי תו לא שייך לומר האי מיגו והספק דהגאון נ"ב הוא להסוברי' דאיסור א"ז נמשך גם לאח"מ וכן נ"ל דתוס' בפד"א דף ל"ג במ"ש שם בד"ה אלא מליקה דלא חייל נבלה על איסור מעילה סבירו להו כריב"א יע"ש:

וראיתי שעמד כ"ת הגאון לדקדק על דברי התו' בשבועות כ"ד שכתבו דיו"כ אינו חל על א"ז דמ"ש נבלה חל על א"ז ויו"כ אינו חל עליו וביותר הקשה על הריב"א דמקשי לפי' התו' מאמ"ה דבין אי לא"ע ובין אינה עומדת איך חל על א"ז ולא הקשה מנבלה גופא דמיירי מיני' ע"כ דברי תמיהתו והנה מה שהקשה דמ"ש נבלה מיו"כ לפענ"ד לק"מ משום דבנבלה גלי רחמנא דחל על א"ז דאל"כ לא משכחת לשיטת התו' איסור נבלה משא"כ גבי יו"כ וא"כ לא שייך תו להקשות על כוונת התורה מ"ש זה מזה אך הקו' הב' על הריב"א לכאורה נ"ע למה שביק באמת נבלה ומקשה מאמ"ה דא"ל דמש"ה לא מקשי מיני' משום דאמרינן דהתורה גלתה בנבלה משום דא"א בענין אחר א"כ לא מקשי מאמ"ה ג"כ ולדידי אמינא דריב"א ס"ל בדעת התוס' דהיינו טעמא דחל נבלה על א"ז משום דחל על חלב חל נמי על איסור אחר וכדעת התו' במעילה שהבאתי לעיל דאמרינן האי מיגו אפי' למ"ד דל"ל אחע"א ולכן שביק נבלה

ומקשה מאמ"ה אך לפי"ז קשה וביותר קשה לפי סברת הגאון נ"ב והיא לדעת מעלת כבודו סברת התו' בחולין ל"ז דאמרינן דכשם שחל נבלה על א"ז חל נמי על איסור אחר ואי סבירו להו הכא כתו' במעילה א"כ בנתנבלה ביו"כ למה יהי' פטור מיו"כ ואי משום דאיסור יו"כ אינו מצי לחול על איסור א"ז נימא מיגו דחל בהאי חתיכה נבלה על א"ז חל יו"כ ג"כ על האי חתיכת נבלה וכמ"ש התו' בחולין ק"ג ע"א בד"ה דאיסור חלב לרבא אליבא דר"י בתלש חלב מן החי ומן הטריפה דחייב שלש דאע"ג דלא חל איסור אבר על איסור טריפה הכא חל דמיגו דטריפה חל על חלב חל נמי איסור אבר על טריפה א"כ הכא נמי נימא מיגו דחל נבלה על א"ז חל יו"כ על האי חתיכת נבלה והרי גם התם בהוקימתא דרבא ס"ל אין אחע"א יע"ש ובפרט אי התו' ס"ל כתו' במעילה דאמרינן האי מיגו אליבא דכ"ע ובדוחק יש ליישב דאפשר דע"כ לא העלו התו' סברא זו בחולין אלא דוקא גבי חתיכה של חלב גופא משום דגבי האי איסור חלב חזינן דגלי רחמנא מפורש דחל טריפה עליו מש"ה מצי טריפה לממשך עליו. עוד איסור אחר שהוא בהדי חלב משא"כ הכא לא איירי מחלב ואין לנו בהאי חתיכה קרא מפורש לרבות דאיסור חע"א דמה דחל נבלה על א"ז לא מחשבי להו לגילוי מלתא דאל"כ אמ"ה נמי אך דנימא משום דבמקום אחר דהיינו גבי חלב מצי נבלה לחול עליו מש"ה חל נבלה על א"ז ודי לנבלה גופא לחול על א"ז מטעם זה אבל אינו משום כך בכח נבלה להמשיך ולגרר עליו ג"כ איסור אחר לחול עליו כך נראה לי ליישב דבריהם:

והנה בגלל קושיות האלה על דברי התו' האריך אדוני כ"ת במכתבו לדלות פניני סברות נכונות ממקור מי חכמתו וסברא אחת מהנה כתב ליישב והיא דע"כ לא אמרי' אין אחע"א אלא אם לא הי' שם אלא איסור אחד בלבד משא"כ אם בתחילה הי' שם ב' איסורי' ונסתלק אחד מהם נכנס אחר תחתיו ואפי' יש עם האיסור הנכנס עוד איסור אחר יוכלו לכנוס שניהם בב"א תחת המסתלק והאריך מעלת אדוני לחזק סברא זו בטעם ודעת אם לא דברי הריב"א עומדים ממולה אך אנכי אומר להקהות בה ג"כ קויה מש"ס יבמות דל"ג ע"א דפריך שם אלא מליקה בב"א היא דמשכחת וכו' יע"ש רש"י ומשני דפליגו בב"א כה"ג ולדברי מעלת כ"ת קשה מאי חזית דפליגו כלל בב"א דילמא בב"א דעלמא היכי שלא הי' איסור מקדם דחלף והלך לו רק עתה חלו שני איסורי' בב"א כ"ע סוברי' דאינו חל אפי' בב"א רק הכא גבי מליקה שאני דהי' מלפנים קודם מליקה איסור מעילה ולאחר מליקה או זריקה אזל לו ויוכלו א"כ לבוא במקומו שני איסורי' אחרי' בב"א דהוי כאלו אינו מתחדש עתה שום איסור אחר והינו בגדר אין אחע"א ודוחק לחלק דדוקא היכי דמעיקרא היו ב' איסורי' יחד ואחד אזיל לעלמא הוא דאמרינן הכי משא"כ אם מקדם לא הי' רק איסור אחד דחלף ואזיל דמאי שנא ואדרבה מה אם נשאר מן ב' איסורי' אשר היו מעיקרא איסור אחד עומד אמרינן דאעפי"כ מצי להכנים ב' איסורים אחרי' יחד מתחדש אע"פי שעדיין אחד עומד במקומו ומעכב מלחול למ"ד אין אחע"א ואפ"ה אמרי' שאין זה בגדר אין אחע"א מכ"ש אם לא הי' רק איסור אחד מעיקרא והוא הוא דאזיל ולא נשאר תו עוד רושם מונע ומעכב מכ"ש די"ל דחלו השני איסורי' הבאים תחתיו בב"א:

ועוד קושיות שארי הגאון מ"וה דוד דייטש שהקשה בשם חכם א' על סברת רבינו הגדול נ"ב מהא דאוכל ג"ה של נבלה עוד אנכי מתחזק במעוז תירוצי אשר השבתי להגאון מהר"ד נ' והיינו דלפי אשר העלה מרן בנ"ב מ"הת בחא"ח סי' קכ"א דל"א מכח האי מיגו דיחול נבלה על עוף טמא משום דלא שייך גבי' איסור שא"ז משום דאנן לא נצטוה על הזביחה אלא בטהורי' ולפ"ז אין מקום לקו' זו משום דאף ג"ה כמוה דגם היא אינה ניתרת בזביחה משום איסורא דרבע עלה הלאן ובקר ישתו וגיד הנשה הותר ומה לי עוף טמא ומה לי ג"ה שניהם אינן ניתרין בזביחה זה מפני שלא נצטוינו עליו וזה מפני שלא תועיל השחיטה משום שנשאר באיסורו ולפי"ז לא שייך למימר גבי' האי מיגו והתירוץ הזה הוא לדעתי נכון ואמת כאשר הודה לי ע"ז ג"כ שארי המאה"ג הרב מהר"ד נרו וכל הטענות אשר טען עליו מעלת כבודו אין בכחם להפילו ארצה כי מה שטען כ"ת דמתו' חולין דל"ז משמע

ממה שכתבו דגם בטריפה יש מיגו דחל על א"ז א"כ גם אחר שחל הטריפה לא פקע איסור אא"ז לא ידעתי מהיכן משמע כן מדבריהם דהא י"ל דפקע באמת לאחר שנעשה טריפה כאשר הרגיש אדוני בעצמו וסתר טענה זו ומאי דנראה לפרו"מ לדוחק לומר כן משום דאי אמרת דפקע א"כ האיסור אא"ז א"כ אינו דומה המיגו דטריפה למיגו דנבלה דבנבלה לא נפקע הא"ז אף לאחר שנעשה נבלה אף גם שטענה זו דחה מע"כ תורתו במכתבו אך לדידי בלא"ה אין זו טענה מעיקרא דכבר כתבתי לעיל דתו' הכא בקושייתם ע"כ ס"ל כריב"א בשבועות דאיסור א"ז פקע לגמרי בנבלה א"כ בודאי י"ל דלאחר שנעשה טריפה לא שייך תו איסור אא"ז משום דלא סותר תו בשחיטה ואעפ"כ יש בטריפה מיגו כזו מה דליכא בנבלה. דהרי מחיים איכא איסור מסוכנת והוא איסור אא"ז לפום ס"ד הייגו טריפה הינו מסוכנת א"כ איך מצי לחול איסור טריפה עלה מחיים ולא הוי לי' להתורה לחייבו אלא משום מסוכנת והוא איסור א"ז כמו שהקשה הריב"א על תו' מחלב דלא ליחייב משום חלב אלא משום א"ז למ"ד דל"ל אחע"א אע"כ דכוונת התורה דיחול על א"ז אבל מיד דחל ונעשה טריפה או חלב בודאי ע"כ הפקיעה התורה האיסור אא"ז משום דתו לא שייכא הם האיסור הזה על חתיכת איסור דלא ניתר בשחיטה עוד משא"כ בנבלה מיד כשמתה לא שייך עוד א"ז וממילא נפקע איסור זה והוי כמו אחות אשה מתלי תלי וקאי כדאיתא בפד"א ובסור איסור זה בא האיסור האחר ולא שייך בו חלות האיסור א"כ לית בנבלה האי מיגו כמו בטריפה ויעיין בזה:

ויש בזה מקום עיון בתוס' בחולין דף ל' ע"א בד"ה אלמא מוקדשים וכו' בתירוץ ג' שם בתוס' דר"ל דאמ"ה והגיד בהדי הדדי קאתי קשה איך מצי הגיד לחול על א"ז דקדמו בעודו עוד בשר אם לא שנ"ל דתוס' ס"ל דהתם דא"ז ליכא איסור כלל ואינו אלא תיקון הלאו:

הדרן לדאמרן דבכל דבר איסור מן הבהמה לא שייך בו האיסור אא"ז וכן מורה לשון הרמב"ם בפ"ד מה' מ"א ה"ב וז"ל אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורי' בלבד משום שהם ראוים לשחיטה ואם נשחטה שחיטה כשרה יהי' מותרי' באכילה אבל מינים טמאים וכו' הרי הזכיר דתלה הטעם דוקא אם השחיטה תועיל להתירו באכילה משא"כ טמאים א"כ משמע מזה דגם חלב וג"ה כמוהם וזו ממש דעת הגאון בנ"ב:

ועוד הבאתי ראי' גדולה ע"ז דלאת"ה קשה על סברת רבינו הנ"ב והיא ג"כ באמת סברת התו' בחולין ל"ז ע"ל דכ' רחמנא גבי חלב נבלה ואכל לא תאכלוהו לומר דנבלה חל על חלב תיפוק לי' משום דנבלה חל על א"ז חל נמי על חלב אלא כדאמרן דחלב איסור הוא ולא שייך גבי' א"ז כמו במיני' טמאים וק"ל:

ומה שתירץ ר"ת הגאון נרו על קו' הגאון מהר"ד לומר דרבינו נ"ב לא העלה סברת האי מיגו אלא לדידן דקיי"ל אחע"א בכולל ושפיר מהני האי מיגו דנבלה חל על יו"כ אע"פי דאינו כולל משא"כ בג"ה ס"כ לחכמי' דר"מ דל"ל כולל אין סברא לומר שיחול איסור זה על איסור אחר משום האי מיגו עכ"ד אתמהה ותיתי לי שכך עלה במחשבתי לייסב כן ומיד ראיתי דא"א לומר כן משום דהרי נבלה ביו"כ דליכא עתה גבי' כולל אפ"ה מהני האי מיגו לעשות נבלה לכולל וחמור משום דסבירא לן בעלמא כולל מכ"ש ג"ה ס"כ לחכמים דסבירו להו ג"כ כולל בחמור כמו גבי עולה ושור הנסקל מכ"ש דתהני האי מיגו בשווי' נבלה על ג"ה לחמור לבד משום דהוא עתה כולל ג"כ:

ואני תפילה לאלקי המערכות, יוסיף לאדוני אלף פעמי' ככה ברכות, למען יפליא עוד ימים רבים בתורה עלות, כחפץ נפשות שוקקות, ובתוכם אנכי ידידו וא"כ:

בער אפפענהיימער:

אמר המחבר מה שיש לי להקשות על סברא זו דאמרינן דהיכא דגלי רחמנא בחד איסור דחל על איסור אחר חל מכח זה נמי על כל איסורי' מהא דכתבו תו' בחולין ל' בד"ה אלמא בהאי תירוצא דמש"ה חל ג"ה על אמ"ה דא"א בענין אחר וזו כוונת התורה דיחול עליו א"כ מאי פריך הש"ס בחולין ק' ע"ב וסבר ר"י אחע"א וכו' דילמא לעולם סבר לאחע"א והא דגיד נוהג בטמאה משום דגלי רחמנא דחל על אמ"ה חל נמי אטומאה ור"י לשיטתו דסבר לקמן ק"א ע"ב דאמ"ה נוהג בטמאים משא"כ נבלה על ע"ט דלא שייך בי' מיגו דא"ז לא שייך בטמאי' כמ"ש הנ"ב וא"ל דע"כ לא סבר ר"י האי מיגו דהכא וכו' דא"כ נימא דיחול נבלה על ע"ט מטעם שכ' התו' במעילה ובמכות ט"ז שהבאתי לעיל בתשובה ז"א די"ל כמ"ש הרש"ל דשאני בהמה טמאה ושרצי' דהכתוב קראו נבלה ובודאי לא נעלם מרש"ל תו' במכות כאשר השיג רש"א רק דהקשה על דברי תו' מר"י מנבלת ע"ט ולכן כ' דשאני בהמה וכו' ותו' שהצריכו לסברא זו בבהמה דלא נימא דילמא קראו הכתוב נבלה רק לענין מטומאה לכן כתבו המיגו וכן ראיתי בס' מחנה ראובן וצ"ע:

תשובה להרב הגאון אב"ד דק"ק נאווי מעסטא והמשך להנ"ל

ח' חשון תקפ"ו:

השוכן מרומים, יברך לעולמים ה"ה אחרי חביבי, הרב המא"הג, הגאון הבקי הגלום, פ"ה ע"ה מ"וה דוד דייטש בע"המח ס' א"ד:

מז: הנה ימים רבים עברו אשר לא נכבדתי לראות את יקר מכתבו כפעם ופעם, ועתה הראני ה' גם את מכתבו גם את מנחתו אשר הקריב לפני זה ספרו אוהל דוד ח"ש אשר הוציאהו לאור זה ימים לא כבירים, והי' לי לששון ולשמחה, כי אוהב אנכי חידושי תורתו ההולכים על דרך הישר ולא יסבו בלכתם על דרכים לא שערום אבותינו הטורים, וכאשר בקש מעלתו ממני לעיין בו ולהעמידהו על כל דבר הקשה לי בו, לכן להשבתו פניתי מכל, וסרתי מיד למשמעתו ואודיעהו את אשר עמי:

הן במאי דהשיג מעלתו על מרן הנודע ביהודא במאי דמסתפק אי נבלה חל על שאר איסורי' כשם שחל על איסור אינו זבות מדברי התו' ביבמות דל"ג בד"ה אלא מליקה שכתבו דנבלה ל"ח על איסור מעילה במחכ"ת אין כאן השגה מדבריהם אלו משום דע"כ לא נסתפק הנ"ב אלא אי אמרינן דלאיסור א"ז לא פקע לאח"מ וכמ"ש התו' בשבועות כ"ד בתירוצם קמא שם והתו' הכא י"ל דס"ל כשיטת הריב"א שהביאו שם בשבועות דס"ל דלאיסור א"ז פקע לאח"מ וא"כ בודאי תו לא שייך חלות נבלה עליו וממילא תו לא שייך ספיקתא דנ"ב כמובן בפשיטות:

ובמאי דדחיק מר אחרי לומר דבתירוצם בתרא ביבמות ע"כ סבירו להו כדעת הגאון בנ"ב וס"ל ג"כ דזרות חל על מעילה משום דקשה למעלתו דא"כ איך יחול נבלה על איסור מעילה כל זה אינו צריך כלל וכוונתם מבוארת פשוט דודאי ליכא חילוק בין קדשים לשאר איסורי' ורצונם לומר בתירוץ זה דנבלה וזרות תרווייהו הייגו קודם זריקה ותרווייהו לא יוכלו לחול על איסור מעילה ומתלו תלו וקאי עד דחלף והלך לו א"מ וחלו שניהם בב"א וזהו פשוט:

והנה בעיקר קושיית מעלת אחרי שהקשה על הש"ס והיינו לסך דעה דסוברת דאיסור אא"ז לא פקע א"כ אכתי לא הוי בת אחת דהא לא יכול איסור זרות למיחל על איסור א"ז באמת קשה טובא וצ"ע ואינו נוח לי בתירוץ מעלתו לומר דקדשי' שאני וכהאי תנא אליבא דר"ש שם בכריתות דהא הכא קאי אליבא דר"ש גופא ושפיר כתב מעלתו דאין לומר דכשם שחל נבלה עליו יחול נמי זרות דא"כ גבי יו"כ ונבלה נמי נימא הכי כי מ"ש זה מזה אך לדידי נראה לייסב קו' זו דסך דעה דסוברת דאיסור א"ז לא פקע ס"ל כמ"ש התוס' בחולין ק"ג ע"א בד"ה דאיסור חלב שם אליבא דרבא אע"ג דל"ל אחע"א ואליבא דר"י דמחייב שלש אע"ג דלא חל איסור אמ"ה על טריפה אפ"ה חל דמיגו דטריפה חל על חלב חל נמי איסור אמ"ה על טריפה ודוחק לומר ולאחלק דדוקא אי איכא בהאי חתיכה גופא איסור חלב דגבי' גלי רחמנא דחל טריפה עליו מש"ה אמרינן האי סברא דמאי טריפה לממשיך עליו עוד איסור אחר בהדי חלב אבל היכא דליכא בהאי חתיכה איסור חלב לא אמרינן הכי דזו סבירא להו לדוחק וא"כ י"ל דס"ם ביבמות סבר דאין שחיטה לעוף מ"ה ואין כאן אלא איסור טריפה דתתך סדרה בלא מפרקת כמו שהעיר מעלתו ג"כ ואפ"ה יכולין נבלה וזרות לחול עליו כיון דטריפה חל על חלב ושפיר קאמר אלא מליקה ב"א זו נכון מאוד לפענ"ד:

עוד שם בדף ההוא בתו' ד"ה באיסור רבה מעלתו ליישב קו' הפלאתי מה שהקשה סי' ס"ב ע"פי זה דתו' בדף ל"ה דאוקי הש"ס כר"ש חזרו מהאי סברא לומר דכיון דיש היתר לאיסורו וכו' ולדעתי אם הדברי' נכוני' בעצמם לתרץ קו' מעלתו מיו"כ ונבלה דפטור ר"ש אעפ"כ לא הועילו ליישב קו' הפלאתי דהכתי קשה מאי הקשו התו' בחולין ק"ב לר"א דילמא ר"א ס"ל בהא כסברת תו' ביבמות ל"ג וא"כ לא הוי ב"א דהא האי סברא נכונה בעצמה היא ואף דר"ש לא ס"ל מ"מ ר"א מצי סבר הכי ובתשובה אחרת הארכתי לומר דעיקר קו' הפלאתי לק"מ ושגג בסברא ואין להאריך כאן: (עיין לקמן בסי' נ' נ"א נ"ב:)

והנה ידע מעלתו נאמנה כי טרוד אנכי כעת עד מאוד ובפ"א הי"ה אקח לי מועד יותר להשתעשע עוד בדברי חידושיו אשר מאוד אחבבם, ואבקש מאת מעלת שארי לעיין ג"כ היטב בדברי ולהשיבני על כל אם אמת אתי או אם שגיתי, כי מעת אשר יצאתי מימי הנעורים אהבתי בפלפול כה ופה אך למען נצח את זולתי, כי את האמת אנכי אבקש, ושמוע האמת מפי אחרים חפצתי, ואם תועה אנכי בדרך האמת, לפני הדרת איש גדול בתורה אנכי אקוד ואשתחוה כי ישיבני על נתיב היושר אשר סרתיו, כה מגמת שארו האוהב אותו באמת:

בער אפפענהיימער:

לדרעזניץ ב' כסליו תקפ"א פלפול עצום עם אחי הרב החריף מהר"ח נ"י:

שובע שמחות, ורב ברכות, לה"ה אחי ידידי וחביבי, הרב הגדול החריף הבקי המפורסם הק' המהולל, מ"וה חיים שי' שלום סלה:

מח: אהובי אחי', הנה אביא אליך הדבר הקשה לי ברמב"ם בה' מ"א פ"ט ה"ו במה דכ' וז"ל אבל המבשל בשר מתה או חלב בחלב לוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו משום ב"ח שאין איסור ב"ח חל על איסור נבלה או חלב שאין כאן לא איסור כולל ולא א"מ ולא איסור ב"א עכ"ל והרי הרמב"ם ס"ל בפ' ט"ו ה"ב מה' אלו דטע"כ בכל איסורין הוא מדרבנן ובב"ח טע"כ לכ"ע דאורייי' ולוקין עליו א"כ המבשל נבלה או חֵלב בחלב ואכל החלב אחר שניטל הבשר והחֵלב ממנו ואין בחלב אלא טעם נבלה או טעם חֵלב למה אין לוקין עליו בכה"ג משום ב"ח דהא אין כאן איסור נבלה וחֵלב דטע"כ בדידהו ליכא מה"ת ואיסור ב"ח איכא ולא שייך כאן אין אתע"א לפי שאין כאן אלא איסור ב"ח מה"ת בשלמא על נבלה וחלב שאכלו אינו לוקה משום דאפשר דסבר הרמב"ם כהנהו דעות ראשוני' שהביאו הרשב"א בחידושיו בסוגי' דטפת חלב דחלב בבשר ממשו מקרי אבל בשר אחר שהוציאו מן החלב בודאי לא נשאר בחלב אלא טעמו ועיין בפ"ת א"ח סימן תמ"ב ולע"ג:

הן אמת שיש להקשות ג"כ על הגמ' בחולין דף קי"ג ע"ב מאי צריך שם לומר דשמואל סבר את"עא לימא דסבר טע"כ בשאר איסורי' אינו אסור רק מדרבנן וצריך גדי להכי ותו לימא דר"א ור' אסי שם כ"ע סברו אין את"עא ופליגו בטע"כ אי דאורייי' או דרבנן וביותר קשה מאי מקשה הש"ס בדף ק"ו ע"א על ר"ע עיי"ש אך די"ל דכל הסוגי' רהטה אי אמרינן טע"כ בשאר איסורי' הוא מדאורייתא מ"מ על הרמב"ם צ"ע:

אקוה שמוע מהר תשובתך וחות דעתך ע"ז אף גם נכספתי שמוע ממך איזה דברי חידושי תורה אשר חדשת ושלום מנאי אחיך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

תשובה מאחי הרב הגדול מהר"ח נ"י

ט' כסליו תקפ"א:

שלום וברכה, לה"ה כבוד אחי ידידי וחביבי, הק' המפורסם, החכם השלם החריף הבקי, מ"וה בער נרו יאיר:

מט: במה דבדיק לן מר אחי לבאר שיטת הרמב"ם דפסק טע"כ בשאר איסורי' ל"ד ובב"ח הוא בודאי דאורייי' א"כ האיך פסק במבשל נבלה בחלב דאינו לוקה משום ב"ח הא יש להמציא איסור ב"ח בטעם נבלה ע"כ:

נ"ל ליישב דהרמב"ם בזה לשיטתו דפסק באוכל ג"ה של נבלה מחייב ב' הגם דהוא פסק אין בגידין בנ"ט ומבואר היטב דבריו בשע"המ בה' מ"א פי"ב ה"ו דטעמו הגם דהוא פסק בכל גידין של נבלה דאין לוקין עלי' משום דאין גידין בכלל בשר מ"מ בג"ה אע"פ דאין בנ"ט מ"מ כיון דחייבה התורה משום גיד אחשבה התורה לעבור באותה אכילה אפי' על לאו דנבלה כיון דמקרי אכילה לענין גיד מקרי נמי אכילה לענין נבלה ואיסור נבלה חל על איסור גיד מטעם כולל:

ובנדון זה י"ל נמי קושייתך נהי נמי דקיי"ל בכל איסורי' שבתורה דטע"כ ל"ד והאוכל טעם נבלה אינו חייב משום נבלה מ"מ בהאוכל טעם נבלה בחלב כיון דאחשבה רחמנא הטעם לענין ב"ח להיות טע"כ ה"ה הוי טע"כ לענין נבלה ותו לא חל עלה איסור ב"ח דאין אתע"א אם לא בכולל או מוסיף:

ואם נפשך לחלק בזה דאין הנדון דומה לראי' דבשלמא בג"ה כיון דהתורה אחשבה אכילת ג"ה משום ג"ה ממילא מתחייב עלי' נמי כשנתנבלה משום נבלה משא"כ בטעם נבלה בחלב דכל זמן דלא נתבשל הטעם בחלב לית כאן איסור נבלה כלל בטעם דטע"כ ל"ד וכשנתבשל בחלב הרי איסור ב"ח ואיסור נבלה באי' כאחת ובאיסור ב"א מודה הרמב"ם דאתע"א:

גם בזה נ"ל לומר כיון דרמב"ם איירי במבשל בשר מתה בחלב ובודאי כל זמן שהטעם נבלע בבשר איסור נבלה קדים ובהסתלק הבשר מן החלב ולא נשארת בחלב רק טעם נבלה הטעם באיסורי' קיימי כיון דאחשבה רחמנא הטעם לענין ב"ח אחשבי' נמי לענין נבלה וממילא איסור נבלה קדים שהרי כבר הי' איסור נבלה בטעם זה בעוד מחובר עם הבשר קודם שנפרד ממנו וגם לאחר הפרדו דהיינו בהסתלק הבשר מן החלב הטעם באיסורי' קיימי מצד אחשבי' והרמב"ם לא איירי אלא בנתבשל בשר מתה בחלב ולא בנתבשל הטעם של נבלה בחלב וכיון דנתבשל הבשר בחלב איסור נבלה קודם בעוד הטעם נבלה בבשר:

ואל יהי' זה לך לדוחק לומר כיון דכל איסור הטעם של נבלה הוא מצד אחשבי' והאיך אהני אחשבי' להיות איסור ב"ח נדחה בשלמא התם ג"ה של נבלה מהני אחשבי' לחייב שתים אבל הכא דהאיך מהני אחשבי' להיות ע"י כך ב"ח נדחה דאי לא אמרי' אחשבי' הרי יש כאן איסור ב"ח ולא איסור נבלה דבנבלה טע"כ ל"ד ומסיבה בא איסור נבלה הוא מטעם דאחשבי' התורה הטעם לענין ב"ח אחשבי' נמי הטעם לענין נבלה וכיון דכל איסור הטעם של נבלה הוא מצד חשיבות ב"ח מהיכי תיתי לומר דמשום כך אין איסור ב"ח חל על איסור נבלה משום דאין אתע"א והוא לכאורה דבר שאין הדעת סובלת:

ודע אחי כי מצאתי דברי' כאלה בספר ראש יוסף בריש פג"ה בד"ה או יאמר וכו' שכ' בהדי' לענין גיד על איסור טומאה דאף דאין בגידין ב"נט מ"מ אי אמרי' אחשבי' איסור טומאה איכא איסור גיד ליכא הגם דכל איסור טומאה לא הוי אלא מטעם אחשבי' מ"מ אי אפשר לחול גיד על טומאה משום דכל זמן דחל גיד עליו מחייב נמי משום טומאה מטעם אחשבי' וממילא לא מצי חל איסור גיד עליו דאיסור טומאה קדים ונתן טעם לדבר דאפי' א"א אין אתע"א היינו לענין מלקות אבל מ"מ איסור שני נמי חל עליו לענין איטור וכ"מ בזה לקוברו בין רשעים גמורים ולכך פסק הרמב"ם שפיר במבשל בשר מתה בחלב דאין לוקין משום ב"ח אפי' בסלק הבשר מן החלב משום כיון דאחשבי' הטעם לענין ב"ח להיות עכ"פ איסור ב"ח חל עליו לקוברו בין ר"ג הוי נמי הטע"כ לענין איסור נבלה וממילא איסור נבלה קדים כמ"ש לעיל ושוב אין איסור ב"ח חל עליו לענין מלקות:

ועוד נ"ל אחי לומר הגם דקיי"ל בבב"ח טע"כ דאורייי' היינו להיות הטעם חשיב כעיקר אבל לא להיות חמור מן העיקר וכיון באוכל בשר נבלה המובלע בחלב אין לוקין משום ב"ח ה"ה נמי בהסתלק הבשר מן החלב באוכל הטעם של נבלה בחלב אין לחייב עליו משום ב"ח דא"כ יהי' הטעם חמור מן העיקר דדוקא טעם כעיקר גילה לנו רחמנא בבשר בחלב אבל להיות

להיות הטעם יותר חמור מן העיקר זו לא שמענו ויותר מזה כיון דהתורה אמרה לא תבשל גדי בחלב אמו יחד ל"ת קאי על איסור אכילה והוי כאלו כתב לא תאכל גדי בחלב ואיירי התורה באכילת בשר עצמו ובאכילת בשר עצמו לא מחייב התורה בשר נבלה וכיון שכן ע"כ לא איירי התורה כלל בבשר נבלה וכמו דהתורה לא איירי כלל בבשר נבלה וגדי שכתבה התורה לאו נבלה בכלל תו אין לנו להמציא איסור ב"ח כלל אפי' בטעם נבלה כיון דהתורה לא איירי כלל בנבלה:

ואידי דאיירינן בהאי ענינא דאתע"א אגיע לפני רוחב בינתך ישוב נכון על קו' הפליתי בסי' ס"ב סק"ב שהקשה על הרמב"ם דפסק בסוף ה' מלכים דעוף אין ב"נ מצוה על אבריו ומפשט לשונו משמע דלית כאן אפי' איסור דהורייתא באמ"ה לב"נ מן העוף וכן הסכים עמו בזה בש"ות המוכת שמואל וקשה דלפי"ז לעיל בגמ' דף ק"ב ע"א דפריך ור"י ל"ל קרא ליתי איסור אבר ולחול על איסור טומאה שכן איסורו נוהג בב"נ מאי קושיא הא אפי' בעוף אמ"ה נוהג והיינו מקרא כל שאתה מצוה על דמו כו' משא"כ לולא הקרא רק הואיל ואיסורו נוהג בב"נ זו לא שייך בעוף טמא דאין ב"נ מוזהר על אמ"ה של עוף וצ"ע לכאורה עכ"ל הפליתי:

ואנכי לא ידעתי מאי קו' הפליתי נהי נמי דאין ב"נ מצווה על אמ"ה של עוף מ"מ איסור אמ"ה נגד איסור טומאה הוי איסור חמור עכ"פ דב"נ מצווה על אמ"ה נמי בבהמה וניהו נמי דלא הוי א"מ בעוף משום דאין ב"נ מצוה על אמ"ה של עוף מ"מ איסור חמור מיהו הוי ור"י ס"ל דאפי' בא"ח אתע"א כיון דס"ל דג"ה נוהג בטמאה דלא הוי נמי אלא א"ח דעכשיו אין ב"נ מצווה על ג"ה ואפי' קודם מ"ת לא נאסר ג"ה אלא לבני יעקב ולא לב"נ ועיין בתו' לעיל דף נ' בד"ה הכא במבכרת ואפ"ה ס"ל ר"י דחל ג"ה על טומאה. משום דאיסורו הוא חמור דנאסר קודם מ"ת לבני יעקב וה"ה נמי דיש לחול איסור אמ"ה על עוף טמא אליבי' דר"י משום דאמ"ה הוי א"ח דנאסר לב"נ בבהמה משא"כ איסור טומאה דלא שייכא כלל בב"נ אפי' בבהמה ופריך הגמ' שפיר לר"י לשיטתו ל"ל קרא משום דהוא א"ח ומיושבת קו' הפליתי:

ויותר אין אתי אך עוד אדרוש את שלום ביתך ואקוה מהר תשובתך:

אחיך הנאמן הק' חיים אפ"ה:

תשובה ע"ז לאחי הרב החריף נר"ו: וויען ח"י כסליו תקפ"א:

רב טוב ורב שלום, לה"ה אחי ידידי וחביבי, הרב הגדול, החריף הבקי העצום, הק' המפאר, מ"וה חיים נר"ו יאל נאח:

נ: אהובי אחי מה טעם דעתך ליישב קושייתי על הרמב"ם עם דברי הרב הגאון בעל שע"הם דהעלה ברמב"ם לומר דכיון דאחשבי' התורה לחייב על ג"ה אע"ג דעץ הוא ואין בו נ"ט ע"כ אמרינן דאחשבה התורה לחייב באכילת נבלה בחלב משום נבלה וא"כ אע"ג דטע"כ בכל איסורי' ל"ד מ"מ באוכל טעם נבלה בחלב כיון דאחשבי' הטעם לענין ב"ב דטעם כעיקר ה"ה הוי טע"כ לענין נבלה ותו לא חל עליו איסור ב"ח זו תוכן דבריך:

דע אחי כי לדעתי אין הסברא והנדון דומה כלל וכלל להראי' שהבאת דבשלמא גבי ג"ה כתוב בתורה מפורש לא תאכל גיד וגבי איסור נבלה כתוב ג"כ לא תאכל כל נבלה רק זולת דאחשבי' התורה לשוי' דבר עץ שאינו ראוי לאכילה להיות בכלל לא תאכל ולחייב עליו לא היינו מחייבים משום דאינו בכלל אכילה א"כ התורה לא אחשבה אלא לקרות עליו שם אכילה וכיון דהגיד הוא בכלל לא תאכל א"כ ממילא חייב עליו ג"כ משום נבלה דאיסורו מפורש בתורה וקרי אוכל מצד חשיבות הגיד אבל היכן מצינו לשוי' מצד חשיבות דבר ההיתר לאיסור דהא אי אמרינן גבי נבלה טע"כ ל"ד א"כ הטעם של נבלה היתר גמור הוא ואינו בכלל ל"ת כל נבלה ואיך נאמר דמצד שטעמו הוא בב"ח יהי' אסור ג"כ כיון דטעם של ב"ח אסור זו אסרה התורה וזו התירה וכן מורין דברי השע"הם בפ"א מה' מ"א ה"י וז"ל כיון דמחייב אגיד משום ג"ה ואחשבה רחמנא אוכל תפיב נמי אוכל לענין נבלה עכ"ל הרי דר"ל שפיר כיון דקרי ג"כ אוכל לענין נבלה הרי הוא ממילא בכלל איסורו ל"ת כל נבלה המפורש בתורה אבל אין לנו לומר לעשות דבר לנבלה מטעם שאחשבה רחמנא לחייב בשרו וטעמו משום ב"ח זו בודאי אינו ולפי"ז אין לך עוד ראי' מדברי ראש יוסף ריש פג"ה שהבאת ועיין:

ומה דר"ל דאינו מן הדין שיהי' הטעם בכה"ג חמור מן העיקר וכיון דאוכל בשר נבלה המובלע בחלב אין לוקין משום ב"ח ה"ה נמי בשנתלק הבשר מן החלב והיינו בטעם אין לחייב עליו משום ב"ח וב"ח חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו ע"כ דבריך זו בודאי אינו נראה כי מה דאין מחייב באוכל בשר נבלה בחלב לא משום קולא וחומרא הוא אלא משום אין חלות איסור על איסור הוא ובטעם נבלה בחלב הוי כאילו אזל איסור הראשון המעכב את האיסור השני מלחול עליו ומצי עתה למיחל עליו וכדאמרי' בפ' ד"א אחות אשה מתלי תלי וקאי ותסברא הכי נאמר דבישול יהי' חמור מן אכילה ואפ"ה אמרינן במבשל בשר נבלה בחלב לוקין על בישולו ואין לוקין על אכילתו אע"כ כדאמרן וק"ל:

ומה שתמהת על הגאון בפליתי ורצונך ליישב קושייתו על הרמב"ם ולומר דנהי דאין ב"נ מצוה על אמ"ה בעוף מ"מ הוי איסור אמ"ה בעוף טמא נגד איסור טומאה חמור משום דמצווה נמי על אמ"ה בבהמה ע"כ תמה על עצמך הלא כלל הוא לנו בסוגי' דאתע"א דכל איסור מוסיף או חמור צריך להיות או מוסיף או חמור על אותה חתיכה עצמה שאנו דנין עלי' והיינו בנדון דידך על חתיכת טמאה ואמ"ה בעוף גופא וראי' מהרמב"ם בפי' משניות שלו בכריתות פ"ג בנקודה הנפלאה שם שכ' דלהכי לא חל איסור ב"ח על חלב או נבלה מטעם א"מ דהיינו איסור הנאה משום דצריך להיות אסור בהנאה בפני עצמו כמו הקדש אבל גבי נבלה וחלב כיון דלא מצי לחול עליו ולא נעשה ב"ח א"כ ממילא אינו אסור בהנאה עיי"ש וקשה הא לדבריך הוי אעפ"כ איסור מוסיף דהא ב"ח הוא אסור בהנאה גבי בשר כשר אע"כ כיון דעל החתיכה שאנו דנין עלי' עכשיו דהיינו בשר נבלה או חלב אינו אסור בהנאה תו לא הוי מוסיף:

ועוד ראי' מתוס' פר"א דל"ג ע"ב בד"ה ארי' וכו' בתירוצם שם שכתבו דשבת הוי קל לגבי זרות משום דהבערה לגבי זרות אינו אלא בלאו וקשה הא גבי שאר מלאכות איסור שבת הוא במיתה אע"כ דלגבי האי עבודת מלאכת הבערה שאנו דנין עלי' אינו אלא בלאו והוי קל והשתא מה התם הא קמן איסור שבת שאנו דנין עליו אפ"ה לא אמרינן דהוי האי חמור בשאר מלאכות מכ"ש גבי אמ"ה בעוף דליכא איסור בהמה קמן לדון עליו מכ"ש דל"א דאיסור אמ"ה בעוף הוי חמור משום דאסור לב"נ בבהמה ובשלמא ג"ה של בהמה טמאה שפיר הוי א"ח לר"י משום דהאי חתיכת גיד דהיינו איסורו הי' אסור קודם מ"ת לאביו של זה ישראל האוכלו אבל האי אמ"ה בעוף מעולם לא נאסר לב"נ בעוף ומשום דנאסר לב"נ גבי בהמה ל"א דהוי חמור דהא אין אנו דנין עתה על חתיכת בהמה שום תשים עינך ולבך ע"ז כי נכון ופשוט הוא ובזה שלום מנאי אחיך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

תשובה שנית על הנ"ל לאחי הרב החריף מהר"ח נ"י פ"ב חנוכה תקפ"א:

אהובי אחי היקר החריף נר"ו:

נא: הנה כבואי הנה לביתי העליתי עוד הפעם דברי תורתך על לבי וראיתי כי נכונים ואמיתים המה דברי הראשונים והיינו דלא אמרינן איסור חמור או מוסיף מחתיכה לחתיכה ואחרי הביקור בתלמוד לא מצאתי עוד מקום בסוגי' אחת עומד נגד הכלל הזה והראייות שהבאתי אך כעת משתומם אנכי על הגאון בפליתי ועל הגאון בעל ש"ות א"ש דרצונם לומר ברמב"ם דליכא אפי' איסור תורה לב"נ באמ"ה בעוף ומכח זה הקשה הפליתי על הרמב"ם מש"ס חולין ק"ב ולדעתי נעלמה מהם משנה שלימה דטהרות שהביא שם הש"ס בחולין ק"ב דמוכח מפורש דאיכא עכ"פ איסור תורה לב"נ דקתני התם אכל אמ"ה ממנו אינו סופג את הארבעים ואין שחיטתו מטהרתו וא"א דלית כאן איסור כלל באמ"ה של עוף לב"נ לענין

מאי אין שחיטתו מטהרתו ושם הא איירי בב"נ כדמשני הש"ס שם סיפא בב"נ ע"ש ועיין בכ"מ בה' מלכים אף שדבריו שם מגומגמי' קצת אך המעיין היטב ימצא דרך נכון וצ"ע:

עוד שם בפליתי בסי' ס"ב ראיתי דהקשה על הרב ט"ז דר"ל דאמ"ה מקרי איסור קל בעצמותו הואיל ויש היתר לאיסורו דלא משמע כן מסוגי' דא"כ מהראוי לאיסור טריפה לחול על איסור אמ"ה באיסור חמור ע"כ ולדעתי זו שגיאה כי מלבד שנעלם ממנו באותה שעה דברי תוס' בפד"א דל"ג ע"ב בד"ה אר"י שם בתירוץ ר"י מפורש כדברי הט"ז שכתבו דאמ"ה הוי מש"ה קל נגד טריפה משום דיש היתר בשחיטה מ"מ לא קשה קושייתו מסוגי' משום דהתו' כתבו שם דאמ"ה יש לו חומרא אחריתא מה דאינו בטריפה דחשיב משהו גידין ועצמות וכל כי האי הוי שוה בשוה עם טריפה כמ"ש שם לעיל מזה בתירוצם ועוד דיש חומרא בנבלה וכו' ע"ש אף גם רוצה שם להקשות דברי תוס' ביבמות פ"ג עם דברי תו' בחולין ק"ב בד"ה כי איצטריך והיינו דלא להוי איסור בב"א משום דאמ"ה הוי קל נגד טומאה דלית לי' היתר בשחיטה וזו תימה גדולה על הגאון בעל פליתי הכי שייך שחיטה בטמאים דנחשב זאת לחומרא דל"ל היתר בשחיטה אטו דאי שחט פרהא לי' איסור טומאה הכי נימא דחזיר יהי' מותר בשחיטה ואין זה דומה לאשת אחיו שהביאו התוס' דחשב חומרא נגד אחות אשה משום דאין לה היתר במיתת האח די"ל דתהוי במיתתו כמו אשת איש דעלמא דהותרה במיתת הבעל וצ"ע ועיין:

והנה יש לי עוד דברי' להעיר בענין הזה אך טרדותי זה הימי' רבו עלי והמה בעוכרי מהאריך עוד אחכה על תשובתך והנני אחיך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

תשובה ע"ז דרעזניץ ז' טבת תקפ"א:

יהי שלום עמך, אחי ידידי הרב החכם הכולל, החריף הבקי, הק' המרומם, מ"ו"ה בער שי':

נב: שני כתבים ממך בפלפול נעים קבלתי זה אחר זה, ויען כי עמוס עלי עול דרך ארץ ועול תלמידים המבקשים את תפקידם לא עיינתי בדבריך. ובחידושי תורתך החביבים עלי מאוד עד ימי חנוכה הלזו והיום יום נוס היא"צ מאבינו הצדיק כ"ע אמרתי להשיבך לעשות נחת לנשמתו הטהורה השוכנת בצל שדי:

ועתה אחי מה לי לחזור על דברי הראשוני' אשר כתבתי ליישב קושייתך לומר דשייך אתשבי' בנדון קושייתך ואתה אמרת לחלק בסברא ישרה בין אתשבי' דג"ה ובין אתשבי' לומר הטעם חשיב כעיקר אין לי למשכוא כפלי' ע"ז אך מה שאמרתי באופן הב' לומר דבשר בחלב חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו במה דאיירי התורה דהיינו בבשר כשר עדיין אני עומד על דברי ומה שדחית לומר דאיסור ב"ח מתלי תלי כמו דאמרינן בפד"א אחות אשה מתלי תלי וקאי אהובי אחי לדעתי אין הנדון דומה לראי' בשלמא באיסור א"א דכתבה התורה לאו בהדי' אז אמרינן שפיר מתלי תלי משא"כ איסור ב"ח בטעם נבלה לא מצינו כלל ואדרבה כיון דהתורה לא איירי אלא במבשל בשר ממש בחלב ובבשר ממש בחלב לא שייך כלל איסור ב"ח בנבלה משום דאין אחע"א וכיון שכן התורה לא איירי אלא במבשל בשר כשר בחלב וכל הדין ב"ח חידוש הוא תו אין לנו להמציא איסור ב"ח כלל אפי' בטעם נבלה דאין לך בו אלא חידושו ובמה דאיירי התורה כנ"ל ליישב לפי חומר הקו':

ועל מה שאמרתי ליישב קו' הפליתי הרבית לומר דלא אמרי' איסור חמור מתחילה לאתיכא וכיון דבעוף לא שייך אמ"ה לב"נ א"כ לא הוי א"ת משום זה דחייב עלה בבהמה הנה אהובי מצאתי קצת ראי' לדברי דשייך גם בנדון דידי' א"ת מדכתבו בתו' ביבמות דל"ג ע"ב בד"ה אר"י דלמה חל איסור טריפה על איסור אמ"ה אע"ג דחמור מיני' דחייב במשהו וכו' ולכאורה ע"כ לא חל א"ט על איסור אמ"ה אלא באוכל אבר שיש בו כזית בשר דוקא דבפחות מכזית בודאי לית כאן איסור טריפה ואפ"ה כתבו התו' דאיסור אמ"ה חמור מטריפה משום דמתחייב באמ"ה במשהו בשר גידין ועצמות הגם דאיירי דהוא אכל אבר שיש בו כזית בשר ואפ"ה הוי אמ"ה חמור משום דאיסור אמ"ה שייך אפי' באיסור שיש בו משהו כן נמי יש לקיים דברי לומר דאמ"ה חמור נגד איסור טומאה בעוף משום דעכ"פ שייך איסור אמ"ה בבהמה כמו באבר שיש בו כזית חמור נגד טריפה משום דשייך במשהו וק"ל:

רק אתה אחי החריף שפכת סוללות לסתור כל הבנין ולומר דהרב בפליתי שגג מאוד ונעלמה ממנו משנה ארוכה דטהרות דמוכח מינה דשייך עכ"פ איסור לב"נ באמ"ה דעוף דאל"כ לענין מאי קתני ואין שחיטתו מטהרתו זו ת"ד אהובי אחי הנה בזה יצאת מהר לדבר נגד גדולי עולם הבעל פליתי והבעל תשובת ח"ס לומר שנעלמה מהם משנה ארוכה אשר הביאה שם הכ"מ במקומה:

ומזה שנ"ל לפרש דבריהם כשנדייק בדברי הרמב"ם שכ' אחד האבר או בשר הפורש מן הבהמה וכו' אבל העוף יראה לי שאין ב"נ נהרג על אמ"ה ממנה עכ"ל הרי דפתח בתרתי דב"נ מצווה על בשר מ"ה ואמ"ה בבהמה ובחי' וסיים בחד דבעוף אין ב"נ נהרג על אמ"ה ממנה ומשמע דוקא על אמ"ה הוא דאינו נהרג בעוף אבל על בשר מן החי מצווה ב"נ אפי' בעוף וכך מפרש הרמב"ם במשנה דטהרות אליבא דר' שיזבא הא דקתני אבל אמ"ה ממנה אינו סופג את המ' קאי על ב"נ דב"נ אינו מצווה על אמ"ה של עוף ואין שחיטתו מטהרתו קאי נמי על ב"נ דאין שחיטה מטהרת את העוף בעודה מפרכסת וחייב עדיין ב"נ על בשר מ"ה ומחלק הרמב"ם בין איסור אמ"ה לבשר מ"ה גבי עוף וקאי כל המתני' דטהרות על ב"נ לבד ולא צריכא לומר דרישא בישראל וסיפא בב"נ כנ"ל ליישב שיטת הגאונים האלה דהא דאין שחיטתו מטהרתו קאי נמי על ב"נ לענין בשר מ"ה:

גם מ"ש ליישב קושיות הפליתי שם ולחלק בין הנושאים ולומר דלא שייך בטומאה לומר דאמ"ה יש היתר בשחיטה כיון דלא שייך שחיטה כלל בבהמה טמאה אהובי אחי לא עמדתי בזה על דבריך דודאי אי אמרינן איסור אמ"ה חל על איסור טומאה יש היתר לאיסור אמ"ה במיתה משא"כ לאיסור טומאה לית היתר כלל אפי' במיתה ומשום כך יש סברא לומר דאיסור אמ"ה נדחה בפני איסור טומאה מלחול עמו אפי' בב"א כיון דגם אי חל איסור אמ"ה על איסור טומאה יש היתר לאיסור אמ"ה במיתת הבהמה וקו' הפליתי על תו' ביבמות במק"ע וק"ל:

ויען כי דברנו מתו' בפד"א אמרתי להעלות מה שקשה לי על הרב שעה"מ בה' א"ב פי"ז ה"ח שכ' להקשות על תוס' בחולין דף ק"ה ד"ה מאן האי תנא שכתבו וא"ת א"מ הוא לגבוה וי"ל כו' דמשמע מדבריהם דאיסור לגבוה הוי איסור מוסיף ובפד"א ל"ג ע"ב בתו' ד"ה אר"י הקשו האיך חל נבלה על חלב דהוא קל ע"ח משמע דסברו דאיסורא לגבוה לא הוי מוסיף דאל"כ קשה הא מוסיף חל אפי' בקל ע"ח ומכח קו' זו החליט דבפד"א סברו דאיסור לגבוה לאו א"מ ע"ש:

ולענ"ד אין כאן סתירה כלל בדבריהם דודאי הא דאמרה תורה יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב איירי בכל חלב אפי' בחלב בעלי מומין וחלב בעלי מומין נמי אסור לגבוה וע"כ דלא חל נבלה על חלב בבעלי מומין אלא מגד כולל לבד ולפיכך הקשו דבקל ע"ח לא מהני כולל משא"כ בחולין דקתני סתמא האוכל ג"ה של נבלה פטרו רבנן דאינו חייב אלא א' ומודים דוקא בעולה וש"ה הקשו תוס' שפיר דהרי יש להמציא גם בג"ה של נבלה דמתחייב ב' והיינו בנבלה שאינה בעלת מומין והוי א"מ משום איסורא לגבוה ע"ז תירצו שפיר דסברו רבנן דגם ג"ה קודם שנתנבלה נמי אסור לגבוה כנ"ל כוונת דבריהם וק"ל:

ומעתה אחי אבקש שתעיין בדברי ותשיבני מהר כי ככסף אנכי לתורתך ולדעת את שלומך הטוב, והנני אחיך הנאמן:

הק' חיים אפפענהיים:

תשובה ע"ז לאחי הרב החריף נר"ו:

ספע ברכות, ושובע הצלחות, לה"ה אחי ידידי חביבי ואהבת נפשי, הרב המה"ג, החריף הבקי המפורסם, הק' המהולל, מ"ו"ה חיים שי':

נג: הנה עוד הפעם ראיתיך רץ כגבור על שדה מערכת הגופים ורוכב השכל על ראשך, תחליף כח בסברות שנונות מפה ומפה לעזור במו גדולי האחרונים הן המה בעל הפליתי ובעל האמונת שמואל, אך אחי, אם מגן ונראה הבינה והשכל

והשכל בידך, ׳אנכי אך בילקוט הרועים הנה בא, ובחלוקי אבני הסברות אשר בחרתי מן הנחל השוטף מפלגי מי התלמוד ועתה אבוא לדברי פילפולך להשיב על ראשון ועל אחרון:

במה שכתבת דע״כ התורה לא איירי אלא בבשר כשר ממש זו אינו נכון כלל. וכבר אמרתי בישול בשר נבלה בחלב יוכיח דחייב על בישולו וע״כ איירי התורה בבשר נבלה ג״כ רק היכא דלא מצי לחול נטעם אין אתע״א הוא דאינו חייב וזו לא שייך בטעם נבלה וכמו שהקשיתי:

ואשר שכתבתי לחלק דלא שייך חמור מחתיכה לחתיכה בודאי אמת ויציב והלא הראיתיך כי לא מלבי יצא הכלל הזה כי אם גם הרמב״ם והתוס׳ סוברים כ״כ ומה שבקשת למצוא קצת ראי׳ להיפוך מדברי התוס׳ בפד״א במ״ש דאמ״ה חמור מן הטריפה דחייב במשהו ולמה יחול טריפה עליו ודקדקת דהא ע״כ איירי בדאיכא כזית דבלא״ה אינו חייב משום טריפה ואעפ״כ מחשבו התו׳ לחתיכה זו לחמור והיינו משום דבחתיכה אחרת שאין בה כזית ג״כ חייב עלי׳ א״כ בע״כ אמרינן ודנינן איסור חמור מחתיכה לחתיכה ע״כ תוכן ראייתך:

ולדעתי אין משם ראי׳ כלל דהתם הוי כמו אותה חתיכה עצמה משום שאנו אומרים האי חתיכת אמ״ה אלו היתה פחות מכזית הי׳ חייב עלי׳ משום אמ״ה והשתא דאית בה נמי טריפה חייב ג״כ משום טריפה בכזית אבל בחתיכת אמ״ה בעוף לא משכחת מעולם בהאי חתיכה שום חומר דב״נ אינו מצווה עליו ומשום דמתחייב בבהמה הוי מתחיכה לחתיכה וזו פשוט:

ומזה שכתבת שמהרתי לדבר נגד גדולי עולם הגאונים בעל הפליתי ובעל הא״ש כי נעלמה מהם משנה ערוכה בטהרות, דע אחי גם מבלעדך ידעתי גם ידעתי ערך אלה הגאונים, אך, הלא לעזרת הגבורים הראשונים אשר כחם כביר מהם אנכי בא, ולמה תלחץ את עצמך להקשות ולהחזיק קושיות האחרוני׳ על אבירי הראשונים בדחוקים מפה ומפה אל נא אחי, מה לך להמליץ למען הסי׳ קושיות הפליתי חזקה על הרמב״ם, ומלבד שהודית דגם הרב בכ״מ סבר כוותי׳ דהרמב״ם סבר דב״נ אף דאין לוקין ואין לאו באמ״ה בעוף מ״מ יש בו היסור אף גם לא הסרת תלונתי מגדולי אחרוני׳ האלה כי נעלמה מהם המשנה במקומה ומה הרלית בשביל כך לדחוק את הרמב״ם אל קיר הדחויה לומר דהאי דקתני במתני׳ ואין שחיטת מטהרתו קאי על ב״כ ולחייב עלה משום בשר מ״ה תמה על עצמך דדבריך המה נגד הסוגי׳ דא״כ מאי קאמר ר׳ שיזבי אף אנן נמי תנינא דהיינו דב״נ מצווה על אמ״ה מהא מתניתן דקתני ואין שחיטתו מטהרתו הא מזה לא משמע אמ״ה רק בשר מ״ה:

גם מ״ש לתרץ קו׳ הפליתי על סתירת דברי התו׳ הוא נכון ומה דרצונך לומר דאמ״ה נגד טומאה מקרי היתר לאיסורו במיתה הוא דחוק מאוד כיון דלא מקרי היתר היכא שאיסור אחר כרוך בעקבו משום דאי מתה הבהמה נכנס איסור יותר חמור דהיינו איסור נבלה תחת איסור אמ״ה ואין זה מקרי היתר לאיסורו ויש לי להביא ראי׳ היפוך סברת הפליתי והיפוך סברתך מתוס׳ בחולין ל״א בד״ה אלמא דהקשו איך יכול ג״ה לחול על אמ״ה ע״ש א״כ בין להרב פליתי ובין לדידך קשה הא גם בהאי ס״ד איכא איסור ג״ה חמור לגבי אמ״ה משום דג״ה לית לי׳ היתר לא בשחיטה ולא במיתה אע״כ כיון דלא שייך שחיטה גבי איסור גיד לא חשיב האי לחומרא ולפי״ז ממילא אית לך ג״כ פירכא וק״ל:

ומה דישבת קו׳ השע״המ דלא יסתרו דברי׳ תוס׳ אהדדי ור״ל די״ל דקרא איירי אפי׳ בחלב בעלי מומין נכונים המה דברים אלה רק מה דרצית לפי״ז לומר דקו׳ התו׳ בפג״ה הוא דלמה נקיט התנא ומודים דוקא בעולה וש״ה נימא דמודו בנבלה גופא בבהמה שאינה בעלת מום בזו יש להקהות די״ל דזה אינו הבותא כ״כ דהא מאן דל״ל כולל אית לי׳ מוסיף דאפי׳ ר״ש דל״ל כולל אפי׳ בחמור ע״ק ומוסיף אית לי׳ אפי׳ בקל ע״א מ״מ הרווחנו עם דבריך אלה לתרץ קו׳ עצומה אשר הקשה השע״המ מקמי הכא על הריטב״א והיא דהי איירי בנתנבלה ביו״כ א״כ הוי נבלה מוסיף ור״ש הא אית לי׳ מוסיף ע״כ ע״ש והתם ודאי י״ל דברייתא האוכל נבלה ביו״כ איירי בבהמת ב״נ ודו״ק:

והנה כעין תירוצך ובגוונא אחרינא מתרץ בס׳ טעם המלך קו׳ זו שם בד״ה ותרתי וכו׳ והיינו דקרא איירי אפי׳ בחלב טהור שאסור להדיוט ולגבוה ע״ש וקשה לי בדבריו דהרי המ״ל בפי״ג מה׳ שגגות ה״ה העלה שכל חלב שאינו קרב לגבוה אינו בכרת לפי״ז ליכא כרת בחלב טהור ותו לא הוי קל ע״א בשלמא חלב בעלי מומין אינו נכנס בגדר זה לפי שאין איסור לגבוה תלוי בחלב אלא במום ובכולה בהמה אבל אי איירי בחלב טהור קשה וא״ל דהו׳ ס״ל דלא כהרב מ״ל אלא כהמ״ג שהביא שם המ״ל ע״ש וא״כ איכא בחלב כה״ג כרת א״כ תו קושייתו שהקשה שם בתר הכא על תו׳ בד״ה וגם וכו׳ בטלה ומבוטלה ע״ש:

ומעתה שלום לך ולביתך, ולכל בניך לימודי ה׳, ישפות ה׳ לנו בברכותיו, ולא תמוש תורתו מפינו מעתה עד עולם

כחפצך וחפץ אחיך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

אמר המחבר בדבר הקו׳ הזו על הרמב״ם בפ״ט מהמ״א הגיתי עוד ימים רבים גם אחרי כן אשר פלפלתי בענין הזה עם אחי הרב המה״הג. נ״ע ותתרתי בלבי לבור דרך אחת ישרה להבין כוונת רבינו, כי לדעתי היא קושי׳ עצומה, ובתירוץ אחי הרב הגדול במה שר״ל דהתורה לא איירי כלל בבשר נבלה, מלבד שסתרתי סברה זו כבר בתשובתי, שדיתי עוד בה נרגא והיינו דלמאי צריך הרמב״ם לומר דלהכי אין חייב עליו משום ב״בח משום דליכא לא חמור ולא מוסיף תיפוק לי׳ בקיצור משום דהתורה לא איירי בהכי אע״כ דרק משום דאין אתע״א הוא דאינו חייב ובודאי קשה דהא זה לא שייך בטעם וכמ״ש, והנה בעת עסקי בסידור ספר הזה האיר ה׳ את עיני לראות דרך אחד נכון בכוונת רבינו:

דהנה ראיתי בס׳ פ״מ בפתיחה להלכות ב״בח בד״ה טע״כ כתב וז״ל ועדיין יש לעיין קדירה שבישל בה בשר ואח״כ חלב או בהיפך י״ל למ״ד טע״כ לאו ד״ת ה״ה ב״בח כן ונהי דגלי קרא במבשל אף ב״בח יחד טע״כ בי׳ ד״ת ולא בטל חד בב׳ דאיך אוכל יטעם אבל בקדירה דאיקלש טעמי׳ דהוי נ״ט בר נ״ט טעם א׳ בקדירה וטעם ב׳ לבשר נהי דהוי טעם כעיקר לאיסור מ״מ אין לנו ראי׳ דהוי ד״ת בשלמא אי אמרינן טע״כ ד״ת מג״ג הוי טעם שני כממש עכ״ל ע״ש:

והנה לא הספיק כל צרכי בטעמו שנתן לחלק בין א״א טע״כ דאורייתא או לאו ד״ת דהא מ״מ בב״בח אמרינן טע״כ ד״ת הוא ואפ״ה אמרינן גבי׳ דטעם שבקדירה אינו חשיב כממש משום דקלוש הוא כ״כ אי אמרינן בכ״מ טע״כ ד״ת י״ל דהאי טעם ב׳ לא חשיב כממש הכי תלי׳ השבחת וקלישת הטעם בפסק הדין ב״כ וב״כ תלי׳ זה בטבע:

אך באמת במה דלידד קצת כמסתפק הגאון בעל פ״מ מצאתי פשוט מפורש ומבואר להתיר ברשב״א לחידושיו בחולין בדף ל״ט שם בד״ה נמצא פסק הלכה וכו׳ ד״כ דנ״מ בין א״א טע״כ ד״ת או דרבנן הוא לרש״י דס״ל טע״כ לאו דאוריי׳ אם נתחבה כף של איסור בתוך התבשיל או כף חולבת ב״י בתוך קדירה של בשר או בהיפך ונספך וא״י אם הי׳ בו ס׳ לבטל או לא הולכין בספקו להקל משום דאינו אלא ספק דרבנן וכו׳ ע״ש הרי מבואר דלמ״ד טע״כ לאו ד״ת דגם ב״בח כה״ג נמי לאו ד״ת:

והטעם בזה לחלק הוא נכון מאוד בסברה דודאי לאו מטעם דאיקלש טעמי׳ הוא כמ״ש הפ״מ דמ״ש אי אמרינן טע״כ ד״ת או לא אלא דבשלמא אי אמרינן דכל איסורין טע״כ א״כ כיון דגלי לן קרא בלשון בישול דאף בטעם חייבה התורה בב״בח משום דדרך בישול אי אפשר שלא ליתן טעם וכדאמרינן בחולין ק״ח לפי״ז בין נעשה ב״בח ע״י חיבור גוף בשר וחלב ממש ובין נעשה התחלות איסור ע״י טעם זה בזה חייב עלה משום דגם הטעם הוי בכל איסורין כמו גוף ממש והוי נמי בהתחלת האיסור ע״י טעם דעת וכוונת התורה באזהרת ל״ת גדי בחלב אמו משא״כ אי בעלמא טעם אינו כעיקר שפיר כתב הפ״מ מנין לנו לומר דמתחיל איסור ב״בח בטעם גרידא ומהכ״ת הלא לא בשר ולא חלב מקרי בטעם אלא אי נימא דגלי קרא גבי ב״בח דאף בטעם חייב היינו דאם התחלות האיסור הי׳ ע״י חיבורין ב״בח ממש אמרינן דלא בטל חד בתרי אלא אף דנסתלק זה מזה ולא

נשאר אלא טעם בכה"ג אמרינן דחלוק ב"ח משאר איסורין בזה וכמ"ש רש"י בחולין שם בד"ה אמר אביי ע"ש אבל אם אין שם ממש כלל בעת עשיית ב"ח אלא טעם גרידא בודאי לא נאסר מ"ה באיסור ב"ח וזה ברור:

ולפי"ז הרמב"ם דס"ל טע"כ לאו ד"ת פסק שפיר בבשר נבלה בחלב כיון דאין אתע"א ואפי' איסור ליכא באיסור האחרון כדאיתא בפר"א א"כ בעודו ממש גוף הבשר בחלב אין שם איסור ב"ח כלל על התערובת ולא מצי האיסור לחול עליו כ"א בטעם אחר שנסתלק הבשר מהחלב ובכה"ג לא נעשה ב"ח משום דמתחיל האיסור בטעם גרידא ודוק כי לדעתי כוונתי אמיתית בתורת רבינו משה:

ודרך אגב בהאי ענינא יש לי להקשות בפסחים דף מ"ו ע"ב בתו' בד"ה ועייל שהקשו ולתני שם ולילקי נמי משום נבלה עיי"ש וראיתי דכל מפרשי הש"ס בסיגנון אחד מוסיפים אומץ בקושיות התו' דל"ל דלמא האי תנא סבר אין אתע"א דע"כ סבר אתע"א דאל"כ איך יחול ב"ח על ג"ה אם לא מטעם חמור דב"ח אסור בהנאה וקשה מאי מקשים דלמא האי תנא דר"ת סבר אין אתע"א בקל על החמור אם לא בכולל או מוסיף או בשוין איסורייהו וכר"ש דב"ח מותר בהנאה וס"ל נמי כהאי תנא דמחוברין יעלו מש"ה לא קתני ג"ה של נבלה דא"כ איך מצי לחול עליו איסור ב"ח דהא נבלה הוא חמור דמטמא עיין בפר"א דף ל"ד בתו' שם בשלמא ב"ח על גיד שפיר חל דתרווייהו מותרי' בהנאה ואי ב"ח אסור בהנאה מצי ג"כ לחול על נבלה אף דיש לו חומרא אחריתא מה דליתא באיסור הנופל עליו משום דיש לו ג"כ חומרא אחריתא דזו הוי בשווין כפי הכלל המסור לנו מתו' דפר"א שם וזו באמת תירץ הש"ס מקמי הכי עייל ג"ה של נבלה והיינו דסובר ב"ח אסור בהנאה וראוי לפי"ז לחול על נבלה אבל קו' התו' לפי האמת על האי תנא דתני רק שתים על אכילתו י"ל דסבר ב"ח מותר בהנאה וצ"ע לעת הפנאי:

תשובה לבאנהארט:

החיים והשלום לה"ה אהובי ידידי, הבח' החתן, השנון, מופלא ומופלג בתורה, כ"ה אברהם אפפענהיים שי':

נד: הנה מכתבו מן יום ג' י"ד לחודש הזה הגיעני נכון וע"ד אשר הקשה אותי לפי מה שתירצו הראב"ד בס' ת"ד והרשב"א בחידושיו דלהכי לא גזרינן לשמא יעבירנו במילה שחל יום ח' בשבת כמו שגזרינן בשופר משום דבר"ה שחל בשבת אפשר דליכא היום י"ט ושבת איכא בודאי וא"כ יחלל שבת שלא במקום מצוה ולהכי גזרו לש"י משא"כ במילה שחל בשבת דודאי היום הוא יום ח' וא"כ אף דיעבירנו ד"א לית לן בה משום דמקיים מצות מילה מדאורייתא עכ"ד והקשה לפ"ז ממאי דפריך בשבת דף קל"ו ע"א מימהל היכא מהלינן ומשני דמוהלין ממ"נפ דאי נפל הוא מחתך בשר בעלמא ועדיין קשה האיך מוהלין אותו נגזר משום ש"י ד"א משום דאי נפל הוא אתי לידי איסור תורה שלא במקום מצוה זו תוכן קושיות מעלתו:

הנה קו' זו מצאתי מקשה אותה הגאון אב"ד ומפ"ד בספרו מחנה לוי והניחה שם בצע"ג ולדידי נראה דל"ק דהתו' בע"ז דף מ' ובנדה דף מ"ד ועוד בכמה מקומות בש"ס הקשו דלרשב"ג שם בשבת דאמר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל וצריך דוקא שלשים יום נילך ב"ר ורוב ילדים המה בני קיימא ותירצו דרשב"ג מדרבנן קאמר והחמירו משום דנפלים המה דבר המצוי ע"ש בתוס' ולפ"ז מאי דפריך שם הש"ס מימהל האיך מהלינן ע"כ ג"כ מדרבנן קאמר וע"ז משני שפיר דאפי' מדרבנן מהלינן ממ"נ וליכא למגזר לשמא יעבירנו ד"א ז"א דהא מדאורייתא מקיים מ"ע דמילה בודאי משום דאזלינן ב"ר ורבנן לא גזרו אלא בשופר או במגילה היכא דלא מקיים מצוה דאורייתא כלל:

ומה שהקשה על הרב ט"ז בי"ד בסי' ק"ז במה שהעלה שם לומר דכל מה שהתירה התורה בפירוש אינו מן הראוי לחכמים לאסרו ממה שאסרו ליקח ריבית מן העכו"ם כבר השיג עליו בזה הרב הגאון ח"י בסי' קמ"ב יע"ש ויעיין מעלתו בספר כ"ב מה"ת בחי"ד סי' ס"ב במ"ש לתרץ דברי הט"ז בתירוץ נכון וברור ואתי לי שכוונתי בתירוץ הזה לדעת מרן הנ"ב ולא עוד אלא שמצאתי ת"ל דברי הט"ז מפורשים בדבר רבותינו בעלי התו' בב"מ דף ע' ע"ב בד"ה תשיך בתירוצם שם במ"ש וי"ל דהכי פריך וכו' וכ' הריטב"א הובא בש"מ על דברי תירוצם וז"ל והלשון הזה שתוש דהא היכא כמה מילי שהתורה התירה ואסרו חכמים לעשות סייג לתורה עכ"ל אבל באמת דבריהם גלוים ומבוארים והן הן דברי הט"ז בעצמם והיינו דבש"ד אמרינן מאי תשיך תשוך א"כ הרי מפורש היתר בתורה ואין כח ביד חכמים לאסרו משא"כ בשאר סייגים כמובן וע"ז משני דקרינן תשיך ושפיר יש כח לחכמי' לאסרו וז"ב ותמהני שלא הרגישו הגאונים האלה בדברי התו' האלו ויעיין מעלתו בשו"ת ח"י בסי' ע"ו ושם הוא בעצמו נוטה לסברת הרב ט"ז:

ותל"מ והנני ידידו בער אפפענהיימער:

תשובה ממופת דורנו הגאון מהר"מ מינץ אב"ד דק"ק אובין:

שלום וברכה עד בלי די ואין חקר, לחכם לב משכיל וחוקר, בין טוב לרע יבקר, שמש חכמתו יאיר כאור הבוקר, ה"ה כבוד ידידי וא"כ, הרב המופלג, באר מלא פלג, החכם השלם בכל מדע, כאחד מחכמי חידה, מ"וה בער אפפענהיים, אורו יאיר שבעתים, ויוסיפו לו שנות חיים:

נה: עתה באתי לקיים נדרי אשר פציתי ואמרתי עם הספר לשלח לו הפסק אשר ערכתי ע"ד שאלתו אשר נדרשתי מאתו, מלאתי רצונו וכתבתי לו או"נו, וכדומה שהוא רצונו, ובטחתי בחסדי ה' ואת אשר נתן ה' חכמה בלבו לדעת להשכיל להטיב, יראה שכל דברי המה אמת לאמיתו בנוים על אדני השכל ומרכז האמת, לא לאיזה פנים וזרות, הן אמת שהי' בידי להאריך בכל פרט ופרט כדרכי לחתוך שורש הדין ממקור התלמוד, אך ידעתי כי כעת המה למחסור להרחיב ניב ולשון כ"א לדעת שורש הדין ע"פי התורה, אקוה כי לכל יראי ה' ותורתו יעשו דברי פרי, ועתירתי עד מאוד להודיעני מיד אם לא לריק יגעתי ותהי שכרי אם יאבו הנדרים שומע לי, ודבר הפשר יקום, ובזה תנוח דעתו כנפשו ונפש אהובו ד"ש ושלום תורתו הטרוד הק' משה מינץ מבראד:

וזה לו הפסק:

נדרשתי לדעת, אך דעת תורה מכרעת, בנדון הנוגע לכבוד שמים, לנפשות המתים והחיים, ע"ד צוואת הגביר המפורסם כ"ה פלוני ז"ל, אשר הניח אחריו ברכה להיות צדקתו עומדת לעד בקרן קיימת לדור אחרון, וז"ל הצוואה בארטיקל 5:

„**איך** פערמאכע אלס איין עוויג בלייבענד זאללענדעס
„לעגאט אן מיינע זעמטליכע פערוואנדטען אונד
„פערוואנדטינען איין קאפיטאל וכו' דיא אינטערעססען נאך
„לייטונג אונד ארדנונג מיינעס ברודערס פלוני פערטהיילט
„ווערדען זאללען עכ"ל:"

ואחר מות הגביר המנוח ז"ל נתעבר איזה דין ודברים בין אחיו הגביר האפוטרופס של היתומים והמעות ק"ק הנ"ל ובין הגבירה אלמנת המנוח ויורשיה עמה להיות שהאפוטרפס לא רצה לחלק פרי המעות ואינטרעסן הנ"ל כ"א לקרובי המנוח ז"ל שהמה ג"כ קרוביו, ואולם הגבירה מתאמצת בטענתה אחרי שכבר נודע שאשתו כגופו לכמה דברים גם בזה קרוביה המה קרובי המנוח ז"ל, וגם המה יש להם חלק ונחלה בפרי המעות הנ"ל ונעשה הפשר ביניהם שעכ"פ יתן ג"כ סך מה לקרוביה שהמה ג"כ קרובי היורשים מאינטרעסען שעולים עשרת אלפים ושמונה מאות זהובים ו"ו לשנה, אולם כעת איזה רוח אחרת עולה בדעת הגביר האפוטרפס הנ"ל ולא רצה ליתן לקרובי של האלמנה ויורשיה את דמי הפשר באמרו, מי יודע אם לא למחר יקריבו קרובי המנוח משפטם לפני ב"ד אחד לאמור מדוע הוא נותן חלקם מנחלת המנוח לזרים, זו דברי מעלתו, ולפי דבריו, גם הגביר האפוטרופס איש ישר הולך ורוצה לדעת האיך נדיינא להאי דינא ע"פי דת תורתנו הקדושה, לכן ישאלוני משפט צדק:

תשובה, אחר כי אדע כי דבר ה' אלי בזה לא אכבוש ניב שפתי לעשות אותם דוברות, למען יהל כנוגה משפט האמת ע"פי דת תה"ק והנה מקדם אשים דברתי לשכך השער והתלונה של קרובי המנוח ז"ל מאת הגביר האפוטרופס, ואימת הדין לא תבעתהו אם יבואו לדין עמו, כי לא יזכו עמו בדין, כאשר אבאר אי"ה:

ראשון תחילה נאמר, שאף להמוני עם אשר הרובות שכלם אטומים להבין עומק חכמות רבותינו התלמודי' וספרן של צדיקים רבותינו הפוסקי' כ"ע עם כ"ז אין להם שום הכרע מלשון הצוואה שתהי' כוונת המנוח דוקא על קרוביו ולא על קרובי אשתו הגבירה אשר המה ג"כ קרובי בניו ויורשיו דהרי מילת פערוואנטען שרשו ע"פי דורשי לשון עבר ושפת אשכנזי בג' שרשים קרוב גואל מודע והנה מצינו במקרא רות ב' ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך והנה מפשטת הקרא משמע שלא הי' בועז כ"א קרוב מצד אלימלך ולא לה כלל ועם כ"ז כתוב שם ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגואלנו הוא עוד שם קאפיטל ג' ועתה הלא בועז מודעתנו הוא ופי' המפרשים קרובינו והלא בועז לא הי' קרוב לנעמי ומכ"ש לרות וכנאמר בפסוק הנ"ל מודע לאישה ממשפחת אלימלך ועכ"ז אמרה לרות שבועז הי' מודעתנו קרובנו וגואלנו וע"כ שהקורבה היתה מצד בעליהם דהיינו לנעמי מצד אלימלך ולרות מצד בעלה כליון וכמו שנקראו קרובי הבעל קרובים לאשתו כ"כ הוא להיפך בקרובי האשה נקראים קרובי הבעל כמובן בפשיטות לכל מעיין אשר יראה בשורש פערוואנטען בהני ספרי של מתקרי שתי לשונות האלה ואף לפי דחז"ל ב"ב נ"א שאבי נעמי הי' אח של שלמון אביו של בועז יע"ש מ"מ פשט הכתוב אינו מורה כן כנראה מקרא מפורש ולנעמי מודע לאישה וכו' ממשפחת אלימלך דמשמע דלא הי' קרוב לנעמי כאשר באמת אגדות חלוקות בזה ומה גם דאפי' לדחז"ל עכ"פ לא הי' לבועז שום קורבה עם רות כ"א מצד בעלה כליון בן אלימלך ועכ"ז אמרה לה נעמי שהוא מודעתנו כמובן:

ואמנם ללב מבין וכליות יועצות אשר שתו ומצו משדי ים תלמוד יתברר הדבר שכל דבר הפשר אשר עשה הגביר האפוטרופס הנ"ל כדת וכדין עשה דמלבד שאי אפשר לקרובי המנוח לתבוע לדין את האפוטרופס במה שגרע חלקם מהינטרעסין של הק"ק מפני שלא זכו בפרי המעות הנ"ל ע"פי דת"הק ולא בעלי הדברים של המעות הנ"ל המה כי הדבר פשוט שדעת המת היתה למען צדק לפניו ילך שלא ליתן את המעות אינטרעסען לעשירי עם אשר מבני משפחתו כיון שבשעת מותו של אדם לכפרת נפשו הוא עושה וע"כ כוונתו לקרוביו העניים אשר אין יכלתם לפרנס א"ע וכמו שפירש"י בפ' הכותב גבי הא' דאמר נכסי' לטובי' וכו' ופירש"י דמסתמא אדם מצדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה והובא ג"כ מעשה זו להלכה בש"ע ח"מ סי' רנ"ג סעיף כ"ט יע"ש וא"כ בכ"ד שהניח ק"ק ופרי המעות יתחלק בכל שנה ושנה לקרוביו היינו קרובי העניים וכבר האריך בזה הרב מהר"א מזרחי בתשובה סי' נ"ג דבכל דיני נדרים והקדישות סומכי' ע"פי אומדנא יע"ש והובא ג"כ בש"ך רנ"א ועפי"ז כ' מהרמ"א שם בהגהותיו סעיף ה' אם נדר צדקה סתם נותנן לקרובי העניים משום דאומדין דעתו דכוונתו לקרוביו ודוקא אם הי' לו קרובי עניים בשעת מעשה הנדר אבל אם היו עשירים וכו' יע"ש וכ"כ בכ"ד אין ספק שהניח ק"ק לדורי דורות ומסר הדבר כעת לאחיו הגביר האפוטרופס לחלק פרי המעות לפי אומדין דעתו לפי עת הצורך ואם זה הוא כעת עשיר גלגל חוזר בעולם אולי למחר יעני וזה עני למחר יעשיר וא"כ אין שום קביעות במעות הלזו לשום אחד מקרוביו וא"כ מעולם לא זכה שום אחד מקרוביו בזה כי לא זיכה להם כי הדבר תלוי במי שיהי' צריך לאותו דבר ובכה"ג לא הוברר שום אדם מקרוביו שיזכה בהם וכיון דקיי"ל דכל דבר שגם ברי לא קני אף בק"ג אף בשכיב מרע ג"כ לא קנה כמבואר בש"ס ב"ב בפ' מ"ש יע"ש וכיון דבדברי ל"ק בכה"ג דלא נתברר מי הוא הקונה אף בשכ"מ ל"ק כמבואר בפוסקים:

וחפץ הייתי להאריך בזה אלא שראיתי שכבר קדמני בזה רב גדול ומובהק הגאון מהרי"ט בתשובה ח"א סי' כ"ב בנדון שבא לפניו בא' שכתב בצוואה שהניח ק"ק זהובים לחמש יתומות בנות טובות את שיראה בעיני פו"פ והעלה שם דאחר דאין היתומות ברורות וידועות לא קנו כלל כמו גבי מתנות ברי דלא מהני אפי' בקנין כ"כ לא מהני גבי ש"מ וכיון דכן רשאים אפוטרופסי' לשנות מצדקה לצדקה לת"ת וכה"ג יע"ש שהאריך לברר דבר זה ולכן זמותי פי להרחיב הדיבור בזה כי אינו בדין שיכוף המקבל על המאריך ע"כ דון מזה דבכ"ד דגם קרובים לא נתבררו דמי. יודע אם מי שהוא כעת בעניות אולי למחר ברכת ה' תעשיר א"כ לא זכו הקרובים מעולם בפרי הק"ק הנ"ל. ואינם בעלי דברים שיתבעו הפוטרופסים ואף גם מה"ט. כתב הרב בעל כה"ג בתשובה והיא נדפסת ג"כ בגליון הש"ע יו"ד דמה"ט רשאים האפוטרופסים להלות אף בריבית קצוצה כיון דליכא כאן מלוה ואפי' אותן האנשים שיש קצבה ידוע ממעות הלזה אעפ"כ מי יודע אם למחר יהי' לו קצבה זו יע"ש שהאריך מאוד והביא דברי הרי"ט שהעיד שנהגו כן מעולם ע"פי סברא הנ"ל שהאנשים האלה לאו בעלי דברי' בזה המעות וכיון שכן רשאי הגביר האפוטרופס הנ"ל לשנות אפי' לצדקה אחרת ומכ"ש לתת לקרובי אשתו של המנוח ז"ל אשר גם בדינא אם הי' המנוח ז"ל בחיים חיותו הי' מחויב לפרנס אותם כפי השג ידו וכאשר כ' הרב מהר"מ מינץ בתשובה סימן ד' וז"ל אשר שאלת מחמת גיסך ואחותך אם יש לכופם לעשות סיוע לקרוביו כפי אשר תשיג ידם ואם הוא די ספוקם צריך ג"כ לפרנס קרובי אשתו בסך נכון כפי השג ידם כי הם קודמים וכו' עכ"ל וא"כ יפה עשה הגביר האפוטרופס הנ"ל ע"פי דת"הק ליתן לקרובי הגבירה מק"ק הנ"ל וא"כ אין עליו שום טענה ותרעומת מאת קרובי המנוח ז"ל כי רשאי לעשות כדת של תורה:

ואמנם יותר מזה אני אומר שאין די בזה שאין עליו שום דין ודברים עבור זה אלא אפי' אם יגרע מדמי הפשר אשר נתן לקרובי הגבירה עד הנה לא יצא ידי חובת שמים כי מחויב הוא ע"פי דינא לחלק להם מפרי המעות הנ"ל כפי הפשר כי אחר שעמדתי לחקר היטב בדברי הצוואה ראיתי בה תיוה גדולה ובמה יכח האפוטרופס יפה להפקיע ממון היורשים ולתת את האינטרעסען הנ"ל לקרובי המנוח ז"ל דאי מטעם מצוה לקיים דברי המת כבר נודע שהסכימו כל הראשונים בסברת ר"ת בפ' השולח על הא דאמרינן פלוני שפחתי עשאה ליקורת רוח יעשה לה קורת רוח מסוגי' דפ' כל הגט דאמרינן שם תנו מנה לפלוני יתנו ופריך הש"ס והא לא משך וכו' ומאי פריך הא מצוה לקיים דברי המת ותירץ ר"ת דדוקא בכה"ג דשפחה דהיא זכתה בעצמה ויצאה מרשותו אבל כל שלא יצאה מרשותו ומחזקתו ל"א מצוה לקיים דברי המת וכן הוא בש"ע ח"מ סי' רנ"ב סעיף ב' וז"ל ומצוה לקיים דברי המת והוא שנתנו עכשיו לשליש והסמ"ע והש"ך הוסיפו עוד סברת הרמב"ן ז"ל דבכה"ג שצוה ליורשיו ג"כ מהני יע"ש וכל זה לא הי' בכ"ד כי לא הושלש שום דבר ולא צוה ליורשיו כנראה מלשון הצוואה שלא מסר שום דבר ועדיין כל המעות של ק"ק ברשותו ובחזקתו ובכה"ג ל"א מצוה לקיים דברי המת לדעת כל הפוסקים:

ואם באנו לקיים דברי הצוואה של המנוח ז"ל אי אפשר לקיים כ"א מצד נדר כדאמרי' בש"ס בפ"ק זו צדקה וזה שאמר שאינטרעסען של הסך שהניח יוחלק לקרוביו והיינו כמ"ש לעיל דהיינו לעניים או לבעלי תורה להספקתם ברווח וזה הוי כמו נדר דבכה"ג אמרינן אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט דמי:

אבל גם זה ליתא כי מעולם לא נראה בדברי הצוואה שאמר לשון נדר על גוף הקאפיטאל כ"א על האינטרעסען שיעלו על מעות הנ"ל לחלק לקרוביו זה הוא הנדר שהקדיש לשמים ולא הוי כדקל לפירותיו כ"א האינטרעסען בעצמו הקדיש ונדר ובכה"ג דלא מהני בהדיוט לא מהני בהקדש מצד אמירה לגבוה וכמו דקיי"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל ה"ה דאינו מקדיש דשלב"ל וכמבואר בש"ע ח"מ סי' רי"ב ס"ז בדברי רמ"א שם שכן ראוי להורות והביא דעת רוב הפוסקים דאם אמר ש"מ כל מה שיוציא אילן זה לעניים או כל שכר זה הבית לעניים לא זכו העניים כלל ודבריו בטלין יע"ש ולא מצאנו מרפא לקיים דברי הצוואה הנ"ל כ"א ע"פי דברי הרמב"ם בפ' כ"ב מה' מכירה שהיא דעה ראשונה שהביא ב"י והמחבר שיש חילוק בזה בין הדיוט להקדש דגבי הקדש אם אומר כל מה שיוציא אילן זה או כל שכר בית זה לעניים זכו בו העניים יע"ש והוא מטעם נדר וצדקה וה"ה בכ"ד הוי כמו שאמר כל שכירות בית זה יהיו לעניים במה שאמר כל אינטרעסען שיעלו מעות האלה יוחלקו בין קרוביו העניים:

אך שדברי הרמב"ם תמוהים מאוד כאשר התפלאו עליו כל חכמי לב האחרונים ז"ל כיון דקיי"ל דהנודר ומת אין היורשים מחויבים לקיים נדרו וא"כ איך כתב ג"כ דינו גבי שכיב מרע דזכו העניים הא אינו מחויבים יורשיו לקיים נדרו ולכן כ' הב"י שהובא שם בשמ"ע דזה דוקא בכה"ג שהיו בניו באותו מעמד כשציוה ושתקו דהא אמרינן דקבלו עליהם דאל"כ כיון דהנודר מת והבנים לא נדרו אינן מחוייבים לקיים יע"ש ואף שהסמ"ע הביא ג"כ תירוץ הפרישה דהוי כאלו הקנה האילן והבית והוא דחוק מאוד למעיין היטב ודי לנו לקיים דברי הרמב"ם באופן שכ' הב"י כשבניו היו באותו מעמד כשציוה והמה קיימו את דבריו מה שנדר ואף בזה כתב הרמב"ם בעצמו שכמה גאונים חולקים עליו גם מהרמ"א קבע להלכה כדעת החולקים יע"ש ואמנם בינותי היטב בדבריהם וראיתי שבכה"ג שהיו בניו באותו מעמד או אפי' אם לא היו באותו מעמד אך שהסכימו בפיהם לעשות רצון אביהם בנדר שנדר למיעבד ניחותא ולכפרת נפשו דבכה"ג לא יחלוק שום אדם כמובן בב"י ושאר אחרונים ז"ל:

ואחר כל הדברים נבוא לנ"ד שאנו דנין היום אחר שכבר כתבתי שלא מצאתי שום לשון בדבריו שיהי' כנדר כ"א במה שאמר דיא אינטרעסען נאך לייטונג אונד אורדנונג מיינעם ברודערס פערטהיילט ווערדען זאללען אבל מעולם לא הוקדש בנדר גוף הקאפיטאל וא"כ לא הוי כדקל לפירותיו וא"כ מדינא לא זכו קרובי האב באינטרעסען דהוי דשלב"ל וגם מצד הנדר אינם מחויבים היורשים לקיים נדרו ולא מצאנו שום זכות לקיים דברי הצוואה כ"א ע"י הסכמת היורשי' בשעה שנתפשרו עמו והסכימו לנדר אביהם וא"כ א"א להאפוטרופס הנ"ל לשנות מדברי הפשר אפי' זיז כל שהו אחר שכל אילו אינו אלא מצד הסכמת היורשים והם לא הסכימו כ"א על אופן הפשר וכדין עשה שקרובי אב קודמי' לקרובי אם כמבואר בש"ע י"ד סי' רכ"א יע"ש ולכן נתנו ארבע חלקים לקרובי אביהם וחלק חמישית לקרובי האם וכדת עשה על מה שעבר וגם עתה לעתיד אין לגרוע מקרובי האם את חלקם:

ואמנם הדבר שלא ידעתי אם היורשים היו בעת הפשר בעלי דעת ובאו לכלל גדלות שיהי' נדרם נדר ותועיל הסכמתם לנדר של אביהם המנוח אמנם עכ"ז האפוטרופס שלהם כדין עשה לקיים הצוואה עבורם כי רשאי לעשות כזה לטובת היתומי' אפי' שאין פוסקין צדקה על יתומי' אפי' לפדיון שבויים מ"מ כבר כתב מהרי"מ בתשובה סי' א' באפוטרופוס של יתומי' שהי' להם קרובי' עניים והי' להקרובי' קצבה ידוע מאביהם מדי שנה בשנה רשאי אפוטרופוס למלאת קצבת אביהם והאריך וסיים ע"ז אבל בדרוש שלנו אי אפשר להמתין דאל"כ ימותו ברעב או צריכי' לחזור על הפתחים ואין זה לא כבוד החיים וכבוד המתי' ואדרבה גנאי ופגם והיזק הוא להם בחיתונם ובכמה דברים ע"כ דטבא להו עבדינן ליתן להם משלהם והאריך שם בדבריו דאם היו גדולי' כייפינן להו משום פגם כמבואר בש"ס בפ"ק דקידושין דכייפינן משום פגם משפחה יע"ש היטב. וא"כ בנ"ד יש כח ביד אפוטרופס למלאות רצון אביו המנוח לטובת היתומים ולכבדם שלא יהי' להם עידור כבוד ופגם ואע"ג דשם איירי דוקא בהי' להם קצבה מאביהם אבל בלא הי' להם קצבה אין פוסקי' עליהם צדקה וכמבואר בש"ע י"ד בהגהות רמ"א סי' רמ"ח ויע"ש בש"ך ואולם גם הוא דבר קצוב אחר שאין לקרובי' כ"א דמי האינטרעסען הנ"ל והוי כדבר קצוב דבכה"ג פוסקין על היתומי' וא"כ שפיר עשה האפוטרופס להפקיע ממונם לחלק לקרובי' כיון שאם הוי גדולי' הוי כייפינן להו כמבואר בדברי מהר"י מינץ ובש"ע הנ"ל:

ואחר הדברי' האלה דון מיני' ומיני' ואוקי באתרא דברי הפשר הנ"ל אחר דכל חילי' דאפוטרופס אינו אלא מטעם הנאמר משום פגם משפחה וא"כ מה לי משום פגם משפחה מצד אב או מצד אם אידי ואידי חד שיעורא הוא וא"כ יפה עשה האפוטרופס הנ"ל בדבר הפשר הנ"ל ואף שקרובי אב קודמי' לקרובי אם כמבואר בש"ע י"ד סי' רכ"א בשם הספרי עכ"ד אינם רשאי' ליתן הכל לקרובי האב כמבואר בש"ע סי' רנ"ז ס"ח וז"ל ולא יתן כל צדקותיו לעני אחד בלבד וכ' הש"ך ס"ק י"ט וה"ה לקרוב אחד ולהניח שאר קרובים יע"ש וא"כ אין לזוז מדברי הפשר הנ"ל וצריך ליתן חלקם כמו שנתן עד עתה:

ואם יאבו הגדדים לשמוע דברינו אלה הנאמרים באמת ע"פי דת"הק וממקור חיים יצאו דברי רבותינו התלמודי' אשר מהם נקח לעבוד את ה' בכל דרכינו ובפרט בדבר הנוגע לכפרת נפש המת אשר הלך לאתרא דשני' קושטא שם שם חק ומשפט האמת יהל כאור השמש יראה השם ויוכח אמת ע"פי דברי' הנאמרים לעיל וראיות ברורות יתנו עדיהן ויצדקו לקיים את דברי הפשר אשר תמצית יוצאת מהדברי' הנ"ל יקומו דברי הפשר הנ"ל לדור דורות ומלבד שאין קרובי המנוח כח בידם לאישתעי דינא עם הגביר המפורסם הנ"ל ע"פי הדברי' הנאמרים או מצד שאין להם הכרע מלשון אשכנז אן מיינע פערוואנטען כאשר כתבתי שגם קרובי אשתו המה ג"כ קרובי הבעל ונקראי' פערוואנטען אף גם לא יכלו לזכות עמו בדין כי המה מעולם לא זכו באינטרעסען של הק"ק הנ"ל והכל תלו בדעת האפוטרופס לפי ראות עיניו מי ומי ראוי לקבל צדקה ומי דרווח לי' עלמא או דחיקא לי' שעתא ובכה"ג לא קנו לפי מה דקיי"ל דאין ברירה וכמ"ש בשם הרב רבינו מהרי"ט בתשובה אף גם נוסף לזה שהאפוטרפס לא יצא ידי חובת שמיה וידי הבריות אם לא יקיים כדברי הפשר הנ"ל אחר דכל חילי' דילי' להפקיע ממון היורשים לחלקם לכפרת נפש המת הוא מצד היורשים וקרובי האם הם ג"כ קרוביהם ומחויב לפרנסם כפי השג ידם א"כ מתחילה לא נעשה כ"א באופן הנאמר ולמען תהי' למשמרת לדור דורות ולא תהי' האמת נעדרת כתבתי וחתמתי על הגלוי ועל החתום יום הששי עש"ק ה' חנוכה פה ק"ק אובין יע"א התק"פ

הק' משה מינץ מבראד:

אמר המחבר פשתגן כתבי התשובות אשר השבתי להגאון האדיר הנ"ל בפלפול ארוך מהש"ס והפוסקים נאבדו ממני, ומתוך התשובות הבאות נראו ראשי הדברים בקיצור נמרץ:

תשובה תנינא ע"ז מהגאון העצום הנ"ל;

מש"ק ט"ו טבת התק"פ פה ק"ק אובין יע"א;

זך הרעיונים, ומטיב הגיונים, ויקר מפנינים, אח ורע לנבונים, ה"ה כבוד אהובי ידידי חכם לב ואמיץ כח ברב אונים, הרב המופלג בתורה ובמועצות דעת, ובפלס המכרעת, החכם השלם בכל מדע, מ"וה בער אפפענהיימער, כבוקר לא עבות יהל נרו, יציץ ניץ נזרו, והמקום יהי' בעזרו:

נו: ביום אתמול בעש"ק סמוך לחשכת לילה באו אלי דבריו במכתבו מיום א' העבר, (ולא ידעתי הסיבה כי אשתהי כ"כ על הב"ד) בעת שאין הלבבר יוצא בקולמסו ולא פתחתיו עד כעת, והורו עיני מנוף אמרותיו, אשר רואה אנכי כי העביר עיונו על כל דברי הפסק ולא נמצא שום זווית שלא נשתטח עליו לחפש אחר מקור נפתח ושורש הדין, ועכ"ז רואה אני שבחפזו העביר עיונו עליו וכאשר העיד בעצמו ואולם אנכי קצרתי מאוד במקום שהי' להרחיב הדיבור, כי באמת בכל פרטי דינים האלה הי' לי לחדש דברי' רבים ע"פי סברתי ולחזק מוסדי הדברים בראיות ברורות, ואולם חשבתי למשפט שטוב לי יותר להביא דברי הרבנים הגדולים וספרן של צדיקי' אשר מפיהם אנו חיים למען יתקבלו הדברים יותר ממה שאכתוב מסברתי ולכן קצרתי וסמכתי על המעיין, ועתה אני רואה שבזה נתתי באמת מקום לתפוס עלי ולטעות באיזה דברים, ואולם באמת כל דברי המה כחומה נשגבה, ואשיבותי הפסק כראי מוצקים:

ראשון תחילה נאמר במה שפקפק מעלתו לפרש דברי נעמי שאמרה לרות קרוב לנו האיש מגואלנו הוא לפי דברי חז"ל בב"ב שאבי נעמי הי' אח של שלמון אביו של בועז דקאי א"כ הכינוי על גוף נעמי ובעלה ובנה ולא על רות עמה זו ליתא כי לא נזכר מקורבתה כלל כ"א מצד אישה אלימלך וא"כ אפי' לפי דחז"ל בב"ב וקבלתם שאבי נעמי הי' את לאלימלך מ"מ במקרא אינו מבואר זה כלל ואדרבה היפוך ואיך אפשר שתאמר א"כ שקרוב לנו קאי על נעמי ומה גם שלפי דברי המדרש רבה במגילת רות פ"ה בפסוק ועתה בתי וכו' ז"ל רבנן סבירין טוב ואלימלך ובועז אחים היו. וריב"ל

אמר

אמר שלמון ואלימלך וטוב אחים היו וכן הוא בירושלמי ולא נזכר שם שאבי נעמי הי' אח בין האחים וא"כ הדבר פשוט שלא הי' קורבת נעמי ורות לבועז כ"א מצד בעליהן ועכ"ז אמרה שהוא קרוב לנו מגואלנו הוא ובועז מודעתנו ומודעתנו הוא קרוב כמו שפירשו כל המפרשים וביחוד במדרש בפ' ולנעמי מודע קרוב:

ומה שתמה עלי על מה שכתבתי שאין לאפוטרופס שום כח להפקיע ממון היורשים מצד הצוואה הנ"ל אחר דלא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת כ"א באופן הנאמר בדברי הראשוני' והאחרונים שילא מת"י או הושלש לכך או שצוה ליורשי' וכו' ותמה מעלתו דהרי דברי שכ"מ ככתובי' וכמסורי' דמי ולא צריך תו האופני' האלה כמבואר בגיטין די"ג ע"א מכח קו' הש"ס והא לא משיך ובש"ע ח"מ ר"נ עכ"ד מעכ"ת תמה אני עליו במה שלא עמד על דברי במה שכתבתי שם לסלק הערעור מקרובי המנוח ז"ל דקיי"ל דאין ברירה שם רמזתי הדבר לעיין בש"ס מ"ש קמ"ד ע"ב אשר שם מבואר ממה שאמר ר"נ ש"מ שאמר ידור פ' וכו' למימרא דס' ר"נ מילתא דאיתא בברי איתא בש"מ והא א"ר אמר ר"נ ש"מ שאמר תנו הלואתי לפ' הלואתו לפ' אע"ג דליתא בברי אמר ר"פ הואיל ויורש יורשה ר"א בר"י דהלאתו לפ' איכא בברי במעמד ג' יע"ש ומשמע מזה דבכי ה"ג דליכא בברי ולא קני אף בקנין גמור אף בשכ"מ לא מהני וכן למדו כל גדולי האחרונים ז"ל דכלל זה מסור בידינו דבכה"ג דליתא בברי ליתא בש"מ ול"א בכה"ג ככתובי' וכמסורי' דמי עד שמה"ט כ' מוהרי"ט בתשובה סי' כ"ב והוכפלו דבריו בסי' ל"ד דבדבר שלא בא לעולם דלא מהני קנין גמור בברי לא מהני גבי ש"מ ובכה"ג דאין ברירה כנדון דמהרי"ט בסי' כ"ב הנ"ל ובזה דנתי אף לכ"ד שאינטרעסין שמה עדיין אינם בעולם קמו כל הנכסים בחזקת היורשי' מפני שהמה עדיין אינם בעולם וכשכירות בית זה שהביא הרמ"א שהבאתי שם וכיון דהנא לא הקנה את גוף הקאפיטאל לא הוי כדקל לפירותיו ואף גם לפי מ"ש מהר"ם אלשיך בתשובה סי' ז' דבמעות אף אם אמר שמקנה גוף הקאפיטאל לפירותיו לא מהני ול"ד לדקל לפירותיו יע"ש טעם הדבר והביא ראי' לדבריו וכבר האריכו בתשובות האחרוני' ז"ל שבכל דבר ספק ואף במחלוקת הפוסקים קמו כל הנכסי' בחזקת היורשי' ואין להוציא מידם ולכן אף שבאיזה תשובות האחרוני' חלקו עליו כ"ז יכולין היורשי' לומר קים לי ומה גם בכ"ד שאין בלשון צוואה שום דבר שהקנה גוף הקאפיטאל והדרבה לשון זה איין עוויג בלייבען זאללענדעס אן מייגע זעמטליכען פערוואנטען איין קאפיטאל דיא אינטרעסין וכו' לשון זה גרוע מאוד ע"פ דתי התורה דלא מהני לשון הנחה כלל לפי דעת הרבה מן הראשוני' שהביא מהרי"ק בשורש ל"ד דלשון אני מניח לא מהני אפי' בש"מ מה"ט שנאמר לעיל דאין חילוק בין בריא בין ש"מ אלא דבבריא לא מהני אמירה כ"א קנין גמור לכ"א כדינו לקרקעות ולמטלטלי' ובש"מ מהני דדברי ש"מ ככתובי' וכמסורי' דמי דהיינו בשטר גבי קרקעות וכמסורי' גבי מטלטלי' אבל לשון הנחה לא מהני דאין חילוק בזה בין בריא בין ש"מ והאריך בזה שם וז"ל עכ"ל הגאון שהשיב בשמו ובשם רבו הגאון ר' יצחק הלוי רבו של רש"י ז"ל והגאון ר' שלמה בר שמשון דכולהו ס"ל דאין בצוואה זו ממש מאחר שהיא בלשון הנחה ולא בלשון זכי' ומתנה כלל ולא יהי' אלא פלוגתי' דרבותא פשיטא שאין להוציא הנכסי' מחזקת יורשי' וכו' עכ"ל וכיון דכן גם בכ"ד הוי לשון הנחה על גוף הקאפיטאל ולכן אף לדברי מוהרמ"א בח"מ סי' רנ"ג דמהני גבי ש"מ אין לדון עכ"פ בזה שהקנה גוף הקאפיטאל דנימא דהוי כדקל לפירותיו וא"כ לא הקנה ולא הוקדש לעניים לכ"א אינטרעסין דהוי דבר שלב"ל דלא מהני לדעת רוב הפוסקים אשר אנחנו מורים כן כמו שכתבתי שם בגוף הפסק:

שוב בינותי וראיתי להרב הספרדי בעל פני משה סי' ל"ד שהאריך שם בביטול איזה צוואות ואחת מהנה היא מטעם הנאמר בכה"ג שאמר שהפירות ממעות שהניח בליפרענלייע יהי' לאשתו לא מהני ואף גם מה שהניח לעניים באמשטרדם וליתומות לא מהני מה"ט שכתבתי בגוף הפסק והביא שם ג"כ דברי הרמב"ם שהבאתי בפסק והמעיין היטב בדברי הרב בעל פ"מ הנ"ל יראה בעין שלא מצאתי מרפא לדברי הצוואה כ"א כמו שכתבתי בפסק ע"פ דברי הב"י ובכ"מ שם דאף לדברי הרמב"ם ל"מ כ"א בכה"ג דהסכמת היורשי' שהיו שם ושתקו או לפי מ"ש דמשום פגם משפחה רשאי האפוטרופס לעשות לטובת היתומים וכאן אין לנו לזוז מדברי הפסק הנ"ל כמלא נימא כמ"ש:

ועוד יש להוסיף כהנה וכהנה ואם יש דעת מעלתו להכניס הדברים האלה תוך גוף הפסק ששלחתי למעלתו ולהוסיף לו ביאור היטב יודיעני ואכתוב לו שנית פסק הנ"ל בביאור יותר מרחב, ולהיות שבעת מאורי עיני חשכו בעריפי הכתב עד כי חשכו הרואות בארובות, ואף גם אישון לילה אין כחי יפה להאריך יותר, ובזה תנוח דעתו כנפשו נפש היפה ונפש אהובו ד"ש וכותב בחיפזון עד מאוד:

הצעיר משה מינץ מבראד:

תשובה תליתאי ע"ז מהגאון אב"ד דק"ק אובין:

בעו"ה הבוקר אור יום ד' שבט תק"פ פ"ק אובין:

בברכה המשולשת יברך ה' אותו, בני חיי ומזוני וירבה כבוד ביתו, בחוץ תרונה חכמתו, התבונה והדעת אתולתו, יסוכך ה' עליו בכנפי אברתו, ה"ה כבוד אהובי ידידי, הרב המופלג, באר מלא פלג, החריף ושנון, החכם השלם, במעלות ומדות, איש חמודות, כבוד מ"וה בער אפפענהיימער, נרו יהל ויגה סביב אישו, ויסגה אחריתו מראשיתו:

נז: אפפו עלי טרדות אשר רבת צרדוני, ולבי הגות ברעיונות אלה מזה ואלה מזה, עכ"ז חשתי ולא התמהמהתי להשיב פני כבודו ע"ד מכתבו אשר הגיעני יום אתמול בש"ק יום בשורה הוא שבא לידו הפסק הידוע בכתב אשר ניתן לקרות לכל עין הקורא, ואולם ראיתי שלבו מהמהם בחלק הראשון מהפסק הנ"ל אשר זה ת"ד הלא כל גדרי ודיני הקורבה מעדות גמרינן ורק זה דפסול לעדות הוא נקרא קרוב ואכן הא קיי"ל דקרוב ונתרחק כשר וא"כ לפי"ז גם באשה אם מתה קרוביה כשרים לבעלה והוא כשר להם וא"כ בנ"ד שמת הבעל נתרחקו קרוביה וכשרים לעדות ולא נקראו עוד קרוביו ואינם במשמעות הלשון של הצוואה לקרובי אשתו זו דבריו בקיצור לשון ואני תמה על חכם כמותו שיאמר דבר זה וביחוד על ששמע שרב אחד החליט הדבר מטעם זה בנ"ד דלא קאי על כל קרוביו כ"א על פסולי עדות ואני אומר ג"כ שכבודו הסתר דבר שמלבד שזה סותר למקרא מפורש שהבאתי אף גם הוא סותר למקרא מפורש בדיני נחלות דכתיב ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש והנה בפ' י"נ דקט"ו פי' חז"ל מדכתיב ואם אין לו עיין לו נחלה משמשת והולכת עד ראובן בן יעקב יע"ש והרי האב עם בן בן בנו כשר לעדות כמבואר בש"ס ובח"מ סי' ל"ג ועם כ"ז כתב ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ועד ראובן בן יעקב מקרי שארו הקרוב אליו אע"ג דאינו פסולי עדות כלל הפ"ה קראו הכתוב שארו הקרוב אליו אף לאחר אלף דור ומה ענין פסולי עדות אשר גזרת הכתוב לפסול מצד לא יומתו אבות על בנים כמבואר בפ' ז"ב דאפי' משה ואהרן פסולי' הם אבל עכ"ז אפי' מאן דלא פסלה התורה מגז"הכ לעדות עכ"ז מקרי קרוב לכל מילי וכמו לירושה דאפי' לאחר כמה דורות קרינן בו שארו הקרוב אליו ומה גם כמדומה לי שפסולי עדות נקראים בשם בלוט פערוואנדטע ואולם מייגע פערוואנדטע המה כל הקרובים:

והגע עצמך אם בנ"ד שדעת המנוח הי' רק על פסולי עדות ולא יותר הרי הוי קאפיטאל שהניח הי' כוונתו להיות צדקתו עומדת לעד לעשות עצמו נצחי ע"פ צדקתו והרי אחר איזה דורות לא יהי' כלל פסולי עדות כנודע ומה גם לפמ"ש בפסק שכוונת המנוח הי' להצדיק את מעשיו וע"כ לא הי' כוונתו כ"א בכה"ג שעושה מצוה לפרנס קרוביו העניים ולא תלה הדבר בפסולי עדות כלל ליתן למי שכחו יפה לפרנס א"ע כ"א לעניים דדחיקא להו עלמא והיך נימא דדעתו הי' דוקא על פסולי עדות ישתקע הדבר ולא נאמר כלל ומה גם לדעת הרמב"ם שהביא רמ"א בח"מ סי' ל"ג שקרובי אם כשרי' לעדות דאוריי' לא נקראי' קרובים ולא יתנו להם ג"כ מפרי המעות הנ"ל ח"ו לגרוע חלקם כ"א כאשר שכתבתי שקרוב קרוב קודם וקרובי אב קודמי' לקרובי האם ולכן אף אם מת המנוח ז"ל אף שקרובי האשה כשרי' להעיד עם כ"ז קרוב מקרי וכאשר הוכחתי ממקרא מפורש דגבי נעמי ורות ואף שלא הי' להם

בנים מבעליהן ומכ"ש באשה הגבירה הנ"ל שיש לה בנים מהמנות אשר לדעת הרשב"ם בפ"ב דף קכ"ח ע"א בד"ה ומתה בתו וז"ל דהיינו קרוב ונתרחק וכגון שאין לו בני' היינה כדתנן בפ' ז"ב עכ"ל וכפי הנראה דעתו לפסוק כמ"ד שם דהלכה כר' יהודה יע"ש ואם שרבי' גדולי הפוסקי' חולקי' עליו עכ"ז רבים המה אשר החזיקו בדבריו וגם אנכי עמדתי במק"א לפלפל בדבריו ואולם כבר כתבתי לו שאין רצוני לפלפל בדבר כעת כלל וכדרכי תמיד ועכ"פ קו' היכא מגעמי ורות שקראו לעצמן קרובי' מגד בעליהן ולא תלי הדבר בקורבא דפסולי עדות אשר המה נקראים בלוט פערוואנדטען:

ומ"ש מעלתו שרב חכם א' בקש להביא ראי' מדברי הנ"י בשם הריטב"א שהובא בב"י ח"מ סי' רמ"ד בד"ה והיכי דאין לו בנים ויש לו בני' וב"ב ויש לו בנות ואמר נכסי לבני מספקי לן אי משום בני בנים קאמר או משום בנות ודעת רבותי דמשום בני בנים קאמר שהם ראוים ליורשו ועומדים במקום בנים והדבר ידוע שהאומר נכסי לבני או לבנותי כולם בכלל ול"א בכה מיעוט רבים שנים וכן האומר נכסי לקרובי או לקרבותי יש בכלל כל הקרובי' הפסולי' לעדות ודבר פשוט הוא וכן הוא דעת רבותי עכ"ל ומזה בקש הרב להביא ראי' דלא מקרי קרוב כ"א פסולי עדות אבל זה ליתא דשאני התם דלא איירי מנתינת צדקה כ"א שבא להורים בתורת ירושה כמבואר שם בנ"י לעיל מיני' ד"ע וכיון דהוא מגד ירושה שבקש להורים ולא יסי' מעוברי אחסנתא היינו אלא קרובי' כאלם שהמה פסולי עדות עמו שהם ראוים ליורשו ולא פחר קרובים שאינם ראוים ליורשו וע"ז אמר כמו אם אמר נכסיו לבניו לבניו או לבנותיו כולם בכלל שכולם ראוים ליורשו כ"כ אם אמר לקרובי או לקרובתי כולם בכלל היינו פסולי עדות שראוי' ליורשו אבל בכ"ד שלא נוה כ"א מגד צדקה לכפרת נפשו ולא מגד ירושה כל העניים שהמה קרובי' בכלל אלא שקרוב קרוב קודם אבל דימא דלא מקרי קרוב כ"א פסולי עדות דבר זה ישתקע ולא נאמר כלל כי זה מפיל חומות בצורות בדברי הש"ס בכ"מ אשר קשה עלי כעת להעתיק הדברי' ולפי דעתי די בזה לסתום פיות המתעקשים להיזה פנים וזרות לומר כדברי' האלה והיות רעיונותי כעת גלולים בעופרת במי אדירי הטרדות קצרתי ובזה תנוח דעתו הרמה ויתברך במאה ברכות סמוכות לחברתה כנפש א"כ הד"ש ושלום תורתו לנצח הטרוד מאוד מאוד וכותב בחפזי וסידים מוכיתות:

הצעיר משה מינץ מבראד:

מידידי הרב החריף אב"ד דק"ק טרעביטש:

תקפ"ג:

זה דודי, ידידי למידי מנוער, ה"ה הרב המופלג, החכם והשלם בכל מדע, מרכיב תורת אל על כנפי החכמה, כבוד מ"וה בער אפפענהיימער נרו:

נח: הן עברו ימים ושנים וחזון נפרץ, אמנם שכוח לא שכחתיו, ועדן אהבתו תקוע בלבי יתד במקום נאמן, ובלתי ספק כמים פנים וכו', ועתה אהובי ידיד נפשי החכם השלם, למען העיר האהבה הישנה אגיג פה דבר קטן מאשר הולידו רעיוני בעסקי פה במרחץ, יבמות דף ל"ד ר"מ אית לי' איסור ב"א וכו' רש"י הונאה ואכילה ותמהו תוס' וכל הראשוני' יע"ש ונראה להציל רש"י מקושייתם המורה דלכאורה נפלאתי הלא גמ' ערוכה דבאיסור הנאה אין איסור הונאה וכמו שהאריך המ"ל בה' אבל במומיא דמת עכו"ם מותר בהנאה והוכית כן מהונאה כזית מן המת דחייב הלא מת אסור בהנאה א"כ למה חייב א"ו דאיירי במת עכו"ם לפ"ז הכא דנותר ומוקדשי' אסור בהנאה א"כ למה חייב בהונאה בפיו א"ו כמ"ש תוס' בביצה י"ב כיון שדעתו לאכלו הוי נורך קצת גבי י"ט וה"כ ה"נ דאכלו באמת הוי היתר לדעתו וחייב א"כ אין על הנותר היסור הונאה כשנכנס יו"כ אלא אם אכלו ושפיר הוי איסור ב"א וקצרתי מאוד וסמכתי על המעיין הוא ניהו רבה אלה דברי אוהבו מנוער עבד נרצע לעבודתו כ"ה:

הק' חיים דייטשמאן חונה בק"ק טרעביטש:

תשובה לידידי המאה"ג הנ"ל:

שפעת שלום לה"ה אחי ורעי מימים ימימה, ידידי ואהבת נפשי, הרב המאה"ג, החריף הבקי המפורסם, ע"ה פ"ה, מ"וה חיים נרו אב"ד דק"ק טרעביטש:

נט: הנה בחלוף ימים ושנים רבות בלתי ראותיו ובלתי הרגנו יחד אגרות ומכתבי' נשואים מני אהבה והורה כמאז אשר ישבנו יחד קרוב איש אל אחיו ממקום באהלנו לחם על שולחן אבות נשינו, לכן ישאל את לבבו ויגיד לו איך הייתי שמח בראותי כעת מכתב אלי כתוב ממנו, ובו ראיתי כי טוב לו וחסד אל עמו, יהי' ה' עמו עד עולם:

אך אחי, כאשר זכרתי להימים הראשונים, וכי מני אז ידעתיו אשר לא בהלה המון סברות המהבילים תורת ה' רצתה נפשו, ואך בחמת הי' חפץ, בעבור זאת עמדתי משתאה כראותי לעת הזאת אשר הגיע לפני דברי חידושי תורתו להרץ קו' התו' ביבמות ל"ד בד"ה והונאה והיינו דהא על הנותר אין איסור הונאה אם לא דאכלו ביו"כ ושפיר הוי היסור ב"א ע"כ תוכן דבריו ובמחכ"ת שגה מאוד בכוונת קושיות התו' ולא כאשר חשב מעלתו הקשו אלא הכי קושייתם דכלל הונח בדין דאתע"א דבת אחת לא שייך אלא היכא דשני האיסורים נגמרים יחד ואינם משכחת בזה אחר זה כמו זר שאכל מליקה לעיל בדף ל"ג מכיון שנמלקה לא משכחת היסור אכילה דזר בלתי איסור מליקה וכן בשארי איסורי ב"א דאיסור אחד רבע על איסור השני אבל כאן לשיטת רש"י דאיסורי' הם אכילה והונאה א"כ משכחת לעבור על שניהם בזה אח"ז וכגון דהונאה תחילה בי"כ שחל בשבת. ואח"כ אכלו א"כ בודאי לא נגע בזה ולא שייך דין דאין אתע"א כמו שכתבו בקושייתם וז"ל דאפי' מאן דל"ל ב"א הכא חייב שתים וע"ז תרצו דיש ערוב והונאה ניו"כ א"כ בודאי ביו"כ שחל בשבת חלו שני היסורי' אלם יחד ואין אחד משכחת בלתי האחר וזו פשוט:

וע"ד אשר הפליא להקשות דהא אין איסור הונאה בא"ה ועל קו' זו בנה יסודו במח"כ נעלם ממנו גמ' ערוכה בפ' כלל גדול דע"ה ע"ב דאמרינן כל הכשר להגניע וכו' לאפוקי מאי וכו' ומסקינן אפי' עני אשרה אם חשב עלה להגניע אע"פי שהוא אסור בהנאה חייב עליו המוציא ולר"ש אפי' כל אדם חייב במחשבתו של זה ואפי' מ"ד התם לאפוקי עני אשרה מ"מ כיון דמגניען לשריפה חייב עלה יע"ש בתו' בד"ה לאפוקי א"כ ה"הד הכא גבי נותר אע"פי דאין בדעתו לאכלו משכחת דהגניע אותו לשריפה או לד"א והוציאו המגניע ולר"ש אפי' אדם אחר וז"ב:

והראי' שהביא מעלתו מהרב מ"ל בה"א אינה ראי' כלל דהרב מ"ל הקשה שפיר על הרמב"ם דהביא המשנה סתם כצורתה דהוציא כזית מן המת חייב ולא חילק בין הוציא המגניע או אדם אחר לפי"ז בודאי קשה הא אינו כשר להגניע דאינו ראוי' משום איסור הנאה אם לא דמת עכו"ם מותר בהנאה וק"ל ותל"מ אך חיים ושלום מנאי רעו או"כ מאז עד עתה:

בער אפפענהיימער:

תשובה לגיסי הרב המופלג אב"ד דק"ק וועסברין:

המקרה במים עליותיו, יריק ממעל ברכותיו, לה"ה אהובי גיסי ידידי וחביבי, הרב המאה"ג, מופלא ומופלג, חרוץ ושנון מפורסם לתהלה, כבוד מ"וה הרי ליב סג"ל כ"י נלא אב"ד דק"ק וועסברין יע"א:

ס: מכתבך קבלתי, בו הודעתני והעמדתני על תירוץ אחד לקו' הש"ך בסי' ק"ב לי"ד וז"ל אעיר את רוחך בדבר אשר עמדו אבירי הרועי' בהנהו תרי פסקי של הרמב"ם שפסק דדי בע"ז בב' תערובות וברימוני בדן מצריך ג' תערובות ובכ"מ מיישב דעת הרמב"ם משום דרמוני בדן הוי דשל"מ דלא כרשב"א הובא בסי' ק"ב וצריך לפי"ז ייסוב על קו' הש"ך שם מריש סוגי' דביצה דפריך א"ה למה נתערבה באלף ל"ב וכלן אסורות ע"ש ולדעתי בשיטת הרמב"ם ל"ק דבלא"ה קשה מאי פריך מהא דספק טריפה דלמא ר"י היא דס' מ"בע ל"ב אע"כ נ"ל דהמקשן הי' סבר דנתערבה קאי אספיקא

אספיקא שאסור רק מדרבנן בשיטת הרמב"ם ובאיסור דרבנן סבר ר"י מ"במ בטיל כמבואר בחולין שאני ליה דזיע בעלמא הוא וכיון שכן אין לספק בילת טריפה דין דשל"מ לפי ס"ד דהשתא דעדיין לא ידע מה דחדית ר"א דדשל"מ אפי' בדרבנן ל"ב אמנם לרבה ניחא דידוע דשבת וי"ט הוי אקבע איסורא דמודה הרמב"ם דש' אסור מ"הת וכוונת הקו' הכי דבשלמא א"א ספק י"ט פי' היינו לרבה הוי דשל"מ באיסור דאורייתא אבל לר"י ור"י קשה אבל לפי האמת דחדית לן ר"א דדשל"מ אפי' בדרבנן ל"ב שפיר יש מקום לומר דאפי' ספק בילת טריפה ל"ב משום דשל"מ וכ"ז בשיטת הרמב"ם ולא בשיטת הרשב"א דסבר דספק דאורייתא הוא מ"הת לחומרא א"כ ע"כ אנו צריכין לומר כיון שאין המתיר בודאי לא הוי דשל"מ עכ"ל:

דע אהו' גיסי דהתנבית בסיגנון זה אחד עם הגאון בעל מחנה ראובן ע"ש בספרו רק בתירוץ על קושיות העולם דלמא ברייתא ר"י היא העמיק הרחיב הגאון בעל הספר יותר דצריך אשר העלית לתרץ קו' זו המה דחוים מכל צד וצד כנראה שם בספר הזה רק בעיקר התירוץ על קושיות הש"ך לשיטת הרמב"ם כוונתם לדבר אחד ממש ע"ש:

אך לדידי אמינא כי שניכם לא הועלתם ולא תקנתם כלום בתירוץ הזה דעדיין קשה לשיטת הרמב"ם לר"א דחדית דאף בדרבנן דשל"מ ל"ב א"כ מאי צריך לומר לעולם ספק י"ט ספק חול הוי לי' לאוקמי בפשיטות בין בש' י"ט וחול בין בש' טריפה ומטעם דדשל"מ ל"ב אף בדרבנן (ובזה יש ליסתור ג"כ דברי הרב כ"ופ בסי' ק"ב שם בד"ה או י"ל וכו' במה דהעלה שם דספיקא של הרשב"א אי הוי כה"ג דשל"מ או לא לא קשה אלא בתר דחדית לן ר"א דינו ולפיכך צריך הרשב"א לחדש דין זה ע"ש דלפ"ז נסתר תירוצו) ועוד דאף בש"ד דהמקשה תו קשה קושיות העולם מאי פריך לבטל ברוצא דלמא ר"י היא ור"י אוקמא הברייתא כהני תנאי בכריתות י"ח דתתיכה אחת שניגו ובהא מודה הרמב"ם דמאן דסבר הכי סבר דהספק מ"הת לחומרא כמו שהעלו כל חכמי האחר וגים המובהקים ומעתה קושיות הש"ך והעולם במקומם עומדים:

ומי שחותמו אמת, יברכך בברכת האמת, כתפלך וחפץ אוהבך באמת:

בער אפפענהיימער:

מב"א הרב החריף אב"ד דק"ק דרעוניץ:

הנני נוטה כנהר שלום, לה"ה דודי הנעים, הק' הרב הגדול החריף הבקי, המושלם במעלות ומדות נשגבות, החכם הכולל מ"וה בער נרו:

סא: הנה התור הגיע, אשר בו בקול שופר נריע, בכסא ליום חגינו, כי נעמדה למשפט אלהינו, ישמע ויאזין את שועתינו, לעת הזאת יחון ברחמי' ויחוס עליו, ויוציא כאור משפטו, ויכתבהו ויחתמהו לטובה, ויראה בשמחת צאצאיו עד בלי די אמן:

ואחרי הברכה אקריב לפני א"ד דברי תורתי אחדים אשר בעיון קל ונמרץ יוכל לעיין בהם למען לא אטריחהו הרבה כי ידעתי טרדותיו רבות:

הנה הרמב"ם בפ"ה הי"ו מה' נדרי' פסק הרי החילופין והגידולין ספק והשיג עליו הראב"ד מגמ' דנדרים דף נ"ב מהא דקאמר רב"ח א"ד חילופין וכו' יע"ש ובפי' הרא"ש שם עוד מקשה הראב"ד על הגמ' גופא דמשמע דגידולין אסורים ואמאי והא הוי זוז"ג והכ"מ תירץ משום דהוי דשל"מ להכי החמירו אמנם הלח"מ הקשה ע"ז דהא לגבי' המודר לא הוי דשל"מ יעש"ה:

ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דהנה בפסחים כ"ז ע"ב איתא בעי רמב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת מהו ופי' מהרש"ל דעיקר האיבעי היא שאפה הפת בתנור ישן רק שהסיק בעצי הקדש דהוי זוז"ג התנור והחום של עצים דאיסור וא"כ אי נימא כמו דמתירין חכמים זוז"ג בערלה ה"הד בהקדש א"ד לא ופשיט רבא דהקדש כיון דבאלף ל"ב אסור והתו' הקשו דמה דמיון יש לזה דטעמא דהקדש ל"ב הוא מגד דשל"מ ומה ענין זה לזוז"ג (מה שהשיג רש"א על רש"ל ומה שרצה לפרש בגמ' כבר השיגו השע"המ בפ"ג מה' ת"ומ באריכות יע"ש והעלה העיקר כרש"ל ואין אנו צריכין לזה) אמנם המג"א מיישב קו' התו' בא"ח סי' תמ"ה סק"ג דהוכיח משיטת הרמ"ה דבע"ז כיון דמשהו אסור זוז"ג ג"כ אסור א"כ ה"הד הקדש דהוי דשל"מ אסור במשהו וממילא זוז"ג נמי אסור:

ואנכי שמתקתי דברי המג"א לפי המבואר בר"ן בע"ז דמ"ט ע"א דעיקר הטעם דמ"ד דס"ל זוז"ג מותר משום דגורם איסור בטיל לגבי גורם דהיתר הואיל ואינו ניכר האיסור ומש"כ אמרינן זוז"ג אסור לכתחילה משום דאין מבטלין איסור לכתחילה א"כ באיסורי משהו דאינן בטלין ממילא זוז"ג אסור (ובדשל"מ אף דאינו כ"א במינו מ"מ זו מקרי מינו כמבואר בתו' בילה דל"ו גבי מים ומלח לגבי עיסה כיון דצריך להו הוי כמינו יע"ש) וא"כ שפיר קאמר הגמ' הקדש דבאלף ל"ב וא"כ אסור במשהו ול"ש ביטול וממילא זוז"ג אסור אמנם המג"א ר"ל דגם הרמב"ם ס"ל כהך שיטה וז"א דהא הרמב"ם חולק בהדי' עם הרמ"ה וס"ל דזוז"ג מותר אפי' בע"ז וגם לא העתיק כלל הך פלפול של הגמ' דהכא גבי הקדש וסמך על סוגי' דע"ז גבי האי גינתא דאזבל בזבל של ע"ז דמוכח דזוז"ג מותר אפי' בע"ז אע"ג דאסור במשהו ודחה סוגי' דהכא מקמי סוגי' דהתם ורמ"ה דחה סוגי' דע"ז מקמי סוגי' דהכא ויעיין הטיב בי"ד סי' קמ"ב בש"ך ומה שרוצה הט"ז שם לפשר הרמב"ם עם הרמ"ה כבר השיגו הש"ך בנה"כ וכ"כ השע"המ בה' חו"מ דסוגיות חלוקות יש וא"כ הרמב"ם ס"ל אף היכא דמשהו אוסר אפ"ה זוז"ג מותר ולפ"ז מיושב שיטתו דבשלמא רמב"ח מרא דהך אבעיא אזיל לשיטתו בפסחי' דקיבל מרבא ור"ח דהיכא דמשהו אוסר דשל"מ ג"כ אוסר קאמר שפיר מ"ד חילופין כגידולין והגידולין בהחליט אסורי' אף דהוי זוז"ג משום דנדרים הם דשל"מ אמנם הרמב"ם דס"ל דאין חילוק וא"כ הגידולין מותרי' מגד זוז"ג רק אם החילופין אסורי' לא גרעו הגידולין מנייהו ומש"כ כ' הרי החילופין והגידולין ספק:

ומה שהקשה הלח"מ ישבתי ג"כ בפשיטות והבאתי ראי' לשיטת הרמב"ם שפסק בפ"ה ה"א ובפ"י ה"ב מה"נ דראובן המדיר את שמעון שלא יהנה מפירותיו אם עבר שמעון ונהנה אינו לוקה כיון דלא אמר כלום רק ראובן אם הנהו שמעון בידים לוקה משום בל יחל כיון דהדירו ויעיין בר"ן נדרים דט"ו ע"א ובכ"מ בפי"ב שם וא"כ ה"ה בהדיר את חבירו שפיר קאמר רמב"ח דגידולין אסורי' וממילא אסור המדיר להאכילן לומר כיון דלגבי המדיר הוי דשל"מ ובידו איתשלי ול"ב וכ"ז דל"ב איסורא רכיב ואיכא בל יחל ואף דמשמע מרמב"ם דאף דהמודר אינו לוקה אם נהנה מ"מ איסורא איכא עלה וא"כ לגבי דידי' אין לו מתירין מ"מ כבר מבואר במג"א בא"ח סי"ח סק"ג הביא בשם הרמב"ם דאיסור שיש לגבי אחד דבר של"מ ולגבי אחר דבר שאל"מ אזי אינו בטיל אף לגבי האחר דאל"מ והוכיח כן ממשנה דביכורים וה"נ גבי המדיר הוי יש לו מתירין ולגבי המודר אל"מ ממילא שפיר מקרי דשל"מ וא"כ לרמב"ם לשיטתו ניחא הכל:

הנה קצרתי וסמכתי על גודל ורוחב בינתו א"ד ב"א הדפ"ת וסר למשמעתו בכל עת:

בער אפפענהיים:

תשובה לב"א המאה"ג אב"ד דק"ק דרעוניץ:

ברכה טובה וכפולה, לאיש סגולה, המפורסם לתהלה, ה"ה ב"א ידידי חביבי הרב המאה"ג, החריף הבקי, זך הרעיון, כבוד מ"וה בער נרו ולו שלום:

סב: אהובי ב"א, את מכתבך רצופים בתוכו דברים נכוחים וישרים למוצאי דעת התורה הגיעני נכון, והנה מה דהמצאת בחכמה לומר דלרמב"ח דס"ל דזוז"ג אסור א"כ שפיר קאמר א"ד דחילופין כגידולין משום דלדידי' פשיטא דגדולין אסורים בודאי הוא נכון מאוד אך מה דחדשת לומר לפי"ז דלרמב"ם דס"ל זוז"ג מותר א"כ הגידולין מותרי' רק כיון דחילופין הם בספק ע"כ הגידולין לא גרעו מנייהו בזו יש להקהות משום דיש לדקדק לאידך גיסא לרמב"ם מניין לו דחילופין גופייהו שהם בספק ומאי דמיבעיא לרמב"ח ע"כ מפשיט פשיטא לי' לרמב"ם דבשלמא לרמב"ח דסבר דגידולין

אסור' יש למיבעיא בצד ופן השני אי החילופין ג"כ אסורים על חבירו אע"ג דהם דשלב"ל כמו הגידולין שהם ג"כ קא"ת דשלב"ל כמ"ש הכ"מ ע"ש ואפ"ה אסורים א"כ שפיר יש צד להסתפק ולומר א"ד דחילופין כגידולין אבל אי הגידולין מותרי' אע"ג דיש בהם ג"כ גורם איסור וטפי חשיבו דבר שבא לעולם מדבר שלב"ל ואפ"ה מותרין א"כ מכ"ש דחילופין מותרי' דאין בהן ובעצמן שום גורם איסור והם בודאי דשלב"ל וא"כ נשאר הצד הפן האחד בהאיבעיא קיים דאין לאסור החילופין על חבירו ודו"ק:

ועל הלח"מ בודאי יפה השגת דזו מקרי דשל"מ ודע דדברי הלח"מ ודברי המ"ל בד"ה ודע צ"ע במה שהקשו על הרמב"ם במה דפסק ספק דרבנן לחומרא והא הדין עמו דהא ש"ס ערוך הוא וקיי"ל כר"א בביצה ד"ד דדשל"מ אפי' בספק דרבנן אסור בודאי הלח"מ לשיטתו דסבר דלגבי המודר הוי אל"מ הקשה שפיר אבל באמת ז"א וגם אם על סברא זו מטרת קושייתו כל כי האי הוי לי' לפרש ועיין:

והנה במה שהרכבת והמתקת סברת מג"א עם דברי הר"ן בע"ז המה דברים נעימים וישרים אך יש לעיין אי רמב"ת מלי סבר דגידולין אסורי' משום דסבר זו"ג אסור ולא בטיל דהא הר"ן מסיק שם דהיכי דגורם היתר יכול לחזור להיות איסור לא שייך זו"ג ואסור וא"כ לא שייך בגידולי נדר זו"ג דהא יכול לאסור ג"כ הגידולין ומ"ש הא משאם חשב הא"כ להאי ילדה דנטעה לסייג לאכילה שהביא התם והראב"ד אפשר לא סבר כר"ן או דהוקשה לו מאחרי גידולי אסורי הנאה כערלה ותרומה אבל לדידך קשה אם לא דיש לחלק ולומר דר"ן לא כ"כ אלא אי האיסור ממילא כבר רכב עלה כמו בילדה דאסורה משום ערלה והיתר הוא משום דנטעה למלאכה והשתא בקל ובמחשבה אחרת לאכילה בא עליה איסור הראשון ולהכי אינו גורם היתר מקרי אבל גבי נדר הגידולין המה היתר מעיקרא אם לא דקרא עליהם שם חדש איסור וזו אפשר גורם היתר מקרי:

ויותר נראה דדוקא גבי ילדה דהתם דהאיסור א"י לבוא לידי היתר והיתר יכול לבוא לידי איסור זו אינו נקרא גורם היתר ואסור עיי"ש בלשון הר"ן אבל היכא דהאיסור יכול ג"כ לבוא לידי היתר כמו בנדר דיכול להתשיל עלה אע"ג דהיתר יכול לחזור להיות איסור גורם היתר מקרי נגד האי איסור דיכול לחזור להיות היתר זו מה שנראה לי לחלק ולקיים דבריך:

הן אמת דדברי הר"ן בעצמם לא זכיתי להבין במה דרוצה לדמות האי לנבלה דבטלה בשחוטה ע"ש דהא נבלה בשחוטה מטעם במב"מ אתאן עלה ועיין:

ומעתה אהובי ב"א עוד אנוה עליך רב ברכות, ואם גם כבר רצה ה' את מעשיך ותתמך לטוב עם צדיקי עמו לעת אשר עלה אלהים בתרועה, יקבל עוד את תפלתך בזה צום העשור הבא גם את תפילת המתפלל בעדך הוא דודך הנאמן:

בער אפפענהיימער:

תשובה לק"ק גלאנדא תקפ"א:

שפעת שלום לה"ה גיסי ידידי חביבי, הרב המא"הג, זקן שקנה חכמה, החריף הבקי, כבוד מ"וה ליב ראדינין נ"י אבד"ק גאלאנדא:

סג: אשר הגיע לפני תמיה אחת על תמיהת וקושיות הגאון בעל פ"י בסוגי' דבכור שנפל לבור ובקש מעלתו ממני לעיין ולהשיבו על דבריו עוד היום, ידע מעלתו כי הקשה לשאול ממני לעת הזאת אשר אנכי עוסק בסוגי' אחרת ארוכה לעיין בסוגי' גדולה ועמוקה כזו דבכור שנפל לבור אשר ראשה וסופה נעוצי' יחד אך למענו ולמען לא יהי' בעיניו מרא דכולהו תלמודא כטועה בפשט גמ' שמתי מהר עיני ולבי על קושיות הגאון בעפ"י אשר הקשה מאי פריך הש"ס וליפליגו ברואין מומין דעלמא דלמא בעלמא סבר ר"י א"ר רק בנפל לבור סבר דרואין משום צער ב"ח ע"כ וע"ז תמה מעלתו דאי בעלמא סבר א"ר א"כ איסור מוקצה להיכן אזל דהא ר"י אית לי' מוקצה וא"כ בודאי אי א"ר בעלמא ע"כ אקני מדעתו דהא לא ידע מעי"ט דיפול בי"ט הבכור לבור ע"כ תמיהתו:

ונ"ל דשפיר הקשה הפ"י לשיטת רש"י דסבר דאי נפל מעי"ט מום עובר ליכא מוקצה לר"י ויעיין ברש"א משום דיושב ומצפה מתי יפול מום קבוע דמעובר לקבוע מילתא דשכיח הוא כמ"ש המפרשים לפי"ז תו ליכא מוקצה לר"י מאי אמרת דז"א אלא אי אמרינן רואין מומין בי"ט די"ל דהא דאין רואין אינו אלא משום שבות דהוי כדן דין וגזרו שמא יכתוב כנודע וכמבואר שם והשתא איכא מוקצה דמי יימר דמזדקק חכם בשביל כך ולפי"ז בין השמשות לא אקני דעתי' משום דאנן קיי"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש ויכול החכם לראות המום בה"ש ועיקר המוקצה הוא בה"ש כנודע ולפי"ז ליכא מוקצה דכל הך דא"ר לבד משוי' לי' לאיסור מוקצה והשתא דלמא סבר ר"י כהלכתא דאין מוקצה לחצי שבת א"כ אע"ג דכי עבר בה"ש א"ר אעפ"כ ליכא תו עוד מוקצה דכיון דבה"ש ליכא מוקצה אין מוקצה לח"ש אע"ג דאידחי אח"כ וא"כ כשיפול למחר בבור יכול לראות משום צער ב"ח ותו ליכא לא איסור מוקצה ולא איסור רואין ולדעתי קושיא אלימתא היא אך הפ"י קיצר במקום שראוי להאריך ואם שגיתי מה אעשה הן בר בי רב דשעה אחת אנכי בסוגי' הלזו דברי גיסו וידידו:

בער אפפענהיימער:

להגאון העצום מ"וה זלמן מרגליות תקפ"ג:

המאיר חשכת ליל, יברך את איש חיל, גבור בתורה, ה"ה הרב המא"הג הגאון המפורסם, החריף הבקי העצום, נזר השועים והגבירים, ע"ה פ"ה כבוד ידידי מ"וה זלמן מרגליות נרו יהל לעד, בעהמ"ח ספר שו"ת בית אפרים:

סד: הנה זה הימים ואנכי התהלכתי לטייל בביתו זה ספרו הנכבד שו"ת ב"א, וכבואי את חדריו מאהלה לאהלה, ראיתי מפה ומפה איזה בדקי' במשכיות חומותיהם וכאשר נקל הוא לחורש חכם כמוהו לחזק בדקי הבית, ולבצר חומותיו עופל ובוחן בדעת ובתבונה, אמרתי להראותם, ולהעמידהו עלימו:

בחלק א"ח סי' ל"ו הביא מעלת כבודו קו' אחת חמורה ומושכלת מחריף חכם אחד מהר"מ וואדיסלאב שהקשה בהא דפריך הש"ס בפסחים ל"ח מי כתיב מנתכם דלמא סבר ר"א כראב"י לעיל דכ"ט דס"ל אליבא דר"י דיליף שאור דאכילה משאור דראי' ולרש"י שם שרי החמץ של אחרים וגבוה תוך הפסח אפי' באכילה א"כ לר"מ דאמר מע"ש ממון גבוה אינו אסור משום איסור חמץ כלל וגבי טבל אמרינן לעיל ל"ה דאם אינו אסור משום ב"ת חמץ א"י י"ח מצה א"כ בזה דממון גבוה לר"מ נמי לא נפיק י"ח מצה כיון דאינו אסור משום חמץ ע"כ ורצה כבוד אדוני לתרץ ע"פי סברת הריב"ש דמחלק ואומר דלהכי ממעטינן גבי ציצית טלית שאולה מכסותך ושותפות מרבינן מבגדיהם משום דלענין ציצית שפיר אמרינן דאע"ג דהשני הוא שותף בזה מ"מ במה נפטר חלקו מציצית והא הכל בכלל כסותך כיון דעכ"פ המקצת שלו משא"כ בסוכה שרוצה לצאת בה אי נימא דבעינן שלו ממש במה יצא דעכ"פ המקצת אינו שלו והוא כשאול בידו ולא נפיק ע"כ דברי הריב"ש ולפי"ז רוצה כבוד אדוני לומר דהכא נמי גבי מצה של מע"ש או תודה דאע"ג דמצד היתר אכילה שיש לו בה אינו קרי שלכם מ"מ הוי לך לענין לעבור עליו בב"י כמו גבי בגד של ב' שותפין ומעלתו רוצה להעמיס כוונה זו בלשון התו' בקושייתם על רש"י שם בפסחים דף כ"ט:

ואני תמה על רו"מ דהאריך עלה על דעתו הישרה דמיון כמו זה דודאי הריב"ש קאמר שפיר דגבי בגד של ב' שותפין דכל אחד יכול לקדש אשה בחלקו כמבואר בש"ע אה"ע סי' כ"ח ולדעת הרב ח"מ שם א"ל אפי' שומת ב"ד א"כ בודאי הוי שלו ממש משא"כ בסוכה אע"ג דג"כ בסוכה יכול לקדש אשה בחלקו מ"מ כיון דקיי"ל אין ברירה (ועיין ברשב"א בחידושיו לסוכה) א"כ כל אחד וא' יושב ג"כ בסוכת חבירו והוי כשאול ממש ולהכי א"י בה והנה במצה אחרת של ב' שותפין יכול ג"כ לקדש בו את האשה ולך קרינן ומבואר כן בתו' פסחי' ל"ח בד"ה לחם אבל האי מצה של תודה או מע"ש לר"מ דמצד שיש לו בה היתר אכילה א"י לקדש בו אשה ועיין בתו' קידושין כ"ה משום דכל זכות שיש לו בה אינו קרי שלו משום דמשולחן גבוה הוא זכי ומהכ"ת לעלות על הדעת דקרינן בי' מש"ה לך לעבור עליו

בב"י

בצ"י והדרבה מדברי תו' דף כ"ט ומלבושם ממש מוכח הפך דברי מעלת הגאון נרו דהקשו וז"ל האיך משכחת חמץ של נכרי שאינו שלו בשעת אכילה ע"כ וכו' משמע דאי משכחת שאינו שלו בשעת אכילה כגון בגוונא דאיתא בס' מג"ם ובפ"י שפיר אינו עובר עליו ולדעת מעלתו כיון דיש לו בה היתר אכילה קרינן בי' לך לעבור על ב"י מלך שותפות כמו בגילית אע"כ דנ"א וקו' השכם השואל במ"ע:

ואשר אני אחזה לישבה דהנה בודאי אף לרמב"י דיליף גז"ש אפ"ה אינו אלא דוקא בחמץ של אחרים ושל גבוה דמותר לרש"י באכילה ולתום' בהנאה אבל חמץ של ישראל אחר אפי בתוך הפסח הוא אסור בהנאה לבעליו והוי חמץ של הפקר ותו לא עבר עליו בב"י ישראל שאינו בעל החמץ אפ"ה אסור באכילה ובהנאה וכן העלה הגאון בצל"ח שם כ"ט וכן הוא מבואר בתו' שם בד"ה הדר בי' יע"ש והנה בפסחים מ"ו בד"ה הואיל הקשו תום' למה אמר ר"א דא"י במלה של מע"ב כימא הואיל וא"ב איתשל ותירוץ ר"י דשאני הכי דכתיב לה' יע"ש וברש"א בקושייתם לפו"ז פריך הש"ם שפיר מי כתיב מלתכם דל"ל דלית בי' איסור ב"ת חמץ ז"א דא"כ כימא הואיל ואיתשל עלה ואף דמש"ה לא נעשה כשלו דכתיב לה' מ"מ כיון דאיתשל עלה אזיל ג"כ שם גבוה והוי כחמץ של ישראל אחר המופקר ואסור באכילה ובהנאה וכתו' דכתבו בתירוצם דאע"ג דאי איתשל עלה חשבה הכתוב של גבוה היינו דלא כימא דקרי לך לעבור על ב"י ולגאת בו משום מלתכם אבל בודאי דמטעם הואיל אע"פי שאינו שלו אינו של גבוה ג"כ דכימא דמותר באכילה וז"ב וא"ל דתו קשה מאי פריך הש"ם דילמא איירי ר"א היכא דבא ליד כהן ולא שייך בי' הואיל א"ב איתשל עלה ז"א דא"כ הוי לי' לר"א לחלק לר"מ גופא בין היכא דבא ליד כהן להיכא דלא בא ליד כהן ולא לחלק מדר"מ לדר"י אע"כ דלאיירי אפי' היכא דל"ב ליד כהן ופריך שפיר:

בהיו"ד שאלה ס"ד ראיתי מי שהקשה לפרו"מ דמאי פריך הירושלמי ליתי עשה דמלה וידחה ל"ת דחדש הא בעינן מלה הראויה לשבעה הנה בודאי קושיא זו טעותא היא מעיקרא משום דאי אמרינן עשה דוחה ל"ת א"כ מאי איכפת לן אי יש עוד איסור אחר כמו האי דא"ר לז' בהדי ל"ת דהא קרא ומרתם את המלות דמני' ילפינן דיהי' ראוי לז' לא על מלה של חדש אתא דכימא דגלי קרא דאין עשה דוחה לל"ת אלא קרא למלה של תודה אתא וכאשר הבינותי מדברי השואל אין כוונתו להקשות דמשום דאית בל"ת עוד איסור אחר אלים ולא תוכל העשה לדחות גם פרו"מ לא הבין כן כוונתו בתירוצו קמא שם רק על כבוד אדוני כפלתי יותר במה דרוצה לתרץ בדברי אלה קו' העולם על התו' במה דהקשו גבי מלה של טבל תיפוק לי' משום מה"ב דילמא משום מה"ב הוא דעשה דוחה לל"ת וליכא עבירה וע"ז רוצה פר"מ לומר דשפיר הקשו דאף א"א דעשה דחי ל"ת שוב הוי לי' מלה שא"ר לז' אתמהה דא"ר לז' מקרי מלת תודה דאף דנאכל היום מ"מ אינו ראוי' למחר גם מלה דחדש לפי דעת השואל דא"ר היום דלא נקרב העומר אבל טבל ראוי' לשבעה ממש משום דאי בעי מפריש עלה תרומה ומעשר גם היום וראוי הוא מ"מ וק"ל:

עוד ראיתי בהי"ד שאלה ל"ז ול"ח מי שהקשה לרפ"מ הגאון בסוגי' דכריתות דף כ"ג ע"ב במאי דקאמר הש"ם תדע דרבי סבר אתע"א בקדשים מכל חלב לה' וכו' דילמא קרא איירי בשאר הנאות ולא באכילה הנה קו' זו קיתה קשה לדידי ימים רבים ובמה שתירץ מעלתו הגאון שם דש"ם סובר דקרא איתרבי כל חיובי מעילה בין בשוגג בין במזיד א"כ לרבי דסבר הזיד במעילה במיתה לא משכחת מזיד דבשאר הנאות ליכא מיתה לרבי כמ"ש התו' בפסחים ל"ג בד"ה ומני' אם דבר חכמה דבר עדן לא הועיל דתו קשה מאי פריך שם בתר הכא ולר"ש וכו' דילמא ר"ש כרבנן סבר דלא ילפו חט חט מתרומה לענין מיתה א"כ מני איירי קרא בשאר הנאות ולע"ג:

רהן הקשה הגאון נרו שם בשאלה זו מאי פריך הש"ם ריש פג"ה מוקדשין פשיטא וכו' דילמא איירי מתני' בגיד שאין בו כזית דחייב משום ג"ה וליכא משום מוקדשי' והניחה בצ"ע וכן ראיתי מקשה קו' זו שארי הגאון מהר"ש לאגדא בכ"ב מה"ת ולדעתי לק"מ דבכל סיגוי הש"ם שם אשמועינן מתניתין שום חידוש או דיש בגידין בנ"ט או דנוהג בשליל או דולדות קדשי' במעי אמן קדושי' כמ"ש רש"י שם ואי איירי בגיד שלם שהוא תני זית תו קשה פשיטא הא תני בסיפא אכלו ואין בו כזית חייב:

(עיין לקמן בסי' ס"ה ס"ו)

כ"ד ידידו החפץ בתורתו וסר למשמעתו כ"ע:

בער אפפענהיימער:

תשובה להגאון המופלא מ'וה שמואל לאנדא
תקפ"ד:

האל היושב תהלות, יברך האיש לו נאוה תהלות, המעוטר בתאר המעלות, ה"ה ש"ב הרב המא"הג, הגאון המופלג, החריף הבקי, הדרת ישראל, בן לאבי רכב ישראל, ע"ה פ"ה כבוד מ'וה שמואל לאנדא הלוי נ"י נ"ה:

סה: הנה זה חודש ימים הייתי אך שמח במולאת אלי הבשורה מפי ב"א השכם השלם מ'וה משה לאנדא שי' כי טוב לו ועמו החיים והשלום, יהי' ה' עמו כל ימי היותו על האדמה לחזות בנועם תורתו כחפצו כל הימים סלה:

ובאשר מרחוק ידע מר שארי איך מחבב אנכי את דברי תורתו וחפלתי בקיומם לכן אביא אליו את הקשה לי על איזה דברי חידושיו הנמצאים בספר כ"ב מה"ת למען הגילם מהסגותי:

בחא"הע בסי' קמ"א עמד מעלתו משתאה על סוגי' דריש פג"ה בקו' הש"ם שם מוקדשי' פשיטא וכו' אמאי לא אוקי מתניתן בגיד שאין בו כזית דאיסור גיד איכא ומוקדשין ליכא הנה על קו' זו עמד ג"כ הגאון מהר"ז מרגליות בספרו ב"א וזה שנה אישתקד כתבתי לו דלדעתי ל"ק כיון דבכל סינויי הש"ם דמשני התם אשמעינן שום חידוש או דיש בגידין בנ"ט או דנוהג בשליל או דולדות קדשים במעי אמן קדושי' יע"ש ברש"י וא"כ אי איירי בגיד שלם שהוא תני זית א"כ תו קשה פשיטא מאי בעי לאשמעינן הא תנו לה בסיפא דהאי מתני' אכלו ואין בו כזית חייב:

ואגב אודיעהו מה שקשה לי בסוגי' זו לפי מה דקיי"ל כר' יוחנן בספג"ה דעל הנאת גרונו מחייב כמ"ש הרמב"ם בפי"ד מהמ"א ה"ג וז"ל אפי' אכל כחצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית שהקיא חייב שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מהאיסור עכ"ל א"כ קשה מאי פריך מוקדשין פשיטא דילמא איירי מתניתן בכה"ג דאכל חצי זית גיד שהוא מוקדשין דלית בי' לא איסור גיד ולא איסור קודש והקיאו וחזר ואכלו א"כ באו שני האיסורי' בב"א ללקות עליהם ואשמעינן מתני' דעל הנאת גרונו מחייב כר"י בפרט דכל עיקר קושיות הש"ם שם תסוב והולכות דוקא לר"י דאמר בנפל שלא נתקשרו בגידין איירי א"כ קשה כמ"ש:

וכ"כ קשה על סוגי' דכריתות כ"ג ע"ב דקאמר התם תדע וכו' דילמא איירי קרא דכל חלב בכה"ג וא"כ איסורי מעילה וחלב באין בב"א והיינו להנהו דעות דסברו דעל ח"ש אמרינן אתע"א ויעיין בתו' שבועות כ"ג ע"ב וצ"ע:

תו בחלק א"הע סי' י"ט השיג מעלת הגאון על מרן אביו בהג"ה שם דלר"ת דמפרש רוב תינוקות מטפחין היינו שמטפחין בעיסה ובצק בידו לאו דוקא ואזלינן לרבנן בתר רובא אף שמחוסר מעשה דהא אפשר שלא נגע התינוק כלל ע"כ:

ולענ"ד יש חילוק גדול בהנושאים דבנדון השאלה שם אי אנו אומרים רוב ולדות הם בני קיימא אין אנו מחליטין עוד בזה דרוב נשים עושין מעשה זימה ורוב נשים לית להו חזקות היתר וא"כ כשאנו דנין על אשה זו להוציאה מחזקתה צריכין אנו לומר מכח הרוב דנעשה באשה זו מעשה זנות זו לא אמרינן אבל גבי עיסה מיד כשאנו אומרים רוב תינוקות מטפחין בעיסה א"כ מיד אנו מחליטין דרוב תינוקות עושים מעשה נגיעה והמעשה הנגיעה הוא עם שאנו דנין עליה וכשאנו דנין אחר הרוב כמו הכלל שבידינו הוי כאילו כבר נעשה הנגיעה א"כ מיד הוגרעה החזקה ואזלינן ב"ר וזו לדעתי נכון בסברא:

והנה עיינתי במה שהעלה שם בתשובה זו מרן אביו להרץ הרמב"ם ותו' בנדה יע"ש ולענ"ד לא הועיל לתרץ הרמב"ם בזה משום דדי אם נעשה מכח סברא זו דסמוך חזקת האיסור לאתי מיעוט לספק השקול והיך ס"ד לומר עוד דמכח

החזקה

החזקה נעשה חמור משאר ספק התורה וכן ראיתי בס' תשובה מאהבה שהרגיש בזה ג"כ הרב הגדול מהר"א שפיץ חתן המחבר אף שיש לומר דאם מכח החזקה נעשה ספק א"כ בע"כ אנו מסופקי' בדבר שאיתחזק איסור אך דזו דוחק (כמו שהקשה הרב מהרא"ש הנ"ל שם בתשובה מטריפות הריאה דאיכא נמי מיעוט דשכיח וא"כ איך יליף הש"ס מפ"א דאזלינן ב"ר הא לפ"ד אביו הגאון איכא ספק דאורייתא גמור ודאי דלק"מ לפמ"ש התו' בחולין דף י"א בד"ה אתא דמיעוט טריפת הוי מיעוטא דמיעוטא כמ"ש שם מהרש"א בחד תירוץ דהיינו אי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה הוא מ"הת ולפ"ז מרן אביו ע"כ ס"ל הכי מכח קושיות הש"ס ב"מ מ"מ אכיל):

ואשר לדידי אחזה לומר דהאמת דמכח זה אינו אלא ספק השקול ואפ"ה ל"ק קו' מרן אביו על הרמב"ם ויש לנו להשוות דברי התו' בנדה עם הרמב"ם מבלתי תהי' עוד סתירה מש"ס דר"ה והוא על דרך אביו הגאון דהיינו דרמב"ם הי' סבר דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והוי א"כ אינו אלא ספק בדלא איתחזק איסורא וכמו שכתבתי והש"ס בר"ה פריך שפיר ע"פי מה שתירץ הרי"ט על קו' הר"ן במה דהקשה לרמב"ם האיך ילפינן בגמ' דאזלינן ב"ר מפסח דילמא מטעם דהספק מותר מ"הת ותירץ הרי"ט דהיכי דשמי' בידי' לברורי בירור הדבר ל"א דהספק לקולא ואע"ג דגבי פסח א"א לברר משום אזהרת ועצם ל"ת בו י"ל כיון דאיגלאי מילתא דטריפה הוי א"כ אין כאן פסח כלל והו"ל לתורה למישרי שבירת עצם לעמוד על בירור הבשר הקרבן ולבתר דאיתחזק בתורת קרבן יהי' מוזהר על ש"ע ע"כ וא"כ לפי"ז ה"נ אפשר לברר ולהמתין ח' יום כדי לעמוד על בירור הדבר דראוי לאכילה וא"כ ימנה השנה ובכה"ג לא אמרי' ספק לקולא כנלע"ד:

והנה כל הראשונים והאחרונים עמדו על המחקר להיכן נוטה דעת רבותינו בעלי התו' אי הספק מ"הת או מדרבנן לחומרא ולא הכריעו כי במקומות רבים משמע הכי ומשמע הכי מדבריהם לפי"ז י"ל דתו' בנדה ס"ל דהספק הוא מ"הת לקולא א"כ בודאי אסור לשחוט לכתחילה קודם ח' יום משום דשמי' בידי' לברורי וקושיות הש"ס ב"מ מ"מ אכיל לכתחילה רק קושייתם שם אמאי לא אכלו ר"א וחביריו האי עגלא דאישתחיט בשביעי דהא כיון דכבר נשחטה תו לא אפשר לברורי והוי רק ספק דרבנן ולמה אסרוהו אפי' בדעבד ע"ז תירצו משום דדבר הוה וכפירש אביו הגאון לכן החמירו ול"ק מיבמה:

והן זה שימים חפשתי באמתחת מכתבי ש"ות שלי ופגעתי במקרה במכתב א' אשר כתב אלי מר שארי ע"ד פלפול אחד זה י"ד שנים בו הודיעני אשר לעת הזאת עסק בסידור דורש לציון אשר הניח אחריו ברכה הגאון מרן אביו נ"ע מעלת כבודו הרבה מאוד בשבח הספר הזה וכי הוא המעולה בספריו בחריפות ובבקיאות, ועתה יסלח לי אדוני, אם על פניו אוכיחהו באהבה מסותרת בלבי, על מה ככה, למה זה התמהמה עד היום מבלתי הפיץ עוד תורת מלאך ה' צבאות הזה חוצה, מה לכם בני לאנדא המסולאים בתורה וביראה, ראו כי יש שבר בבתיכם, ולמה תמנעו ממלאות בו רצון נפשות כל חכמי עם ישראל, חזקו ואמצו וקרבו אל העבודה הזאת, וה' אלהים יהי' עמכם, כחפץ שארו וא"נ:

בער אפפענהיימער:

תשובה מהגאון מהר"ש לאנדא:

זך הרעיון, מכלכל דברים במטיב הגיון, ישמרהו העליון, מכל כליון, ה"ה ש"ב ידידי הרב החריף המופלא ומופלג, השלם במעלות ומוכתר במדות, כבוד מ"וה בער אפפענהיים נר"ו:

סו: מכתבו הנעים מר"ת ניסן העבר אשתהי על הב"ד ובא לידי סמוך לחג הפסח, ואז הייתי טרוד בענייני החג העמוסים עלי בימים האלה ולא נתן שב רוחי להשיב על אמריו אמרי נועם, תוכם רצוף אהבה בתוכחה מגולה על איחור ועיכוב הדפסת ספר המפואר דורש לציון אשר הניח אחריו ברכה אאמ"ו הגאון זצ"ל, והנה נספח עמי חלק אחד מדרושי מוסר השכל מראה פנים שוחקת לאגדה ונקרא בשם אהבת ציון ושניהם כאחד טובים בדברים נפלאים, מלאים זיו ומפיקים נוגה יוצאים ממקור נאמן, נחל נובע, מימיו חדים ומתוקים כדבש, ועד הנה הי' אור גנוז, ונזק העתים ובגידת הזמן מנעוני להביא הספר הזה לבית הדפוס, כי רבו הוצאות הדפוס בספר המחזיק יותר ממאה בוגין, ואני ממאן לשלוח ספרי' על פני חוצות, כמו שכתבתי בהקדמה לספרי דבי רב כ"ב מה"ת, אקוה כי יצליח ה' את דרכי להצמיח לי את ישועתו להוציא בקרב מחשבתי לפועל, ביני ביני תשואות חן חן לכבוד מעלתו על זכרון צדיק ברוב תשוקתו בלהבת רשפי שלהבת האהבה לאאמ"ו הגאון זצ"ל אשר עודנה תקועה בלבבו, זכותו תגן על כבוד מעלתו אמן:

ועל דבריו הנחמדים בדברי תורה משיב דברים נכוחים בפלפול נאה, חלב ודבש תחת לשונו, אשר התעורר על איזה ענינים בכ"ב מה"ת, נוזל במים אדירים, משעשע בהם, ודילדה אם כות' תלד אף דאית להו פרכא:

ראשון נאמר על דבר השובתי בכ"ב מה"ת חלק א"הע סי' קמ"א שעמדתי משתומם על השקלי וטרי בריש פג"ה איך חל איסור קדשים על איסור גיד הנאי לא מוקי מתני' בגיד שאין בו כזית וע"ז השיג מעלתו דא"כ אכתי קשה פשיטא הא תנא לי' לקמן אכלו ואין בו כזית חייב ע"כ ואני תמה על הדברים האלה הלא תו' במס' שבועות דכ"א ע"ב בד"ה דמוקי עמדו על זה לר"י דס"ל ח"ש אסור מ"הת מ"מ ליכא אלא איסור ולא חשיב מושבע ועומד וא"כ נאדו תו' מתירוץ זה ותירצו באופן אחר ומעתה איך מפשיט פשיטא למעלתו דבר זה אשר שני תירוצי התו' מחולקים בו לומר שלא צריך המתניתן לאשמעינן והוא נגד השכל ואדרבה לפי אומד הדעת יש בו חידוש גדול לומר על ח"ש שהוא איסור תורה שיהי' קלוש כ"כ שיחול עליו איסור אחר ומעתה קושייתי במ"ע דילמא איירי בגיד שאין בו כזית ואתא לאשמעינן חידוש גדול בין לר"י ובין לר"ל לר"י דסבר ח"ש אסור מ"הת אתא מתני' לאשמעינן דאפ"ה חל איסור שאין בו כזית על איסור קדשים בח"ש ולר"ל היא גופא אתא לאשמעינן דח"ש מותר מ"הת ואיסור גיד איכא ומוקדשין ליכא:

ב) **מה** שהקשה כבוד מעלתו על הסוגי' שם דמאי פריך מוקדשין פשיטא לר' יוחנן דשקלי וטרי שם אליבי' דילמא איירי באכלו חצי זית והקיאו וחזר ואכלו דחייב על הנאת גרונו על שניהם בב"א ולדעתי יש להקשות בסברא זו דלפי"ז הי' למעלתו להקשות איך יצוייר דין דאין אחע"א באיסור אכילה דכל זמן שלא אכל כזית עדיין ליכא מלקות ולבסוף כשמשלים אכילתו שיעור כזית אז שני איסורין באין כאחד למלקות אלא ודאי דכל שאכל כזית ממאכלות האסורות בכדי א"פ מצטרף לשיעור מתחילת אכילה עד סוף האכילה השלמת כזית והאיסור נמשך מתחילת האכילה עד סוף האכילה לדין בו דין אין אחע"א ומעתה מה חילוק יש בין צירוף כא"פ ובין צירוף הנאת גרונו סוף סוף צריך לצרף התחלת הנאת גרונו לסוף הנאת גרונו כמו שמצרפין באוכל כזית שלם תחילת אכילה לסוף אכילה בהשלמת שיעור כזית ושוב דנין בו דאין אחע"א בהנאת גרונו באיסור מוקדשין ואיסור גיד ואין לחלק בין אוכל כזית שלם בכא"פ לאוכל חצי זית ומקיאו וחוזר ואוכלו ואין להפריד ביניהם כמלא נימא ובשניהם בא החיוב מלקות ע"י צירוף התחלת אכילה להשלמת השיעור:

ג) **מה** שמשיג כבוד שארי על מ"ש בהגהתי בכ"ב מה"ת חלק א"הע סי"ט ואני לעצמי לא מצאתי מרגוע בסברא זו דהרי עיקר פלוגתא דרבא ורבינא ברוב התלוי' במעשה נובע ממשנה דריש פ' הלוקח בבכורות די"ט ע"ב דתנא שם הלוקח בהמה מן הנכרי וא"י אם ביכרה עד בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק ופריך הש"ס שם מכאן ואילך ספק ניזל ב"ר דרוב בהמות מתעברות ויולדות תוך שנתן ומתרץ רבינא שם במסקנא כי אזלינן ב"ר ברוב דלא תלי במעשה וכו' יע"ש הרי גם שם כשאנו באין לדון אם כבר נפטר רחמה של בהמה זו תיכף אנו מחליטין שנעשה בה מעשה העיבור והלידה מטעם רוב בהמות מתעברות ויולדות ואפ"ה סבר רבינא דהוי רוב דתלי במעשה וא"כ גם הכא גבי עיסה כשאנו באין לדון אם העיסה נטמאת מטעם רוב תינוקות מטפחין בעיסה הוי רוב דתלי במעשה הטיפח של תינוק ושני נושאים האלה צמידים יחד ומתאימים זה לזה בכור הבחינה והספק שיש שם בבהמה אם כבר נפטר רחמה הוא בבחינת ספק כאן בעיסה אם נטמאה

ומעשה

פלגי מים

מסכת ברכות:

דף ט"ו ע"א ור"י תרתי ש"מ עיין ברשב"א בחידושיו דמפרש תרתי ש"מ דהא בהא תלי' והכי קאמר כיון דדרשת שמע בכל לשון ממילא ש"מ דצריך להשמיע לאזנו דאל"ה אמאי איצטרך רחמנא למשרי בכל לשון שהוא שומע פשיטא שהרי אינו צריך להשמיע לאזנו ובהרהור יצא ולא שייך בהרהור לשון ע"ש ע"פי פירושו נ"ל ליישב מה שהקשה הרשב"א בדף י"ג ע"א דלמאי דמסיק שם דחכמים דסברו בכל לשון ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזנו יצא א"כ למה לא אמרינן דסברו ממש כר"מ דס"ל דיוצא אפי' לכתחילה ע"ש שהניחה בצ"ע וי"ל דהרא"ש בסוגי' דבעל קרי לקמן מפרש מתני' אליבא דר' רבינא כר"מ דס"ל אחר כוונת הלב הן הן הדברים ויוצא לפי"ז אפי' בהרהור אף דלר' חסדא מפרש שם איפכא דגם ר"מ סבר דצריך עכ"פ להוציא בשפתיו וכמ"ש הרשב"א כאן בשמעתין אליבא דר"י אף הבע"המ החליט שם בסוגי' לכ"ע אליבא דר"מ דאית לי' הרהור כדיבור דמי משום דמפיק מקרא דעל לבבך דא"צ להשמיע לאזנו וקרא משמע בודאי בהרהור דעל לבבך דייקא ע"ש והשתא ניחא דליכא לאוקמי רבנן כאן כר"מ דיוצא אפי' לכתחילה בלא השמעת אוזן ולפי"ז ע"כ מפיק מעל לבבך הן הן הדברים אחר כוונת הלב וס"ל לפי"ז דגם בהרהור יצא א"כ היך דרשי שמע לכל לשון שאתה שומע דהא אפי' בהרהור יצא ובהרהור לא שייך לשון אע"כ דסבר כר"י בשמעתין ולדידי' אינו תלי' בהא דלכתחילה צריך עכ"פ להוציא בשפתיו כמ"ש הרשב"א בשמעתין אליבי' ודו"ק:

דף כ' ע"ב בעי רבינא נשים בבה"מ דאורייתא וכו' הנה הגאון ש"ב בעל ספר הצל"ח מסתפק לקמן בסוגי' דבעל קרי למ"ד הרהור כדיבור דמי אי לענין חשש ברכה לבטלה אמרינן נמי דכדיבור דמי ועובר על לאו דלא תשא או לא וכ"מ במי שמסופק אם ברך או לא אי רשאי להחמיר ע"ע ולהרהר הברכה בלבו או דלא שנא ע"ש:

ונ"ל להוכיח משמעתין דרשאי להרהר בכה"ג ואינו עובר על לא תשא דבש"ות ש"א הקשה למאי צריך לומר דכ"מ להוציא רבים י"ח לימא דכ"מ אם הנשים מסופקים אם ברכו או לא ולפי"ז אם הן חייבין מ"הת צריכין להחמיר ע"ע ולברך משא"כ אם הן מחויבין רק בדרבנן ע"ש והשתא אי אמרינן דלמ"ד הרהור כדיבור דמי יכול להרהר במי שנסתפק אי ברך או לא ל"ק קושיות הרב שער אפרים כלל משום דתו אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן בזה דאף אם אינו מחויבין רק מדרבנן יכולין לתקן בהרהור אף דבדאורייתא יכולין להוציא בשפתן ובדרבנן אינן רשאין כ"א להרהר מ"מ אי אמרינן הרהור כדיבור דמי אין בזה כ"מ ולפי"ז רבינא דמבעי איבעיא זו הוא דסבר לקמן בדף כ' ע"ב דהרהור כדיבור דמי ול"ק תו קו' בעל ש"א משום דלדידי' ליכא כ"מ בזה ודו"ק:

דף ל"ה ע"א אלא אמר רבא סברא הוא הרשב"א בחידושיו הקשה במאי דאמרינן א"כ וליף גז"ש אשכחין לאחריו ל"ל הלולים בכרם על לאחריו תיפוק לי' דהא בהדי' כתיב בי' ואכלת ושבעת וברכת וקרא בז' מינים כתיב ע"ש:

וי"ל דבצל"ח הקשה במאי דאמרי' וזית מכד מזבח אתי' וכו' לפי סברא זו דזית אקרי כרם א"כ מאן דתני כ"ר אפי' אי אית לי' גז"ש דרבי אכתי מג"ש זו לא אימעט זית ואיצטרך הלולים דבר הטעון שירה וכו' למעוטי זית מחילול וא"כ מעיקרא דינא פרכא דמאי קאמר ולמאן דתני כרם רבעי הניחא וכו' והרי אפי' אי יליף גז"ש אכתי לא ניחא דאיצטרך הלולים למעוטי זית שלא יהי' טעון חילול ע"ש:

ולפי"ז אמרתי לתרץ קו' חדא בחברתא דהכי כוונת קושיות הגמ' אשכחין לאחריו והיינו מקרא דואכלת וברכת כקו' הרשב"א ואחד הלולים למעוטי זית מחילול כקו' הצל"ח דבש"ד סבר המקשן דזית אקרי כרם ואחד הלולים לאחלא והדר אכלא ואכתי ברכה לפניו מניין ודו"ק היטב:

ובדברינו יש להביא קצת ראי' לרבינו הרמב"ם דכתב דבכל הפירות המעשרות נוהג בהם מן התורה והראב"ד והתו' חולקים עליו דהעולם מקשים למאי דפריך הגמ' למאן דיליף גז"ש אשכחין וכו' ולמאן דתני נטע רבעי ניחא הו"ל להקשות ג"כ לדידי' אשכחין לאחריו וע"ש בפ"י ובצל"ח ולפי"ז ניחא דלמאן דתני נטע רבעי אשכחין לאחריו מקרא דואכלת ולפניו מחד הלולים דהא לדידי' ל"צ למעט זית מחילול משום דבאמת כל נטיעות טעונין חילול אך קשה הא תינח דבר נטיעה משבעת המיני' דבדידהו כתב הקרא ואכלת וכו' שאר נטיעות מנ"ל וע"כ צ"ל כדעת הרמב"ם דהמעשרות נוהגות בכל הפירות מ"הת והשתא יליף שאר נטיעות לענין ברכה מק"ו מכרם רבעי מה כרם רבעי שאין תרומה ומעשרות נוהג בהם כמ"ש הרמב"ם בפ"ז ממע"ש ה"ד טעון ברכה לפניו שאר נטיעות דתרומה ומעשרות נוהג בהם לכ"ש ודו"ק:

דף ל"ט ע"א אמר ר"ח ב"א פת צנומה בקערה עד סוף ע"ב הנה הרי"ף כתב וז"ל והלכתא כרחב"א והלכתא כר"ח אליבא דרבא עכ"ל והוא תמוה מאוד שהרי ע"כ רחב"א לא איירי אלא בדאיכא שלמה עם הצנומה וע"ש בתו' בד"ה פת צנומה וא"כ איך אסיק דהלכתא כר"ח אליבא דרבא הא הו"ל תרתי דסתרן אהדדי ועוד הא הרי"ף ז"ל גופא כתב בסמוך פלוגתי' דר"ה ור"י בפתיתין שלמים ופסק כר"י וקשה לפי"ז הלכתא אהדדי ועיין בפ"י דהקשה כן בצע"ג ותירוצו שהעלה נראה לו נכון רק דדחק בזה מאוד במה דאמר ר"ח צריך שתכלה ברכה עם הפת דלאו דוקא פת שלם אלא דעתו על כזית מן הפת ופת דנקיט לאו דוקא ורבא בא אחרי כן לפרושי מימרא דר"ח דדעתו על פת שלם ולא כמו שס"ד המקשה פרוסת כזית ע"ש שדחק מאוד:

ולי נראה לתרץ על דרך הפ"י דהיינו דרבא לפרש בא רק ביותר מרווח עד דלא נשאר מקום להקפידא וי"ל דלהריף הי' קשה קו' התו' בד"ה פת צנומה במה שהקשו היכא מיירי אם יש לפניו שלמה הא אמרינן בסמוך דכ"ע שלמה עדיף וכו' ע"ש ותירוצם נראה לו לדוחק כמו שיראה המעיין ע"כ נראה לו דאיירי בדאיכא שלמה לפניו ממין שעורים והפרוסה היא מחטין ובכה"ג בין לר"ה ובין לר"י בסמוך מברכין על הפרוסה מפני חשיבות מוקדם בקרא כדלקמן וסתם גמ' דקאמר ופליגו סבר דר"ח איירי ג"כ בכה"ג ואעפ"כ אמר דצריך שתכלה ברכה על הפת משום דס"ל שלמה מצוה מן המובחר אף בכה"ג משום דר"ח ס"ל כקושיות הגמ' לקמן כתנאי דהיינו דר"ה הוא אליבא דתנאי עיין בסמוך ברש"י ותו' ולא ניחא לי' בתירוץ הגמ' לקמן ולפי"ז מני סבר כת"ק דבצל שלם עדיף ורבא דאתקיף בא להוכיח מסברא דע"כ ר"ח לא מצי איירי בכה"ג וליכא פלוגתי' בינו ובין רחב"א מכח דהלא על הפת כי גמרה הברכה נגמרה על הפרוסה ונמצא נשארת המעלה בפרוסת חטין דאקדמי' בקרא והיינו דקאמר מ"ש צנומה מ"ש פת כנ"ל אלא עיקר מילתא דר"ח לא איירי בכה"ג כשיש לפניו פרוסת חטין ושלמה מן השעורים דבכה"ג מודה דמברך על הפרוסה אלא איירי כשאין לפניו אלא פת שלמה דצריך שיגמור כל הברכה קודם שבוצע מטעם שכתב בירושלמי הובא בתו' דחיישינן שמא תפול הפרוסה מידו ובצנומה לא שייך הך טעם כמ"ש בפ"י ולפי"ז פסק האלפסי עולה שפיר להלכה ומבואר היטב בלשונו במ"ש והלכתא כרחב"א דהיינו

בפרוסה של חטין ושלמה של שעורים והלכתא כר"ח אליבא דרבא דהיינו כמו שמפרש רבא דברי ר"ח דאיירי בשלמה לבד דגמר כל הברכה קודם שבוצע ולא כמו שהבין התם גמ' בדברי ר"ח ודו"ק כי נכון הוא לענ"ד:

ואפשר לומר דרבא בא לפרש דברי ר"ח דאיירי ג"כ בכה"ג שיש לפניו פרוסה ושלימה רק שהם ממין אחד ואשמעינן דבזה פסקינן דמברך על השלימה כר"י לקמן וע"כ יגמור כל הברכה קודם שבוצע מטעם שכתב בירושלמי ובזה מתורץ עוד תימה רבה על הרי"ף דלמה הביא בסמוך פלוגתי' דר"ה ור"י כצורתא ולא פסק הלכתא כמאן רק לפי דברינו י"ל דסמך על מאי דפסק כרחב"א דיברך על הגנומה דהיינו ככ"ע דפרוסת חטין עדיף משלמה של שעורים ובמאי דקאמר הלכתא כר"ח אליבא דרבא היינו כר"י לקמן דאם יש לפניו פרוסה ושלמה ממין א' דיברך על השלימה ודו"ק:

סוגי' דקלוטה בשבת דף ד' ובהזורק דף צ"ז:

הרי"ף ס"פ קמא דעירובין פסק הגם דתחומין הוא דרבנן מ"מ י"ב מיל לכ"ע הוא מ"הת והקשה עליו הרב בע"המ מסוגי' דפ' כ"ג דף ס"ט ע"א שם דמשני דידע בתחומין ואליבא דר"ע ולדידי' הא מצינו לאוקמא ככ"ע ובתחומין די"ב מיל ע"ש ואמרתי לומר דאדרבה משום דנוכל לאוקמא מתני ככ"ע תהי' הוכחה לשיטת הרי"ף:

דהנה בסוגי' זו דקלוטה מקשה הגמ' דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי ופירש"י דדייק מדלא קתני ר"ע מחייב ב' ע"ש ועיין בפ"י מה דדחיק רש"י לפרש כן והתו' בד"ה ודילמא הקשו דילמא הא דלא מחייב ב' משום דלא מחייב אתולדה במקום אב וקושייתם באמת צ"ע על רש"י דהא ר"ע ס"ל באמת בכריתות דף ט"ז דלא מחייב אתולדה במקום אב והובא כן בר"ן ר"פ הזורק ע"ש וכמו כן שמעתי העולם מקשים כן על רש"י ותו' מסוגי' דכריתות:

ונ"ל להרץ קו' התו' והעולם על רש"י ע"פי מה שראיתי בס' זרע ברוך להרץ קו' הגאון מ"וה בצלאל בתשובותיו דהקשה דמדברי רש"י במתני' דפי' ב' מ"הת הוצאה והכנסה דב"הב ובהזורק נפקא לן מקרא מוילו משה וכו' משמע דהכנסה הוי אב כמו הוצאה וכ"כ הרמב"ם וז"ל הוצאה והכנסה מאבות מלאכות הן ובהזורק אמרינן מיהו הוצאה אב והכנסה תולדה גם המסך הגמ' שם בהזורק צ"ע ואמר הרב בעל ז"ב וז"ל דזה דבר פשוט שהתינוקות של בית רבן יודעי' שמשה הי' לו אוהל לעצמו כדכתיב ומשה נטע אהלו מחוץ למחנה ואוהל משה ודאי ר"הי הוי כיון דמוקף מחיצות הי' אף דכל ישראל היו מצוין אצלו לפי"ז לא ידענו מאיזה טעם צוה לנו משה להכריז הבאות נדבות עוד דאפשר לומר הטעם משום דמוציאין מאהליהם לתוך מחנה לויה דהיא ר"הר דהבאת הנדבה לאוהל משה הוי דרך מחנה לויה ונוכל לומר הטעם דמכניסין ממחנה לוי' דהיא ר"הר לאוהל משה והוי הכנסה ולא ידענו לפי"ז מאיזה טעם היתה ההכרזה אי משום הוצאה אי משום הכנסה ע"כ תרתי ש"מ וזו קושיות הש"ס בהזורק אשכחן הוצאה הכנסה מנ"ל כלומר אי ילפינן הוצאה ממקום אחר בודאי אתא קרא דויעבירו להכנסה משום דג"כ שמעית מיני' אבל אי הקרא אתא להוצאה הכנסה מנ"ל לזה משני סברא הוא מה לי עיולי וכו' כיון דבאמת סברא הוא ממילא תרתי ש"מ ומה דמסיק הכנסה תולדה יובן ע"פי מה דאמרינן לקמן בהזורק למימרא דמחייב רבי וכו' והתני' וכו' וכ' רש"י שם ומגילה ל"ל ע"כ לדעת במה חטאת אדם מחייב בהעלם א' ובדף ע"ג ע"ב אביי ורבא דאמרו תרווייהו וכו' שם אלא מחוורתא וכו' ע"ש נמצא מוכח משם כל דהוי במשכן חשוב לאב דאי ליפוק חדא לא ידעינן הי מינייהו וכיון דע"כ לא הוי יותר מל"ט מלאכות כדמוכח מקרא ממילא ליכא למחשב הוצאה והכנסה לשני אבות דא"כ הוי מ' ע"כ כיון דקרא ויעבירו מצי לאוקמי בחד טעמא אי משום הוצאה אי משום הכנסה ותרתי ל"ל דהוי אבות כנ"ל ממילא הוי חדא אב וחדא תולדה ואנן הוא דמספקינן הי האב והי התולדה וכיון דלדינא ליכא נ"מ בין אב לתולדה דידי' דאי עביד חדא מינייהו חייב על התולדה כמו על האב ואי עביד בהדדי לא מחייב אלא אחת לכן לא הוצרך הכתוב ללמד מי הוא האב והנהא דבא למחשב ל"ט אבות מלאכות ע"כ ליכא לאחשובי' אלא חדא כנ"ל לכן תני התם המוציא מרשות לרשות דמשמע הוצאה ומשמע הכנסה כדאמרינן בשמעתין תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לי' ואם הוצאה הוא האב קאי לשון המוציא על הוצאה ואם הכנסה הוא אב קאי על הכנסה וזו דמסיק בהזורק מיהו הוצאה אב והכנסה תולדה דתרווייהו ע"כ ליכא למחשב לאבות אע"ג דסברא היא מה לי וכו' כנ"ל אבל דברי הכ"ל אינו שייכו אלא אם אינו נ"מ בין אב לתולדה וזהו דמסיק התם ומאי נ"מ בין אב לתולדה א"כ יפה כתבו רש"י ורמב"ם דהוצאה והכנסה המה מאבות מלאכות ובמתני' אבות מלאכות מ' חסר א' חשיבו הוצאה והכנסה לחדא עכ"ל ז"ב ודפח"ח:

היוצא מדברי אלה דבאמת מהקרא משמע דהוצאה והכנסה ב' אבות הם ומשום דהוי במשכן כנ"ל אך להאי תנא דחשיב רק ל"ט אבות מלאכות ע"כ חדא אב וחדא תולדה משום דאל"כ הי מינייהו מפקית:

לפי"ז מתורצת קו' התו' והעולם על רש"י דרש"י ס"ל דר"ע לא נחית למנינא דאבות וי"ל אליבי' דבאמת יש אבות מלאכות ארבעים ומני סבר דהוצאה והכנסה שניהם הם אבות כמשמעות הקרא והסברא וכמו שפירש"י במתני' ולרבה אתא מתני' כר"ע א"כ מאי למתני חייב שתים אע"כ דעקירה בעינן מקום ד' על ד' כקושיות הש"ס וק"ל:

ע"פי דברי אלו נראה ג"כ לתרץ קו' שני' מהתו' בד"ה ודילמא דהקשו דהיכי דייק רש"י מדלא קתני ר"ע חייב ב' וכו' הלא גם רבי סתמא קתני ואעפ"כ אר"י א"ש חייב שתים ע"ש דלכאורה קשה קושי' עצומה האיך פשיט רבה אבעי' שלו לקמן דף צ"ז ע"א מברייתא דתני מר"הי לר"הי ועבר בר"הר עצמה וכו' דילמא לעולם כ"ע אית להו קלוטה כמו שהונחה דמי' ופליגו בלמטה מי' והיינו בר"הר עצמה ובהא פליגו דהנה שם ע"ב היתא למימרא וכו' אמר לי' ר"י אנן אדר"י מתני' וכו' ואר"י א"ש מחייב הי' רבי ב' כו' דאל"כ וכי פוטרי' חכמים לגמרי ע"ש הטיב לפי"ז דילמא ר"ע ורבנן נמי בהא פליגו דר"ע ס"ל דארבעים אבות הם משום דהוצאה והכנסה שתיהם אבות הם ומחייב שתים וחכמים סברו כרבי דס"ל אלה הדברים וכו' וע"כ לא חשבו הוצאה והכנסה כ"א לחדא אב וחדא תולדה לכן לא מחייבו רק חדא כמו בפלוגתא דר"י ורבנן ומנ"ל לרבה דרבנן לית להו קלוטה כמו שהונחה דמי' וצ"ע:

אכן לשיטת רש"י א"ש דדייק רבה מדלא קתני ר"ע מחייב שתים ע"כ דלא מחייב ר"ע שתים ושפיר איפשט האיבעי:

לפי"ז א"ש לתרץ קו' שני' מהתו' דסוגי' דהכא קאי לרבה לבתר דאיפשטי' וקשה מנ"ל לרבה הך פשיטות דילמא כקושייתי לעיל ונ"ל דרבה דייק מדלא קתני ר"ע מחייב שתים ולפי"ז ע"כ רבה חשיב לי' הך דיוק מדלא קתני חייב שתי' ופריך הגמ' שפיר אבל ר"י א"ש לא איכפת לי' הך דיוקא לדיוק ושפיר קאמר מחייב הי' רבי שתים וק"ל:

והנה בפ' כ"ג דף ס"ט ע"א איתא תנן אבות מלאכות כו' שאם עשאן כולן בהעלם א' כו' ופירש"י דאם עשאן כולם לתנינא בעלמא כמה חטאת חייב ע"ש לפי"ז ע"כ מתני' דנחית לא ס"ל דהוצאה והכנסה הם שני אבות והנה שם מקשי הגמ' אלא לר"ש בן לקיש וכו' ומשני דידע בתחומין ואליבא דר"ע א"כ לרשב"ל ע"כ מתני' כר"ע וע"ש בתו' ד"ה כגון דכתבו דא"ה גז"ש דרבי ר"י נמי ס"ל כרשב"ל וצ"ל לכ"ע דמתני' כר"ע וא"כ ע"כ ר"ע נמי לא יכול למחשב הוצאה והכנסה לב' אבות לפי"ז א"ש הרי"ף די"ל דסובר נמי כרש"י דעיקר קו' הש"ס דמקשי ודילמא היינו מדלא קתני שתים וע"כ ר"ע ס"ל דהכנסה נמי אב הוא דאל"כ קשה קו' התו' והעולם לפי"ז ע"כ סבר ר"ע ג"כ דארבעים אבות מלאכות הם אבל י"ל דז"א דילמא סבר רבה הו כרבי או כרשב"ל וא"כ ע"כ מתניתן כר"ע אתא ולא מצי למחשב הכנסה לאב אע"כ דהתם גמ' הכא ס"ל דתחומין י"ב מיל דאורייתא הוא לכ"ע ולפי"ז יכולין לאוקמי מתני' דכ"ג כרבנן כקו' הבעל המאור ועדין יכולין למימר דר"ע מחשב הכנסה לאב הם לא מדלא קתני חייב שתים כפירש"י וכמ"ש דרבה לשיטתו ודו"ק:

ולאחר העיון מצאתי במלחמות לרמב"ן ספ"ק דעירובין שמביא שם גמ' דסוף עירובין דר"מ ס"ל דתחומין הוא מ"הת ועיין בעירובין דף ל"ה ע"ב וא"כ לפי"ז יכול לאוקמי מתני' דכ"ג כר"מ ותו ליכא הוכחה די"ב מיל הוא מ"הת אך

עיינתי

עיינתי בעירובין שם בתו' ד"ה אמר ר"י שכתבו אליבא דרבה ור"י דניחא לי' לשנוי' אפי'. סבר ר"מ דתחומין דרבנן א"כ לרבה ור"י לשיטתם א"ש וק"ל:

הנה בהזורק דף צ"ז ע"ב פריך הגמ' ממאי דלמא לעולם רבנן פטרו לגמרי ור"י חדא הוא דמחייב והיכא משכחת וכו' עד דלבתר הכי פריך הגמ' לא ס"ד וכו' וקשה לי טובא לפריך הכי ממאי דלמא ר"י חדא הוא דמחייב כגון דאמר עד דנפקא ותולדה במקום אב באמת מחייב ר"י כקושיות הש"ס בתר הכי וס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי' רק דס"ל דעל עקירה דבעינן מקום ד' ממש ולכן לא מחייב אלא חדא משום דהעקירה בתרא על ההעברה ליכא ד' ורבנן סברו כדפריך השתא קלוטה לאו כמי שהונחה דמי' ולא איתעביד מחשבתו ולא מחייב לא על ההנחה ולא על העקירה ואייתר לן לפי"ז דלא מקשי הש"ס תו בתר הכי אבל אתולדה במקום אב לא מחייב ר"י ויש ליישב בדוחק:

ועוד קשה לי ל"ל לש"ס לדחוקי למשכח תנא דסבר דלא בעי מקום ד' על ד' בין בעקירה בין בהנחה לימא מתני' ר' יהודה היא אליבא דרב ושמואל דמתני חייב שתים אליבי' בפ' הזורק שם אם זרק לר"הר ועבר בר"הר ד' אמות ואליבייהו מוכח דלא שני בין עקירה להנחה וצ"ע:

בתו' ד"ה אבל למטה מי' וכו' הקשה מהרש"א דליקשו להו חכמים דרבי דסבירו להו בודאי קלוטה לאו כמי שהונחה דמי' מני ע"ש וכ"ל דרבה מוקי פלוגתא דרבי וחכמי' כרב ושמואל לקמן והיינו בר"הי מקורה ופליגו אי חייב שתים או רק חדא כמו ר' יהודה וחכמים אליבא דרב ושמואל לקמן בהזורק ועיין שם בתו' ד"ה וזרק ונח וכו' דכתבו אליבא דר' יוסף דיש חילוק בין עקירה להנחה היינו דוקא אי אמרינן קלוטה כמו שהונחה דמי' אבל אי בעינן הנחה ע"ג משהו אין חילוק בין עקירה להנחה עיי"ש ובהזורק שם בדף צ"ז ע"ב בתו' ד"ה למימרא פירש הפ"י דהר"ר פורת עם תירץ ר"י פליגו בהאי סברא אי אמרינן סברת התו' הנ"ל ג"כ בר"הי מקורה דהוי כמו כל שהוא ואין חילוק בין עקירה להנחה או דבעינן דוקא משהו ממש ולפי"ז אפשר דרבי וחכמים נמי בהא פליגו וכ"ע ס"ל קלוטה כמו שהונחה דמי' כמו דס"ל ר"ע וחכמים באיבעי דרבה וכ"ע ס"ל נמי דיש חילוק בין עקירה להנחה רק רבי סבר דמקורה הוי כמו משהו ממש וכקו' הר"ר פורת לקמן ומחייב א"כ שתים על הונאה ועל הכנסה וחכמים סבירו דבעינן משהו ממש כתירץ ר"י לקמן ויש חילוק לדידהו בין עקירה להנחה ולא מחייבו רק חדא אבל לכ"ע קלוטה כמו שהונחה דמי' ול"ק קושיות מהרש"א ודו"ק:

מסכת פסחים:

דף מ"א ע"א הרמב"ם בה' ק"פ בפ"ח ה"ד פסק אם אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת ולפי גרסתינו הכא אביי הוא דס"ל דאין לוקין על לאושבכללות והוא נגד הכלל דהלכה כרבא חוץ מביע"ל קג"ם והעלה הכ"מ דרמב"ם גרס איפכא והיינו דרבא הוא דאמר אינו לוקה אלא א' ע"ש וכ"ל להוכיח דע"כ גרסת הרמב"ם איפכא היא נכונה דתו' בד"ה א"ב הקשו הא אין מזהירין מ"הד ותירצו דק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא והמפרשי' תירצו דלפי דעת הה"מ ברמב"ם בפ"ב מהמ"א ובפ"ח מ"ה א"מ דהיכא דיש בלא"ה עשה מפורשת אז לוקין על ק"ו לא קשה קושייתם משום דהכא איכא עשה מפורשת דכתיב כי אם צלי אש:

והנה בסנהדרין דף כ"ד ע"א איכא פלוגתא בין אביי ורבא אי לוקין על גילו מילתא ורבא ס"ל דאין לוקין על ג"מ לפי"ז לדידי' אין לנו לתרץ קו' התו' ולומר דמש"ה לוקין על ק"ו אלא משום דאית בי' העשה כ"א צלי אש וכמו שתירצו המפרשים:

ובגמ' דב"מ דף קט"ו פליגו ר"ה ור"י אי לוקין על החובל רחים ורכב ב' או ג' וסובר ר"י דאין לוקין אלא שתים משום דהוי לאו שבכללות ופריך הגמ' לימא אביי ורבא בנא ומבושל בפלוגתי' דר"ה ור"י קאמיפלגו וכו' אמר לך רבא אנא דאמרי כר"י ע"כ וכו' אבל הכא כ"א צלי אש למאי אתא ע"ש והשתא אי כגרסתינו קמן מאי קאמר רבא צלי אש למאי אתא הא לדידי' ע"כ למלקות הוא דאתא וכמ"ש וע"כ צ"ל דרבא כתנאי דלא מני סבר כרבנן דרבי וכ"מ טובא דצלי קדר ובשלו והא"כ צלאו א"כ הפוכי מטרתא ל"ל אע"כ דגרסינן כגרסת הרמב"ם ולפי"ז הן הן דברי אביי שם בב"מ אנא דאמרי וכו' ולאביי דס"ל דלוקין על גילוי מילתא ושפיר אמרינן הכא כ"א צלי אש למאי אתא אם לא צלאו הוא דאתא ודו"ק:

סוגי' דשו"ז בדף צ' ע"א ובריש מי שהי' טמא:

רבינו הגדול בה' ק"פ בפ"ו מחלק בין הפרקים והיינו דעל ט"י דשרץ ש"ז ועל ט"י דט"מ אין ש"ז ובטמא מת עצמו מחלק דדוקא בטומאות שהנזיר מגלח עליהן אבל בטומאה שאין הנזיר מגלח עליהן ש"ז על ט"י כמו בשרץ והראב"ד השיג על דינים אלו ובאמת קשה מהיכן למד רבינו חילוק זה:

והנה ראינו עוד דגם במשנה דריש פ' מי שהי' טמא דרך דרך לעצמו בפשט המשנה בחיבורו ובפירושו למשניות וז"ל בפ"ה ה"ב מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני ח"כ אבל מי שהי' טמא או בד"ר ולא עשה את הראשון אע"פ שהזיד בשני אינו ח"כ שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת וז"ל בפי' המשנה אלו פטורין מן הכרת כו' אפילו הזידו בשני ואלו דהיינו שגג או נאנס חייבין אם הזידו בשני זו הנראה לפירושו שם ולפי"ז מאי דקאמר רב אשי שוגג ונאנס בני כרת נינהו הוא תמוה דלדברי רבינו ודאי הם בני כרת אם הזידו בשני וכבר תמהו עליו כל מפרשי הש"ס:

ונראה ליישב בנקדים לתרץ קו' מהרש"א בקידושין דף ס"ב ע"א דאמרי' שם והזה הטהור וכו' ל"ל ופירש"י דלכ"ע בין לר"א ובין לר"מ פריך והקשה רש"א דהא לר"מ בעינן קרא דוהזה דאי עביד בחד ל"ע ע"ש:

הנה ביבמות דף ע"א ע"ב אר"י ערל מקבל הזאה שכן מצינו וכו' ודלמא לא עביד כלל לא ס"ד דכתיב וכו' וע"ש בתו' ד"ה ודלמא דמשמע דהאי קרא הוא מיותר ובזבחים דף קי"ד ע"א פריך הש"ס לר"מ האי ויעשו את הפסח מאי עביד בי' האי מיבעי לי' דערל מקבל הזאה ע"ש ורש"י שם ביבמות פי' דאפי' הזאת ג' וז' מוכח מיני' ע"ש והשתא לפי"ז ע"כ מוכח מהאי קרא דאי עביד בחד ל"ע דאל"כ קשה מנ"ל לר"מ למילף מהאי קרא דערל מקבל הזאה דלמא באמת לכתחילה היכא דאפשר אינו מקבל הזאה ואבותינו מנו ח' ט' י' ולא הזו עליהם ובי"א מלו את עצמם ובשביעי שלהם שהי' ע"פ קבלו הזאת ז' כשהיו ישראלים ובדיעבד אי עביד בחד מינייהו עביד ואין לך דיעבד יותר מזה אע"כ דר"מ ס"ל או מהאי קרא או מקרא דוהזה יתחטא דאי עביד בחד ל"ע ופריך הגמ' בקידושין שפיר ממ"כ והזה הטהור וכו' ל"ל:

בד"א נראה לתרץ קו' מהרש"א דבסמ"ג כתב דכ"ע דרשו ביום ההוא ללמד שחל שביעי שלהם בע"פ אף האי מ"ד שוחטין על ט"ש רק בהא פליגו מ"ד שוחטין סבר דבאותו פעם חל ע"פ בשבת כמו דתני בס"ע עשר עטרות נטלו באותו יום ראשון למעשה בראשית ומשום כך נדחו לפ"ש מפני ההזאה דלא יכלו להיות עליהם הזאת שביעי דשבות גזירה שמא יעבירנו כבר הי' בימי משה ומ"ד אין שוחטין לא סבר דהוי ע"פ בשבת ע"ש:

ובחיבורי ש"ות מי באר סי' א' שדיתי נרגא בדברי רבינו הגדול הסמ"ג דאיך אפשר לומר למ"ד ש"ז נדחו משום הזאת ז' שהיתה בשבת הא אמרינן בפסחים דף ס"ט ע"ב דאי אמרינן ש"ז על ט"ש ל"ל הזאה כלל דגם בלא הזאה שוחטין עליו ע"ש במה דאמרינן אלא אמר רבא קאסבר ר"א וכו' הזאה למאי וכו' ולע"ג:

אך למ"ד אין ש"ז בודאי מני סבר כתנא דס"ע דבפעם ההוא הי' חל ע"פ בשבת ודרש שפיר ביום ההוא דמיותר אף דבלא"ה לדידי' שפיר איירי קרא ביום ההוא משום דסבר אין ש"ז עכ"פ יוכל להיות דע"פ בשבת הי' כתנא דס"ע ולפי"ז אמינא דרמב"ם הוכיח שפיר לחלק בין מת לשרץ ובין היכא שהנזיר מגלח לאין הנזיר מגלח מהאי סוגי' דקידושין ומדויק לשונו במה שכתב מפי השמועה וי"ל דסבר כרש"י דקו' הגמ' קאי לר"מ נמי ובפרט דא"ש לפמ"ש הכ"מ בפ' י"א מה' פרה דלרמב"ם כל הסוגי' דמשני שם שביעי למעוטי שמיני רהטה לר"מ דס"ל דהזאה בזמנה מצוה ע"ש לפי"ז קשה קושיות מהרש"א אע"כ דסתם גמ' ס"ל הכא דר"מ ע"כ סבר דאין ש"ז משום דסתם משנה היא ר"מ ור"כ בריש מי שהי' דמייתי ראי' לדידי' דזרק הורנה ממתני' דקתני ולא עשה מכלל דאי

בעי עביד ע"כ סבר דמתני' אית לי' דדרך רחוקה הייגו ט"ו מיל או כעולא או כר"י שם משום דאי ס"ל דהוא מאסקופת העזרה ולחוץ כר"א לקמן בדף נ"ג א"כ שפיר קאמר במתני' ולא עשה דאי בעי עייל לפנים ועביד אלא ודאי דיוקא דר"ג הוא אי סתם מתני' ס"ל דדרך רחוקה היא מן המודיעים ולפי"ז סבר ר"מ דד"ר הוא ט"ו מיל והשתא לפמ"ש הרמב"ן במלחמות בספ"ק דעירובין מגמ' ארוכה דר"מ ס"ל דתחומין דאורייי' א"כ קשה לדידי' אם היו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים היכי ניעביד דא"ל דמשלחין אחד לד"ר קשה הכי נעביד אי חל ע"פ בשבת דהא צריכין לשלחו חוץ לתחום ותחומין הוא דאוריי' וא"ל דמטמאין אותו במת ולא סבר הא דעולא דכולהו תשלומין דראשון דגם ז"א משום אם חל ע"פ בשבת חל שביעי של פסח נמי בשבת וא"כ מדחהו מחגיגתו דחגיגה א"ד שבת ובששי דהוא שביעי שלו א"י לעשות משום דחגיגת הרגל איתקש לראי' ומי שאינו בביאה אינו בהבאה ואפי' טבול יום אסור בביאת מקדש א"כ ע"כ סבר ר"מ דאין שוחטין וזורקין על ט"ש והשתא מטמאין אותו בשרץ וסתמא דש"ם ס"ל כמי דאלה הטמאים שחל שביעי שלהם בע"פ מישאל ואלצפן היו ושריפה ממש היתה וקשה לפי"ז קו' התו' בסוכה דף כ"ה דהקשו א"כ במה נטמאו ושלדן קיימת נראה לש"ס לדוחק גדול וצ"ל כמ"ש בש"ות מעיל צדקה דנטמאו בבגדים ואי נטמאו בבגדים הוי להו טומאה שאין הנזיר מגלח עלי' וקשה השתא לר"כ אליבא דר"מ למה אמר להם משה שידחו לפ"ש הו"ל למימר שיטבילו ואם לא יחייבו כרת וע"כ צ"ל דלהכי אין להם תקנה משום דשבת הי' ואין מועלת להם הטבילה משום דהזאה א"ד שבת כדעת הסמ"ג ולהכי דריש ביום ההוא לא היו יכולין לעשות והשתא אי אמרינן דאי עביד בחד עביד הו"ל למימר שיטבלו ולא יזה עליהם כלל משום דבדעביד בחד מינייהו שפיר עביד אע"כ מוכח מקרא דביום ההוא דאי עביד בחד ל"ע ומקשה הגמ' שפיר לר"כ אליבא דר"מ והזה הטהור וכו' ל"ל ול"ק קו' מהרש"א ודו"ק:

אך קשה איך אפשר לומר דר"מ ס"ל אין ש"ז מכח האי סתם דריש מי שהי' טמא הא מכח האי סתמא מוכח איפכא דס' ש"ז על ט"ש דהא תנן סתם ואלו פטורין מהכרת ואי אמרינן אין ש"ז איירי בשביעי כמ"ש שם התו' בד"ה אלו וא"כ למה יפטור מהכרת אע"כ סבר דש"ז וא"כ קשה קו' מהרש"א אע"כ דש"ם ס"ל לחלק כדעת הרמב"ם דבטמא מת שהנזיר מגלח אין שוחטין על ט"י וא"כ י"ל דסתם מתני' ס"ל אין ש"ז ואיירי בשביעי ואפ"ה פטורין מן הכרת משום דמה לו לעשות דהא אף על ט"י אין שוחטין (וזה נראה לש"ס לדוחק דקרא איירי דוקא בשבת) ומוכח לפ"ז לפי האמת מהאי סתמא כדעת הרמב"ם דאף אחר שטבל בטומאות מת שהנזיר מגלח אין שוחטין והיינו מפי השמועה שכתב ר"ל מפי סתם גמ' כלמד דאין שוחטין על אלו הטומאות ומדויק היטב לפ"ז בלשונו הזהב במ"ש מפי השמועה למדו שהשביעי שלהם בע"פ הי' ולא כתב כלשון הגמ' שטמאי מתים היו משום דבאמת אינו נטמאו במתים ממש אלא בבגדים שאין הנזיר מגלח עליהם ומ"ש את"כ בד"א בטומאות שהנזיר מגלח קאי אדלעיל מיני' שכתב אע"פי שטבל והזה נדחה לפ"ש ודוק היטב:

ולפי"ז י"ל דהי' קשה לרמב"ם דאי מתני' ס"ל דאין ש"ז ואיירי בשביעי ובטמא מת שהנזיר מגלח עליו א"כ הא אינו מדויק לשון המשנה דקתני ואלו וכו' דהיינו מה שנאמרו בקרא טמא וד"ר פטורין מכרת והא הקרא איירי מטמא שאין הנזיר מגלח ג"כ והוא חייב כרת להכי מפרש הרמב"ם בפי' המשניות שלו פי' אחר במשנה אבל ר' אשי דדייק אליבא דר"ש לא הורגה והמה סברו באמת דסתם מתניתן סברת ש"ז וכמ"ש התו' דאיירי בששי ואלו פטורין מהכרת אתי' כפשטי' להכי דייק ר"א שפיר ודו"ק:

מסכת סוכה:

דף כ"ג ע"א בגמ' ור"מ מדאורייתא מחזי חזי וכו' וראיתי בשע"המ בה' לולב שהביא קו' בשם ספר שם חיים וז"ל דודאי הא דדריש ר"י סוכה שאינה ראוי' לשבעה לא שמי' סוכה לאו לאפוקי סוכה שעל גבי גמל אתא דהא מ"הת מחזי חזי וכי אתא קרא לדרבנן אלא ודאי דאתא לאפוקי הא דר"א דאמר לקמן בדף כ"ז דאם עשה סוכה בח"המ פסולה כדאיתא התם ומיני' נשמע דהשתא סוכה שעל גמל לא חזי לז' פסולה וכיון שכן קשה טובא מאי פריך בגמ' ור"מ וכו' אימא דר"מ ס"ל כחכמים דהלכה כוותייהו דהכי קאמר קרא עשה סוכה בחג ע"ש שהניחה בצע"ג עכ"ל שע"המ ואף השע"המ דחק א"ע ליישבה:

ונ"ל לתרץ ולומר דלר"מ לשיטתו ע"כ יהי' מוכח דס"ל דאין עושין סוכה בח"המ דלעיל בדף ט' ע"א הקשו בתו' בד"ה האי דל"ל לך למעוטי גזולה תיפוק לי' דהוא מה"ב ותירצו דמה"ב אינו רק מדרבנן והריטב"א בחידושיו תירץ דמשום מה"ב לא הוי פסלינן רק מה שבא לרצות כגון קרבן הגזול וכדומה להכי איצטרך לך גבי סוכה דאינו בא לרצות אפ"ה פסול משום מה"ב:

ומעתה כ"ל להוכיח מקרא אחרינא דמה"ב דאוריי' אף דאינו בא לרצות וגסתרו לפ"ז תי' התו' והריטב"א דבפסחים דף מ"ו ע"ב הקשו תו' בד"ה הואיל אמאי אמרינן בפ' כ"ש דלר"מ דסבר מע"ב ממון גבוה א"י במלת מע"ב דכתיב מנתכם נימא הואיל א"ב איתשל עלה והוי ממונו וכ' השע"המ בפ"ט מה' ח"ומ על דברי התו' האלה וז"ל ק"ל טובא דאי איתשל עלה הא הדרא לטיבלא וא"י במלה של טבל כדתנן בפ' כ"ש ואי בעי מתקן ומפריש לה ממקום אחר ליכא למימר דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט (ולדידי בלא"ה ליכא למימר הואיל א"ב איתשל משום דל"א תרי הואיל וכשיטת התו' בפ' א"ע דחשיב לסואיל אף דהוא בידו דלא כפירש"י בפ' כ"ש דף ל"ת ע"א בד"ה א"ד ע"ש וקשה לפי"ז אפי' לדעת הרלב"ח דס"ל בדעת הרמב"ם דבי"ט דכל אוכל נפש שרי שרי נמי להפרישו מעשרות) ולכאורה יש ליישב עם מה דאמרינן בפ' כ"ש דלהכי אמרינןשם במשנה דא"י בשל טבל משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום וכו' ואוקמינן כר"ש דס"ל אין אתע"א משמע דלמאי דקי"ל אתע"א בכולל או בחמור אדם יוצא בטבל ולפי"ז ר"מ דסובר בפ"ג דכריתות דאתע"א בכולל ומוסיף הקשו לדידי' שפיר אמנם נראה דליתא דמתניתן דאין יוצאין י"ח בטבל הלכה היא והיינו טעמא דא"י י"ח משום דהוי מה"ב וכמ"ש רש"י ור"ן שם במתניתן עכ"ל בעל שע"המ ע"ש:

לפי"ז מוכח לר"מ דמה"ב דאורייתא אף היכא דאינו בא לרצות דהא יליף גז"ש לחם לחם דא"י במצת של מע"ב ול"א הואיל משום דאף דאיתשל עלה הדרא לטיבלא וכיון דרבנן איסתלקו ממנו תיקון הספרשה א"י בזה מדאורייתא מגז"ש דלחם לחם או אפי' דמדאורייתא א"י משום הואיל איבעי מפריש משום דל"א תרי הואיל כמ"ש לעיל ולפ"ז לא איצטרך לר"מ קרא דלך למעט סוכה גזולה כקו' התוס':

ומעתה ל"ק קו' הבעל שם חיים דלקמן בדף כ"ז ע"ב סקלי וטרי הגמ' ומסיק דהא בהא תלי' דמ"ד עושין סוכה בח"המ ע"כ לך גבי סוכה למעט גזולה אתא ומ"ד אין עושין סוכה בח"המ אתי' לך לומר עשה סוכה משלך ע"ש ולפי דברינו דר"מ ס"ל מה"ב דאורייתא ע"כ לך לאו למעוטי גזולה אתי' וע"כ ס"ל דעושין סוכה בח"המ ומקשה הש"ם שפיר ור"מ וכו' ודו"ק:

דף כ"ז ע"א בגמ' חזר בו ר"א וכו' רש"י בד"ה חזר בו בהשגת דברי רש"י אלה נתקשו מהרש"א ומהרש"ל ודעת מהרש"ל בפי' דברי רש"י היינו דאנו לא ילפינן מליל פסח דכמו שמחויב לאכל מצה כ"כ צריך לישב בסוכה רק דאנן ילפינן מפסח דמחויב לאכל וממילא ידענו דצריך סוכה מקרא בסוכות תשבו שבעת ימים והנה דברי הגאון מהרש"ל המה לדעתי תמוהים מכל צד חדא למאי צריך הגז"ש למילף מחג המצות דצריך לאכול הלא בע"כ מחויב לאכל פת משום י"ט וכמו שהקשו הר"ן והרשב"א באמת לחכמים מאי צריך הגז"ש ומאי זה שאמרו אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל הא ע"כ צריך למיכל פת בשביל י"ט כמו דאיתא בברכות דף מ"ט אם טעה ולא הזכיר י"ט בב"המ חוזר א"כ לפי"ז ממילא צריך סוכה ובזה יש לדחוק ולומר דכל זו דאמרינן דצריך לאכל פת בי"ט היינו לר' יהושע בביצה בפ' המביא דאמר חלקהו חציו לכם משא"כ לר"א דאמר סעודת י"ט רשות א"כ אם רצה להתענות מתענה ושפיר צריך לדידי' הגז"ש למילף אכילת י"ט מחג המצות רק הא קשה טובא במה דמסיים דהא בהא תלי' דאי צריך לאכל ע"כ בעי סוכה וז"א דבשביל סעודת י"ט צריך לאכל כזית או כביצה וסוכה לא בעי עד דאכיל יתר

מביצה

מבילה דבציר מהכי הוי אכילת עראי ולא בעי סוכה וכמו שתירצו הר"ן והרשב"א באמת על קושייתם הנ"ל לחכמים ע"ש:

וראיתי בשע"המ בפ"ז מה' סוכה שעמד על דברי תו' ור"אש בפ' ג"ש בדף מ"ט במה שהקשו על מה דאמרינן בסוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל דהא ע"כ צריך לאכול פת בי"ט ומאי קושי' דאילו מדין י"ט מחויב לאכול או כזית או כביצה ובסכה לא מחייב עד דאכיל יותר מכביצה דבציר הכי הוי אכילת עראי ולא בעי סוכה והעלה שם ע"פי ראיי' מהש"ס דסבירו לתו' ור"אש דבשבת וי"ט לא נפיק נמי ידי חובת סעודה עד דאכיל ביותר מכביצה ובציר מהכי לא חשיבה אכילה דידי' ע"ש ולפי"ז י"ל דרש"ל נמי הכי ס"ל בדעת רש"י ושפיר כתב דהא בהא תלי':

אך קשה לי טובא על הגאון מהרש"ל במ"ש בדעת רש"י דקבלת גז"ש לא היתה אלא דמחויב לאכול בליל י"ט א' וממילא צריך לאכול בסוכה ממה דפריך הגמ' בקידושין ל"ל האזרח להוציא הנשים הא מ"ע שהז"ג היא ומתרץ רבא דס"ד נילף ט"ו מחג המצות והשתא הכתי קשה אמאי צריך האזרח דמחג המצות לא ילפינן אלא דצריך לאכול בליל י"ט א' וצריכן הנשים לפ"ז ג"כ לאכול אבל מ"מ מסוכה המה פטורין מן הכלל שבידינו דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות דהא גז"ש לא נתקבלה לחייב בסוכה רק גבי אנשים ממילא נשמע לקיים חיוב העשה שעליהם בסוכות תשבו משא"כ בנשים וכמ"ש בשלמא אביי משני שפיר התם דס"ד דקרא תשבו כעין תדורו בא לסתור כאן הכלל דמ"ע שהז"ג נשי' פטורות משא"כ לרבא אליבא דר"א לא משני מידי ולע"ג:

ובדרך פלפול יש ליישב דרש"י ס"ל כדעת הרר"י איש ירושלים הובא בתו' במגילה ד"ד בד"ה לפי וכו' דס"ל דטעמא דאף הן היו באותו הנס אהני לן למיחייבינא דבר תורה ע"ש והביא עפי"ז השע"המ בפ"ו מה' ח"ומ קושי' בשם הרב עץ החיים דמאי פריך בפ"ק דקידושין ל"ל האזרח מ"ע שהז"ג היא הא איצטריך קרא משום דס"ד דחייבות מטעמא שאף הן היו באותו נס דענני כבוד ועיין בתו' בפ' ע"פ דק"ח ע"ב בד"ה היו ותירוץ השע"המ דמש"ה לא משני הכי משום דהאכתי הוי ק"ל דהניחא לר"א דאמר בסוכה דף י"א דענני כבוד היו אלא לר"ע דאמר סוכות ממש היו האזרח ל"ל ע"כ ע"ש לפי"ז לר"א לשיטתו בלא"ה לא צריך לתירוצי אביי ורבא וקושיות הגמ' מעיקרא ל"ק וק"ל:

דף ל"ה ע"א שם של ערלה פסול וכו' הרמב"ם בפ"ח מה' לולב ה"ט כתב וז"ל והפסלנות שהוא משום ע"ז או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה בין בי"ט א' בין בי"ט ב' פסול עכ"ל ותמהו עליו בס' כ"ת ובס' באר יעקב דמנ"ל זו דמאי שהוא פסול מקרא דלכם מפני שאסור באכילה יהיו פסול אף בשאר ימים דדוקא מאי שהוא פסול מפני שהוא כתותי מכתית שעורו שפיר הוא דפסול גם בשאר ימים משא"כ אי הפסול הוא משום דלית לי' היתר אכילה הוי לי' להכשירו בשאר ימים ע"ש:

ונ"ל לתרץ ולומר דרמב"ם הוכיח דינו מסוגי' דקשה לו קושיות סוגות בשמעתין חדא מה שהקשו התו' בד"ה לפי ולא תרצו כלום דל"ל לגמ' האי טעמא גבי אתרוג של תרומה טמאה משום דל"ל היתר אכילה תיפוק לי' משום כתותי מכתית שעורי' דהא מצוותו בשריפה ע"ש:

ותו קשה מה שהקשו המהרש"א ומהר"מ לובלין וכ"ת דמאי פריך הש"ס למ"ד דבעי דין ממון ממתני' של ת"ט פסולה דילמא האי מ"ד סבר דתרומה טמאה פסול משום דכתותי מכתית שעורי') ופסול אף דאית בה דין ממון וכקו' התו' באמת ונ"ע ע"ש שתירוצם דחוק:

ועוד בה שלישיה מה שהקשה הרב בשע"המ בפ"ג מה' ח"ומ לדעת הר"י הובא בפ' כ"ג דף ע"ה בתו' ד"ה וגרפו דס"ל דאיסור אבוקה כנגדו גבי ערלה ושאר א"ה אינו אסור אלא מדרבנן א"כ אמאי לא מקשי הש"ס מערלה גופא דהיכא קתני במתנ' דפסולה וא"י אפי' בדעבד כיון דמדאורייתא שרי מקרי לכם שהרי חזי להסיקו תחת תבשילו דומי' דת"ט דאע"ג דלא חזי אלא להסקה מקרי לכם ודוחק לומר כיון דמדרבנן אסור א"כ לא מקרי לכם וא"י בו י"ח כלל הא לעיל בדף כ"ז אמרינן כיון דמדאורייתא מחזי חזי יוצאין בסוכה שעל גבי גמל וקיי"ל כסתם משנה שם ונ"ע ועיין:

ונ"ל ליישב ע"פי מ"ש הרשב"א בשו"ת שנשאל על מי שאסר נכסיו על עצמו או לולבו אי יוצא בו חובתו מטעם הואיל אי בעי איתשל עלה והשיב הרשב"א דאף בזה א"י בו חובתו דא"כ אף באתרוג של ת"ט ביד ישראל יוצא בו משום דאי בעי איתשל עלה ואנן סתמא תנן וכו' ע"ש והרב שער אפרים בסי' ל"ח הקשה עליו (והרשב"א בס' הבתים שם בבית כ"ח הרגיש בעצמו בקו' זו) דמאי ראי' היא זו דהתם שאני דאי איתשל עלה הדרא לטיבלא ובטבל א"י י"ח ולהפריש עליו אי אפשר משום דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט (או כמ"ש לעיל בדף כ"ג משום דל"א תרי הואיל דהיינו הואיל אי בעי איתשל והואיל אי בעי מתקן לה והיינו לשיטת התו' בפסחי' דף מ"ו ע"ב בד"ה הואיל דהואיל כה"ג אף שהוא בידו נמי מחשב הואיל ואינו כן דעת בפסחי' דף ל"ח ע"א בד"ה או דילמא והארכתי במק"א דרש"י סתר א"ע):

לפי"ז ל"ק קו' המפרשים ופריך הש"ס שפיר למ"ד דין ממון בעינן למה תנן דשל ת"ט פסול ואי משום דכתותי מכתית שעורי' ומה בכך נימא הואיל אי בעי איתשל עלה ואי משום דאהדרא לטיבלא הא לדידך יוצא נמי בטבל משום דאית בי' דין ממון (וי"ל דרמב"ם סבר כדעת רש"י ורמב"ן דאתרוג של טבל לא מקרי אתרוג של שותפין משום דיכול לסלק הכהן והלוי באתרוג דעלמא שיפריש ע"ז ממק"א) ומקשה הגמ' מתרומה ממ"נ וק"ל:

אך זו כיתא לתרץ על קושיות הגמ' דמקשה מתרומה טמאה משא"כ אי הוי מקשינן מערלה בודאי הוי יכולין לומר קושיות המפרשים למענה דערלה הוא פסול משום דכתותי מכתית שעורי' אף דהוי דין ממון ול"ק נמי קו' השע"המ ודו"ק הטיב:

ולפי"ז ל"ק קושיות התו' די"ל דלהכי אמרינן גבי ת"ט דפסול משום דל"ל היתר אכילה משום דע"כ דזו הוא עיקר הטעם דהאי טעמא דכתותי מכתית שעורי' אינו מספיק משום דאמרינן הואיל וע"כ נ"ל דאעפ"כ אסור משום דאהדר לטיבלא ולית בי' היתר אכילה מש"ה נקיט האי טעמא דל"ל היתר אכילה וזו נכון מאוד ביסוב קו' התו' (ומזה מוכח כדעת הגאונים דהאי אמרינן הואיל ליכא אפי' איסור תורה דלא כלח"מ בפ"א מה' י"ט ע"ש ובאמת ל"כ הלח"מ כן אלא בתופה לכותי' ועיין בשע"המ בס' ח"ומ):

אך קשה דאי עיקר טעמא דתרומה טמאה פסול משום דל"ל היתר אכילה והיינו משום דאהדרא לטבל וכמ"ש א"כ אמאי נקיט במתניתן דתרומה טמאה פסול כל שבעה כמ"ש כל הראשונים ז"ל ועיין מזה בחידושי הרשב"א הא בי"ט ב' יהי' כשר דטבל כשר בי"ט ב' אע"כ כדעת הרמב"ם דזו דפסול משום דלית בי' היתר אכילה פסול כל שבעה ודו"ק כי נכון הוא:

ובזה יש ליישב מ"ש הרמב"ם בפי' המשניות שלו וז"ל ערלה ותרומה טמאה פסול כמאמר הסי"ת פרי ואלו אינו ראוי לאכילה עכ"ל והוא תמוה בלשונו וטעמא ועיין בס' כ"ת דתמה עליו ג"כ בזה דאי יליף הרמב"ם פסולין אלו מדכתיב פרי למה נקיט תו בלשונו משום דלית בי' היתר אכילה ועוד למה לא נקיט מיד הטעם משום דאינו ראוי לאכילה ומאי בעי עוד במאמר הסי"ת פרי ע"ש ולפי דברינו י"ל דרמב"ם נקיט כמאמר הסי"ת פרי ור"ל בזה דקפיד הסי"ת על שיעור כלומר דבעינן כשיעור פרי או כאגוז או כביצה ואלו כתותי מכתית שעורין רק הטעם זה שייך גבי ערלה לחוד משא"כ גבי ת"ט דנקיט נמי הרמב"ם לא שייך טעם זה משום די"ל הואיל א"ב איתשל עלה לפיכך הוסיף עוד לומר ואלו אינו ראוין לאכילה ור"ל דת"ט וכדומה אף דאיתשל עלה הדרא לטבל ואינו ראוי' לאכילה ודו"ק הטיב:

ובדברינו י"ל נמי פשט נכון בדברי התו' בד"ה לפי במ"ש ומאן דפסיל היינו מדרבנן כגרסת כל המפרשים וכולם נתקשו מאוד בהבנת דבריהם וי"ל דקשה להו ר"מ דפסל מע"ב נימא הואיל א"ב איתשל ועכצ"ל משום דהדרא לטבל וי"ל דסבירו להו הכא דהטעם דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט היינו משום דהוי כמתקן ולא משום דל"א תרי הואיל דלא מחשבו האי להואיל משום דהוא בידו וכדעת רש"י שהבאתי לעיל וא"כ לפי"ז כל עיקר האיסור אינו אלא מדרבנן כנ"ל ליישב דבריהם לפי חומר הנושא ועיין:

והנה הדברים האלה שעליתי בימי חורפי בלימוד הבחורים התלמידים למועד חג הסוכות בשנת התקס"ו, וכעת בעת שהעתקתים מתוך קונטרסי להוציאם לדפוס ראיתי כי יש למעיין המתבונן בם להשיג ולומר דהא אי אמרינן בטבל הטעם משום מה"ב נסתרו כל הדברים האלה אך, ראה זה אתה המעיין בספרי ש"ות מי באר בסי' כ"ה מה שפלפלתי בענין מה"ב עם הרב החריף הגדול מו"ה יעקבקא נ"ע מברא"ד, שם העליתי ליסוד מוסד בראיות דמה"ב לא שייך בטבל אלא דוקא באכילת טבל וכמו שהקשו התו' בסוכה ל"ל בד"ה משום מצוה של טבל אבל גבי אתרוג של טבל בודאי לא שייך מה"ב משום דהדרינן לכלל שהניחו התו' שם בסוכה דאטו מחמת העבירה באה המצוה שיוצא בה עתה ועיין הטיב שמה ותמצא נחת ומבוקשך, הב"ט וראה ג"כ שם בסי' כ"ט מה שפלפלתי בזה עם הגאון מו"ה דוד דייטש ותראה כי הודה והסכים להחילוק הזה שחלקתי:

עוד שם באותה הסוגי':

הרמב"ם בפ"ו מה' בכורים כתב דעיסת מע"ב בירושלים חייבת בחלה ובפ"ה מה' ח"ומ פסק דיוצאין במצת מע"ב בירושלים והקשה הר"ר מנוח כיון דרבינו פסק בפ"ג מה' מע"ב כר"מ דמע"ב ממון גבוה הוא וכ"כ פסק בפ"ה מה' אישות דהמקדש בו את האשה אינה מקודשת א"כ איך פסק דיוצאין במצה מע"ב והעיסה של מע"ב חייבת בחלה ע"ש בכ"מ מה שהביא לתרץ בשם הר"י קורקוס והוא דוחק מ"ש שם דלר"ח עיסה של מע"ב חייבת בחלה לר"מ דהא בפ' לולב הגזול אמרי' לימא מסייע וכו' ומשני משום דכתיב עריסותיכם תרי זימני הרי בהדי' דר"ח לא פליג עלה דרב אסי אלא דוקא גבי אתרוג אבל בחלה מודה משום דכתיב עריסותיכם תרי זמני דאל"כ קשה הך ברייתא לר"ח ועיין בס' שעה"מ בפ"ו מה' ח"ומ מזה והרב לח"מ תי' דרבינו פסק כרבנן דר"מ דמע"ב ממון בעלים ע"ש ודבריו תמוהים כאשר השיגו כבר דבהדי' אמרינן בפ' הא"מ דף נ"ב דהלכה כר"מ הואיל ותנן בבחירתא כוותי' ע"ש:

ונראה ליישב בדרך פלפול וכל פסקי הרמב"ם יבואו על נכון מבלתי יסתרו זה לזה דבספר כ"ת הקשה למ"ד דין ממון לבד בעינן א"כ הא ערלה יש לו ד"מ דהיינו דיכול להנות בו שלא כדרך הנאתן כדאיתא בפ' כ"ש וכמ"ש הרמב"ם מה' יסודי התורה דשלא כה"נ כגון שעושין לו רט"ק או מלוגמא הרי זה מותר ואפי' שלא בשעת הסכנה ע"ש וכיון שכן הרי יכול לקדש בו האשה וכמ"ש התו' בקידושין דנ"ו בתירוצם דרק היא לא סמכה דעתה ועיין מה שהאריך עוד הכ"ת בדבריהם אלו ובר"ן שם ותירוצו דחוק עכ"פ נראה דכיון דיכול להנות בו שלכ"ה מקרי ממון בעלים רק בקידושין האשה לא סמכה דעתה כמ"ש התו' שם בקידושין בתירוצם בתרא ע"ש:

והנה בריש לולב הגזול בד"ה משום הקשו בתו' תיפוק לי' דא"י במצה של טבל משום דהוי מה"ב ובס' שאגת ארי' תי' דאי משום מה"ב הוי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת דטבל ומש"ה צריך קרא דא"י בטבל רק דנ"א די"ל דקו' התו' אזלא לר"ש דדרש מקרא דא"י במצה של טבל ולדידי' הקשו שפיר דס"ל כ"ש למלקות ול"ל דעשה דחי ל"ת משום דעבר הל"ת בכ"ש והעשה אינו מקיים אלא בכזית ולא הוו בעידנא וכ"כ ראיתי בס' א"ח ש"כב ליישב דבריהם אלו:

ולדידי נראה להוכיח דר"מ ע"כ ס"ל כר"ש בהא דכ"ש למלקות משום דכבר הוכחנו דר"מ ס"ל דא"י בטבל משום מה"ב ומה"ב הוא דאורייתא מהא דהקשו התו' בפסחי' דף מ"ו ע"ב בד"ה הואיל אמאי א"י לר"מ במצה מע"ב מגז"ש דלחם לחם נימא הואיל א"ב איתשל עלה והוי שלו ומקרי לכם וכ' בשעה"מ ליישב קושייתם דהי אמרינן הואיל הדרא לטבל וא"י במצה של טבל והי בעי מתקן ומפריש לה ממק"א ליכא למימר דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט ואף דז"א כ"א מדרבנן מ"מ כיון דמדרבנן א"י לתקן נשאר בו טבל דאורייתא וא"י בו מ"הת מגז"ש דלחם לחם (וי"ל עוד לרמב"ם דסובר דהוי תרי הואיל הואיל אי בעי איתשל והואיל אי בעי מתקן ולפ"ז א"י לתקן אפי' מדאורייתא וס"ל לרמב"ם כדעת התו' בפסחים מ"ו ע"ב בד"ה הואיל דאף דהוי בידו חשב נמי להואיל ע"ש) וליכא למימר דלר"מ דסבר אתע"א בכולל ומוסיף שפיר יוצא במצה של טבל כיון דלפי"ז אינו ממועט מקרא דלא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו וכו' אלא דוקא לר"ש דז"א דא"כ סתמא דמתני' אין יוצאין בטבל לא אתי' א"כ כר"מ אלא ע"כ הטעם דא"י לר"מ הוא כמ"ש רש"י שם דהוי מה"ב ע"כ ת"ד השעה"מ:

היוצא מדברי אלו דר"מ דמפיק דא"י במצה מע"ב מגז"ש ע"כ ס"ל דמה"ב דאורייתא דאל"כ קשה קו' התו' נימא הואיל לפי"ז קשה לר"מ אמאי א"י בטבל נימא דאתי עשה ודחי ל"ת וכקו' השא"א וליכא מה"ב אע"כ דס"ל כר"ש דכ"ש למלקות וא"כ אינה בעידנא וכמ"ש:

וא"ל דמשום זה אין אנו צריכין לומר דר"מ ס"ל כר"ש דבלא"ה לא מצי העשה לדחות הל"ת משום דלדידן דסבירא לן דח"ש אסור מ"הת א"כ בלא"ה אינה העשה בעידנא דדחי לל"ת משום דקדמו להעשה איסור כ"ש אך כבר ביארתי במק"א דבכה"ג אפי' לר"י נמי ח"ש מותר מ"הת דכל טעמא דח"ש אסור מ"הת היינו משום דחזי לאיצטרופי ובנדון זה במצה של טבל בליל א' דפסח אינו חזי לאיצטרופי בא"פ משום דאם מצטרפין לכזית מקיים העשה ואינו עושה שום איסור ואדרבה מצוה קא עביד וכמ"ש הצל"ח בפסחי' דף מ"ד דבאיסור התלוי בזמנים כגון חמץ בפסח או נזירות לשלשים יום והכל במוצאי י"ט של פסח או בסוף למ"ד יום לנזירתו ח"ש עד שאין לו שעות עוד להכול עוד ח"ש באיסור ל"א דאסור האי ח"ש חמץ ופחות מרביעית יין דשתה משום דלא חזי עוד לצרופי וה"נ דכוותי' ואדרבה בכאן עושה מצוה בצירופו כמ"ש ועיין בספרי מי באר בסי' קי"ע בהערה מה שהארכתי בזה:

ולפי"ז נכונים כל פסקי הרמב"ם למקומותם דהרמב"ם סבר כמ"ש וס"ל דכל היכא דכ"ש אסור גם של כד"ה אסור כמו שהעלו מהר"י בן לב ורש"ל בשבועות וס"ל דדין ממון נמי בעינן והשתא לר"מ דס"ל כר"ש דכ"ש למכות ואסור לפי"ז נמי שלכד"ה להכי ס"ל לר"מ דאינו יוצא במצה מע"ב והעיסת מע"ב פטורה מן החלה משא"כ לדידן דלא קיי"ל כר"ש ושלכד"ה נמי מותר והוי מע"כ ממון בעלים אף דפסקינן כר"מ לענין דהוי ממון גבוה מ"מ כיון דיכול להנות ממנו שלכד"ה מקרי נמי ממונו לענין זה דיכול להנות ממנו שלכד"ה ובמה"ב פסק הרמב"ם דהוא מדרבנן ולפ"ז גבי מצה מע"ב פסק שפיר דיוצא בה וכ"כ גבי עיסת מע"ב נמי דחייב בחלה משום דמקרי לכם מגד דיכול להנות שלכד"ה משא"כ בגזולין משום דהיתר אכילה נמי בעינן ובגזולין לית בי' היתר אכילה ובה' אישות פסק נמי שפיר דהאשה אינה מקודשת משום כיון דהאשה אינה יכולה להנות ממנו כדרך הנאתן דלענין זה הוי ממון גבוה כר"מ לא סמכה דעתה כמ"ש התו' שם בקידושין כנלע"ד נכון מאוד:

מסכת ב"ק סוגי' דשור שהי' רודף ברף ל"ה:

הרמב"ם בפ"א מה' טוען ונטען ה"ח פסק טען כור חטים יש לי בידך בודאי והלה טוען א"י אם חטי' או שעורים ה"ז נשבע הסת ומשלם שעורים והראב"ד שם בהשגות וכל גדולי נושאי כליו תמהו עליו דזו נגד סוגי' דב"ק דקאמר שם אי נימא דאמר ניזק ברי ומזיק שמא אכתי תהוי תיובתא דרב"נ הרי אף דנתבע טוען שמא הפ"ה שייך דרב"נ עיי"ש:

והש"ך בסי' פ"ח לח"מ העמיק הרחיב ברוחב בינתו דרמב"ם סבר כרמ"ה הובאה שיטתו בר"אש בב"ק דטעמא דרב"נ הוא משום השטעה ואם כן הוא טעמי' לפי"ז בא"י אם חטים או שעורים לא שייך לומר משטה אני בך משום דמשטה לא שייך כי אם בכופר הכל ממה שתבעו חברו אבל בנדון זה מחויב לשלם לכ"הפ שעורים מה שהודה והסברא סברא נכונה היא וע"ש בש"ך:

אך הסוגי' מתרץ הש"ך שם כפי מה שהעלה שיטתו שם ובסי' ת'. ולכן נראה לי עפי"ז לתרץ הרמב"ם בצירוף קושיות הר"אש בב"ק על שיטת הרמ"ה והיינו דהי טעמא דרב"נ משום השטעה הא הסוגי' דב"ק ע"כ איירי בדאיכא עדים דבלא"ה הוי מודה בקנס (ודוחק להעמיד הסוגי' אליבא דמ"ד דס"ל פ"נ ממונא עיין בש"ך ובלח"מ) ואי איכא עדים על הנגיחה לא שייך תו לומר משטה אני בך משום דע"כ צריך להודות מקנת ע"ש וכ"ל לומר דרמב"ם ורמ"ה סבירו להו כסוגי' אחרת

דסברת

דסברה ע"כ דטעמא דרב"כ משום דיכול לומר משטה אני בך והסוגי' דב"ק ע"כ לא סביר לה טעם זה אלא טעמא דרב"כ או מטעם מחילה או מטעם הודאה כפי' רש"י ותוס':

דהנה כל הראשונים הקשו סוגי' דכתובות עם סוגי' דשבועות אהדדי דבכתובות מסיק הש"ס אליבא דרחב"א דסבר אפי' כאדמון דטענו חטים ושעורי' והודה בא' מהן דפטור ואדמון וחכמים פליגו ביש בל"הז קנקנים ובשבועות מתרץ אליבי' הברייתא דטענו שור ושה והודה לו בשה דחייב כאדמון משום דס"ל טענו שניהם והודה לו בא' דחייב וקשה לסוגי' דכתובות האי ברייתא דשור ושה דהא כר"ג לא אתי' דקשה קו' הגמ' בשבועות אי הכי שור והודה לו בשה כמ"ש הר"ן והריטב"א דסוגיות חלוקות הן ע"ש וקשה במה פליגו ואיך יתורץ באמת לפי מסקנא דכתובות ברייתא דשור ושה:

ונראה דבהא פליגו דסוגי' דכתובות סוברת דטעמא דרב"כ דפטור משעורי' הוא משום דיכול לחזור ולומר משטה אני בך וסוברת ג"כ כהאי תירוץ בתו' ב"ק שם דר"ג ע"כ מחייב שעורים משום דבלא"ה לא מחייב ר"ג שבועה משום דהוי כופר הכל ואי פטור מדמי שעורים ע"כ פטור נמי משבועה ולפי"ז אי טעמא דרב"כ משום משטה ע"כ אינו אלא כשחזר מהודאתו דשעורים ואומר משטה אני בך אבל אי עמד בהודאתו דשעורים גם לרב"כ חייב בדמי שעורים כדפסקינן בש"ע ח"מ סי' פ"ח ע"ש והשתא לפי"ז איירי כולה ברייתא דשור ושה באינו עומד בהודאתו ופטור ממון ופטור ג"כ משבועה לר"ג ולפי"ז מצי לאוקמי דברייתא כר"ג ובתבעו שניהם דחייב ממון בודאי וחייב ג"כ שבועה ול"צ לשנויי הא מני אדמון ולהכי ס"ל דאדמון וחכמי' פליגו ביש בל"הז קנקנים כך סברת סוגי' דכתובות אך סוגי' דשבועות ס"ל כרש"י דהיינו דטעמא הוא משום מחילה והיינו אפי' בתבעו סתמא לא באותו יום ובאותה שעה ור"ג מחייב שבועה בכל אופנים ולפי"ז לא מצי לאוקמי כר"ג משום דא"כ קשה רישא נמי ולהכי משני ה"מ אדמון היא ולפי"ז י"ל דהרמב"ם והרמ"ה ס"ל כסוגי' דכתובות דטעמא הוא משום השטאה ודו"ק:

ולפי"ז אמינא דסוגי' דב"ק ע"כ ס"ל כסוגי' דשבועות דס"ל דטעמא דרב"ג אינו משום משטה דהנה הש"ך בסי' פ"ח ובסי' ת' ממתיק בתבלין סברת השטאה ור"ל דהיכא דהודה בשעורי' ומשום דיכול לכפור שעורים יכול נמי לומר דהודאתי היינו משום משטה אני בך ובנדון דניזק ומזיק נמי שייך משטה מהאי טעמא משום דהניזק בעצמו יודע דהמזיק אינו צריך לידע מהניזק משום דלא הי' שם בשעת הנגיחה ולהכי שייך משטה משום דלא יכול הניזק לומר למזיק אתה ידעת מהניזק וא"כ יכול המזיק לכפור או לומר א"י מהניזק וא"כ מה שהודה דהוי קאמדחי לי' ע"ש מה שהאריך בב' סימני ש"ע הנ"ל בסברא זו:

ולפי"ז י"ל דהרמב"ם סבר דסוגי' קאי ואזלא למ"ד פ"כ קנסא והלכתא כמ"ש הש"ך שם ואיירי אפי' בדליכא עדים כמו שהעלו הש"ך ופ"י משום דאי איירי בעדים קשה רישא דקאמר בסלע לקי' נחזי עדי' מה קאמרו והשתא קשה הא הו"ל מודה בקנס וע"פ נ"ל כמ"ש הש"ך שם דאיירי בטוען העמדתיך בדין ובמעמד ב"ד הוברר ע"פי עדים דגדול הזיק והוא אומר דהוברר דקטן הזיק והשתא אי הסוגי' ס"ל דטעמא הוא משום השטאה קשה היכא מדמה זה לרב"כ הא בנדון זה לא שייך משטה משום דניזק טוען אתה ידעת בודאי דהוברר באותו מעמד דגדול הזיק דע"כ איירי דהמזיק הי' שם בב"ד משום דאין גומרין דין שלא בפניו אע"כ דהסוגי' ס"ל דטעמא הוא או משום הודאה או משום מחילה ופריך הש"ס שפיר אכתי תהוי תיובתא ודו"ק:

אך באמת דלענ"ד דברי הש"ך שם קשים להולמו דהא הוא סובב והולך שם על טעם סברא זו דשל משטה וא"כ איך מסיק שם דאיירי בטוען העמדתיך בדין הא בכה"ג לא שייך לומר משטה אני בך וכמ"ש ונ"ע:

באותו ענין אמרתי לתרץ הרי"ף והרמב"ם במה דפסקו דהיכא דתפס שעורי' לא מפקינן מיני' וכ"כ אי תפס הניזק הקטן ג"כ לא מפקינן מיני' והקשה הר"אש א"כ אמאי לא משני הש"ס לעיל ברישא ראוי ליטול ובתפס ע"ש בא"שר"י וברא"ב"ד דהקשה דזה מהתימא דתפס בקנס מהני וע"כ נ"ל דיש חילוק בין פ"כ קנסא ובין שאר קנסות וקשה מנ"ל לרי"ף לחלק בזה ונ"ל להוכיח דתפס מהני ולהוכיח עוד מקרא דמהני נמי בפ"כ קנסא:

דהנה י"ל דהוי' קשה לרי"ף ורמב"ם מה שהקשה הש"מ בב"מ דף ז' והיינו לרבנן אליבא דרב"כ דפטרו משבועה בהודה ואינו ממין הטענה מקרא דכי הוא זה ל"ל האי קרא תיפוק לי' דפטור מדמי שעורים האי דהודה והוי לי' כופר הכל וממילא פטור משבועה ולהכי ס"ל לרי"ף ורמב"ם דאם תפס שעורי' לא מפקינן והשתא י"ל דאתא קרא למעט משבועה לכה"ג להיכא דתפס שעורי' דהוי א"כ מודה במקצת ואפ"ה פטור משבועה משום דאינו ממין הטענה רק ז"א דאי אתא קרא להכי הא בכה"ג נמי פטור משבועה דכל תפס הוי לי' הילך והילך פטור משבועה אך י"ל דמשכחת בתפס ובגוונא אחריצא וכגון בניזק ומזיק ובשניהם תמים כעין מסקנתינו דהיינו הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר דקטן הזיק ותפס הניזק את הקטן ובה"ג לא הוי הילך משום דדבר שאינו משתלם אלא מגופו וצריך שומת ב"ד תחילה לא הוי הילך כמ"ש הש"ך בסי' פ"ח ס"ק כ"ו ובסי' ת' סק"ג ולפי"ז מוכח מקרא דהיכא דתפס אפי' בפ"כ קנסא נמי לא מפקינן מיני':

אף דהוכחה הזו אינה נכונה כ"א למ"ד טענו חטים ושעורים והודה בא' מהן חייב וכן פסקו כל הראשונים ולדידי' קשה שפיר קו' הש"מ ונ"ל כמ"ש ומוכח שפיר דתפס מהני משא"כ למ"ד דהיכא דתבע שניהם והודה בא' מהן נמי פטור משבועה וממון בע"כ חייב משום דהודה מה שתבע וכן פסקינן בש"ע א"כ קושיות הש"מ מעיקרא לק"מ דלא אתא קרא דוקא בתבע חטים והודה שעורי' אלא אתא למעט בכה"ג להיכא דתבע שניהם והודה בא' מהן דהוי מודה במקצת ממש וצריך קרא למעט דאפ"ה פטור משבועה ותו אינו מוכח מהאי קרא דתפס מהני כמובן ולפי"ז הסוגי' דב"ק פריך הש"ם שם לרב חייא בר אבא דס"ל בשבועות דבטענו שניהם נמי פטור משבועה א"כ לדידי' י"ל דתפס מפקינן מיני' ולפי"ז לא מצי הש"ס לתרץ ראוי ליטול ובתפס וקושיות הר"אש לק"ו ודו"ק:

ולדידי אחזה עוד לתרץ קושיות הש"מ ע"ד היותר פשוט ע"פי מה דקיי"ל בש"ע ח"מ בסי' פ"ח סעי' י"ד דאם לאחר שהודה לו בשעורים אמר התובע ודאי כדבריך כן הוא שיש לי בידך שעורי' אבל איני שואלים עתה חייב לשלם לו שעורי' ומיהו פטור מש"ד ע"ש בש"ך לפי"ז משכחת לי' בכה"ג וצריך קרא להכי לומר דאע"פי דחייב לשלם שעורי' אפ"ה פטור משבועה משום דאינו ממין הטענה וק"ל:

ובזה יש ליישב קו' אחת כתובה בס' אדמ"ו מהר"ס ברבי ה"א בסוף הספר בשם אחנו מה שהקשה לפי דברי התו' בשבועות דכתבו בתירוצם דלר"ג אף דפטור מדמי שעורים אפ"ה חשיב הודאה א"כ אמאי חייב שבועה לר"ג יהי' נאמן במיגו דאי בעי כופר הכל דהא השתא נמי מעיז משום דא"צ לשלם ונ"ל דאפ"ה לא חשיב העזה הואיל שמודה שעורי' א"כ לפי"ז קשה על הבנן מ"ט דחייב רחמנא שבועה גבי מ"במ יהי' נאמן במיגו דאי בעי הודה לו שלא ממין הטענה ופטור משבועה לרבנן דלפי דברי התו' לא חשיב זה העזה ע"ש שהניחה בצע"ג:

והנה מלבד די"ל דתו' סבירו להו כשיטת ריב"א הביאו התו' בב"ק דף ק"ז דר"ל הפי' אין אדם מעיז מה שחבירו מכיר בשקרו א"כ ליכא מיגו לרבנן משום דהוי מיגו דהעזה דאי יודה לו שלא ממין הטענה חבירו מכיר בשקרו משא"כ במב"מ שייך אישתמוטי כנודע בשיטת ריב"א אף גם דבלא"ה י"ל לכל השיטות דאין זו מיגו כלל דמתירא אולי יאמר התובע גם זאת אתה חייב לי אבל אין אני שואל זאת עכשיו ויהי' א"כ חייב לשלם ודו"ק ועיין ש"ך ותומים:

סוגי' דצנועין וסוגי' דיאוש בדף ס"ט:

הרמב"ם בפ"ט מ"ה מ"ש פסק דהא דאין פודין נטע רבעי במחובר הוא מדאורייי' ומשמעות לשונו שם משום דיליף קודש קודש ממעשר וע"ש בכ"מ ומה שהקשה הרמב"ן עליו דהוא נגד סוגי' דב"ק דפרקינן לא תימא כל הנלקט וכו' משמע דפודין במחובר מדאורייתא:

ונראה לתרץ דהנה ראיתי בס' שע"המ בפ"ג מה' גירושין דהקשה על התו' בב"ק דף ס"ט ע"ב בד"ה לעולם

שכתבו דמתניתין דנגועין דתני כל הנלקט ל"ל ברירה א"כ היכא אמרינן התם לקמן אמר רבא אי לאו דאמר ר"י נגועין ור"ד וכו' הו"א מאן נגועין ר"מ היא ואיך אפשר לומר דר"מ היא הא ר"מ אית לי' ברירה במתני' דלוקח יין ומתניתין דנגועין ל"ל ברירה וכ' הרב שם שיש ליישב בדוחק:

ולענ"ד נראה דמדויל ידי' דהגאון בעל שעה"מ יש לתרץ הטיב קו' זו משום דהוא המגיה שם מעצמו וכוון למ"ש הש"ך ג"כ בו"ד סי' רנ"ד דהאי אמרינן דהטעם דאין פודין במחובר הוא מ"הת משום דילפינן גז"ש קודש קודש ממעשר א"כ דוקא באומר כל המתלקט שייך פדי' במחובר וכמו שהקשו התו' שם באמת דוקא. להאי תירוץ הש"ס הא אין פודין במחובר אבל בודאי אי מנית המעות בעוד שלא נלקטו ואומר כרם זה לכשיהי' נלקט יהי' מחולל אחר הלקיטה מותר מ"הת הך אי אמרינן הטעם דאין פודין במחובר משום דבעודו מחובר אין דמיו ידועים מה"ט נמי אפי' באומר כה"ג ג"כ א"פ משום דבעודו מחובר אין דמיו ידועים א"כ לפי"ז כתבו התו' שפיר דסתמא דנגועין ל"ל ברירה ולתרץ ר' יוחנן דהוא פסק כהאי סתמא דר"י סבר הטעם משום דאין דמיו ידועים וע"כ מדלא קאמר כל המתלקט ל"ל ברירה דא"ל מש"ה לא קאמרו הכי משום דא"פ במחובר וכמו שהקשה הפ"י ע"ש דא"כ קשה הא באומר כל הנלקט נמי היכא משום פדי' במחובר ואפ"ה משום תקנה התירו וכמ"ש השעה"מ גופא לתרץ דבריהם ע"ש אבל רבא לקמן אמר ר"מ היא דיליף גז"ש ממעשר שני וסבר דהטעם דא"פ במחובר הוא מ"הת ולפי"ז נוכל לומר דסתמא דנגועין סברו ג"כ כר"מ דאית לי' ברירה והא דאמרו כל הנלקט ולא כל המתלקט משום דא"פ במחובר ובכל הנלקט שרי:

ולפי"ז מתרץ הש"ס שפיר אליבא דר"י כל המתלקט דהוא ע"כ סבר הטעם משום דאין דמיו ידועים כתירוץ התו' אבל הרמב"ם פסק שפיר כרבא דהוא בתרא דס"ל משום דילפינן גז"ש ולפי"ז נוכל לומר דמ"ש הרמב"ם בפ"ט הלכה ז' וז"ל והנגועין היו מניחין את המעות וכו' ואמרין כל הנלקט מפירות אלו מחולל על המעות האלו שהרי א"א לפדותו במחובר כמו שבארנו ומשמעות לשונו הוא קשה מאוד מה דאיצטרך לטעם משום דא"פ במחובר הא בלא"ה א"י לומר כל המתלקט משום דהרמב"ם פסק אין ברירה אבל במה שכתבנו ניחא דסבר הרמב"ם כרבא והנגועין ר"מ היא וכמו שהכ"מ ר"ל כן בדעת הרמב"ם ומדויק לפי"ז לשונו הטיב במ"ש דוקא משום דא"פ במחובר משום דהשתא דאמרינן דנגועין ר"מ היא היו יכולין לומר ג"ב בכל המתלקט דהא ר"מ אית לי' ברירה ואע"ג דהרמב"ם גופא פסק דאין ברירה מ"מ הביא שפיר הא דנגועין לגלות לנו דמיני' מוכח דא"פ מדאורייתא וכרבא כמ"ש וזו שסיים וכמו שבארנו ודו"ק:

ובאמת נ"ע קצת לעת הפנאי דהא אנן קיי"ל אין גז"ש למחצה ועיין בבכורות דף כ"ב ובזבחים מ"ח וכיון דאנן קיי"ל וילפינן האי גז"ש קודש קודש לענין חומש וביעור כדאיתא בקידושין דנ"ו א"כ למה לא ילפינן נמי מהאי גז"ש דא"פ במחובר:

אך לדברינו הנ"ל קשה לי מאי פריך הש"ס בב"ק לר"י מהאי דנגועין דלמא סבר ר"י ג"כ דהאי דנגועין ר"מ הוא וה"ל דפריך ר"י לשיטתו דאמר דנגועין ור"ד אמרו ד"א א"כ ע"כ אסיק המקשן הכי ומאי משני הגמ' לא תימא כל הנלקט וכו' וא"ל דהמקשה הי' ס"ד דאי ר"מ היא הא ר"מ אית לי' ברירה והנגועין ל"ל ברוכה דלמא סבר ר"מ הטעם דא"פ במחובר הוא מ"הת א"כ לא מצי נגועין לומר כל המתלקט משום פדי' במחובר ובכל הנלקט דהיינו לכשיהא נלקט ליכא משום פדי' במחובר כמ"ש וא"ל דא"כ מ"מ קשה על ר"י הא ר"י ל"ל ברירה ור"י הוא אמר הלכה כסתם משנה ור"מ הא אית לי' ברירה ז"א חדא דזו אינו מכורם דאית להו להנגועין ברירה דהא כל הנלקט קאמרו אע"ג דנגועין ר"מ היא ועוד דהא בלא"ה קשה איך ר"י הוא נגד סתם משנה דהלוקח וע"כ סבר המקשה דיש חילוק בין היכא שמתנה בפירוש להיכא שאמר סתם וצ"ע:

הטור בסי' שס"ה לא"מ פסק דר"ש ורבנן ל"פ אלא בכותי אבל בישראל הוי יאוש בין בגנב בין בגזלן עיין בב"ק בסוגי' דיאוש וע"ש בש"ך ובש"ס:

והנה הש"ך בסי' שנ"ג הכריע ברור מש"ס דלמ"ד שינוי רשות ואח"ב יאוש קנה ע"כ ס"ל דיאוש שלא מדעת הוי יאוש ולפי"ז קשה לי על הטור הא רב סבר בב"ק דף קט"ו ש"ר ואח"כ יאוש קנה ובב"ק דף ס"ד איתא דרב ס"ל יאוש קנה א"כ קשה על רב האי דהקשה ר"י לר"ל ממתניתין גנב והקדיש וליכא לתרץ לדידי' כתירוץ הש"ס דסבר כנגועין דא"כ קשה קושיות התו' שם דהא נגועין ע"כ סברו יאוש לא קני ותירוצם לא שייך לרב משום דרב הא סבר יאוש של"מ הוי יאוש ותירוצם בתרא נמי לא מצי למימר דהיינו דסתם גנבה לא הוי יאוש משום דהא כאן איירי בישראל ולדעת הטור בישראל הוי יאוש לכ"ע וצ"ע:

ונ"ל דהתו' הקשו שם האיך מדמה הש"ס הקדש לחילול דאע"פ שא"י להקדיש יכול לחלל דזכין לאדם אף דאינו שלו ואינו ברשותו ע"ש והנה בקידושין בפ' הא"מ מתרצים התו' קושייתם זו ור"ל דזכי' הוא מטעם שליחות וכל היכא דאיהו ל"מ עביד ל"מ עביד שלית. והכא הגנבים אינם יכולי' לחלל משום דאינו שלהם זו תוכן תירוצם ולפי"ז רב דסבר יאוש קנה וסבר דשינוי רשות אח"כ נמי קנה סובר לפי"ז דיאוש של"מ קנה א"כ יכולין הגנבים בעצמם לחלל אע"ג דהוי יאוש של"מ ומני לפי"ז הנגועין נמי מחללין א"כ נוכל לומר דהנגועין סברו יאוש קנה והחילול הוא מטעם זכי' ורב סבר כנגועין והש"ס דפריך לר"ל משום דלא מצינו בפירוש דפליגו תנאים ביאוש ור"ל מני סבר דיאוש של"מ לא הוי יאוש וע"כ מדמה הקדש לחילול ועיין בפ"י ולפי"ז ליכא למפרך לרב מהאי דהקדש משום דס"ל כהאידך תנאים דנגועין ומתורץ הטור ולא כדעת הכ"מ בפ"ט מה' מ"ש ע"ש:

ולפי"ז יש לי להוכיח כשיטת התו' בפ' א"מ דלא כדעת הש"ך בח"מ בסי' שנ"ח סק"א שר"ל שם דיאוש של"מ אינו שייך אלא דוקא היכא שגם אח"כ אינו מיאש כמו באבדה או גנבה אלא משום שאינו יודע היכן הוא ובע"כ הוא מיאש א"כ אמרינן מעיקרא באיסורא אתא לידי' דבמה קנה אי ביאוש הא השתא אינו מתיאש והלא הי' יודע שהוא אגלו לא מתיאש משא"כ אם אח"כ כשידע שזה אכל פירות שלו כהאי דארים שם אינו מקפיד עליו ויתרצה א"כ השתא נמי בהתירא אתא לידי' לא שייך יאוש של"מ ע"ש ובתו' בפ' א"מ והנה לדעת הש"ך קשה מאי פריך הש"ס לר"י מהאי דנגועין דלמא סברו הנגועין יאוש קנה ויאוש של"מ הוי יאוש ולפי"ז יכולין הנגועין להיות שלוחי דגנבים וחילול שאני אבל ר"י פסק לענין יאוש כהאי סתמא דגנב ואח"כ הקדיש:

אך ז"א דאי הנגועין ס"ל יאוש של"מ קני ע"כ סברו ש"ר ואח"כ יאוש נמי קני א"כ קשה ממ"נ על ר"י האיך סבר בב"ק בדף קט"ו שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני נגד סתם דנגועין רק אי אמרינן כדעת הש"ך א"כ בודאי הנגועין הנגזלין יתרצו במה שאכלו כדי שיוכלו להיות שלוחי הגנבים שלא יכשלו ולפי"ז בהתירא אתא לידי' ולא שייך תו יאוש של"מ ולא דין השינוי רשות היכא דבאיסורא אתא לידי' ואח"כ יאוש ולא קשה תו על ר"י וקשה כמ"ש ודו"ק:

בד"א נ"ל הטור דהנה וש לדקדק בקו' התו' דהקשו הא נגועין ע"כ סברו דיאוש קני דסתם גנבה יאוש בעלים דילמא משום תיקון שלא יכשלו האוכלין אמרו הנגועין בכל יום ויום בפירוש דלא מתיאשו מהאי כרם האי דאיגנבו העוברי דרכים וא"ל א"כ מה הועילו הנגועין הא נכשלו באיסור גזל די"ל דגזילה אפשר בהשבה וכל מה דיוכלו לתקן ולהצילם מעבירה תקנו וא"כ אי בעו הגנבים יוכלו אח"כ להשיב הגנבה וליכא אפי' איסור כמו שנהגה שם בפסחים דף כ"ט ע"ב מוכח מדברי תו' בפ"ש מכאן מוכיח ר"י וכו' ע"ש וצ"ל דתו' הקשו לר"ל ור"ל לדידי' ס"ל בכל לאו שניתוק לעשה קיימו ול"ק וכמ"ש רש"י בחולין דף קמ"א ע"א דהיינו שצריך לקיים העשה בתוך כ"ד בהעברת הלאו א"כ לפי"ז אי לא מתיאשו הנגועין אינו נצולין הגנבים מאיסור גנבה דעברו באכילתן מיד ויש להם יותר תקנה טובה ביאוש (אע"פי שיש לפקפק דביאוש הוא שלו מ"מ עבר אאיסור גנבה) ולפי"ז י"ל דרב ס"ל בטלו ול"ב ול"ק קו' התו':

ובדרך יותר פשוט נראה ליישב הטור דס"ל לרב דנגועין היינו ר"מ דלא כר"י דאמר נגועין ור"ד אמרו ד"א א"כ י"ל דנגועין סברו יאוש קני ורב כוותייהו ס"ל:

הרשב"א בחידושיו לב"ק הביא שם בדף קי"ד בשם הראב"ד דכי קתני במתני' הרי אלו שלו דלא מפקא בעלים בלאו

בלא כלום קאמר משום דקני לי׳ ביאוש וש״ר אבל בדמים מיהו בעי לאהדורי משום דבאיסור אתא לידי׳ דיאוש כדי ל״ק ע״ש ובב״י לטור ח״מ סי׳ שנ״ג ועיין בסמ״ע וקשה לי דבב״ק דף ס״ח איתמר המוכר וכו׳ רב ששת אמר פטור חיובא לאחר יאוש הוא דאהני מעשיו דהוי יאוש וש״ר וע״ש בתו׳ בד״ה מה טביחה דכתבו דאהני מעשיו קרי לי׳ דוקא היכא דאפקא מרשות בעלים לגמרי והשתא לדעת הרא״ד מאי האי דאהני מעשיו הא לא אפקא מרשות בעלים דלא קני הלוקח גוף החפץ מעולם משום דבאיסורא אתא לידי׳ ולא אפקא לא שם ולא רשות בעלים מננו מעולם ור״ש ע״כ ס״ל דיאוש כדי ל״ק דאל״כ שלו הוא טובח ושלו הוא זבין וצ״ע לכאורה:

וצ״ל דס״ל לרא״ד כתירוץ השני מהתו׳ שם והיינו דמה טביחה אהני מעשיו דמחסרא ממון ולאו דקנה לי׳ א״כ ה״ה מכירה אהני מעשיו דמחסרא ממון בעלים דצריכין ליתן דמים וה״ה בפשיטות לתירוץ זה לא בעינן שיהי׳ טביחה ומכירה דומי׳ לגמרי ועיין ע״ז:

מסכת שבועות שיטה דשעירים מה שחנני ה׳ בשנתקנו:

ראשון נאמר לתרץ קו׳ התו׳ בדף ז׳ ע״ב בד״ה במזיד וז״ל וא״ת הא לא אתי׳ לכלל חטאת בצירוף קו׳ התו׳ בד״ה בשוגג ולא וכו׳ במה שהקשו וז״ל וא״ת והמקשה מאי קאסבר דאי איירי בטומאת מ״וק וכו׳ ע״ש:

דהנה ראיתי בס׳ קרבן אהרן פ׳ אחרי מות הובא שם בשם המהרש״ך שהוקשה לו מאוד בהבנת דברי התוס׳ בד״ה במזיד במה שתירצו דאע״ג דלא אתא לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מ״וק דאתא לכלל חטאת א״כ למה לא נאמר הה״ג בתנאי בר קרבן דאם יכפר נמי אשאר עבירות אין לחוש אם התנהו ב״ק כיון דמכפר נמי אטומאת מ״וק ובזה לבד הוא דנחוש דלא יהי׳ ב״ק דומי׳ דפשעים דלא ב״ק וא״כ איך אמרו בתוס׳ דמסיפא דדרים זה בקרבן חטאים דומי׳ דפשעים וזה לא נחוש כ״א בטומאת מ״וק וכללות דבריו בתירוצו כפי מה שהאריך שם הרב בק״א דדרשא דאתא לכלל חטאים אית לן תרי קראי דחד משמע מיני׳ דלא בעי לכלל חטאת והיא דרשת דומי׳ דפשעים דבפשעים ליכא חטאת וקרא דכל חטאתם דבעי דאתיא לכלל הטאת לכן מוקמינן דהאי דבעי דאתא לכלל חטאת בטומאת מ״וק דוקא והאחר נאמר דהוא לכל שאר מילי דלא בעינן אלא דומי׳ דפשעי׳ ופשעים לא אתו לכלל חטאת אבל דרשא דבר קרבן דהיא מחטאתם לכל פשעיהם דומי׳ דפשעים דאין לנו שום קרא סותר דרש זה לא מוקמינן לי׳ אלא בכל מילי כן הבין הרב בעל ק״א בכוונת תירוצו ע״ש:

לפי״ז הקשיתי לכאורה קו׳ עצומה דמאי פריך הש״ס לקמן בדף ח׳ ע״ב נימא חטאי׳ דומי׳ דפשעים וכו׳ ומשני לישתוק לכל חטאתם איך ס״ד לומר דומי׳ דפשעים דאינו ב״ק לעולם א״כ לשתוק מטומאת ב״י דאתא למעט דאינו מכפר בשאר עבירות האיך אפשר לכפר בשאר עבירות דהא י״ב ואין בה וי״ב מזיד הוא בשאר עבירות א״ב וי״ב ב״ק הוא א״ב וא״ב הא אתא לכלל חטאת ובס״ד דהשתא נאמר דצריך להיות דוקא דומי׳ דפשעים דאינן ב״ק לעולם ולפי דברי מהרש״ך אף דמכפר על טומאת מ״וק בא״ב וי״ב דלא באו לכלל קרבן לעולם השתא דאתי׳ מחטאים דומי׳ דפשעים ושום קרא אינו סותר צריך להיות התנאי דאינו בא לכלל קרבן לעולם אף בשאר עבירות וא״כ קשה לשתוק מטומאת ב״י אלא מדאיצטריך מטומאת ב״י ע״כ צריך להיות התנאי דאתא לכלל חטאת ומשכחת שפיר אף בשאר עבירות בא״ב וא״ב וצריך לכתוב מטומאת ב״י ולפי״ז קשה לישתוק לכל חטאתם דהא ידעינן שפיר דבעי דאתי׳ לכלל חטאת מקרא מטומאת ב״י וצ״ע לכאורה:

וצ״ל דאי לאו קרא לכל חטאתם הו״א כס״ד דומי׳ דפשעים דאינן ב״ק לעולם והיינו במזיד ולא אתרי בי׳ ומשכחת לי׳ א״כ שפיר נמי בשאר עבירות ולכך צריך לכתוב מטומאת ב״י וצריך ג״כ קרא דלכל חטאתם לסתור הסיקש חטאי׳ דומי׳ דפשעים דאינן ב״ק לעולם:

לפי״ז ל״ק קו׳ התו׳ שהקשו והמקשה מאי הוי סבר וכו׳ די״ל דודאי אי איירי בטומאת מ״וק לחוד ידע המקשה שפיר דאיירי בשוגג ולא אתידע דהיינו י״ב וא״ב אבל אי איירי כמי בשאר עבירות פריך שפיר או בר קטלא או ב״ק הוא ולא מצי איירי בשוגג ולא אתידע לי׳ דהיינו א״ב וא״ב דא״כ קשה לישתוק מכל חטאתם דמדאיצטריך מטומאת ב״י ממילא נסתר הסיקש דומי׳ דפשעים דאינן ב״ק לעולם ומשני הש״ס הכי דאי ל״כ לכל חטאתם הוי מוקמינן במזיד ולא אתרו וכנ״ל והשתא דכתיב קרא לכל חטאתם אוקמינן בשוגג ולא אתיידע לי׳ וזו כלו תירוץ אחד הוא בגמ׳ ולפי״ז מיושבת נמי קו׳ התו׳ במה שהקשו היך מוקמינן במזיד והא לא אתיא לכלל חטאת דהא דמוקמינן במזיד היינו אי ל״כ לכל הטאתם ואז לא בעינן תנאי דאתיא לכלל חטאת מש״כ השתא דכתיב לכל חטאתם באמת לא איירי במזיד רק בשוגג ולא אתיידע לי׳ אבל אי אמרינן דהא דמוקמי בשוגג וכו׳ הוא תירוץ בא״פ נפשי׳ קשה בהאי שינוי׳ דלא הסיק מסברת מזיד ולא אתרו מה שהקשיתי לעיל ודו״ק היטב:

ואי קשה לדברי מהרש״ך האיך אפשר לומר כן והיינו דכל מה דאתא מכח הסיקש דומי׳ דפשעים צריך להיות התנאי בחדא כמו באידך א״כ קשה מ״ש התו׳ לקמן בדף ט׳ ע״א בד״ה חיצון וז״ל ול״ל שיתלה על שי״ב וי״ב היכא דאתיידע לי׳ סמוך לשקיעת החמה וכו׳ איך אפשר לומר כן דלפי״ז קשה קו׳ בעל ש״י שהביא מהרש״א לעיל בתו׳ ד״ה ונכפר חיצון וכו׳ לישתוק מקרא דאחת דכפרה א׳ ולא ב׳ מכפר דצריך לכתוב דלא נימא דנכפר פנימי אדידי׳ ואדחיצון כקושית הש״ם דהא ז״א אלא אם החיצון מכפר אאין בה וי״ב אבל השתא אי אמרינן כקו׳ התו׳ דחיצון מכפר אאתידע לי׳ סמוך לשקיעת החמה ממילא ל״ק קושית הש״ם דהא על זה לא מצי הפנימי לכפר בלא זה דבפנימי כתיב בפירוש חטאים דומי׳ דפשעים דאינו מכפר אבר קרבן סמוך לשקיעה ועיין בדף ח׳ בתו׳ ד״ה ואתידע לי׳ אך לזה י״ל וליטעמך דהא בלא״ה קשה על ר׳ ישמעאל ל״ל אחת לומר דאינו מכפר ב׳ כפרות הא התו׳ כתבו לעיל דכל מה שהקשה הש״ם ונכפר פנימי אדידי׳ ואדחיצון אינו אלא מכח הסיקש דעל מה שזה מכפר זה מכפר ור״י דס״ל כר״מ לא ס״ל דאתקש להכי אלא רק לענין טומאת מו״ק א״כ ממילא נסתרת קושיות הגמ׳ לעיל המאי צריך קרא דאחת לומר דאינו מכפר אלא כפרה א׳ אע״כ דסבר הש״ם השתא דלר׳ ישמעאל דאית לי׳ הסיקש דמועדות דכלן שוין הם יכול הפנימי לכפר אדידי׳ ואדחיצון ואדר״ח ולכך צריך למכתב אחת דאינו מכפר אלא א׳ לפי״ז שפיר כתבו התו׳ דאיכא למימר דחיצון מכפר על י״ב וי״ב סמוך לשקיעת החמה ואעפ״כ צריך למכתב אחת גבי פנימי דלא יכפר אדידי׳ ואדר״ח ודו״ק:

עתה באתי ליישב קו׳ התו׳ בדף ט׳ ע״א בד״ה מ״ט שהקשו מאי קבעי הא ע״כ ליכא לאוקמי לכפרת רגלים ור״ח אלא בא״ב וא״ב עיי״ש בצירוף קושייתם בדף י׳ ע״א בד״ה ואיתקש שהקשו אי פנימי נמי איתקש בהאי הקיש אמאי אצטריך לר״י חטאת לה׳ ע״ש דלכאורה נ״ל פשוט לתרץ דהא כתבו לעיל נימא תרווייהו הדפנימי לחוד והוי פנימי לתלות וחיצון לכפרה ותירצו דא״כ לא הוי כפרת פנימי אתא לכלל חטאת כיון דחיצון מכפר ע״ש וזו שייך דוקא בפנימי וחיצון דבין זה לזה לא הי׳ יכול להביא חטאת אי אתיידע לי׳ משום דהוי יו״כ אבל בין פנימי לר״ח ורגלי׳ בודאי אתי׳ לכלל חטאת אי אתיידע לי׳ בינתים דיכול להביא קרבנו ולפי״ז מאי האי דהקשו די״ל דאי לא כתב חטאת לה׳ הו״א דר״ח נמי מכפר אדפנימי י״ב וא״ב ופנימי לתלות ור״ח ורגלים לכפרה וזהו אתיא לכלל חטאת להכי קבעי מ״ט דר״י דילמא אי״ב וא״ב ומשני שפיר משום דכתיב חטאת לה׳ דלא יכפר ר״ח אי״ב וא״ב המאי דפנימי תולה ועיין וממילא ל״ק קו׳ ב׳ מהתו׳ שהבאתי לעיל משום דאף אי פנימי איתקש בהאי הקישא איצטריך אפ״ה חטאת לה׳ דלא נימא כמ״ש וצ״ע לכאורה:

אך לזה י״ל דהתו׳ הקשו לתירוצם בתרא שכתבו בדף ט׳ בד״ה אלא דלא מקרי פעמים בשנה משום דאינו זמנו קבועה אבל בקרבן דזמנו קבועה הוי תלי׳ וכפרה פעמים בשנה ע״ש לפי״ז הקשו שפיר ל״ל חטאת לה׳ דע״כ מכפרים אא״ב וא״ב משום די״ב וא״ב תלי׳ וכפרה כנ״ל בל״ז ממועט מאחת בשנה והתו׳ שהקשו לעיל דנימא פנימי לתלות וחיצון לכפרה אפשר דהקשו לפום תירוצם קמא שכתבו מ״מ כפרה זו של תלי׳ אינו אלא פ״א בשנה ומצי איירי בכה״ג או אפשר דהקשו לתירוצם בתרא ולס״ד דמקשה שהקשה ונכפר אדידי׳ ואדפנימי

יקשה כן דהא לא ידע עוד מקרא דאחת בשנה וקושייתם דהכא ודלקמן קאי לתירוצם הב' ע"ש:

אבל נראה לי להוכיח דע"כ לר' יהודא צ"ל תירוץ השני מהתו' לומר דתלי' וכפרה הוי פעמים בשנה ולפ"ז ל"ק הנהו תרי קו' מהתו' וכמ"ש דהנה לעיל כתבו התו' בד"ה ונכפר וז"ל דאכך קושי' ודאי ידע המקשן שיתרץ לי' אחת בשנה הואיל והחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו וכו' ע"ש וראיתי להגאון בעל פני משה בפירושו לירושלמי שהקשה על תירוצם זה א"כ השתא דפריך לי' אמר קרא אחת בשנה אכתי אמאי לא פריך לי' דילמא מאחת בשנה לא אימעט דלא ליכפרו תרווייהו כפרת פנימי וניהו דסברת התרצן לא כן הוא מ"מ ליפרך היא גופא מנ"ל דהא להאי נמי אילטריך מיעוטא והיא הסברא החיצונה היא למעט תרווייהו אכפרה אחת וא"כ קשה אכתי נכפר חיצון אדידי' ואדפנימי ותירץ דבתירוץ זה ס"ל ג"כ כרש"י דאחת בקרא בתרא ג"כ מיותר ומיני' הוא דידעינן למעט גם לזה דלא נכפר חיצון אדידי' ואדפנימי ומקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור לחודש ממעטינן דלא נכפרו תרווייהו אדפנימי כסברת קושייתם והתו' שכתבו לקמן דאחת בתרא אתא לשום דרשא קאי בתירוץ ב' שתירצו לעיל אהאי קושי' דאין סברא שיבואו שניהם כ"א על טומאה שאירעו בין זל"ז ול"צ ע"ז קרא למעט וממילא מקרא קמא ממועט דלא נכפר חיצון אדידי' ואדפנימי וקרא בתרא אתא לשום דרשא עכ"ד הפ"מ:

ולפי"ז צ"ל ר"י דסבר רגלים ור"ח מכפרים כפרה אחת א"ב וא"ב ע"כ מוכח משעירי ר"ה דיש סברא לבוא על טומאה דאירעו בין זל"ז וכן מוכח מן הירושלמי שהביא בהלכה ד' התוספתא ספ"ק דשבועות שני שעירי עצרת ושני שעירי ר"ה אם כיפר הראשון על מה בא השני על טומאה דאירעו בין זל"ז ומקשה התם בירושלמי והלא התוספתא שם הם דברי ר' שמעון דהא רישא ר"ש היא ולר"ש חולק קרבנות הם פי' דלר"ש אינו צ"ל על טומאה דאירעו בין זל"ז די"ל ר"ה הי' מכפר על א"ב וא"ב ובר"ה ג"כ מכפר ר"ח על טהור שאכל הטמא משמע דלר"י דר"ח ור"ה כפרה אחת מכפרים ע"כ בא על טומאה שאירעו בין זל"ז (וכן הוכיח שם הרב בפ"מ דלר"ש אינו צריך לומר דבא על טומאה שאירעו בין זל"ז כי מכבשי עצרת ג"כ אין ראי' כיון דאחד בא בגלל לחם לא אילטריך למימר שהשני דמוספין בא על טומאה דאירעו בזל"ז ע"ש) בפרט למעיין שם בזבחי' דף ו' נראה מוכח דלר"ש לא בא על טומאה דאירעו בין זל"ז ואם יש סברא לומר לר"ש הוא דוקא טומאה דאירעו בין הפרשת רגל זה להפרשת רגל אחר ע"ש בסוגי' עכ"פ לר"י מוכח כראי מוצק מכח שעירי ר"ה דיש סברא לומר דבא על טומאה דאירעה בין זל"ז אשר ע"כ מהנראה דגם זה תלו בפלוגתי' דרש"י ותו' ור"י ור"ש דלר"י נסתר מ"ש התו' בתירוצם דאין סברא לבוא על טומאה דאירעו בין זל"ז וע"כ צ"ל כתירוצם קמא דהאי ידע דמאחת שמעינן למעט וע"כ צ"ל כרש"י והיינו דאחת בתרא ג"כ מיותר למעט היכא דחיצון מכפר בל"ז כפרה אחרת אדידי' ולר"ש אפשר לומר דאין סברא לבוא על טומאה דאירעו כתירוץ השני מהתו' ול"צ ע"ז שום מיעוט וממילא ממועט מאחת קמא דחיצון אינו מכפר אדידי' ואדפנימי ואחת בתרא לשום דרשא:

והשתא לפי"ז אי אמרינן כהאי תירוצם דתלי' וכפרה הוי נמי פעמים בשנה הדרא קושיות הש"ס לר"י לדוכתי' ונכפר חיצון אדידי' ואדפנימי ותרי קראי דאחת צריכו למעט להיכא דתרווייהו יבואו אתרווייהו חדא להיכא דשניהם באו לכפרה או לתלי' וחדא להיכא דאחד בא לתלות והשני לכפר ואכתי היכא דחיצון בא בל"ז לכפרה דידי' מנ"ל דלא יכפר נמי אדפנימי בשלמא לר"ש י"ל בתירוץ זה דלא דרש אחת לשום דרשה ועל טומאה דאירע בלא"ה ל"צ קרא למעט דאין סברא אבל לר"י קשה אע"כ מוכח לדידי' דאחד לתלות וא' לכפרה לא מקרי ב' בשנה ואחת בתרא אתא למעט דלא נכפר חיצון אדידי' ואדפנימי ול"ק קושיות התו' וכמ"ש:

ואין לפקפק האיך אפשר לומר דאי ל"כ חטאת לה' הו"א דפנימי ור"ח אתו תרווייהו אי"ב וא"ב חדא לתלות וחדא לכפרה א"כ ליפתוק לכל חטאתם כקו' התו' אליבא דר' ישמעאל וכהתירוצם אין לומר דלא נכפר כפרה גמורה דאם יכפר פנימי כפרה גמורה הוי פעמים בשנה עם ר"ח דבשלמא תוס' הקשו שפיר אימא פנימי לתלות וחיצון לכפרה אפשר להאי תירוצם בתרא דתלי' וכפרה הוי פעמים בשנה וע"כ קאי קושייתם להמקשן דלא ידע אכתי מאחת בשנה לפרוך הכי אבל התו' לקמן הקשו למסקנא דידעינן שפיר מאחת בשנה וא"ל כמ"ש דא"כ קשה ככ"ל ואף אי בעינן לכל חטאתם דצריך התנאי דאתא לכלל חטאת מ"מ ליפתוק מחטאתם דאתא לגלות דבעינן שלא יכפר כפרה גמורה דהרי לימודים הם ואף אי אמרינן כמ"ש התו' שם בתירוצם לר"י דאיצטריך דלא נימא לכפר כפרה גמורה (ועיין פי' לדבריהם בחידושי מהריב"ל) דהתם אסקי בתירוצם דר"י כלהו דרש מחטאתם וכל לא דריש א"כ יותר קשה ליפתוק כל הקרא דע"כ מחטאת לה' מוכח תרתי דפנימי אתי' לכלל חטאת ולא נכפר כפרה גמורה אך ז"א דיש ליישב ולומר דאיצטריך לכל חטאתם דלא נימא דאיירי במזיד ולא אתרו בי' וממילא ל"ק ג"כ קו' התו' לר' ישמעאל אף דהם לא נחתו לתרץ כן וק"ל:

אך עם כל זה לא יצאו דברי אלה הפקפוק ריקם והועילו לנו לתרץ במו קושיות אמ"ו הגאון נ"ע מה שהקשה בספרו מהר"ס ברבי ח"ס על התו' בדף ט' ע"א בד"ה על שא"ב במ"ש ולפי המסקנא וכו' א"כ אימא לעולם איפוך והיינו דפנימי לתלות ור"ח לכפרה ע"ש שהניח קו' זו בצ"ע (והיינו בודאי דהקשה לפום תירוצם דתלי' וכפרה לא הוי פעמים בשנה וכמ"ש לעיל) ולענ"ד ל"ק משום דהתו' לא נחתו לתרץ קושייתם ל"ל לכל חטאתם למזיד ול"א בי' רק דאיצטריך דלא נכפר כפרה גמורה א"כ ליפתוק קרא מיני' דע"כ לא יכפר כפרה גמורה משום דא"כ הוי פעמים בשנה כמ"ש לעיל ודו"ק:

ולפי"ז יש ליישב נמי קו' מהרש"א לעיל בתו' בד"ה במזיד ול"א בי' שהקשה מאי משני הגמ' בשוגג ולא אתידע לי' דהוא א"ב וא"ב והא ר"ח מכפר וממועט מאחת ודחק מאוד ליישב ע"ש וי"ל דש"ס משני אליבא דר' יודא ויותר אפשר לומר דלר"ש צ"ל לתרץ דבלא"ה קושיות הש"ס מוכרע ממקומו דלא איירי בשאר עבירות ולר"י הוכחנו לעיל דתלי' וכפרה לא הוי פעמים בשנה ולפ"ז יוכלו תרווייהו לכפר אא"ב וא"ב דהיינו פנימי לתלות ור"ח אכפרה ובשאר עבירות א"ב וא"ב אתי לכלל חטאת ודו"ק:

בדרך אחר נראה לתרץ הנהו תרי קושיות מהתו' וקו' מהרש"א הנ"ל בצירוף עוד קו' התו' בדף ח' ע"ב בד"ה מה שהקשו לר"י ל"ל היקש וכו' עיי"ש די"ל דהא לא מצינו בפירוש דר' ישמעאל ס"ל א"ב וי"ב הוא ב"ק אף בטומאת מ"וק אלא הש"ס קאמר לקמן אליבי' מדדריש ונעלם על העלם טומאה ועל מקדש ואדרבה דלכאורה הקשה אמ"ו בספרו מהר"ס ברבי קו' חמורה דמאי פריך הש"ס אר' ישמעאל דילמא מכח קו' הש"ס חיצון אמאי מכפר סבר באמת דבעינן ידיעה בתחילה ובסוף ע"ש לפי"ז אמינא לר' יודא אי לאו היקש הו"א דא"ב וי"ב ב"ק הוא אף בטומאת מ"וק כמו לר"י והוי אומר השתא דניפך מיפך דחיצון מכפר אי"ב וי"ב ופנימי ור"ח מכפרים אא"ב וא"ב משום כיון דא"ב וי"ב ב"ק א"ב וא"ב אתי' לכלל חטאת וקרא דלכל חטאתם אילטריך אמזיד ולא אתרו בי' והיינו דפנימי תולה ור"ח מכפר ולא הוי פעמים בשנה ואילטריך להכי היקש דע"כ מה שפנימי מכפר מכפר החיצון דהיינו אידיעה וע"כ צ"ל דא"ב וי"ב לאו ב"ק הוא וממילא ע"כ הפנימי מכפר אי"ב וא"ב משום דא"כ לא אתי' לכלל חטאת ול"ק קו' התוס':

לפי"ז מוכח מכח היקש לר"י דתלי' וכפרה לא הוי פעמים בשנה דאל"כ קשה קו' התו' הנ"ל דל"ל כמ"ש דתרווייהו אא"ב וא"ב חדא לתלות וחדא לכפרה משום דאם יו"כ ור"ת אתי' לכלל חטאת בתלי' וכפרה מ"מ הוי פעמים בשנה וממועט מקרא דאחת אע"כ דלא הוי ב' בשנה לר"י וממילא נתיישבו כל הקושיות הנ"ל על נכון כמ"ש בדרך הראשון ודו"ק הטיב בזה:

עתה באתי לתרץ קו' אמ"ו בס' מהר"ס ברבי ח"ש דהקשה במ"ש התו' בד"ה ונכפר דאם חיצון מכפר על הפנימי א"כ לא אתי' לכלל חטאת לפ"ז מאי האי דפריך הגמ' לקמן אר"ש דיליף דרגלים מכפרים אא"ב וא"ב דלא משכחת גבי' כפרה אחרינא אימא דמכפר אי"ב וא"ב והפנימי לתלות ורגלי' לכפרה דבין חיצון ורגלים דאינו ביום אחד אתי' לכלל חטאת וצ"ל נמי דקו' קאי אי אמרי' דתלי' וכפרה לא הוי פעמי' בשנה דאל"כ

יליף הש"ס שפיר דזה ממועט מקרא דאחת ועיין וא"ל כמ"ש לעיל בייסוב קושיות המ"ו על התו' בד"ה על וכו' דא"כ ליפתוק קרא דמחטאתם דלא נכפר כפרה גמורה דהא זה ידעינן השתא ממילא דאם הפנימי מכפר הוי ב' בשנה וממועט מאחת דז"א די"ל כמ"ש לעיל דדוקא על התו' יש להרץ כן דלא כתוו לתרץ קושייתם דקרא מחטאתם אינטרך דלא נימא דאיירי במזיד ולא אתידע בי' משא"כ על סתמא דש"ס קשה דלמא אינטרך מחטאתם להכי ומכ"ל דרגלי' מכפרים א"ב וא"ב כן כ"ל לבאר קו' המ"ו שהיא לכאורה תמוה:

ונ"ל לתרץ ולהוכיח דר"ש ס"ל ע"כ דתלי' וכפרה הוי ב' בשנה ויליף הש"ס לפי"ז שפיר אליבי' דרגלי' מכפרי' את"ב וא"ב דהנה בס' פ"י מחידושי פ"א כתב דר"ש דיליף לקמן ההיקש שעיר המשתלח לפנימי ה"כ אין היקש למחצה וכמו דמשתלח מכפר על כל היום על העבירות שנעשו אחר השעיר כן הפנימי תולה אי"ב וא"ב דנעשו אחר הקרבתו ע"ש ולפי"ז לכאורה ק"ט לר"ש ל"ל אחת בשנה דלא יכפר חיצון אדידי' ואדפנימי תיפוק לי' דליכא נפקותא דאם הפנימי תולה על כל היום א"כ לא משכחת תו טומאה דאירעו בין זל"ז כמ"ש התו' לקמן גבי שעיר המשתלח בשלמא קו' בעל פ"א שם שהקשה דאחת קמל"ל דקשה קו' התו' א"כ חיצון למה בא כלל והירוצם משום טומאה דאירעה לא שייך אליבא דר"ש לק"מ די"ל דכוונת התו' כמ"ש שם המהרש"א דודאי יכפר פנימי אחיצון ג"כ משום זימנין דלא עביד חיצון ואיכא נפקותא טובא משא"כ קושיות הגמ' בתר הכא דיכפר חיצון אפנימי נמי ל"ק תו וא"כ אחת בשנה ל"ל אע"כ צ"ל דאחת אתי' לר"ש למעט דלא נימא דפנימי יתלה ורגלי' מכפרים דאתי' לכלל חטאת ולפי"ז ממילא מוכח דתלי' וכפרה הוי פעמים בשנה ויליף הש"ס שפיר לדידי' דרגלים מכפרים את"ב וא"ב ודו"ק:

בסיגנון זה יש לתרץ קו' עצומה מה שהקשו הגאון בעל פ"י והגאון המ"ו בעל מהר"ס ברבי והיינו מאי האי דפריך הש"ס לר' ישמעאל חיצון אמאי מכפר הא לא אשכחין בהדי' דר"י אמר א"ב וי"ב ב"ק הוא אלא דש"ס קאמר לה לקמן בס"פ מדרשא ונעלם ונעלם ב' פעמי' על העלם טומאה ועל העלם מקדש דחייב מש"ה ס"ל דלא בעי ידיעה בתחילה דלית לי' קרא להכי ע"ש ואימא דמכח קו' זו חיצון אמאי מכפר ס"ל דבעי ידיעה בתחילה ולא ס"ל כר"מ דכל השעירים כפרתן שוה וצ"ע לכאורה:

ונ"ל די"ל דסתמא דש"ס הי' סבר דסברא חיצונה היא דתלי' וכפרה הוי ב' בשנה ויש סברא להביא קרבן על טומאה שאירעה בין זל"ז וכמ"ש התו' לעיל בתירוצם קמא ולפי"ז הי' קשה לש"ס לר"י ונכפר חיצון אדפנימי נמי ותרי פעמי' אחת בשנה אתו חד למעט דלא נימא שניהם לתלות אי"ב וא"ב וחד דלא נימא פנימי יתלה ורגלים מכפרים על י"ב וא"ב ועדיין ל"ל למעוטא דלא נכפר חיצון אדידי' ואדפנימי דיש סברא יותר לומר כן אם לא ממועט מקרא מיותר כמ"ש לעיל בשם הפני משה אע"כ סבר הש"ס דר"י ס"ל דא"ב וי"ב ב"ק הוא ולפי"ז ע"כ מוכח מכח קרא דתלי' וכפרה לא הוי פעמי' בשנה נגד הסברא החיצונה וממילא ל"צ קרא ע"ז למעט אלא דהקרא אתא למעט דלא יכפר החיצון אדפנימי נמי והשתא לפי"ז י"ל דר"י סבר האי גז"ש מלין דר"ח מכפר על טומאת בשר ורגלי' מכפרי' את"ב וא"ב מכח לה' חטאת וקשה א"כ קושיות מהרש"א לקמן ל"ל לה' חטאת דהא ע"כ לא מכפרים רגלי' אלא א"ב וא"ב די"ב וא"ב הפנימי מכפר ועל טהור שאכל הטמא ר"ח מכפר ועל אותו החטא לבד כ"ע דרשו אותה ועיין בתו' ד"ה אותה וכו' ובמהרש"א שם ותירוצו לא שייך כמו לר"מ והיינו לומר דמכפרים א"ב וי"ב משום דא"ב וי"ב ב"ק הוא אע"כ דאיצטרך לה' חטאת משום דס"ד דפנימי יתלה על י"ב וא"ב ורגלים מכפרי' דאתו לכלל חטאת להכי איצטרך לה' חטאת ולפי"ז מוכח דתלי' וכפרה לא הוי פעמים בשנה דאל"כ אכתי קשה ל"ל חטאת לה' וא"כ ל"ל תו למעט תלי' וכפרה וקרא דאחת אתא למעט דלא יכפר חיצון אדידי' ואדפנימי:

אך הא תינח אי אמרינן לר"י דא"ב וי"ב ב"ק הוא אז ל"ק ונכפר חיצון אדידי' ואדפנימי משא"כ אי אמרי' דלאו ב"ק הוא לא מוכח כלל מלה' חטאת דתלי' וכפרה לא הוי פעמים בשנה די"ל כמ"ש המרש"א אליבא דר"מ דאתא למעט א"ב וי"ב וקשה א"כ ממ"נ ונכפר חיצון נמי אדפנימי כן נלע"ד ליישב קו' הגדולים הנ"ל ודו"ק:

פרק שבועות הדיינין

דף מ' הנה הגאון המ"ו בספרו מהר"ס ברבי ח"ר הקשה לכאורה קו' עצומה לאידך שינוי' בתו' ד"ה והודה לו וכו' דר"ג פטור אף מדמי שעורי' ואפ"ה חייב שבועה א"כ מה יענו לסוגי' דב"מ דף ק' שם היו לו שני עבדי' וכו' ופריך הגמ' מה שטענו לא הודה לו ומשני הא מני ר"ג וכו' ופריך אכתי הילך הוא וקשה הא הילך אינו רק שהוא מוכן ליטול מה שהוא מודה לו עיין רש"י בב"מ בסוגי' דהילך ולר"ג הא פטור מדמי שעורי' וליכא הילך ע"ש שהניחה בצ"ע:

ונראה לי לתרץ דבש"מ לב"מ דף ה' הקשה לרבה ב"כ ל"ל כי הוא זה דאינו חייב שבועה רק במין הטענה תיפוק לי' דפטור מממון מטעם מחילה וא"כ הוי לי' כופר הכל וממילא פטור משבועה ותירץ דהא בהא תלי' דאינו פטור מדמי רק כיון שהתורה מיעטה משבועה מכח קרא כי הוא זה וגלתה לנו דפטור אף מדמי ובזה פליגו ר"ג ורבנן ע"ש ולפי"ז פליגו בתרתי בממון ובשבועה אך התו' בב"ק שם בד"ה לימא הקשו ע"ז דא"כ למה טענו שניהם דחייב בודאי ממון ואפ"ה פטור משבועה אע"כ דזו סברא חיצונה והיינו מטעם מחילה:

ולענ"ד דזו אינו דלמ"ד טענו שניהם חייב שבועה א"כ קשה ל"ל כי הוא זה כמו שהקשה הש"מ אע"כ דהתורה גלתה דפטור מממון ולדידי' ל"ק קו' התו' בב"ק משום דהא באמת בטענו ב' חייב שבועה אך אליבא דמ"ד טענו ב' פטור משבועה ע"כ צ"ל דלאו הא בהא תלי' ולכ"ע פטור מטעם מחילה ואעפ"כ ל"ק לדידי' קו' התו' די"ל דקרא אתא להיכא דטענו ב' דחייב ממון לכ"ע ואפ"ה פטור משבועה וז"ב:

היוצא מדברינו דלמ"ד טענו שניהם חייב שבועה ע"כ צ"ל דר"ג ורבנן פליגו בתרתי דאל"כ קשה קו' הש"מ כמ"ש:

הרי"ף בשבועות הדיינן והתו' ריש פ' ב"מ דף ה' הוכיחו לפסק הלכה דטענו שניהם חייב שבועה דהא למ"ד הילך פטור פריך הש"ס למה אינטרך קרא למעט קרקע משבועה הא כל קרקע הילך הוא ומשני להיכא דתבעו כלים וקרקעות והודה בכלים וכו' ע"ש ואי ס"ד דתבעו שניהם פטור לא משני מידי ע"ש לפי"ז למ"ד הילך פטור ע"כ צריכין לומר דר"ג ורבנן פליגו בתרתי והא בהא תלי' וכמ"ש והשתא שם בב"מ רב ששת הוא דמשני התם ר"ג הוא ור"ש לשיטתו דס"ל בב"מ דהילך פטור וכמו דפריך הש"ס אליבי' וא"כ לפי"ז ע"כ ר"ג מחייב ממון כמ"ש ופריך הש"ס שפיר הילך הוא ודו"ק:

דף מ"א בתו' ד"ה מאי איכא הקשו על רש"י בהכותב גבי הא דאמר ר"כ אי פקח שמעון וכו' במ"ש דכ"מ היא דבדאורייי' בעי נקיטת חפץ וזו נגד הש"ס דהכא ועוד דרש"י סותר א"ע ממה דמפרש בהשולח ע"ש והתו' בהכותב פירשו באמת שם הך נפקותא דהיפך שבועה ובהגהות מיימוני בפי"א מה' שבועות מתרץ רש"י בדברים של טעם ואענה אף אני חלקי ואומר דרש"י ותו' ס"ל כשיטתייהו ולכן לא מני רש"י לפרש הכא האי כ"מ:

דהנה הכ"מ בפ' כ' מה' אישות הי"ז כתב בדעת הרמב"ם דדוקא בטוען ברי והביא עד המסייע לדבריו הוא דיכול להשביע אבל אם אינו יודע דפרע רק ע"פי העד דאמר דפרע אינו יכול להשביע שבועת המשנה והס"ך השיג על הכ"מ וסבר דכיון דקי"ל דתביעה ע"פי עד הוי טענת ברי וזקק לשבועה דאורייתא א"כ ה"ה לשבועת המשנה וכן מוכח מתשובת הרשב"א שהעתיק הרב"י בסי' ע"ב דאף בשמא צריך לשבוע עיין בח"מ סי' פ"ז:

ונראה להוכיח דרש"י סובר כדעת הכ"מ ממה שכתב רש"י במשנה דהכותב וכן עד אחד וכו' וז"ל בלא עד נמי יכול לומר אישתבע לי ומאי צריך להעד ע"כ וקשה דלמא מש"ה צריך לעד בטוען שמא וא"כ בלא עד לא הי' יכול להשביע אע"כ דס"ל כדעת הכ"מ ולפי"ז אף בעד המעיד בכה"ג נמי א"י להשביע וע"כ איירי מתניתן בטוען הבעל ברי ושפיר מתרץ רש"י כדמשנין בגמ' שם:

וראיתי בא"ות בסי' פ"ד ס"ק ז' דהוכיח מהתו' ראי' מכרעת בדעתם דלא ס"ל כהרב כ"מ ממה שהקשו בכתובות במעשה דאבימי דטען סיטראי הא השליח מעיד שפרע והו"ל כסכא דר"א ומשאיל"מ ותירצו דאיירי לאחר שנתקנה השת ע"ש

והא בסך עובדא לא הי' הלוה רואה הפרעון כמ"ש הרמב"ן להדיא בפ' חזקת הבתים כי אם נשען ע"פי העד א"ע"כ דלא ככ"מ:

וכ"כ יש לי להוכיח מתו' בכתובות דף פ"ה ע"א בד"ה מרענא ממה שהקשו למאי הלכתא צריך קים לי' בגוה הא י"ל דמועיל היכא דלוה טוען שמא א"ע"כ דלא ככ"מ:

והנה הרב מ"ל בפ"ה מה' שאלה ופקדון ה"ו כתב דלמ"ד עד המסייע פוטר השבוע דוקא כשטוען הנשבע ברי אבל בטוען שמא אינו כן כמו בנדון הרשב"א שמביא שם על השואל כלי מחבירו ונאבד המשאיל אומר הלע הי' שוה והשואל אומר א"י וע"א מעיד שאינו שוה אלא שקל דאילו לא הי' העד הי' המשאיל נוטל בלא שבועה כדין משאיל"מ עכשיו דיש כאן ע"א המכחיש את המשאיל אם רצה השואל משביע שבועת המשנה דנימא דע"א יסייע לנתבע אף בטוען א"י כמו. דמלינו לדעת הפוסקים הראשונים דע"א מחייב שבועה בטוען שמא כ"ש דיסייע לפוטרו את המוחזק דליתא. משום דמאי דמחייב שבועה בשמא לא מפני שמעיד להתובע אלא מפני שמכחיש את הנתבע ומה לי אם מסייע לתובע ממש או לא הא הוא מכחיש את הנתבע אבל בע"א המסייע דלא הוי טעמא בשביל שהוא מכחיש את התובע אלא בשביל שהוא מסייע לנתבע מש"ה צריך להיות מסייע ממש משא"כ כשטוען א"י אז אינו מסייע ממש אף דמכחיש התובע אינו פוטרו ע"ש דדברי טעם המה:

ולפ"ז רש"י לשיטתו דס"ל כדעת הכ"מ ומתניתן איירי בטוען הבעל ברי ע"כ י"ל כהגהות מיימוני דליכא למימר הכ"מ לענין היפך שבועה משום דאף אי היא שבועה דרבנן לא תהפוך משום דאי מהפכת הבעל פטור משום דהוי לי' עד המסייע משא"כ התו' לשיטתייהו דלא ס"ל כרב בכ"מ ואיירי מתניתן אף כשהבעל טוען שמא ושפיר מפרשו הכ"מ לענין היפוך משום דאי הוי דרבנן יכולה היא להפך עליו השבועה ולא הוי לי' עד המסייע דבשמא אין עד המסייע פוטרו כדעת המ"ל ודו"ק:

שם ע"ב בתו' ד"ה כל האומר הקשה מהרש"א על תירוצם שם ממתניתן אין לך בידי ע"ש שהנית הקו' בצ"ע והמעיין בר"אש שם דמפרש במתניתן אין לך בידי כגון דאמר להד"מ וע"ש ברש"י א"כ ל"ק קו' מהרש"א וק"ל:

דף מ"ב ע"א בגמ' אמר רב בבא בטענת אביו וכו' מסוגי' זו אמרתי להרץ סוגי' דכל הנשבעין בדף מ"ה ע"ב דקאמר רב ל"ש וכו' והקשו כל הראשוני' הלכתא הלכתא אהדדי דקיי"ל להלכה הא דרב ושמואל ואנן לא אשכחין בשום דוכתא דשבועות שומרים אינו אלא בשטר ע"ש מה שתירץ ע"ז הר"ן והר"אש רק יש להקשות על תירוצם דקשה מאוד לדחות סוגי' ארוכה בסברא בעלמא ואם רמב"ח ורבא מדמינן תרווייהו להדדי היאך אנן מחלקי' בלי שום ראי' וכן מדקדק הגאון אמ"ו בס' מהר"ם ברבי על תירוצם ע"ש:

ונ"ל להרץ ולומר דהתם קאי הסוגי' אליבא דרב ושמואל ואליבייהו ע"כ מוכח ממקום אחר דש"ש דוקא בשטר ומשני הש"ס שפיר אבל לדידן ע"כ נ"ל כתירץ הר"ן והר"אש:

ראשון נאמר להרץ הרי"ף בשמעתין דפסק הלכה כרא"בי והביא ראי' מסוגי' דכל הנשבעין עיי"ש והרא"בד דהה' ואמר ע"כ לא פליגו חכמים אלא באומר כך אמר לי אבא אבל בברי גמור דהיינו אם אמר יודע אני בבירור שאתה הודית בפני אבא בשעת מיתה ובפני שאתה חייב לו מנה אפי' חכמים מודו דאינו מעיד ובאמת בירושלמי איתא כוותי' דרא"בד דאיתא שם אמר ר' יוחנן אם אמר עומד הייתי בשעת מיתתו וטענך והודית לו במנה והוא אומר לא הודיתי לו אלא בנ' לא בזה תקנו ע"ש וכן הביא הרא"בד בס' ת"ד שלו ראי' לשיטתו מהירושלמי אבל בתלמודא דידן מוכח כדעת הרי"ף מדאוקי רב מתני' דנשבעין לקטן בגדול הבא בטענת אביו ורא"בי היא ולא אוקי כחכמים ובברי גמור ועיין בלח"מ וקשה לכאורה במאי פליגו הירושלמי והש"ס דידן:

ונ"ל דרי"ף אליבא דהלכתא פסק שפיר אך הירושלמי לשיטתו מוכח דחכמי' מודים בברי גמור דראיתי בס' אמ"ו הג"ל לכאורה הוכחה דחכמים מודים בברי גמור דבס' מג"ש הקשה ל"ל איש ולא קטן דהא גבי קטן יכול להעיז ומדלא העיז הוי משיב אבדה בשלמא לרא"בי דס"ל בנו גדול אינו מעיז לפי' התו' י"ל דאיצטרך איש למעט קטן הבא בטענת אביו דס"ד דנמי אינו מעיז הואיל ובא בטענת אביו אבל לחכמים דסברו דאפי' גדול בנו מעיז והשתא ל"ל איש למעט קטן דאי בא בטענת עצמו יש לו מיגו משום דיכול להעיז ואי בא בטענת אביו אפי' גדול לא וכ"ש לקטן א"ו דחכמים מודים דגדול הבא בטענת אביו וטוען ברי גמור דאינו מעיז ואיצטרך איש למעט הקטן הבא בטענת אביו וטוען ברי גמור עכ"ל:

אך באמת י"ל אליבא דהלכתא דליכא ראי' מזה משום דאנן פסקינן כר' חייא קמייתא דהודאת עדים מחייבין שבועה כמו הודאת פיו וי"ל לפי"ז דאיצטרך איש לחכמים בכה"ג להיכא דקטן בא בטענת עצמו והוא כופר בכל ועדי' מעידים דיש לו מקנת ומעידים ג"כ שהתנה עמו שלא יפרענו אלא בעדים וא"כ תו אין לו מיגו דכופר הכל וס"ד דלחייבו שבועה להכי איצטרך איש למעט הקטן אבל בטוען הקטן ברי בטענת אביו י"ל לחכמים דג"כ יכול להעיז כך סבר תלמודא דידן והרי"ף ז"ל:

אבל הירושלמי לטעמי' אזיל דבירושלמי ריש ב"מ איתא מפורש דר' יוחנן לא ס"ל הא דר"ח קמייתא (ועיין בתו' לקמן דף מ"ו בד"ה בטוענו) ולפי"ז שפיר קאמר ר' יוחנן שם בירושלמי לשיטתו דחכמים לא תקנו בברי גמור משום דלדידי' קשה קו' בעל מג"ש ל"ל איש דבהעדאות עדים ליכא לאוקמי משום דבכה"ג ליכא שבועת התורה א"ע"כ דחכמי' מודים בברי גמור וכמ"ש וא"ש ודו"ק:

אך קשה רב דדחק לאוקמי מתני' וכרא"בי לוקמי אפי' כחכמים וכגון דגדול הבא בטענת אביו ובכה"ג בהודאת עדים וליכא מיגו א"ע"כ דרב נמי לא ס"ל הא דר"ח קמייתא ולפי"ז קשה לרב אליבא דרבנן קושיות מג"ש דהא בהודאת עדים פוטר רב ובברי גמור ע"כ ס"ל אליבא דרבנן דיכול להעיז ומדלא אוקי מתניתן בהכי וקושיות הלח"מ באמת:

רק לזה י"ל דרב ס"ל עירוב פרשיות כקו' הרמב"ן והר"אש בשמעתין דהקשו דלוקי בשומרים ורב בלא"ה ס"ל ע"פ ועיין בר"אש ואי אמרינן ע"פ ע"כ בנאנסה לבד חייב שבועה כדעת הריב"א וכל הראשונים ולפי"ז י"ל דאיצטרך איש לכה"ג דקטן בא בטענת עצמו בשומרים ובשטר והשומר טוען נאנסה וחייב ש"ד וליכא מיגו דלהד"מ משום דהשטר ביד הקטן והו"א דישבע ולהכי צריך הקרא למעט משבועה ואין להקשות דאכתי לוקי מתניתן כרבנן ובגדול בטענות אביו ובכה"ג בשומרי' דליכא מיגו והיינו דבמילי דאבוה קטן הוא משום דאיתא בח"מ סי' ע"ה ס"ד ברמ"א שם די"א דשטר חשיב הילך והיינו משום דקרקעותיו משועבדים לו וע"ש בש"ך דבין אית לי' ובין לית לי' קרקע חשוב הילך משום דשיעבוד השטר הוא קרקע ואין נשבעין עליו ולפי"ז א"ש דרב ושמואל ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא וא"כ מ"הת ליכא שיעבוד קרקע כלל אף בשטר אלא רק מתקנת חכמים וא"כ בודאי הקרא דאיש למעט קטן משבועה מצינו שפיר לאוקמי בכה"ג ובשטר משא"כ מתני' ליכא לאוקמי בהכי ובכה"ג משום דעכ"פ קרקעות משועבדים בשטר מצד תקנות חכמי' וא"כ בלא"ה אין משביעין עליו ודו"ק:

לפי"ז ל"ק הלכתא אהלכתא דהס משני הש"ס דאפקיה לי' בשטר אליבא דרב ושמואל השבועות שומרים דקרא ולדידהו ע"כ לוכא לאוקמי ש"ש הלא בשטר משום דהל"כ קשה ל"ל איש וכמ"ש ולדידהו שפיר מתוקמי הקרא בהכי משום דס"ל שעבודא ל"ד משא"כ לדידן דקיי"ל ש"ד לא מצי לאוקמי הקרא דש"ש בהכי כמ"ש וכמובן וכיון דלא מצינו במקום אחר דש"ש דוקא בשטר ע"כ באנו לתירוץ הר"ן והר"אש ודו"ק היטב:

אך קשה לי למ"ש התו' לקמן דף מ"ו בד"ה בטוענו ראי' דהלכה כר"ח קמייתא ע"ש משמע בחד תירוצם דמ"ד דס"ל טענו חטים והודה בשעורי' פטור ס"ל ע"כ דחייב בהודאת עדי' שבועה ולפי"ז רב דס"ל בריש שבועות הדיינין דתרי קראי זה והוא אתא חד להודאה במין הטענה א"כ ע"כ כר"ח ס"ל לפ"ז קושי' דידי מה שהקשיתי לעיל במ"ע אמאי לא אוקי רב מתני' אפי' כרבנן ובכה"ג בגדול הבא בטענת אביו והוא כופר בכל רק עדים מחייבין במקנת וצ"ע:

סוגי' דקתא דמגלא בשמעתין ובהאומנין דף פ"ב:

דף מ"ג ע"ב הנה רש"י פי' בפלוגתא דר"א וה"ע דכל מה דשקיל לגוביינא הוי עליו שומר שכיר רק ברישא

בדלא

בדלא נקיט שטר פליג ר"א וס"ל דלא הוי אלא ש"ח עליו משום דלא נקיט אלא לזכרון דברים בעלמא והתו' הקשו עליו א"כ אמאי לא משמט שביעית ובס' תורת חיים הקשה על רש"י להאורה קו' עצומה דא"כ לפי האמת דמסקינן דר' יוסף לאו תנאי הוא ופלוגתייהו בצריך למשכנו מנ"ל לרש"י דהיכא דהנית משכון ושטר דודאי נקיט המשכון לגוביינא משום דאל"כ למאי נקיט משכון ודילמא משום דצריך למשכון נקיט עיי"ש:

ונ"ל לתרץ ולומר דרש"י לא פי' כך אלא בס"ד משום דאין לנו לפרש שום פי' אחר מאי טעמא דברייתא דמודה ר"א באם הנית משכון ושטר אלין דודאי נקיט לגוביינא אבל במסקנא מודה רש"י לפרש הברייתא כמו שפירשו התו' וי"ל לר"א דאף דנקיט לגוביינא הוי ש"ח עליו:

ראשון נראה לי לקיים שיטת רש"י בשמעתין דפי' דמשום דר' יצחק חייב אף באונסין והתו' והרמב"ן הקשו עליו קו' עצומה דלס"ד דפליגו בדר"י ומתני' ר"ע היא א"כ למה קתני הלוהו על המשכון לא הוי אלא ש"ש ולא חייב רק בגנבה ואבדה ולשיטת רש"י לחייב אפי' באונסין דהא טעמא השתא משום דר"י ע"ש וכ"ל לברר שיטת רש"י על אפניה ובביאור המשך כל הסוגי' על דרך שיטה זו:

דהנה ה"המ בפ"י מה' שכירות כתב דבדשמואל אי אמרי' אבד קתא אבד אלפי זוזי אפי' אבד באונס אבד ג"כ חובו ויפה כתב שם הלח"מ טעם לדבריו והיינו דבשלמא אי שווי המשכון כדי חובו י"ל דלא נקיט לגוביינא ממש דאם נאבד אפי' באונס יהי' חייב עליו אבל כיון דלשמואל אפי' אם אבד מחט אחד אבד אלפי זוזי א"כ הוי כאלו פי' דבריו אם לא יחזור לו משכונו לא יפרענו לו כלום אף אם אבד באונס אך הלח"מ הקשה עליו מסוגי' זו דלס"ד דפליגו בדשמואל ור"ע היא א"כ היכא קתני במתניתן הלוהו על המשכון הוי ש"ש ואי ר"ע כשמואל ס"ל לחייב אף באונסי':

ונ"ל דרש"י פסק כהגאונים ופסק כשמואל וכמ"ש ה"המ דשמואל שייכא אף באונס וטעם נכון נראה לי לשיטת רש"י דפי' דמשום דר"י חייב אף באונסין משום דקשה אי אמרינן כשמואל א"כ נקיט לגוביינא והוי שלו ממש אף לקדש בו אשה ומאי צריך לפי"ז תו דר"י וקרא דלך תהי' צדקה הא בלא"ה חייב עליו והוי שלו מדשמואל בשלמא לר' יוסף ל"ק ל"ל דר"י הא הוי שלו משום דלא בעי למתיב פרוטה לעני' די"ל דמשום פרוטה דר"י לא הוי עליו אלא ש"ש והו"א דהינו שלו לקדש בו אשה משום דאין לו יד במשכון וכי ש"ש בעלמא יכול לקדש אשה בדבר שיש לו ת"י לשמירה ועיין בא"ות סי' ע"ב סק"ז מש"כ אי אמרינן כשמואל הוי שלו ממש לקדש בו אשה לכן פירש"י דאתי' לקני' גמורה ואף למה שכתבתי דרש"י סבר כה"המ וא"כ אף בדשמואל חייב באונסי' וא"כ קשה למה לי תו דר"י אך ז"א אלא בדלא שוי' שיעור זוזי כמ"ש לעיל בשם הלח"מ ור"י אתא לדשוי' שיעור זוזי דמשום דשמואל ל"ק לענין אונסין וצריך א"כ דר"י לענין חיוב אונסי' ולפי"ז אי אמרי' כשמואל מוכח דמשום דר"י חייב אף באונסים:

ועוד י"ל דרש"י סבר כסברת הגאון בא"ות שם סק"ז דהעלה דכי אמרינן לשמואל דכי אבד קתא אבד אלפי זוזי משום דנקיט לגוביינא היינו דוקא בדלא צריך למשכון ואמרינן למה נקיט א"כ המשכון אם לא דשקיל לגוביינא משא"כ בצריך למשכון בודאי ל"א דשקיל לגוביינא אלא דנקיט המשכון לצרכו ולהשתמש בו וליתא דשמואל וזהו נכון ע"ש:

לפי"ז נכון דבר דבר על אפניו ולק"מ ושיעור הסוגי' הכי דבס"ד אי אמרינן דר"א ור"ע פליגו בדשמואל ע"כ אי אפשר לרש"י לשיטתו לפרש טעמא דסיפא דאם הנית שטר ומשכון משום דר"י כפי' התו' משום דאי ר"ע אית לי' דשמואל ואית לי' דר' יצחק ע"כ אבד בסיפא היינו אפי' באונס כמ"ש הש"ך דע"כ צריך לומר לרש"י אי דר"י אפי' באונסי' דאבד פירושו שטבעה ספינתו בים ור"א לית לי' דשמואל ע"כ אף אי אית לי' דר"י אינו פירושו באונסי' אלא בגנבה ואבדה כמ"ש לעיל וזו נראה דוחק גדול לרש"י דאבד קתני סתמא והינו שוה בפירושו לגמרי אלא למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' וע"כ הוצרך רש"י לפרש בסיפא הטעם משום דע"כ נקיט לגוביינא ומשום דשמואל ולפי"ז ברישא היכא דפליג ר"א ע"כ סבר משום דנקיט לזכרון דבר בעלמא כל זה לס"ד אבל במסקנא כ"ע אית להו דשמואל (כאשר נבאר). וא"כ אף לר"א אי אית לי' דר"י י"ל דחייב באונסי' ולכלהו מפרשינן ואבד דקתני היינו באונסי' וי"ל לפי"ז כפי' התו' דהטעם בסיפא משום דר"י וברישא לר"א אף דנקיט לגוביינא לא הוי אלא ש"ח עליו וקו' התו' משביעית ל"ק משום דלמסקנא לכ"ע נקטו לגוביינא ומש"ה אינו משמיט וממילא מתורצת קו' הת"ח היטב ועיין:

ולפי"ז פריך הש"ס בהאומנין לימא בדלא שוי ובדשמואל קמפלגי והסיגנון כך הוא היאך מסיק אלא מתורתא דלא כר"א הא ע"כ כר"א ולא כר"ע אתי' משום דרש"י לשיטתו סבר דבדשוי' ליכא מאן דפליג דודאי נקיט לגוביינא אי משום דר' יוסף וכ"ע אית להו דר"י אי משום דשמואל וא"כ ע"כ מתני' לא איירי בדשוי' דא"כ לא יחלוק ר"י על ר"א ור"ע כמ"ש התו' וכמו שמפרש מהרש"א דבריהם והיינו מ"ט דר"י כמו שפריך הש"ס מ"ט דר"א ע"ש ולפי"ז פליגו בדלא שוי' ר"א לית לי' דשמואל בלא שוי' ובאונסי' ואבד בין ברישא בין בסיפא פירושו לכ"ע באונס ור"ע אית לי' דשמואל אף בלא שוי' ובאונס אבל בשטר אף ר"א מודה ואית לי' דשמואל וחייב בלא שוי' באונס ומתני' ע"כ איירי בלא שוי' דא"כ לא יחלוק ר"י וע"כ כר"א אתי' והוי ש"ש עליו ול"ק תו קושיות הרב לח"מ:

והשתא משני הגמ' לא דכ"ע ל"ל דשמואל ופליגו בדר"י ואי כ"ע ל"ל דשמואל ע"כ ר"י אינו אלא לענין גנבה ואבדה לכ"ע והיינו פירושו דאבד לכ"ע בסיפא ומתני' לפי"ז ע"כ ר"ע היא ומתורצת קו' התו' והרמב"ן לשיטת רש"י דס"ל דר"י אפי' לאונסי' דזה אינו אלא אי אמרינן כשמואל אך השתא בתירוץ הש"ס קיימינן דכ"ע ל"ל דשמואל ור"ע דאית לי' ר"י מש"ה אינו אלא לענין גנבה ואבדה ולהכי קתני במתני' הלוהו על המשכון ש"ש:

והרווחנו לפי"ז ג"כ לתרץ קו' התו' לפי' הקונטרס אמאי לא משני ב"ע אית לה דשמואל דהא ליתא דאי כ"ע אית להו דשמואל קשה קו' הרמב"ן היכא קתני במתני' הלוהו על המשכון ש"ש הא אפי' באונס חייב ולא צריכנא תו לדוחק דידהו דכנגד המשכון בדפריש הוי כלא פריש דשמואל וא"ש:

ולפי"ז יש ליישב ג"כ קו' התו' בשמעתין בשבועות בד"ה לא מה שהקשו לפירוש הקונטרס לימא דפליגו בהתם וכו' ופי' המהרש"א קושייתם הכי דילמא ביותר מכדי חובו כ"ע ל"ל דשמואל וכנגד המשכון מר אית לי' דשמואל ומר ל"ל ופליגו בדשוי' ובדשמואל ע"ש ולפי"ז ע"כ צריך לפרש כמו שפי' רש"י בס"ד דלר"א ל"ל דשמואל ול"ל דר"י וע"כ בדליכא שטר נקיט לזכרון דברי' בעלמא וא"כ קושיות התו' משמיטה במקומה עומדת ולהרויח קושייתם משני הגמ' דפליגו בדר"י וק"ל:

ומעתה יש לקיים שיטת הראשונים והיינו דלשיטת רש"י איירי ר' יצחק לפי האמת אף במשכנו בשעת הלואה דאל"כ קשה מהך דשואל מהך בפ' כ"ש ומפ"ק דקידושין והיינו כפי מה שפי' הש"ך בסי' ע"ב סק"ט דאם שלא בשעת הלואה אלים שעבודא אף לענין אונסי' קני לי' בשעת הלואה לענין דלהוי ש"ש עליו והש"ך שם נכנס בדחוקי' לתרץ קושיות הראשונים ז"ל לפי' זה ממה דהקשו מסוגי' דידן דפריך הש"ס אימור דאמר ר"י וכו' ולפי מ"ש ניחא והכי פריך בשעת הלואה מי אמר ר"י וא"ל כיון דאמר שלא בשעת הלואה קני לגמרי לענין אונסי' הוי כאלו אמר ש"ש בשעת הלואה וכמ"ש הש"ך שם ז"א דהא השתא קיימינן דכ"ע ל"ל דשמואל וא"כ לא אמר מעולם דשלא בשעת הלואה חייב באונסי' כמ"ש וא"כ קשה בשעת הלואה מי אמר דלהוי עלה ש"ש וא"ש:

והשתא שקיל וטרי הש"ס לימא דר' יוסף תנאי ולפ"מ שכתבנו שפיר כ' רש"י דרבה ודאי תנאי הוא דליכא למימר לרבה דפליגו בדשמואל כמ"ש בא"מ דאי פליגו בדשמואל א"כ קשה מתני' דהלוהו על המשכון מני כר"א לא אתא הא ר"א ל"ל דשמואל ולית לי' השתא דר' יוסף וכר"ע נמי לא אתי' דא"כ למה קתני במתני' ש"ש הא ר"ע ס"ל כשמואל וחייב אפי' באונסי' וכר"ע בדשוי' נמי לא מצי לאוקמי דא"כ מ"ט דר"י ככ"ל ומיושבת לפי"ז היטב קו' התו' בא"מ ע"ז משני הש"ס בצריך למשכון קמפלגי והיינו כמ"ש דכ"ע כר' יוסף וכ"ע כשמואל אך בצריך למשכון לא שייכא דשמואל כמ"ש התומים שהבאתי ורק דפליגו אי בצריך מצוה קאעביד או לא ולפי"ז אסקינן השתא דלכ"ע חייב באונסין משום דר' יצחק ול"ק קו' התו' על רש"י בד"ה במלוה מה שהקשו

לימא מתני' אתי' אף כר"א ובא"ל למשכון דא"כ קשה למה קתני במתניתן הלוהו על המשכון ש"ש דהא כ"ע אית להו דשמואל וחייב אפי' באונס כמו שהקשה הלח"מ דבשוי' לא איירי מתני' דא"כ ה"ט דר"י ושיטת רש"י לפי"ז נכונה ודו"ק:

הגאון בעל א"ות הקשה על שיטת בה"ג הובאה בתו' באומנין בשם ר"י גאון דפי' דשמואל לא איירי אלא בלא שטר אבל בשטר ובשעת הלואה לא קני אלא מדשמואל ולפי"ז מאי פריך הש"ס הכא בשבועות על שמואל ממתני' דסלע הלותיך וכו' דילמא מתני' בשטר (והא"ות שם לא דק בתירוצו משום דשמואל ס"ל מפורש דשעבודא להו דאורייתא ע"ש בתירוצו) ולדעתי נראה דהגאון ס"ל כמרדכי הובא ברמ"א בש"ע ח"מ סי' ע"ה סעיף ו' דשטר מקרי הילך כמ"ש הש"ך שם בין אית לי' בין לית לי' קרקע ושמואל ע"כ ס"ל דהילך פטור עיין במאור ובמלחמות בסוגי' דקנילה לקמן דהוכיחו כן מקושיות הש"ס בדף מ"ו לקמן במה דפריך אי לאו פקע וכו' ולפי"ז מקשה הש"ס ממ"כ לא משכחת במתני' שבועה או ברישא או בסיפא משום דאי איירי בשטר א"כ כל מה שהלוה מודה הוי הילך ופטור לשמואל משבועה ודו"ק:

דף מ"ה ע"ב הר"ן וכל הראשונים הקשו הלכתא אהלכתא אהדדי דאנן קיי"ל כרב ושמואל דאמרינן מיגו גבי שכיר וגבי ש"ש פסקינן דחייב שבועה בלא שטר ובלא עדים ונע"ג וכבר אמרתי יישוב נכון לעיל בדף מ"ב ואענה עוד הפעם לענות חלקי בזה לענ"ד:

דהנה בש"מ לב"מ בסוגי' דשאלה ושכורה הביא מה שהקשו הראב"ד והרמב"ן למ"ד אין עירוב פרשיות למה כתבה התורה יתור קרא גבי ש"ש הא כיון דבעינן ג' פרות ממילא חייב חדא אהודאה וחדא אהכפירה מדין מודה במקצת וממילא חייב ג"כ שבועה על הני דשומרים ע"י גילגול (והיינו משום דסבירו להו דמגלגלין שבועה על טענת שמא דש"ש היא בשמא כמובן) ותירצו דכ"מ באומר א"י דאגילגול שבועה לא אמרינן מתוך שאיל"מ נהכי כתבה רחמנא לימוד גבי ש"ש לומר משאיל"מ עכ"ל בתוספת ביאור ועיין בתומי' סי' נ"ד:

אך לדידי קשה טפי אף למ"ד ע"פ והיינו לשיטת הראב"ד דס"ל דשומר צריך ליסבע מ"הת שבועה שאינו ברשותו וממילא ישבע ש"ש ע"י גילגול ובתירוצם ניחא שפיר:

אך לפי"ז קשה מאי פריך הגמ' ש"ש דהייב רחמנא היכא משכחת הא משכחת שפיר ע"י גילגול וליכא מיגו רק ז"א דהנה בל"ז צריך להבין דהא קשה קו' הראשונים הנ"ל למ"ד בגמ' דלא אמרינן כלל אף בעיקר שבועה משאיל"מ ועיין תומים וא"כ ליכא למימר כתירוצם וע"כ צריך לומר דמאן דס"ל הכי ס"ל ג"כ דאין מגלגלין על טענת שמא וכמו שתירצו התו' בסוגי' דשאלה ושכורה ע"ש ומעיקרא ל"ק קו' הראשונים ולפי"ז פריך הש"ס שפיר דכאן מרא דשמעתין הוא רב ושמואל והם ס"ל לקמן דלא אמרינן כלל אף בעיקר השבועה משאיל"מ וע"כ צ"ל דסבירו דאין מגלגלין על טענת שמא וליכא שבועה ואיכא לפי"ז מיגו גמורה ודו"ק:

ולפי"ז ל"ק הלכתא אהלכתא דאף דפסקינן מיגו דרב ושמואל מ"מ פסקינן כרבא לקמן דאמרינן משאיל"מ והשתא רבא דמשני הכא דאפקיד לי' בשטר היינו אלא אליבא דרב ושמואל דלא אמרו משאיל"מ וע"כ ס"ל דאין מגלגלין על טענת שמא כמ"ש ופריך שפיר משא"כ לדידן ורבא לדידי' דאמרינן משאיל"מ וי"ל דמגלגלין על טענת שמא וכמו שתירצו הראשונים וממילא ל"ק קו' הגמ' משום דצריך ליסבע ע"י גילגול כמ"ש ול"צ לשינוי' דאפקיד לי' בשטר אף דפסקינן גבי מיגו כרב ושמואל ודו"ק:

לפי"ז אמרתי לתרץ קו' התו' לקמן בדף מ"ז ע"ב מאי פריך הגמ' ורב ושמואל הא שבועת ה' וכו' דילמא אף הם ס"ל כר"א בכשכא וכו' ע"ש שהניחו בצ"ע וי"ל דעל המקשה לקמן לק"מ דלקמן הקשה על רבא דתני כוותי' דר"א דלא כרב ושמואל ורבא הוא מתרץ הכא אליבייהו דאפקיד וכו' ע"כ סבר לדידהו דלא אמרו כלל אף גבי עיקר שבועה דאורייתא משאיל"מ דאל"כ לא הי' צריך לשנוי' לדידהו בשטר ואף דקושייתם קשה על רבא מכ"ל דרב ושמואל לא אמרו כן במחויב שבועת התורה מ"מ על המקשה לק"מ וזו נכון וק"ל:

מסוגי' זו הקשיתי לכאורה קושי' עצומה למה דפסקינן בש"ע ח"מ סי' ס"ט סעי' ב' דיכול לטעון פרעתי נגד כתב ידו ואינו יכול לומר שטרך בידי מאי בעי שאינו חושש להניחו בידו דכיון דאינו גובה בו ממשעבדי ועיין בה"מ פי"ד מה' מלוה ובש"ך שם סק"ח וזו דעת כל גדולי הראשונים ע"ש לפי"ז מאי משני הגמ' הכא אליבא דרב ושמואל דקרא דש"ש איירי בשטר הא רב ושמואל סבירו להו שעבודא ל"ד וא"כ מ"הת הוי שטר גמור בעדים כמו כ"י בלא עדים דגם בשטר א"י לגבות ממשעבדי ומלי טען החזרתי משום דלא חש להניחו בידו ונע"ג:

ובהתוכחתי בימי עלומי עם הגאון הגדול בעל קצות החושן כתב והשיב לי ע"ז לתרץ ולומר דודאי אי טוען פרעתי נגד כ"י שפיר דמי וכאמן אבל מ"מ אנן לא מחשבינן לי' למיגו משום דהיא מיגו גרועה ע"כ:

והשבתיו דז"א דהא התם קאי אליבא דרמב"ת דשבותי' חשבא לי' להא שמעתי' דרב ושמואל ואית לי' הא מיגו דשכיר שהיא מיגו דהעזה למיגו טובה ומכ"ש דמיגו זו היכא דנאמן בטוען החזרתי משום דלא חש לי' מכ"ש דאיכא למימר דהוי מיגו טובה כמו מיגו דשכיר שם ועיין בר"ן שם:

עוד באותה סוגי' ובסוגי' דיש חופה לפסולות יבמות דנ"ז:

הרמב"ם בפ"ב מה' סוטה כ' וז"ל כל איש שבא ביאה אסורה וכו' עד לפיכך וכו' וכ' שם הראב"ד א"א דלא כהלכתא משמעתא דריש ארוסה ע"כ וכ' הכ"מ טעמו ע"ש הטיב דקו' הראב"ד ז"ל היא קו' עצומה ותירוץ הכ"מ אינו עולה נכון:

ונ"ל לתרץ בנקדים לתרץ חדא קו' התו' ורש"י בקידושין דף כ"ז ע"ב בד"ה אלא וכו' דהקשו אמאי לא אוקי עולא כמי כרב בדקני לה כשהיא ארוסה ומשום דיש חופה לפסולות ועוד שנית קו' התו' לרב דאוקי קרא ליש חופה לפסולות מנ"ל גילגול שבועה גבי קרקע ע"ש:

הנה הר"ן מתרץ קושיות הראשונים שהבאתי לעיל דהקשו הלכתא אהלכתא ומחלק דדוקא לרב ושמואל צריך הש"ס לאוקמי ש"ש בשטר אבל לדידן משכחת אף בלא שטר ע"ש בטעמו שנתן והרמב"ן הובאו דבריו שם בר"ן הביא ראי' וסמך לדידן דבכל גוונא חייב רחמנא ש"ש אף בלא שטר ועדים מדאמרינן בב"ק דף ק"ו הטוען טענת גנב באבדה ונשבע משלם כפל דכתיב על כל אבדה אשר יאמר ואקשינן מיני' אלמא הלכתא היא ורב אשי דהוא בתרא פרק לה בדוכתא ובודאי שאין כפל אלא בנשבע שבועת הדיינין כדאיתא התם בדוכתא והתם ליכא שטר שאלמלא מלא וכתב לו שטר או שאמר לו אל תחזיר אלא בעדים הרי זה שומר של בעלים ויצא לו מכלל שומר אבדה שהוא ש"ש מטעם פרוטה דר"י עכ"ל:

וזה ימים רבים לא זכיתי להבין ראי' זו דהא משכחת באבדה אף בלא שטר ועדים וכגון דנשבע ע"י גילגול וע"כ חייב כפל ע"י גילגול שבועה דאל"כ קשה קו' התו' לעיל דף מ"ב ע"ב בד"ה על כל וכו' ע"ש אף דתו' אסקו שם דתרווייהו כפל ושבועה מחד קרא נפקו מ"מ מלינו שפיר דחייב כפל ע"י ג"ש:

וכעת אמינא לתרץ דא"כ למה לי אמן אמן דמזה נפקא לן גילגול שבועה הא מעל כל אבדה אשר יאמר נפקא אע"כ דאיירי בלא גילגול והדרא ראיית הרמב"ן למקומה שפיר:

רק הא תינח לדידן דמחייבין ש"ש אף בלא שטר אבל לרב ושמואל דאינו מחייבין אלא בשטר קשה קו' הרמב"ן דבשטר הוי כשומר פקדון דעלמא ול"ל על כל אבדה וצ"ל דלדידהו איירי קרא בהמת ע"י גיגול ולא בשטר ולפי"ז קשה ל"ל אמן אמן אע"כ דאתא ליש חופה לפסולות והשתא ל"ק קו' התו' לרב מנ"ל ג"ש גבי קרקע די"ל דנפקא מעל כל אבדה וק"ל:

לפי"ז יש ליישב כמי קו' התו' ורש"י והיינו דרב לשיטתו דלא מחייב ש"ש אלא בשטר והשתא קשה לדידי' קו' הרמב"ן היך משכחת כפל בשומר אבדה דנפקא מקרא וע"כ צ"ל ע"י ג"ש ואייתר לן אמן אמן ולהכי מוקי לי' ליש חופה לפסולות משא"כ עולא ס"ל כהלכתא דש"ש חייב אף בלא שטר ומשכחת לפי"ז שומר אבדה אף בלא ג"ש ולא אייתר לן אמן אמן ולהכי אוקי לגילגול שבועה דמסתבר יותר כמ"ש בפ"י ע"ש וזה נכון לענ"ד:

ולפי"ז יש לתרץ קו' הראב"ד דיבמות ובסוטה דמתרץ כגון שבא עלי' וכו' הוא רמי ב"ח ורמב"ח הא ס"ל בשמעתין בשבועות כרב דהא הוא דמשני כגון דאפקיד לי' בשטר וע"כ אוקי קרא דאמן אמן ליש חופה לפסולות כמ"ש והשתא קשה קושיות הש"ס ממתניתא דהייתא ר' אחא מדרומא ולהכי הוצרך לתרץ כגון שבא עלי' ארוס אבל ר"פ ור"כ ועולא סבירו להו כהלכתא דש"ס מחייב אף בלא שטר ולא צריכו תו לאוקמי קרא דאמן ליש חופה לפסולות ול"ק לדידהו קו' הגמ' כלל ומצינו למימר שפיר דבבא עלי' ארוס בבית חמיו איכו מנוקה מעון קרי ולא שתיא וכ"כ פסק הרמב"ם דש"ס מחייב אף בלא שטר ופסק לפי"ז שפיר ודו"ק:

דף מ"ה סוגי' דע"פ ובב"ק דף ק"ד ובריש סנהדרין בדף ב' וה':

שיטת רש"י היא למ"ד ע"פ פירושו עיקר פרשיות דעקרינן לי' הקרא כי הוא זה אשר כתוב בשומרים מדוכתי' ושדינן אמלוה ולפיכך קשה לרש"י מ"ט עקרינן הקרא מפרשה לפרשה וע"ב צריכין אנו לומר משום החזקה דאין אדם מעיז אע"ג דגבי פקדון נמי איכו מעיז בלבו לכפור הכל אע"כ משום גמילות חסד ובפקדון לא עשה עמו טובה ומש"ה כופר הכל חייב משום דיכול להעיז ואין לנו שום פסוק נגד הסברא כי הקרא כי הוא זה שייך למלוה זהו הכל אמרינן למ"ד ע"פ כ"כ אך למ"ד אין ע"פ והקרא כדקאי קאי וא"כ לא קשה מ"ט משום דלא עקרינן שום קרא מדוכתי' ותו אין אנו צריכין להעלות האי סברא דלא עשה לו טובה וי"ל דלהכי לא אמרינן מיגו נמי במודה במקצת בפקדון משום דאין אדם מעיז בלבו לכפור הכל וכדעת ר"ת ולמ"ד אין ע"פ ילפינן במלוה מכופר הכל במה מצינו מפקדון כן הוא ביאור שיטת רש"י ז"ל ובהאי ביאור נבאר ליישב בעז"ה כל הקושיות אשר הקשו על שיטה הלזו:

כי הנה המעיין שם בסנהדרין מבואר דיש תנאים פליגו בזה אי אמרי' ע"פ או לא והיינו לפירש"י דמפרש שם למ"ד שנים שדנו אין דיניהם דין ס"ל ע"פ ומש"ה צריכין דין בשלשה ומ"ד דיניהם דין ס"ל דאין ע"פ כ"כ אך התו' שם בדף ב' בד"ה אין לא סבירו להו הכי ע"ש ובדף ה' ע"ב שם מקשה הש"ס מרשב"ג על שמואל דאמר דיניהם דין וס"ל הדין בג' ומשני רבנן פליגו על רשב"ג ולפי"ז ע"כ אית להו לרבנן לשיטת רש"י אין ע"פ כ"כ:

והשתא ניחא מה שהקשו התו' על רש"י מפ' השואל דאוקי התם מתניתן בשיש עסק שבועה דהתם קאי קושיות הגמ' לר"כ ור"י ותרווייהו אית להו דאין ע"פ דהא הכא אמר רמב"ח משמי' דר"י דבעינן ג' פרות ור"כ הא ס"ל בסנהדרין שם כשמואל דשנים שדנו דיניהם דין ולמאן דס"ל אין ע"פ בודאי כופר הכל פטור ולהכי צריך הש"ס לאוקמי לדידהו ביש עסק שבועה וק"ל:

ומה שהקשו מכח כמה משניות בש"ס דבעינן גבי פקדון הודאה במקצת י"ל דהנהו כלהו סברו כרבנן דרשב"ג דאין ע"פ ולהכי צריכו הודאה גבי פקדון ורבנן דבנו נמי מצי סברו הכי ודו"ק:

בקו' האחרונה מהתו' מה שהקשו מריש ב"מ מהלעים דיגרן כתב המהרש"א וז"ל לא ידעתי ראייתם מהתם דאיירי בהלואה ע"ש שהניח בצ"ע והנה עפר אנכי תחת כפות רגלי המהרש"א ובמחכ"ת כלענ"ד דברורה היא כוונתם להקשות מר"ע שם דאמר משיב אבדה הוא משום דיכול לומר שתים ולא הוי מיגו דהעזה מפני שהשטר מסייעו לדבריו ע"ש ולדעת רש"י כל מקום שיכול להעיז ואפי' בהלואה כופר בכל חייב וכמו שהקשו התו' מבנו דאיירי נמי בהלואה רק אם יכול להעיז בהלואה הוי מלוה כמו פקדון כמובן בפשיטות והקשו התו' שפיר וצ"ע על המהרש"א אך בדברינו קו' זו נמי ל"ק משום דר"ע מצי ס"ל ע"פ וק"ל:

ובזה יש ליישב מה שהקשה הגאון בא"ות בסי' פ"ח סק"ו על רש"י מסוגי' דסוף פ' המניח דף ל"ה דמסיק מתני' ר"ע היא וניזק ומזיק שותפין הם ע"ש ואי שותף ניכהו ואם הקדישו קדוש הו"ל כאלו יש ביד המזיק פקדון ולפי"ז לרש"י דס"ל כ"ה חייב בפקדון א"כ רישא דמוקי בברי ברי והלה אומר בסלע לקה יש חיוב ש"ד ואיך קמ"ל לאפוקי מדסומכוס הא מודה סומכוס היכא דאיכא ש"ד כדאמרינן בהמחליף ע"כ והשתא ניחא דהא ר"ע ע"כ ס"ל אין ע"פ כמ"ש וליכא ש"ד והמשנה שם ר"ע היא:

אדרבה על שיטת ריב"א דהסכימו עליה כל הראשונים דהחליטוה מסוגי' דכל הנשבעין קשה לי יותר הא הסוגי' שם רהטא ואזלא לרמב"ח ורב ושמואל והנהו כלהו ס"ל אין ע"פ וכ"ה פטור ולפי"ז נאנסה לחוד הא פטור ועיין וכ"כ קשה לי על התו' דהניחו בקו' על שיטת ריב"א הא דהשואל דמוקמינן ביש עסק שבועה ולדידי' בחדא פרה סגי והא קושיות הגמ' היא לר"י ור"י הא ס"ל דבעינן שלש פרות וכרמב"ח וא"כ נאנסה לחודא הא פטור ודו"ק:

ולדידי נראה טעם נכון לשיטת רש"י ומאי דוחקא לפרש הכי ולא ניחא לי' בפירוש ריב"א ואפשר דקשה לרש"י קושיות הרמב"ן וכל הראשונים במה דתמהו על סוגי' דכל הנשבעין והסכימו דהיא אחת מן הסוגיות התמורות דהא הלכה פסוקה היא דקיי"ל כרב ושמואל גבי שכיר ואעפ"כ קיי"ל דש"ש היא בלא שטר ועיין בר"ן וכבר תרצתי זו לעיל בכמה דרכים לכן מפרש רש"י דלמ"ד ע"פ כופר הכל בפקדון חייב ולפי"ז א"ש דסוגי' דכל הנשבעין קאי להנך אמוראי דס"ל אין ע"פ והשתא לדידהו פריך הש"ס שפיר ש"ש היכא משכחת וע"כ צריך לאוקמי דוקא בשטר משא"כ לדידן דקיי"ל ע"פ א"כ ממילא ל"ק קושיות הגמ' משום דלית לי' לשומר מיגו כלל כקושיות התו' וא"כ ל"צ לאוקמי ש"ש בשטר ורק לר"ת וריב"א קשה הלכתא אהלכתא כמ"ש ודו"ק:

אך לדידי קשה לי על שיטת רש"י דבב"מ דף ק' ע"ב היו לו שני עבדי' וכו' משני ר"מ היא ופריך ועוד הילך הוא ומשני רבא עבד דקטע לידא וכו' והא ר"מ ורבא תרווייהו ס"ל בסנהדרין שם הדין בשלשה וע"כ ס"ל לפי' רש"י ע"פ כמ"ש לעיל ולרבא פירש"י שם ד"ג בהדיא דס"ל כן ולפי"ז ע"כ לדידהו היכא דלא עשה לו טובה יכול להעיז וכ"ה חייב כמו גבי פקדון והשתא מאי פריך הש"ס והא הילך הוא הא הילך לא פטור אלא משום דהוי כ"ה וכיון דשם איירי במקח וממכר דלא עשה לו שום טובה א"כ לר"מ ורבא בודאי הילך בכה"ג נמי חייב בשלמא על האי דפריך הש"ס שם ע"א והא הילך הוא ל"ק כמ"ש די"ל דהתם המתרץ הוא רב ושמואל דמתרצו לטעמייהו דס"ל אין ע"פ אבל במה דפריך בתר הכא אליבא דר"מ ורבא אכתי הילך הוא צ"ע:

ועוד יש להקשות דהא הר"ן בחידושיו לסנהדרין הוכיח דהלכה כשמואל דשנים שדנו דיניהם דין מסוגי' דהשולח דף ל"ב דפליגו שם ר"נ ור"ש בפני כמה מבטלו דר"נ אמר בפני שנים משום דשני' נמי ב"ד קרי לי' אלמא דס"ל כשמואל ע"ש והשתא רב ששת דבעינן דוקא ג' ע"כ ס"ל דשני' שדנו אין דיניהם דין אף דלר"נ חזר הר"ן מסברתו דרק גבי גט ב"ד כל דהו סגי ולא בדיני ממונות עיין בחידושי הרשב"א מ"מ מוכח לר"ש במכ"ש דסבר גבי דיני ממון אין דיניהם דין ולפי"ז סובר ר"ש ע"כ לרש"י ע"פ והשתא קשה קו' עצומה מאי פריך הגמ' ריש ב"מ דף ד' ולר"ש קשה מתני' וכו' ע"ש דילמא במתני' דאיירי במציאה דלא עשה לו שום טובה בודאי ר"ש מודה דהילך חייב וצע"ג:

בתו' בב"ק דף ק"ז ע"א בד"ה ע"פ מ"ש לא דמי למידי דכפירה וכו' עיין בש"ות מי באר מה שפלפלתי בדבריהם עם הגאון בעל קצה"ח בסי' כ"ג שם:

דף מ"ו סוגי' דקציצה:

הנה הרי"ף בשמעתין כתב דבעבר זמנו הממע"ה משום חזקה דאין ב"הב עובר משום בל תלין לחוד ובב"מ כ' הטעם משום תרי חזקות והיינו משום ב"ת ומשום דאין שכיר משהי שכרו כמשמעות סוגי' הש"ס וצ"ע:

ראשון נראה לי לתרץ קו' התו' במה שהקשו אי ברייתא ר"י היא וע"כ איירי במ"במ א"כ הרי שהה ועבר ואמאי אמרינן בעבר זמנו הממע"ה ע"כ והנה באמת קושייתם אינה אלא מכח דהרי שהה דבל תלין דלא עבר משום דברשות שהה ועיין בתו' בב"ב ובב"מ רק דקשה להו דהא חדא חזקה לא מהני וצ"ל דבקו' הש"ס וכי שכיר עובר משום בל תגזול כתבו התו' דברי דבה"ב לא עדיפא אלא במסייע לו תרי חזקות

והא הוי ברי וברי כקו' התו' ע"ש וי"ל דהתו' לא כתבו כן אלא לרבנן משם דהם עשו הב"הב כודאי שוכח כמו שפירשו התו' בקו' הגמ' וליתב לי' בלא שבועה וא"כ בחדא חזקה נעשה ספק שוכח ובתרי הוי ודאי זוכר אבל באמת לר"י דלא הוי ב"הב אלא כספק שוכח א"כ כשיש לו חדא חזקה מדכיר דכיר בברי וזו נכון בסברא ולפי"ז ל"ק קו' התו' משום דברייתא אתא כר"י וב"ת לא עבר והשתא חזקה זו מסייעתו והוי א"כ ודאי זוכר ולפי"ז י"ל קו' התו' בד"ה וכי סביר וכו' לתירץ דמה בכך הא הוי ברי וברי ולכך הממע"ה וק"ל:

ובזה יש ליישב קו' הגאון בא"ות ובעל קצ"הח מה שהקשו בסיגנון אחד על רבינו הגדול הרמב"ן דרצה לתרץ קושיות כל הראשונים על הגאונים מברייתא דאומן ור"ל דברייתא סוברת דאומן קונה בשבח כלי ע"ש בדבריו והא מבואר בב"ק דף צ"ט ע"א דלמ"ד אומן קונה בשבח כלי אינו עובר בב"ת ע"ש וא"כ קשה באחר זמנו אמאי אמרי' הממע"ה הא ליכא חזקה דאין ב"הב עובר משום ב"ת והיא קו' גדולה לרבינו הגדול ז"ל אך הרמב"ן לשיטתו דפי' שם במלחמות דר"י איירי בכופר בכל ולא אמר אלא משום דשבועה נוטה אצל ב"ב וא"כ מעולם לא שהה ולפי"ז הא חזקה דאין שכיר משהי מסייעתו ולפיכך גם אי ליכא בל תלין הלא לר"י בחדא חזקה נעשה ודאי זוכר ולכך עבר זמנו הממע"ה משום דהוי ברי וברי וכמ"ש ועיין:

ובדברינו יש לתרץ מה שהקשו התו' על רש"י דמפרש בב"מ וכי לעולם לא פרע וכי כל כך השהה ומה בכך הא עבר על ב"ת וחדא חזקה לא מהני כלום עיי"ש דהנה בא"ות הקשה על התו' דר"ל דר"י ורבנן פליגו אי הוי ודאי או ספק שוכח א"כ קשה סוגי' דשמעתין דמסקינן דלרבנן תקנתא לתקנתא ל"ע ממ"נ אי אמרינן אף דהוא ודאי שוכח מ"מ אי לא עבדינן תקנתא לתקנתא בדרבנן אינו מהדין לשבוע וליטול בכ"ה א"כ מנ"ל דר"י ס"ל ספק שוכח דהא ס"ל תקנתא לתקנתא ל"ע וא"א דאי ודאי שוכח אף דלא עבדינן תקנתא לתקנתא מ"מ ישבע ויטול א"כ מנ"ל דרבנן ס"ל דעבדינן תקנתא לתקנתא הא רבנן ס"ל ודאי שוכח והעלה דס"ל לתו' דזו קו' הגמ' לקמן השתא היכא וכו' ולמסקנא דמשני תקנתא לתקנתא עבדינן חזר רבא מהכ"ל דלכך יהיבנא לי' שבועה להפים ולולא כך הי' נוטל בלא שבועה משום דהוא ודאי שוכח דזה אינו דאף לרבנן ספק שוכח ואדרבה לרבנן אין כ"כ טרדותיו גדולי' כמו לר"י ולכך רק לרבנן ולא לר"י קצ"לה מדכיר דכיר ע"ש:

ולפי"ז במסקנא אף לרבנן בחדא חזקה הב"הב מדכיר דכיר והוי ברי וברי ופריך הש"ס שפיר וכי לעולם לא פרע והרי בחדא חזקה דאין שכיר וכו' סגי ומ"ש רש"י שם אם ירצה לשבע הב"הב ישבע היינו במודה במקצת משום דדכיר הוא וק"ל:

לפי"ז מיושב הרי"ף שפיר דהתם בב"מ לא מייתי הש"ס כלל הא' שקלי וטרי אי עבדינן תקנתא לתקנתא א"כ לא סגי בחדא חזקה משום דב"ב הוא בודאי אינו זוכר מש"ה מייתי הרי"ף התם דבעי תרי חזקות אבל בשמעתין בשבועות לפי המסקנא שפיר סגי בחדא חזקה כמ"ש מש"ה לא מייתי הרי"ף כ"א חדא חזקה ודו"ק:

בדרך אחר נ"ל לתרץ ק' הא"ות והקצ"הח הנ"ל ע"פי מה שראיתי דהרשב"א וריטב"א בחידושיהם והש"ך ז"ל כולם התכוונו לדבר אחד ביישוב קושיות הראשונים על הגאונים מברייתא דאומן והיינו דר"ל דגבי אומן דנשבע ונוטל ע"כ עדיפא טענתו מטענת ב"ב ע"כ אם האומן המשכון בידו אסקא חד דרגא ונוטל בלא שבועה ע"כ. אך הריטב"א שדא נרגא בהאי תירוצא וז"ל ואין זה מתחוור דאי עבדו רבנן תקנתא דשכיר להיות נשבע ונוטל במקום שהי' הב"ב נפטר לגמרי וכדי שלא ילך שכיר בפחי נפש למה לא יתקנו לו שלא יהי' נוטל אלא בשבועה כאינש דעלמא ועוד דהא השתא מעיקרא דסוגי' לא הוי ידעינן דקנין ר"י היא ולקמן נמי פרכינן עלה כדאוקמי כר"י ואפ"ה הוי ניחא לן מאי דקתני רישא על ב"הב להביא ראי' אלא קי"ל דהאי דינא אף לרבנן ובכל דוכתא מעתה הדין הא' עיקר וכן הכריע הרמב"ן והרא"ה ז"ל דלא כרמב"ם עכ"ל הריטב"א:

ובאמת הקו' האחרונה עצומה היא וצ"ע כי לפי ס"ד רבנן היא וקצ"לה מדכיר דכיר והשבועה גבי מודה במקצת היא מן הדין ולא משום שום תקנתא דשכיר רק כל הקו' היא על בזמנו למה לא ישבע הב"הב לרבנן אבל על הרישא דעבר זמנו לא קשה כלום וקשה להגאונים ועיין:

ולפי"ז י"ל דודאי ידע הרמב"ן ז"ל מתירוץ הרשב"א אך בתירוצו רצה לתרץ אף לס"ד דברייתא רבנן היא וכקו' הריטב"א והשתא ל"ק אי אומן קונה מ"מ דעבר זמנו דהנה הר"ן בפירושו על האלפסי פי' לעיל מיני' בקו' הגמ' א"ה אפי' עבר זמנו נמי ור"ל דחכמים תקנו שבועה משום כדי חייו רק משום טרדה דב"ב הטילו זה על השכיר וכ' עוד דכדי חייו לא שייך אלא שכר יום ביומו משא"כ לאחר זמנו לא שייך התקנה משום כדי חייו ע"ש לפי"ז אי מתניתן רבנן היא וקצ"לה מדכיר דכיר היינו טעמא דעבר זמנו הממע"ה להו משום ב"ת אלא משום דלא שייך כדי חייו ואף לא משום טרדא ולמה להו לרבנן לתקן שבועה כלל ולא הוי קשה לס"ם אלא דבזמנו דשייך כדי חייו וע"כ אית להו לתקן שבועה וא"א קצ"לה מדכיר דכיר הוי להו לתקוני שבועה זו על הב"ב בשלמא הו' בד"ה לא הקשו שפיר לפי המסקנא דברייתא ר"י ואין לנו טעם אחר אלא משום ב"ת משא"כ לס"ד קשה ודו"ק:

ובדרך הזה יש לדחוק וליישב הש"ך בסי' פ"ט במ"ש על תירוץ הר"ן במ"ש לתרץ על קו' הגאונים ע"ש כתב הש"ך וז"ל דע"כ לא אמרינן גבי פועל וליתיב לי' בלא שבועה אלא גבי פרעתיך ומטעמא דב"הב טרוד בפועליו והא אמרי' בהדי' דקצ"לה מדכיר דכיר ואף בשבועה לא שקיל ע"כ דברי הש"ך ע"ש ושותא דמרן לא ידענא דהא ברייתא אתי' כר' יודא דאית לי' דקצ"לה נמי לא דכיר וי"ל דהש"ך הקשה לתירוץ הר"ן והיינו אם הר"ן רוצה ליישב הקושי' אף בס"ד וכקו' הריטב"א הנ"ל והקשה לפי"ז הש"ך שפיר ואף שהוא רחוק מכוונתו מ"מ מחויב למשכונא נפשי' אדרב בעל ש"ך:

ובהגיע דברינו אלה להגאון בעל קצות החושן כתב והשיב לי וז"ל והנה מה שכתב מכ"ת ליישב דברי הרמב"ן ע"פי קושיות הריטב"א ז"ל ואני אינו רואה כאן קו' כלל דודאי לפי דעת המקשן ס"ל לרבנן דקצ"לה נמי לא דכיר דבגמ' שם אמרו שלחו לי' מבי רב שמואל ילמדנו רבינו אומן אומר שתים קצצת לי כו' מי נשבע אמר להן בזו ישבע ב"הב קצ"לה ודאי מדכר דכירי אינשי כו' מיתיבי הנותן טליתו לאומן כו' אמאי ישבע ב"הב פי' אע"כ דגם קצ"לה לא דכירי אינשי וע"כ נשבע ונוטל וא"כ ניחא נמי רישא דליכא שבועה כל זמן שהטלית ביד האומן כמ"ש הרשב"א כיון דאפי' אינו מוחזק נוטל בשבועה עכ"פ ומ"ש הריטב"א ועוד מעיקרא דסוגיין לא הוי ידעינן דקנין ר"י הוא אינו אלא הוכחה קלת מדפריך מסיפא למה לא ישבע ב"הב אי נימא בקצ"לה מדכר דכיר אבל רישא ניחא דכל זמן שהטלית ביד האומן על ב"הב להביא ראי' אע"ג דסברי בקצ"לה מדכר דכיר וא"כ למה לא ישבע האומן לדעת הגאונים ואינו כ"א דקדוק בלשון הגמ' אבל לעולם הן לדעת המקשן והן לדעת התרצן ניחא רישא וקושייתו אינו כ"א למה לא פריך מרישא ובאמת כיון דפריך מסיפא ורוצה להוכיח דקצ"לה מדכר דכיר א"כ ניחא נמי רישא ותירצו בגמ' הא מני ר"י היא וממילא ג"כ ניחא רישא ע"כ דברי תשובת הגאון בעל ק"הח אלי:

והנה פתשגן הכתב מה שהשבתי לעומת הפלפול הזה עוד הפעם להגאון בעל ק"הח נ"ע נאבד ממני, וכל הרואה בעיון יראה הלחץ אשר דחק הגאון בתירוץ קושיות הריטב"א למען הקשות על הרמב"ן, ובעיני הרמב"ן ז"ל קושיית הריטב"א חזקה וראוי' היא לתרצה כמ"ש ולק"מ:

ע"ז דף נ"ה סוגי' דגת בעוטה:

בתוס' ד"ה ירד לבור וכו' הקשו מ"מ שפיר דסמך אהא ר"ה מניצוק וכו' והקשה בס' לחם סדרים מאי קושיא הא לקמן איתא ניצוק ב"כ ור"ה מודה דניצוק ב"כ אינו חיבור ע"ש ולדידי קשה אמאי לא הרגיש הרב בעל ל"ם לעיל מיני' דכתבו וז"ל אבל אין לפרש דר"ל והשאר מותר דאינו נאסר כשנגע הנכרי בבור ע"י ניצוק והא ניצוק ב"כ הוא אך באמת לק"מ משום דלפי האמת משני הגמ' בדף כ"ו ע"ב אליבא דר"ה דמתני' איירי בפחסה והגרגותני להו מטעם ניצוק נאסרה והשתא ליכא בגת אלא חד ניצוק ומדויק שפיר לשוגם במ"ש ואף לר"ה לשיטתו מקשה הש"ם שפיר ועיין בחידושי הרמב"ן בדף ע"ב ע"א בד"ה הא דתנן דכתב וז"ל ודקא קשיא לך הא דדיוקא בדר"ה ש"מ ניצוק חיבור י"ל שיטה דתלמודא הוא למידק בה הכי לומר דא"ה מקמ"ל

הא אמרה חדא זימנא אבל פתחתו בידו קמ"ל דאפי' למ"ד ניצוק אינו חיבור כר"ח מודה בפתחתו ע"כ ובדבריהו יש ליישב מה שהקשה הר"י על רש"י בא"ד ע"ש:

או די"ל לפי מ"ש התו' לקמן בד"ה גרגותני דכל מה שנשאר בשולי הגרגותני הוי כאלו מעורב לבור ודמי' לה ואפי' אי נגיעבו הנכרי מנסך כמו בבור על זה פירשו הכא אי רש"י ס"ל ג"כ הך סברא ומקשה הגמ' שפיר דמתני' קתני והשאר מותר דמשמע סתם אף אי נגע הנכרי בגרגותני מותר ג"כ מה שבגת והא לא הוי אלא חד ניצוק ולעיל מיני' מדויק כמי לשונס באין לפרש והשאר מותר אף מה שבגרגותני אף אי נגע בבור והשמעינן דניצוק אינו חיבור ודו"ק:

בא"ד פי' הרשב"ס דכל מה שבבור איירי בלא נגע הנכרי ואסר מטעם כחו ונראה לי דשיטת הרשב"ס מוכח מהסוגי' דקשה קושיות כל הראשונים שהקשו אי ר"ה לא הדר מדין דנ"ח מאי פריך הש"ס אליבי' ס"מ נ"ח הא הוה סבר באמת דנ"ח ומכח קו' זו סברו באמת קצת חכמי הצרפתים דהדר בי' ר"ה ופסקו דניצוק אינו חיבור לפיכך פי' הרשב"ס דבמתניתן נאסר מה שבבור מטעם כחו וא"כ ע"כ לדידי' הכי מפרשינן לקמן בדברי ר"ה דאמר ל"ש דלא התזיר וכו' ונאסר הגרגותני משום ניצוק הבא מכחו והגת מותר משום דהוי ניצוק ב"כ עיין בתו' לקמן בד"ה גרגותני גופא לפי"ז פריך הגמ' שפיר ס"מ נ"ח דהיינו בניצוק הבא מכחו ולא מכה נגיעה וזו לא שמעינן עדיין מר"ה ומשני דלא דמתניתן איירי בפתחה וכעין מזה כתב הרב לח"מ בפי"ב מהמ"א על הא דמקשה הגמ' ע"ב בגישתא וב"ג ס"מ ניצוק חיבור ע"ש:

עוד כ"ל לתרץ קו' הרב ל"ס על שיטת הרשב"ס דמפרש במתני' והשאר מותר כר"י ורש"י והיינו אף אם נגע הנכרי וע"כ הוכחתו אינה אלא מקושיות הגמ' ואם נאמר דמכח דומי' מפרש כן כר"י מ"מ קשה לדידי' מנ"ל להמקשן להקשות על ר"ה ממתני' דלמא איירי בנגע ובזה מודה המתני' והמתני' איירי בלא נגע בשלמא לרש"י ל"ק מנ"ל דע"כ איירי בנגע דלדידי' לא איירי בניצוק וא"כ אי איירי בלא נגע מאי קמ"ל והשאר מותר פשיטא הך לרשב"ס י"ל דאתא לאשמעינן דלא נאסר מכחו דגוואי לא גזרו בי' רבנן וא"כ קשה כנ"ל זהו ת"ד בתוספת ביאור ויצא באמת לבאורה קו' חמורה ולתרץ קו' הראשוני' על ר"ה דאמר אם התזיר הגרגותנא לגת נאסרה הגת מאי קמ"ל ר"ה בזו סובר הרשב"ס כראב"ד ורמב"ן הובאו דבריהם בת"ה הארוך דף קל"ב והיינו דבין למ"א ובין למשנה ראשונה אתא לאשמעינן דאע"ג דמה שנשאר בגת אינו תורת יין עליו לאסור במגע נכרי (כי אף לדידהו דפירשו דגם למ"א דלא נעשה יי"נ אלא מה שהתחיל למשוך ולא השאר) אעפ"כ אסר הערובתו אם החזיר הגרגותני ע"ש מה שהקשה הרשב"א עליהם לפי"ז מקשה ע"כ שפיר לר"ה דהא הוא אמר ל"ש ע"כ מוכח לדידי' דאף הם נגע לא נעשה יי"נ דאל"כ קשה מאי קמ"ל ודו"ק:

בתו' בד"ה והשאר מותר הקשה הרב ל"ס נאי מקשו התו' על רש"י ממתניתן דפ"ב גת של ע"ז שזפתה וכו' דלמא איירי לקמן אף למ"ד דהעלים ישראל עיניו ואסר אם דרך בה דהחזיר הגרגותני ע"ש והוא ע"פי הירושלמי הובא בתו' ד"ה אמר ר"ה וכ"ל דהנה התו' תירלו לקמן בד"ה אבל וכו' דר"ה ע"כ כאביי ס"ל דאמרא חדתא בענבי הוא מ"במ ולפי"ז הקשו שפיר משום דלקמן דאמר אבל דרך בה לא הוא רבא ולרבא ע"כ ליכא החשש משום חזרת הגרגותני דא"כ קשה קושיות התו' לקמן לבטל דהא אינו מינו הוא ואמרינן סלק וע"כ דהיין שבגת עצמו אסור וק"ל:

תוס' בד"ה אבל וא"ל וי"ל דס"ל כאביי ול"ל סלק ע"ש וזו שקשה בדבריהם דלמה להו למימר דל"ל סלק וכתבו כל המפרשים דצריך לגרוס בתו' א"כ וזה תירוץ אחר והיינו דר"ה ס"ל כרבא ול"ל סלק ולדידי נראה דבריהם פשוט ע"פי דברי הרשב"א בתה"א והיינו דלאביי דאמר חמרא חדתא בענבי הוא מ"במ ע"כ ל"ל סלק משום דתרוייהו וזגים הם אינו מינו ויוכלו לבטל היין אע"כ דל"ל סלק וכעין זה הוא פי' דבריהם כאן ועיין:

תוס' בד"ה מהו לדרוך וכו' בפשט דבריהם האריכו המהרש"א ומהר"ם לובלין ול"ם למעניתם לומר דע"כ דתו' בקושייתם ס"ל דאיירי דאית בי' מים בבור ולא נאסר משום כחו דאל"כ הוי לי' כח שלא בכוונה ע"ש וברש"א וקשה לי איך אפשר

דמשום כח נאסר הא גמ' ערוכה לקמן דף ע"ב דבישראל ונכרי ביחד לית בי' משום כח כדאמר רבא להנהו שפוכאי ע"ש בשלמא לפי' מהרש"א לקמן בפי' התו' בפ' השוכר הפועל דהמעשה היתה כאן שציירו לידי' ושאלו אי דורכן לכתחילה ניחא דלכתחילה אסור אף בדסייע משא"כ לפי' מהר"ם שם דשאלו אחר הדריכה קשה וצ"ע לעת הפנאי:

תוס' בד"ה גרגותני גופא הביאו מעשה דרש"י דרש"י הי' אוכר בחד ניצוק הבא מכח הנכרי וקשה איך יובנו לפי"ז דברי רש"י לקמן דף ע"ב בד"ה דגוואי לא גזרו רבנן והלכה כר"ש ואם שפך הנכרי מכלי מותר מה שנשאר עוד בכלי והא זו אינו אלא אי אמרינן דאינו חבור ורש"י הא פסק דנ"ח אפי' בבא מכחו וראיתי לרשב"א בתה"ח דף קנ"א וכ"כ הרמב"ן בחידושיו דהרגישו דהא רש"י פסק באותו דף דהלכה כר"ה דניצוק חבור ואיך פסק כר"ש ותירלו דניצוק הבא מכח קיל טפי ולפי גרסת הרשב"א ברש"י הי' כתוב לפניו מה שנשאר בכלי מותר אף בשתי' ולפי ענ"ד לא הועילו דהא מעשה דרש"י היתה ממש בניצוק הבא מכח והפ"ה אסר רש"י וצע"ג:

שוב מצאתי בספר אור הגנוז למהר"ס א"ס שהרגיש קצת בקו' זו אך קיצר מאוד במקום שהי' לו להאריך ע"ש:

הרמב"ם בפ' י"א מהמ"א הלכה י"א פסק כמשנה אחרונה דאין דורכין עם הנכרי בגת אפי' הי' כפות והוא נגד הש"ס דבהאי איבעיא דהאי ינוקא משמע דהיכא דלייר ליד מותר עיין בנושאי כליו דכלאו למצא פתח לתרצו:

ונ"ל דרמב"ם הוכיח דינו מסוגי' דעלמא דלמ"א אסור אף בצייר ליד דלא כהאי ינוקא וי"ל דלרמב"ם הי' קשה קו' התו' בדף ס"ג שהקשו לרבא דאמר דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי בניגוב א"כ קשה מתניתן אמתניתן דקתני לוקחין גת בעוטה וע"כ איירי מתני' בפ"ב כמ"א והוקשה לי' מאי צריך הש"ס לתרץ שם על רומי' משנה ובריית' כאן בלא דרך וכו' ליתני כולה למ"א וכולה בדרך רק מתניתן איירי בצייר לידי' אע"כ דלמ"א אי דרך בה לא מהני צייר ופסק הרמב"ם שפיר ודו"ק:

מסכת ב"מ דף י"ד ע"ב בסוגי' דשבח:

בתו' בד"ה לא בב"ח הקשו אמאי דחק הא מני ר"מ יעמיד כשעשאו אפותיקי ודחקו המפרשים כולם בלשונם שכתבו יעמיד הא ע"כ גם לדידן איירי באפותיקי דאל"כ יגבה הב"ח תיכף מב"ח כמ"ש בסמוך ע"ש:

ונ"ל דהרב בנימוקי כתב דלענין שבח דממילא לא צריך שיכתוב לב"ח דאקני משום דבודאי שיעבד לוה למלוה הקרקע וכל דאתי' מחמתי' רק א"ל דאקני אלא לגבות השבח דאתי' מכח הוצאות הלוקח אף שבח היתר על ההוצאה ע"ש והקשה הלח"מ בה' מלוה ולוה א"כ מאי פריך הש"ס בפ' מי שמת מהאי מתני' דב"ח גובה השבח ע"כ דאקני קני דילמא איירי בשבח דממילא ול"ל תו דאקני ולענ"ד י"ל דודאי אי אמרינן שעבודא דאורייתא א"כ הקרקע וכל מה דאתא מחמתי' דמלוה הוא משום דשעבודא דידי' עלה א"כ בשבח דממילא ל"ל לדאקני משום דזו היא קרקע שלו שהושבחה והוקרה וזהו שמורה הנימוקי בלשונו במ"ש משום דלהאי שבח לא הוי כמו שלא הי' בעולם אלא כאלו הי' בעולם בשעת השעבוד ע"כ והיינו דנ"י כ"כ אליבא דהלכתא דקיי"ל שעבודא דאורייתא והוי כל שעבוד המלוה על הקרקע ואַרעתי' אשבחה אבל שבחא דאתי' מחמת הוצאה אפשר משום תקנות הלקוחות עשאו כאלו הוי מלוה ע"פ וכאלו קנה הלוה קרקע אחרת ולא שייך ארעתי' אשבחא משום דאלו לא הוציא הלוקח הוצאות לא נעשה השבח הזה אע"פי דמכח הקרקע אתי' עשאו חכמים כן לטובת הלקוחות וכמ"ש רש"י בהניזקין למ"ד כתובים וכו' אע"פי דשבח ופרי כתובים היו לטובות הלקוחות עשאו חכמים כאלו לא כתובים היו ולא הוי אלא מע"פ וכעין זה כתב הפ"י בשמעתין הוצאות שהוציא הלוקח ושבח דאתי' מחמתי' הוי מע"פ ואינו גובה אף למ"ד ש"ד אא"כ כתב לו דאקני והוי כאלו היתה בעולם בשעת השעבוד וחזר הדין לש"ד וכל שעבודא עליו כמו על הקרקע גופא אבל אי אמרינן שעבודא לאו דאורייתא גם בשבחא דממילא אינו קנוי' לו משום דליכא למימר ארעתי' אשבחא דלאו שעבודא דידי' היא אא"כ כתב לו דאקני והוי כאלו שעבד לו

בפירוש בשעת השעבוד השבח הוא כך נראה לענ"ד ברור ונכון בסברא:

לפי"ז דברי הנ"י נכונים ונאמנים לפסק הלכה דקיי"ל ס"ד משא"כ בפ' מי שמת דמקשה שם הש"ס משמואל ושמואל הוא ס"ל שעבודא לאו דאורייתא וע"כ לא מצי איירי מתני' גם בשבח דממילא א"כ כתב לו דאקני ומקשה שפיר וקושיות הלח"מ ל"ק וק"ל:

אך קשה מאי מקשה הגמ' דילמא שמואל אוקי מתני' כהאי תנא דס"ל דש"ד רק ז"א דס"ד דמקשה דמשיכי תיתי נימא דשמואל אוקי מתני' דלא כוותי' ולפי"ז יש ליישב קושיות המפרשים והמשך בדברי תו' אזיל שפיר דודאי לדידן בלא"ה קושיתם מעיקרא ליתא די"ל דלב"ח לא כתב דאקני וא"כ לא מצי טרף מיד מב"ח וללוקח כתב דאקני וכמ"ש ה"ה ע"ש ול"ק איך גובה שבח וכקו' הש"ך משום דלדידן דקיי"ל ש"ד א"כ מצי מתני' איירי בשבח דממילא רק דקושיות התו' היא לשמואל מאי מספקא לי' וכו' ולפי"ז הקשו א"כ שפיר הא דדחיק שמואל לאוקמי כר"מ וכמו שכתבו לעיל מיני' דשמואל לא ס"ל כר"מ הרי יותר נכון לאוקמי באפותיקי משא"כ לדידן ל"צ לאוקמא באפותיקי וכמ"ש:

לפי"ז יש לתרץ קו' מהרש"א במה שהקשה מאי מייתי ר' נתמן סייעתא למר שמואל מהאי מתניתן דהמוכר שדה וכו' הא ע"כ איירי באפותיקי דאל"כ קשה קושיות התו' יגבה הב"ח מב"ח עיי"ש לפי מה שכתבו התו' בפ' י"נ בדף קנ"ה דר"נ ס"ל יתומים שגבו בחובת אביהם בין קרקע בין מטלטלין בכור נוטל פי שנים ובש"פ גט פשוט מוכח דמאן דס"ל הכי ס"ל נמי דשעבודא דאורייתא ועיין בפ"י בחידושיו לב"ק דף י"א א"כ לפי"ז צ"ל לומר לר"נ דאיירי באפותיקי די"ל דאיירי דלא כתב לב"ח דאקני ושבח דמתני' איירי בשבח דממילא וכמ"ש הנ"י ומייתי לפי"ז שפיר ראי' לשמואל דמאפותיקי לא אסיק אדעתי' כלום דוק ועיין היטב בדברינו אלה:

בסוגי' דשומר שמסר לשומר:

דף ל"ו הב"ח פסק כאביי משום דרבא סבר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור משום מ"ה מה לי הכא וכו' ואנן קיי"ל בכל דוכתא דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב ע"ש והרי"ף השיג עליו דאין הכרע בדברי רבא עצמו דסבר פטור דדוקא גבי אונס מיתה דלא בא האונס מחמת הפשיעה מטעמא דמלאך המות מה לי הכא וכו' סבר רבא דפטור אבל גבי שאר אונס היכא דאונס בא מחמת הפשיעה אפשר סבר רבא דחייב והכי קיי"ל בכל הש"ס ע"ש:

ונ"ל דהר"ח הוכיח מסוגי' דעלמא דרבא ע"כ ס"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אע"פי דאונס בא מחמת הפשיעה:

דהנה איתא בב"ק דף נ"ו ע"ב מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו כו' היכא דאמרו כו' לימא מסייע לי' לרבא וכו' ע"ש וקשה לי מאי מקשה הגמ' מאי קמ"ל רבא מאי דאיתא במתני' דילמא רבא טובא אתא לאשמעינן דאפשר דרבא ס"ל ג"כ כמו אביי הטעם בשומר שמסר לשומר משום דאין רצוני שיהי' פקדוני ביד אחר והוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב אך זה הטעם אינו אלא בשאר אונסים כמו באונס לסטים היכא דאונס בא מחמת הפשיעה אבל לא באונס מיתה דלא בא האונס מחמת הפשיעה משום דמ"ה מל"ה ולהכי אמר הטעם משום דאת מהימנית וכו' ולא משום תחילתו בפשיעה וסופו באונס עיין בר"הש (ומה דקאמר רבא לדידכו דמתניתו אין רצוני וכו' הכי קאמר לדידי דאמינא גבי אונס מיתה הטעם משום את מהימנית וכו' ל"ק כלום ועיין) והשתא אי לאו דאשמעינן הכי הו"א דמתניתן בהכונס איירי דוקא בשאר אונסי' ולהכי חייב משום תחילתו בפשיעה וכו' ומשום דבא האונס מכח הפשיעה אבל גבי אונס מיתה השומר קמא איפטר משום דלא בא האונס מכח הפשיעה דמ"ה מל"ה ומל"ה וצ"ע לכאורה אע"כ דהמקשה ס"ל דרבא ע"כ סבר דתחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אף היכא דאונס בא מחמת הפשיעה ומקשה הש"ס שפיר ממ"נ או דמתני' קשה לרבא דמוכח מיני' ע"כ דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב או דהטעם במתני' משום את מהימנת לי' וכו' וקשה לימא מסייע לרבא ומוכח לפי"ז מסוגי'

זו דרבא ע"כ ס"ל דתחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אף היכא דאונס בא מחמת הפשיעה ודו"ק:

בדברינו יש ליישב מה שהקשה הפ"י על התו' בב"ק דף י"א ע"ב בד"ה את במ"ש וז"ל ואין להקשות לעולא וכו' אמאי לא הקשו ג"כ על רבא ע"ש וכתב הוא שם וז"ל וא"ל דרבא תרתי טעמא אית לי' דהא ודאי ליתא דא"כ ל"ל טעמא דאת מהמנת לי' דהא פשיטא בטעמא דאין רצוני מתחייב יותר בכל הדינים עכ"ל ע"ש. ולפי מה שכתבנו ע"כ צריך רבא תרתי טעמא היכא דהאונס לא בא מכח הפשיעה כגון אונס מיתה ופטור הוא מטעם אין רצוני כמ"ש ולהכי צריך טעמא דאת מהמנת וחייב יותר וק"ל:

הרמב"ם בפ"א מה' שכירות ה"ד פסק דשומר שמסר לשומר חייב כרבא ומטעם דאת מהמנת לי' וכו' וכתב וז"ל לפיכך אם דרך הבעלים וכו' והוא שלא ימעט בשמירתו כיצד ימעט שמירתו כגון דש"ש מסר לש"ח או שואל לש"ש עכ"ל ע"ש ונושאי כליו דנדחקו למצוא טעם דלמה היכא דמאמינו צריך דווקא ג"כ שלא ימעט שמירתו:

ונ"ל לומר דרמב"ם הוכיח דינו מהאי סוגי' דהכונס שהבאתי לעיל דקשה לי' מאי מקשה הש"ס לימא מסייע לי' לרבא דילמא מתני' איירי דרועה שהוא ש"ש מסרה לברזילי דדרכו להאמין והוי כמו מאמינו בחנם ופטור הרועה משום דדרכו להפקיד לברזילי ובכה"ג גבי אחר היכי דגרעה לשמירתו חייב אבל לעולם היכא דעילוי לשמירתו כגון דש"ח מסרה לש"ש אף גבי אחר פטור ואתא רבא לאשמעינן דשומר שמסר לשומר חייב גבי אחר אף היכא דעילוי עילוי לשמירתו אע"כ היכא דגרעה לשמירתו אף דמסרה לגבי המאמינו חייב ולפיכך לא מצי איירי מתני' בכה"ג אלא דוקא בהיכא דעילוי' לשמירתו וכה"ג גבי אחר חייב ומקשה הגמ' שפיר לימא מסייע ודינו דרמב"ם מוכח:

מהאי סוגי' נ"ל להוכיח עוד מה שפסק הרמב"ם שם בהלכה ה' וז"ל אע"פי ששאל או ששכר בבעלים הרי הוא הוציא הדבר השמור מידו ליד אחר וע"ש בה"מ ובכ"מ וי"ל דקשה להרמב"ם מאי פריך הש"ס בל"ק לימא תהוי תיובתא דרבא (וע"ש בת"ח ובפ"י) דילמא מתניתן איירי היכא דהשומר קמא שכר ג"כ הבעלים ולהכי אפטור אבל שומר שמסר לשומר וליכא שמירה בבעלים חייב אע"כ דגבי שומר שמסר לשומר אף שמירה בבעלים חייב ומקשי הגמ' שפיר וק"ל:

רק זה אינו אלא על דרך ה"המ בטעמו דרמב"ם דלהכי גבי שומר שמסר לשומר בין היכא דמיעט בשומר ב' לשמירתו ובין היכי דעילוי עילוי חייב מ"מ משום דהוציא מידו דבר השמור שלא ברשות ע"ש משא"כ לדעת הכ"מ דמאחרם דרמב"ם איירי דוקא היכא דמיעט בשמירתו הוא דמחייב שמירה בבעלים משום דהוי מזיק בידים קשה דילמא איירי מתניתן היכא דעילוי לשמירתו והשומר קמא שכר או שאל בבעלים להכי פטור ומאי מקשי על רבא וכמ"ש וצ"ע:

והנה בלמדי סוגי' זו בימי חורפי עם ישיבת הבחורים העלה מהתלמידים תלמיד אחד ותיק ה"ה הב"ח המופלא והחריף כ"ה חיים הרש סג"ל מסאנטיב לחדש ולתרץ קושיות הש"ך לח"מ בסי' ס"ו סע"ק קכ"ד מה שהקשה קו' אחת תמורה על התו' בב"מ דף כ"ז ע"ב בד"ה ש"ח במ"ש דה"ה דאינו משלם כשפשע דאפי' פ"ש וכו' מדפריך לקמן מהשוכר את הפועל וכו' ולא משני כשפשע דלאו ראי' היא זו דא"כ רישא מה בכך דאין לו שכר שבת והוי ש"ח מ"מ מתחייב בפשיעה ע"ש ואמר הנ"ל דכוונת התו' היא דיש לאוקמי בפשיעה כה"ג כגון דמסר הפועל לאחד אשר הגזבר הבעל מאמינו ג"כ בחנם והשתא בסיפא היכא דיש לו שכר שבת והוי ש"ש וגרעה בהכי השמירה הוי פושע וחייב אע"ג דהוא מאמינו וכמ"ש הרמב"ם ועיין בכ"מ שכ' דאין לך פשיעה יותר מזו היכא דגרע לשמירה משא"כ ברישא דהוי ש"ח ולא גרע בשמירתו וליכא פשיעה גבי' דהא איירי במאמינו להכי פטור ע"כ ודבר חכמה דבר:

וראיתי שם בתומים בס"ק ס"ז שכתב דכשהיה בימי חורפו בהתחברות חכמי לבב השלמים הוטב בעיניהם הדבר אשר העלה לפרש דברי התו' האלה והיינו דמשכחת פשיעה דאיתא בש"ש וליתא בש"ח לפי מה דפסקינן בסי' ש"ג ס"ח שומר שהי' לו לקדם ברועים ומקלות ולא קידם בש"ח בחנם ובש"ש בשכר חייב מטעם פשיעה וכ' די"ל דכוונת התו' בקושייתם

בפסיעה

בפשיעה כה"ג בכגון דיכול להציל בשכר ולא הציל דבש"ח פטור ובש"ש חייב ועכצ"ל דאפי' ש"ש פטור מפשיעה ע"כ:

והנה אף דלבי חסר ולא ראה חכמה נגד חכמי לבות השלמים הללה אעפ"כ אומר אני דאינו נכון תירוץ זה דהמעיין בב"מ דף צ"ג ע"ב וברמב"ם והראב"ד בפ"ג מה' שכירות ובה"המ שם נראה דאין זו פשיעה גמורה אלא כמו תחילתו בפשיעה וסופו באונס והראי' שאינו חייב לשלם כל דמי הבהמה כשאר פשיעה גבי ש"ש אלא בתר אומדנא לכושרא דחיותא ע"ש היטב ולפי"ז מאי ראי' מייתי התוס' מזה דפטור בהקדש אפי' בפשיעה גמורה ועיין היטב ע"ז אלא כאמנים וקיימים בפשט דברי התו' דברי הגאון בתומים מ"ש בריש ס"ק הזה ע"ש:

מכות דף י"ד ע"ב:

הרמב"ם בפי"ח מה' פסולי המוקדשין הי"ב פסק דטמא שנגע בקודש אינו לוקה כר"י והקשה הלח"מ ריש פ"ו מה' סנהדרין דסתר א"ע דשם בהלכה י"ג מפיק אזהרה גבי יולדת מקרא בכל קודש לא תגע ובמכות דל"ד משמע בהדי' דאי מהאי קרא נפקא וכר"ל לוקין אף על נגיעת קודש דאכילה נפקא מהיקש ומדאפקא רחמנא בלשון נגיעה לוקין אף על הנגיעה ע"ש שדחק ליישב:

ונ"ל דרמב"ם ע"כ הוכיח דאין לוקין על הנגיעה דבש' שע"המ הקשה לרא"מ שכ' על רש"י בחומש פ' אמור ד"ה כל איש וכו' קריבה זו אכילה וא"ת לומר נגיעה דהא חייב כרת על אכילה ואם על הנגיעה חייב על אכילה לכ"ש וכ' הרא"מ ול"ל דאפ"ה איצטריך לכתוב גם על האכילה משום דאין עונשין מ"הד דהאי ק"ו גילוי מלתא בעלמא הוא דלא גרע מנגיעה דא"א לאכילה בלא נגיעה ע"כ וקשה מה דאמרינן שם במכות טמא שאכל בקודש מדאפקא בלשון נגיעה וכו' ל"ל היקשא מכיון דנפקא אזהרה מלשון נגיעה מינה נפקא אכילה בשלמה אי אמרי' דק"ו זה לא חשיב גילוי מלתא שפיר דמש"ה איצטריך לאתוי מהיקשא משום דמק"ו אין מזהירין מ"הד (בפרט א"א דהיכא דעשה מפורשת מזהירין מ"הד כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהמ"א קשה טפי):

ולענ"ד ל"ק דבסנהדרין דף כ"ד איתא פלוגתא בין אביי ורבא אי אמרי' לוקין על גילוי מלתא או לא וי"ל דר"ל ס"ל כרבא דסובר דאין לוקין ולהכי איצטריך היקשא למלקות:

אך הרמב"ם פסק כאביי דלוקין על ג"מ עיין בב"ש לא"הע סי' ו' וקשה לדידי' קו' השע"המ דהוא פסק כתני' כוותי' דאכילה נפקא מהקישא תיפוק לי' בק"ו מנגיעה אע"כ דעל נגיעה אין לוקין ואיצטריך היקש למלקות ודו"ק:

והנה חזות קשה ראיתי להרא"מ בפ' שמיני דר"ל שם לדעת רש"י דהיכא דאיכא עשה מפורשת מזהירין מ"הד ולדעתי נעלמה ממנו באותה שעה מ"ש רש"י בזבחי' דף ל"ג ע"ב בד"ה בתרומה וז"ל כיון דבתרומה. וכו' ע"ש וקשה הא גבי קודש כתיבה עשה מפורשת וכפר עלי' הכהן וטהרה והרא"מ בעצמו כ' שם דאתא לעשה וצ"ע:

מסכת כתובות סוגי' דפתח פתוח בדף ט':

הרי"ף ז"ל כתב וז"ל ל"צ באשת כהן ולא הוי ס"ס ספק מ"ע דמ"ע פתחה סתום (וזו שיטת ר"ת הובאה בתו') ואב"ע באי וכו' ע"כ והקשה הר"ן אמאי קאמר הגמ' לא דקא טעין טענת דמים בט"ד קשה הא הוי ס"ס ספק מ"ע ע"ש בר"ן ועוד יש לי לדקדק בדברי הרי"ף דמשמע מדבריו דדוקא בשינוי' דאשת כהן אפשר לתרץ דלא הוי ס"ס משום דפתחה סתום משא"כ בתי' אב"ע מדלא הביא האי קושיא ופירוקא בתר האי אב"ע וכן ראיתי קלת מזה דקדק נמי אמ"ו בספרו מהר"ס ברבי:

ונ"ל דדוקא בשינוי' דא"כ אפשר לומר דמ"ע פתחה סתום אבל בשינוי' בתרא ע"כ ס"ל דמ"ע פ"פ וצ"ל כתי' הראשונים דמ"ע לא שכיח וממילא ל"ק קו' הר"ן:

ראשון כ"ל לתרץ שיטת רש"י דפי' אליבא דר"א דאינו נאמן רק לאוסרה עליו אבל לא להפסידה כתובתה והקשו עליו בתו' ד"ה אי למיתב דמשמע דנאמן להפסיד כתובתה

ע"ש דהנה בס' פ"י מקשה על שיטת התו' לקמן בד"ה אמר ר"כ במ"ש דמ"ד כתובה דאורייתא לית לי' הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה וכ"כ משמע שם מדברי רש"י א"כ ר"מ אית לי' כתובה דאורייתא כמ"ש התו' בסמוך בד"ה הואיל וביבמות דף קי"ב אשכחינן לר"מ דאמר טענת בתולים כל שלשים יום וע"כ היינו להפסידה כתובה דאי לאוסרה עליו ודאי דנאמן לעולם משום דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא אע"כ להפסידה כתובתה ובטענת פ"פ דבט"ד ליכא לאוקמי דכל שלשים יום ודאי ליכא שושבנין וע"כ משום חזקה דאין אדם טורח וכו' הרי דס"ל דהך חזקה מהני עד שלשים יום הלמא דלא תלי' האי חזקה בכתובה דאורייתא או דרבנן ע"ש שהניחה בצע"ג:

ובאמת קשה נמי מזה על שיטת רש"י דאי א"כ להפסידה כתובתה א"כ היכא משכחת לר"מ טענת בתולים דאי לאוסרה עליו מאי אריי' דוקא שלשים יום דלעולם מני לשוי' עליו חתיכה דאיסורא ואי להפסיד כתובתה הא לרש"י א"כ כלל:

ונ"ל לתרץ דלפי מה שראיתי דכל הראשונים הקשו לקמן על ר"נ ור"י אמר שמואל דלמאי צריכו החזקה דאין אדם טורח וכו' תיפוק להו דמדין תורה נאמן הבעל משום דהוא טוען ג"כ ברי ובברי וברי אוקמינן הממון בחזקתו והממע"ה ואפי' אי סביר' לן דכתובת אשה היא מ"הת שהרי לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וימצאנה בתולה וכיון שכן עלי' להביא ראי' שנתקיים התנאי ותירצו הרא"ה והריטב"א ז"ל דהכא כיון דרוב נשים בתולות נשאות ואיכא נמי חזקה דגופא הולכין אחר הרוב ואחר החזקה אלא דרבנן המנוהו הואיל וקאמר ברי ומטעם החזקה דאין אדם טורח וכו' והכי איתא בירושלמי פ"ב ע"ש ובשיטה מקובצת בדף מ"ט ע"ב:

לפי"ז י"ל דכל זה אינו אלא לרבנן דלא חיישו למיעוטא כלל וכמאן דליתא הוא נגד הרוב משא"כ לר"מ דחייש למיעוט וי"ל דסמוך מיעוטא דאינו בתולות נשאות לחזקה דממון והוי פלגא ופלגא וכמו שהקשה הריב"ש בתשובה סי' שע"ב על דברי התו' לעיל בד"ה ס"ס דאמאי תירצו דרובא עדיף הוי להו לתרץ אליבא דר"מ דחייש למיעוטא וס"ל דסמוך מיעוטא דאונס לחזקה ואכתי הוי פלגא ופלגא ע"ש ובש"מ בדף מ"ג ע"ד א"כ לפי"ז איהו מהימן מדין תורה משום דטוען ברי וכמו שהקשו הראשונים וממילא לא נריכו תו להחזקה דאין אדם טורח וק"ל:

ולפי"ז ל"ק קושיות הפ"י די"ל דלהכי סבר ר"מ דטענת בתולים כל שלשים יום אע"ג דס"ל דכתובה מ"הת משום דלדידי' דחייש למיעוטא מיהו נאמן מדינא ולא משום החזקה וכמ"ש ודו"ק:

ועפי"ז יש לייסב שיטת רש"י וי"ל דודאי ר"א סבר כרבנן דהלכתא כוותייהו והיינו דרובא וחזקה רובא עדיף וצ"ל הך חזקה דאין אדם טורח ומש"ה אינו נאמן להפסידה כתובתה והש"ס לקמן בס"ד אי למיתב לה וכו' בעי לאוקמא מתניתן כר"מ דס"ל דכתובה מ"הת ונאמן להפסידה אף דל"ל החזקה כי היכא דתהוי סיעתא לר"א אף דלא הוי כהלכתא ואין זה מן התימא דהא לקמן בתו' ד"ה אי וכו' כתבו דנאמן להפסידה משום דאוקמא ממון בחזקת מרא ועכצ"ל דמתני' כר' יהושע אתא אף דהוי דלא כהלכתא וא"ש ולפי"ז ל"ק לרש"י איך משכחת טענת בתולים לר"מ משום דלדידי' נאמן מדינא כמ"ש ור' יוסי אפשר דס"ל נמי כר"מ ודו"ק:

אך אכתי קשה מאי פריך הגמ' לפי"ז על ר"י א"ש ממתניתן דבגליל מני טעין ומאי קמ"ל דילמא אי לא אשמעינן ר"י א"ש הו"א דמתני' דהאוכל אצל חמיו ר"מ היא ולהכי בגליל מני טעין וכמ"ש אבל לדידן דקי"ל כרבנן דרובא עדיף מחזקה וס"ד דא"כ מש"ה אשמעינן ר"י דנאמן אפי' לדידן משום הך חזקה דאין אדם טורח אך ז"א דהמקשה ע"כ ס"ל דמתני' לא מני אתיא כר"מ משום דתו' פירשו דביהודא נאמנת בין שאמרת באירוסין בא עלי' בין שאמרת בתולה הייתי משום מיגו וגליל דומי' דיהודא ולפי"ז ע"כ מוכח דאמרינן מיגו להוציא רק בגליל אינה נאמנת לומר בתולה הייתי במיגו דמ"ע אני משום דהוי מיגו במקום חזקה וכמו שהקשו התו' באמת לקמן אבל ביהודא אינה חזקה כלל כמ"ש רש"י ותו' והשתא אי מתני' ר"מ היא קשה דהא נאמנת ג"כ בגליל במיגו דמ"ע אני דבע"כ אמרי' השתא מיגו להוציא דמטעם זה נאמנת ביהודא וחזקה הא ל"ל

לר"מ וא"כ אמאי אינה נאמנת לומר בתולה הייתי אע"כ דמתניתן לא אתיא כר"מ ולהכי בגליל מצי טוען משום דאינה נאמנת במיגו נגד החזקה וא"כ קשה מאי קמ"ל ר"י א"ש וא"ש:

ולפי"ז יש ליישב נמי קושיות התו' בד"ה אבל דהקשו הוי לי לאקשוי מרישא וכו' ובאסיפת זקנים הביא עוד כמה משניות דמצי לאקשוי מהם ולפי מ"ש ניחא דמכל הני משניות לא מצי לאקשוי דהוי מצי לאוקמא כר"מ ואף דליכא חזקה אינה נאמנת במיגו משום דל"א מיגו להוציא מא"כ מהאי מתני' דע"כ אמרינן מיגו להוציא כמ"ש פריך שפיר ודו"ק:

בדרך אחר אפשר ליישב שיטת רש"י בצירוף עוד קו' אחרת על רש"י דהי אמרינן דלר"א א"כ להפסיד כתובתה הקשי לי' ממתניתן דהאוכל אצל חמיו דבגליל מצי טוען א"כ מוכח דנאמן להפסיד כתובתה דבה"ד עדיין לא ידע דמצי לשנוי' בטוען ט"ד דאל"כ לא מקשי נמי לר"י א"ש וצ"ע:

ונ"ל לומר דמ"ש רש"י דא"כ להפסיד כתובתה אינו אלא לשנוי' קמא דר"א איירי בא"כ ע"כ יהי' מוכח דא"כ משא"כ לפום שינוי' בתרא מודה רש"י דאף לר"א נאמן להפסיד כתובתה ובדרישה ופרישה סי' ס"ח הקשה האיך אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה הא קיי"ל יש כתובה לארוסה וא"כ ניחוש דילמא שנאה אותה ואי מגרשה הי' צריך ליתנה לה כתובה ומש"ה טרח בסעודה כדי להפסיד כתובתה ותירוץ דודאי אם הי' ידוע לו בבירור שיפסיד את כתובתה אמרינן אפשר מכח זה טרח בסעודה אבל הרי אפשר שטוענת תחתיו זינתה באונס ונאמנת כר"ג ור"א או אפשר שטוענת מ"ע אני תחתיך ואז אינו מפסיד כתובתה ולכן מספיקא אינו טורח בסעודה עכ"ד:

לפי"ז י"ל דבשנוי' קמא דאיירי בא"כ אפשר דאזלא בתי' הגמ' לקמן דף י"ב דאמרינן דהא דנאמנת לר"ג אינו אלא מכח המיגו ולפי"ז ע"כ א"כ להפסיד כתובתה והיינו מכח קו' הדרישה ותירוצו לא שייך כאן דאינו תוכל לטעון משארסתני נאנסתי דהא מיירי בא"כ כמובן ולא תוכל נמי לטעון מ"ע אני תחתיך דהא בטענה זו לית לה מיגו כלל כמ"ש הב"ש בסי' ס"ח ע"ש ובלא מיגו אינה נאמנת לר"ג משא"כ לפום שינוי' בתרא דמיירי בא"י בודאי נאמן להפסיד כתובתה דל"ק השתא קו' הדרישה והפרישה די"ל כתירוצו וק"ל:

ולפי"ז יש ליישב דעת רש"י דלקמן בס"ד אי למיתב לה וכו' אוקי מתניתן בא"י וכ"כ מצי לאוקמי מתני' דהאוכל אצל חמיו ולפיכך נאמן להפסיד כתובתה מכח החזקה דאין אדם וכו' משום דאי איירי כה"ג שייך תירוץ הדרישה וכמ"ש ודו"ק:

באופן זה יש ליישב נמי שיטת הרי"ף ז"ל ע"פי מה שראיתי בס' הכתובה דהקשה לקמן דף י"ב לפי' הר"ח דס"ל דמ"ע פתחה סתום מאי משני הגמ' דנאמנת לר"ג משום מיגו דאי בעי אמרה מ"ע אני מאי מיגו איכא הא יראה שמא יכחיש אותה ויטעון פ"פ מצאתי וכיון דיכחיש אותה בברי יהי' נאמן משום חזקה דאין אדם טורח ותי' דא"ש לפמ"ש התו' דף י' דא"כ לומר פ"פ מצאתי למ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצא בעולה יש לה כתובה מנה אלא היכא שאסורה עליו ומתניתן דמשארסתני נאנסתי איירי באין אסורה עליו דבודאי היו הקידושין לאחר שלש שני' דהא הוא אומר עד שלא ארסתיך וגם בא"כ צ"ל דאיך נשאת לו עכ"ל:

אך כ"ז אינו אלא לר"י דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאה בעולה יש לה מנה אבל לר"א דאמר מקח טעות לגמרי משמע ואף אי מתני' לקמן איירי בא"י לאחר שלש ג"כ אסורה לו משום דאין לה כתובה א"כ לפי"ז קושיות ספר הכתובה לשיטת הר"ח במ"ע מאי מיגו היא זו דתהי' לו חזקה בטענה זו:

לפי"ז אמינא דהרי"ף הי' סבר כמ"ש התו' והיינו דלר"א נאמן להפסיד כתובתה מטעם החזקה דאין אדם טורח דלא כדעת רש"י והשתא בתירוץ קמא דס"ם דמיירי בא"כ קשה קושיות הדרישה ופרישה ואין לנו לתרץ ע"ז אלא דילמא טוענת מ"ע אני תחתיך ולפי"ז ע"כ מוכח דליתא להאי תירוץ הש"ס לקמן דנאמנת לר"ג מכח המיגו וכמ"ש ואפשר לומר בהאי תירוץ כדעת הר"ת דמ"ע פתחה סתום משום דמאי דנאמנת לר"ג הוא מטעם החזקה אבל בשינוי' בהרא דר"א דמיירי בא"י א"כ בלא"ה ל"ק קו' הדרישה די"ל דילמא תאמר משארסתני נאנסתי ולפי"ז יש לקיים תי' הש"ם לקמן דנאמנת לר"ג משום מיגו וע"כ לא מצינן לומר כדעת ר"ת דמ"ע פתחה סתום משום דלפי"ז קשה קו' הכתובה וע"כ צריכין אנו לומר דמ"ע לא שכיח והשתא י"ל דלקמן דמשני לא בט"ד אזלא הסוגי' לפום תירוץ בתרא בשמעתין לר"א דמיירי בא"י וס"ל דמ"ע לא שכיח וממילא לא הוי תו ס"ס דכל ספק דלא שכיח לא מקרי ספק כנודע ודו"ק היטב:

דף י"ח ע"ב בגמ' א"ל רבא כיון שהגיד וכו' הפ"י האריך לפרש בפשט קושיות הגמ' והעלה דהכי פריך איך נאמן להם לומר אנוסים הייתי מחמת נפשות הא הוי לי' עדות שאי אתה יכול להזימה משום אם יבואו עדים ויאמרו עמנו הייתם א"כ גם החתימה שקר ולא יפסידו כלום בעדותן למלוה רק דנראה להגאון בעפ"י דוחק לפרש לפי"ז הלשון כיון שהגיד דנקט הגמ' עיים"ש אך באמת דאין זו דוחק ועיין בתומים בכללי המיגו דהעלה כ"כ והלשון א"ש רק האי וכי תימה קשה לו להולמו לפירוש זה:

ולי נראה לקיים פשט הזה בטעם נכון מאוד מבלי נשאר הקפידא בלשון כלל דהר"ן בס"פ האשה שנתארמלה הביא מחלוקת בין הרי"ף והרז"ה דהרז"ה סבר דבעדות בשטר לא בעינן תורת הזמה מד"ת כלל משום דעדי' זוממים חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו והיינו דוקא בע"פ אבל לא בשטר דכתיב מפיהם ולא מפי כתבם ע"ש והש"ך בח"מ סי' ל"ח סק"ב העלה לדינא כרז"ה והפ"י בק"א לגיטין דף ל"ז תמה על הש"ך דהא הרמב"ם כתב בה"ע בפ"ג דאין חותכין על עדות בשטר כלל לא בד"מ ולא בד"כ דבשטר ליכא עדות מ"הת כלל והרמב"ן טען עליו מהא דאמר ר"ל עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדות בב"ד ואין צריך קיום מדאורייתא לפי"ז קשה על הש"ך דסתר א"ע דהוא פסק כרמב"ן דמ"הת חשיבא עדות בשטר ואיך פסק כרז"ה וכי ס"ד דעדות בשטר מ"הת ולא שייך בעדות זה תורת הזמה עיים"ש:

לפי"ז פריך רבא הכא שפיר כיון שהגיד והו"ל עדות שאי"ל וכמ"ש הפ"י וע"ז קאמר הגמ' וכי תימה הנ"מ בע"פ ולא בשטר ור"ל דבשטר לא בעינן עדות שאי אי"ל כלל והיינו דס"ד כדעת הרז"ה קשה והאמר ר"ל וכו' דמזה מוכח דעדות בשטר היא דאורייתא וע"כ צ"ל דבשטר צריך עדות שאתה יכול להזימה כקושיות הפ"י על הש"ך ודו"ק:

דף ק"י ע"א שנים שהוציאו שט"ח זע"ז הנה הבע"המ הקשה אמאי לא הקשה הגמ' על רב נחמן נמי כמו שהקשה על ר"ש ה"ד אי דמטי זימני' מ"ט דרבנן ואי דלא מטי זימני' מ"ט דאדמון ותי' דלר"נ הס' דבשלו הן שמין לק"מ די"ל דיש לו בינונות ולאחר זיבורות ולהכי ס"ל לרבנן דזה גובה וזה גובה משום דאמר בעל הזיבורות אלוה ממנו כדי שאגבה בינונות שלו ואח"כ אגבה אותו זיבורות שלי ע"ש רק טעמא דאדמון לא ביאר המאור ופשוט הוא דס"ל דבהכי פליגו דחכמים סברו דיש דרך להלות לאדם מעות כדי שיגבה לו זיבורות שלו ואדמון סבר דאין דרך בכך וכמו כן כתב הרמב"ן באמת לכ"ע וכ"כ הבין בדעת הבע"המ ועפי"ז הקשה עליו קושי' אחת חמורה והיינו נימא נמי לר"ש דאיירי בדאיכא לחד עדיות ולחד זיבורות דמרווית בעל הזיבורות אף לר"ש ולימא בטעמא דאדמון דאין דרך ב"א וחכמים ס"ל דיש דרך ב"א ע"ש וע"ד יתר הטענות מה שטען הרמב"ן על הבע"המ אינן כ"כ חזקים ועיין בתומים בסי' פ"ה:

ולהרין קושיות הרמב"ן בצירוף קו' הבע"המ נראה לי באופן אחר ועל דרך הבע"המ דבגיטין דף כ"ה אמר עולא ד"ת ב"ח דינו בזיבורות ומה טעם אמרו בבינונות כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וכתב הנ"י בב"ק דף ח' משם רמ"ה דלפי"ז אי אמרינן בשלו הן שמין אם יש לאחד בינונית וזיבורות דנעשו בינונית שלו עדיות אין ב"ח גובה מהם ולא שייך בזה תקנות חכמים דמשום נעילת דלת לא יגבה עדיות שלו ור' שמעון הסבר ב"ח מ"הת דינו בעדיות ומ"ט אמרו בבינונית כדי שלא יאמר אדם אקפן ואלונו כדי שאגבה עדיות שלו והיינו דוקא ביש לו עדיות דחשיבו עדיות לגבי כ"ע אבל בינונית דנעשו רק אצלו לבד עדיות ב"ח גובה מהם דלא שייך הטעם אקפן ואלונו משום עדיות כמוהן מצוים הרבה ולא יקפן להלות בשבילן ע"ש:

לפי"ז י"ל דאדמון וחכמים כולהו סבירו דיש דרך ב"א להלוות כדי להגבות זיבורית שלו רק בהא פליגו דחכמים אליבא דר"כ סבירו להו הא דעולא לפי"ז אם יש לאחד בינונית ולאחד זיבורית מרווית בעל הזיבורית ממ"כ דאף אם יגבה בינונית ברישא לא יגבה מהם ב"ח משום דנעשו גבי' עדיות ולא יגבה מהם משום נעילת דלת ולהכי זה גובה וזה גובה ואדמון סבר כר"ש וא"כ אף דשלו הן שמין ונעשו אצלו עדיות אפ"ה גובה מהם משום דלא שייך בהני הטעם אקפן ואלונו ולהכי קאמר אלו הייתי חייב לך משום דלא תרוויח בזה אם תלווה לי רק הא תינח לר"כ אבל לרב ששת לא מצי לאוקמא בכה"ג דא"כ קשה מ"ט דרבנן דאף דסבירו להו כעולא אפ"ה ב"ח גובה הבינונית משום דבשל עולם הוא שמין ומקשה הגמ' שפיר וקו' הבע"המ לק"מ:

והשתא לפי"ז ל"ק נמי קו' הרמב"ן על הבעה"מ דלא מצי לאוקמא אף לר"ש ביש לאחד עדיות ולאחד בינונית משום דא"כ קשה מ"ט דאדמון דהא כ"ע סברו דיש דרך וכו' כמ"ש ודוק הטיב:

סוגי' תרי ותרי ביבמות פ"ח ובכתובות כ"ב:

הנה שיטת רש"י באומרת ברי לי פי' שאין לבו נוקפי ופי' הר"ן דרש"י ס"ל דאי באומרת ברי לי שמת בודאי היא נאמנת ע"ש והקשה העולם לפי"ז מאי פריך הש"ס על ר"י מ"ש רישא ומ"ש סיפא דלמא ברישא איירי באמרת ברי לי שמת ולהכי במיתה נאמנת ול"ת אבל בגירושין תנא ולא מהימנא לומר גרשני בעלי דשלא בפניו לא מהימנא עיין בפ"י:

ונ"ל דהנה הרמב"ם בה"ג הי"ט פסק ע"א אומר מת וע"א אומר ל"מ ובאו שניהם כאחד ונשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו ל"ת וה"ה הביא ראי' לרבינו מהירושלמי ע"ש והנה באמת מלבד שדין זה מפורש בירושלמי מוכרח דין זה ג"כ מגד השכל והסברא עד שלא אוכל להבין סתירת הרמב"ן עליו שהקשה הא ע"א בהכחשה לאו כלום הוא אדרבה היא נותנת דא"א גבי תרי ותרי היכא דנשאת לא' מעדיה והיא אומרת ברי לי דל"ת אע"ג דאיכא למימר היכא דאיכא תרי עדים דאמרי מת לא דייקא וליכא חומר בסופה אלא אמרינן כיון דאיכא תרי עדים אחרים דמכחישן איכא חומר כיון דעומדת בברי שלה תחתיו ודייקא ועיין בתו' כתובות כ"ו ובב"ב ל"ב בד"ה אנן אסקינן א"כ מכ"ש היכא דאיכא רק חד לגבי חד דע"א בהכחשה לאו כלום הוא מכ"ש די"ל דהיא דייקא שפיר ול"ת וצ"ע:

עוד יפלא בעיני הקו' השניה אשר הקשה הרמב"ן עליו והיא דמאי פריך הש"ס על ר"י מ"ש רישא וכו' ומשני כדעולא ולכתחילה לא משום דר"א לוקמא כה"ג כגון שבא חד לגבי חד בב"א ונשאת לאחד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי שמת א"כ איך שייך קושי' זו לרמב"ם דוקא הא גם לרמב"ן קשה דהא בעל המימרא ההוא בירושלמי הוא ר' יוחנן דס"ל דינו דרמב"ם ומ"ד ומחלק בין מיתה לגירושין בבבלי הוא ג"כ ר"י א"כ לכ"ע קשה מאי נריך הש"ס לאוקמי לדידי' כדעולא אם לא שנאמר ע"פי דוחק דרמב"ן לא גרס או בבבלי או בירושלמי ר' יוחנן א"כ גם על הרמב"ם ל"ק:

ולי נראה להביא ראי' לרמב"ם דביבמות פ"ח ע"ב פריך הש"ס על רב שם מברייתא דדפנו ע"ש ואי כרמב"ן קשה דלמא הברייתא איירי בכה"ג דבא חד לגבי חד בב"א ונשאת לכהן שהוא העד המעיד לה והיא אמרת ברי לי שמת והוי היא זונה באותו פעם שנשאת וצריכא למימר דדפנו אע"כ דבכה"ג באמת ל"ת וכרמב"ם:

אך אחר העיון נראה דליכא הוכחה דהא גם לרמב"ם קשה מאי פריך הש"ס על רב דהא רב ע"כ לא ס"ל דינו דרמב"ם דאל"כ למה אמר רב דוקא אם ניסת בשני עדים ל"ת הא משכחת כה"ג אם ניסת בע"א וע"א מכחישו ונשאת לעד המעיד לה ג"כ ל"ת אע"כ דס"ל לרב דבכה"ג באמת תצא א"כ דלמא איירי הברייתא כה"ג ורב איירי בב' עדים בודאי הרמב"ם פסק שפיר כר"י דרב ור"י הלכה כר"י אבל מאי מקשה הש"ס על רב וצ"ע:

מסוגי' זו הקשיתי לכאורה קו' עצומה על הריב"ש הובא בא"הע סי' י"ז ס"ק קכ"ג שם בב"ש דפסק בנשאת ע"פי ע"א שלא ברשות ב"ד דתצא כמשפט הנואפות ע"ש בתשובה שע"ט דלא כר"ן והב"ש הכריע כריב"ש ולדידי' קשה דלמא הא ברייתא דדפנו איירי בכה"ג היכא דנשאת ע"פי ע"א שלא ברשות ב"ד ולפיכך דפנו משום דתצא:

וא"ל דריב"ש דס"ל בש"ות שלו סי' קנ"ה קפ"ב דעד מיתה בעדות אשה אינו נאמן אלא מדרבנן והברייתא מביאה קרא וקדשתו וי"ל דס' הריב"ש דזו דרשה גמור' היא וכמו שסבר הפ"י דלאו אסמכתא הוא ורמי ע"פי דיעה זו סוגיות אהדדי ע"ש א"כ לפי"ז ל"ק על הריב"ש משום דלא מצי איירי הברייתא כה"ג ובע"א משום דע"א אינו אלא מדרבנן והברייתא' קרא קאמר והא מ"הת אינו נאמן העד ואמאי נריך קרא דתצא דהא מ"הת לא הוי זונה אך זו ליתא דדברי הפ"י נ"ע דהא מדברי רש"י מוכח דס"ל דקרא וקדשתו אינו דרשה גמורה דבד"ה שם דקתני דדפנו פירש"י וז"ל ובעד אחד ל"מ לאוקמי דא"כ ל"ל קרא הא ודאי אין אחד במקום שנים עכ"ל והרי רש"י בשבת דף קמ"ה ע"ב בד"ה לעדות נראה דס"ל דע"א במיתה אינו אלא מדרבנן ועיין בריב"ש בסי' קנ"ה א"כ בפשיטות הוי מצי רש"י לפרש כאן דלא מצי לאוקמי בע"א דהא ברייתא קרא קאמר וכמ"ש אע"כ דרש"י ס"ל דעיקר קרא אתא דנריך לפתוח כהן ראשון לכל דבר שבקדושה עיין בש"ע א"ח סי' ר"א סק"ד ובמג"א שם והכי אינו אלא אסמכתא ומתמיה על הגאון בעפ"י שלא שת לבו לדברי רש"י אלה וצ"ע על הריב"ש:

עוד נ"ל להקשות על הגאון בעפ"י ועל הגאון מהר"א ברודא הובא בש"ות ח"ל סי' ב' ג' דשניהם כאחד מסכימים לומר דרמב"י ס"ל דבא עדים ואח"כ ניסת אף שהיא אומרת ברי לי והבא עליה הוא העד המעיד לה אעפ"כ הוא בתקן משום דבשום מקום ל"א דדייקא ולא יצאה לפי"ז מחזקת א"א רק אם ניסת קודם שבאו העדים שאמרו ל"מ ע"ש לפי"ז כי מוקמי נמי הברייתא דדפנו כרמב"י ובבאו עדים ואח"כ ניסת נמי קשה קושיות הש"ס פשיטא וצריכא למימר דדפנו כמו שפריך הש"ס בס"ד אלימא דלא ניסת לאחד מעדיה וכו' ודוחק לומר דזו אינו פשיטות כ"כ אי לאו דאשמעינן ברייתא סברא זו לרמב"י ודוק הטיב:

ומעתה אשובה ואראה לתרץ רש"י ז"ל ואומר אני דרש"י ס"ל כרמב"ם והיינו באומרת ברי לי שמת וע"א אמר מת וע"א אמר ל"מ ונשאת לעד המעיד לה דל"ת (ור"י בודאי סובר כן כדאיתא בירושלמי משמו) ורק בתרי לגבי חד ס"ל לרש"י דרק באומרת ברי לי שאין לבי נוקפי נמי סגי אבל בחד לגבי חד בב"א נריכא למימר ברי לי שמת דוקא לפי"ז מקשי הש"ס שפיר על ר"י מ"ש רישא וכו' דל"ל דרישא איירי באומרת ברי לי שמת דא"כ קשה למה נקיט ר"י דינו דוקא בשנים וכו' וניסת לא' מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת הוי לי' למינקט רבותא טפי אפי' בחד לגבי חד וכה"ג וא"ל דאפ"ה לא מצי למינקט בחד לגבי חד דא"כ קשה לא תנשא ל"ל דבעד אחד בודאי לא ישא את אשתו משום חשד ועיי"ן בש"ות ח"ל הא ליתא דהא יכול למינקט בכה"ג היכא דעד הניסת לו הי' לו אשה בשעה שמעיד ובכה"ג ליכא משום חשד כדאיתא ביבמות דף כ"ו ע"ש (ובזה נדחה תירוץ הת"ל על קושיות הרמב"ן על הרמב"ם ע"ש) אע"כ דגם ר"י איירי באומרת ברי לי שאין לבי נוקפי ולהכי נקיט דוקא בשנים ודברי רש"י נכונים:

ובזה יש לסתור ג"כ דברי הב"ש בסי' י"ז ס"ק קי"ג דרוצה להוכיח מתשובות הרא"ש דלא כב"ח משום דא"כ למה נקיט הרא"ש דוקא היכא דאיכא עד המכחיש את העד בל"ז נמי תצא מפני החשד ע"ש וי"ל דהרא"ש נקיט דינו לומר דתצא לעולם אף היכא דליכא משום חשד וכמ"ש והיינו בדאיכא עד המכחיש:

אך לדידי קשה קו' עצומה על רש"י דאי אמרי' בברי לי שמת נאמנת קשה דהנה הרא"נ"ח בתשובה כ' היכא דב' כיתות עדים מכחישין זא"ז ויש לבע"ד מיגו דנאמן ול"א דהוי מיגו במ"ע דהעדי' כיון דמכחישין זא"ז הוי כמאן דליתנהו ועיין בתומים דהוכיח דרש"י ס"ל ג"כ הכי בכללי מיגו שם לפי"ז קשה לשנוי' קמא ביבמות שם דרב אתא לאשמעינן לאפוקי מרמב"י מכ"ל הא דלמא ע"כ ל"א רמב"י דתלא אלא היכי דשנים אומרי' ל"מ והיא אינו אומרת רק ברי לי שאין לבי נוקפי א"כ לית לה מיגו למימר מת בעלי ותהא נאמנת חדא דעירתת דלמא יבוא בעלה ועוד כיון דאומרת בדדמי ל"א מיגו ועיין בכתובות פ"ו ובשבועות מ"ו בתו'

גם מש"כ הכא גבי מילתא דרב דאיירי דבעלה קאי לפנינו והיא אומרת ברי לי בסימנים שאין זה בעלי ע"ש ברש"י א"כ בודאי נאמנת מאי אמרת דתלא משום דחיישינן דלמא זה בעלה רק היא משקרת דהא יש לה מיגו טובה דאי בעי אומרת מת בעלי דהרי אם באמת דזה בעלה א"כ לא מירתת כלל דבעל אחר לא יכל לבוא עוד ואם יבואו עוד מאה עדים. ויעידו דזו בעלה אין אנו משגיחין בהו דתרי כמאה ואנו סומכין על העדים דאמרו מת בעלה ומיגו במ"ע לא הוי כמ"ש הרא"ה ולפי"ז י"ל דבכה"ג מודה רמב"י דל"ת ולא אתא רב א"כ לאשמעינן לאפוקי מרמב"י ודוק וצ"ע:

והנה בעת למדי סוגי' זו הי' עמד עליה ג"כ הגאון העצום אב"ד עירנו בעיון ולימוד ה"ת עם בני ישיבתו הבחורים וכתבתי אליו דברי אלה וזה לשוני:

ילמדני אדוני אם נחני ה' על דרך האמת בפשט התו' בסוגי' דתרי ותרי מה"ש אמרתי להציל מרן המהרש"א מקושיות כל הגדולים בעמדו על התו' ביבמות להקשות דהלא בתרי עדים לא דייקא ונעלמו ממנו דברי התו' בכתובות דף כ"ו ובב"ב ל"ב דכתבו היכי שמכחישין זא"ז איכא נמי חומר ודייקא שפיר ע"ש ואמרתי דל"ק דרש"א עמד להקשות דוקא על תו' ביבמות משום דע"כ ל"כ התו' דהיכי שמכחישין דייקא אלא דוקא גבי ב' אומרי' מת וב' אומרים ל"מ משום דמרתת שמא יבוא בעלה באמת ואז תצא כיון דלאו אנוסה היא משום דב' אומרי' ל"מ אבל ביבמות איירי שנים אומרי' זה בעלה ואנן לא ידעינן לי' וב' אומרים שמת בעלה א"כ תו לא מירתת כלל דלעולם ליכא לברר דהרי בעלה לפנינו הוא ואף אם יבואו עוד מאה עדי' ואומרי' דזו בעלה אין אנו משגיחין בהו דתרי כמאה וסומכים על העדי' דאמר שהוא מת ואם יבוא בעלה אח"כ באמת אינו חומר דאיגלאי מילתא דהראשון אינו בעלה ונשאת ע"פ עדי מיתה והיתה בתחילת נשואין אנוסה ולא דייקא והקשה מהרש"א שפיר ומאוד שמחתי בפשט קושיות רש"א עד שמצאתי שכוונתי בפשט הזה לדעת אמ"ו בס' מהר"מ ברבי נ"ע והוא בונה שם הרים גדולים על היסוד הזה:

ואני אחר עייני בו היטב ראיתי כי לא זה העזר להיות למגן רש"א ז"ל כי א"כ הוא מה יענו הרש"א ואמ"ו הגאון מהרמ"ב לדברי תו' בכתובות כ"ו בד"ה אנן דתירצו שם קושייתם מהאשה רבה וז"ל וי"ל דמ"מ מהני דיוקא דידה לענין דמרעי לחזקת איסור ליבם ע"כ והרי התם ממש הוא כמו בנדון גבי היכא דבא בעלה דהתם הבעל והבן שניהם מתו באמת רק אנן לא ידעינן איזה מהם מת קודם ותרי לגבי תרי מכחישין זא"ז וליכא לבררה ג"כ איזה מהם מת קודם גם אם יבואו עוד עדים דבעל מת קודם הא תרי כמאה ואפ"ה כ' התו' דדייקא א"כ ה"ה הכא וצ"ע אך לפי"ז באמת קשה על התו' דהא דברי מהרמ"ב נכונים בסברא מאי דייקא שייך בהאי דיבמה ובהאי היכא דבא בעלה ועמדתי נבוך עד שנ"ל דאמת דתו' כ' דגם בשנים אומרים נתגרשה וכו' שייך ג"כ דייקא לפי שיראה שמא יזומו העדים או יפסלו בגזלנותא ואפשר שתו' נקטו שתי אלה אופנים למ"ד דלא בעינן דו"ח בעדות נשים ולא יאמרו העדי' זמן ומקום בפירוש ולא מירתת מהזמה אפ"ה מירתת מפסול דגזלנותא ולפי"ז גבי שנים אומרי' מת ושנים אומרי' ל"מ שפיר מירתת מחשש שמא יבוא בעלה אבל היכי דבא בעלה או גבי נדון דיבמה דייקא מפני החשש שמא יזומו או יפסלו בגזלנותא והיינו השנים שאומרים מת וכ"כ ביבמה השנים שאמרו מת בנה הראשון ומיושבת לפי"ז קו' מהרש"א, יחוה הגאון דעתו אם נכונים דברי אלה ידידו הד"ש

בער אפפענהיימער:

וזאת תשובתו:

צפרא טבא:

הנה אמת נכונים דבריו דגם ביבמה דמרתתא לי' יראה פן יזומו ועיין ב"ב דף ל"ב ד"ה אנן כ' מהרש"א בשנים אומרים כו' יע"ש ובא"כ לא דק דלת"ק לק"מ דתו' ידעו כיון דבאו כת שני' קודם שנשאת והיא נשאת ע"פ ברי מהני דייקא לגרוע החזקה אבל לרמב"י שבתחילה כשבאה כת שאומרי' מת מה לה לדייקא בתר תרי סהדי ושוב נשאה ובודאי מרתתא לבעלה השני טפי מיבם וס"ד דתו' כששוב בא כת ב' לא דייקא משום דמרתתא לבעלה השני וע"ז מ"מ יראה פן יפסלו וכו' וזו ברור ונוטה לדברי פר"מ והכ"ד ידידו

משה הק' סופר מפפ"ד:

והנה אחרי אשר הגיעו אלה דברי הגאון אלי שבתי וראיתי כי תורת אמת בפי מורינו מהרש"א וראתה עינו הגדולה להקשות קושייתו דוקא על דברי התו' בפ' האשה רבה ולא על דבריהם בכתובות דף כ"ב משום דבהאשה רבה נראה מדבריהם דלא ס"ל בתירוצם לומר דמה שהאשה דייקי מרעי להחזקה גבי בא בעלה האי סברא דמירתת משום שמא יזומו וכו' דבתר הכי כתבו וז"ל ובשנים אומרים נתגרשה בסמוך וכו' נמי דייקי לפי שיראה שיבואו עדים ויזומו ע"כ משמע דבאומר ר"י לא סבירו להו דדייקא מפני חשש זה דאל"כ לא מקשו תו משנים אומרים נתגרשה עיוש"ה א"כ לפי"ז שפיר מקשה המהרש"א אך די בדברינו לתרץ שפיר דברי התו' בכתובות דף כ"ו דשם ודאי נוכל לומר דדייקא מפני החשש שמא יזומו ודו"ק:

מסכת גיטין דף י"ז:

סוגי' דנכתב ביום ונחתם בלילה שנתקנר"ל:

איתמר מאימתי מוכין לגט רב אמר משעת כתיבה ושמואל אומר משעת כתיבה ופסק הרי"ף כשמואל דמוכין משעת כתיבה והקשה עליו הר"אש היך פסק כשמואל לגבי דרב הא הלכתא כרב באיסורא ונראה לתרץ ונקדים ליישב שיטת רש"י:

הנה רש"י פי' בהא דאמרי' הם קאסבר ר"י יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכי בעי למטרף אמרינן לה אייתי ראי' וקשה לפירושו קושיות התו' דבב"מ משמע דדוקא גבי נפילה אמרינן לה אייתי ראי' ועוד קשה קושיות הגאון אדמ"ו בספר מהר"ם ברבי א"ש דרש"י בעצמו סתר דבריו לקמן בהא דאמר רבינא לר"א גיטין הבאים ממד"הי מה הועילו חכמים בתקנתן פירש"י בין לענין זכות בין לענין פירות וקשה למאן קאמר רש"י בין לענין פירות אי לר"ל קשה קושיות התו' הא בדין מפסיד הבעל משעת כתיבה ע"ש ואי לר"י (כמ"ש המהר"ם שיף) פשיטא קשה הא לרש"י לעולם אמרי' לה אייתי ראי':

ועוד קשה לדידי בין לרש"י בין לתו' אהאי סוגי' דב"מ דקאמר התם הניחא למ"ד מכיון שנתן עיניו וכו' אלא למ"ד עד שעת נתינה מא"ל דלמא האי מ"ד אוקי האי מתניתן נמי כר"ש דאין לבעל פירות משעת כתיבה:

ונראה דהנה ראיתי עוד בס' מהר"ם ברבי דרצה לתרץ שיטת רש"י במ"ש דאמרי' לה אייתי ראי' וז"ל דרש"י נמי סבר די"ל כסברת התו' דאחר הנתינה תביא גיטה לב"ד וכו' ולר"י יהי' מוכח דסבר דבעי לאתויי ראי' דהעולם מקשים על ר"י דס"ל משעת נתינה מנ"ל דפליגו חכמים ור"ש בתרתי אימא דרבנן נמי ס"ל בהא כר"ש משעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ונכתב ביום וכו' פסול משום שמא יחפה על ב"א (עיין במהר"ס שיף) ונ"ל דלר"י הי' קשה גט מאוחר משמע בפ' ג"פ דכשר אמאי הא אשה מפסדת הפירות משעת החתימה עד שעת הנתינה ומה שתירצו דגט מאוחר אינו ראוי' לגרש עד שעת הזמן ויש לבעל פירות עד שעת הנתינה לא סבר ר"י בהא כשיטת התו' אלא כשיטת הראב"ד דבמאוחר כשר לגרש לאלתר ומש"ה סבר ר"י יש לבעל פירות עד שעת הנתינה והשתא בדין הפסידה להכי גט מאוחר כשר אך עדיין קשה הא מפסדת הפירות משעת כתיבה עד זמן הכתוב בגט כמו שהקשה באמת הר"אש ואף אם תביא גוטה לב"ד לא מהני מדי כמ"ש המהר"ס שיף משום דב"ד אין כותבין לה שנתגרשה היום דשמא תנאי יש שלא תהא מגורשת עד הזמן שנכתב בגט אלא ודאי ר"י סבר בלא"ה צריכה לאתוי ראי' אימת מטי גיטה לידה משום דמאוחר כשר (וכ"ת עדיין קשה לפסול משום ב"א עיין בכ"מ ובלח"מ) עכ"ד ודפח"ח:

אך הא תינח אם יש מקום לקושיות העולם הנ"ל דהיינו אם ר"ש ס"ל אין לבעל פירות משעת כתיבה וקשה למה לי' לר"י לומר דרבנן ור"ש פליגו בתרתי וע"כ מוכח אליבא דר"י שיטת רש"י מגט מאוחר דבעי לאתוי ראי' אך מ"מ קשה מנ"ל לר"י דר"ש סבר דאין לבעל פירות דלמא גם ר"ש סבר דיש

לבעל

לבעל פירות עד שעת נתינה ונכתב ביום וכו' כשר דלא חייש לב"א ורבנן אית להו משום ב"א ולפ"ז לא פליגו בתרתי ואין לנו עוד שום הוכחה דבעי לאתוי ראי' (עיין במהר"ם שיף) אך ז"א דא"כ מפני מה תקנו זמן בגיטין לר"ש (עיין בפ"י) וע"כ סבר ר"ש דאין לבעל פירות משעת כתיבה וקשה קושיות העולם ומוכח שיטת רש"י וכנ"ל אליבא דר"י:

והנה לקמן איתא פלוגתא מאימתי מוכין לגט לענין הבחנת הזרע רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה ופסקו כל הפוסקי' הלכתא משעת כתיבה ולגט ישן לא חיישינן כיון שלא נתיחד עמה לפ"ז קשה מנ"ל לר"י דלמא ר"ש ס"ל ג"כ יש לבעל פירות עד שעת נתינה כנ"ל וזמן תקנו משום הבחנה לדעת יום הכתיבה כדי למנות ממנו ג' חדשים שצריכה להמתין בשלמא לרבנן לא מצי למימר הטעם משום הבחנה דא"כ למה פסלו בנכתב ביום ונחתם בלילה דהא בכה"ג באמת מונין מיום הכתיבה אבל לר"ש דמכשיר בנכתב ביום וכו' קשה:

ונראה דר"י לשיטתו הוכיח דלא מצי למימר טעם זה אליבא דר"ש וע"כ אין לנו טעם אחר כ"א משום פרי ומוכח דינו שפיר מכח קו' העולם:

דהנה ביבמות דף מ"א ע"א איתא היבמה לא תחלוץ ולא תנשא עד שיש לה ג' חדשים וכן כל שאר הנשים וכו' אחד ארוסות ואחד נשואות ור"י פליג וס"ל דארוסות תנשאו מיד ואינן צריכין להמתין כלל ע"ש ובדף מ"ב ע"ב שם פסק ר' יוחנן הלכתא כר"י ופי' רש"י דארוסות ינשאו מיד ע"ש ובפ' כל הגט דף כ"ו ע"ב שם ומקום הזמן קא פסיק ותני ל"ש מן הנשואין וכו' אלא למ"ד משום פירא ארוסה מי אית לה פירי אמר ר"ע כדעולא וכו' ואמר עולא מ"ט שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש"י משום גט ישן ע"ש והקשו התו' בד"ה ה"כ בס"ד דלמה לן טעמא דגיטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכתוב בו זמן של אירוסין יפסול למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה ע"ש שהניחו בצ"ע:

לפ"ז נ"ק על ר"י מה שהקשיתי די"ל דר"י ל"ם הא דעולא וס"ל כרמב"ח ביבמות דף כ"ב דאמר אם אמר לנבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט ככו' התו' ור"י סבר דגט ממש הוא אפי' לכתחילה ולא כפירש"י שם אליבא דרמב"ח ע"ש לפ"ז ע"כ מוכח שפיר אליבא דרש"י דאין לבעל פירי משעת הכתיבה דאל"כ רק דיש לו עד שעת נתינה קשה למה תקנו לדידי' זמן אף בארוסה דמסתמא מתניתן דכל הגט דקא פסיק ותני אפי' מן האירוסין אתי' בודאי אליבא דר"ש ג"כ משום דלא מצינו דחולק שם להדיא במתני' כמו ר"א ור' יהודא, משום פירי ל"ל דהא ארוסה אין לה פירי וכקו' התו' נמי ל"ל דאחר נשואין תפסיד דקושייתם אינה אלא למ"ד דיש לה פירות או משעת כתיבה או משעת חתימה והשתא הא סבר ר"ש דאין לה פירות עד שעת נתינה וליכא עוד שום חשש משום פירי דתלך לב"ד ותביא גיטה ולא תפסיד כלום ומשום הבחנה נמי ל"ל דהא בארוסה פסק ר' יוחנן כר' יוסי דינשאו מיד ואינן צריכין להמתין כלל אע"כ מוכח דר"ש סבר אין לבעל פירות משעת כתיבה והשתא איכא למימר הטעם דתקנו זמן בגיטין בארוסה משום דתפסיד הפירות אחר נשואין משעת חתימה עד שעת נתינה וכקו' התו' ולפ"ז חזרה וניערה קושיות העולם מנ"ל לר"י דחכמים ס"ל משעת נתינה ופליגו בתרתי אע"כ דמוכח מגט מאוחר ומוכח לר"י דבעי לאתוי ראי' מ"מ:

וא"ל א"כ למאי צריך הש"ס לומר דר"י לא סבר כר"ל משום דסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה לימא משום דלית לי' להא דעולא והשתא אי לא חששו לשמא יחפא קשה מפני מה תקנו זמן בגיטין בארוסה די"ל דהש"ס הכי קא מקשי ר"י מ"ט לא אמר כר"ל משום פירי והשתא איכא למימר הטעם דתקנו זמן בארוסה משום פירי דתפסיד אחר נשואין משעת חתימה עד שעת נתינה וכקו' התו' לקמן ומשני ע"כ דסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ולא תפסיד א"כ משום דאזי תלך לב"ד ותביא גיטה ככ"ל ולהכי משני טעמא אחרינא או כרש"י או כתוס' וק"ל:

אך שם בהחולץ אמר רב יוסף הדר בי' ר"י מההיא דהלכה כר' יוסי וארוסות ינשאו מיד הלא פסק כת"ק שם דצריכו להמתין ג' חדשים לפ"ז י"ל באמת דר"י סבר דבין רבנן ובין ר"ש ס"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה והזמן תקנו לר"ש בין בארוסות בין בנשואות משום הבחנה ול"ק ככ"ל וא"כ אין לנו הוכחה אליבא דר"י דבעי לאתוי ראי':

ולפ"ז ל"ק קושיות התו' על רש"י מסוגי' דב"מ ואמינא כאן קודם דהדר כאן לאחר דהדר וי"ל דסוגי' דגיטין דר"ש סבר אליבא דר"י מכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ע"כ אזלא קודם דהדר דאל"כ קשה מנ"ל לר"י דפליגו בתרתי דילמא גם ר"ש ס"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה אע"כ דסבר ר"י ארוסות ינשאו מיד וקשה לי' מאיזה טעם תקנו לדידי' זמן בארוסה אע"כ משום פירי ובארוסה י"ל ככו' התו' דתפסיד אחר נשואין ומעתה קשה איפכא מנ"ל לרבנן דסברו יש לבעל פירי עד ש"נ וכקו' העולם וע"כ דמוכח מגט מאוחר ומוכח שפיר שיטת רש"י דבעי לאתוי ראי' מ"מ אך סוגי' דב"מ רהטה לאחר דהדר דסבר ר"ש באמת כרבנן דיש לבעל פירות עד ש"נ וא"כ בלא"ה אין מקום לקושיות העולם ואין לנו לפ"ז שום הוכחה דבעי לאתוי ראי' משום די"ל דבארוסה תקנו זמן לר"ש משום הבחנת הולד ול"א אייתי ראי' רק גבי כפילה דאיתרע ול"ק קו' התו' ודו"ק:

ולפ"ז ל"ק ג"כ קו' מהר"מ ברבי מה דהקשה למאן קאמר רש"י לקמן גבי מד"הי דקושי' אזלא בין לענין פירי די"ל כמ"ש מהר"ס שיף דרש"י מפרש כן אליבא דר"י והיינו לאחר דהדר וסבר ר"י אליבא דכ"ע דיש לבעל פירות עד שעת נתינה א"כ מה הועילו בתקנתן וכשיטת רש"י לקמן משום פסידא דלקוחות וק"ל:

ומעתה מתורץ נמי מה שהקשיתי מסוגי' דב"מ דמאי פריך הגמ' למ"ד יש לבעל פירות עד ש"כ מאי איכא למימר דילמא האי מ"ד אוקי מתני' כר"ש דהא האי סוגי' אזלא לאחר דהדר ר"י וסבר נמי ר"ש אליבי' דיש לבעל פירות עד ש"כ א"כ כמאן אזלא מתניתן:

אך כל זה אינו אלא אם ר"י סבר דמונין לגט משעת כתיבה ולפ"ז שפיר פסקו הפוסקים כר"י דרב ור"י הלכה כר"י ושיטת הרי"ף היא נכונה ודו"ק:

בתומים סי' ל"ד סק"ט האריך הגאון להוכיח שיטת הרז"ה דבשטר לא שייך הזמה משום דקשה כיון דמ"הת גט פסול בלא זמן כיון דלא הוי בי' ד"ות הא דתקנו זמן משום שמא יחפא ופירש"י דיתן לה עכשיו הגט ויאמר דנתנה לה מקדם ולמה לי' לשקר יאמר האמת דנתנה לה עכשיו ומ"מ הקדושין בטלים למפרע ולהאי חיפוי לא חששו חכז"ל כמ"ש התו' בסוגי' דבטלו מבוטל בגיטין ל"ג ואפי' שר"א דמודה למזויף מתוכו ג"כ קשה ע"ש אע"כ כרז"ה ע"כ לפ"ז הקשיתי מאי פריך הגמ' בשמעתין ר"ל מ"ט ל"א כר"י הא ר"ל ס"ל עדי' חתומי' על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד ומי שסובר כן סבר בודאי דעדות בשטר הוא דאורייתא עיין בש"ך ח"מ סי' כ"ח א"כ לדידי' לא שייך שמא יחפא:

וא"ל דקושיות הגמ' היא מ"ט ל"א משום ש"י להחזיר גרושתו וזו לא שייך בהפקעת קידושין דמ"מ נשואה דרבנן היא עיין בר"אש ובתומים שם ז"א דא"כ קשה נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול דהא יש לה קול קלא לגבי לקוחות וגם לפ"ז שלא יניח הב"ד להחזיר גרושתו רק מספיקא לא קטלינן ע"ש בתוספת ובמהרש"א וצ"ע:

סוגי' דשיירות מצווית דף כ"ז ע"א:

הנה לעיל בסוגי' דזמן בדף י"ח פליגו ר"י ור"ל דר"י אמר דזמן תקנו חכמים משום ב"א ור"ל אמר משום פירי תקנו זמן בגיטין ע"ש ובירושלמי אתמר התם איפכא דר"י חייש משום פירי הפך מש"ס דידן ומש"ה כתב הבעל עיטור הא דאמרינן בתלמודא דידן איפוך פירוש דאיפוך קמייתא דלא כמפרשים ורוב פוסקים דפירשו דאיפוך בתרייתא עיש"ה:

ולענ"ד נראה לתרץ דאלו ואלו דברי אלהים חיים דרש"י כתב לעיל בסוגי' דזמן לר"י דס"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינה צריך שהאשה תביא ראי' לעולם אימת מטי גיטא לידה והקשו בתו' מסוגי' דב"מ דמשני התם כי אתי למטרף אמרינן לה אייתי ראי' אימת מטי גיטא לידה ולדעת רש"י האיך תלי' הקושי' שם דוקא על הברייתא היכא דאיתרע בכפילה הא על כל הנשים שבעולם קשיא האיך יטרפו מלקוחות דילמא הנתינה היא מאוחרת מכתיבה וכו' וצריכא להביא ראי'

ע"ש וכבר תרלתי קושיות התו' בסוגי' דזמן בישוב נכון וכעת אמינא לתרלה באופן אחר:

ראשון נאמר לתרץ רש"י בשמעתין שפי' בזמן שהבעל מודה היינו שאמר ליתן לה דלא כפי' התו' שפירשו דמודה שממנה נפל וקשה א"כ קושיות התו' מה שהקשו בד"ה הא אמר אמאי לא פריך אמתניתן ניחוש שמא כתב ליתן בניסן וכו' כדפריך אברייתא דלקמן מפ"ק דב"מ ומה שתירץ ר"י דהא אמר תנו נותנין משמע שבא עכשיו לגרשה בגט זה אינו עולה לשיטת רש"י דהא בזמן שהבעל מודה נמי פירושו שבא עכשיו לגרשה וצ"ל לומר דהא דרש"י מפרש בזמן שהבעל מודה היינו שאמר ליתנה לה היינו דוקא ללשנא קמא אליבא דר"ז דבהאי לשנא מוכרח רש"י ע"כ לפרש הכי אבל לרבה ס"ל לרש"י נמי כפירוש התוס':

דהנה הרמב"ם בפ"ג מה"ג פסק דהוחזקו גרע טפי משיירות מלוויות והקשה בס' פ"י (דהיינו לשיטת הרשב"א) דללישנא קמא דר"ז היינו דרבה ובעינן תרווייהו א"כ מנ"ל לר"ז דבהוחזקו לבד מהדרינן אימא ברייתא איירי בלא שיירות ולא הוחזקו ול"ק מאי קמ"ל דילמא אתא לאשמעינן דאמרינן אייתי רא"י אף בכה"ג היכא דאמר ממנה נפל וכתי' התו' בשלמא לרבה ל"ק דמוכח כן מדקתני ונמלך לדיוקא לאשמעינן הא אמר תנו נותנין ולשיירות מלוויות לבד לא צריך דנשמע מסיפא דכל מעשה ב"ד ומיתורא נשמע דאפי' בהוחזקו לבד מהדרינן אמנם ר"ז דלא דייק לשון ונמלך ואוקי מתניתן בלאלתר קשה דהא וכל מעשה ב"ד איירי לדידי' חוץ לב"ד ע"כ ע"ש:

אך אי אמרינן דבזמן שהבעל מודה היינו דאמר ליתנה לה עכשיו בודאי ל"ק קושיית הפ"י דא"כ מאי קמ"ל בברייתא (דזו נראה דוחק דלאשמעינן דברייתא מאי דקמ"ל במתני') דל"ל כתירוץ התו' דהא נמי פשיטא כמו גבי אם אמר תנו לפי"ז י"ל דרש"י נמי ס"ל כדעת הרמב"ם דהוחזקו גרע יותר וקשה לר"ז כנ"ל אע"כ דבזמן שבעל מודה פירושו היינו דאמר ליתנה לה וסוגי' דב"מ דפריך התם וליחוש דילמא כתב וכו' לא קאי אליבא דר"ז כלל משום דידע המקשן בין אברייתא ובין אמתניתן מתי' הש"ס דלקוחות יאמרו אייתי רא"י אבל לרבה ל"ק קושיות הפ"י כנ"ל משום דנוכל לפרש בזמן שהבעל מודה פירוש דממנה נפל וסוגי' דב"מ אזלא לרבה וכתי' התו' דכה"ג ס"ד דלקוחות יטעו יותר:

ולפי"ז ל"ק על שיטת רש"י בסוגי' דזמן דשם כתב רש"י כן אליבא דרבה דהלכתא כוותי' ול"ק קו' התו' שם מסוגי' דב"מ דאמאי לא מקשי הש"ס מכל הנשים שבעולם משום דידע המקשן מתי' הגמ' דודאי יאמרו הלקוחות אייתי רא"י וכשיטת רש"י ז"ל אבל גבי נפילה היכא דבעל מודה דממנה נפל ס"ד דלא יחזור משום דלקוחות יטעו טפי ויסברו שב"ד יאמינו לבעל ולא יאמרו הייתי רא"י כתי' ר"י ולכן מקשה הגמ' שפיר וק"ל:

ומעתה אשובה ואראה לבאר שיטת הירושלמי אשר הזכרתי בו דהגה התו' בשמעתין בד"ה הא מה שהקשו מנ"ל למידק וכו' נ"ל לדבריהם דכך הוא המשך לשון המשנה לא יחזור אפי' אם אמר תנו דחיישינן שמא באמת נמלך ולא גרשה דמש"ה לא חש לשמור וא"ג שהוא אמר תנו שכבר גרשה לא מהימן לי' למפרע דבעל שאמר גרשתי את אשתי א"כ למפרע ולגרש עתה בגט זה אינו יכול דשמא מיב"ש אחר נפל ועיין במהרש"א כאן ובתו' בב"מ אמנם אם נאמר דבעל שאמר גרשתי א"א נאמן למפרע ל"ק קו' התו' דל"ל דמש"ה קתני נמלך כיון דלא חש לשמור ואפי' אם אמר תנו נמי אין נותנין ממ"נ אי אמר תנו שכבר גרשה נאמן באמת למפרע וא"צ להחזיר ואי אמר תנו ומודה שלא גרשה כבר רק שרולה לגרשה עכשיו בגט זה ומש"ה לא יחזור דחיישינן שמא מיב"ש אחר נפל ז"א דמש"ה לא אצטריך למיתני שאני אומר כתובים היו ונמלך כיון דהוא גופא מודה שעדיין לא גירשה ולא אצטריך למיתני נמלך משום זה אלא דהוי לי' למיתני לא יחזור שמא אע"כ דמש"ה קתני שאני אומר וכו' ונמלך עליהן שעדיין אינו רולה לגרשה אבל אם אמר תנו נותנין אך אי אמרינן דבעל שאמר גרשתי א"א א"כ הקשו שפיר די"ל דמש"ה קתני ונמלך דחיישינן שמא לא גרשה וא"ג שהוא אמר שכבר גרשה לא מהימן למפרע וזה פשוט. וכן מלאתי בס' בית לוי קלת מזה:

לפי"ז י"ל דלירושלמי הי' קשה קושיות התו' הנ"ל ולא ניחא לי' בתירולם ורבה אינו מדייק לשון ונמלך ואף לא כתירוץ ר"י משום דומי' דסיפא דכל מעשה ב"ד ועוד הי' קשה להירושלמי קו' התו' בד"ה כאן במקום שאין שיירות וכו' דבהוחזקו היכא מהדרינן וכו' ותירולם דאיירי ברהינו והיכא שאין שיירות מלויות לא חיישינן גם לאחר נראה לירושלמי לדוחק משום דירושלמי מפרש באין שיירות מלויות כרשב"א דעי"כ הוי נפילה דיחיד וקשה לי' קושיות הפ"י דהא מנ"א דשמעתין הוא רבה והא רבה חייש שם בב"ב לנפילה דיחיד אע"כ סובר רבה דבעל אינו משקר ואינו חשוד לקלקלה ואם אינו חשוד לקלקלה הי' סבר כשיטת הרמב"ם דנאמן ג"כ לומר גרשתי למפרע דהא בהא תלי' עיין בס' מהר"ס ברנ"י ואי הבעל נאמן למפרע ממילא ל"ק קו' התו' כמ"ש וזו שיטת רבה ור"ז בלשנא קמא:

מעתה י"ל דירושלמי ס"ל דר' יוחנן כרבה אתא דהלכתא כוותי' וס"ל כרבה ממש דהיינו דנפילה דיחיד לא שמי' נפילה ולפי"ז הי' קשה לי' דלר"י איך מתוקמי ברייתא היכא דהוחזקו וליכא שיירות מלויות דקשה קו' התו' ותירולם אינו מעלה ארוכה בברייתא כקושיות המהרש"א ע"ש והירושלמי ס"ל ג"כ כדעת רש"י ותו' דבזמן שהבעל מודה פירושו לרבה דמודה שממנה נפל ול"ל דר"י ס"ל דבעל אינו משקר ואינו חשוד לקלקלה כיון דלפי"ז ע"כ סובר ר"י דבעל שאמר גרשתי א"א נאמן וז"א דר"י הא ס"ל בב"ב דף קל"ד דאינו נאמן אע"כ נ"ל כאידך דר"י שם וכקושיות הגמ' שם דאמר בעל שאמר גרשתי א"א נאמן ולא ס"ל להירושלמי תירוץ הש"ס שם כאן למפרע וכו' ותרי אמוראי אליבא דר"י אי אמרינן דנאמן בלהבא ע"ש ברשב"ם בד"ה חוש לה אלא הי' סבר כפשוטו תרי אמוראי' דהיינו אי נאמן למפרע או לא והשתא אי ר"י סבר כרבה ע"כ ס"ל דנאמן למפרע והי' קשה להירושלמי קו' התו' שם בד"ה למפרע א"כ מה שהקשו דלמ"ד משום שמא יתפא א"כ וגם הועילו חכמים בתקנתן דהא לעולם יכול לומר גרשתיה קודם הזנות ויהי' נאמן ע"ש אע"כ אי ר"י כרבה ס"ל ע"כ סבר ויתקנו זמן בגיטין משום פירי ואידך אמורא אליבא דר"י דאמר דבעל שאמר גרשתי א"א א"כ אפשר ס"ל דר"י סבר כלשנא בתרא אליבא דר"ז ול"ק כנ"ל ומלי סבר דאינו נאמן אבל הירושלמי הביא ר"י אליבא דהלכתא כרבה ולפיכך נקיט דר"י אמר משום פירי ודו"ק:

סליק

ברכות

דף

ל"א כ"ז ע"ג כ"ח ע"א ע"ג ע"ד
ל"ח כ"ג ע"ב
מ"ג ס"א ע"א
ס"ב ד' ע"ב.

שבת

י"א רש"י ד"ה מנרים מ"ה ע"א
כ"ד גמ' ותו' ז' ע"ג ל"ו ע"א
ס"ט ז' ע"ד
ע"ד מ"ג ע"א
ע"ה כ"ד ע"ד
ק"ג מ"ב ע"ב
ק"ו תו' ד"ה בחובל שם ע"א
קל"ב מ' ע"א תו' ד"ה הלי ז' ע"ד
קל"ו כ"ב ע"א
קל"ז ז' ע"ג.

עירובין

ל' מ"ג ע"ד
מ"ב תו' ד"ה ולנע"א ל"א ע"ב
ק' גמ' ותו' מ' ע"ג כ"ג ע"ג כ"ד ע"ד.

פסחים

ד' תו' ד"ה מדאורייתא ל"ה ע"א
ה' גמ' ותו' ל"ד ע"ג ע"ד
ו' ק' ע"ב
ז' ק' ע"ג
ט' תו' ד"ה הייכו ל"ב ע"ב
י"ב ק' ע"ב
כ"ב גמ' רש"י ותו' י"ג ע"ב ע"ג ל"א ע"א
כ"ג י"ג ע"ב
כ"ז כ"ה ע"א מ"ב ע"ד
כ"ח גמ' ותו' כ"ט ע"א מ"א ע"א
כ"ט גמ' רש"י ותו' ג' ע"ג י"ג ע"ג ע"ד כ"ה ע"ד
כ"ו ע"א ע"ג ע"ד ל' ע"א ע"ג ל"א ע"א ל"ב
ע"א ע"ב
ל"ב ב' ע"א
ל"ג גמ' ותו' ד"ה ומיכה כ"ו ע"א
ל"ו ל' ע"ד
ל"ח גמ' ותו' ד"ה לחם כ"ה ע"ד
מ"א י"ז ע"ג
מ"ה מ"ב ע"ד
מ"ו תו' ד"ה ועייל כ"ב ע"א וד"ה הואיל כ"ו ע"א
מ"ז ב' ע"ב
כ"ט גמ' רש"י ותו' ד' ע"ג י"ב ע"ד כ"ד ע"ד
ס"ג תו' ד"ה ה"ס ב' ע"ב ע"ג
ס"ט גמ' רש"י ותו' א' ע"ב ע"ד ב' ע"א
פ"ג כ"א ע"ג כ"ב ע"ב.

ביצה

ד' כ"ד ע"ד כ"ה ע"ג
ק' ו' ע"א ע"ג ע"ד ז' ע"א ע"ב כ"ז ע"א
י"ב תו' ד"ה ה"כ מ"ב ע"ד
כ"ד כ"ה ע"ג ע"ד

דף

ל"ו כ"ה ע"ב
ל"ז ל' ע"ב
ל"ח ל"ג ע"ב.

חגיגה

י"ד תו' ד"ה בתולה מ"ט ע"א.

מ"ק

ק' ל"ו ע"ד
י"ד גמ' רש"י ותו' מ"ג ע"ב ע"ג
ט"ז מ"א ע"ב.

ר"ה

ד' מ' ע"ג מ"א ע"א
כ"ו מ"ח ע"ב
כ"ח מ' ע"ג
ל"ב ל"ו ע"ג.

יומא

ו' כ"ו ע"ג כ"ז ע"ג
י"ב כ"ו ע"ג
ל"ו ת"י ד"ה על ב' ע"ד
כ"ה ל"ב ע"ד ל"ג ע"א
כ"ט ת"י ד"ה מועלין ל"א ע"א
ס"ח תו' ד"ה ותיפוק כ"ו ע"ד
ע"ט כ"ג ע"ב.

סוכה

ו' תו' ד"ה ור"ש ל"ה ע"ד
כ"ז תו' ד"ה כל ס' ע"ג
ל' גמ' ותו' ד"ה משום י"א ע"ב
ל"א י"ג ע"א
ל"ד גמ' ותו' ס' ע"ג מ"ז ע"ד מ"ח ע"ג ע"ד
מ"א ס' ע"ג
מ"ב גמ' ורש"י מ"ה ע"ג מ"ו ע"ב
מ"ג ס' ע"ג.

תענית

כ"ז גמ' ותו' מ"ו ע"א מ"ז ע"א.

ב"ק

מ' תו' ד"ה כופר מ"ח ע"ב
ס"ד ז' ע"ב י"ג ע"ב ע"ד
ע"ג ל"ז ע"א ע"ד ל"ח ע"א ע"ד
ע"ה ט"ו ע"ב ע"ג ל"ח ע"ד
ק"ז תו' ד"ה ע"פ ק' ע"ג.

ב"מ

י"א גמ' רש"י ותו' ל"ה ע"א
י"ח מ' ע"א
כ' תו' ד"ה איסורא ט"ו ע"א
ל' ו' ע"א ז' ע"ג י"א ע"ד
ס"א ל"ד ע"ג

דף

ע' תו' ד"ה תצוק כ"ב ע"ב
ע"ג ט' ע"ד
ל' מ"ג ע"ג
ק"ב א' ע"ג
קי"א מ' ע"ג מ"א ע"א.

ב"ב

י"ג תו' ד"ה ש"מ ט' ע"ב
ל"א ל"ח ע"ב שם תו' ד"ה וזו ל"ט ע"א
ל"ג כ"ז ע"ד
קט"ו כ"ד ע"ב
קכ"ח רשב"ם ד"ה ומתה כ"ד ע"ג.

ע"א

ו' תו' ד"ה מכיין ל"ה ע"ב
ט"ז מ"ט ע"ב תו' ד"ה ר"א שם ע"ג
מ' בתו' כ"ב ע"א
מ"ב כ"ה ע"ב ע"ד
מ"ג כ"ה ע"א
כ"ג כ"ה ע"ד כ"ו ע"א
ס"ד ט"ו ע"ד כ"ו ע"א
ע"א שם שם.

סנהדרין

ט' תו' ד"ה עדי מ"ט ע"ג
כ"ז ז' ע"ב ל"ח ע"א
מ"א גמ' ותו' מ"ט ע"ג ע"ד ס' ע"ג
מ"ח ס"פ כגמר כ' ע"א
מ"ט ג' ע"ד ד' ע"ב
כ"ז רש"י ד"ה ויכיל ד' ע"ב
ע"ד ברש"י הכ"ל שם שם
פ' ל"ג ע"ד ל"ד ע"א כ"ה ע"א כ"ו ע"ב
פ"א גמ' ותו' מ"ט ע"ג כ' ע"א ע"ג כ"א ע"ב.

שבועות

ו' ע"ב בתו' מ"ד ע"ב
כ"ד גמ' ותו' ג' ע"ד ד' ע"א י"ז ע"א ע"ב י"ח
ע"ד י"ט ע"ג כ' ע"ב
כ"ה תו' ד"ה אלא ד' ע"ד
כ"ח מ"ח ע"א
ל"א תו' ד"ה רבנן ט"ז ע"ב
ל"ב ט"ז ע"א
ל"ז כ' ע"ג כ"א ע"ב רש"י ד"ה הזיד ב' ע"ג.

מכות

ה' ל"ז ע"א
ו' שם ע"ב ע"ד
ז' מ"ו ע"ג מ"ט ע"ד
ט"ז גמ' ותו' מ' ע"ג מ"א ע"ב י"ט ע"ב ל"ו ע"א
כ"א מ"ב ע"ב
כ"ב גמ' ותו' ד"ה כגון ד' ע"ג ע"ד ה' ע"א.

יבמות

ד' ז' ע"ג
ה' גמ' ותו' ד"ה כולה ג' ע"ב ז' ע"ג ח' ע"א
י"ג ע"ב ל"ו ע"ג כ"ו ע"ד

Palge Maim.

מראה מקומות הש"ס רש"י ותו'

דף
ח' ז' ע"ג
י"ג מ"א ע"ד
כ' י"ב ע"ב מ"א ע"ד
ל"ג גמ' ותו' י"ט ע"ד כ' ע"ב ע"ג כ"א ע"ב ע"ג
ע"ד כ"ב ע"א כ"ד ע"ד ל"ו ע"ב
ל"ד גמ' ותו' כ"ב ע"א כ"ד ע"ג ע"ד כ"ח ע"ב
כ"ט ע"א ל' ע"ד
כ"ד ל' ע"ד ל"ו ע"ב
כ"ט מ"א ע"ג
ע"ז תו' ד"ה מחללה מ"א ע"ד
ע"ח מ"א ע"ד תו' ד"ה מלרי ל"ד ע"א
פ"א כ"ג ע"ד כ"ד ע"ד
כ' כ"ד ע"ד כ"ו ע"ג תו' ד"ה כלה: שם ע"ב
כ"ח ע"ב
קי"ג י' ע"ג
קי"ד מ"ג ע"ד מ"ד ע"ג מ"ה ע"ב מ"ו ע"ג

כתובות

ה' תו' ד"ה את"ל מ"ג ע"א ע"ב
י"ד תו' ד"ה כמאן מ"ט ע"ב
כ"ב ל"ז ע"ד
ל' ל"ו ע"א
ל"א גמ' ותו' ד"ה ר"א ג' ע"ד כ"ג ע"א ע"ב
ל"ב י"ג ע"ב ע"ג ל"ו ע"א
ל"ג גמ' ותו' כ' ע"ב כ"א ע"ב.
ל"ו גמ' ותו' מ"ז ע"ג
מ' א' ע"ב ז' ע"א
כ"ט תו' ד"ה קונמות ל"ה ע"ג
כ"א תו' ד"ה ר"מ ט"ז ע"ב.

גיטין

י"ג כ"ד ע"א
י"ז תו' ד"ה משום כ"ט ע"ג
ל' ב' ע"א
ל"ג תו' ד"ה ואפקינהו שם ע"ב
ל"ח גמ' ותו' ח' ע"ד ט' ע"ד ט"ו ע"ג ט"ז ע"א
מ"ב ע"א
מ' תו' ד"ה קונמות ל"ה ע"ג
מ"א תו' ד"ה ליסא ט' ע"א
מ"ב ח' ע"ב.

נדרים

ג' מ' ע"ג מ"א ע"א
י"ד מ' ע"ג
ל"ד מ"ז ע"ב
ל"ו מ"ו ע"ב מ"ז ע"ג
מ"ב כ"ה ע"א
מ"ה ח' ע"ד
כ"ח ו' ע"ב
פ"ה מ' ע"ג מ"א ע"א
פ"ו ט' ע"א
פ"ט תו' ד"ה כטולה ל"ה ע"ג.

נזיר

דף
י"ז כ"ו ע"ב
כ"ח ל"ו ע"ג
כ"ט י"א ע"א כ"כ ע"ג כ"ז ע"ב ע"ג ע"ד כ"ח ע"ב
מ"ג כ"ו ע"ב
מ"ט ל"ט ע"ד.

סוטה

ו' ל"ז ע"ג
י"ח בתו' מ"ז ע"ד
ל"ח תו' ד"ה או מ"ה ע"ד.

זבחים

כ"ג א' ע"ד
מ"ה תו' ד"ה דומי' ה' ע"ג ע"ד
ע"ג תו' ד"ה ר"י ל"ג ע"ב
ע"ד י"ד ע"ב
ע"ה ב' ע"א ע"ב
ע"ח י' ע"ב ע"ג
ל"ז ו' ע"ד ז' ע"ב כ"ב ע"א ע"ב ע"ד כ"ג
ע"ג כ"ד ע"ג
ק' ל"ט ע"ג מ"א ע"א.

מנחות

כ"ב תו' ד"ה ור"י י"ג ע"ד
ל"ב מ"ב ע"א
ל"ז שם שם
מ' תו' ד"ה תכלת כ"ו ע"ג
מ"ג מ"ב ע"א
מ"ה כ"ב ע"ג
ק"ט תו' ד"ה לא מ"ז ע"א.

בכורות

כ' תו' ד"ה חלב י"ד ע"ד י"ט ע"ב כ' ע"ב כ"ז
ע"ד כ"ז ע"ב
ל"ד ל"ג ע"ג
כ"ו ל"ב ע"ד
ע"ב רש"י ד"ה בהכאת מ"ב ע"ד.

חולין

ד' תו' ד"ה דמחליפין כ"ט ע"ג
ז' מ' ע"ג מ"א ע"א
ט' כ"ט ע"א
י"א גמ' ותו' י"ד ע"ג ט"ו ע"א כ"ו ע"ג כ"ז ע"ב
ל"ג ע"ד מ' ע"ב כ"ט ע"א ע"ב ע"ד ס'
ע"א ע"ב
י"ב רש"י ד"ה פסח ט"ו ע"א
כ' י' ע"ב
כ"ח תו' ד"ה רבי י"א ע"א כ"ו ע"ג
ל"ז תו' ד"ה ומה י"ז ע"א י"ח ע"ד י"ט ע"ב
כ' ע"א

דף
מ' תו' ד"ה חייב מ"ג ע"ב
כ"ג גמ' ורש"י י' ע"א ע"ב
פ"ח ל"ה ע"ב
פ"ט כ"ו ע"ג ע"ד כ"ז ע"א
כ' תו' ד"ה אלמא י"ז ע"ג כ' ע"א כ"ב ע"ג
כ"ו תו' ד"ה פלכי' ל"ג ע"ב
ק' תו' ד"ה בשקדס י"ג ע"ד וד"ה נרי' ל"ד ע"ד
ק"א גמ' ותו' ד' ע"ב ה' ע"א ט"ז ע"ב ע"ג
י"ח ע"ג י"ט ע"א כ' ע"ב כ"א ע"ד ל"ו
ע"ב
ק"כ כ' ע"א ע"ג כ"א ע"א ע"ב ע"ג ע"ד
ק"ג גמ' רש"י ותו' י"ט ע"ג כ' ע"ב כ"ו ע"ב
כ"ח ע"ב מ"ח ע"א כ"ג ע"ב
ק"ח י"ג ע"ד כ"ב ע"ד
ק"י תו' ד"ה טלית כ"ו ע"ג
קי"ג ב' ע"ב י"ג ע"ג כ' ע"ג
קט"ו י"ג ע"ב ע"ד י"ז ע"ג
ק"כ תו' ד"ה חלב ד' ע"ב
קל"ב ה' ע"ב
קל"ט א' ע"א ע"ג מ"ז ע"ב
ק"מ א' ע"א
קמ"א גמ' רש"י ותו' א' ע"ב ע"ג ג' ע"א ז'
ע"ב ע"ד י"א ע"ג ע"ד י"ב ע"א ע"ג ע"ד
י"ג ע"ד מ"ז ע"ב.

כריתות

ה' תו' ד"ה אר"י י' ע"ב
י"ב כ' ע"ד כ"א ע"ג
י"ח כ"ה ע"א ל"ה ע"ד
י"ט ז' ע"ד
כ"א תו' ד"ה כוי ה' ע"ב
כ"ג כ"ו ע"א ע"ב.

תמורה

ד' גמ' ותו' ל"ד ע"ד ב' ע"ד י"ג ע"ב
ו' מ' ע"ג מ"א ע"א
ל' גמ' ותו' כ"ט ע"ג ל' ע"ג ל"א ע"ג ע"ד ל"ב
ע"ג ל"ג ע"א ע"ב.

ערכין

ה' תו' ד"ה אלא ה' ע"ג.

מעילה

ג' ה' ע"ג
ט"ו תו' ד"ה אמר י"ט ע"ג
כ"ב תו' ד"ה פרוטה ל' ע"ג ל"א ע"ד.

נדה

מ"ד תו' ד"ה דקיס כ"ב ע"א
ע' תו' ד"ה לא ל"ה ע"ד.

11 B 9 a-e

BM
522
.26
E5
1861